

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FREM RAGENDE DANSKE
MÆND OG KVINDER

FØDT I TIDSRUMMET 1750–1850

ANNA KATHARINE HARTVIGSEN

FREM RAGENDE DANSKE
MÆND OG KVINDER

FØDT I

TIDSRUMMET 1750—1850

SAMLET AF
ANNA HARTVIGSEN

GENNEMSET AF P. A. ROSENBERG

K Ø B E N H A V N - J . H . S C H U L T Z F O R L A G

TRYKT I J. H. SCHULTZ UNIVERSITETSBOGTRYKKERI A/S — MCMXXVI

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
A agaard, Carl Frederik, Maler	3
Aagesen, Andreas, Professor	4
Aarestrup, Carl Ludvig Emil, Digter	4
Adler, David Baruch, Bankier	5
Ahlmann, Nicolai, Politiker	5
Alberti, Carl Chr., Overretsprocurator	6
Allen, Karl Ferdinand, Historieskriver	6
Ancher, Michael Peter, Maler	7
Andersen, Hans Christian, Digter	8
Andræ, Carl Christoffer Georg, Konseilspræsident	12
Arentzen, Kristian August Emil, Digter og Litteraturhistoriker	13
B ache, Otto, Maler	13
Baden, Gustav Ludvig, Forfatter	14
Bagger, Carl Christian, Digter	15
Baggesen, Jens, Digter	17
Bajer, Fredrik, Politiker	18
Balslev, Carl Frederik, Biskop	19
Bang, Oluf Lundt, Professor	19
—, Peter Georg, Professor	20
Bardenfleth, Carl Emil, Justitsminister	21
Barfod, Povl Frederik, Historiker og Politiker	22
Barnekow, Christian, Komponist	22
Bechgaard, Julius, Komponist	23
Beck, Johan Vilhelm, Sognepræst	23
Bendz, Henrik Carl Bang, Anatom	24
—, Vilhelm Ferdinand, Maler	25
Berg, Christen Poulsen, Politiker	26
Berggren, Andreas Peter, Komponist	27
Bergh, Ludvig Sophus Rudolph, Læge	28
Bergsøe, Jørgen Vilhelm, Digter	28
Bernhard, Carl, (Andreas Nicolai Saint-Aubain), Forfatter ...	29
Berntsen, Klaus, Politiker	30
Bille, Carl Steen Andersen, Amtmand	31
—, Michael Johannes Petronius, Admiral	32
—, Steen Andersen, Admiral	32
—, Steen Andersen, Admiral	33

VIII

Bindesbøll, Michael Gottlieb Birckner, Arkitekt.....	34
—, Thorvald, Arkitekt.....	35
Birckner, Michael Gottlieb, Sognepræst.....	35
Birkedal, Schøller, Parelius Vilhelm, Sognepræst.....	36
Bissen, Herman Vilhelm, Billedhugger.....	37
—, Chr. Gottlieb Vilhelm, Billedhugger.....	38
Blicher, Steen Steensen, Digter.....	38
Blixen-Finecke, Carl Frederik Axel Bror, Baron.....	41
Bloch, Carl Heinrich, Maler.....	42
—, William Edvard, Sceneinstruktør.....	44
Bluhme, Christian Albrecht, Stiftamtmand.....	44
Bojsen, Frederik (Frede) Engelhart, Politiker.....	45
Bornemann, Frederik Christian, Lektor.....	46
Bournonville, Antoine Auguste, Balletdigter.....	47
Boye, Caspar Johannes, Digter.....	48
Brandes, Georg Morris Cohen, Professor.....	49
—, Carl Edvard Cohen, Forfatter.....	50
Brandt, Carl Joakim, Sognepræst.....	51
Bredahl, Christian Hviid, Digter.....	51
Broberg, Christian August, Etatsraad.....	53
Brosbøll, Johan Carl Christian, Forfatter.....	54
Brun, Sophie Christiane Friederike, Forfatterinde.....	55
Bruun, Malthe Conrad, Geograf.....	56
Bræstrup, Christian Jacob Cosmus, Overpræsident.....	57
Brøchner, Hans, Professor.....	58
Brøndsted, Peter Oluf, Arkæolog.....	59
Budde, Carl Christian Leopold Gether, Forfatter.....	60
Bülow, Frederik Rubeck Henrik, General.....	61
Bødtcher, Ludvig Adolph, Digter.....	62
Bøgh, Erik, Forfatter.....	64
Carlsen, Hans Rasmussen, Godsejer.....	66
Carstens, Asmus Jacob, Maler.....	66
Carstensen, Georg Johan Bernhard, Redaktør.....	68
Chievitz, Poul, Digter.....	68
Christensen, Balthasar Matthias, Overretsprokurator.....	69
—, Godfred Polycarpus Benjamin Wildenradt, Maler.....	70
Clausen, Henrik Nicolai, Professor.....	70
Colding, Ludvig August, Fysiker.....	71
Collin, Jonas, Gehejmekonferensraad.....	72
la Cour, Jørgen Carl, Landøkonom.....	74
—, Poul, Fysiker.....	74
Dahlerup, Jens Vilhelm, Arkitekt.....	75
Dalgas, Carlo Edoardo, Maler.....	75
—, Enrico Mylius, Direktør.....	75
Dalhoff, Jørgen Balthasar, Kunsthåndværker.....	77
Dalsgaard, Christen, Maler.....	77
David, Christian Georg Nathan, Nationaløkonom.....	77

IX

Deuntzer, Johan Henrik, Professor	79
Dockum, van, Carl Edvard, Admiral	79
Drachmann, Holger Henrik Herholdt, Digter	80
Dreier, Frederik Henrik Hennings, Forfatter	82
Drewsen, Johan Christian, Fabrikant	82
Eckardt, Josephine Hortensia Nancy Adelaide, Skuespillerinde.	84
Eckersberg, Christoffer Vilhelm, Maler	84
Engelstoft, Laurids, Historiker	85
Eschricht, Daniel Frederik, Fysiolog og Zoolog	86
Estrup, Hector Frederik Janson, Historiker	86
—, Jacob Brønnum Scavenius, Konseilspræsident	87
Ewald, Herman Frederik, Forfatter	88
Exner, Johan Julius, Maler	89
Faber, Peter Christian Frederik, Digter	90
Fausbøll, Michael Viggo, Sprogforsker	91
Feilberg, Ludvig Tage Christian Müller, Filosof	91
Fenger, Carl Emil, Professor	91
—, Johannes Ferdinand, Præst	93
—, Peter Andreas, Sognepræst	94
Fibiger, Ilia, Forfatterinde	94
—, Jacob Scavenius, Generalmajor	95
—, Johannes Henrik Tauber, Sognepræst	96
—, Mathilde Lucie, Forfatterinde	97
Fischer, Frederik, Redaktør	98
Fjelstrup, Søren August, Godsforvalter	98
Fjord, Niels Johannes, Fysiker	99
Flor, Christian, Lektor	100
Foersom, Peter Thun, kgl. Skuespiller	101
Forchhammer, Johan Georg, Professor	102
Freund, Hermann Ernst, Billedhugger	103
Frijs, Christian Emil Krag-Juel, (af Slægten Vind), Greve	105
Frimodt, Jens Christian Rudolf, Sognepræst	105
Frydendahl, Peter Jørgen, Skuespiller	107
Frøhlich, Johannes Frederik, Komponist	107
Frølich, Lorens, Maler	108
Gade, Niels Wilhelm, Komponist	109
Gebauer, Christian David, Maler	111
—, Johan Christian, Komponist	112
Geleff, Poul Johansen, Politiker	112
Gerlach, Georg Daniel, General	113
—, Vilhelmine Leocadie Theresia, Operasangerinde	113
Gertner, Johan Vilhelm, Maler	114
Gødwad, Jens Finsteen, Redaktør	115
Gjelstrup, Adam Gottlob, Skuespiller	115
Gleerup, Asmund Christian, Politiker	116

X

Goldschmidt, Meir Aron, Digter.....	117
Goos, August Herman Ferdinand Carl, Professor.....	119
Grundtvig, Nicolai Frederik Severin, Digter.....	119
—, Svend Hersleb, Litteraturhistoriker.....	123
Grut, Edmund Gottfred Hansen, Læge.....	124
Gyllembourg, Thomasine Christine, Forfatterinde.....	124
H age, Edvard Philip Hother, By- og Herredsfoged.....	125
—, Johannes Dam, Overlærer.....	126
—, Peter Anton Alfred, Købmand.....	127
Hall, Carl Christian, Statsmand.....	127
Hamerik, Asger, Komponist.....	130
Hammerich, Angul, Musikhistoriker.....	130
—, Peter Frederik Adolf, Historiker.....	130
Hansen, Andreas Nicolai, Etatsraad.....	131
—, Carl Christian Constantin, Maler.....	132
—, Christian Frederik, Arkitekt.....	133
—, Christian Frederik, General.....	134
—, Emil Christian, Botaniker.....	135
—, Hans Christian, Professor.....	135
—, Hans Peter, Politiker.....	136
—, Heinrich, Maler.....	137
—, Jens Andersen, Politiker.....	138
—, Jørgen Christian, Operasanger.....	140
—, Mads, Digter.....	141
—, Theophilus Edvard, Bygmester.....	142
Hartmann, Johan Peter Emilius, Komponist.....	143
—, Vilhelm Emilius Zinn, Organist.....	145
Hauch, Johannes Carsten, Digter.....	145
Hedemann, Hans Christoffer Georg Frederik, General.....	148
Heegaard, Poul Sophus Vilhelm, Filosof.....	148
—, Steffen Peder Anker, Fabrikant.....	149
Hegel, Frederik Vilhelm, Forlagsboghandler.....	149
Heger, Eline (Ellen) Maria, Skuespillerinde.....	150
—, Jens Stephan, Skuespiller.....	150
Hegermann-Lindencrone, Cai Ditlev, General.....	151
—, Mette Louise Christiane Frederikke, Forfatterinde.....	152
Heiberg, Johan Ludvig, Digter.....	152
—, Johanne Luise, Skuespillerinde.....	155
—, Peter Andreas, Forfatter.....	158
Heise, Peter Arnold, Komponist.....	160
Helgesen, Hand, Officer.....	161
Helms, Johannes, Skolemand og Forfatter.....	162
Helweg, Ludvig Nicolaus, Præst og Historiker.....	162
Hennings, Betty Mathilde, Skuespillerinde.....	163
Herholdt, Johan Daniel, Læge.....	163
—, Johan Daniel, Arkitekt.....	164
Hertz, Henrik, Digter.....	165
Hetsch, Gustav Frederik, Arkitekt.....	166

XI

Hilker, Georg Christian, Maler	167
Hjort, Peder, Forfatter	167
Holm, Jens Jacob, Fabrikant	169
—, Peter Edvard, Historiker	169
Holmblad, Lauritz Peter, Fabrikant	170
Holst, Hans Peter, Digter	171
—, Vilhelm Conrad, Skuespiller	172
Holstein, Frederik Adolf, Greve	173
—, Johan Ludvig Carl Christian Tido, Greve	174
—, Ludvig Henrik Carl Herman, Greve	175
Horneman, Christian Frederik Emil, Komponist	176
Hornemann, Claus Jacob Emil, Læge	177
—, Jens Wilken, Botaniker	177
Horneman, Johan Ole Emil, Komponist	178
Hostrup, Jens Christian, Digter	179
Howitz, Frantz Gotthard, Professor	181
—, Frantz Johannes August Carl, Læge	181
Hvidt, Lauritz Nicolai, Politiker	182
Høedt, Frederik Ludvig, Skuespiller	183
Høffding, Harald, Filsof	183
Høgsbro, Sofus Magdalus, Politiker	184
Hørup, Viggo Lauritz Bentheim, Politiker	185
Høyen, Niels Laurits Andreas, Kunsthistoriker	185
I ngemann, Bernhard Severin, Digter	187
J acobsen, Carl Christian Hilman, Brygger	189
—, Jacob Christian, Brygger	190
—, Jens Peter, Forfatter	193
Jensen, Christian Albrecht, Maler	193
Jerichau, Jens Adolf, Billedhugger	194
Jerichau-Baumann, Anna Marie Elisabeth, Malerinde	196
Jerndorff, Peter William, Skuespiller	198
Jessen, Carl Vilhelm, Admiral	198
Johannsen, Claus, Afholdsmand	199
Johansen, Gustav Henrik Jøns, Politiker	199
Jonquières, Henri Alexandre Antoine de Dompierre de, General	199
Junggreen, Jens Peter, Tobakshandler	200
Jürgensen, Georg Urban Frederik (Fritz), Tegner	200
—, Urban, Urmager	201
Jørgensen, Adolf Ditlev, Historiker	201
K aalund, Hans Vilhelm, Digter	202
Keller, Johan Christopher Henrik Rummelhoff, Professor	203
Kierkegaard, Peter Christian, Biskop	204
—, Søren Aabye, Forfatter	205
Klein, Christian Sophus, Højesteretsassessor	206
—, Vilhelm, Arkitekt	207

XII

Knudsen, Hans Christian, Skuespiller	208
Kofoed-Hansen, Hans Peter, Stiftsprovst	210
Kold, Kristen Mikkelsen, Lærer	211
Krebs, Frederik Christian, Stiftsfysikus	213
Krieger, Andreas Frederik, Højesteretsassessor	213
v. Krogh, Gerhard Christoph, General	215
Kroman, Kristian Frederik Vilhelm, Professor	216
Krüger, Hans Andreasen, Politiker	216
Kroyer, Hans Ernst, Komponist	218
—, Henrik Nicolai, Zoolog	218
Kuhlau, Daniel Frederich Rudolph, Komponist	219
Kunzen, Friedrich Ludvig Æmilius, Komponist	220
Küchler, Albert, Maler	220
Kyhn, Peter Vilhelm Carl, Maler	221
Købke, Christen Schiellerup, Maler	223
Kølle, Claus Anton, Maler	223
L ange, Johan Martin Christian, Botaniker	224
—, Julius Henrik, Kunsthistoriker	225
—, Thomas, Forfatter	226
Lange-Müller, Peter Erasmus, Komponist	227
Lehmann, Caroline, Sangerinde	227
—, Peter Martin Orla, Amtmand	228
Lembcke, Christian Ludvig Edvard, Forfatter	231
Lorenzen, Nis, Politiker	231
—, Peter Hiort, Politiker	232
Lumbye, Hans Christian, Komponist	233
Lund, Frederik Christian, Maler	233
—, Johan Ludvig Gebhard, Maler	234
—, Peter Wilhelm, Naturforsker og Zoolog	235
—, Troels Frederik, Historiker	236
Lundbye, Johan Thomas, Maler	236
Lunding, Niels Christian, General	237
Lütken, Christian Frederik, Professor	238
Læssøe, Verner Hans Frederik Abrahamson, Oberstløjtnant	238
Løffler, Ernst Conrad Abildgaard, Geograf	239
M advig, Johan Nicolai, Professor	239
Malling, Otto Valdemar, Komponist	242
Malling-Hansen, Hans Rasmus, Forstander	242
Mantzius, Kristian Andreas Leopold, Skuespiller	243
Marstrand, Vilhelm Nicolaj, Maler	243
Martensen, Hans Lassen, Biskop	245
Meyer, Ernst, Maler	247
—, Hans Vilhelm, Læge	248
Meza, Christian Julius de, General	248
Michaelsen, Joseph, Postembedsmand	249
Molbeck, Christian, Forfatter	249
—, Christian Knud Frederik, Forfatter	251

XIII

Moltke, Adam Vilhelm, Lensgreve	253
—, Frederik, Stiftamtmand	253
Monies, David, Maler	254
Monrad, Ditlev Gotthard, Biskop	254
Müller, Peter Erasmus, Biskop	256
—, Peter Erasmus, Forstmand	257
—, Sophus Otto, Arkæolog	257
Mynster, Jacob Peter, Biskop	258
Münter, Friedrich Christian Carl Hinrik, Biskop	260
Møller, Jens, Professor	261
—, Lars Otto, Sognepræst	261
—, Peder Ludvig, Digter	262
—, Poul Martin, Digter	263
—, Rasmus, Biskop	265
Nielsen, Anna Helene Dorothea, Skuespillerinde	265
—, Anton Laurits, Forfatter	267
—, Nicolai Peter, Skuespiller	268
—, Rasmus, Filosof	269
—, Jens Peter Zakarias, Forfatter	274
Nyerup, Rasmus, Historiker	274
Nyrop, Camillus, Instrumentmager	274
—, Martin, Arkitekt	277
Oehlenschläger, Adam Gottlob, Digter	278
Olrik, Ole Henrik Benedictus, Maler	284
Olufsen, Oluf Christian, Forfatter	284
Overskou, Thomas, Forfatter	285
Paludan-Müller, Caspar Peter, Historiker	287
—, Frederik, Digter	287
—, Jens, teologisk Kandidat	290
Panum, Peter Ludvig, Professor	290
Paulsen, Adam Frederik Wivet, Fysiker	291
Petersen, Peter Christian Julius, Matematiker	292
Phister, Joachim Ludvig, kgl. Skuespiller	292
—, Louise Amalie Petrine, Skuespillerinde	295
Ploug, Parmo Carl, Digter	297
Poulsen, Christian Emil, Skuespiller	299
—, Olaf Rye, Skuespiller	300
Rafn, Carl Christian, Oldforsker	300
Rahbek, Knud Lyne, Digter	301
Rask, Rasmus Christian Nielsen, Sprogforsker	305
Recke, Ernst Frederik Vilhelm von der, Forfatter	306
Reinhardt, Johannes Theodor, Professor	306
Reventlow, Johan Ludvig, Baron	307
Richardt, Christian Ernst, Digter	307

XIV

Rimestad, Christian Vilhelm, Politiker	308
Rink, Hinrich Johannes, Geograf	309
Roed, Jørgen Pedersen, Maler	309
Rosenberg, Carl Frederik Vilhelm Mathildus, Docent	310
Rosenkilde, Adolf Marius, Skuespiller	312
—, Anna Kirstine, Skuespillerinde	312
—, Christen Niemand, Skuespiller	313
Rosing, Johanne Cathrine, Skuespillerinde	315
—, Michael, kgl. Skuespiller	316
Rump, Christian Gottfred, Maler	316
Rung, Henrik, Komponist	318
Rye, Olaf, General	319
Ryge, Johan Christian, Skuespiller	320
Rørbye, Martinus Christian Wesseltoft, Maler	324
Rørdam, Holger Frederik, Sognepræst	325
—, Thomas Skat, Biskop	325
Saabye, August Vilhelm, Billedhugger	326
Schack, Hans Egede, Forfatter	327
Schandorph, Sophus Christian Frederik, Forfatter	328
Scharling, Carl Emil, Professor	328
—, Carl Henrik, Professor	329
—, Edvard August, Professor	329
—, Hans William, Professor	330
Scheel, Anton Vilhelm, Generalauditor	331
v. Scheele, Ludvig Nicolaus, Statsmand	332
Schepelern, Christian August, General	333
Schiødte, Jørgen Matthias Christian, Historiker	333
Schleisner, Christian Andreas, Maler	334
v. Schleppegrell, Frederik Adolf, General	334
Schmidt, Jørgen Jørgensen, Dyr læge	335
—, Peter Karl Rudolf, Forfatter	335
Schou, Ludvig Abelin, Maler	337
—, Peter Alfred, Maler	337
—, Philip Julius, Direktør	337
Schouw, Joachim Frederik, Botaniker	338
Schram, Peter Ludvig Nicolai, Skuespiller	340
Schrøder, Ludvig Peter, Højskoleforstander	342
Schwarz, Frederik, Skuespiller	343
Segelcke, Thomas Riise, Professor	344
Sibbern, Frederik Christian, Professor	345
Simonsen, Niels, Maler	347
—, Niels Juul, Operasanger	348
—, Simon Ludvig Ditlev, Maler	348
Skovgaard, Peter Christian Thomsen, Maler	349
Skræppenborg, Peter Larsen, Lægprædikant	350
Sonne, Jørgen Valentin, Maler	351
Sponneck, Wilhelm Carl Eppingen, Rigsgreve	354
Stadfeldt, Asger Snebjørn Nicolai, Professor	354

XV

Staffeldt, Adolph Wilhelm, Schack von, Forfatter	355
Steen, Adolph, Professor	355
Steenstrup, Johannes Christoffer Hagemann Reinhardt, Professor	356
—, Johannes Japetus Smith, Professor	356
Steffens, Henrik, Filosof	357
Stein, Johan Carl Heinrich Theobald, Billedhugger	358
Stephansen, Anders, Skoleforstander	359
Suenson, Edouard, Admiral	359
Svendsen, Carl Plum Anton, Professor	360
Syversen, Ole, Lærer	360
Sødring, Julie Weber, Skuespillerinde	361
T ermansen, Niels Jokum, Politiker	363
Tesdorph, Edward, Landmand	364
Thiele, Just Matthias, Direktør	364
Thomsen, Carl Christian Frederik Jacob, Maler	366
—, Christian Jürgensen, Museumsdirektør	367
—, Hans Peter Jørgen Julius, Kemiker	369
—, Vilhelm Ludvig Peter, Professor	369
Thoresen, Anne Magdalene, Forfatterinde	369
Thorvaldsen, Bertel, Billedhugger	371
Thyregod, Christen Andersen, Forfatter	379
Tietgen, Carl Frederik, Bankdirektør	379
Topsøe, Vilhelm Christian Sigurd, Forfatter	382
Trap, Jens Peter, Kabinetssekretær	382
Treschow, Willum Frederik, Højesteretsadvokat	383
Trier, Ernst Johannes, Højskoleforstander	384
Tscherning, Anton Frederik, Politiker	384
U ssing, Tage Algreen, Politiker	387
W arming, Johannes Eugenius Bülow, Professor	388
Vaupell, Christian Theodor, Botaniker	388
—, Otto Frederik, Oberst	389
Vedel, Peter August Frederik Stoud, Departementschef	389
Wegener, Caspar Frederik, Historiker	390
Wegmann, Bertha, Malerinde	392
Werlauff, Erik Christian, Professor	392
Vermehren, Johan Frederik Nicolai, Maler	394
Westergaard, Niels Ludvig, Professor	396
Weyse, Christoph Ernst Frederik, Komponist	396
Wiehe, Anton Vilhelm, Skuespiller	400
—, Johan Henrik, Skuespiller	401
—, Michael Rosing, Skuespiller	401
Wilkens, Claudius Edward Theodor, Professor	402
Willemoes, Peter, Søofficer	402
Wilster, Christian Frederik Emil, Lektor	403
—, Ernst Henrik Claude, General	404

XVI

Wimmer, Ludvig Frands Adalbert, Professor.....	404
Winsløw, Carl, Skuespiller.....	405
Winther, Gert Henrik, Dr. phil.....	405
—, Rasmus Villads Christian Ferdinand, Digter.....	406
Withusen, Carl Christopher, Professor.....	411
Vogt, Adelgunde Emilie, Billedhuggerinde.....	412
Worsaae, Jens Jacob Asmussen, Direktør.....	412
Zachariae, Georg Carl Christian, General	413
Zahle, Natalie, Skolebestyrerinde.....	414
—, Peter Christian, Politiker.....	416
Zahrtmann, Peder Henrik Kristian, Maler.....	417
Zeuthen, Hieronymus Georg, Professor.....	418
Zoëga, Georg, Arkæolog.....	418
Ørsted, Anders Sandøe, Jurist, Professor	418
—, Hans Christian, Fysiker, Professor	422

FORORD.

Et fransk Ordsprog siger, at Nutiden er svanger med Fremtiden; det samme kan udtrykkes: Nutiden er et Barn af Fortiden. For at forstaa sin egen Tid maa man kende dens Ophav i den forgangne. Ingen sand Aandsdannelse er mulig uden historisk Kundskab, først og fremmest til Ens eget Folks Historie.

Hvis et Menneske hver Morgen, naar han vaagnede, havde glemt alt, hvad han indtil da havde oplevet, kunde han vel have visse værdifulde menneskelige Egenskaber i Behold, men en Personlighed blev han aldrig. Et Folk, som mangler Forbindelse med sin Fortid, faar intet særpræget Folkelic, ingen Folkeaaend.

Denne Bog vil give en historisk Oversigt over den forrige Generations store Mænd og Kvinder, de, som har skabt vor Generations Forudsætninger, den historiske Jordbund, hvorpaa vi bygger. Enkelte af dem lever endnu, men deres Værk er gjort og kan historisk overses og skildres. Allerede ved at blade flygtig gennem Bogen maa man fyldes af Undren over den lange Række af betydelige Personligheder paa alle Aandsomraader, som vort lille Land og Folk i denne Periode har frembragt, og det er vel umuligt andet, end at vi, som er deres Arvtagere, med nogen Beskæmmelse maa spørge os selv: har vi røgtet denne rige Arv forsvarligt: vil en kommende Tid se tilbage paa os med lignende Ærbødighed som den, hvormed vi ser paa vore Fædre? Denne Tanke skal ikke nedslaa vort Mod, men oplive os til at gøre vort Bedste »i ædle Fædres Spor«. Det er en god Ting at være kommet af godt Folk. Guldalderen har man kaldt det Tidshverv, hvis Mænd og Kvinder her skildres, og med Rette; ikke blot for Litteraturens og Kunstens Vedkommende, men paa alle Aandens Omraader vidner denne Epoke om, hvilken Rigdom en naadig Gud har skænket vor Folkestamme. Er vor Tid end kun for en Sølvalder at regne mod hin, kan der dog ved ærlig Stræben, ogsaa af os, vindes og hamres Malm til kommende Tidens og Slægters Tare. Et kærligt og ærbødigt Studium af vore nærmeste Forfædres Bedrifter vil styrke og opmuntre dertil.

Forfatterinden af denne Bog, ANNA NIKOLINE KATTARINA HARTVIGSEN, født RASMUSSEN, var en Søsterdatter af Rasmus Nielsen og folte sig hele sit Liv igennem hendraget til aandelig SysseL. Hun fødtes 31. Juli 1848, just da hin store Tid satte sin politiske og folkelige Frugt, og hun døde 25. December 1913. Igennem nogle Aar udarbejdede hun den Række af korte Biografier, som hun endnu paa sit Dødsleje drømte om at faa udgivet, fordi hun mente, at dens Læsning kunde blive en værdifuld Hjælp og Opmuntring, særlig for den jævne Befolknings Ungdom. Hun vilde samle i en Haandbog, beregnet baade paa Hjemmene og Skolerne, hvad der ellers kun findes i bindtykke Værker eller Konversationsleksika, og det var hendes Ønske, at Bogen kunde sælges saa billigt som muligt. Tillige er den blevet forsynet med Billeder af de fleste skildrede Personer, Billeder, af hvilke en Del ellers var meget vanskelig tilgængelige. Enkelt Tilføjelser og Udeladelser har været nødvendige ved Trykningen, men i alt væsentligt foreligger Værket her i den Form og præget af den Aand, som Forfatterinden meddelte det. Der maatte sættes en bestemt Tidsgrænse for Stoffet, og det synes da et heldigt Valg, at Perioden afgrænses ved Aarstallene 1750—1850, idet de Mænd, som jødes indenfor disse to Aarstal, netop er Grundlæggerne af det nye Tidsafsnit.

Kunsløst, men med let kendelig Varme og Begejstring for Fædreland og Folk, er denne Bog forfattet. Hvad der kommer fra Hjertet, plejer at gaa til Hjertet. Saa tør man haabe, at den danske Læseverden, især den jævne Befolkning i By og paa Land, vil tage mod denne Gave fra En, der længst gik hjem, og vinde Lys og Kræfter ved Læsningen til at stride den gode Strid.

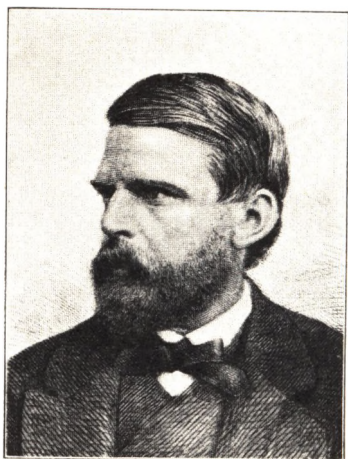
P. A. ROSENBERG.

Aagaard, Carl Frederik, Landskabsmaler, født 29. Jan. 1833 i Odense, hvor han kom i Malerlære, men rejste kort efter at have aflagt Svendeprøve til København for der at søge kunstnerisk Uddannelse. Han blev i en Alder af 19 Aar optaget som Elev paa Akademiet. Samtidig med at han uddannede sig her, fik han hos sin ældre Broder, der var Medejer af Firmaet »Kittendorff og Aagaard«, nogen Vejledning i Xylografi, ligesom han ogsaa arbejdede som Dekorationsmaler under den dygtige G. Chr. Hilker, der senere i 1858—59 benyttede hans Hjælp ved Arbejdet i Landbohøjskolens store Auditorium, og med hvem

han ogsaa i de følgende Aar deltog i Udførelsen af de store pragtfulde Dekorationer af Københavns Universitet. Sammen med Arkitekturmaleren Heinrich Hansen har han deltaget i den ornamentale Udsmykning af Christian den Fjerdes Kapel i Roskilde Domkirke, hvor Figurkompositionerne udførtes af Marstrand. Aagaard har paa egen Haand dekoreret flere større Pragtbygninger og har betydelig Fortjeneste af, hvad der paa samme Omraade er udrettet i det kongelige Teater. Maalet, hvorefter Aagaard tidlig stræbte, var at blive Landskabsmaler, og det lykkedes ham ogsaa at faa Lejlighed til at studere i P. C. Skovgaards Atelier. Sine første Billeder »Parti fra Jægersborg Dyrehaven; mildt Daglys« og »Fritvoksende Markblomster« udstillede han i 1857 og fik tilkendt den Neuhausenske Præmie for dem. »Parti fra Jægersborg Dyrehave rimfuld Efteraarsmorgen« findes i Kunstmuseet. Aagaard blev 1874 Medlem af Akademiet. Han døde 2. Nov. 1895. Weilbach: Kunstnerleksikon. Bricka: Biogr. Leksk.

Aagesen, Andreas, anset dansk Retslærd, født i København 5. Aug. 1826. Lektor ved Universitetet 1855, Professor

1856, Medlem af Landstinget 1879. Hans Lærefag var dansk Formueret og Romerret, og han har navnlig gjort sig fortjent ved sine filosofiske Undersøgelser af de formueretlige Grundbegreber. Blandt de Skrifter, han har udgivet, mærkes: »Bidrag til Læren om Overdragelse af Ejendomsretten og andre tinglige Rettigheder« (Univ.s Progr. 1866), »Bemærkninger om Rettigheder over Ting«, »Fortsatte Bemærkninger over Rettigheder over Ting, navnlig om Ejendomsrettens Begreb«, »Om nogle ved

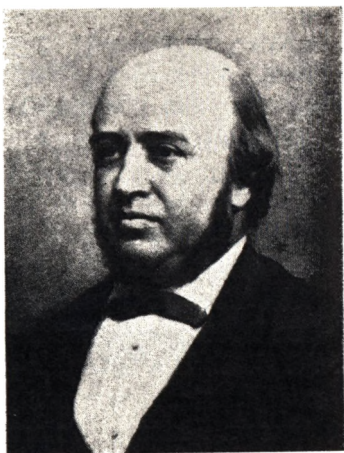
Conossementer forekommende Retsforhold« (1875), »Om Singularsuccession i Formuerettigheder inter vivos med særligt Hensyn til dansk Ret« (1879). Hans »Forelæsninger over den romerske Privatret« og »Indledning til den danske Formueret« udgaves efter hans Død den 26. Okt. 1879. Han var ekstraordinær Assessor i Højesteret og Kommandør af Dannebrog. Illustr. Tid. 1879 (Nr. 1049); Biogr. Leksik.

Aarestrup, Carl Ludvig Emil, lyrisk Digter, født 4. Dec. 1800 i København, blev i sin tidlige Barndom forældreløs; 19 Aar gl. blev han Student. Nedsatte sig 1827 som praktiserende Læge i Nysted paa Lolland og boede her (senere i Sakskøbing) i 22 Aar, indtil han som Stiftsfysikus blev forflyttet til Fyn, hvor han virkede som Sindsygelæge ved Graabrødre Hospitalet i Odense, i hvilken By han levede indtil sin Død 20. Juli 1856. Aarestrup førte et lykkeligt Liv med sin stadigt voksende Familie, men nødtes altsaa til at tilbringe sin Tid udenfor Hovedstaden, hvorfra Nationens aandelige Bevægelser udgaar. Hans Gerning var jo af en hel anden Art end den, hans Digterbegavelse anviste ham; dog lod han sig ikke kue af det praktiske Livs Krav. Nogen Erstatning for Savnet af Hovedstadens Impulser fandt han i det rige Herregaardsliv paa Lolland og Fyn, og Friluftsfærden paa hans mange Embedsrejser gav ham en

Friskhed og en aandelig Modtagelighed, som en københavnsk Tilværelse maaske vilde have berøvet ham. Med aabent Øje for Skønheden og med udpræget Sans for Tilværelsens lyse Sider fandt han allevegne Stof til farverige Fremstillinger. Han er i sin Digtning fuldkommen original og selvstændig, hvilket ikke udelukker, at der findes en vis Lighed med Christian Wither. Skønnest er hans Ejendommelighed fremtrædende i Digtene »Tidlig Skilsmisse«, »Et Aftensuk«, »Man har Sagn om Borgtapeter« samt Rækken »Erotiske Situationer« der fremkom i »Digte«, 1838, den eneste Digt-samling Aarestrup selv udgav.

Adler, David Baruch, dansk Handelsmand og Politiker, født 16. Maj 1826 af jødisk Slægt, gik 1846 til London, hvor han 1848 var Medstifter af et Handelshus, men flyttede 1850 til København, hvor han blev Leder af en stor Bankierforretning. 1857 var Adler Medstifter af Privatbanken og 1873 af Handelsbanken, 1864 afsluttede han for den danske Regering et Statslaan i England. 1864—67 var han Medlem af Folketinget og valgtes til Landstingsmand; han var Medlem af Sø- og Handelsretten fra dennes Stiftelse 1862 til 1877, af Borgerrepræsentationen og af Grosserer-Societetets Komité og deltog i Udarbejdelsen af den nordiske Veksellov. Død 4. Dec. 1878. Biogr. Leksik.

Ahlmann, Nicolai, Politiker, født 17. Februar 1809 i Sønderborg, købte 1857 Gaarden Vertheminde paa Als, valgtes 1866 til Ordfører for den Deputation, der fra Sønderjylland sendtes til

Berlin for at takke Preussens Konge for Pragerfredens § 5; den blev ikke modtaget. 1867 (12. Febr.) valgtes A. til den tyske Rigsdag, hvor han sammen med H. A. Krüger hævdede Danskhedens Ret til Sønderjylland: »Vi er Danske, vi vil forblive Danske, vi vil behandles som Danske efter Folkerettens Forskrifter«. Dette Motto var skabt af A. Fra 1875 var A. bosat i København, hvor han døde 1890.

Alberti, Carl Chr., dansk Politiker, født 12. Maj 1814 i Nærheden af Silkeborg, blev 1839 juridisk Candidat, var fra 1843—53

Fuldmægtig hos Højesteretsadvokat Rotwitt og 1851 Overretsprocurator i København. Alberti var fra 1852 uafbrudt Folketingsmand for Sorø-Kredsen og har stadig hørt til dets venstre Side, blev 1855 Medlem af Bondevenne - Selskabets Bestyrelse, hørte 1865—70 til I. A. Hansens Gruppe og har efter det forenede Venstres Opløsning været Føreren for de saakaldte »udtraadte« og Talsmand for den yderligste Opposition. 1856 blev Alberti Formand for den sjællandske

Bondestands Sparekasse. Han døde 18. Maj 1890.

Allen, Karl Ferdinand, dansk Historieskriver, født 23. Apr. 1811 i København i en Familie, der nedstammer fra Skotland, blev Student 1830, theologisk Candidat 1836 med Karakteren Laudabilis. Da han forlod Universitetet medbragte han fra sine Lærere udmærkede Udtalelser, baade hvad Forstand, Flid, Kundskaber og Opførsel angik. H. N. Clausen ventede sig meget af ham i Kirkens eller Skolens Tjeneste. Han var 29 Aar gl., da han første Gang fremtraadte som Forfatter, og han havde den Glæde tidlig at opnaa en Plads blandt danske Historikere, som mange først efter lang Forfattervirksomhed naar at tilkæmpe sig. Han disputerede for Magistergraden 1844 og tiltraadte med offentlig Understøttelse næste Aar en videnskabelig Udenlandsrejse. Under sit Ophold i Udlandet søgte han i Arkiverne Bidrag til Danmarks Historie, særlig til Christian den

Andens Historie, denne mærkelige Periode, da det gamle brødes med det ny, og Forbindelsen mellem de nordiske Riger opløstes. Han gjorde sig det til Livsopgave at udbrede Klarhed over dette Afsnit i den danske Historie. 1851 blev han ansat som ekstraordinær Docent i Historie ved Universitetet med Titel af Professor, og 1862 blev han virkelig Professor. Allens Skrifter udmærker sig ved stor Grundighed og Upartiskhed, ved en udpræget Følelse for dansk Nationalitet og en klar Fremstilling. Blandt disse skal fremhæves: »Haandbog i Fædrelandets Historie«, 1840, »Breve og Aktstykker til Oplysning af Christian den Anden og Frederik den Førstes Historie«, »Det danske Sprogs Historie i Hertugdømmet Slesvig«, 2 Bd. 1857—58, endelig Hans Hovedværk: »De tre nordiske Rigers Historie under Kong Hans, Christian den Anden og Frederik den Første, Gustaf Vasa, Grevefejden 1497—1536«, hvoraf der kun udkom 5 Bd. (indtil 1525) 1864—1872. Han døde 27. Dec. 1871.

Ancher, Michael Peter, Maler, født 9. Juni 1849 paa Bornholm, kom 1871 paa Akademiet og blev Elev af Kyhn, senere i Paris af Puvis de Chavannes, har især malet Fiskertyper, Søbilleder og Genrebilleder fra Skagen; allerede 1876 vakte han Opmærksomhed og især 1880 med det velkendte »Vil han klare Pynten?« (tilhører Kongen). A. viser sig i sine bedste Arbejder som en frisk og ejendommelig Menneskeskildrer og formaar at gengive Naturstemningen paa ypperlig Maade. Han bor med sin Hustru, der ogsaa er en ypperlig Maler, paa Skagen.

Andersen, Hans Christian, verdensberømt Digter, født i Odense 2. Apr. 1805. Faderen, en fattig Skomager, var en fantasituld Natur med Sans for Læsning

og i Besiddelse af en god Forstand, han døde ung, og Moderen maatte nu ernære sig selv og Drengen, der tidligt viste sig som et ejendommeligt Barn. Efter Faderens Død var han meget overladt til sig selv, uden dog at føle sig trykket deraf. I den lille Gaard, som hørte til Huset, stod der en Stikkelsbærbusk, hvor han ved Hjælp af et Koteskaff havde lavet sig et Telt, her kunde han sidde og

drømme, og naar han saaledes sad og stirrede ind mellem Buskens Blade, idet han iagttog deres Forvandling fra smaa grønne Knopper til store gule Blade, der af sig selv faldt af, saa befandt han sig vel i sin Ensomhed, indtil Moderen kom hjem. Ejendommeligt for ham er det ogsaa, at han aldrig deltog i de andre Drenges Leg, hverken i Pogeskolen, hvor han først kom til at gaa, eller senere i Drengeskolen. Han gik for sig selv og »skød op til en lang Dreng«, som han selv siger. Moderen havde imidlertid giftet sig igen, men Stedfaderen beskæftigede sig ikke med Drengen og tog sig heller ikke af hans Opdragelse, og skønt Moderen holdt af Sønnen med hele sit Hjerte, havde hun dog ikke ringeste Forstaaelse af sin besynderlige Dreng. »Hvad skal der dog blive af dig«, sagde hun. »Jeg vil til København, og jeg vil være berømt«, lød Svaret, og nu fortalte han hende, at han havde læst om mærkelige Mænd, der var født i Fattigdom og dog var naaet at blive »Store«, »men«, sagde han, »man maa først gaa saa gruelig meget igennem, og saa bliver man berømt«. Drengen græd og bad, og til sidst gav hun efter, men først blev dog en klog Kone raadspurgt, hun spaaede i Kort og Kaffe, og Svaret hun gav, lød: »Hendes Søn bliver en stor Mand, til Ære for ham skal engang Odense By blive illumineret!«

Kort før A.s Konfirmation havde nogle af det kongelige Teaters Sang- og Skuespilpersonale været i Odense og givet Forestillinger. A., der stod sig godt med Plakatbæreren, havde ikke blot fra Kulisserne set alle Forestillingerne, men var op-

traadt baade som Hyrde og som Page; i »Cendrillon« havde han tilmed haft et Par Replikker og de spillende havde vist ham Venlighed og moret sig over hans Barnlighed og Begejstring. Teatret var stadig i hans Tanke, og det at blive ansat ved Teatret i København blev indtil videre hans Maal.

6. Sept. 1819 kom H. C. Andersen for første Gang til København, hvorfra han saa ofte senere skulde flyve langt, langt bort til fjerne Egne, for atter og atter at vende tilbage, efter at have høstet Hæder og Ære for sig selv og derved gjort sit Fædreland berømt. Der forestod ham dog adskillige Trængselsaar, inden han naaede saa vidt. Med næppe ti Rigsdaler i Lommen søgte han Bolig i en mindre Gæstgivergaard »Gardergaarden«. Den første Vandring han foretog var til Teatret. Dagen efter tog han Konfirmationsklæderne paa og begav sig til Danserinden Madam Schall; han havde i Odense hørt hende omtale som den første ved det kgl. Teaters Ballet, og mente derfor, at han maaske ved hendes Bistand kunde blive ansat ved Teatret. For han trak i Klokkestrengen, faldt han paa Knæ udenfor Døren og bad Gud om, at han her maatte finde Hjælp og Beskyttelse. Da han blev indladt hos Danserinden, saa og hørte hun med Forundring paa ham; hele hans Væsen og Optræden forekom hende højst besynderlig, og hendes Forundring steg yderligere; A., der vilde vise hende sine Evner, tog nemlig sine Støvler af for, som han sagde, at »blive lettere«, og mens han benyttede sin store Hat som Tamburin, dansede han og sang: »Hvad vil Rigdom vel sige, hvad er Glans og Herlighed« o. s. v. A. skriver: »Danserinden antog mig for gal, hvilket hun flere Aar efter har sagt mig, og skyndte sig at faa mig bort. Derefter henvendte A. sig til Teaterchefen Kammerherre Holstein med Anmodning om Ansættelse ved Teatret, men fik Afslag. Nu stod han, paany skuffet, bedrøvet og forladt, men atter klyngede han sig i Tanken til Ham, der alene kan sende Hjælp.

For at faa det aller nødtørftigste til Livets Ophold, søgte A. at komme i Lære hos en Snedker og blev ogsaa antaget, men da den Tale, som førtes paa Værkstedet, fyldte ham med Afsky, gik han straks til Mesteren og bad om Tilladelse til at forlade ham, sagde ham Farvel og kom der ikke mere. A. stod nu atter paa Gaden uden at vide, hvorhen han skulde vende sig, men idet han i Tanken søgte efter Udveje, faldt det ham ind, at han i Odense havde læst i en Avis, at Direktøren for det kongelige Teaters Musikkonservatorium var en Italiener, der

hed Siboni. Nu var det ofte sagt A., at han havde en meget smuk Sangstemme, og han besluttede derfor at gaa til Siboni, som netop den Dag havde Middagsselskab, hvor mange betydelige Mænd var til Stede, saaledes Digteren Baggesen, Komponisten Weyse og mange andre. Siboni lod A. komme ind til Selskabet, lod ham anbringe ved Klaveret, hvor han maatte synge for de mange opmærksomt lyttende Tilhørere; derefter deklamerede han nogle Digte, men Følelsen betog ham saaledes ved Tanken paa hans egen forladte Stilling, at Taarerne overvældede ham. Alle applauderede hans Fremsigelse, og Baggesen udtalte: »Jeg forudsiger, at der af ham engang vil blive noget usædvanligt«. Siboni lovede at uddanne hans Stemme og mente, at han kunde blive Sanger. A. var henrykt, græd og lo, bevæget som han var. Endnu en Glæde ventede ham dog, Weyse havde nemlig ved Middagsselskabet til A. indsamlet en Sum af 70 Rigsdaler, hvoraf han hver Maaned kunde hæve 10 Rigsdaler til at leve for. A. skulde dog snart igen møde Modgang, idet hans Stemme svandt, dels som Følge af vaade Fødder og daarlig Ernæring, dels paa Grund af Overgangsalderen. Hvad skulde han nu gribe til? Medens han grundede herpaa, mindedes han, at i København levede Digteren Guldberg, en Broder til en Oberst Guldberg, der i Odense havde vist Drengen Venlighed. Guldberg tog venligt imod ham, talte med ham om Nødvendigheden af at faa noget lært, lovede at ville undervise ham i Dansk og lod Indtægten af et lille Skrift, han udgav, tilfalde ham. Ogsaa Weyse m. fl. søgte at støtte ham ved at tegne sig for en lille Sum til hans Underhold. Guldberg formaaede endog kgl. Skuespiller Lindgren til at gøre Forsøg paa at instruere A. til Skuespiller, men Forsøget endte med, at Lindgren klappede A. paa Kinden med de Ord: »Følelse har De, men Skuespiller er det ikke De skal være«. Fra alle Sider blev det sagt, at han burde studere, blive Student, og nu var man paa det rette Spor, thi A. savnede (ligesom sin store Samtidige Thorvaldsen) de almindeligste Kundskaber.

Endelig efter adskillige Fataliteter traf A. den herlige Jonas Collin, denne Mand, der blev som den kærligste Fader for ham, og i hvis Hus han fandt et Hjem. »Hjemmets Hjem« har A. selv kaldt det. Collin talte A.s Sag hos Frederik den Sjette, og der blev nu af Statens Finansvæsen tilstaaet ham den til hans Underhold fornødne Sum, samtidig skænkede Direktionen for det lærde Skolevæsen ham fri Undervisning i Slagelse Latin-

skole. Collin skulde være hans Formynder, og til ham skulde han holde sig og melde om sin Flid og Fremgang. Dermed var A. paa den rette Vej, nu skulde han være Student. Om A. end følte sig som en fangen Fugl ved at sidde paa Skolebænken, og selv om Rektoren aldeles ikke forstod dette besynderlige unge Menneske, naaede han dog ved sin Flid, sin Sagtmodighed og sin Sandhedskærlighed at vinde sine Læreres Agtelse og Velvillie. Da A. blev Student (1828) ved privat Hjælp og næste Aar tog anden Eksamen med bedste Karakter, følte han det som en Befrielse, og nu begyndte alle de tilbagetrængte Fantasi-billeder at frigøre sig. Hans Digte er udgaaede af en ren Sjæl og en varm Følelse (1830—1847). Af hans mange dramatiske Arbejder fremhæves »Den ny Barselstue« som det mest vellykkede. Romanerne »Improvisatoren«, »De to Baronesser«, »O. T.«, »Kun en Spillemand«, »At være eller ikke være«. I »Improvisatoren«, hvor han lader Handlingen foregaa i Italien, er dets Folkeliv skildret med glødende Farver, og hvor Begivenhederne foregaaer herhjemme, er de nationale Emner fremstillede levende, friske og fantasifulde. Men allerstørst, og uovertruffet i hele Verden, er han som Æventyrdigter. Hans Æventyr præges af et rigt Lune, fornøjeligt Humør, en stærkt bevægelig Fantasi, dyb Følelse og som Baggrund en ren ædel Sjæl. I Æventyrfortællingerne fandt han den Ramme, der kunde optage de forskelligste Motiver, hvori der kunde blæses Liv og Aand. De ubetydeligste Ting, de simpleste Smaahændelser i det daglige Liv gav ham Anledning til med Lune og godmodig Satire at stemple Menneskenes smaalige, barnagtige Domme og Meninger. Hans Værker er udkomne paa en Mængde Sprog. Hans samlede Skrifter udkom efter hans Død i en ny Udgave, i femten tættrykte Bind. To omfangsrige Samlinger af »Breve til og fra H. C. Andersen«, »H. C. Andersen og det Collinske Hus« yder rige Bidrag til hans Biografi. I sin Bog »Mit Livs Æventyr« har han selv fremstillet hele sit Livs Følelse. H. C. Andersen udgav først paa Tysk en Fremstilling af sit Liv (»Das Märchen meines Lebens«, Leipzig 1847). I Anledning af hans 70 aarige Fødselsdag udkom Historien om »En Moder« paa femten Sprog. Ingen dansk Digter er trængt saa vidt og langt ud over Verden som H. C. Andersen. Han døde 4. Aug. 1875. E. Collin: H. C. Andersen og det Collinske Hus. G. Brandes: Kritikker og Portrætter. Hans Brix: H. C. Andersen og hans Æventyr. H. Schwanenflügel: H. C. Andersen.

Andræ, Carl Christoffer Georg, Politiker, født 14. Okt. 1812 paa Møen. Han var Løjtnant ved Vejkorpset, da han ved

Oprettelsen af den militære Højskole 1830 traadte ind i denne for at uddanne sig til Generalstaben. Som Kaptejn i denne blev han 1842 Lærer ved Højskolen i Topografi og Geodæsi, 1843 tillige i Matematik. Sin politiske Virksomhed begyndte han 1848 som kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, i hvilken han kæmpede for et Etkammersystem, men med to Slags Valg, og viste meget frisindede Grundsætninger. Han blev derfor 1849 valgt til Folketinget, hvis Formandspost han be-

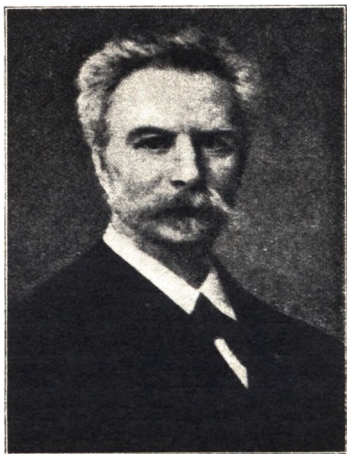
klædte 1850—52 med en fra alle Sider anerkendt Dygtighed, fra 1851 var han Medlem af Notabelforsamlingen i Flensborg. Fra 1853 til 1863 var han Landstingsmand for København og 1856 Medlem af Rigsraadet. I April 1854 blev han, uden anden Grund end den, at han hørte til Oppositionspartiet, ligesom forud hans Kollega paa Højskolen Schovelin og samtidig Hall og Monrad, afskediget, uagtet han i sin Lærervirksomhed og hele sin Stilling ved Højskolen havde indlagt sig mere end almindelig Fortjeneste. I December 1854 blev Andræ Finansminister i Ministeriet Bang, af hvilket han var et af de mest fremragende Medlemmer; han havde betydelig Indflydelse paa Affattelsen af Fællesforfatningen af 2. Okt. 1855, hvis ejendommelige Valgmaade, efter Forholdstal skyldes ham; endvidere gennemførte han 1858 en meget nyttig Omdannelse af den indenlandske Statsgæld. Fra 18. Okt. 1856 til 13. Maj 1857 var A. Konseilspræsident, hvorefter han endnu blev i Stillingen som Finansminister indtil 10. Juli 1858, men da udtraadte han af Ministeriet, fordi han ikke vilde gaa ind paa Holstens Udskillelse af Helstaten. Senere hørte A. i Rigsraadet til den konservative Opposition og stemte 1869 mod Novemberforfatningen. Ogsaa efter 1864 har A. deltaget i det politiske Liv, hans Virksomhed var nu mest kritisk. Efter at være udtraadt af Statsstyrelsen, varetog han med udmærket Dygtighed Ledelsen af

Gradmaalingsarbejdet i Danmark indtil 1883. Han var Medlem af Videnskabernes Selskab, mellem hvis Skrifter der findes flere Arbejder fra hans Haand. Han døde 2. Febr. 1893. P. Andræ: Andræ og Fællesforf. af 2. Okt. 1855. Bille: Tyve Aars Journalistik II, 359. Bricka: Biogr. Leksik.

Arentzen, Kristian August Emil, dansk Digter og Litteraturhistoriker, født 10. Nov. 1823. Faderen var ansat i Ministeriet, hvor han ved Flid havde arbejdet sig op fra neden. 9 Aar gammel sattes A. i Latinskole efter først at have gaaet i en mindre Skole i Læderstræde. I Latinskolen fandtes dygtige Mænd som Lærere, deriblandt Allen, Bjerring, men det gik dog kun ud paa mekanisk Lektie læren, og Latin spillede Hovedrollen. De danske Udarbejdelser var den Skolegerning, der havde A.s største Interesse, især naar de kunde afvindes en poetisk Side. 1841, ikke fyldt 18 Aar, blev han Student. 1852 foretog han en Rejse til Island og rejste senere udenlands; han erhvervede 1856 Magisterkonferens i Æstetik og var 1860—72 Adjunkt ved Metropolitanskolen i København. Hans vigtigste poetiske Skrifter er de dramatiske Digtninge »Gunløg Ormetunge« (1852), »Knud den hellige« (1853) samt flere Samlinger af lyriske Digte. Han har fremdeles udgivet nordiske Myter og oldnordiske Sagn og Sagaer. Som Digter tilhører han den oehlenschlägerske Skole, og som Litteraturhistoriker har han ydet et højst værdifuldt Værk til Forstaaelsen af den oehlenschlägerske Frembruds- og Kamptid i sit fra 1870 til 1878 udkomne Arbejde i 8 Bind: »Baggesen og Oehlenschläger«. Han døde 30. Dec. 1899. — Fra yngre og ældre Dage af Kristian Arentzen.

Bache, Otto, Kunstmaler, født 21. Aug. 1839 i Roskilde. Uddannet ved Akademiet og hos Marstrand. Uagtet han har vundet et anset Navn baade som Portræt- og Genremaler, dvæler han dog med Forkærlighed ved Optrin af Dyrenes Liv. Medens han saaledes 1863 fik den Neuhausenske Præmie for »Husdyr i Bondegaarden« og under Udenlandsrejsen med Akademiets større Stipendium fra Paris hjemsendte nogle Dyrebilleder, blev Udstillingsmedaillen 1872 ham tildelt for en Portrætgruppe, et Billede i Aftenbelysning med hele Figurer i mindre Størrelse. I Kunstnerens rige Produktion indtager Dyremaleriet en fremtrædende Plads; som Skildrer af Dyrelivet er han ubetinget

vor betydeligste Kunstner, sideordnet med Lundby. For B. er de firfødgede Medskabninger ikke Typer, men hver for sig udprægede Individuer. Ret betegnende for B. med Hensyn til det Standpunkt, han indtager overfor Dyrene, er det, at han næppe nogen Sinde har udstillet et Billede med en saa almindelig Titel, som f. Eks. »En Høsehund«.

For B. staar hvert Dyr med sin Fordring paa at anerkendes som selvstændig Karakter. Dyrene skildrer han dels som Enkeltfigurer, dels i Grupper, dels i genreagtige Kompositioner, med eller uden Sammenspil med Menneskeskikkelser. Ogsaa i hans historiske Kompositioner spiller Dyrene

en mere eller mindre fremtrædende Rolle, saaledes i »Daniel i Løvekulen« (1872) og i »Kraka« (1876). B. har som Dyremaler selvfølgelig Fordel af sit Talent som Landskabskunstner, naar han anbringer sine Figurer i fri Luft; han viser sig da ofte som en Mester i sin Redegørelse for Luft, Daglys, Terræn og Vegetation. Et af hans betydeligste Arbejder er »Et Kobbelt Heste udenfor en Kro«, solgt til Kongens Samling, her var det først og fremmest de prægtigt formede Heste og de saa livfuldt bevægede Dyr, der vakte Beundring; dog fortjente Landskabet med Vejen og dens Bakker ikke mindre Opmærksomhed. Ogsaa som Portrætmaler i dette Ords almindelige Betydning indtager B. en anselig Plads. B. er en af vore største Kolorister. Af hans Arbejder skal foruden ovenanførte nævnes: »Hundene skal have Mad«, »Parforcejagt i forrige Aarhundrede« og »De sammensvorne ride fra Finderup Lade Morgenen efter Erik Glippings Drab«. B. har nydt den sjældne Ære efter Opfordring at levere sit Selvportræt til den berømte Samling af Kunstnerbilleder i Uffizie-Galeriet i Firenze.

Baden, Gustav Ludvig, Søn af »Jacob Baden Philolog«, født 1764, død 1840, beklædte fra 1787 til 1825 forskellige Dommerembeder, men blev afsat 1825. Han har gjort sig fortjent af den danske Stats-, Rets- og Kulturhistorie, skønt hans store Bitter-

hed og Ensidighed, især hans udprægede Had til Adel og Gejstlighed, gør ham i den Grad partisk og upaalidelig, at man kun med stor Forsigtighed kan benytte hans omfattende Undersøgelser og sammes Resultater. En stor Mængde Afhandlinger bærer alle Præg af Forfatterens flersidige Lærdom og hensynsløse Selvstændighed, men er skrevne i et knudret, ubehageligt Sprog; de er for en Del udgivne samlede i »Afhandlinger i Fædrelandets Kultur-, Stats-, Kirke- og Literaturhistorie« (3 Bd. 1820—22). Af hans øvrige Arbejder maa nævnes »Danmarks Riges Historie« (5 Bd. 1829—32).

Bagger, Carl Christian, lyrisk Digter, født paa Fødselsstiftelsen i København 11. Maj 1807. Hans Fader var Justitiarius i Politiretten og hans Moder Ekspeditrice i et Handskeudsalg. 3 Aar gl. mistede B. begge sine Forældre. Paa sit Dødsleje havde Faderen ved Testamente bestemt at Drengen skulde bære hans Navn og indtræde i en Søns fulde Ret. B. kom først i Husel hos sin Farbroder, men efter hans Død hos sin Farmoder, hvor han levede under uheldige Forhold. Derfra sendtes han til Roskilde Skole, senere til Sorø Skole. Allerede i Sorø begyndte han at skrive Digte, og da han 1828 kom til København efterat

have taget sine Eksaminer, forlovede han sig med en elskværdig Pige, Søster til to af hans Skolekammerater, hvis Hjem var Herregaarden Basnæs. Han havde da allerede gjort sig bemærket i den litterære Verden ved det særdeles tiltalende Digt »Ønskerne«. Desværre forhindrede Forlovelsen ham ikke i at kaste sig ud i et natligt

Svireliv. Forholdet til hans unge Forlovede var af den Natur, at Forældrene mente at maatte skille de Unge, da han ikke fuldendte sit Studium og saaledes savnede Midler til at ernære en Hustru. Dette sørgelig Forhold bidrog yderligere til at forplumre en Natur som hans, og nydende de bakkantiske Glæder i Samvær med ligestemte Venner, førte han et vildt Liv, der lod ham glemme baade Studium og Forpligtelser og berøvede ham baade hans aandelige og legemlige Kraft. Han udgav dog 1833 Tragedien »Dronning Christine og Monaldeschi«, et svagt og noget ubehjælpsomt Arbejde. 1834 udgav han »Smaadigtes; at disse ikke vandt fortjent Bifald, skyldes en ubillig Kritik, thi selv om Digteren ved sin Livsførelse havde stillet sin Personlighed udenfor det gode Selskab, saa burde Digte som »Mignon i Graven«, »Et Sendebrev«, »Zigeunersken«, »Promenaden om Natten«, »Herregaarden«, »Bortreisen«, »Hjemkomsten« og »Den engelske Kapitain« m. fl. ikke være gaaede upaaagtede hen; disse Digte besidder en Skønhed og Renhed, der vil bevare deres Værd langt ind i Fremtiden. Miskendelsen nedtrykkede ham dybt, og betog ham hver Gnist af Haab om ved sit Digtalent at kunne rejse sig. Han skrev nu under Pseudonymet »Johannes Harring« et større Arbejde, Fortællingen »Min Broders Levnet«, der udkom 1835. Den er et Arbejde af betydeligt Værd, i hvis skærende Handling de drastiske Figurer er tagne lige ud af det virkelige Liv, og den vidner om en dyb og inderlig Sorg over en forspildt Tilværelse og en ædelt anlagt Naturs Anger over at have traadt sin egen Livslykke under Fod. Denne Bog med sine realistiske Skildringer af det Knejpeliv, som B. desværre altfor godt kendte, var ikke skikket til at vinde Indgang i Datidens Litteratur, men for den nuværende og kommende Slægter staar den som en uhyggelig levende Skildring af en højt-begavet Naturs abnorme Livsførelse. 1836 udgav B. en Samling Digtninger, og ved Tilfældets og virksomme Venners Hjælp reddedes han ud af sin næsten haabløse københavnske Tilværelse. Han kom til Odense, hvor han blev Redaktør af »Fyns Stiftstidende«. Her blev han gift med sin Forlovede, der havde bevaret ham trofast i sin Tanke. Den Gerning, der her som Redaktør blev ham given, fandt han i højeste Grad trivial. Det lavere Krostueliv øvede vedblivende sin Tiltrækning paa ham. Han faldt snart mere og mere sammen, og faa Dage efter sin eneste Søns Død udaandede Carl Bagger 25. Okt. 1846. Hans samlede Værker udgaves 1866—67 af Vilhelm Møller med

en Biografi. Heri findes Fortællingerne »Pedellens Datter«, »Helge Hjordvardson« og »Erindringer fra et Ungkarle-Liv i København«, der i Stemning og Sceneri slutter sig til »Min Broders Levned« og som denne indeholder selvbiografiske Oplysninger.

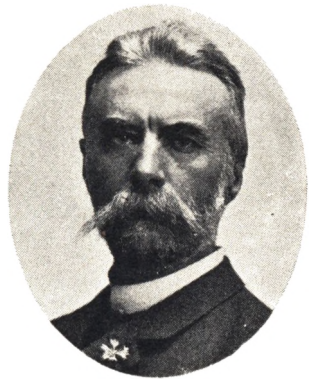
Baggesen, Jens, berømt Digter, født 15. Febr. 1764 i Korsør, hvor hans Fader var Kornmaaler og Skriver. Jens var den ældste af ti Søskende. Hans Forældres Kaar var fattige, Moderen var strengt pietistisk. B. var et højst usædvanligt Barn, svagt af Helbred, legede aldrig, men læste altid, kunde store Stykker af Bibelen udenad og plagedes af Samvittighedsnag og Religionsskrupler. Hans Forstand var i Forhold til hans Aar overmoden, hans Fantasi overspændt: aandelig Sygelighed fremkaldt ved legemlig Svækkelse synes at være Særkendet for Baggesens Barnsdomsaaar, der ogsaa i andre Henseender var meget glædeløse, da hans Forældres Fattigdom var saa trykkende, at de ikke havde Raad til at lade den videbegærlige Dreng lære noget. Den Undervisning, han kunde faa i Korsør, var kun maadelig; han blev i sit tolvte Aar anbragt paa et Kontor som Skrивerdreng. Denne Stilling forekom den begavede Dreng utaalelig; hans Kærlighed til Læsning sejrede over alle Hindringer, saa at det lykkedes ham 13 Aar gl. at komme i Slagelse lærde Skole, hvortil han fik Understøttelse i fem Aar. Denne Skolegang havde den heldigste Virkning paa hans Natur, han blev livlig og munter. Hans poetiske Talent viste sig allerede i Skoletiden, hvor han skrev baade alvorlige og muntre Digte. Han blev Student 1782 og viste i sine Frembringelser et usædvanligt Herredømme over Sproget og et sprudlende Vid. Han vandt tidlig Yndest og en talrig Læsekreds. Der aabnedes ham Adgang til Landets bedste Familier, som gav ham Lejlighed til at udvikle sin Aand og uddanne sig i selskabelig Retning, og hvor han ved sin livlige, underholdende, elskværdige Personlighed blev særdeles velset. Prinsen af Augustenborg, der var Universitetets Patron, satte ham 1789 i Stand til at foretage sin første Udenlandsrejse.

der virkede velgørende og udviklende og bragte ham i Berøring med en Mængde af Datidens fremragende Mænd som Schiller, Klopstock, Voss, Jacobi, Bürger, Wieland, Reinhold og Herder og endnu mange flere. Han blev Herre over det tyske Sprog, hvori han bevægede sig med samme Lethed som i sit Modersmaal. Paa en af sine Rejser ægtede han Sophie Haller, Datterdatter af den lærde Naturforsker og Digter Haller. Efter sin Hjemkomst til København beskrev han sin Rejse i »Labyrinthen«, to Bind (1792—93). Hans Ophold hjemme varede kun kort, da hans Hustrus Sygelighed nødte ham til at rejse efter et Par Aars Forløb; til denne Rejse fik han atter Midlerne af sine fornemme Velgørere. Da han igen vendte tilbage hertil efter at have besøgt Tyskland, Schweiz, Frankrig, Italien og fornyet Bekendtskabet med flere og stiftet nye Bekendtskaber med en Mængde andre af Samtidens mærkeligste Mænd, som Lavater, Fichte, Pestalozzi o. fl. a., fik han Ansættelse som Viceprovst ved Regensen; her begyndte han at oversætte Homer, afbrød dette Arbejde paa Grund af sin Hustrus Helbredstilstand og rejste atter 1797—98. Paa denne Rejse døde hans Hustru i Kiel. Denne Begivenhed nedtrykte ham meget. Han rejste derpaa til Bern, hvor han opholdt sig i længere Tid. Senere tog han til Paris, hvor han ægtede Fanny Reybaz, hvis Fader havde været Præst i Genf, men nu var, genfisk Ministerresident i Frankrig. Han vendte saa igen tilbage til København, men heller ikke denne Gang forblev han der ret længe; for fjerde Gang rejste han herfra 1800 og bosatte sig i Paris indtil 1810. Dog gjorde han i dette Tiaar mange kortere og længere Rejser, deriblandt to til København; paa den ene af disse, 1802, bevilgedes ham en aarlig Pension. Paa den anden Rejse hertil opholdt han sig henvend et Aar i København 1806—07, og i denne Tid levede han et stille indesluttet Liv. Fra 1813 til 1819 udvikledes B. i en Række litterære Stridigheder, der alm. betegnes som den »Baggesen-Oehlenschlägerske Fejde«. De sidste seks Aar af hans Levetid medførte en Række Lidelser og sørgelige Tilskikkelser for ham. Han døde 3. Okt. 1826 i Hamborg. Et godt Bidrag til en klar og omfattende Forstaaelse og Opfattelse af B. har man i en af hans Søn August Baggesen skrevet interessant og udførlig Biografi. Kr. Arentzen: B. og Oehlenschläger (8 Bd.).

Bajer, Fredrik, Politiker, født 21. April 1837, Officer, var med i Krigen 1864 og tog sin Afsked 1865 for at deltage

i det politiske Liv. 1872 blev han Folketingsmand og tilhørte Venstre, men erklærede sig tidlig for Republikaner. 1880 fremsatte han Loven om Kvindens Ligestilling med Manden paa det økonomiske Omraade (Kvindens Ret til at raade over selverhvervede Midler). I 1882 stiftede han og var derpaa i ti Aar Formand for Dansk Fredsforening, og 1892 fik han oprettet Verdensfredsbureauet i Bern, hvis Formand han var 1892—1907. Halvdelen af Nobelpræmien (Fredsprisen) tilkendtes ham 1908. Han døde 22. Jan. 1922.

Balslev, Carl Frederik, født 10. Jan. 1805 i Hanslev paa Fyn, hvor hans Fader var Sognepræst. Han blev 1833 Sognepræst til

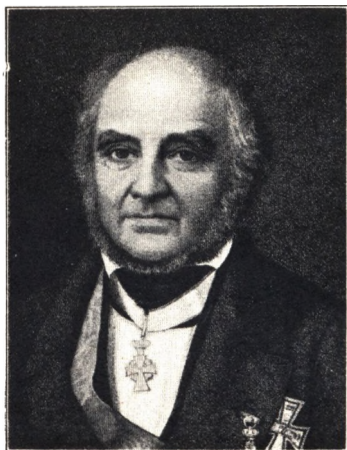

Vigerslev og Blidstrup paa Mors, 1850 Sognepræst ved Ribe Domkirke og Stiftsprovst for Ribe Stift. 1860 kom han til Fyn som Sognepræst for Nørre-Broby, men vendte atter tilbage til Ribe som Biskop. B. har fortjent sig et Navn ved sine to Skolebøger: »Bibelhistorie tilligemed lidt af Kirkens Historie efter Apostlenes Dage«, til Brug for Almueskolen (1833); den var 1844 naaet til 81 Oplag; og »Luthers Katekismus med en kort Forklaring« fra 1844 til 1883, 114 Oplag. Ved kongelig Resolution af 1856 anordnedes

denne Bog til Brug ved Religionsundervisningen i Skolerne og ved Konfirmationen, i Stedet for den tidligere ene privilegerede »Balles Lærebog«, som den snart fortrængte fra alle Landets Skoler. Biskop B. blev 1883 Æresdoctor i Theologien. Han døde 11. Marts 1895. — Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leksik.

Bang, Oluf Lundt, født 27. Juli 1788 i København, blev Cand. med. 1808, Professor 1818, og var fra 1825 til 1845 Over-

medicus ved Frederiks Hospital; han var den første, der her i Danmark begyndte en egentlig klinisk Undervisning for de studerende, og en hel Generation af Landets Læger skylder ham deres praktiske Uddannelse. Den store Anseelse, han hurtig erhvervede sig, gjorde ham ikke alene til sin Tids mest søgte Læge, men skaffede ham ogsaa efterhaanden næsten alle de offentlige Æres- og Tillidsposter, der fandtes paa det lægevidenskabelige Omraade.

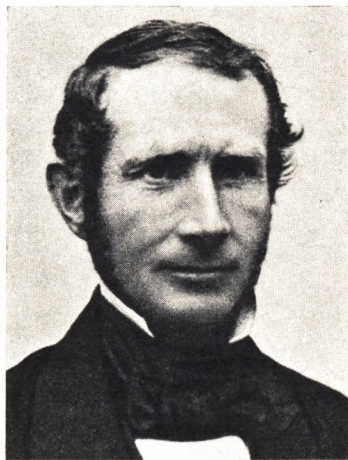
B. døde 12. Okt. 1877 som Gehejmekonferensraad. — Illustr. Tid. III (Nr. 114); Ugeskrift for Læger 3. R. XXIV; Bricka: Biogr. Leksik.

Bang, Peter Georg, født i København 7. Okt. 1797 som Søn af Jacob Hansen Bang, Domprovst i Roskilde. Han blev Student fra Frederiksborg Skole 1813, Cand. jur. 1816, 1826 Assessor i Landsover- samt Hof- og Statsretten, 1830 Professor i Retsvidenskab ved Universitetet 1834 Medlem af Direktionen for Nationalbanken og 1845 Deputeret i Rentekammeret. 1848 fik B. det Hverv tilligemed C. Moltke og A. S. Ørsted at udarbejde den paatænkte Helstatsforfatning, og i Martsdagene tog han betydelig Del i Forhandlingerne, der gik forud for det ny Ministeriums Dannelse, ja, var endog udset til en fremragende Plads i Regeringen. 16. Nov. valgtes han til Indenrigsminister, i hvilken Stilling han var med at udstede Danmarks Riges Grundlov og forberede de store Landboreformer, bl. a. ved en Landbokommission. B. afgik dog allerede 21. Sept. 1849 og blev Domænedirektør, kaldtes atter til Regeringen i 1851.

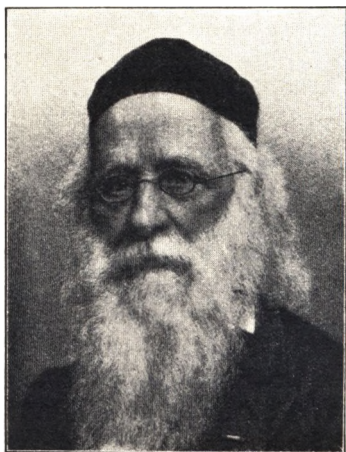

som foreløbig Finansminister og Kirke- og Undervisningsminister, blev 1852 Indenrigsminister, deltog derefter i Kundgørelsen om den ny Helstatsordning af 28. Jan., men udgik 21. Apr. 1853, da Bruddet mellem Regeringen og det nationalliberale Parti blev ulægeligt. Efter Ministeriet Ørstedes Fald blev B. 12. Dec. 1854 Første- og Indenrigsminister og gennemførte næste Aar Fællesforfatningen, men udtraadte atter af Regeringen. Kort efter blev han Justitiarius i Højesteret, i hvilket Embede han døde som Gehejmekonferensraad og Storkorsridder 2. Apr. 1861. Han udfoldede en betydelig Forfattervirksomhed. Hans Hovedværker er »Lærebog i de til den romerske private Ret hørende Discipliner«, »Systematisk Fremstilling af den danske Procesmaade«, som han udgav i Forening med Konferensraad I. C. Larsen, hans Forgænger i Højesteret. Dertil har han skrevet en Mængde vigtige Monografier om dansk Civilret, samt en Del finansielle og politiske Afhandlinger. B. har som Inspektør ved Universitetets Kvæstur indlagt sig store Fortjenester ved Ordningen af Universitetets Program. — Bricka: Biogr. Leksik.; Erslev: Forf. Leks.; Illustr. Tid. 7. Apr. 1861.

Bardenfleth, Carl Emil, født 9. Maj 1807 i København, Student 1823, Cand. jur. 1827, rejste samme Aar udenlands med Prins Frederik (Frederik den Syvende), blev 1832 Byfoged i Frederiksund, 1837 Stiftamtmand paa Island og 1842 paa Fyn. Straks efter at Frederik den Syvende havde bestegit Tronen i Januar 1848, kaldte han B. til København som Minister. B. ydede væsentlig Hjælp ved Dannelsen af Martsministeriet og Overgangen til en friere Styrelse. B. var Justitsminister fra Marts 1848 til Juli 1857 og derefter et halvt Aar Minister for Slesvig. 1842—52 var Bardenfleth Medlem af Folketinget og 1853—54 af Landstinget, blev 1854 kongevalgt Medlem af Rigsraadet. 1855 Domænedirektør. Død 3. Sept. 1857. — Bricka: Biogr. Leksik.; Barfod: Dansk Rigsdagskalender.

Barfod, Povl Frederik, Historiker og Politiker, født 7. Apr. 1811 i Lyngby ved Grenaa, blev Student 1828 og tog tidlig Del i

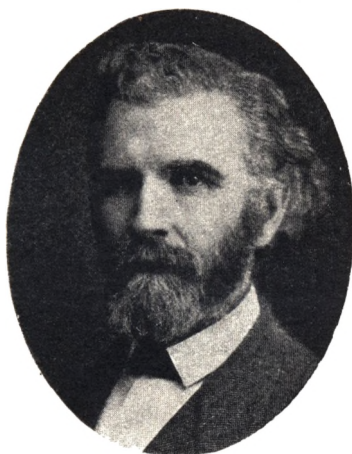

de politiske Bevægelser som afgjort Frihedsmand og ivrig Ejdendansker. B. var Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling 1848—49, og siden næsten uafbrudt indtil 1869 Medlem af Folketinget som en af den grundtvigske Retnings Talsmænd. Fra 1855 til 1861 var B. Arkivfuldmægtig under Indenrigsministeriet og derefter indtil 1866 Assistent ved det kongelige Bibliotek. B. var en ivrig Frihedsven, men havde i Rigsdagen ikke nogen stor Indflydelse paa Forhandlingernes Gang.

Han var en varm Forkæmper for den nordiske Enhedstanke, tillige en dygtig og kyndig Personalhistoriker (Dansk Rigsdagskalender) 1856, »Danmarks Gejstlighed« 1848—49 og flere Smaaskrifter. Han har udgivet Ambrosius Stubs Digte med Levnedsskildring 1852 og har skrevet flere populære Værker, men hans mest bekendte Værk er: »Fortællinger af Fædrelandets Historie«, en Bog, der i ualmindelig mange Oplag er udgaaet til Folket og er naaet ned til dets bredeste Lag som en kær og yndet Læsning, saa at den fra 1853 har naaet fire Udgaver, navnlig de biografiske Skildringer staar ofte meget højt. Senere paabegyndte B. i en høj Alder to Skrifter om Danmarks Historie. Han døde 19. Maj 1896. — R. Petersen: Fr. Barfod; Bricka: Biogr. Leks.; Erslev: Forf. Leks.; Barfod: Rigsdagskalender.

Barnekow, Christian, dansk Komponist, født 28. Juli 1837 i Sankt Sauveur i Pyrenæerne under en Udenlandsrejse, som foretoges af Hensyn til Faderens svagelige Helbred. B. saa først sit Fædreland i Marts 1839 efter at Faderen var død. (Moderen hørte til Familien Fenger). Han ytrede tidlig Anlæg for Musik, begyndte allerede som Dreng at komponere. Da han blev Student, valgte han Musiken til sit Kald, men hæmmedes heri meget ved Sygelighed. Af Koncertmester Helsted modtog han den egentlig

planmæssige Musikundervisning. Sit første større Arbejde (en Trio for Piano, Violin og Violoncel) komponerede han 1859; den opførtes første Gang for en Kreds af yngre Musikere. Barnekow har siden 1863 næsten kun skrevet Sangmusik i religiøs og folkelig Retning, f. Eks. »Aandelige Sange«, »Ny Melodier til gamle Folkeviser« og Fædrelandshistoriske Sange. Som Formand for Samfundet til Udgivelse af dansk Musik har han arrangeret Klaverudtog af flere ældre sceniske Værker. Han døde 20. Marts 1913. — »Danske Kunstnerportrætter«.

Bechgaard, Julius, Komponist, født 19. December 1843, studerede som ung i Leipzig og udgav 1866 som sit første Værk 6 Korsange, der straks vakte Opmærksomhed (»Hvile«). Endnu større Lykke gjorde Sangcyklen »Sømandsliv« (Tekst af Carl Andersen). B. har endvidere 1893 faaet Operaen »Frode« (Tekst af C. Thrane og Ad. Langsted) opført samt skrevet to Operaer, der er antaget af det kgl. Teater, men uopførte. Foruden en Symfoni og en Koncertouverture har han skrevet Musik til Drachmanns »Strandby Folk« og udgivet adskillige Sange og Klaverstykker. Han døde den 4. Marts 1917.

Beck, Johan Vilhelm, født den 30. Dec. 1829 i Ørslev Præstegaard ved Slagelse, blev Student fra Slagelse Skole 1849, teologisk Kandidat 1855 og Aaret efter Kapellan hos sin Fader, som da var Præst i Uby ved Kallundborg. 1865 blev han Sognepræst i Ørum og Ginnerup ved Grenaa, og 1874 i sin Fødeegn Ørslev. 1861 indtraadte han i Bestyrelsen af »Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark«, hvis ledende Aand han siden den Tid blev. 1863 grundlagde han sammen med Frimodt den indre Mission i København. B. har ved de talrige Missionsmøder, han har holdt rundt om i Landet, og ved hvilke han som oftest talte under aaben Himmel for Tusinder af Tilhørere, samt ved sin Ledelse af de udsendte

Kolportører og Lægprædikanter udstrakt sin Virksomhed til alle Landets Egne. Hans Opbyggelsesskrifter har fundet en umaadelig Afsætning; hans Prædikensamling, der er oversat paa svensk, »Nyt og Gammelt«, »Fra Livets Kilde« og »Paa Livets Veje«, er solgt i mange Tusinder af Eksemplarer. De sidste Prædikensamlinger opstod ved, at den indre Missions Venner i Anledning af hans Jubilæum 1881 lod en Stenograf nedskrive B.s Prædikener i Ørslev Kirke og lod dem trykke. Vilhelm Bech øvede til sin Død, der indtraf 30. Sept. 1901, stor Indflydelse hele Landet over. — V. Beck: Erindringer

fra mit Liv; Elvius: Danmarks Præstehist.; Nutiden 1884; Bricka: Biogr. Leks.

Bendz, Henrik Carl Bang, Anatom, født 15. Febr. 1806 i Odense, hvor hans Fader var Borgmester. B. blev Student fra Odense 1824, tog kirurgisk Eksamen 1830 og medicinsk Eksamen samme Efteraar. Det følgende Aar var han en Tid lang Hjælpe-læge i Store Hedinge under en tyføs Koldfeberepidemi, fungerede iøvrigt som Bataillonskirurg ved 2det Linierement i København, indtil han i December 1831 blev ansat som Reservelæge ved St. Hans Hospital paa Bistrupgaard paa det Tidspunkt, da man, for at tilvejebringe en grundig Afskaffelse af den gamle inhumane Behandling af de sindssyge, paa en Gang afskedigede hele Lægepersonalet dernede. Her virkede han i henved 6 Aar, dog med Afbrydelse af en toaarig Udenlandsrejse, indtil han 1837 blev kaldt til Lærer i Anatomi og Fysiologi ved Veterinær- og Landbohøjskolen. Denne Lærerstilling kostede det ham ikke ringe Overvindelse at modtage, da alt, hvad der hørte til Dyrslægevæsenet, den Gang endnu be-

tragtedes som værende af lavere Art, og den danske Veterinærskole var tilmed den Gang i kendeligt Forfald. Oprettelsen af det veterinære Sundhedsraad og flere andre nyttige Foranstaltninger var B.s Værk. Det skyldes navnlig hans ufortrødne Anstrengelser, at Veterinærskolen ved Lov af 8. Marts blev omdannet til en Læreanstalt for de Landbovæsenet vedrørende Fag under Navn af »Veterinær- og Landbohøjskole«. 1881 tog han sin Afsked. Han har vundet et hædret Navn ved sine videnskabelige Skrifter, blandt hvilke navnlig bør fremhæves: »Haandbog i den almindelig Anatomi med særligt Hensyn til Mennesket og Husdyrene« (1846—47) og »Haandbog i physiologiske Anatomi af de almindeligste danske Husdyr« (1853—69). Død 1882. — Illustr. Tid. 1882 (Nr. 1200); C. F. Bricka: Dansk biogr. Leks.

Bendz, Vilhelm Ferdinand, Kunstmaler, født 20. Marts 1804 i Odense, uddannedes ved Kunstakademiet i København og som Elev af Eckersberg. Det var med et Portræt af Præsten Hornsyld, at han først vakte Opmærksomhed. Som alle Eckersbergs Elever var hans Blik tidlig vakt for at gengive Naturen saa indtrængende som muligt, og hans første Billede tilhørte den Verden, han færdedes i: »Modelskolen paa Akademiet«, hvor Eleverne arbejder ved Lampelys. »En ung Kunstner betragte en Skitse i et Spejl« og navnlig »En Billedhugger (Medailleur C. Christensen), som arbejder efter levende Model«, viste en Træfsikkerhed i Farven og en Dygtighed i Behandlingen, som stemte Akademiet i høj Grad gunstigt for ham. Efter at have udført en Række farvefine og karakterfulde Portrætter fik han 1831 Rejsestipendium og ilede mod Syd. I München, hvor der den Gang rørte sig et frodigt Kunstnerliv, blev han et Aar og fuldendte sit sidste Billede »Kunstnernes Bord i det Finckske Kaffehus i München« (Thorvaldsens Museum). Dette Billede er gennemført med en usvigelig Finhed og med et vist Lune i Gengivelsen af Lysvirkning og de store Skygger, paa samme Tid som Portræterne er livfulde og gode og Ordningen

naturlig og fri. Ved Efteraarets Komme vandrede Bendz paa sin Fod til Italien, blev syg i Vicenza og døde den 14. Nov. 1832. — Weilbach: Kunstnerleks.; Bricka: Biogr. Leks.

Berg, Christen Poulsen, Politiker, født 18. Dec. 1829 i Fjaltring ved Lemvig som Søn af Gaardmand og Sognefoged Poul

Madsen B., kom 1848 paa Ranum Seminarium (under L. C. Müller) og afgik herfra 1850 med Karakteren »udmærket duelig«. B. blev efter en kort Tid at have været Huslærer, Lærer ved Borgerskolen i Kolding, hvor han desuden holdt en Fortsættelseskole med Aftenundervisning. Han forflyttedes til Bogø 1861. Her oprettede han en Sømandshøjskole, der dannede Grundlaget for den senere bekendte Navigationsskole. B. valgtes 1865 i Kolding til Folketingsmand og

blev siden uafbrudt genvalgt, i Reglen uden Modkandidat. B. tog virksom Del i Forhandlingerne om den reviderede Grundlov og sluttede sig derefter til »det nationale Venstre«. Han øvede væsentlig Indflydelse paa Hærlovens Behandling og Gennemførelse 1867. Efter 1870 var B. en af »det forenede Venstre« Ledere og en af dets Hovedtalere, idet han gjorde Finansloven til sit Speciale. 1874 tog B. Afsked som Skolelærer, fordi han havde faaet en Irettesættelse af Undervisningsministeren som Følge af sin Indblanding i en Sag, som en anden Skolelærer havde med sine Foresatte. Han var dernæst nogle Aar bosat i Hillerød, senere i København. 1872 fik »det forenede Venstre« Flertal i Folketinget paa sit Program om Parlamentarismen og Junigrundlovens Tilbageerobring, og dermed begyndte den lange og haardnakkede Forfatningskamp, i hvilken B., navnlig i Perioden 1872—1885, var den mest fremtrædende Skikkelse. Den væsentlige Kamp stod om Finansloven, hvis Fremme B. fik nægtet i November 1873, indtil hans Parti sprængtes i 1877 paa Modstanden mod den første, midlertidige Finanslov, det saakaldte første Provisorium, hvorved Grunden blev lagt til en Deling af Venstre i »Moderate« og »Radikale«. I 1881 arbejdede Venstre igen sammen, og B. fik en kraftig Støtte i Lederne af det københavnske Venstre, navnlig

Hørup, sammen med hvem han selv tredie fra 1881 havde redigeret »Morgenbladet«. I 1883 blev B. valgt til Folketingets Formand som Protest mod Regeringen. B. gav Venstres Politik i disse Aar, der væsentlig bestod i at nægte at behandle Regeringens Lovforslag, det betegnende Navn »Visnepolitikken«. I 1886 blev B. dømt til 6 Maaneders Fængsel som Ophavsmand til Vold mod Politiet, fordi to af hans Tilhængere havde ført Politimesteren i Holstebro ned af Tribunen, da B. nægtede at tale i Politiets Nærværelse. Som Modvægt herimod holdtes store Fester for B. efter Straffetidens Udløb, og der indsamledes 50,000 Kr. som Hædersgave til ham. Paa denne Tid stod han som den anerkendte Fører for hele Venstre. Da Dele af Partiet kort efter begyndte Forhandlinger om Forlig, trak B. sig i 1887 tilbage fra alle sine Ærespladser i Partiet, og de følgende Aar til hans Død 28. Nov. 1891 begyndte han nærmest forfra, men uden sin gamle Kraft. Han var i en særlig Grad Folkets Mand, og hans politiske Tanke var et Styre, der hvilede paa Folket selv i den bredeste, demokratiske Forstand. 1906 rejstes et Mindesmærke for ham i Kolding. — Wulff: Den danske Rigsdag. Højskolebladet 21. Maj 1886. Henrichsen: Mændene fra Forfatningskampen. Bricka: Biogr. Leks. H. Begtrup: Chr. B.

Berggren, Andreas Peter, Komponist, født 2. Marts 1801 i København, død 9. Nov. 1880. Hans Fader, Kammager Carl Peter Berggren, var svensk af Fødsel; Moderen, Dorothea, født Lynge, Datter af Distriktslæge Lynge i Frederiksborg. Ti Aar gammel blev han sat i Frederiksborg lærde Skole, blev Student herfra 1819 og studerede først Jura, men gav snart efter for sin Kærlighed til Musiken. I sin Skoletid havde han faaet nogen Undervisning paa Fløjte, men nu tog han alvorlig fat paa Musikens Teori. Naar undtages, at Weyse jævnlig gennemsaa hans Forsøg, skylder han Selvstudium sin Uddannelse. Af hans Kompositioner kan nævnes en Formælingskantate til Tekst af Oehlenschläger (1829),

Musik til nogle af dennes Tragedier, »Billedet og Busten«, en Del Sange, at hvilke »Kong Christian lægger ned sit Sværd«, skreven til Regensens Jubelfest 1823, og mange Salmemelodier. Sin største Betydning har B. ved sit utrættelige Arbejde i Skole- og Kirkesangens Tjeneste og som Samler af Folkesange. Af disse sidste har han udgivet 11 Bind, af Skolesange 13 Hæfter. Hans store Salmeværk har siden 1853 oplevet 6 Oplag. 1838 blev han Organist ved Trinitatis Kirke, stiftede 1843 Haandværkersangforeningen, der gav Stødet til lignende Foreningers Fremkomst rundt om i Landet; 1858 udnævntes han til Professor og Aaret efter til Sanginspektør under Kirke- og Undervisningsministeriet. 1878 blev han Æresdoktor. Han døde 8. Nov. 1880.

Bergh, Ludvig Sophus Rudolph, Læge, født 15. Oktober 1824, har vundet et europæisk Navn ved sine Undersøgelser over Hud- og Kønssygdomme. Fra 1859 til 1903 virkede han ved det Hospital i København, der nu bærer hans Navn. Foruden Skrifter om sit Fag har han udgivet videnskabelige Undersøgelser over en særegen Art Snegle og ogsaa herved vakt Opmærksomhed i den store Verden. Han døde den 20. Juni 1909.

Bergsøe, Jørgen Vilhelm, Digter og Naturforsker, født i København 8. Febr. 1835, dimitteredes 1854, fra Borgerdydsskolen paa Christianshavn og fulgte

de Interesser for Naturvidenskabene og Skønlitteraturen, der allerede i Skoletiden havde beskæftiget ham stærkt. 1860 tog han Magisterkonferens i Zoologi med Eutomologi som Hovedfag, men et Par Aar derefter ramtes han af en farlig Ojenbetændelse, der i Løbet af nogle Dage røvede ham Synsevnen paa det ene Øje og truede med at udelukke ham fra at fortsætte sine videnskabelige Ar-

bejder. Under et Rekreationsophold i Italien, særlig i Rom og paa Ischia, skrev han en Digtsamling, betitlet »I Ny og Næ«,

og lagde her tillige Planen til en større Roman; Krigsaaret 1864 betog ham imidlertid Lysten til at skrive, og Publikum Sansen for at læse Skønlitteratur. Han begyndte derfor at bearbejde det store videnskabelige Arbejde, han havde samlet i Italien, tog Doktorgraden, skrev en epokegørende Afhandling om den italienske Tarantel og foretog en Række videnskabelige mikroskopiske Undersøgelser af de mange fra Sabinerbjergene og Sicilien hjembragte Billearter som Grundlag for et større Arbejde, men disse Studier stillede store Krav til hans Synsorganer; han blev dertil i et Aar fængslet til Sygelejet af en, som det syntes, haabløs rheumatisk Lamhed. Under disse haarde Hjem-søgelser viste heldigvis hans Aand sig virksom, og B. gav sig nu til at beskæftige sig med Planen til den førømtalte Roman. I de ensomme Timer formede Stoffet sig lidt efter lidt med større Klarhed, den indviklede Handling holdtes godt sammen af den styrende Tanke, saa det store fra Sygelejet dikterede Arbejde, »Fra Piazza del Popolo«, da det udkom, vandt betydeligt Bifald. En vis Forundring vakte den dengang lidet kendte Benyttelse af levende Model. Alt tilsammen bidrog til at gøre dette Debutarbejde meget omtalt og meget læst. Sin næste Roman »Fra den gamle Fabrik« med Minder fra Barndoms-hjemmet, den kongelige Porcelænsfabrik, skrev B. i Rom, hvortil han atter var tyet hen for at søge Lindring under en varmere Sol. Senere har han udgivet mange Værker, hvor Motiverne er tagne fra Italien; ogsaa fra hjemlige Egne har han dog hentet Stof. Af de første kan nævnes »I Sabinerbjergene«, »Italienske Noveller« og det store Billedværk »Rom under Pius den Niende«. Hjemlige Emner har han behandlet i »Bruden fra Rørvig«. »Hvem var han« og »Gengangerfortællinger«. Fra Aarene halvfems og ind i det tyvende Aarhundrede har Bergsøe udgivet en længere Række Bøger af selvbiografisk Indhold, der er højst interessante og glimrende fortalt. Bergsøe udgav 1878 et populært videnskabeligt Værk »Fra Mark og Skov«, omhandlende Insekternes Liv. Han døde 26. Juni 1911. — Illustr. Tid. 1880 (Nr. 1109 og 1113). P. Hansen: Nord. Digtere. Bricka: Biogr. Leks.

Bernhard, Carl, Forfatter, født 18. Nov. 1798, hed **Andreas Nicolai Saint-Aubain** og var af fransk Slægt (Bedstefaderen indvandrede 1750 til Danmark og blev Frederik V's Kammer-tjener). Da han 1834 udgav sin første Fortælling »Et Aar i Køben-

havn«, fik han sin Fætter J. L. Heiberg, hvis Moder, Fru Güllembourg, var Kusine til hans Moder, til at skrive en Fortale, og da

Bogen intet Forfatternavn bar, gav Heiberg Digteren Navnet C. B., hvorunder han er kendt. Han tænkte en Tid paa at blive Diplomat, men opnaaede ikke Ansættelse og levede da i sin Moders Hjem til hendes Død 1853 som en usædvanlig trofast og kærlig Søn, udelukkende beskæftiget med sine litterære Arbejder. Foruden den Række Noveller, hvorved han stiller sig i Række med, om end ikke jævnbyrdig med Blicher og Fru Güllembourg (de bedst kendte

er »Lykkens Yndling«, »Børneballet« og »Dagvognen«) har han skrevet de meget læste historiske Romaner »Gamle Minder« (Struensees Historie), »Krøniker fra Christian den Andens Tid« og »Krøniker fra Erik af Pommerns Tid«. Han er med til at grundlægge den realistiske Retning i Prosadigtningen her hjemme og udmærker sig ved en livlig, undertiden lidt vel sentimental Fremstillingsform. Han døde pludselig af Apopleksi 25. Nov. 1865 efter i længere Tid intet at have skrevet.

Berntsen, Klaus, Politiker, født 12. Juni 1844. Gaardmandssøn fra Assens-Egnen, kom paa Kolds Højskole og modtog der afgørende Interesse for hele Livet. 1862 Friskolelærer i Højby (Fyn), 1882 Højskoleforstander i Særslev. Allerede 1869 havde han stillet sig til Folketingsvalg i Kerteminde, men først 1873 valgtes han i Bogense. Fra 1886 var han saa Folketingsmand for Assens. Han var en af Venstres populæreste Førere og derhos en yndet Foredragsholder Landet over. 1908 blev B. første Gang Minister (Indenrigsminister under Neergaard), 1910 blev han Konseilspræsident og virkede nu særlig for Grundlovsændringen, der vedtoges 1915. I Neergaards

andet Ministerium 1920 blev han Forsvarsminister. Sin Afsked tog han 1924.

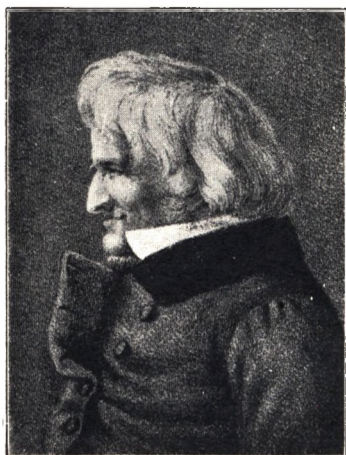
Bille, Carl Steen Andersen, født 1. Juli 1828 i Nykøbing paa Sjælland, blev 1846 Student fra Sorø Akademi og 1853 Cand. jur. To Aar forinden havde Bille begyndt sin journalistiske Virksomhed ved at redigere »Middagsposten« fra 1. Juli 1851; han stiftede 24. Okt. s. A. »Dagbladet«, som under hans Ledelse blev et af Danmarks bedste og mest udbredte Blade. B. hyldede det nationalliberale Partis Grundsætninger og gjorde 1852—54 den heftigste Opposition mod Regeringens Helstatspolitik, hvorfor ogsaa Dagbladet blev forbudt i Slesvig ligesaa vel som »Fædrelandet«; men han sluttede sig fra 1855 til den konstitutionelle Helstat og understøttede ivrigt og trofast Ministeriet Hall, selv i saadanne Skridt, som fra anden Side mødte Misbilligelse. B. førte ogsaa en vedholdende Kamp med Bondevennerne. B. har, ved at lægge større Vægt end hidtil paa Efterretningernes hurtige Fremkomst og paa at skaffe Meddelelser fra alle det offentlige Livs Omraader, store Fortjenester af Bladvæsenets Udvikling og Fremgang. B. har bidraget stærkt til flere af Hovedstadens kommunale Fremskridt (Politiets og Brandvæsenets Omdannelse) o. a. m. Efter Fredslutningen 1864 gjorde B. den Paastand gældende, at Kong Christian den Niende fra et strengt legitimistisk Standpunkt savnede den fulde Ret til Tronen, fordi hans Ægtefælles Søkende kun havde givet Afkald paa deres Ret 1851—52 under den Forudsætning, at Slesvig derved kunde bevares for Danmark. Han blev derfor anklaget for Højforræderi, men frikendtes. 1861 valgtes B. til Folketingsmand for Københavns femte Kreds og viste sig som en ypperlig Taler. Han blev Medlem af den Kommission, der skulde foretage Omordningen af Sorø Akademi. B. solgte 1872 »Dagbladet« og blev Direktør for Københavns Byggeselskab og tillige Borger-

repræsentant. 1880 blev han Generalkonsul og Chargé d'affaires i Nord-Amerika. I 1881 forfremmedes han til Ministerresident, men tog sin Afsked 1884 og udnævntes til Kammerherre. 1886 blev han Amtmand i Holbæk. B. udgav 1873—77 et Udvalg af sine Dagbladsartikler: »Tyve Aars Journalistik«, han har desuden udgivet »Skizzer fra England« og »Erindringer fra Rejser i Italien«. Han døde 11. Nov. 1898.

Bricka: Biogr. Leks. Danmarks Adels Aarbog 1888. Ill. Tidende XIII, 225. Mollerup & Meidell, Bille-Ættens Historie.

Bille, Michael Johannes Petronius, født den 8. Nov. 1769 i Stege, blev 1793 Lærer i Navigation paa Søkadetakademiet og

Kadetskibet og kæmpede som Premierløjtnant paa »Prøvestenen« 2. April 1801. Det var B., der rettede det første Skud mod den forbisejlende »Edgar« og saaledes aabnede Skærtorsdagsslaget, i hvilket han hele Tiden tog levende og hæderlig Del. 1801 blev han Chef for den første norske Roflotte, kommanderede 1812—13 et fransk Orlogsskib paa Schelden, og 1815 blev han Lodsinspektør i Helsingør. Fra 1820 var B. preussisk Navigationsdirektør i Danzig. Baade som Teoretiker og Praktiker

havde han store Fortjenester af Navigationen og Skibsjournalføringen, hvis Fuldkommengørelse og Nøjagtighed i Form og Indhold skyldes ham. Han døde i København 27. Marts 1845 som Kontreadmiral og Kommandør af Dannebrog. Kgl. Archiv f. Søvæsen, 2. R. I; Erslev, Forf. Leks.; Bricka, Biogr. Leks.

Bille, Steen Andersen, født 22. Aug. 1751 i Assens, var en dygtig Sømand, der i flere Henseender har gjort sig fortjent af den danske Marine; 1797 blev han som Kaptajn sendt med Fregatten Najaden og Briggen »Sarpen« og en Chebek (ialt 64 Kanoner) ind i Middelhavet, hvor Beyen af Tripolis vilde tiltvinge sig en uforholdsmæssig Indtægt, for at lade Danmarks Middell-

havsfarere i Fred. 16. Maj 1797 løb Najaden dristig ind i Tripolis Havn, bestod her en Kamp mod en tredobbelt Overmagt, som endte med en glimrende Sejr. 2. April 1801 kommanderede B. Reserveeskadren paa Københavns indre Red, bestaaende af Linieskibene »Danmark« og »Trekroner« samt Fregatten »Kronborg«. Da England 1807 med en betydelig Hær og Flaade overfaldt København, blev B. udnævnt til Højstkommanderende over Søværnet og deltog i flere Kanonbaadstræfninger under Belejringen. — Københavns Kapitulation vilde han ikke underskrive. 1803 blev han tredje, 1804 anden og 1825 første Deputeret i Admiralitetet og var Sjælen i Marinens Administration, af hvilken han har store Fortjenester. Han blev senere virkelig Admiral og Storkorsridder. 1831 udnævntes han til Geheimestatsminister. Død 15. Apr. 1833. Arch. f. Søværnet XII, 24 ff.; Bricka, Biogr. Leks.; Møllerup og Meidell: Bille-Ættens Historie. —

Bille, Steen Andersen, Søn af foregaaende, født 5. Dec. 1797 i København, blev Sekondløjtnant 1816, var i Aarene 1817—1828 næsten stadig paa Rejser og pløjede samtlige Vande fra det stille Hav indtil Levanten, hvor han et Aar havde Station. 1820—25 var han i fransk Tjeneste og gjorde da den spanske Krig med (1823). 1834 blev han Kaptajnløjtnant, 1841 Kaptajn og gik 1840 med Fregatten »Bellona« til Sydamerika. Som Kaptajn var B. dernæst Chef for Korvetten »Galathea« paa dennes Jordomsejling, hvilken han senere har beskrevet. (Beretn. om »Korvetten Galatheas Rejse omkring Jorden« 1849—51). I Krigen mod Oprørerne og Tyskland var

han 1844 først Næstkommanderende paa Eskadren i Østersøen, senere, ligesom ogsaa 1849 Chef for Eskadren i Vesterhavet og 1850 i Østersøen. I Januar 1852 indtraadte han i Ministeriet Bluhme som Marineminister og udnævntes samme Aar til Kontreadmiral. 12. Dec. 1854 afgik han sammen med de øvrige Ministre, med hvilke han ogsaa næste Aar blev tiltalt for Rigsretten, men frikendt. 1856 blev han Chef for Marinens Officerskorps samt Flaadeinspektør, og 1858 kommanderede han Eskadren i Østersøen. Fra 1860 til Udgangen af 1863 var B. atter Marineminister; avancerede Aaret efter til Viceadmiral og blev s. A. sendt i kgl. Mission til Kina for at ratificere den mellem Danmark og Kina afsluttede Handels-traktat. Ogsaa denne Rejse har han beskrevet i »Min Rejse til Kina« (1865). Som Chef for Officerskorpsset forblev B., indtil han efter eget Ønske forlod Marinen 4. Juni 1866 og fik Rang af Geheimekonferensraad. Han var desuden Kammerherre og Storkorsridder. Han døde 2. Maj 1883. Illustr. Tidend. 13. Maj 1883; Bricka: Biogr. Leks.; Erslev: Forf. Leks.; Mollerup & Meidell: Bille-Ættens Historie.

Bindesbøll, Michael Gottlieb Birckner, Arkitekt, født 5. Sept. 1800 i Ledøje ved Roskilde, hvor hans Fader var Præst,

blev først sat i Lære hos en Møllebygger, hvilken Bestilling dog ikke tiltalte ham. Tog for at bøde derpaa ivrig fat paa at læse Fysik og Matematik; og henledte derved H. C. Ørsteds Opmærksomhed paa sig. H. C. Ørsted tog ham med sig paa Rejse til Tyskland og Frankrig. Efter at være kommen tilbage til København skaffede Ørsted ham Arbejde, saa at han samtidig kunde uddanne sig ved Kunstakademiet. Her vandt han 1833 den store Guldmedaille, og de fire følgende Aar tilbragte

han i Grækenland og i Italien. Efter sin Rejse fik han ved sin Hjemkomst straks det Hverv at ordne Istandsættelsen af Kronborg Slotskapel. Derefter var B. i en Række af Aar optaget af Tanken

om Opførelsen af et »Thorvaldsensk Museum«. At opføre en saadan Bygning og at gøre den til en skøn og værdig Ramme om alle de herlige Kunstværker, den store Kunstner skænkede sit Fædreland, saa at hvert enkelt kunde komme til sin Ret og Bygningen tillige danne et tilforladeligt og sikkert Opbevaringssted for Værkerne, var Maalet for B.s Tanker. Det lykkedes ham at komponere en Bygning, der foruden at danne et Værn om Kunstskattene, tillige formede sig som det skønneste, herligste Gravmæle for den store Kunstner. — Saavel medens Museet var under Opførelse som ogsaa senere, byggede B. baade for Private og for Staten, i hvis Tjeneste han var ansat som Bygningsinspektør. Medens han i Museet havde holdt sig til Oldtiden, som Forbillede, minder flere af hans Arbejder om Gotiken og Renæssancen. Blandt de betydeligste er Kirken i Hobro, Raadhusene i Stege og Næstved, Jernbanebygningerne i Slesvig, Sindssygeanstalterne i Vordingborg og ved Aarhus og Landbohøjskolen i København. Hertil kan føjes Gravmonumentet i Fredericia og Kongemindet paa Bornholm. B. havde stor Indflydelse paa sine Kunstbrødre. 1856 blev han Professor ved Kunstakademiet, men døde faa Maaneder efter, 14. Juli 1856. Weilback: Kunstnerleks.; Lübke: Kunsthistorien; Erslev: Forf. Leks.; Bricka: Biogr. Leks.

Bindesbøll, Thorvald, Arkitekt, født 21. Juli 1846 som Søn af M. G. Bindesbøll, fik især Betydning for Udviklingen af dansk Kunstindustri; han benytter vel gammeldanske, babyloniske, græske, japanske Motiver til sine keramiske Arbejder, Bogbind, Møbler, Smykker o. s. v., men præger det dog alt med sin ejendommelige stortskaarne Personlighed. Som Monumenttegner har han ydet sit bedste i »Dragespringvandet« paa Raadhuspladsen (sammen med J. Skovgaard), medens Monumentet for Slaget 2. April (opstillet paa Kastelvolden) er mindre vellykket. Han døde 27. Aug. 1908.

Birckner, Michael Gottlieb, født 21. Aug. 1756 i København, blev Student 1772, 1790 residerende Kapellan ved St. Laurentii tyske Menighed paa Vesterlands-Før i Ribe Stift og 1792 residerende Kapellan i Korsør. Død 1. Dec. 1798, Dagen efter at han var bleven udnævnt til Sognepræst i et sjællandsk Landsbykald. B. er især bleven bekendt ved sin Kamp for Trykke-

friheden og ved sit Værk »Om Trykkefriheden og dens Love«. Han var en selvstændig og sandhedskærlig Karakter. I øvrigt var han paavirket af Datidens Rationalisme, navnlig af Kants Filosofi. »Samlede Skrifter«, København 1794—1800. Hans Autobiografi med Portræt udkom 1798 i København.

Birkedal, Schøller Parelius Vilhelm, Præst og Politiker, en af den grundtvigske Retnings mest begavede og veltalende

Ordførere, født 7. Dec. 1809 paa Aalebæk Gaard paa Møen. Fra 1825 til 1829 gik han i Borgerdydskolen paa Christianshavn. 1829 blev han Student, 1834 Cand. theol. og 1837 Kateket i Ringkøbing, 1840 Sognepræst i Sønderomme i Ribe Stift, 1849 Ryslinge paa Fyn. B. har med Iver deltaget i de fleste Kampe, som i hans Tid førtes i den danske Kirke, og paa dette Omraade øvet en betydelig litterær Virksomhed. Samtidig har han, dels ved Flyveskrifter, dels som Medlem af Rigsraadets Folketing

1864—66, taget levende Del i det politiske Liv. Paa Grund af sin Optræden efter Krigen 1864 og sin skarpe Kritik af Regeringen fik han sin Afsked som Sognepræst 1865, hvilket gav Anledning til en overordentlig Bevægelse, idet B. dannede en Frimenighed i Ryslinge med Krav paa at blive indenfor Folkekirken. Denne Bevægelse førte til Valgmenighedsloven af 1. Juli 1868, hvorved Nazaretkirken, som B. havde kaldet sin Kirke, blev indordnet under Folkekirken. B. har udgivet større Prædikensamlinger: »Synd og Naade« og »Naadens Sorg og Sorgens Naade« samt »Daglig Husandagt«. I »En Livsførelse« 1863 har han givet en Skildring af sit Liv. 1890—91 udkom »Personlige Oplevelser« i tre Afdelinger, en livlig skrevet interessant Bog med et helt Galleri af bekendte fremragende Personligheder fra hans Samtid og Vennekreds. Han døde 26. Juli 1892. V. Birkedal: En Livsførelse I. og II.; Samme: Personlige Oplevelser i et langt Liv; L. Nyegaard: Mindeblade om V. B. og hans Hustru.

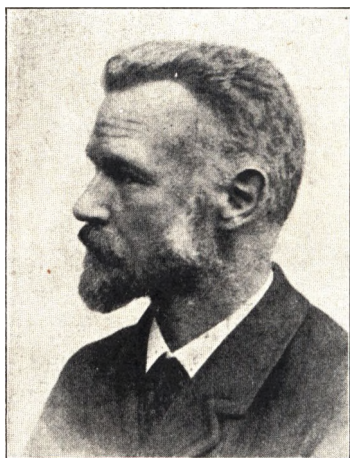
Bissen, Herman Vilhelm, født 13. Nov. 1798 i Slesvig By, viste allerede som Barn saadanne Anlæg for Kunsten, at han ved Venners Hjælp fik Midler til at rejse til København 1816, for at uddanne sig der. Vilde først have været Maler, men gik over til Billedhuggerkunsten, hvori han gjorde saa hurtige Fremskridt, at der, da han 1823, havde vundet Kunstakademiets store Guldmedaille, blev givet ham Rejsestipendium til Rom, for at han kunde udvikle sig under Thorvaldsens Vejledning. B. blev 1835 Medlem af Akademiet, fik samtidig Bestilling paa en 150 Fod lang Frise til Riddersalen paa Christiansborg, »Ceres' og Bacchus' Tog

gennem Verden, for at udbrede Kulturen«. Dette Arbejde medtog femten Aar. Efter Billedhuggeren Friends Død 1840 valgtes B. til Professor og Lærer ved Kunstakademiet. Da Frisen til Christiansborg var færdig, fik B. Bestilling paa atten kvindelige Statuer i Gips, bestemte til Udsmykning af Dronningens Trappe paa Christiansborg. Motiverne til disse toges af den nordiske og græske Sagnhistorie. Her viste B. en højst ejendommelig Evne til at karakterisere det bærende i Personligheden. Denne Evne findes i høj Grad i hele den lange Række af Portrætbuster, B. har fuldført af Samtidens fremragende Mænd. Af Skuespillerinden »Johanne Louise Heiberg« har han givet en i sin Naturalisme særdeles talende Skikkelse, en lignende af »H. C. Ørsted«, »Frederik den Sjette i Frederiksberg-have« og »Frederik den Syvende til Hest foran Christiansborg Slot« saavel som »Oehlenschläger« foran det kgl. Teater og endnu mange flere udmærkede Arbejder. Af Mindesmærker kan nævnes »Løven paa Flensborg Kirkegaard«, som Preusserne bortslæbte 1864. »Moses« foran Frue Kirke, »Tycho Brahe« ved Observatoriet, »Tordenskjold« ved Holmens Kirke. Saa godt som alle disse Arbejder er støbte i Malm, og B. fremkaldte herved en kunstindustriel Virksomhed af Betydning. Han glemte dog ikke over denne storartede Virksomhed sin Kærlighed til Oldtiden. Samtidig med den ovenfor nævnte Række Værker, udførte han Statuer som »Apollo« og »Minerva«

i Universitetets Forhal, »Orestes« og »Philoktet« og »Den vrede Achilles«, hvori en selvstændig, til Dels moderne Aand gør sig gældende. Død 10. Aug. 1868. Weilbach: Kunstnerleks.; Bricka: Biogr. Leks.; Jul. Lange: Billedkunsten; (C. Rosenberg): Hviletimer 1860; C. Jacobsen: Glyptoteket p. N. Carlsberg, 1888.

Bissen, Chr. Gottlieb Vilhelm, Søn af foregaaende, født 5. Aug. 1836 i København; er først sin Faders Elev, senere uafhængig, idet han under et længere Ophold i Rom uddannede sig paa egen Haand. Han havde

1866—68 Akademiets Rejsestiftelse med det Ankerske Legat og blev 1871 Medlem af Akademiet. Af hans Arbejder kan nævnes »Ægeus«, »Noah«, »Absalon« og en lille nydelig Statuette, »Merkur, der danner sin Stav«. Et af hans senere Arbejder, »Absalon til Hest«, er opstillet paa Højbro Plads. Ligesom sin Fader var han Portræt-
tist og har modelleret et helt

Galleri af bekendte Personligheder. Han døde 20. Apr. 1913. Bricka: Biogr. Leks.

Blicher, Steen Steensen, en af det 19. Aarh.s største Digtere, født 11. Okt. 1782 i Vium Præstegaard i Nærheden af Viborg. Paa mødrene og fædrene Side regnede han sig i Slægt med Skjalm Hvide. Ved sin Fødsel var han saa svagelig, at man tvivlede om hans Liv; og denne Skrøbelighed holdt sig hele Barndommen igennem og gav sig til Kende ved Tungnemhed og en mangelfuld Hukommelse. Hans Undervisning besørgedes af hans Fader, indtil denne blev forflyttet til sydligere beliggende Kald, saa at B. 1797 kom ind i Randers Latinskoles Mesterlektie, hvorfra han 1799 dimitteredes til Universitetet. Efter at han havde taget anden Eksamen og begyndt paa det teologiske Studium fik hans Helbred et Knæk ved en Forkølelse, han i Forsommeren 1801 paadrog sig ved uforsigtig Badning. Opgivet af Lægerne og af sine Omgivelser betragtet som uhelbredelig besluttede B. pludselig at prøve

Kur efter egen Recept og gennemførte den med en beundringsværdig Energi: ved livlig Bevægelse i den friske Luft, ved Fløjtespil, for at styrke Lungerne, og ved i det hele at indrette sit Liv, som om han var et fuldkomment sundt Menneske. Resultatet heraf viste, at ingen Regel er uden Undtagelse, da han ved sin selvvalgte Metode sporede en glimrende Virkning. B. udførte sit Helbredelsesforsøg samtidig med, at han virkede som Huslærer hos en Familie paa Falster; her fandt han Lejlighed til for første Gang at gøre sig bekendt med Ossians Digte, der greb ham ved deres tunge Patos, og i hvilke han

fandt Genklang af noget i hans egen Sjæl. Efter to Aars Ophold paa Landet vendte B. tilbage til Hovedstaden, hørte Steffens Forelæsninger, studerede Æstetik og Historie, lagde sig efter de levende Sprog og syslede med Oversættelser af sin Ynglingsdigter, af hvilken han 1807 udgav 1. og to Aar senere 2. Del; til sit Livsophold tjente han ved Information samt ved Understøttelse af Regensen og Kommunitetet. — Efter den store Ulykke, der ved Englændernes Bombardement ramte København, og hvorved hans Bolig blev ødelagt sammen med hans poetiske Arbejder, de første Udtryk for den Trang, han følte til digterisk Fremstilling, rejste han over til Faderens Præstegaard, hvor han tilbragte et Aars Tid. Da han atter vendte tilbage til København, begyndte han at studere Teologi, blev optaget paa Valkendorffs Kollegium og tog Embeds-eksamen 1809. Aaret efter blev han Adjunkt ved Randers Latinskole og ægtede i sit 28. Aar sin Farbroders 17-aarige Enke Juliane (født Berg). En Adjunkts knappe Kaar tillod ham ikke at leve her med Familie; han flyttede derfor til sin Fader, forpagtede dennes Præstegaardsavling og tilbragte her nogle Aar som Landmand, uden helt at slippe Forbindelsen med Hovedstadens litterære Liv. Med sin Pen deltog han i den heftige Jødefejde, der da bragte Oprør i Gemytterne i Hovedstaden. Han var Modstander af Th. Thaarups Angreb

paa Jøderne. — B. udgav fra 1814 flere Digtsamlinger, deriblandt »Jyllandsrejsen«. Lejlighedsvis brugte han sin Pen i de forskellige Retninger i Blade og Tidsskrifter. I hans økonomiske Forhold bragte disse Skrifter kun en ringe Hjælp, og da B. var en lidenskabelig Jæger, fattede han i en Slags Fortvivlelse den Beslutning gennem et Avertissement i Avisen at søge Ansættelse som Skovrider eller Skytte, for et adeligt Herskab, med Tilbud om i Fritiden at undervise i Latin, Græsk, Fransk, Tysk, Engelsk og Italiensk. En adelig Godsejer, der var B.s Ven og Jagtfælle, fik ham dog til at opgive denne Plan og skaffede ham ved sin Indflydelse 1819 Præstekaldet i Thorning ved Viborg. Her i sin Fødeegn skrev B. de første Noveller, der grundlagde hans Ry som Forfatter. Skuespillet »Johanne Gray«, som spilledes paa det kgl. Teater 1825, gik kun 3 Gange. Han blev forflyttet til Spentrup ved Randers, men heller ikke her kom han over sine pekuniære Vanskeligheder. En Subskription mellem Digterens Venner forhindrede, at hans Ejendele blev solgt ved offentlig Auktion til Fordel for Kreditorerne. Hans Velynderes Tal voksede dog fra Aar til Aar, og snart stod han som en af Nationens mest læste Forfattere. Hans Familieliv bragte ham store oprivende Sorger, og hans talrige Børneflokk vedligeholdte hans Pengevanskeligheder. Selv om hans Produktion øgedes i de forskellige Retninger, var denne ikke i Stand til at bringe ham paa ret Køl. 1842 udkom den fortrinlige Samling Fortællinger og Digtninge i jysk Mundart: »E Bindstouw«, senere fulgte flere Noveller, Digte og Taler. Talerne fra de store Folkefester paa Himmelbjerget og Skamlingsbanken, som B. var den ivrigste til at sætte i Værk. Den Friheds og Nationalitetsbevægelse, der i disse Aar rejstes, oplevede han ikke at se Resultatet af. B. døde 26. Marts 1848 i København efter at være blevet afskediget fra sit Præsteembede. — B. ligger begravet paa Spentrup Kirkegaard. I Viborg rejstes ved Nationalsubskription hans Broncebuste 1866 paa Standerpladsen. Hundredeaarsdagen for hans Fødsel mindedes han som Folketaler ved Oprejsning af et Mindesmærke paa Himmelbjerget, og ved samme Lejlighed udkom der en Pragtudgave af »E Bindstouw« med Tegninger af C. Thomsen, samt hans »Samlede Noveller«, udgivet i fire Bind, efter Tidsfølgen, af P. Hansen. B. er en af de første, der har optaget den jyske Natur til digterisk Behandling, baade med Hensyn til Menneskene og Landskabet. Han har vist, hvorledes Omgivelser præger

Mennesket baade i indre og ydre Henseende. Skarp, realistisk lagttagelse, vemodig Stemningsfylde og tungsindigt Humor i Forening karakteriserer hans enestaaende Kunst. Aftenlæsning 1862; Folkelæsning, Smaastykker II; E. T. Kristensen: Blichers Liv; Hans Hansen: St. St. Blicher; J. Aakjær: St. St. Blicher; O. Borchsenius: »Fra Fyrerne« II.

Blixen-Finecke, Carl Frederik Axel Bror, Baron til Dallund paa Fyn og Næsbyholm i Bleking, født 15. Aug. 1822 paa Dallund, blev 1829 Stamhusbesidder baade i Danmark og Sverig og tillige Ejer af nogle Godser i Pommern, som han solgte 1848. I sin Ungdom besøgte han tyske Universiteter og gjorde blandt andet Bekendtskab med Bismarck. 1848 var han Chef for den ene Eskadron af Herregaardsskytterne og vandt som saadan Ridderkorset, var 1850 en af Grundejerforeningens Stiftere og dens første Formand; men viste personlig stor Liberalitet ved at bortsælge Fæstegodset fra Dallund. 1851 valgtes B.-F. til Folketinget, dog kun for en Samling, og erklærede sig da for Helstatsven, men udtalte sig i stærke Udtryk mod de slesvig-holstenske Oprørere. 1854 ægtede B.-F. (der fra 1842—52 havde været gift med en svensk Dame) Prinsesse Augusta af Hessen, yngre Søster til Dronning Louise, og opgav efter et Sammenstød med Frederik den Syvende sine Titler som Kammerherre og Hofjægermester, samtidig med at han gjorde Skridt til Optagelse i det svenske Ridderhus. B.-F. foreslog i et Flyveskrift 1858 »Skandinavismen praktisk«, en gensidig Adoption af de to Kongehuse, saa at det længstlevende skulde arve alle tre Kroner. 1858 valgtes B.-F. paany til Folketinget, optraadte afgjort frisindet og søgte at indtage en Mellemstilling mellem Bondevennerne og det nationalliberale Parti. 1859 var B.-F. Udenrigsminister og Minister for Slesvig, særlig ved Indflydelse af den slesvigske Politiker Laurids Skau; men kun til 1860, da Ministeriet opløstes ved Rotwitts Død. Som Minister opfordrede B.-F. sin Svoger Prins Christian (Chr. den Niende)

til at modtage Posten som Statholder i Holsten, der da skulde stilles i et løsere Forhold til Danmark, og efter en kort Rejse i Mellemslesvig hævdede han i en kort Indberetning til Kongen Sprogreskripterens Retfærdighed overfor de tyske Klager. Overensstemmende hermed stiftede han 1861 Dannevirkeforeningen og fortsatte baade i Folketinget, hvis Viceformand han var i et Par Aar, og i Rigsraadet (siden 1860 valgt af Folketinget) Oppositionen mod Ministeriet Hall, hvorhos han i Efteraaret 1862 tilraadte at søge Forlig med Bismarck om Forholdet til Holsten og samtidig knytte nærmere Forbindelse med Sverig-Norge. Fra 1864 tog B.-F. ingen Del i det offentlige Liv, og efter flere Aars Sygelighed døde han 6. Januar 1873. E. Collin: Fremragende danske Frimurere; Barfod: Dansk Rigsdagskalender 1856; Bricka: Biogr. Leks.

Bloch, Carl Heinrich, Kunstmaler, født i København 23. Maj 1834. 15 Aar gl. kom han ind paa Akademiet, hvor

han vandt dets Sølvmedaille. Foruden den Modelfigur, for hvilken han fik Akademiets store Sølvmedaille, udstillede han allerede 1854 to Portrætter og et Genrebillede »Scene i et Bondehus«. Denne tiltalende Komposition, der vidnede om ægte Følelse og fortrinlig Formsans, tiltrak sig især Kenderes Opmærksomhed og lagde Grunden til den Berømmelse, der siden i saa rigt Maal blev ham til Del. Gennemrejste i følgende Somre Jylland og Sjællands Egne, for hos Almuen at søge Motiver til Folkelivsbilleder.

Mange og værdifulde Billeder blev Resultatet af denne Søgen. B.s Navn havde allerede 1858 vundet Opmærksomhed og Anseelse ogsaa i Norge. Kristiania Kunstforening bestilte hos ham et Billede, der kunde egne sig til Bortlodning mellem dens Medlemmer. Samme Aar fremkom hans hidtil betydeligste Billede: »Fiskerfamilier, som vente deres Mænds Hjemkomst ved et frembrydende Uvejr«, der paa enhver opmærksom Beskuer maatte gøre et stærkt Indtryk. Den sjælelige Uro og Ængstelse, der opfylder de Ventende, viser sig forskelligt hos de forskellige Personer, fra

Barnet til Oldingen. 1859 fulgte det fornøjelige »Et Maaltid«, der viser et tarveligt Bondekøkken, hvor en gammel Bedstemoder med to Smaadreng søber Kaal af samme Fad. Den gamle Kones milde Smil og Drengenes Interesserethed i den dejlige Mad, den ene gabende over en stor Kartoffel, giver Billedet et henrivende elskværdigt sjæleligt Indhold. Dette lille Billede blev købt af Kunstforeningen i København og benyttet til et af Sonne stukket Kobberstik. B. opnaaede 1859 Rejsestipendium og drog, ledsaget af sin Ven Dorph, til Italien, hvor han i Rom havde sit Hovedopholdssted til 1865. En stor Del af hans Billeder hidrører fra denne Tid. »To Munke«, »Samson hos Filistrene«, »Jairi Datter« og »Prometheus«, der købtes af Kongen af Grækenland. Dette kolossale Billede vakte en enestaaende Begejstring; det er Kunstnerens mest storlaaede Kunstværk. Her havde B. udfoldet en Teknik, hvortil den danske Malerkunst hidtil næppe har haft noget tilsvarende at opvise. Paa dette Arbejde blev B. valgt til Medlem af Akademiet. Samme Aar modtog han fra en Privatmand, Brygger Jacobsen, en meget stor Bestilling. — Der skulde til den nedbrændte og atter nyopførte Frederiksborg Slotskirke males 23 Billeder af Christi Historie, der skulde have Plads i det saakaldte »Bedekammer«. B. udstillede 1866 det første af disse Billeder: »Mariæ Bebudelse«. Figurerne i denne Billedrække er af omtrent en Fjerdedel naturlig Størrelse. Kunstneren arbejdede i 20 Aar paa denne Opgave. Billederne udmærke sig ved dyb, ren Følelse og fortrinlig Ordning. I samme Aarrække udførte Kunstneren en Mængde historiske Billeder: »Grev Geert og Niels Ebbesen«, »Christian den Anden i Fængslet«, »Samson og Dalila« samt en Række mindre Folkelivsbilleder fra Italien og fra vort eget Land; Munke i komiske Situationer og i de forskellige Beskæftigelser, saa morsomme i deres Færd, at man uvilkaarlig smiler ved Mindet om disse Fremstillinger: »Munk, der har Tandpine«, »Munk, der plukker Høns«, »Munke, der koge Mad« og mange flere. Fra vort eget Lands Folkeliv: »To Koner, der er nærved at slaas«, »Fiskerkonen«, »Tjenestepigen«, »Fiskerdrengen« og flere, alle elskværdige og fornøjelige. 1876 fik B. det Hverv at udsmykke Universitetets Festsal, ved paa Muren at fremstille »Hans Tavsens værn Biskop Rønnow mod Almuen« og »Kong Jacob af Skotland besøger Tycho Brahe paa Hveen«. At opregne alle de herlige Billeder, B. har fremstillet, vilde blive for vidtløftigt.

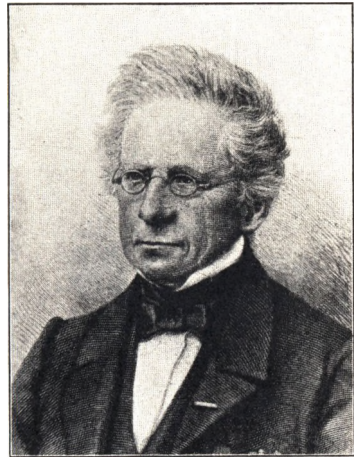
B. var foruden en stor Kunstner en ædel og elskværdig Personlighed. At han i de senere Aar med Held beskæftigede sig med Raderekunsten, og at han paa dette Omraade har frembragt en betydelig Række Blade af højt Værd, maa ikke glemmes. Emnerne til disse Fremstillinger spænder over et lige saa udstrakt Felt som Malerierne, fra alvorlige dybfølte Fremstillinger af den hellige Historie til Gengivelser af Børn, Genremotiver, Landskabsbilleder og et udmærket Portræt af Kunstnerens Moder. 1871 fik B. Titel af Professor, 1883 udnævntes han til Etatsraad og blev Professor ved Kunstakademiets Modelskole. Han døde 22. Febr. 1890. S. Müller: Dansk Malerkunst; Jul. Lange: Nutidskunst; Jul. Lange: Billedkunst; Weilbach: Kunstnerleks.; Bricka: Biogr. Leks.; Illustr. Tidend. Nr. 301.

Bloch, William Edvard, Sceneinstruktør, født 30. Marts 1845, Broder til Carl Bloch, skrev flere dramatiske Arbejder, mest Lystspil («Kanariefuglen», «De hvide Roser», «Lygtemænd»), men har især vundet sit ansete Navn ved sin Virksomhed som Iscenesætter ved Det kgl. Teater. 1881—93 virkede han som saadan og præger denne Periode af dansk Teaterliv ved sin noble, højt kultiverede Kunst. Det var navnlig Fremførelsen af Ibsens Værker («Vildanden», «En Folkefjende»), der med Rette skaffede ham Ry som Nordens betydeligste Sceneinstruktør.

Bluhme, Christian Albrecht, født 27. December 1794 i København, modtog sin første Undervisning i Hjemmet, hvor han under Faderens Vejledning — han var Kommandør i Marinen navnlig lagde sig efter levende Sprog, men sendtes derpaa til Herlufsholm, hvorfra han i 1811 dimitteredes. 1816 blev B. juridisk Kandidat, og 1820 Auditør, 1822 tillige Assessor i Landsoverretten og 1824 Medlem af Gouvernementsraadet i Trankebar. Efter sin Hjemkomst blev B. 1831 By- og Herredsfoged i Storehedinge, 1836 i Næstved og 1838 Stiftamtmand i Aalborg;

1843 blev han Direktør i Generaltoldkammer-Kollegiet, 1848 straks efter Frederik den Syvendes Tronbestigelse Præsident i samme Kollegium og 24. Marts Handelsminister i Martsministeriet, men udtraadte 16. Nov. af Ministeriet. B. var derefter kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, blev 5. August 1849 Kabinetssekretær og 19. Maj 1850 tillige Direktør for Øresundstoldkammer, hvilket Embede han beholdt indtil dets Nedlæggelse 1858. — 18. Okt. 1851 blev B. Udenrigsminister og førte de Underhandlinger med Preussen og Østrig om Slesvigs og Holstens Stilling i Monarkiet, som ved de tvetydige Aftaler indeholdt Spiren til de tvende Stormagters senere Optræden imod Danmark. 27. Jan. 1852 blev B. tillige Premierminister og udsendte næste Dag sit politiske Program. B. var Ministeriets Ordfører i Arvefølgesagen, men overgav Posten som Premierminister til Ørsted, medens han forblev Udenrigsminister indtil hele Ministeriets Afgang 1854. Ligesom de andre Ministre, blev B. tiltalt for Rigsretten, men frifunden i Febr. 1856. I November 1863 afslog B. Tilbudet om at overtage Statsstyrelsen, men blev 11. Juli 1864, efter Krigens ulykkelige Gang, Første- og Udenrigsminister, uden dog at være i Stand til at skaffe Danmark gunstigere Fredsvilkaar. Da han ikke kunde gennemføre Forslaget om Grundlovens Ændring, afgik han 6. Nov. 1865. Død 16. Dec. 1866. C. F. Bricka: Dansk biografisk Leksikon; Nordisk Konversations-Leksikon.

Bojsen, Frederik (Frede) Engelhart, Politiker, født 22. Aug. 1841, alm. kaldet »Frede B.«, deltog i Krigene 1864 og begyndte 1865 sin Virksomhed som Højskoleforstander i Rødkilde paa Møen. 1869 valgtes han til Folketinget for Møen og vandt alle Partiers Agtelse for sin uplettede Retsindighed og sin store Dygtighed med Hensyn til Finansspørgsmaal. Han tilhørte Venstre og tilvejebragte 1894 det politiske Forlig, der gjorde Ende

paa den lange, ufrugtbare Strid om Grundlovens rette Fortolkning og Provisoriernes Lovløshed. Alberti faldt ham imidlertid

i Ryggen, Berg misbilligede Forliget, og Valget 1895 underkendte B.s Politik. 1901 trak han sig tilbage fra politisk Virken, og Landet mistede derved en af sine ædleste og mest fintfølede Ledere. Efter sin Tilbage-træden fra det politiske Liv har B. foruden med sin Højskolegerning væsentlig beskæftiget sig med hist. Studier vedrørende Møen, »Jakob Sunesøn af Møn«, »Stege Bys Bog 1418—1667« og »Af Møns Historie«.

Bornemann, Frederik Christian, født 1810, død 1861. Han blev Elev af Metropolitanskolen og dimitteredes herfra 1827 med Udmærkelse. Med samme Udfald bestod han Aaret efter den filosofiske Eksamen. Han studerede Retsvidenskab, men fortsatte tillige, levende optaget af Tidens aandelige Bevægelse, Studiet af Filosofien. 1833 tog han den juridiske Embedseksamen, ved hvis teoretiske Del han opnaaede Udmærkelse. 1834 ansattes han som Volontør i det danske Kancelli, men tiltraadte allerede samme Efteraar en treaars Udenlandsrejse til Frankrig og Tyskland, under hvilken han beskæftigede sig med Studiet af Retsvidenskab og Filosofien, særlig ved Tysklands berømteste Universiteter. I Aaret 1839 tog han den juridiske Licentiatgrad, blev kort efter Kancellist i det danske Kancelli, men ansattes samme Aar som Lektor ved det juridiske Fakultet og viede derefter sine Manddomsaaar til den akademiske Lærervirksomhed, fra hvilken han 22 Aar efter bortkaldtes ved en tidlig Død. B. var en af vore skarpsindigste Retslærde; hans Fag var især Retsfilosofi og Kriminalvidenskab, og de enkelte Afhandlinger, han har udgivet, berører for største Delen disse Grene af Jurisprudensen.

B. havde væsentlig Indflydelse paa Affattelsen af den ny Straffelov 1866. Hans samlede Skrifter ere udgivne efter hans Død i 5 Bind 1863—1868. — C. F. Bricka: Dansk biogr. Leks.

Bournonville, Antoine Auguste, Søn af Franskmanden, Dansemester Antoine Bournonville, blev født i København 21.

Aug. 1805; betraadte for første Gang det kongelige Teaters Scene 1813 i Balletten »Lagertha«. Fra 1815 blev han ofte anvendt i Skuespillet i Børneroller paa Grund af sin Opvakthed og sit smukke Ydre. Hans første Rolle af denne Art var Erling i »Hakon Jarl«. — Faderens store Kærlighed til Sønnen ytrede sig særlig i den Strenghed, hvormed han ikke blot fremmede hans Uddannelse som Kunstner, men tillige gav ham en fortrinlig Undervisning i de almindelige

Skolekundskaber og de levende Sprog, samt i Musik og Maleri, hvortil han tidlig viste sjældne Evner og Anlæg. Den lille Dreng talte Fransk lige saa korrekt som Dansk. Drengens Talent gik dog ud paa, selv i hans Lege, at fremstille Balletter og Opstilling af Grupper, og 14 Aar gl. nedskrev han sit første Program til en Ballet, hvortil Stoffet var taget af »Habor og Signe«. 1820 rejste han med sin Fader til Paris, studerede sin Kunst under den berømte Vestris, optraadte 1826 paa den store Opera i Balletten »Nina« og kort efter som Zephyr i »Psyche« og vandt et saa levende Bifald af Pariserne, at han straks fik Ansættelse som Solodanser. B. besøgte ogsaa London og Berlin. 1824 kom han som Gæst til sin Fødeby København, hvor han ved sin glimrende Udførelse af flere Partier vakte begejstret Bifald. Med en smuktbygget Figur og et intelligent, livfuldt Ansigt forbandt han usædvanlige kunstneriske Evner. Balletskole og Balletvæsen var den Gang i yderste Forfald. Plathed og Trivialitet havde faaet Indpas, og ypperlige Anlæg opnaaede ikke at blive tagne i Brug til ægte kunstnerisk Virksomhed. Man fandt det derfor i høj Grad ønskeligt at vinde den unge geniale og dertil danskfødte Mand, der foruden at

være en fremragende Kunstner, tillige var et udmærket Menneske, hvorfor det var at vente, at han kunde blive en udmærket Lærer. Denne Forventning blev ikke skuffet. Han skabte en hel ny Aand og Tone ved det danske Balletvæsen, og hævede det til en ukendt Højde. Han vaagede med Alvor og Strengthed over rene Sæder og god Tone blandt Balletpersonalet, saa at der intetsteds i Europa fandtes et Balletvæsen, der i saa Henseende kunde maale sig med det danske. B. fik dog sin største Betydning som Skaber af den danske Balletdigtning. Han hæver sig i denne Egenskab ikke blot højt over alle andre Balletdigtere i Verden, men hævder sig tillige en Plads blandt Danmarks store Digtere i dets Guldalder. Emnerne til B.s Balletdigtning er taget fra snart sagt alle Aandslivets og alle Jordens Egne; Geografi, Historie, Mytologi har givet Digteren Stof. Blandt de betydeligste kan nævnes »Valdemar«, »Napoli«, »Et Folkesagn«, »Fjernt fra Danmark«, »Sylfiden«, »Bruddefærd i Hardanger«, »Blomsterfesten i Genzano« og »Toreadoren«. De udgør fremdeles vor Ballets Repertoire; ingen senere Digter har evnet at fortsætte, endside overgaa B., paa dette Omraade. B. har ogsaa et Navn som Forfatter; han har udgivet flere Skrifter særlig om Teatervæsen, »Teaterliv« og »Erindringer« med flere andre. Han var en myndig Mand, sikker og bestemt i alle Forhold, raadsnar og foretagsom naar noget skulde udføres. Dertil var han et absolut Mønster paa en sjælden kærlig Familiefader. Han døde 30. Nov. 1879. A. Bournonville: Mit Theaterliv, I—III; Erslev: Forf. Leks.; Bricka: Biogr. Leks.

Boye, Caspar Johannes, født 27. Dec. 1791 i Kongsberg, hvor hans Fader var Rektor. Dimitteret fra Trondhjem blev han 1810 Student ved Københavns Universitet og tog 6 Aar efter teologisk Embedseksamen. I de Kredse, B. søgte Omgang med, særlig den Collinske, vakte han Opmærksomhed som en livlig og i ikke ganske almindelig Forstand digterisk begavet Natur. 1818 blev han ansat som Lærer ved Jonstrup Seminarium og ægtede samme Aar sin Forlovede Maria Adolphine Birckner, ældste Datter af den bekendte Michael Gottlieb B. og altsaa Steddatter af Jonas Collin. 1819 udgav han en Del Digte og forsøgte sig nu tillige som dramatisk Forfatter. Adskillige af hans Sørgepil gjorde Lykke ved den sceniske Opførelse, mest dog paa Grund af de udmærkede Kræfter, der fremstillede dem.

Paavirkede af de Oehlenschlägerske Dramaer, er deres Hovedkendemærke en vis Sentimentalitet, der staar i stærk Mod-sætning til deres Forbilleders Sundhed og Sandhed; de røbe imidlertid alle poetisk Begavelse, og deres dramatiske Bygning er ikke uden Fortjeneste. Som de bedste kunne nævnes »Juta, Dronning af Danmark«, »Svend Grathe«, »Erik den Syvende, Konge af Danmark« og »William Shakespeare«. Efter 1826, da B. blev Præst i Søllerød, skrev han kun aandelige Poesier, og har navnlig vundet et fortjent Navn som Salmedigter (»Aandelige Digte og Sange«, 1833), i en ny forøget Udgave under Titlen »Psalmer« 1847—1854. B. blev Præst 1835 i Helsingør og 1847 ved Garnisons Kirke i København, hvor han døde af Kolera 6. Juli 1853. Han nød stor Anseelse i sin præstelige Virksomhed som Taler og har udgivet flere Prædikensamlinger. Hans mest bekendte Digte ere Nationalsangen »Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden« (af »Svend Grathe«) og »Kirkeklokken i Farum«; af hans Salmer er en Del optagne i den almindelige fra Roskilde Præstekonvent udgaaede Salmebog. B. har oversat og fordansket flere af Walter Scotts historiske Romaner.

C. F. Bricka: Dansk biogr. Leks.

Brandes, Georg Morris Cohen, født 4. Febr. 1842, af jødisk Slægt, studerede Æstetik og var en Tid stærkt optaget af Leonardo da Vincis Skrifter, maaske under Indflydelse af Vennen Julius Lange, tog 1864 Magisterkonferens i Æstetik og blev Anmelder i »Dagbladet« og »Illustreret Tidende«, hvor han gav denne Gren af Æstetiken en ny og interessantere Form. Hans første Bog »Om Dualismen i vor nyeste Filosofi« (1866) var et Indlæg mod Rasmus Nielsen, hvem han dog selv bekender at skylde særdeles meget. 1868 udgav han »Æstetiske Studier« med kritiske Portrætter af flere danske Forfattere samt af Henrik Ibsen. 1870 fulgte en lignende Samling »Kritikker og Portrætter«, og samme Aar blev B. Doktor paa en Afhandling

om Taine, til hvis Elever han fra nu af regner sig. Efter en Udenlandsrejse, hvor han opsøgte flere af Datidens berømte

litterære Personligheder, bl. a. Taine, holdt B. paa Universitetet i København en Række Forelæsninger om det nyere Europas Litteratur og fik en Mængde Tilhørere, især blandt Ungdommen. Han udgav dem under Fællestitlen »Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur«; de bygger paa og agiterer for en ren materialistisk Livsanskuelse, hvad der stødte mange fra ham. En lang Række Værker, oftest i biografisk Form, fulgte nu efter. Nævnes kan

Bøgerne om S. Kierkegaard, Tegnér, Lassalle, Disraeli, Holberg, Shakespeare, Goethe, Voltaire, Cæsar samt de tre Bind »Erindringer«. 1902 blev B. udnævnt til Professor ved Universitetet. Hans Indflydelse blandt de unge danske Digttere fra hans Tid (I. P. Jacobsen, Drachmann, Gjellerup, Pontoppidan) var en Tid stor, medens mange samtidige og ikke mindre værdifulde Digttere stillede sig skarpt til hans Livssyn (Molbech, Bergsøe, Rud. Schmidt, Recke o. a.). Som Organ for sit Parti udgav han 1874—78 Tidsskriftet »Det nittende Aarhundrede«.

Brandes, Carl Edvard Cohen, Broder til Georg B., født 21. Okt. 1847, har især ved sine Teaterkritikker og Monografier

over berømte Skuespillere tidlig tiltrukket sig Opmærksomheden. Værdifuldere endnu er maaske hans østerlandske Studier og Oversættelser (bl. a. af Kalidasas og Sudrakas Værker). B. er ogsaa optraadt som dramatisk Forfatter med Skuespillene »Et Besøg«, »En Forlovelse«, »Under Loven«, »Udenfor Loven« o. fl., alle i realistisk Retning, sikkert byggede, men uden større Livskraft. B. stillede sig som Politiker ved Hørups Side og blev

valgt til Folketingsmand 1880—94 paa Langeland; i disse Aar og til 1909 redigerede han Dagbladet »Politiken«. 1906

blev han Landstingsmand, 1909 Finansminister i det første radikale Ministerium (Zahles) og 1913 i det andet.

Brandt, Carl Joakim, Præst, en af Grundtvigs dygtigste Disciple, født 15. Aug. 1817, Cand. theol. 1841; blev efter Opretelsen af Grundtvigs Højskole paa Marienlyst 1856 Forstander for denne i de tre første Vintre, 1860 blev han Sognepræst i Rønnebæk ved Næstved og 1872 efter Grundtvigs Død Præst ved Vartov Kirke, som Grundtvigs Eftermand; i hvilken Egenskab han ved sin Nidkærlighed og Begavelse, som Præst samlede en talrig Menighed og vandt dens Tillid og Hengivenhed. Desuden har B. udfoldet en betydelig litterær Virksomhed. Han har udgivet »Lucidarius«, »En Samling Legender«, metrisk bearbejdede, »Gammel dansk Læsebog«, »Klosterlæsning fra Middelalderen«, »Romantisk Digtning« (3 Bind), »Lundekanniken Christiern Pedersen og hans Skrifter« o. fl. a., og i Forening med R. Th. Fenger »Christiern Pedersens danske Skrifter« (5 Bind). B. var med at grundlægge Ugebladet »Dansk Kirketiende« 1845, og har med nogen Afbrydelse enten alene udgivet det, eller deltaget i dets Udgivelse. Størst Betydning har han haft ved sin store Kærlighed til og sit betydningsfulde Studium af Salmedigtningen, hvor hans Arbejder er de grundlæggende for denne Side af vor Litteratur. Hans vigtigste Arbejder her er: »Den danske Salmedigtning« (sammen med L. Helweg) og »Hans Christensen Sthen«, ledsaget af et Udvalg af hans Salmer. Han var Medlem af Udvalget, der udarbejdede Tillæget til Salmebogen og Forslaget til »Salmebog for Kirke og Hjem«, og han udgav »N. F. S. Grundtvigs Kirkesalmebog«. Han døde 27. Dec. 1889. Erslew: Forf. Leks.; Bricka: Biogr. Leks.; Elvius: Danmarks Præstehist. 1869—84, S. 297.

Bredahl, Christian Hviid, Digter, født 30. Okt. 1784 i Sorøegnen. 12 Aar gl. blev han optagen i Slagelse Skole, og han

var her en af de faa, der tog Skolearbejdet alvorligt. Slagelse Skole var paa dette Tidspunkt berygtet for sin slette Disciplin.

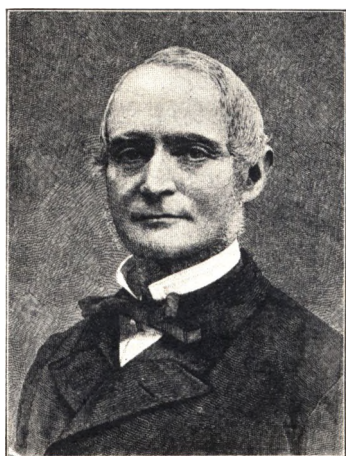
B.s store legemlige Styrke befriede ham for de sædvanlige Mishandlinger og gjorde ham, i Forbindelse med hans stærke Retfærdighedssans og udprægede Had til alt Tyranni, til de Svages Værn. B. blev Student 1801, to Aar efter tog han anden Eksamen og begyndte nu paa det teologiske Studium, men uden Lyst eller Kald, thi B. bevarede Livet igennem sin Barndoms Rationalisme. I al Hemmelighed dyrkede han Poesien. En ulykkelig Kærlighed greb dybt ind

i hans modtagelige Natur og bragte ham til at fastslaa, at »da Livet skal leves, saa vilde han søge at slentre det igennem, saa godt det lod sig gøre«. Hans sunde Natur og Ungdommen hjalp ham efterhaanden udover Tungsindigheden. Et Værn mod Tungsind fandt han i de digteriske Arbejder, han hengav sig til, uden at nogen blev delagtiggjort i dem, hvilket let lod sig gøre, da han levede langt fra Hovedstaden uden ringeste Samkvem med litterære Personligheder, mest optaget af Jagt og anden legemlig Idræt. Han var 35 Aar, da han fremtraadte med sine »Dramatiske Scener, uddragne af et ældgammelt Haandskrift, frit oversat af det Kyhlamske ved C. Bredahl«. Paa vidtløftige Vandringer i Mark og Skov var det, at de Tanker formede sig, som han poetisk gengav i sine Optrin fra det vidunderlige Kejserdømme i Maanen. Det, der gav den ydre Anledning til hans Hovedværk var, hvad der er særdeles betegnende, en Uretfærdighed, han blev Vidne til, og som oprørte hans Sind, — en Skovfoged, der skød paa en gammel Kone, fordi hun samlede Brænde i Skoven. Opfyldt af Harme og dybeste Foragt for alt det hæslige og usle, der findes i Mennesket og i Livet mellem Mennesker, fælder han en knusende Dom over Raaheden, Hykleriet, Hovmodet og Trællesindet. B.s »Dramatiske Scener« vakte ikke stor Opmærksomhed hos hans Samtid. Hans økonomiske Stilling var efterhaanden ved flere Uheld bleven temmelig slet, og da

han giftede sig med sin Broders Enke, der stod med et lille vanført Barn, for at give hende tillige med sin egen Søster et Hjem hos sig, var det kommet saa vidt med hans Armod, at der udsendtes et anonymt Opraab om at hjælpe den fattige Digter, hvis litterære Arbejder ikke havde bidraget til at forbedre hans økonomiske Stilling. Han levede paa en lille Bondegaard, hvor han, der var en kraftig Mand, sled og slæbte som den ringeste Bondemand. Han pløjede, saae og tærskede og sparede ikke sine Kræfter, uden at det dog lykkedes ham at fri sig for Næringsssorger. I Digteren Ingemann havde B. en fuldtro Ven, der paa den ædlest Maade stod ham bi i mere end en Henseende, endogsaa med Pengebidrag, som Ingemann tilstillede ham under Paaskud af, at det var Velyndere af hans poetiske Frembringelser, der sendte ham disse Penge. En lille Understøttelse fra Fonden ad usus publicus hjalp for en kort Tid. 1832 udkom »Kejser Glomer«, som femte Del af de »Dramatiske Scener«, der Aaret efter afsluttedes med »Saaledes gik det til sidst«. Foruden dette sit Hovedværk udgav B. Tid efter anden adskillige polemiske Skrifter. Dramaet »Sultan Mahmuds Pilgrimsgang« udkom 1847, og 1849 opførtes Tragedien »Knud Svendsøn« paa det kgl. Teater, men uden at gøre Lykke. B. døde som en alderstegen Gubbe paa sin Bondegaard ved Sorø 16. Jan. 1860. Mange og haarde Prøvelser og Sygdomme havde hans Liv været rigt paa; hans eneste Søn faldt i Slaget ved Isted i Trearskrigen. 1855 udgav Liebenberg en forkortet Udgave af »Dramatiske Scener« i tre Dele med et karakteristisk Portræt af den gamle Digters af Alder og Kummer furede Ansigt med det lange hvide Skæg. B. blev aldrig populær, og dog er han en af de dybeste Naturer, som det rige Tidsrum, i hvilket han levede, har frembragt. En brændende Følelse for Sandhed og Ret og en frygtløs Kamp for disse Idealer var de Egenskaber, der fandtes hos hans Yndlingshelte, og var tillige det, der dannede Undergrunden i hans eget Indre. O. Borchsenius: To Digtere; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen: Litteraturh.

Broberg, Christian August, dansk Handelsmand, født 3. Apr. 1811 i København, blev 1828 Student, men gik straks over i sin Faders Forretning og var fra 1832 til 1838 Købmand i Messina. Derefter gik han i Kompagni med sin Fader og overtog selv Husets Ledelse ved dennes Død 1844. Allerede 1843 var B.

bleven Medlem af Grosserersocietetets Komité (indtil 1863). 1845—51 var han Borgerrepræsentant og 1849—53, samt paany

1854—56, Folketingsmand. Under den politiske Kamp 1854 var B. Medstifter af Rigsraadet, hvor han særlig optraadte som Talsmand for Frihandelen. 1864 valgtes B. til Rigsraadets Landsting (indtil 1866) og 1882 til Landstinget som Handelsstandens nærmeste Repræsentant. 1853 var B. Medstifter af Københavns Laanbank og 1857 af Privatbanken, for hvis Bankraad han siden stadig har været Formand; ogsaa i flere andre store Aktieforetagenders Dannelse og Styrelse har B. taget Del, ligesom

hans egen Handelsforretning flere Gange har naaet et højt anseligt Omfang. 1857 blev B. Etatsraad. Han døde 30. Apr. 1886.

Brosbøll, Johan Carl Christian, Forfatter, født 7. Aug. 1816 i Fredericia; var bestemt til at gaa den praktiske Forretningsvej. Faderen var Fabrikant og Købmand. For sin Fader gennemrejste han Fyn, Jylland og Slesvig i Forretningsanliggender. Utilbøjelighed for Handelsvirksomhed og Lyst til aandelig Sysselsættelse førte ham i det 16. Aar til København, hvor han en Tid var Elev paa Kunstakademiet. Ogsaa som Litterat forsøgte han sig. Fra 1838 udgav han under Pseudonymet Carit Etlar, som han senere beholdt: »Smuglerens Søn« og flere Noveller, besvarede 1844 Universitetets æstetiske Prisopgave, men da han ikke var Student, kunde han ikke komme i Betragtning. Han tog Eksamen Artium, skrev »Eiaghs Sønner«, anonymt opført paa det kgl. Teater. Efter at han i 1846 havde vundet Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om »Sakuntala«, udgav han samme Aar en Digtsamling »Skyggebilleder«, Aaret efter en Samling Noveller »Ayella« og fortsatte de følgende Aar sin Forfattervirksomhed. Af hans meget talrige Arbejder kan nævnes »Gøngehøvdingen«, »Dronningens Vagtmester«, »Herremænd« »Viben Peter«, »Herverts Krønike«, »Salomon Baads-

mand«, der alle har vundet en vid Læsekreds og til Dels er oversatte paa fremmede Sprog. Disse Fortællinger bevæger sig for en stor Dæl paa jysk Grund og hviler paa Overleveringer fra Historien eller Sagnets Verden; de vidne om en rig Fantasi; men Stoffet er ikke altid fuldt ud behersket i kunstnerisk Henseende. Det samme er Tilfældet med hans dramatiske Arbejder, »Tonne gaar i Krig«, »Naar Solen gaar ned«, »Rørfuglen«, »Trælleæt« med flere; de to første opførte paa det kgl. Teater, de sidste paa Folketeatret. Carit Etlars Skrifter udgør henved

40 Bind. — 1863 fik B. Ansættelse ved det kgl. Bibliotek. Ved Hjælp af det Anckerske Legat berejste han 1863 Nord-Afrika og senere 1869 Østeuropa og har leveret to Rejse-skildringer fra disse Lande under Titlen »Arabere og Kabylere« og »Gennem Ungarn og Siebenbürgen«; den første er oversat paa Svensk, medens en tysk Oversættelse af den sidste maatte standses paa Grund af Bogens Tendens. Han døde 9. Maj 1900. Erslew: Forf Leks.; Bricka: Biogr. Leks.; K. Arentzen: Danske Digtere. Fru Carit Etlar: »I Samliv med Carit Etlar«.

Brun, Sophie Christiane Friederike, Forfatterinde; kan vel næppe i egentlig Forstand kaldes dansk, da alle hendes Skrifter er paa Tysk, som ogsaa var hendes Modersmaal, og hun selv omtaler sin fuldstændige Mangel paa Fædrelandskærlighed; men hendes Hjem kom til at danne et Samlingssted for vor Guldalders Digtere og Skønaander, der alle hyldede hende som et overordentligt Menneske. Hun er født i Tonna ved Gotha 3. Juni 1765. Hendes Fader, Dr. Balthasar Münter, blev Præst ved Petri Kirke i København; hendes Broder Frederik blev Sjællands Biskop. Hendes Forældre tilhørte den Kreds af aandeligt fremragende Tyskere i København, som inden Struensee i høj Grad prægede dansk Aandsliv. Følelsen var paa den Tid netop slaaet igennem i Modsætning til den franske Formkorrekthed, og Frederikke B. er et typisk Eksempel paa en Skønaand fra denne højtspændte Tid. Hun græd over Klopstock, besvimed under Opførelsen

af Balders Død, sværmede for Naturens Skønhed og skrev følsomme Digte og inderlige Breve. I 1783 ægtede hun Agent Brun, tidl. Konsul i St. Petersborg, der var rig, men meget ældre end hun. Hun tilbragte megen Tid paa Rejser og dyrkede Bekendtskaber med de fleste fremragende Mænd, og i sit Palæ i Bredgade eller paa Sophienholm ved Frederiksdal modtog hun alt, hvad der var fremragende i dansk Aandsliv og fortryllede alle ved sin Elskværdighed og sine store Kundskaber. Hun døde 25. Marts 1835.

C. L. H. Mynster: Fra den ældre Tid; Samme: Meddelelser fra Fred. Münters og Frederike Münters Ungdom; Borchsenius: Litterære Feuilletoner. Desuden de fleste Memoireværker fra 19de Aarhundredes Begyndelse; Bricka: Biogr. Leks.

Bruun, Malthe Conrad, født 12. Aug. 1775 i Thisted. Han blev Student 1790, kom til København opfyldt af dyb Begejstring for de Rousseauske Anskuelser om Lighed og Broderskab og for Revolutionen, og med den mest brændende Lyst til at virke for dens Ideer gennem Pressen. Han, der var Beskedenheden selv, blev som forvandlet, naar han fik Pennen i Haand, og kæmpede rasende for at forfægte sin republikanske Overbevisning. Han begyndte anonymt 1794 Udgivelsen af et Blad for Menigmand, »Vækkeren«; men der udkom kun tre Numre. Bogtrykkeren maatte bøde 200 Rdl. for en Artikel, der »under Skin af at oplyse Almuen, havde givet den Anledning til at fatte urigtige Forestillinger om dens Forhold og Vilkaar til Staten«, og som mentes at have fremkaldt nogle Haandværker-Uroligheder i København. Medens denne Sag stod paa, begyndte B. et nyt periodisk Skrift: »Jerusalems Skomagers Rejse til Maanen«, der paa Niels Klims Maade skildrer forskellige Folkefærd og Forfatninger med tydelig Anvendelse paa danske Forhold. Da der blev anlagt Sag mod Skriftet, sneg B. sig bort fra Ansaret og erklærede højtideligt ikke at have sigtet »paa nogen jordisk Person«. B. fortsatte i Aviser, Satirer og Sange sin Agitation, og efter Udgivelsen af det stærkt

republikanske »Aristokraternes Katekismus« maatte han 1796 flygte til Sverige. Her skrev han en »Ode ved Bernstorffs Død« 1797; paa Grund af den og sin Ungdom fik han Tilgivelse. Han vendte tilbage, men kun for at begynde, hvor han slap; han vedblev at skrive i samme Aand, maatte atter flygte til Sverig, gik derfra over Hamborg til Paris, hvor han bosatte sig og kaldte sig Malte-Bruun. Imidlertid blev han ved Højesteretsdom, i Slutningen af 1800, forvist fra Danmark. Som Politiker og Filosof naaede han kun at rive ned paa det bestaaende uden at give Anvisning paa, hvorledes Opfejningen skulde foregaa. Hans letbevægelige Aand lod ham snart finde nye Veje og Midler til Sysselsættelse. Han kastede sig i Frankrig over Geografien og vandt som Geograf et berømt Navn. Det hed almindeligt: der er kun to Mænd, som kan Geografi til Gavns, Korsikaneren, Kejser Napoleon, som har lært den paa sine Erobringstog, og Danskeren Malthe Bruun. I Januar 1826 blev hans Landsforvisning hævet ved kongelig Resolution, men allerede den 14. Dec. døde han i Paris. — F. Birkedal-Barfod: M. C. B. 1871; F. Bajer: Nordens politiske Digtning; Holm: Den offentlige Mening og Statsmagten 1784—99; Erslew: Forf. Leks.; Bricka: Biogr. Leks.

Bræstrup, Christian Jacob Cosmus, født 26. Dec. 1789 i København, blev 1806 Student fra Vordingborg, hvor hans Fader var praktiserende Læge, tog 1809 juridisk Embedseksamen. Aaret efter blev han Auditør ved det slesvigske Infanteriregiment og deltog i denne Egenskab i Felttoget 1813 i Holsten og tilgrænsende Lande. 1821 udnævntes han til Assessor i Københavns Politiret og fra 1823 forenede han hermed den nyoprettede Post som Vicepolitidirektør og Justitiarius i Politiretten. Denne Stilling udfyldte han med anerkendt Dygtighed og Humanitet indtil Politiets Omdannelse 1863. Nogen Tid før sin Afgang fra de mange Stillinger udnævntes han til Geheimekonferensraad. 1863 gik han

som dansk Gesandt til Athen, og 1864 modtog han Udnævnelse til Overpræsident i København. Efter Freden i Wien blev han

indsat til kgl. Kommissarius i Jylland, for i Overensstemmelse med den Fredstraktaten vedføjede Protokol at overtage Administrationen af den nævnte Landsdel under dens Rømning af de preussiske og østerrigske Tropper. Aaret efter sendtes han til Berlin, hvor han (1865) med Bismarck og den østerrigske Gesandt Karolyi afsluttede en Overenskomst til nærmere Bestemmelse af nogle Punkter i Fredstraktaten, navnlig om de forhenværende augustenborgske Besiddelser i Slesvig. Efter

sin Hjemkomst herfra indtraadte han 7. Apr. 1865 i det Bluhmeske Ministerium, idet han som den da fratrædende Heltzens Efterfølger overtog Justits-, samt Kirke- og Undervisningsministeriet; men allerede 6. Nov. s. A. gik hele Ministeriet af, og B. vendte da tilbage til sit Embede som Overpræsident, hvilket han vedblev at beklæde til sin Død 11. Juli 1870. Illustr. Tidende 16. Dec. 1860; Collin: Fremragende danske Frimurere; Bricka: Biogr. Leks.

Brøchner, Hans, Professor i Filosofi ved Københavns Universitet, født 30. Maj 1820 i Fredericia, studerede først Teologi, men blev paa Grund af sin Afvigelse fra den kristne Læres Dogmer afskaaren fra Adgang til teologisk Attestats; dette var i ethvert Tilfælde den ydre Anledning til, at han opgav det teologiske Studium. Derpaa lagde han sig efter østerlandsk Filologi og Filosofi, især Filosofiens Historie, underkastede sig 1845 en Magisterkonferens og erhvervede sig samme Aar Magistergraden ved Afhandlingen »Om det jødiske Folks Tilstand i den persiske Periode«. Allerede havde han oversat den tyske Filosof Strauss' »Troselære« og udgivet et mindre Skrift »Nogle Bemærkninger om Daaben, foranledigede ved Prof. Martensens Skrift »Den kristelige Daab«. 1846—53 foretog han flere videnskabelige Udenlandsrejser i Tysk-

land, Frankrig og Italien. Aaret efter sin Hjemkomst valgtes han under Kampen med det Ørstedeske Ministerium til Folketingsmand for Vejle Amts første Valgkreds (Fredericia), men har kun i denne ene Rigsdagssession offentlig deltaget i det politiske Liv. Efter at han siden 1849 havde virket som Privatdocent ved Universitetet, modtog han 1857 Ansættelse som ekstraordinær Docent i Filosofien. Kort iforvejen havde han udgivet sin Monografi over »Benedict Spinoza«, hvori han gav en, paa historisk Studium grundet, korrekt og kritisk Fremstilling af Spinozas System og opklarede

flere hidtil misforstaaede Punkter af Betydning. B. gav et grundigt Indlæg i de Stridigheder, der førtes herhjemme, angaaende religionsfilosofiske Spørgsmaal. I sit Skrift »Problemet om Tro og Viden«, hvori han kritiserede de forskellige Forsøg paa at forsonne Tro og Viden. Som positivt Supplement hertil udgav han 1869 sit Skrift »Om det religiøse i dets Enhed med det humane«, hvori han har udviklet sin egen Teori om dette Spørgsmaal. Samtidig hermed udkom hans »Bidrag til Opfattelsen af Filosofiens historiske Udvikling«, der senere suppleredes med »Filosofiens Historie«. Efter en langvarig Brystsygdom, der ikke knækkede hans frie, energiske Aand, uagtet den lammede hans Arbejdskraft, døde han 17. Dec. 1875. Hans Livs Maal var Udviklingen af en human og filosofisk Tro, der betragter Tilværelsen som et ideelt Princip's uendelige Udviklingsform og hvert Individ som et enkelt Moment i det uendelige Hele. Erslew: Forf. Leks.; Illustr. Tidende 2. Jan. 1876; Bricka: Biogr. Leks.; H. Høffding: Filosofiens Hist.

Brøndsted, Peter Oluf, Arkæolog, født 17. Nov. 1780 i Fruering i Aarhus Stift, hvor hans Fader var Præst. Denne blev efter faa Aar forflyttet til Horsens, hvor B. gik i Skole under Rektor Oluf Worm. Han blev Student 1796, teologisk Kandidat 1802; studerede Filologi, fik Universitetets Guldmedaille 1804, disputerede for Doktorgraden 1806 og rejste der-

efter udenlands. I Paris, hvor han boede sammen med Oehlen-
schläger, traf han sammen med flere tyske Lærde og drog i

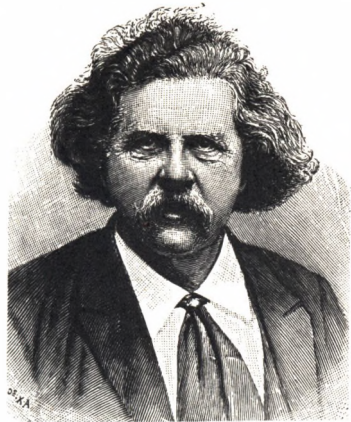

Følge med dem over Italien til
Grækenland,¹ hvor han opholdt
sig 1810—13, rejste omkring;
bivaanede de store Opdagelser,
hans Rejsefæller gjorde paa
Ægina, og gjorde selv interes-
sante Opdagelser paa Keos. Efter
sin Hjemkomst blev han udnævnt
til Professor ved Universitetet
i København og holdt 1815—17
de interessante Foredrag over
sin Rejse, som blev udgivne
efter hans Død af Dorph. Han
mistede sin Hustru og længtes
herefter bestandig tilbage til

Syden; forlod atter Danmark og fik Ansættelse som det
danske Hofs Agent i Rom. Da han i en arkæologisk Afhand-
ling havde tilladt sig at udtale sin Glæde over den Forfatning,
Neapolitanerne havde aftvunget deres Konge, blev hans Gage
inddraget. B. blev imidlertid endnu i Rom til 1823, gik der-
paa til Paris og London, stadig sysselsat med Forberedelsen
til det store Værk over sin Rejse: »Voyages et Recherches
dans la Grèce« (ogsaa paa Tysk: »Reisen und Untersuchungen
in Griechenland«), hvoraf første Bind (»Øen Keos«) udkom
1826, andet Bind »Metoperne paa Parthenon« 1830. Mere er
aldrig udkommet af dette Pragtværk, hvorpaa han anvendte
en stor Del af sin Formue, et Værk, der ved sin Omhu og Smag
altid vil indtage en fremragende Plads i den arkæologiske
Literatur. Han vendte 1832 tilbage til Danmark og blev straks
ansat som Professor ved Universitetet, hvor han virkede for
Studiet af Arkæologien, som ogsaa for den danske Litteratur.
B. døde som Følge af et Fald fra Hesten 26. Juni 1842. Biskop
J. P. Mynster skrev en smuk Biografi af ham, som er udgivet
sammen med hans Forelæsninger. — Erslew: Forf. Lex.; Bricka:
Biogr. Leks.

Budde, Carl Christian Leopold Gether, Forfatter, født 15.
Apr. 1836; blev Student i Randers 1854, deltog i Krigen 1863—
64 og Aug. 1867 Magisterkonferens i Matematik. 1869 blev han,

som var Lærer ved Hindholm Højskole, Forstander for Karise Folkehøjskole og 1875 for Opdragelsesanstalten Holsteinsminde. Efter adskillige tidligere litterære Forsøg offentliggjorde han i Fædrelandets Feuilleton »En ungdommelig Historie«, som vakte megen Opmærksomhed ved sin elskværdige Humor og sin tiltalende Skildring af Børn. B.s Produktion, der ikke er omfangsrig, har altid holdt sig indenfor et bestemt Omraade og virket ved sin fine lagttagelse, ægte Humor og dybe Følelse for Barnesindet; han forstaaer Barnet i dets ubevidste Naivitet og i dets halvbevidste Trods og Skælmeri. Betegnende for B.s Forfatterskab er, at han, der var Opdrager af de fattigste, forældreløse Børn og Kender af Livets Virkelighed, var afgjort Idealist i sin Livsankuelse, og altid i sine Skildringer viste en fast Tro paa, at det Gode i Barnet vil overvinde det Onde, naar Barnet finder den rette Røgt og Pleje under Udviklingen. B. har foruden fire Samlinger »Smaahistorier« skrevet »En Historie fra fattige Steder«, »Fra Lømmelalderen« og »Dødens Gudsøn«. Han døde 24. Aug. 1902. Bricka: Biogr. Leks.

Bülow, Frederik Rubeck Henrik, General, født 4. Febr. 1791 i Nustrup ved Gram i Sønderjylland. I sin tidlige Ungdom for han til Søs, men blev derefter Frikorporal ved andet jyske Infanteriregiment, deltog 1807 som Fændrik i Forsvaret af København, blev Aaret efter Officer og deltog en kort Tid i Felttoget 1813 i Holsten. Da Krigen brød ud 1848, var han avanceret til Oberst og Bataillonschef; som saadan deltog han i Træfningen ved Bov den 9. Apr. Straks efter fik han en Brigade at kommandere, i Spidsen for hvilken han i Slaget ved Slesvig indlagde sig megen Ære ved et kækt Modangreb mod Preussernes venstre Flanke over den sumpede Bustrupgrund. Ogsaa i Træfningen ved Nybøl 28. Maj og ved Dybbøl 5. Juni fægtede B. med Tapperhed og Held. Da General Krogh straks efter Fjendtlighederne 1849 fjernedes fra Overkommandoen, overdroges denne til B., som allerede Aaret forud var bleven Generalmajor. Med Hærens Hoved-

styrke leverede han Slaget ved Kolding 23. April. Da han ikke kunde afværge Fjendens Indrykning i Nørrejylland, gik

han med største Delen af sine Tropper til Fyn, hvorfra han understøttede Forsvaret af Fredericia, medens General Rye med sit Korps beskæftigede Fjenden i Jylland, og General de Meza med en anden Del forsvarede Als. Den spredte Stilling, Fjenden indtog langs Halvøens østre Kyst, lige op til Aarhus, frembød en Lejlighed til at tilføje ham et føleligt Slag, som B. ikke lod sig slippe af Hænderne. Han trak Rye og de Meza til sig, hver med en Del af den dem underlagte

Styrke, og gjorde 6. Juli om Morgenen, med sin samlede Magt det bekendte sejrige Udfald fra Fredericia, ved hvilket han fuldstændig slog den slesvig-holstenske Belejningshær under Bonin og bemægtigede sig dens Belejningsmateriel. Til Belønning for denne glimrende Sejr udnævntes B. til General-løjtnant med Anciennetet fra 6. Juli 1849. Det var kun ved Sygdom, at han hindredes i atter at føre Kommandoen over Hæren i Felttoget 1850. Efter Krigen var han en Tid lang kommanderende General i Sønderjylland, en Stilling, hvortil han ved sin Fædrelandskærlighed og sit oprigtig danske Sind var velegnet. Han blev for en Tid forflyttet som kommanderende General paa Sjælland, men tilbragte sine sidste Dage i Ro, paa Sandbjerg Slot ved Allsund, hvor han døde 16. Juni 1858, og hvorfra han blev begravet paa Dybbøl Kirkegaard. Hans Medborgere rejste ham 1859 en Mindestøtte med hans Buste i Fredericia. — O. Vaupell: Generalerne Ryes og Bülow's Levnedsløb 1877; Bricka: Biogr. Leks.

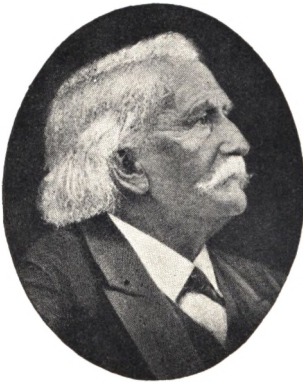
Bødtcher, Ludvig Adolph, er født i København 22. Apr. 1793 og blev Student 1812. Hans poetiske Begavelse lagde sig for Dagen allerede i hans Skoletid, og hans mange Interesser i Retning af Privatkomedie, Musik og selskabelig Talent bidrog i høj Grad til at føre ham bort fra et roligt Studium. Efter sin Faders Død arvede han en lille Formue og realiserede nu et

længe næret Ønske om at rejse til Syden. Gennem Tyskland naaede han Italien, hvor han havde bestemt at blive et Par Aar, men Opholdet strakte sig ud over et Tidsrum af elleve Aar. Største Delen af denne Tid tilbragte han i Rom, i daglig Omgang med de Aandens Stormænd, der fandtes, dog først og fremmest med Thorvaldsen, hvem B. kom til at staa meget nær. Det skyldes B.s ihærdige Iver og hans fine Taktfølelse, at Thorvaldsens Efterladenskab sikredes hans Fødeby; han indledede de første Skridt til den lovformelige Afgørelse heraf. Det var derfor ogsaa Thorvaldsens Ønske, at B. vilde overtage Pladsen som Inspektør ved Samlingen. Men skønt det kostede B. Overvindelse at modsætte sig den beundrede Ven og Mesters Ønske, kunde han dog ikke opgive sin Uafhængighed og kære Frihed. Efter B.s Hjemkomst boede han uafbrudt i København til sin Død 1. Okt. 1874. Største Delen af dette Tidsrum i den samme Lejlighed i den samme gammeldags smaaborgerlige Sværtegade. Paa hans Væg hang Guitaren, paa hans Bord perlede Vinen, den ædle Druer i de smukke Glas, naar Digteren besøgte af en Ven. Det ene Tiaar svandt efter det andet; Krige, Revolutioner, Omvæltninger indadtil og udadtil, med skiftende Synspunkter og Systemer, men stadig sad B. i sin Stue, der var tilrøget, ligesom den lille københavnske Gade, der svarede til sit Navn; her lod han de mange skiftende Billeder drage sig forbi. Det var dog ikke Ligegyldighedens Ro, der gav ham denne Ligelighed i Sindet, det var den Rigdom af Minder, han besad, mange lyse og skønne, men et enkelt sorgfuldt og smerteligt, det, der gav Anledning til hans ensomme Liv: den Sorg, der ramte ham i Ungdommen ved hans Elskedes pludselige Død. — Han levede ved Resterne af sin Formue et nøjsomt, uafhængigt Liv og bevarede til det sidste den Sindsungdommelighed, der var Særkendet for hans Person som for hans Digtning. Denne er ikke meget omfattende. 1856 samlede han sine lyriske Digte i et Bind »Digte, ældre og nyere«; der siden er udkomne i ny Oplag flere Gange. — A. Schumacher: Ludv.

Bødtcher; Kr. Arntzen: Danske Digtere; P. Hansen: Nord. Digtere; G. Brandes: Danske Digtere; Bricka: Biogr. Leks.

Bøgh, Erik, Forfatter, født 17. Jan. 1822 i København. Faderen var Skolelærer. Efter at have prøvet anden Virksomhed i København fik han Kald paa Landet, hvor han lod den opvakte Dreng nyde en næsten ubunden Frihed. B. var i Besiddelse af en sand Læsemani og en Læselyst, der var forbunden med en udpræget Evne til at opfatte og tilegne sig det læste. Faderen lod ham derfor skøtte sig selv, undtagen naar han anvendte ham til Hjælper og Hører i Skolen. Uden nogen regelbunden Undervisning var han naaet til Konfirmationsalderen, og da der kort efter skulde

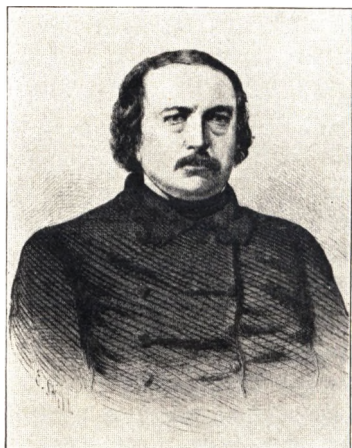

holdes Provstevisitats i Faderens Skole, maatte han møde sammen med de andre sidst konfirmerede til Eksamination. Da Provsten lagde Mærke til, at Drengen under Overhøringen i Bibelhistorien fortalte det ham opgivne Stykke med Bibelens egne Ord, spurgte han, hvilken Skolebog Drengen havde benyttet. Præsten fortalte da, at han kunde gengive Ord for Ord den største Part af hele det ny og gamle Testaments Bøger. Da Provsten forvissede sig herom og tillige erfarede, at han ogsaa i andre Kundskabsgrene, Fædrelandshistorie, Naturhistorie og Sproglære kunde en hel Del mere, end der ellers læses i en Almueskole, holdt han en varm Lovtale over Faderen, der under trange Kaar havde baaret en saa udmærket Omsorg for sin Søns Undervisning. Faderens Sandhedskærlighed tillod ham ikke at tage mod denne Ros, han udtalte, at han kun havde givet Sønnen Forklaring paa, hvad denne havde spurgt om, men aldrig tvunget ham til at læse noget. Hvad Drengen kunde, var »kommet af sig selv«. Denne Erklæring tilligemed en Lovtale af Præsten bragte Provsten til at nære store Forventninger om den opvakte 15-aarige Dreng. Han tilbød ham en Plads hos sig dels som Skriver, dels skulde han være ham behjælpelig med Undervisningen af en lille Søn. B. løb nu ind til sine Forældre og fortalte dem om Tilbudet. Faderen mente, at denne Plads vel næppe kunde føre til noget af Betydning for Sønnens Fremtid, men da Erik holdt fast

ved sin Beslutning at tage mod Provstens Tilbud, sagde Faderen: »Naal ja saa gør, hvad Du tror, der er det rigtige«. — Dermed forlod B. femten Aar gl. sit Hjem, for i Fremtiden at styre sin egen Kurs. Provsten var en streng Mand, der fordrede meget og højst forskelligt Arbejde, men han var en hæderlig Mand. B. søgte efter et Par Aars Forløb at komme ind paa Jonstrup Seminarium, hvilket ogsaa lykkedes, og hvorfra han dimitteredes 1841. Næste Aar fik han Ansættelse som Skolelærer, men fandt sig ikke tilfreds i denne Stilling; søgte sin Afsked og fik den. Han prøvede paa forskellig Maade at finde Beskæftigelse, dels som Skuespiller, dels som Portrættegner i Sverig. 1848 kom han til Christiania, skrev her for Teatret en Nytaarsrevue, der gjorde stor Lykke. Efteraaret 1849 rejste B. til København, skrev for Kasino sin Nytaarsnat 1850, der gik nogle og tredive Gange for fuldt Hus. Den næste Vaudeville, »Ægtemandens Repræsentant«, vandt endnu større Bifald. B. udfoldede nu en omfangsrig Produktion. Sommeren 1835 fik han Rejseunderstøttelse til et Besøg i Tyskland og Frankrig og overtog ved sin Hjemkomst den artistiske Ledelse af Kasino, som han ledede i fem Aar. I Løbet af denne Tid skrev han en Mængde dramatiske Arbejder. Ved Udgangen af Sæsonen 1859 —60 tog B. sin Afsked som Direktør; tilbragte Sommeren i Udlandet og overtog ved sin Tilbagekomst Redaktionen af »Folkets Avis«, hvilket Blad, han med sine kvikke Feuilletoner »Dit og Dat« bragte op til et meget betydeligt Abonentantal. 1877 skrev han »Jonas Tværmoses Ærgrelser« i to Bind, med Illustrationer af Forfatteren. Dette Værk var en Samling af humoristiske Skitser, der oprindeligt var paa-begyndt som Feuilletoner. B.s Forfatterskab var meget omfattende. Hans dramatiske Arbejder er udkomne i syv Bind, og af disse er ikke mindre end hundrede større og mindre Stykker opførte. B.s musikalske Begavelse viste sig i Valget af udmærkede Melodier til de fortræffelige Kupletter, han anvendte i sine Stykker, og i en rutineret Benyttelse af de musikalske Pointer, saavel som i en aldeles usædvanlig Færdighed i Versets Behandling. Hans Digte foreligger i to anselige Bind. 1877 skrev han »Liden Hverdags Postille« indeholdende de femten verdslige Prædikener for Menigmand og »Mester Oles Prædiken«. B. udnævntes 1881 til Censor ved det kgl. Teater. I sine sidste Leveaar skrev han »Erindringer fra mine unge Dage« og »Min første Forfatters Tid«. Han døde 17. August 1899. Borchsenius: Fra

Fyrrerne; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist; Winkel Horn: Dansk Litteraturhist.; Erslew: Forf. Lex; Bricka: Biogr. Leks.

Carlsen, Hans Rasmussen, dansk Godsejer og Politiker, født 28. Okt. 1810, af en gammel vestjysk Bondeslægt, som efter et

Familiesagn er en Gren af Adelsætten Lange. C. tog 1832 Forsteksamen og overtog 1833 sin Faders efterladte Ejendom Gammelkøgegaard, hvilken han 1845 oprettede til et Stamhus (Faderen, død 1818, var 1816 bleven adlet). Som Medlem af Østifternes Stænderforsamling 1842—46 var C. den mest frisindede af Godsejerne og deltog 1850 i Stiftelsen af Kreditkassen til Selvejendoms Fremme. 1859 blev C. kongevalgt Medlem af Rigsraadet (udtraadte 1864) og valgtes

1859 til Landstinget, hvor han indtil 1866 var en af Lederne for det bondevenlige Mindretal og kæmpede imod Grundlovens Gennemsyn. 1861 var C. Medstifter af »Dannevirkeforeningen«. I Maj—Juli 1864 var C. Indenrigsminister, valgtes 1866 til Folketinget, hvor han var Leder af det nationale Venstre indtil 1869, og var 1865 med til at stifte »Nordisk Samfund«, hvis Formand han var i flere Aar. C. havde Sæde i den store Forsvarskommission 1866 og i Kirkekommissionen 1868 og var 1866 Formand for Kommissionen om Sorø Akademis Genoprettelse. 1870 blev C. kongevalgt Landstingsmand og optraadte her skarpt imod Folketingets Flertal. 1841 blev han Hofjægermester og 1873 Kammerherre. 1841 ægtede C. Clara Sofie, Søster til Greve Juel Vind Frijs (født 1822, død 1852); hans egen Søster Marie Carlsen (født 1813—1854) var siden 1851 gift med N. F. S. Grundtvig. C. døde 2. Juli 1887.

Carstens, Asmus Jacob, Tegner og Maler, født 10. Maj 1754 i Sanct Jørgens By ved Slesvig, havde i sin Ungdom en haard Kamp at bestaa for at naa sit Maal, at blive Kunstner. Da han tidlig blev forældreløs, kom han først i Vinhandlerlære og maatte forblive her indtil sit to og tyvende Aar, men fastholdt sta-

dig Tanken om at blive Kunstner. Endelig 1776 naaede han at komme til København for at søge Uddannelse ved Kunstakademiet. Efter at have vundet Akademiets lille Sølvmedaille forlod han dette, da han ikke var i Stand til at underordne sig Abildgaard. C. opgav al Forbindelse med Akademiet, men tilbragte dog endnu to Aar i København, hvor han ernærede sig ved at tegne Portrætter med Rødkridt. Dengang havde man intet andet Valg, naar man ønskede at eje et Billede af en af sine Kære, end at lade det tegne af en mere eller mindre talentfuld Kunstner eller faa en Udklipping i sort Papir — en Silhouet

— Af den Grund fandtes der paa den Tid mange Portrættegnere. Malede Portrætter var det jo ikke Hvermands Sag at skaffe sig. — I Forening med sin Broder F. Carstens, der ligeledes var Kunstner, foretog han 1783 en Rejse til Norditalien, men hans Midler slap hurtig op, saa at han under store Vanskeligheder maatte søge hjem. Han naaede ikke længere end til Lübeck, hvor han atter maatte tage fat paa Portrættegningen, og her forblev han i fem Aar, medens han stadig var opfyldt af Tanken om at blive Historiemaler, navnlig med antik Kunst for Øje. Nogle af hans i den Hensigt udførte Tegninger vakte Opmærksomhed hos en Kender, der gav ham Midler til at rejse til Berlin 1788, hvor et større Arbejde, »Englenes Fald«, skaffede ham Ansættelse ved det daværende Akademi. Her udførte han nu nogle større Arbejder for Dronningen og for Minister Heinitz, hvorved det lykkedes ham at faa Rejsestipendium af den preussiske Regering, og 1792 kom han endelig til sine Længsels Maal: Rom. Han naaede desværre ikke det Maal, han havde sat sig i sin Ungdom. Han døde 25. Maj 1798. To af hans Billeder findes i Kunstmuseet i København; de udmærker sig mere ved Tegning og Komposition end ved malerisk Teknik. Baade Danmark og Tyskland ejer en Mængde Tegninger og Vandfarvibilleder af ham, der sættes højt af Kendere. — H. Lücke: A. J. C. 1882. A. Sach: A. I. Carstens' Jugend und Lehrjahre. Weilbach: Kunstnerlex. Bricka: Biogr. Leks.

Carstensen, Georg Johan Bernhard, født 31. Aug. 1812 i Algier (hans Fader var dansk Generalkonsul i Marokko), blev 1832

Student i København, men levede 1835—38 mest i Udlandet, især i Paris og Nordamerika. 1839—41 udgav C. litterærartistiske Tidsskrifter («Portefeuillen», «Figaro») og vakte Opsigt ved nogle smagfulde Fester, som han 1842 ordnede i Christiansborg Slots Ridehus og Rosenborg Have. C. stiftede 1842—43 Tivoli samt 1846 Casino. 1844 blev C. Agent, 1848 Sekondløjtnant og gjorde i nogle Aar Tjeneste i den vestindiske Hær, men afgik 1852 med Capitains Titel og gik til Nordamerika,

hvor han sammen med en tysk Arkitekt vandt Prisen for en Tegning til en Udstillingsbygning i New-York. 1856 paabegyndte C. Indretningen af et nyt Forlystelsessted i København, Alhambra, men døde, forinden det blev færdigt, 4. Jan. 1857.

Chievitz, Poul, født 19. Juli 1817; gik fra Efterslægtsselskabets Skole over til praktisk Virksomhed, blev under Krigen 1848—50

ansat ved Intendanturen og senere i Krigsministeriet, men følte sig stærkt hendraget til litterære Sysler, hvorfor han lagde sig efter fremmede Sprog, især Fransk og Spansk. Navnlige fik den lettere Del af den franske Litteratur Indflydelse paa ham, hvilket giver sig tilkende i hans novellistiske og dramatiske Arbejder. 1845 udkom Fortællingen «Nytaarsgave for forlovede», «Saaledes forholder det sig», 1847, «Fra Gaden», 1850, «Japhet, der søger sig en Kone»; Komedien «Venskab og Kærlighed» (1847)

opførtes paa det kgl. Teater uden at gøre Lykke og efter-

fulgtes af den i Forening med A. Recke skrevne Vaudeville »En højere Dannelsesanstalt«. Sammen med R. skrev han »For Alvor« og Satiren »Det kedelige Drama« med Polemik mod Hauch, Hostrup o. fl. Chiewitz døde i en Alder af 37 Aar 6. Aug. 1854, just som hans Livsforhold syntes at indeholde Betingelser for, at hans ubestridelige Talent vilde kunne udvikle sig mere harmonisk end tidligere. I sin Polemik mod Snerperiet og den forlorne Dyd er han nærved at hævde, at den sande Dyd og Ærlighed kun findes i de Kredse, hvorfra den virkelig respektable, hæderlige Del af Samfundet holder sig borte. — Erslev: Forf. Lex. P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Goldschmidt: Livserindringer; Bricka: Biogr. Leks.

Christensen, Balthasar Matthias, født 25. Okt. 1802 i Randers, Poljtiker. C. blev Student 1819, Cand. jur. 1825, var 1829—31 ansat ved Forvaltningen af den danske Del af Guineakysten og blev 1839 Overretsprokurator i København. Allerede 1834 optraadte C. i det offentlige Liv med et Flyveskrift om »Den frie Presse«. 1839 var han Medstifter af Dagbladet »Fædrelandet« og ansvarlig Redaktør indtil 1841, da han blev censurdømt. C. var fra 1840—43 Borgerrepræsentant i København og Medlem af Amtsraadet for Københavns Amt; 1840 blev han Medlem af Østifternes Stænderforsamling i en lollandsk Kreds. C. var en af Bondestandens, især Fæstebøndernes, varmeste Talsmænd og I. C. Drewsens trofaste Kampfælle; ogsaa deltog han i 1846 i Stiftelsen af »Bondevennernes Selskab« og var fra Begyndelsen en af dets Styrere, samt efter Tschernings Fratrædelse fra 1848—1853 dets Formand. 1848 blev C. valgt til de »erfarne Mænds Forsamling« og siden til den grundlovgivende Rigsdag, hvor han som Medlem af Grundlovsudvalget 1849 paa hele Venstres Vegne afgav Erklæring om dets Tilslutning til det da vedtagne Valglovsforslag. Udenfor Rigsdagen var C. Leder af Hippodrommøderne, Medlem af den store Landbokommission, der nærmest blev oprettet efter C.s Raad.

Fra 1849 havde C. Sæde i Rigsdagen, først i Folketinget og senere i Landstinget til 1866, valgt for Nordsjælland og var en af Venstres Ledere i dets Kamp mod den 1855 indførte Fællesforfatning. 1861 var C. med Blixen-Finecke Leder af »Dannevirkeforeningen«. Af Landstinget valgtes C. 1859 til Rigsretten og 1856 til Rigsraadet, fra 1853—81 var han Statsrevisor, valgt i Folketinget. Efter Novemberforfatningen 1863 blev C. valgt til Rigsraadets Folketing, men udtraadte allerede næste Aar med Protest, fordi Regeringen ikke vilde afskaffe Novemberforfatningen og genindføre den gamle Grundlov, C. fik atter 1866 Sæde i Folketinget og var Fører først for det »nationale«, siden for det »forenede« Venstre og i lang Tid Tingets Viceformand. Han døde 20. April 1882. — H. Holm: B. C. 1887; Barfod: Dansk Rigskalender 1856; H. Wulff: Den danske Rigsdag; Illustr. Tid. 1882 (Nr. 1182); Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Christensen, Godfred Polycarpus Benjamin Wildenradt, Maler, født 23. Juli 1845, Elev af Kiærshou, udstillede allerede 1862 og blev en af vore aller betydeligste Landskabsmalere; hans Billeder fra Himmelbjerget især er af rig poetisk Virkning. Kunstmuseet ejer flere af hans bedste Arbejder.

Clausen, Henrik Nicolai, Professor, født 22. Apr. 1793 i Maribo, blev Student 1809, Cand. theol. med fortrinlig Udmærkelse 1813 og vandt 1815 Universitetets Guldmedaille for en teologisk Prisopgave. 1817 erhvervede han den filosofiske Doktorgrad, og det følgende Aar tiltraadte han en videnskabelig Udenlandsrejse. I Slutningen af 1820 vendte han tilbage og blev Aaret efter ansat ved Universitetet som Professor i Teologi. Oprindelig var han udgaaet fra et udpræget rationalistisk Standpunkt, men han nærmede sig i Tidens Løb mere og mere til Kirkelæren. Hans ledende Grundtanke var, »at ingen Autoritet, undtagen den hellige Skrift, kan gælde for Kristne som ubetinget Troskilde«. I 1825 udgav han »Katholicismens og Protestantismens Kirkeforfatning, Lære og Ritus«, som fremkaldte et meget skarpt Modskrift af Grundtvig »Kirkens Gemme« og indledede en hidsig teologisk Strid, der varede i flere Aar, og som var betegnende for C.s Forsøg paa at holde sig lige langt fra kirkelig Ortodoksi og antikirkelig Kritik. C. havde ikke blot Interesse for Kirken og kirkelige Forhold, men tog levende Del i det nationale og politiske Liv. Han kæmpede for at sikre Pressen

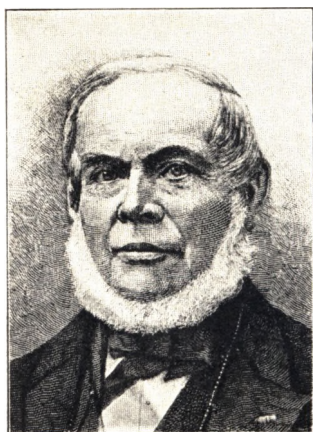
en lovbunden Stilling i Stedet for den administrative Vilkaarlighed, der hidtil havde været gældende. C. arbejdede med Iver for den nordiske Enhedstanke, stiftede 1843 det skandinaviske Selskab og var dets Formand indtil dets Opløsning 1853. C. var fra November 1848 Medlem af Regeringen, tog levende og betydningsfuld Del i Grundlovsarbejdet og udtraadte først i Juli 1851, da Helstatstanken dukkede op paany. Han havde fra 1849 Sæde i Folketinget, overgik til Landstinget 1853, men trak sig tilbage næste Aar, mismodig over den hele politiske Stilling. Han modtog dog 1855

nyt Valg til Landstinget indtil 1863 og blev af dette valgt til Rigsretten og Rigsraadet 1856—63, ligesom han havde Sæde i det ny Rigsraads Landsting 1864—66. Ogsaa i dette Tidsrum hævdede C. i flere mindre Skrifter frisindede og nationale Grundsatninger, han altid havde hyldet. Studenterforeningen gjorde Clausen til Æresmedlem. Kongen tillagde ham Rang med Sjællands Biskop. Men 1874 tog Clausen sin Afsked fra Universitetet efter at have virket i 51 Aar som Lærer og Vejleder for de Studerende. Han bevarede Studenternes Interesse, selv om der i de senere Aar var en Del af de Unge, der ikke delte hans Anskuelser. Han døde 28. Marts 1877. — H. N. Clausen: Optegnelse om mit Levned, 1877; F. Nielsen: Karakteristiker og Kritiker.; Helveg: Den danske Kirkes Historie; L. Koch: Den danske Kirkes Historie; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Colding, Ludvig August, Fysiker, født den 13. Juli 1815 paa Gaarden Arnakke ved Holbæk, kom først i Snedkerlære og blev Svend, men indtraadte som Eksaminand ved den polytekniske Læreanstalt, hvor han 1841 underkastede sig Eksamen i Mekaniken. 1845 blev C. ansat i Kommunens Tjeneste, først som konstitueret Brolægnings- og Vejinspektør, to Aar senere som Vandinspektør. 1850 foretog han med offentlig Understøttelse en Rejse til England og Skotland, for at gøre sig bekendt med Vand-, Gas- og Klokvæsenet der og vandt en Del af den

Præmie, som Københavns Kommune havde udsat for den bedste Plan til et Vandværk. 1856 blev C. Medlem af Videnskabernes

Selskab, 1858 Stadsingeniør, 1865 Lærer ved polyt. Lærestalt i Opvarmning, Ventilation, Kloak-, Vand- og Gasanlæg etc. (Dr. jur. ved Edinburghs Universitet). C. beskæftigede sig med forskellige videnskabelige Arbejder, hvoriblandt maa fremhæves hans allerede 1842 anstillede Undersøgelse over Bestemmelsen af det mekaniske Varmækvivalent, hvilke gaar ud paa at vise, at den Mængde Varme, som frembringes ved Gnidning, alene beror paa det Arbejde, der gaar tabt ved Gnidningsmodstanden, saa at

denne Varmemængde, passende anvendt, netop vil være i Stand til at udføre det samme Arbejde. Denne Forsøgsrække gav en Prøve paa den af C. opstillede Lov, at ingen Kraft i Naturen kan forsvinde, men kun forvandles til en anden Kraft, uden at noget derved gaar tabt. Af andre Arbejder kan fremhæves hans Undersøgelser over Grundvandets Bevægelser i Jorden (Kbhvn. 1872), de tropiske Hvirvelstørme (Kbhvn. 1871) og Stormfloden af 1872 (Kbhvn. 1881). Hans Arbejder er dels udkomne særskilte, dels findes de i Videnskabernes Selskabs Skrifter. Han døde 21. Marts 1888.

Collin, Jonas, født 6. Jan. 1776 i København, blev Student 1792, Cand. jur. 1795, hvorpaa han 1801 begyndte paa sin Embedsbane som Kopist i Rentekammeret. 1807 blev han Bankkommissær i Courantbanken, derpaa Sekretær i den store Finanskommission, senere Assessor i Finanskollegiet, i hvilken Egenskab han deltog i Rigsbankforordningen af 5. Jan. 1813. Fra 1816 Finansdeputeret, fra 1841 til 1848 første Finansdeputeret. Foruden sin egentlige Embedsgerning, der i ikke ringe Grad lagde Beslag paa hans Tid, opnaaede han at udføre forskellige litterære Arbejder. Størst Betydning har hans praktiske Virksomhed. Han paatog sig utallige Hverv og blev sat i Spidsen for en overvældende Masse af Foretagender, der alle tjente til bedste

for Samfundet. Dertil var han en Raadgiver, Støtte og Hjælper for Forfattere, Kunstnere o. m. a., og under sin overvældende Virksomhed var han altid rolig og behersket, opfyldt af den hjerteligste, alvorligste Vilje til at hjælpe enhver, hvem der var Mulighed for at hjælpe, og Hjælpen blev ydet paa den ædleste Maade. For H. C. Andersen var Collin den kærligste Fader, fra den første Gang A. søgte ham indtil Døden. For at nævne nogle af de Hverv, C. paatog sig udenfor sin Embedsgerning, anføres her, at han var blandt dem, der 1834 fremkaldte den første store Industriudstilling i København.

1837 var han en af dem, der indbød til Oprettelsen af Thorvaldsens Museum, ligesom han blev Formand for Komiteen hertil. Han gav ved sin Indflydelse som Medlem af Landhusholdningsselskabet Stødet til, at Gaardejerne i Store Magleby overlod Landhusholdningsselskabet for tyve Aar 300 Tønder Land af deres Fællede paa Øens Sydside, til Skovbeplantning. Afhegningen begyndte Sommeren 1818, og de første Træer planledes 1819. Anlægget, som udelukkende skyldes C.s Initiativ, blev paa hans Forslag kaldet »Kongelunden«. Mærkeligt nok findes intet Mindesmærke for C. i Kongelunden. 1821 blev det tilkendegivet ham, at han havde at indtræde i Direktionen for det kgl. Teater med speciel Forpligtelse til at raade over Teatrets Okonomi. Teatret var paa det Tidspunkt »sunket ned i en Pøl« (som en Embedsmand da skrev til Chefen Holstein), »som Collin skulde have meget vanskeligt ved at trække det op af«. Denne Gerning var ulønnet. C. røgtede dette Hverv fra 1821 til 1829. Paa kongelig Befaling blev han endnu engang anmodet om at indtræde i Bestyrelsen af Teatrets Anliggender og tog atter Del i denne fra 1842—49. 1815 blev han Etatsraad og 1847 Gehejmekonferensraad. I de nærmest paafølgende Aar tog han sin Afsked fra samtlige Embedsstillinger efter en halvt hundredeaarig Embedsvirksomhed. Han døde 28. Aug. 1861. — E. Collin: H. C. Andersen og det Collinske Hus; Illustr. Tid. II, 387; Erslev: Fojf. Leks.; Bricka: Biogr. Leks.

la Cour, Jørgen Carl, Landøkonom, født 8. Juni 1838, blev Assistent ved Landbohøjskolen, da den oprettedes 1858, deltog i Krigen 1864 som Officer, blev stærkt paavirket af Grundtvig og oprettede 1867 en Landbrugsskole i Nærum, som han 1868 overflyttede til Lyngby. Samme Aar havde han overtaget Redaktionen af »Tidsskrift for Landøkonomi« og 1875 blev han Sekretær i Landhusholdningsselskabet. Faa Mænd, om overhovedet nogen, har haft saa megen Betydning for Udviklingen af det danske Landbrug paa alle Omraader som la Cour. Han døde 21. Febr. 1898. Udenfor Skolen i Lyngby er hans Statue rejst til Minde om hans Gerning.

la Cour, Poul, Fysiker, født paa Skjærso ved Æbeltoft 13. Apr. 1846, blev Student i Randers 1864 og tog Magister-

konferens i Fysik 1869. Han studerede først Meteorologi og var en kort Tid ansat ved meteorologisk Institut, men gik snart over til at beskæftige sig med forskellige Former for Telegrafering; hans Studier i denne Retning skaffede ham Videnskabernes Selskabs Guldmedaille. 1878 blev han Lærer ved Askov Højskole, en Gerning, han blev i til sin Død. Hans Arbejde, som tydeligt vidner om hans Evner som Lærer, bærer ogsaa i deres letfattede Form Vidne om den Virk-

somhed, han øvede paa Askov. 1888 kom »Historisk Matematik« og senere »Historisk Fysik« (sammen med Appel) og »Menneskeandens Sejre« (s. m. Helge Holst). Fra 1891 arbejdede han med Statsunderstøttelse paa at udnytte Vindens Kraft. Han fik bygget en Forsøgsmølle og arbejdede her med at faa Vinden til at drive Maskiner med jævn Hastighed ved Hjælp af sin Regulator KratoSTATen. Senere forsøgte han paa anden Maade at opmagasinere Vindens Energi, dog uden at det lykkedes ham at opspare saa store Mængder af Vindenes Arbejdsevne, at det har faaet synderlig praktisk Betydning. Han har uddannet en Mængde Elektrikere, der bruges rundt ved de mange nye elektriske Anlæg i Landsbyerne i Danmark. Hans senere Værker er »Forsøgsmøllen« og »Landlige Elektricitetsværker«. Han døde 24. Apr. 1908. — Fysisk Tidsskr. 1908; Bricka: Biogr. Leks.

Dahlerup, Jens Vilhelm, dansk Arkitekt, født 4. Aug. 1836 i Norup ved Mariager, uddannede sig til Kunstner i Aarhus og senere ved Kunstakademiet, hvis Medailler han alle vandt. Efter en Udenlandsrejse med Akademiets Stipendium 1864-66 har han virket i København. Hans Hovedværk er det kongelige Teater, som han opførte i Forening med Prof. Ove Petersen. Desuden har han bl. a. bygget: Toldbodbygningen i København, Hotel d'Angleterre, Jesuskirken i Valby, Statens Museum for Kunst, den ældste Del af Glyptoteket. 1871 blev han Medlem af Kunstakademiet og 1875 fik han Titel af Professor. Han døde 24. Jan. 1907.

Dalgas, Carlo Edoardo, Maler, født i Neapel 9. Nov. 1820, deltog som Officer i den første slesvigske Krig, blev dødelig saaret i Krigens sidste Fægtning og døde 1. Jan. 1851. Han havde uddannet sig ved Kunstakademiet i København og viste et-saa fremragende Talent som Dyremaler, at Akademiets Rejseunderstøttelse var tilstaaet ham efter at han 1847 havde vundet den Neuhausenske Præmie for »Parti ved Dyrskue«, men ved sin Deltagelse i Krigen kom han ikke til at nyde det. Et senere Billede »En Faareflokk« blev købt til den kgl. Malerisamling.

Dalgas, Enrico Mylius, født 16. Juli 1828 i Neapel, hvor Faderen var en velstaaende Købmand og dansk Konsul, men blev ruineret ved en mislykket Spekulation; hans Enke, der var dansk og hed Johanne Stibolt, drog med fire af sine Børn til København. Her voksede D. op sammen med sine to Søstre og en ældre Broder. Kaarene var meget smaa trods den Hjælp, en Svoger ydede Enken til Børnenes Opdragelse. D. fik en Friplads i Efterslægtsselskabets Skole, og Skolens Bestyrer Friedenreich lod ham i flere Aar spise ved sit Bord. Efter endt Skolegang kom han ind som Elev paa den militære Højskole, gjorde under Krigen 1848—50 Tjeneste som Ingeniørløjtnant, blev 1856 Kaptajn, anvendtes 1854—67 ved Vejanlæg, og var 1867—78

ansat ved Regeringens Vejtilsyn. 1864 er Nederlagets Tid. Men hvad udad tabtes, maatte indad vindes. Nu kom det frem, der

havde spiret i Dalgas, medens han vandrede om paa de jyske Heder. Han skrev en Artikel i »Berlingske Tidende« om, at Staten burde tage sig af Hedesagen. Regeringen burde oprette Planteskoler, hvor Hedeboerne indtil videre kunde faa Træplanter uden Betaling, og der burde uddeles Præmier for mindre Plantninger og for Hegn i Hedeegnene. Fredskovsforpligtelsen burde hæves i Landets bedste Egne, naar vedkommende Skovejere beplantede større Arealer paa Hederne. Men, føjede han til, hverken det offentlige eller de større Godsejere eller Aktieselskaber vil naa, selv i lang, lang Aarrække, at beplante saa store Strækninger, at en Foran-

dring i Klima kan spores; for at dette skal kunne ske, maa Hedeboerne selv bringes til at plante. Hans Forslag vandt ingen Opmærksomhed. Deri saa D. et Held, da han nu maatte henvende sig personlig for at vinde Folk for Sagen. D. blev valgt til administrerende Direktør for det danske Hedeselskab, som stiftedes 1866. 1867 blev Hovedlandevejene overgivne til Amterne. Tilsynet med disse skulde øves af en Overinspektør og en Assistent. D. fik straks den sidste Stilling og 1885 den første. 1880 blev han Oberstløjtnant, men fandt dog den nødvendige Tid til at lede Hedeselskabets Interesser med usvækket Iver. Som administrerende Direktør har D. udfoldet en vidtrækkende Virksomhed, idet han ikke blot har forestaaet det omfattende Vandlednings- og Plantningsarbejde, men ogsaa forfattet en Mængde Skrifter om Hedernes Natur og en Mængde Anvisninger og Vejledninger til Hedesagens Fremme. Heraf skal nævnes »Geografiske Blade fra Heden«, en fængslende Bog, der viser D.s Ejendommelighed som Forfatter. 1880 skrev han i »Hedeselskabets Tidsskrift« en interessant Oversigt »Fortids- og Fremtidsskovene i Jyllands Hedeegne«. D. var 1876 for en enkelt Samling Folketingsmand. Han døde 16. Apr. 1894. — A. Oppermann: Bidrag til det danske Skovbrugs Historie; Bricka: Biogr. Leks.

Dalhoff, Jørgen Balthasar, dansk Kunsthaandværker, født 11. November 1800, kom i Guldsmedelære i København og stiftede en Virksomhed som Ciselør og Gravør. Han var saa heldig at finde en Beskytter i Prins Christian Fredrik og kom ved hans Hjælp paa en Studierejse i Tyskland, Frankrig og Italien. I Rom lærte han Thorvaldsen personlig at kende og modtog herved en Paavirkning for Livet; med Begejstring studerede han Antikken og besluttede at bidrage sit til at hæve det danske Kunsthaandværk til virkelig fornem Kunst. Hjemkommen til København blev han en udmærket dygtig, fin Guldsmed og indrettede et stort Bronzestøberi, hvor han indførte alle nyere tekniske Fremskridt og selv gjorde mange vigtige Opfindelser. For at fremme sin store Tanke om dansk Kunsthaandværks Udvikling gav han 1838 Stødet til, at Industriforeningen i København blev dannet; denne optog 1885 den hæderkronede gamle Mester som Æresmedlem. Død 2. Februar 1890.

Dalsgaard, Christen, Maler, født 30. Oktober 1824, Elev af M. Rørbye, vakte tidlig Opmærksomhed ved sine Genrebilleder, der ofte har et rørende eller tragisk Motiv. Med »Mormonprædiken« vandt han 1856 et anset Navn som en af vore første Malere; Værket er nu paa Kunstmuseet. Berømt er ogsaa Billedet af »Grundtvig i Vartov Kirke«. D. var en alvorlig og ægte poetisk Natur, der saa paa og gengav sine Medmennesker med den reneste og varmeste Følelsesbetoning. I en lang Aarrække (1862—1906) var D. Tegnerlærer ved Sorø Akademi, hvor han døde 11. Februar 1907.

David, Christian Georg Nathan, Politiker og Nationaløkonom, født 16. Jan. 1793 i København, blev Student 1809, foretog flere Udenlandsrejser og tog 1823 den filosofiske Doktorgrad i Göttingen. 1830 blev han ekstraordinær Professor i Statsøkonomi ved Københavns Universitet, fra hvilket Embede han blev afskediget 1836, da han havde paadraget sig en Trykkefrihedssag i

Anledning af nogle Artikler i et af ham 1834 grundlagt Ugeblad. Efter Christian den Ottendes Tronbestigelse blev han 1840

Medlem af Fængselskommissionen og senere af Bestyrelsen for Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset i København. Fra den 1. Jan. 1849 blev han udnævnt til Overinspektør ved Fængselsvæsenet, hvilken Post han fratraadte efter ti Aars Forløb, da han i Slutningen af 1858 valgtes til Bankdirektør. 1854—73 var D. Chef for det statistiske Bureau, 1840 var han bleven Medlem af Københavns Borgerrepræsentation. Han stillede sig 1848 som Kandidat ved Valgene til den grundlov-

givende Rigsforsamling, men opnaaede ikke at blive valgt og blev derfor kongevalgt Medlem. Han bekæmpede med Heftighed de i Grundlovsudkastet indeholdte Bestemmelser om Valgretten, og da disse dog i det væsentlige blev antagne, stemte han mod Grundloven, men stillede sig dog til Valg ved de første Folketingsvalg og blev valgt til Folketingsmand. Han var i Folketinget en ivrig Helstatspolitiker, endnu før denne Politik var traadt ud i Livet. I Aarene 1851—54 var D. udenfor Politik, men gik i 1854 ind i Rigsraadet, og i Aarene efter 1858 førte han som Fører for de gamle Helstatsmænd i Forbindelse med Bondevennerne en ivrig Oppositionspolitik mod Regeringen, der førte til Obstruktion ved Udvandring af Talere o. l. D. var en ivrig Modstander af Fællesforfatningen af 1863 og blev i 1864 efter Monrads Fald Finansminister i Bluhmes Ministerjum, som gik af i Nov. 1865. 1866 valgtes han til Medlem af Landstinget, men nedlagde sit Mandat 1870 og trak sig samtidig tilbage fra sin Stilling som Direktør for Nationalbanken, ligesom ogsaa fra sin mangeaarige ivrige politiske Virksomhed. Han var blevet Konferensraad og Storkors af Dannebrog. D. var en af vore betydeligste statsøkonomiske Forfattere. Han har den Fortjeneste at være den, der først vakte almindelig Interesse for Statsøkonomien, som tidligere kun undtagelsesvis blev dyrket her i Landet. Noget større Værk om dette Emne har han ikke skrevet, men en Række Afhandlinger over Statsøkonomien og

Finansvæsenet dels i de af ham udgivne Tidsskrifter »Fædrelandet«, og »Statsøkonomisk Archiv«, dels i »Maanedsskrift for Litteratur«, af hvis Redaktion han en Tid var Medlem, i »Dansk Ugeskrift« o. fl. a. D. var som statsøkonomisk Forfatter nærmest paa virket af den franske Skole og udmærker sig ved Klarhed og Liv i Fremstillingen. Han døde 18. Juni 1874. — Barfod: Dansk Rigsdagskalender 1851—56; C. St. A. Bille: Tyve Aars Journalistik; Illustr. Tid. VI, 159; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Deuntzer, Johan Henrik, Retslærd, født 20. Maj 1845, gik frivillig med i Krigen 1864, blev 1872 Professor i Jura ved Universitetet, hvor han behandlede flere Discipliner, navnlig Familieret og Privatret; hans Fremstilling af Skifteretten er et fremragende Værk, D. deltog ogsaa i det politiske Liv, oprindelig som liberal Højremand, senere droges han under Provisoriestriden mer og mer mod Venstre. Det blev ham, der ved »Systemskiftet« 1901 dannede det første Venstreministerium, hvori han tillige overtog Udenrigsministeriet; samtidig afgik han som Professor. I Januar 1905 opløstes Ministeriet. 1902—13 var D. Folketingsmand, fra 1906 i Tilslutning til det radikale Venstre. Han døde 16. November 1918.

Dockum, van, Carl Edvard, født 28. Februar 1804 i København, blev 1821 Sekondløjtnant i Marinen, gik i fransk Tjeneste efter at have gjort et Togt til Vestindien. Han ansattes ombord paa Marie Therése, den franske Admiral Rosamels Flagskib paa Togt i Sydhavet og forblev der ombord i to og et halvt Aar. Efter et kort Besøg i Hjemmet ansattes han paa Middelhavseskadren ombord i Lineskibet »Scipio« og deltog i Slaget ved Navarino den 20. Okt. 1827, hvorefter han dekoreredes med Ordenen pour le merite. D. fik efter Tilbud af Admiral Rigny Ansættelse ombord i hans Flagskib »Conquéran« og kom saaledes til at kommandere den Søstyrke, som fra dette Skib sendtes i Land for at belejre Patras, den 30. Okt. 1828 indtoges Fæstningen, og D. blev Ridder af Æreslegionen. Efter at Admiral Rigny var gaaet tilbage til Frankrig, forlod v. D. den franske

Tjeneste og vendte tilbage til Danmark 1829. Hans første Ansettelse her i Hjemmet 1835 var som Chef for Dampskibet »Kiel«,

1840 blev han Kaptajnløjtnant, fra 1839—44 Adjutant hos Generalguvernør v. Scoften i Vestindien og 1844—45 Chef for Briggen »St. Croix« ved den vestindiske Station, var fra 1846 til Slutningen af 1850 ansat ved Søkadetkorpset, først som Næstkommanderende, og senere som Chef, og førte som saadan Kadetkorvetten »Flora« dels som Kadetskib, dels som Blokadeskib for de tyske Havne i Østersøen og paa Hertugdømmernes Vestkyst. 1850—52 var v. D. Marineminister, i 1852 ud-

nævntes han til Kommandørkaptajn. Som Chef for »Linieskibet Dannebrog« var han tillige Chef for Øvelseseskadren i Østersøen, 1857 Chef for »Niels Juel«. Indtil 1860 var v. D. overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister ved det storbritanniske Hof, og efter først at være udnævnt til Kontreadmiral blev han Storkors af Dannebrog. 1863—64 var han Chef for Eskadren og kommanderede Blokaden af de preussiske Havne i Østersøen. Preussernes Forsøg paa 17. Marts i Nærheden af Greifswald at sprænge Blokaden mislykkedes fuldstændig, og de blev tvungne til at trække sig tilbage til Havnen ved Svinemünde. Van D. traadte nu atter ind i Ministeriet som Marineminister og blev derefter Flaadeinspektør. 1868 udnævntes han til Admiral og til Chef for Søofficerskorpset, denne Post beklædte han til 1874, da han udtraadte af Marinen. Han udgav efter denne Tid »Gamle Minder fra Tjenesteaaarene ombord i franske Skibe 1823—29«. Han døde 29. Jan. 1893. — Illustr. Tid. V 281; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; v. Dockum: Livserindringer (1893).

Drachmann, Holger Henrik Herholdt, Digter, født 9. Okt. 1846, var en Tid Marinemaler, Elev af C. F. Sørensen, men blev paa en længere Udenlandsrejse, hvorfra han skrev Rejse-skildringer, klar over sine Evner som Forfatter; Digtet »Engelske Socialister«, digtet under Indtryk fra Londons Arbejdsverden,

røbede straks D.s rige lyriske Begavelse og Sprogeevne. 1872 udkom hans første »Digte«, hvormed han tog sin Plads blandt de radikale Elever af G. Brandes. Som Prosaforfatter debuterede han med nogle Sømandshistorier, senere fulgte nogle Romaner (»Tannhäuser«, »Vandenes Datter«) og de halvt novellistiske Skildringer »Derovre fra Grænsen« og »Lars Kruse«. Især den første med de skønne Digte (»De sønderjyske Piger«) blev meget læst og paa-skønnet. I D.s omfangsrige Pro-duktion indtager ogsaa de fortæl-lende Digtninge »Prinsessen og det halve Kongerige« og »Østen for Sol og Vesten for Maane« en bemærkelsesværdig Plads; der-

imod mislykkedes Behandlingen af Peder Tordenskjold, som man skulde synes, maatte have egnet sig udmærket netop for D. Blandt hans Skuespil har især »Der var engang — vundet Folkets Kærlighed; det er, som de fortællende Digte, bygget over et Folkesagn. Som i Oehlenschlägers og Andersens Væsen var der ogsaa i Drachmanns et umiddelbart, naivt folkeligt Element, som maatte drage ham mod Folkeæventyret; desværre havde han kun lidet af de to store Digteres herlige Lune. Veltalenhed er hans egentlige Begavelse. Den kommer naturligvis bedst til Orde i hans Lyrik (»Dæmpede Melodier«, »Sang ved Havet«, »Ranker og Roser«, »Sangenes Bog«), men ogsaa i Skuespillene — af hvilke de værdifuldeste er »Tusind og én Nat«, »Ved Bosphorus« og »Bonifaciusskæret« — er det den svulmende Ordpragt i Repliken eller i de indlagte Sange, der bærer Værket oppe. I Digtene griber D. dog ofte et lykkeligt Udtryk for Mellemtoner, Vemodet, Savnet, Længselen

D.s Liv var stormfuldt og bevæget. Han svingede en Tid bort fra sin Ungdomsbegejstring for Brandes og stillede sig paa et udpræget nationalt Standpunkt; senere blev han atter radikal under Indflydelse af en stærk Forelskelse (»Edith«), og denne bratte Svingning har han selv belyst i sit Hovedværk, Romanen »Forskrevet«, hvori hans bevægelige Digtersind har fundet sit rigeste Udtryk.

D. døde 14. Januar 1908 og blev efter sit Ønske brændt og højsat i en Klit paa Skagen. Meget af, hvad han har skrevet, vil vel Tidens Slør lægge sig over, men der bliver nok tilbage til at sikre hans Ry som en af vore rigest begavede Digtere. Havde hans Personlighed været paa Højde med hans naturlige Evner, vilde han sikkert have naaet op blandt de allerstørste.

Dreier, Frederik Henrik Hennings, Forfatter, født 16. December 1827, studerede Medicin, Naturvidenskaberne og Nationaløkonomi; kun 21 Aar gammel debuterede han som Forfatter med de mærkelige social-reformatoriske Skrifter »Folkenes Fremtid« og »Fremtidens Folkeopdragelse«. I »Aands-troen og den frie Tænkning« tager han Stilling til de religiøse Spørgsmaal. Han kan i en vis Forstand siges at være Forløber for Socialismen og G. Brandes. Hans ualmindelige Begavelse kom ikke fuldt til Modning, idet han pludselig døde 9. Maj 1853, medens han var oppe til medicinsk Embedseksamen.

Drewsen, Johan Christian, født den 23. Dec. 1777 paa Papirfabriken Strandmøllen, 2 Mil Nord for København, nedstammede fra en hannoveransk Papirmagersvend, som 1694 indkaldtes til at styre Fabriken, der 1718 blev Familiens Ejendom. Ved sin Faders Død 1810 overtog D. selv Fabriken, efter at han 1801—08 havde deltaget i Krigen som Løjtnant i Landeværnet. For at lære at kende og benytte Udlandets Fremskridt i Papirfabrikation og Landbrug berejste han Tid efter anden en stor Del af Europa, og medens han hævdede hin til en her i Landet forhen ukendt Fuldkommenhed, er det dog fornemmelig ved sin Virksomhed som Landmand, at han indlagde sig store Fortjenester af sit Fædreland. Temmelig uforberedt saavel i teoretisk som praktisk Henseende begyndte han sin Landmandsvirksomhed 1798, da han af sin Fader fik en Bondegaard paa ca. 30 Tdr. Land i Smidstrup (1 Mil Nord for Strandmøllen); han tog selv Del i de praktiske Arbejder, og han kunde derved saa meget lettere gennemføre de betydelige Forandringer, for hvilke han arbejdede. En større Virksomhed som Landmand erhvervede han sig ved 1804 og 1812 at købe endnu et Par Bøndergaarde i Lundtofte By, hvilke han sammenlagde og indhegnede, og hvor han indførte Vekseldrift og Staldfodring efter »Alb. Thaers« Anvisning. Til de første Forbedringer, han indførte, hører Svingploven og Eksstirpatoren samt Kartoffel- og

Roeavlens. Ved Siden af sin praktiske Virksomhed gjorde han sig bekendt i videre Kredse ved sine landøkonomiske Skrifter, navnlig da han 1813 udgav »Nogle Erfaringer angaaende Vekseldrift, forenet med Brakfrugtavl og Sommer Staldfodring«. I Forbindelse med Peder Rønn i Lyngby og Konsul F. de Conninck begyndte D. 1814 Udgivelsen af »Landøkonomiske Tidender«, hvoraf han 1818—19 selv udgav 8. og 9. B., og som han derpaa fortsatte under Titel »Nye landøkonomiske Tidender« fra 1820 (i Forbindelse med J. Collin) indtil 1830; dette Tidsskrift er senere fortsat (siden 1831) under Navn af »Tidsskrift for Landøkonomi«.

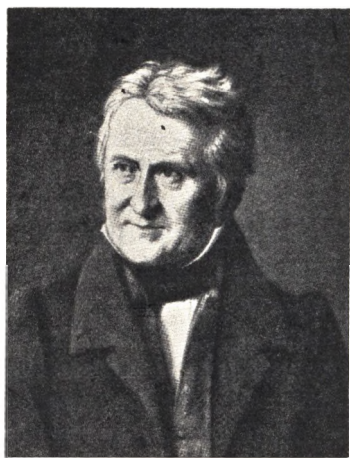

1816—19 udgav D. i Oversættelse A. Thaers Grundsætninger for »Landøkonomi« (4 Bd.), som indtil den seneste Tid har været det betydeligste landøkonomiske Skrift i vor Literatur. 1834 udgav han paa Gehejmerraad Collins Opfordring »Landøkonomiske Betragtninger«, som D. selv ansaa for sine bedste skriftlige Arbejder. Endelig leverede han 1816—36 landøkonomiske Bidrag til næsten hver Aargang af Almanaken. Af Landhusholdningsselskabet var D. et virksomt Medlem siden 1812 og 1819—30 en af dets virksomste Præsidenter; og saa stiftede han tilligemed Collin 1818 Agerdyrknings-selskabet for Københavns Amt, der igen blev ophævet 1824. Til Løn for sine Fortjenester blev han ogsaa, skønt Lægmand, Medlem af Videnskaberne Selskab. 1817 havde han faaet Titel af Kammerraad. Allerede 1835 valgtes D. til Stænderforsamlingen i Roskilde og var her en trofast Forkæmper for politiske Fremskridt (Stænderforsamlingernes Forening og Offentlighed, Skattebevillingsret og Pressefrihed m. m.) og desuden en nidkær Talsmand for Bondestanden og Landboreformer (Hoveriets Afløsning, Jagtrettens Indskrænkning, Selvejendoms Fremme o. desl.), særlig havde D. 1844 et heftigt Sammenstød med Godsejernes Repræsentanter. 1843 var det D., som paa Skamlingsbanken overrakte P. H. Lorenzen hans Hædersgave, det store Sølvdrikkehorn. 1846 var D. Medstifter af Bondevennernes Selskab, men blev dog ved Valget til den grundlovgivende Rigsforsamling 1847 vraget af

Bønderne i Holbæk og kom kun ind som valgt af en anden Kreds. Død 25. Aug. 1851. — D.s ældste Søn **Christian D.**, født 30. Juli 1799, fortsatte Fabriken paa Strandmøllen til 1889, døde 2. Juni 1896, den yngre **Michael**, født 15. Oktober 1804, grundlagde 1844 Papirfabriken i Silkeborg og grundlagde derved selve denne Handelsplads, død 26. Februar 1874.

Eckardt, Josephine Hortensia Nancy Adelaide, født Thornberg, Skuespillerinde, født 1839, oprindelig ved Balletten, debuterede 1861 som Kristine i »Tycho Brahes Ungdom« og blev snart en af det kgl. Teaters bærende Kræfter. Det var den aandrige, kokette Verdensdame, hun især fremstillede med Mesterskab (Ninon, Cléméne, Elmire); men ogsaa i en Skikkelse som Fulvia i Kaalunds skønne Skuespil eller som Abigael i »Ambrosius«, ydede hun det fortrinlige. Hun forlod Teatret 1901 og døde 1906.

Eckersberg, Christoffer Vilhelm, Maler, født 2. Jan. 1783 i Blaakrog i Sønderjylland af fattige Forældre. Da han tidlig

viste Anlæg for Tegning, blev han sat i Malerlære, først i Aabenraa, senere i Flensborg, hvor han blev Svend. 20 Aar gl. lykkedes det ham at komme til København for at uddanne sig til Kunstner ved Akademiet. Han gennemgik temmelig hurtig dets Skoler, saa at han allerede 1805 havde vundet de to Sølvmedailler og endnu samme Aar den mindre Guldmedaille og 1809 den store. Samtidig studerede han under Abildgaard, og hans første Arbejder var dels historiske Kompositioner

i Tegning, dels mindre Figurer og Landskaber, der bærer Præget af Lærerens akademiske Stil og Kolorit. Ved Hjælp af Akademiets Stipendium foretog E. en Rejse til Frankrig og Italien; her frigjorde han sig ganske fra Abildgaards Malemaade. Da han kom til Paris, søgte han straks at træde ind i Davids Malerskole. Hvad han her tilegnede sig, beholdt han og bevarede i hele sin fremtidige Virksomhed og gav det som en Arv videre

til det næste Slægtled. Særlig de franske Kunstneres kølige og sande Farver, deres Blik for Naturen og deres udmærket sikre Tegning tilegnede E. sig. Det var som Historiemaler, at E. vandt sin Guldmedaille; som saadan fik han ogsaa Akademiets Rejsestipendium, og ligeledes i denne Egenskab blev han 1817 Medlem af Akademiet efter Udførelsen af »Balders Død« og dermed Professor. Fra 1848 svækkedes hans Syn, og det sporedes i hans Billeder. Efter 1851 malede han ikke, og 22. Juli 1853 døde E. af Kolera, 70 Aar gl. — Ph. Weilbach: Maleren E.s Levned og Værker, 1872; Weilbach: Konstnerlex.; E. Hannover: C. W. Eckersberg; Bricka: Biogr. Leks.

Engelstoft, Laurids, Historiker, født 2. Dec. 1774 i Gislum Præstegaard ved Hobro. Han gik i Randers Skole og blev Student 1791 og teologisk Kandidat 1796. Han gav sig nu til at studere Historie og fik hurtigt Universitetets Guldmedaille og den filosofiske Doktorgrad. En længere Udenlandsrejse fik stor Betydning for ham, idet han kom store verdenshistoriske Begivenheder, som havde hans særlige Interesse, paa nært Hold. I Frankrig oplevede han Direktoratet og Konsulatet og var til Stede, da Bonaparte holdt sin berømte Tale til de 500's Raad. Samtidig gjorde den franske Elegance og Lethed et stærkt Indtryk paa ham, og han tilegnede sig hurtigt en Sirlighed og Sans for det ydre Udtryk, som ogsaa viser sig i hans Produktion. Meget kendt og skattet er f. Eks. hans mønsterværdige Fremstilling af »Wiens Belejring af Tyskerne 1685«. 1803 var han blevet Professor ved Universitetet og interesserede sig levende for de studerende, hvem han gerne traadte i personligt Forhold til. Den praktiske Lærergerning interesserede ham stærkt, endog saa meget, at det gik ud over hans videnskabelige Studier, idet han indtraadte i Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler og viede dette Arbejde alle sine Kræfter, saa at han har Æren for flere af de Reforme, der blev indført paa dette Omraade. Hans Interesse for Folkekarakter og Nationalitet udsprang af en varm Fædrelandskærlighed, som var Drivfjederen i hans Arbejde. Efter hans Død udkom Afhandlinger i 3 Bind (1859—63). E. var Medlem af Videnskabernes Selskab og Danske Selskab, Konferensraad, Ordenshistoriograf og Storkors af Dannebrog. Han døde 14. Marts 1851. — Wegener: L. Engelstoft 1852. Steenstrup: Historieskrivn. i Danm. i d. 19. Aarh.; Bricka: Biogr. Leks.

Eschricht, Daniel Frederik, Fysiolog og Zoolog, født 18. Marts 1798 i København. Han blev Student fra Metropolitanskolen 1817 og studerede en kort Tid Jura og Teologi, inden han gik over til Medicinen. Allerede tidligt foretog han Udenlandsrejser og fik Øjet op for de Omraader, paa hvilke Videnskaben herhjemme stod tilbage for Udlandets. 1822 tog han Embedseksamen og blev senere Fysikus paa Bornholm. 1824 foretog han en Udenlandsrejse, paa hvilken han blev begejstret for den eksperimentale Fysiologi, som han studerede under Magendie i Paris; han fik desuden Interesse for Musæumsvæsenet. Efter at have taget Doktorgraden foretog han endnu en Udenlandsrejse og studerede sammenlignende Anatomi og blev saa 1829 Professor i Fysiologi ved Universitetet. Han stiftede Naturhistorisk Forening, som bestaar endnu og grundede et Musæum, for hvilket vort zoologiske Musæums udmærkede Samling af Hvalskeletter dannede Grundlaget. Hvalerne interesserede ham stærkt, og han beskæftigede sig med dette Studium hele sit Liv; desuden udgav han grundlæggende Studier over Indvoldsorme. Sit Fag gavnede han ved sin fortræffelige »Haandbog i Fysiologien«, men sit Navn vandt han som populær Skribent og Foredragsholder. Han forstod i en særlig Grad at gøre sine Emner letfattede og klare i Fremstillingen, samtidig med at hans Foredragsform begejstrede Tilhørerne. Med Udlandets berømteste Videnskabsmænd stod han i stadig Forbindelse, f. Eks. var han nær Ven af den berømte tyske Fysiolog Johannes Müller. E. blev 1851 Etatsraad. Han døde 22. Febr. 1863. — Illustr. Tid. 1863; Hosp. Tid. VII; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Bricka: Biogr. Leks.

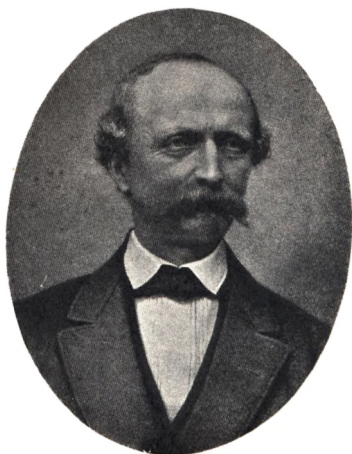
Estrup, Hector Frederik Janson, Historiker, født 5. Jan. 1794 i Randers, blev Student 1810, Cand. theol. med Udmærkelse 1815, tog den filosofiske Doktorgrad 1817, rejste til Udlandet og forblev der til 1820, blev ansat som Lektor i Historie ved Sorø Akademi 1822. Direktør ved samme 1830, men tog sin Afsked herfra 1837 med Titel af Etatsraad og bosatte sig paa sit Gods Kongsdal i Holbæk Amt. Estrup tog 1840 Del i Roskilde Stænderforsamling, men trak sig tilbage fire Aar efter paa Grund af Sygdom. Foruden en ypperlig Lærebog i Verdenshistorie og nogle Afhandlinger vedrørende Oldtidens Historie skrev han nogle lærde Særskrifter, saaledes om »Livsfæste i Danmark« og om »De danske Majorater«, »Om

Trolddom i Norden«, »Absalon som Helt, Statsmand og Biskop«. I de to førstnævnte Afhandlinger udtalte Estrup sig for Overgang til Arvefæste fremfor Selvejendom, men imod Stamhusinstitutionen; derimod forsvarede han Bondestandens udelukkende Værnepligt. Estrup var den første danske Historiker, som ydede Bidrag til det slesvigske Spørgsmaals Belysning og bekæmpede den slesvig-holstenske Opfattelse (»Om Slesvigs og Holstens Uadskillelighed«, 1832). Endvidere virkede Estrup for Sorø Akademis Omdannelse til en Real-Højskole forbundet med et Forst- og Landvæsens-Akademi. De fleste af hans Skrifter udkom 1851 i tre Bind. E., som var Medlem af Danske Selskab og Videnskabernes Selskab, døde 29. Dec. 1846. — Steenstrup: Historie-skrivn. i Danmark i det 19. Aarh.; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Estrup, Jacob Brønnum Scavenius, født 16. Apr. 1825 i Sorø (Søn af den foregaaende), Forstkandidat 1844, Ejer af Kongsdal og af Skafføgaard 1852. E. var 1854—55 Folketingsmand og senere Medlem af Randers Amtsraad, 1864 valgt til Rigsraadets Landsting og efter 1866 Landstingsmand. Allerede under Grundlovsforhandlingerne optraadte E. som Ordfører for Godsejerne, for Hartkornet, og indledede dermed den Politik, som saa stærkt kom til at præge Danmarks indre Historie i de følgende Aar. 1865 blev han Indenrigsminister i Ministeriet Frijs, hvor han gjorde et stort Arbejde med Udvidelsen af Jernbanenettet, navnlig i Jylland og gennemførte Landkommunalloven og Købstadkommunalloven m. m. Hans svagelige Helbred nødte ham til at træde ud af Ministeriet i 1869. Da Venstre splittedes i 1875 blev E. kaldet til Konseilspræsident og beklædte denne Post i 19 Aar i stadig Kamp med Folketinget og navnlig med sine store Modsætninger i Politik, først Berg, dernæst Hørup, en Kamp, der fra hans Side førtes for de privilegerede Stænders Overvægt i Statsstyrelsen mod Venstre og Parlamentarismen. Denne Kamp

udvikledes i særlig Grad til en Kamp om Bevillingsmyndigheden, idet Venstre nægtede at vedtage Finansloven, hvilket igen førte

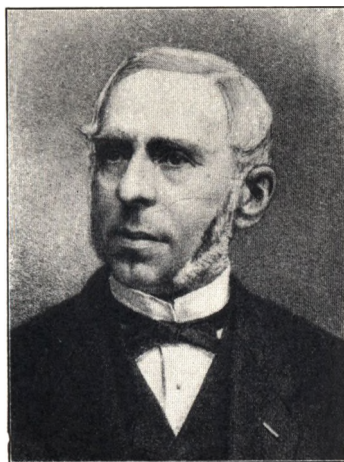

til, at E. regerede ved Hjælp af foreløbige Love, de saakaldte Provisorier, som fremkaldte saa lang og bitter en Strid i dansk Politik. Den første provisoriske Finanslov udstedtes 12. Apr. 1877. Flere Gange søgte forskellige Dele af Venstre Følge med E., men opnaaede ikke det tilsigtede Resultat. Da E. i 1881 havde opløst Folketinget, tog den liberale Bevægelse Fart, og ved Valgene 1884 led han et stort Nederlag, men støttet til Landstinget regerede han videre ved Hjælp af Provisorier. Hvor

stærkt Hadet til ham var i disse Aar, kan man se i den samtidige Presse, navnlig »Morgenbladet« (senere »Politiken«), og der blev ogsaa forøvet et Attentat paa ham 21. Okt. 1885 af en Typograf Julius Rasmussen, som skød to Skud mod ham, men uden at skade ham. Ved Forhandlinger mellem Højre og Venstre opnaaedes endelig et Forlig i 1894, og samme Aar gik E. af som Minister. E., som var blevet Ridder af Elefanten 1877, var senere kongevalgt Landstingsmand og døde 24. Dec. 1913.

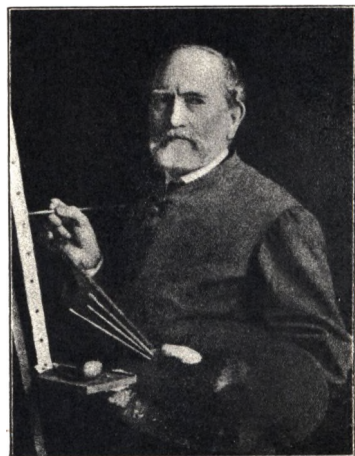
Ewald, Herman Frederik, født 13. Dec. 1821 i København, blev Student fra Sorø 1841. Af Helbredshensyn forlod han Studeringerne og gik til Landvæsenet, var i nogle Aar Landmand, og fik efter aflagt Eksamen Bestalling som Landmaaler, i hvilken Stilling han virkede i Nordslesvig, indtil han ved Fredsslutningen 1864 flyttede til Sjælland. Her boede han først i Hillerød, senere i København. Aaret 1860 udkom anonymt en Roman, der vakte Opmærksomhed. Bogens Titel var: »Valdemar Krones Ungdomshistorie«, Forfatteren var H. F. Ewald. Denne Bog naaede i Løbet af en Snes Aar fem Oplag. Det saa heldigt begyndte Forfatterskab fortsattes med ihærdig Flid og særdeles Begavelse for Romandigtningens Krav, en sanddru Karaktertegning, et psykologisk Blik og en klar Motivering af Begivenhedernes Sammenhæng, hvad enten det afhandlede Emne hørte Samtiden eller Fortiden til. Samfundsskildringer som »Familjen Nordby« og »Johannes Falk«

hører til de paalideligste og bedste, vor Literatur ejer. Et Ophold i Helsingør førte E. ind paa at skrive historiske Romaner, den første af disse »Svenskerne paa Kronborg« kom 1867. Dernæst fulgte »Den skotske Kvinde paa Tjele« (1871) og en lang Række Romaner, som blev meget yndet Læsning (»Knud Gyldenstjerne«, »Anna Hardenberg«, »Niels Ebbeson« o. m. fl.). Nogle af hans Bøger, saa vel de historiske som Samtidsskildringerne, kan ikke frakendes en vis Bredde, men denne skyldes nærmest den Nøjagtighed, han stræber at give baade Karaktererne, og den historiske Farve, den omhandlede Skildring fordrer. E.s historiske Bøger er udarbejdede paa et saa fast Grundlag af Personstudier som ingensinde tidligere i vor Literatur og har fundet Vej ikke blot til de mere dannede, men til jævner Hjem. Han fik 1875 Titel af Professor og døde 29. Apr. 1908. — P. Hansen: Nord. Digtere; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturh.; Winkel-Horn: Den danske Litteraturs Historie; Illustr. Tid. XIII, 125; Bricka: Biogr. Leks.

Exner, Johan Julius, Maler, født i København 30. Nov. 1825. Han blev sat i Malerlære og gik paa Kunstakademiet, hvor han hurtigt vakte Opsigt og fik J. L. Lund og Eckersberg til Lærere. Han vandt Akademiets Sølvmedailler og begyndte at udstille som Portræt- og Historiemaler (Marsk Stigs Døtre 1851). Den Sans for Naturstudiet, som gennem Eckersbergs Undervisning var blevet levende i ham, førte ham nu under Paavirkning af Høyen ud i det nationale, til en Interesse for Bondestanden, som fulgte ham senere. Han begyndte med sine bekendte Amagerbilleder, »En Amagerkone, der tæller sine Penge« og det berømte »Et Besøg hos Bedstefaderen« (1853), som findes i Kunstmusæet, tog dernæst sine Motiver fra Sjælland, navnlig Hedeboegnene og fandt endelig i Fanø et broget Folkeliv, der gav ham udmærkede Emner. Der er over hans Billeder, selv fra hans senere Tid, en ung-

dommelig Friskhed i Farvebehandlingen, som er forbundet med en fin Sans for Farveharmonii, og som de brogede Nationaldragter og Bondestuer har givet ham rig Lejlighed til at udvikle. Ved Siden heraf er den Situation, som Billedet fremstiller eller den Historie, det fortæller, gengivet med et stille Lune og en ofte rørende Simpelhed i Udtrykket, som staar i udmærket Forhold til Emnernes Natur. Disse Egenskaber gør E.s Billeder til noget særligt og gør dem let kendelige mellem mange. E. blev Medlem af Akademiet 1864 og blev Professor 1876. Han døde 15. Nov. 1910. — Illustr. Tid. 1862 (Nr.

168); Weilbach: Konstnerlex. P. V. Ørsted: »Julius Exner«, 1903.

Faber, Peter Christian Frederik, («Den tapre Landsoldats» Forfatter), født i København 7. Okt. 1810, tog 30 Aar gl. polyteknisk Eksamen, og rejste 1842—43 udenlands for det Thottske Stipendium. Efter at have været Inspektør ved den polytekniske Lærestalt samt Justermester blev han 1852 Telegrafdirektør. I Begyndelsen af Krigsaaret 1848 skrev F. »Den tapre Landsoldat« til Komponisten Emil Hornemanns Melodi. Denne Sang vandt en Udbredelse, som ingen anden dansk Sang endnu har naaet, den var ved sin Jævnhed i Tanken og ved sin folkelige Sprogtone et ægte ramrende Udtryk for, hvad det da værnepligtige Folk følte, og hvad hver enkelt af dets Sønner følte, da de »drog afsted« for at værne Landet i sin Helhed og tillige den Plet Jord, hvor hver havde sin Hjemstavn. Derfor er Landsoldaten endnu i uomstridt Besiddelse af Folkets Yndest. Allerede tidligere havde F. gjort sig bekendt som Studenterforfatter og humoristisk Dichter.

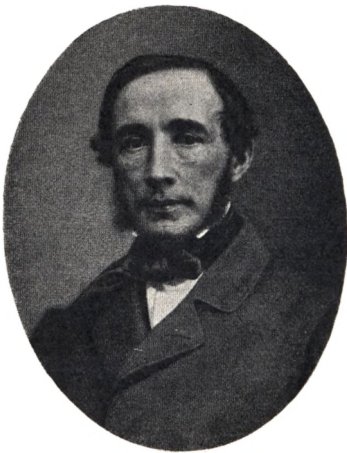
Kendte Viser af ham er Tivolivisen »Og hvis du morer dig dolig«, Julesangene »Højt fra Træets grønne Top« og »Sikken voldsom Trængsel og Allarm«. Meget udbredt var ogsaa Romancecyklen fra Krigsaarene »Den sidste Aften« (»I Gaar jeg fik min Trøje«). Alle disse Digte, mange af dem rene Lejlighedsdigte, samledes 1877 af hans Søn Villiam Faber i et Bind »Viser og Vers«. For Scenen har han skrevet Studenterkomedien »Stegekældereren eller den fine Verden« og bearbejdet Sangspillene »Et Giftermaal ved Trommen« og »Luftens Datter«. F., som fik Ridderkorset for »Den tapre Landsoldat«, blev 1856 Justitsraad og 1867 Etatsraad. Han døde 25. Apr. 1877. — Borchsenius: Fra Fyrerne I; Erslev: Forf. Lex.; Illustr. Tid. XVIII; Bricka: Biogr. Leks.

Fausbøll, Michael Viggo, Sprogforsker, født 22. September 1821, arbejdede med de af Rasmus Rask fra Indien hjembragte Pali-Haandskrifter og blev ved sine Afhandlinger om dette Sprog, Buddhismens hellige Sprog, Grundlægger af et vigtigt Studium og verdensberømt. Hans Udgaver af Buddhisternes hellige Bog »Dhammapadam« (1853) vakte Opsigt over hele Europa. Senere udgav han ogsaa den for Æventyrstudiet vigtige »Jatakabog«. 1878—1902 var F. Professor ved Universitetet. Under Navnet V. Kristiansen har han skrevet den fornøjelige Bog »Ordbog over Gadesproget« samt udgivet Molbohistorierne. Han døde 3. Juni 1908.

Feilberg, Ludvig Tage Christian Müller, Filosof, født 31. Marts 1849, har med stor Skarpsindighed og utvivlsom Genialitet kastet sig over eksperimental Psykologi, idet han navnlig bygger paa Selviagttagelse, som han fortolker med en Videnskabsmands Nøjagtighed og en Digtets Intuition. 1881 stiller han sig i Opposition til den da herskende Realisme med sin geniale Bog »Om størst Udbytte af Sjælsevner«. Senere har han fortsat det paabegyndte Værk og udviklet en »Levelære«, som i flere Henseender er et af de værdifuldeste Bidrag i den nyere Tid til dansk Psykologi og Etik. Især hans Paavisning af de frugtbare og de gølge sjælelige Tilstande er af Betydning for en sund Livsførelse. Han døde 1912. — V. Cavling: L. F.

Fenger, Carl Emil, født paa Christianshavn 9. Febr. 1814. Han blev Elev i Borgerdydskolen paa Christianshavn i en Alder af seks Aar, samtidig med hans ældste Broder var Lærer i

Latin og Religion i samme Skole. Faderen døde, da Sønnen var 11 Aar, men han blev dog desuagtet i Skolen og blev Student

derfra 1829, 15½ Aar gl. Tog Eksamen ved kirurgisk Akademi og fulgte først den kirurgiske Bane. 1845 fik han ved Konkurrence det da oprettede Lektorat i patologisk Anatomi og almindelig Patologi, men afsluttede nu dette Studium for at ofre sig for det medicinske Studium. 1852 modtog han Professoratet i medicinsk Klinik, hvorved han tillige blev Overlæge ved Frederiks Hospital. Som klinisk Lærer virkede F. i høj Grad befrugtende og vækkende paa de medicinske

Studerende. Han var en af de første Repræsentanter her i Landet for den moderne eksakte, rationelle Metode i Lægevidenskaben. Dertil besad han ved sin sjældne Begavelse som Lærer den Evne at bringe andre til at gaa fremad. Omtrent samtidig var han en af Stifterne af og Bestyrerne for den Forening, hvis Formaal var at skaffe Hovedstaden billige Arbejderboliger. I det andet Aar efter at F. var bleven Overlæge ved Frederiks Hospital (1853), hjemsøgte Byen af en frygtelig Koleræpidemi; han var da en utrættelig, ihærdig virksom Medstifter af alt, hvad der paa nogen Maade kunde bidrage til at modarbejde Øjeblikkets Nød og tillige forebygge nye Udbrud, hvilket har Krav paa at bevares i taknemlig Erindring. Ogsaa som Politiker har F. et fremragende Navn. Han blev nemlig 1849 Medlem af Folketinget og blev Ordfører for Finansudvalget. Han øvede en væsentlig Indflydelse paa Finanslovens Affattelse og Behandling og søgte især at give den formel Klarhed og Korrekthed, men var ogsaa undertiden Talsmand for en noget smaalig Sparsommelighed. 1856 valgtes F. til Rigsraadet og blev ogsaa da Ordfører for Finansudvalget, indtil han 1859 blev Finansminister indtil 1863. F. styrede under Krigen 1864 Finanserne som Ministeriets Direktør. Fra 1861 til 1876 sad F. atter i Folketinget og var i denne Periode Ordfører for Finansudvalget samt for de ny Hær- og Søværnslove og flere Lønningslove. 1870 blev han atter Finansminister, men fratraadte 1872, da Rigsdagen forkastede Loven om Ind-

krævning af den overordentlige Indkomstskat. Han var i 1868 valgt til Borgerrepræsentant i København, blev 1875 Borgmester for Finans- og Hospitalafdelingen. F. var tillige Medlem af det kgl. Sundhedskollegium og Medlem af Kommissionen til Omordning og Udvidelse af Landbohøjskolen og fra 1856 den ny Skoles Direktør. 1852 sad han i Kommissionen til Reorganisation af Blindeinstituttet og var fra 1857 i dets Bestyrelse. 1866 blev han Gehejmeetatsraad og 1873 Storkors af Dannebrog. Han døde 21. Sept. 1884. — Smith og Blart: Den danske Lægestand; Illustr. Tid. XXVI Nr. 1; J. Petersen: Hovedmomenter i den medic. Lægekunsts hist. Udvikling. Hospitalstidende 1885. Bricka: Biogr. Leks.

Fenger, Johannes Ferdinand, født 30. Marts 1805, blev Student 1821 og 4 Aar efter teologisk Kandidat med Udmærkelse. 1827 fik han Universitetets Guldmedaille for et teologisk Prisspørgsmaal og disputerede Aaret efter for Licentiatgraden. Han rejste dernæst til Udlandet, hvor han studerede østerlandske Sprog, og optraadte efter sin Hjemkomst med Ære som Ansøger til det Professorat, der ved Konkurrence blev vundet af Engelstoft. Han blev dernæst Præst i Lynge og Broby, hvor han var en meget elsket og søgt Sjælesørger. Han var ivrig for Missionssagen og har udgivet en Skildring af den trankebarske Mission (1843). Han var som sin Broder en nær Ven af Grundtvig og ivrig for Sognebaandsløsning og tilhørte i det hele den Retning, der lagde saa stor Vægt paa Religionsfriheden. Han var virksom for Dannelsen af et Selskab for Danmarks Kirkehistorie og var Medlem af det Udvalg, der udarbejdede Roskilde Konvents Salmebog. 1854 blev han Præst i Høje Taastrup, men blev svagelig og døde Christi Himmelfartsdag 9. Maj 1861. — I. F. Fenger: Det sydvestsjællandske Broderkonvent. H. F. Rørdam: Selskabet for Danmarks Kirkehistorie; Brandt: Vore danske Kirke-Salmebøger; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Fenger, Peter Andreas, født 16. Febr. 1799, Præst af den grundtvigske Retning. Sognepræst ved vor Frelzers Kirke.

Han var en af Grundtvigs kæreste Venner og var meget afholdt i en vid Kreds for sin elskelige Personlighed. Han blev Student 1816, Cand. theol. 1820. Efter at have været Lærer i nogle Aar traadte han i nært Forhold til Grundtvig og tog Parti for ham i den Kamp, der paa den Tid stod om hans Navn og Lære; samtidig begyndte han det Arbejde for Kirkesangen, som han senere førte langt videre, med en Udgave af Kingos Salmer. I 1827 blev han Sognepræst i

Slotsbjærgby og Sludstrup ved Slagelse og blev en af de vigtigste Ledere af en hel religiøs Vækkelse i denne Del af Sjælland, som væsentlig var rettet mod den gamle Rationalisme, men var tillige en ivrig Forkæmper for religiøs Frihed, hvorved han kom i Strid med Mynster. Han var ogsaa en ivrig Forkæmper for Missionen og Missionssagen. I 1855 blev dan Sognepræst ved Vor Frelzers Kirke og holdt samtidigt Sølvbryllup, ved hvilken Lejlighed Grundtvig skrev sin bekendte Salme »Det er saa yndigt at følges ad«. F blev her i Hovedstaden en meget søgt og yndet Prædikant og udgav 1857 sit store Tillæg til »Evangelisk-kristelig Salmebog«, et Arbejde, som baade ved Tekst og Salmemelodier kendetegner ham som gennemtrængt af den ægte, gamle lutherske Salmetone. Han udarbejdede nogle omstridte Lærebøger (Katekismer), en ny Alterbog og oversatte Rimberts Skildring af Ansgar. Han døde 8. Febr. 1878. — F. Barfod: P. A. Fenger, det sydvestsjællandske Broderkonvent; Brandt og Fr. Nielsen: Mindeblade om P. A. Fenger; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Fibiger, Ilia, født 5. Okt. 1817, udfoldede i flere Retninger en ikke ringe Forfattervirksomhed; Dramaer, Lystspil, Fortællinger, Børneskrifter m. m. Disse Arbejder er ikke prægede af nogen særlig Digterevne, men vidner om et varmt Hjerte, ligesom hendes Livsgerning vidnede om en stærk Trang til Opofrelse

og til selvstændig Virken, ikke mindst da hun i Koleraaaret tog Plads paa et af de store Hospitaler i København som Plejerske eller som Tilsyn med Nattjenesten under den forfærdelige Epidemi, hvor Forholdene var saa uhyggelige som muligt og Dødeligheden forfærdende. I de senere Aar af sin Levetid ofrede hun sig fuldstændigt for Opdragelsen og Forsørgelsen af forældrelose Smaa-børn, som hun levede med og for i alle Henseender. Hun gik saa vidt, at hun lejede sig en Lejlighed i Lægeforeningens billige Arbejderboliger paa Østerfælled og antog disse Smaafamiliers Levesæt. Flere af disse Børn adopterede hun

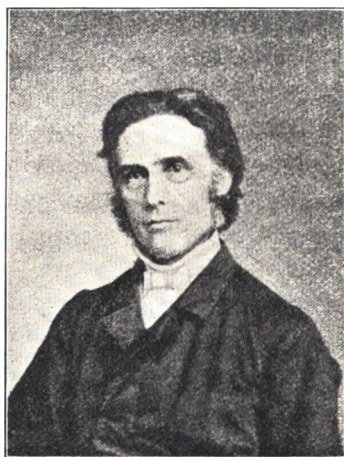
og forsørgede dem dels ved sit ovenomtalte Forfatterarbejde og dels ved Hjælp af offentlige og private Midler, men altid under store Savn og meget Besvær. Hermed vedblev hun under Svaghed og Sygdom, indtil hun segnede under disse selvvalgte Byrder og døde, halvtredsindstyve Aar gammel 10. Juni 1867. Efter hendes Død udkom der et lille Bind Digte af den afdøde med en smuk Livsskildring af hende, skrevet af hendes Søster, Mathilde Fibiger. Hun var en betydelig Personlighed, hvis Indsats i det sociale Arbejde maa vurderes højt. Illustr. Tidende Nr. 666; Indledning til »Digtninger af Ilia F.«; Bricka: Biogr. Leks.; Joh. Fibiger: Mit Liv og Levned.

Fibiger, Jacob Scavenius, født 23. Jan. 1793 paa Snoghøj, blev 1811 Løjtnant i Artilleriet, 1812 Lærer ved Landkadetakademiet, senere ved den militære Højskole. 1849 overtog F. som Oberst Overkommandoen over den aktive Hærs Artilleri, hvilket han førte i Slaget ved Isted. Efter 1848—49 at have været kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Forsamling blev F. 1851 Krigsminister og samme Aar Generalmajor, men afgav snart sin Portefeuille, blev 1852 Overtøjmester og 1858 Chef for Artilleriet, i hvilken Stilling han døde 11. Okt. 1861. F. har indlagt sig store Fortjenester af det danske Artilleri saavel i personel som i material Henseende. Ved Selvstudium og Jernflid blev han en fremragende Lærer i Artilleri og lagde Grun-

den til den Kundskab til Artillerividenskaben, hvorpaa der senere er arbejdet videre i Danmark. Han udgav saaledes 1832 en fuldstændig Lærebog i Artilleri og skrev Afhandlinger over Spørgsmaalet i militære Tidsskrifter. I materiel Henseende var han Skaber af det danske Kanonsystem af 1834, hvilket var udarbejdet med stor Dygtighed og i Krigen 1848—50 paa glimrende Maade bestod sin Prøve, saa at endog Slesvigholsterne lod forfærdige en Mængde Materiel efter de danske Tegninger Illustr. Tidende III, 17; Tidsskrift for Krigsvæsen 1863; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Fibiger, Johannes Henrik Tauber, født den 27. Jan. 1821 i Nykøbing paa Falster. Residerende Kapellan ved Garnisonskirken i København, derefter Sognepræst først i Vallensved ved Næstved, senere i Ørslev og Eskildstrup paa Falster. Han har vundet Navn som Forfatter af en Del bibelske Sørgespil, »Jephthas Datter«, »Jeremja« og »Johannes den Døber«. Heri viser han sig som en alvorlig Forfatter, nogen Tunghed i Fremstillingen kan dog ikke frakendes ham, i »Kors og Kærlighed« har han heldig gengivet Aanden og Tonen i vore Kæmpeviser. Forskellige under Forfatternavnet Diodoros udkomne Skrifter tillægges F. Fremhæves maa den skønne Digtning »Den evige Strid«. Han døde 13. Nov. 1897. — Elvius: Danmarks Præstehistorie; P. Hansen: Illustr. dansk Literaturhistorie; Winkel Horn: Den danske Litt.s Hist.; Bricka: Biogr. Leks.; Johannes Fibiger: Mit Liv og Levned, udg. af Karl Gjellerup.

Fibiger, Mathilde Lucie, født 13. Dec. 1830 i København; udgav 1851 under det bekendte Forfattermærke »Clara Raphael« med J. L. Heibergs beskyttende Indledning »Tolv Breve« om Emancipationsspørgsmaalet, der vakte meget stor Opmærksomhed og fremkaldte en hel Litteratur. Senere skrev hun »Et Besøg« (1851) og »Minona« (1854), med hvilke hun afsluttede sin Forfattervirksomhed, da hun herefter kun fremkom med nogle Breve og en Fortælling »Den Ensommes Hjem«, til Tidsskriftet »Før Hemmet«, 1869. Nu tog hendes Udvikling en anden Retning, idet det blev det jævne praktiske Arbejde, der toges op som

Middel til Selvstændighed og fik den Betydning at tjene til Selvopdragelse og Virkeliggørelse af de Ideer, for hvilke den unge talentfulde Pige havde gjort sig til Talsmand. Efter at have dannet sig et lille Hjem i Ensomhed begyndte hun at oversætte fra Tysk, Engelsk og Fransk, arbejdede flittigt, men slog sig kun taaleligt igennem. Heller ikke hendes Helbred slog til, hvorfor hendes Læge (daværende Minister Fenger) raadede hende til at lære at telegrafere, da det viste sig umuligt for hende at leve af Oversættelsesarbejdet. Hun fulgte dette Raad, lod sig uddanne som Telegrafist og fik senere fast Ansættelse som saadan. Men hendes Kraft var brudt, hendes Nervesystem oprevet af Familiesorger, Næringssorger og Overanstrengelse. Efter at have besøgt sine Slægtninge i København i Sommeren 1872 blev hun angrebet af en let Brystbetændelse, der endte med Døden, 17. Juni 1872. — Mathilde F. var den første kvindelige Telegrafistinde, der var ansat i Statens Tjeneste. Fr. Bajer: Clara Raphael-Fejden 1899; Illustr. Tidende 14. Juli 1872; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturh.; Bricka: Biogr. Leks.; Joh. Fibiger: Mit Liv og Levned.

Fischer, Frederik, født 7. Febr. 1809 i Aabenraa; blev allerede som Barn lam i begge Benene og var derved for hele sit Liv henvist til en stille Virksomhed. Han kom i Urmager-

lære og blev selv Mester (1830). Han brugte al sin Fritid til Læsning og vandt derved gode Kundskaber i Naturlære, Astro-
 nomi og Danmarkshistorie, særlig Sønderjyllands. 1839 overtog F. et paa Tysk udkommende Blad, lod det fra Apr. 1840 udgaa paa Dansk (»Aabenraa Ugeblad«). Han indlagde sig stor Fortjeneste af at vække den slumrende Følelse for Modersmaalet og bekæmpe Oprørs-
 aanden, skønt han levede under tryk-
 kende Kaar med en stor Familie og var udsat for alskens Plagerier fra Modpartiet og fik lokkende Tilbud for at svigte sin Overbevisning. Da Oprøret brød ud 1848, maatte F. i 16 Maaneder forlade sit Hjem,

for at undgaa sine politiske Fjenders Hævn; men under Vaabenstilstanden 1849 begyndte han igen sin gamle Virksomhed, idet han nu kaldte sit Blad »Freja«. Senere kom F. i Strid med en Del af sine tidligere Meningsfæller, idet han, der satte Nationalitetens Sag øverst, ikke kunde finde sig i, at Frihedsvenerne i Kongeriget holdt saa fast paa Grundloven fremfor at dele Kaar med Sønderjyderne. Han overlod nu Bladet til sin Svoger, Bogtrykker Sørensen, men vedblev saavel før som især efter Krigen 1864 at være en af det danske Partis trofaste Støtter og sine Bysbørns Raadgiver i alle Slags offentlige og private Sager. Flere unge Mænd, deriblandt Junggren, fik i hans Hus deres politiske Uddannelse. F. døde af et apoplektisk Tilfælde 4. Juni 1871. Hans Navn staar indhugget i Mindesmærket paa Skamlingsbanken over Forsvarerne for Sønderjyllands Danskhed. Illustr. Tidende X. 327; Bricka: Biogr. Leks.

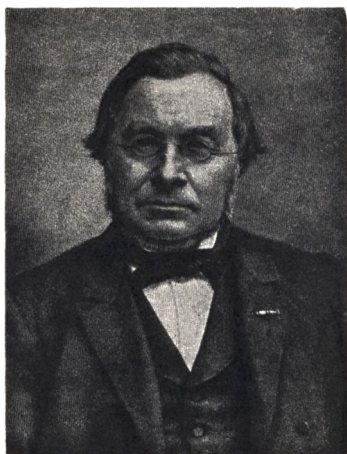
Fjelstrup, Søren August, Etatsraad, fortjent Landmand, født 2. Sept. 1773 paa Hørsholm, blev Student 1794, studerede Jura; men maatte opgive Studierne og tage Plads i Jylland som Huslærer, gik herfra over til at blive Godsforvalter paa Viborggaard, senere paa Refsnæs. Han købte 1809 Sindinggaard i Ringkøbing Amt, hvor han tilbragte et halv Hundrede Aar til sin Død 5. Sept. 1859. I dette lange Tidsrum gav F. de

jydske Hededyrkere et mønsterværdigt og følgeværdigt Eksempel ved sin ivrige Virksomhed for Hedekulturens Fremme, af hvilken han har stor Fortjeneste, saavel som for hele det danske Landbrug. Hans Indflydelse blev især vidtrækkende ved den Mængde Haandbøger og Skrifter, han udgav, i hvilke han især i »Tidsskrift for Landøkonomi« og i »Ugeskrift for Landmænd« skrev mange Afhandlinger til Landbrugets Fremme. For at bidrage sit til den for Jyllands Vestkyst saa vigtige Træplantning skænkede F. Staten et Hus med Tilliggende af fire Skpr. Hartkorn, gjorde i sit firsindstyvende Aar en Rejse til Belgien i samme Øjemed, hvorom han aflagde Beretning i »Tidsskrift for Landøkonomi«. F. deltog i den »Forsamling af oplyste Mænd«, som 1832 sammenskaldtes for at tage adskilligt vedrørende de danske Provinzialstænder under Overvejelse. Mødte som kgl. Deputeret 1836—40, som folkevalgt 1842—46. Herefter trak han sig tilbage fra sin politiske Virksomhed. Tidsskrift for Landøk. 3. R. VII.; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Fjord, Niels Johannes, Fysiker, født 27. Apr. 1825 paa Holmsland ved Ringkøbing, hvor hans Fader var Skolelærer. Han tog Skolelærereksamen 1845, var 1848—55 ansat ved Skolevæsenet i Aarhus og tog Eksamen 1858 i Fysik og Matematik ved den polytekniske Lærestanstalt. Da Landbohøjskolen blev oprettet, blev han ansat som Lærer i Fysik. Denne Gerning varetog han i tredive Aar. Han ledede 1860—72 de af det kgl. Landhusholdningsselskab foranstaltede meteorologiske Observationer, disse overgik til det 1873 oprettede meteorologiske Institut. F. var fra 1857—1877 Medlem af Kommissionen for Skolelærereksamen og Eksaminator i Fysik og Regning. Ved sin Syslen med meteorologiske Iagttagelser fandt han, at de Regnmaalere, man den Gang havde til at maale Nedbør, var unøjagtige. Han forsøgte nu at konstruere en saadan, hvilket lykkedes; den bruges Landet over. Det var ham, der

til Rigsdagen afgav den Indstilling, ifølge hvilken Lovforslaget om Meteorologisk Instituts Oprettelse blev modtaget. Da det

begyndte sin Virksomhed, fik han Tilbud om Direktørposten, som han dog ikke ønskede at overtage. Han foreslog 1860 nogle Kogningsforsøg, der skulde tjene til at uskadeliggøre den lille Rundorm, Trikinen, der kan findes i Svinekød. — Forsøg med Kogning i Hø til Besparelse af Brændsel er ogsaa hans Opfindelse samt Forsøg over Benyttelse af Vanddamp med meget lav Spænding, som Opvarmingsmiddel i Mejerier (F.s Dampgryde). 1875 paabegyndte han en Række Forsøg paa

Opbevaring af Is, særlig Sne, til Mejeribrug, hvilke Arbejder under hans Ledelse affødte en Mængde Forsøg paa Mejerivæsenets Omraade. Paa hans Forslag oprettedes 1881 det landøkonomiske Forsøgslaboratorium, hvis Forstander han blev, og der foreligger i »Tidsskrift for Landøkonomi« tyve Forsøgsberetninger fra ham. 1883 valgtes han til Præsident i det kgl. Landhusholdningsselskab. Han har desuden været Inspektør ved de af Kultusministeriet indrettede Kursus for Læreres videre Uddannelse og har fra 1872 haft Hovedledelsen af Skolevæsenet paa Frederiksberg. — F. var en bramfri, uegenlyttig Mand, der naar han henvendte sig til Myndighederne for at søge Bevillinger, aldrig søgte at berige sig. Naar man spurgte ham hvorfor han ikke tog Patent paa sine mange Apparater, Dampgryder, Pasteuriseringsapparatet, Kontrolapparatet, m. fl., da han derved kunde have tjent sig en Formue, svarede han: »Jeg arbejder for Statens Penge, derfor skal mine Landsmænd have mine Arbejder uden Beskatning«. Han døde 4. Jan. 1891. Illustr. Tidende 1891; Galschiøt: Landbrug og Landmænd 1888; Landmandsbladet 1891; Vort Landbrug 1891; Bricka: Biogr. Leks.

Flor, Christian, født i København 1. Jan. 1792. Han blev Student 1809, var Lærer ved Borgerdydskolen og blev teologisk Kandidat 1816. Han var levende interesseret i Datidens litterære

Liv, var saaledes et af de ivrigste Medlemmer af »Tylvten«, de tolv Studenter, der med Poul Møller i Spidsen udfordrede Baggesen til latinsk Disputats. 1822 blev F. Sognepræst i Tølløse, men opgav denne Virksomhed i 1825, da han efter at have taget Doktorgraden blev J. L. Heibergs Efterfølger som Lektor i dansk Sprog og Litteratur ved Universitetet i Kiel. I denne Virksomhed udgav han flere Hjælpe-midler til Støtte for sin Undervisning, bl. a. den bekendte »Haandbog i den danske Litteratur«, men blev selv i disse Aar stærkt paavirket af Grundtvig og hans særlig nationale Retning. Dette førte ham ind paa det Omraade, hvor hans Hovedbetydning kom til at ligge, Kampen for Danskheden og det danske Sprog i Sønderjylland. Sammen med Professor Chr. Poulsen og Nis Lorenzen arbejdede han i de følgende Aar uførtrodt i denne Retning. Han arbejdede for at skaffe Koch i Haderslev Tilladelse til Udgivelsen af Bladet »Danvirke«, agiterede personligt paa Rejser mellem Folket for Danskhedens Sag og blev saaledes en Støtte af den største Betydning for de indfødte Ledere af Bevægelsen. Han bidrog ogsaa i høj Grad til Oprettelsen af Højskolen i Rødding, som han kort efter blev Forstander for, efter at have forladt sin Stilling i Kiel. I 1848 blev F. udnævnt til Etatsraad, men spillede ingen nævneværdig Rolle senere i det politiske Liv. Højskolen, som gik ind ved Oprørets Udbrud, fik han genoprettet; da den maatte ophøre i 1864, var det F., der var den virksomste for dens Fortsættelse Nord for Grænsen, i Askov. F., hvis Navn findes paa Skamlingsstøtten, døde i København 31. Marts 1875. Fædrelandet 1875, Nr. 235; Erslew: Forf. Leks.; Bricka: Biogr. Leks.; A. D. Jørgensen: Historiske Afhandlinger III, S. 247 ff.

Foersom, Peter Thun, kgl. Skuespiller, født 20. Febr. 1777 i Østerlinnet i Ribe Stift, hvor hans Fader var Præst, blev Student 1793. Maatte forlade den studerende Vej, forsøgte sig som Boghandlermedhjælper, men opgav denne Stilling og levede nogle Aar dels som Huslærer og dels som Timelærer i Engelsk.

Han søgte nu at finde Ansættelse ved Teatret. F. var en for sin Kunst højt begejstret Skuespiller med en levende Fantasi og en

ren Smag. Blandt de historiske og heroiske Opgaver fandt han sit bedste Repertoire. Hans Correggio, Balder, Knud Gyldenstjerne o. fl. regnes til hans heldigste dramatiske Præstationer. F. anvendte sin Fritid til et grundigt, indgaaende Studium af det engelske Sprog, hvori han erhvervede sig sjældne Kundskaber, som han lagde for Dagen ved sine mesterlige Oversættelser af Shakespeares tragiske Værker, hvoraf han dog kun fik fuldendt fire Bind. Han har skrevet en

Del originale Digte, mest lyriske, der vidner om Varme og Følelse. Han levede et smukt Familieliv. Kort før sin Død stiftede F. »Det kgl. Teaters Enke- og Børneforsørgelses-kasse«, hvoraf hans Enke var den første, der kom til at nyde godt. -- Hans Digte tillige med en Biografi af Forfatteren er efter hans Død udgivne i to Bind 1818. Han døde 24. Jan. 1817. Erslev, Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Forchhammer, Johan Georg, Professor i Mineralogi og Geognosi ved Københavns Universitet, født 26. Juli 1794 i Husum. Efter i 1815 at være bleven Student i Kiel kom han 1818 til København, hvor han studerede Kemi og Fysik. 1819 deltog F. med Ørsted og Eschricht i deres mineralogiske Undersøgelser paa Bornholm og havde væsentlig Del i disse Arbejder. Han foretog 1821 en videnskabelig Rejse gennem England, Skotland og de skotske Øer til Færøerne, hvis geognostiske Beskaffenhed han senere (1824) beskrev. Han udnævntes til Lektor ved Universitetet i Kemi og Mineralogi og 1829 til Lærer i de samme Fag ved den polytekniske Læreanstalt. I denne Stilling, som han beklædte i fyrretyve Aar, øvede han en overordentlig heldbringende Indflydelse paa disse Fags Fremgang her i Landet, baade ved sine livfulde Forelæsninger og ved sin Vejledning i Laboratoriet. Efter Ørsteds Død 1851 blev F. Direktør for den polytekniske Lære-

anstalt. 1831 blev F. Professor ved Universitetet og samtidig som saadan Bestyrer af det mineralogisk-geognostiske Museum. F. nød i fuldt Maal fortjent Anseelse og Paaskønnelse for sit klare, indholdsrige Foredrag, der paa alle Punkter bar Præget af varm Begejstring for Videnskaben, genial Opfattelse og et konsekvent gennemført System. Ved Siden af sine strengt videnskabelige Arbejder søgte han tillige at udbrede Interesse for Naturvidenskaberne ved populære Foredrag i en Mængde forskellige Foreninger og formaaede altid at hæve Tilhørerne op til sit Standpunkt uden at forlade det videnskabelige Grundlag for Foredraget. Ogsaa mange praktiske Foretagenders Gennemførelse skyldes F., f. Eks. Oprettelsen af Rosenborg Brøndanstalt, Vand- og Gasforsyningen i København, og navnlig skyldes det hans Forslag, at de for Stadens Vandforsyning saa vigtige artesiske Kilder blev benyttede, idet han havde grundet Formodning om, at den af ham opdagede sjællandske Grønsandsformation ogsaa maatte findes i Nærheden af København. Han døde 14. Dec. 1865 som Konferensraad og Kommandør af Dannebrog. Illustr. Tidende I. Nr. 42; Erslev: Forf. Lex; Bricka: Biogr. Leks.

Freund, Hermann Ernst, Billedhugger, Søn af en Dyrnlæge fra Uthlede ved Bremen, født 15. Okt. 1786. Blev i sit syttende Aar sendt til København for at lære Smedehaandværket hos sin Morbroder, men øvede sig tillige i Tegning og Graving, indtil han 1805 begyndte at gaa paa Kunstakademiet, hvor han i Løbet af seks Aar vandt de fire Medailler og tilmed den store Guldmedaille, hvormed fulgte et Rejestipendium for flere Aar. Da F. havde modtaget Medaillen, rejste han kort efter til Italien, hvor han straks søgte Thorvaldsen og traadte i Venskabsforhold til den store Kunstner, over hvis Værksteder han fik Opsyn i dennes Fraværelse 1819—20. Hjemmefra var det overdraget F. at modellere tolv Billedstøtter af de tolv Apostle; han modelerede Thaddæus i den opgivne Størrelse, men da denne var

færdig, blev denne Bestilling af Apostlene til Frue Kirke overdraget til Thorvaldsen. Nu fik

F. en Bestilling paa de fire Evangelister til Slotskirken og en Række mytologiske Statuer til Kongens Trappe og modellerede heraf en »Mercur«, som dog aldrig blev opstillet. Først efter Kunstnerens Død blev den, paa nogle Venners indtrængende Forlangende, stillet paa sin Plads. Et Arbejde, der var bestilt af Grev Sommarina, »Cloe, som giver et Lam at drikke«, blev udført i Marmor, men forblev i Kunstnerens Eje, indtil det blev købt af Museet for Skulptur og Kunstflid. (Det gik til Grunde 3. Okt. 1884 ved

Christiansborg Slots Brand). Efter i 1822 at have konkurreret om nogle Præmier, som han vandt, kastede han sig med Iver og Alvor over Studiet af Nordens Mytologi. Han udførte en Tegning af Ragnarok, som Frise, der blev antagen til Anvendelse ved Christiansborgs Udsmykning 1827. Denne blev først færdig og opsat efter Kunstnerens Død; ogsaa dette Kunstværk af F. ødelagdes ved Slotsbranden. Efter en Hjemrejse fra Italien gennem Tyskland og Frankrig kom F. 1828 her til København, hvor han det følgende Aar fremstillede Thor. Han blev nu Medlem af Akademiet og straks efter Professor ved Modelskolen. For øvrigt fik han ikke Lejlighed til at udføre særlig store Arbejder, derimod et betydeligt Antal mindre, navnlig Buster og Gravmæler. Af Buster kan nævnes Inge-manns; af Stolberg findes en i Glyptoteket i München. Endvidere Buster af C. F. Hansen, Biskop Münster o. fl. Nogle af hans Arbejder er støbt i Malm, nemlig den lille Springvands-Figur i Rosenborg Have, »Svanerytteren«, og den lille Billedstøtte »Odin«, som ejes af Kunstforeningen. Desværre blev han, efter et længere Sygeleje, bortkaldt fra sin rige Kunstner-virksomhed 30. Juni 1840. — Som Kunstner gik han sin egen Vej og fulgte sin egen Overbevisning. Undertiden mener man at finde en Paavirkning fra Michelangelo og en Tilegnelse af Motiverne i den gamle Kunst. Han kæmpede i stort og smaat for at hævde en ren Smag. F. var en elskelig, bundretskaffen

og højt kultiveret Personlighed, fremfor alt ærlig i Livet, som han var det i sin Kunst. Ydre Lykke vandt han vel ikke uden for sit Ægteskab med sin elskelige Kusine Amalie Elisabeth v. Würden og i sin snævre Vennekreds; svagelig var han af Helbred og hans Kaar næsten altid knappe. Fuldt paa-skønnet er han først blevet efter sin Død. Nu erkendes hans store Indflydelse paa nyere dansk Kunst og Kunsthaandværk af alle. Hans Hovedværk, Ragnaroksfriisen, er tegnet paa Sten af Olrik og udgivet af Kunstforeningen med Tekst af Professor Høyen 1857. Thiele: Thorvaldsen i Rom og Thorvaldsen i København; V. Freund: H. E. Friends Biografi; Ussing: Høyens Levned; Jul. Lange: Udvalgte Skrifter.

Frijs, Christian Emil Krag-Juel, af Slægten Vind, født 18. Dec. 1817, overtog 1849 Styrelsen af Grevskabet Frijsenborg. Blev 1860 Lensgreve og var 1860 Medstifter af Grundejerforeningen, men viste selv stor Iver for Salg af Fæstegodset, hvorfor Bønderne 1872 rejste ham en Statue i Frijsenborg Skov. 1858 valgtes F. til Rigsraadet, hvor han hørte til Helstatspartiet, men dog 1863 stemte for Novemberforfatningen. 1864 blev F. Medlem af Rigsraadets Landsting, tog ivrig Del i Forhandlingerne om Grundlovens Gennemsyn og var væsentlig medvirkende til Stiftelsen af Oktoberforeningen 1865 til Sammenslutning af større og mindre Bønder. F. sluttede personlig Aftale med J. A. Hansen om Landstingets Sammensætning, det mest omtvistede Punkt, og blev 6. Nov. 1865 Konseilspræsident og Udenrigsminister. Under hans Ledelse blev den gennemsete Grundlov endelig vedtagen efter haarde Kampe. Senere medvirkede han til Hærlovens og Valgmenighedslovens Gennemførelse, men trak sig tilbage 28. Maj 1870, da Folketinget nægtede Bevilling til Forstærkningens Indkaldelse. Ved Kronprinsens Bryllup 1869 blev F. Ridder af Elefanten og Seraphimerordenen. Som Medlem af Landstinget (siden 1866)

øvede F. stor Indflydelse og var en af Godsejernes Ledere, indtil han 1880 trak sig tilbage. Hans Plads indtoges kort efter af hans ældste Søn Mogens Frijs, (1849—1923) som 1882 overtog Grevskabets Styrelse. Han døde 12. Okt. 1896. Topsøe: Politiske Portræstudier i Illustr. Tidende 1896—97, Nr. 7; J. Michaelsen: Fra min Samtid: Bricka: Biogr. Leks.

Frimodt, Jens Christian Rudolf, en af Danmarks mest ansete Præster i det nittende Aarhundrede, født 24. Dec. 1828. 1857 blev han Religionslærer ved Sorø Akademi og 1861 Præst ved Johanneskirken paa Nørrebro, hvor han ved sin ualmindelig indtrængende, alvorlige Tale, sin meget ejendommelige, elskelige Personlighed og sin brændende Nidkærhed for sit Kald samlede om sin Prædikestol en Menighed, der omfattede ham med en Følelsens Styrke og en Tillid, som sikkert er enestaaende. 1861 ved Indvielsen af Johanneskirken paa Nørrebro var Kong Frederik den Syvende til Stede, saavel som den unge nyansatte Sognepræst R. F. Kongen skal da have henvendt det Spørgsmaal til F., om han nu kunde raabe ham Menigheden op paa Nørrebro, hvortil F. svarede, at han skulde gøre sit bedste. — At F. naaede ved sin Forkyndelse at samle Skarer om sig, viste sig snart, saa at Kirken ikke blot var fyldt, men i høj Grad overfyldt Søndag efter Søndag. Da F. derfor mente, at det var nødvendigt, at Sognet paa Grund af den stærkt tiltagende Folkemængde blev delt, henvendte han sig til sine Tilhørere om Bidrag til Opførelse af en ny Kirke. Der blev da i Løbet af faa Aar bygget to Kirker, først Stefanskirken paa Nørrebro, med Præstebolig og derpaa Jacobskirken paa Østerbro, ligeledes med Præstebolig. At F. ikke tog noget som helst Hensyn til det betydelige Tab, som disse Delinger af hans Sogn voldte ham, viste hans ubetingede Uegenlyttighed. Svag af Helbred arbejdede han stadig over sine Kræfter, trods alle Opfordringer om at skaane sig selv. En lang Udenlandsrejse, som han foretog med sin Familie, hvortil Midlerne skænkedes af Befolkningen i hans Menighed, bragte ham til Dels atter til Kræfter, men den 21. Marts 1879 døde han efter kort Tids Sygdom. Efter Forespørgsel fra Menigheden tillodes det at grave hans Grav udenfor den Kirke, hvorfra han saa alvorlig og indtrængende havde henvist sine Tilhørere til de Sandheder, der har Gyldighed ud over dette Liv. H. Stein: Rud. Frimodt; P. Krag: J. C. R. Frimodt: Illustr. Tidende 1879, Nr. 1018; Bricka: Biogr. Leks.

Frydendahl, Peter Jørgen, Skuespiller, født 18. Okt. 1766, debuterede 1786 paa det kgl. Teater og blev efter nogle svære Læreaar en af Teatrets mest anvendte Skuespillere. Betydeligst var han vel i det komiske Fag, men ogsaa i Anstandsroller virkede han fortræffeligt. Baggesen kaldte ham »den største nulevende komiske Skuespiller i Europa«. Han var ikke heldig som den første Hakon Jarl, men som Arv i »Abracadabra«, som de Holbergske Hovedskikkelser og som Vinter i »Et Eventyr i Rosenberg Have« gjorde han stor Lykke. Han døde 20. Febr. 1836.

Frøhlich, Johannes Frederik, Komponist, født 21. Aug. 1806 i København. Var allerede som lille Dreng saa vidt, at han

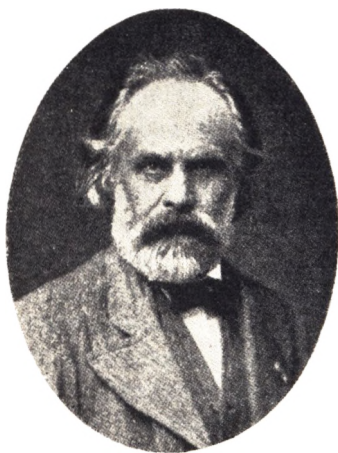

som Violinist og Fløjtenist kunde hjælpe sin Fader. Under Schalls Vejledning gjorde han saa store Fremskridt, at han kun lidt over fjorten Aar gl. blev ansat i det kgl. Kapel som Violinist. Han optraadte et Par Aar efter med meget Bifald som Solospiller ved offentlige Koncerter. Han drev sine teoretiske Studier ved Selvstudium saa ihærdigt, at der blandt Arbejder fra hans Ungdom findes Violinkoncerter, Strygekvartetter og Ouverturer, der viser den samme Begavelse, det

samme Herredømme over Formen og de musikalske Midler, som udmærker hans senere Kompositioner. 1827 blev han anden Syngemester ved det kgl. Teater, rejste 1829 med offentlig Understøttelse til Tyskland, Frankrig og Italien. Kort før havde han fuldendt et Syngestykke, »Natten før Brylluppet«, men det gjorde ingen Lykke, og han forsøgte sig ikke mere i den Retning. Efter Schalls Død blev det overdraget F. at anføre Operaerne, hvortil hans Intelligens og ualmindelige,

musikalske Dygtighed gjorde ham særlig skikket; men en Række sørgelige Uheld indtraf og forhindrede ham i at udføre dette Hverv. Det var kun ved at overanstrenge sine legemlige Kræfter, at det lykkedes ham at gøre Fyldest i sit Embede, indtil han afløstes af Gläser. Hans Aandsevner var usvækkede, thi netop paa denne Tid skrev han sine aldeles ypperlige Kompositioner til Bournonvilles Balletter: »Valdemar«, »Festen i Albano«, »Erik Menveds Barndom« og »Rafael«. F. var hovedsagelig Instrumentalkomponist, men har dog skrevet en Del Sager for Fløjte og Valdhorn. Han døde 21. Maj 1860. Bournonville: Mit Theaterliv III; Illustr. Tidend. Nr. 1136; Schytte: Musiklex.; Bricka: Biogr. Leks.

Frølich, Lorens, Dyr- og Genremaler, født 25. Okt. 1820 i København, Søn af Grosserer J. J. Frølich og Pouline Tutein.

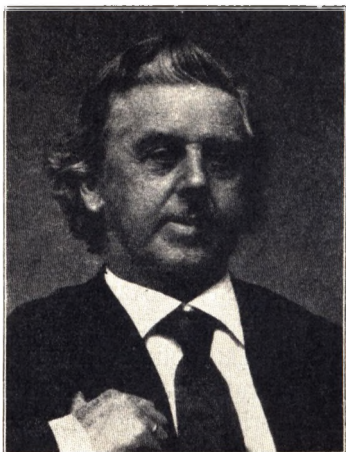
Hans Sans for Kunst vaktes tidlig af hans Faders Morbroder J. C. Spengler, som var Inspektør ved den kgl. Malerisamling. Han begyndte tidligt at tegne, særligt Dyr, som han havde stor Kærlighed til. Han lærte at tegne hos Risbye og modellere hos Bissen. 1835 hørte han Foredrag paa Akademiet, hvor han sluttede sig til en af de unge Kunstnere, J. T. Lundby. De tegnede i Fællesskab, og da F. prøvede at tegne med Pen, fik han ogsaa Lundby dertil. Efter en kort Tid at have tegnet

under Eckersbergs Vejledning rejste han 1840 til Tyskland, hvor han arbejdede i fire Aar under Bendemann, senere fem Aar i Italien. F. ønskede fra Begyndelsen at uddanne sig til Dyreremaler, et Fag, han fremfor alle elskede, men forskellige Omstændigheder førte ham ind paa det store Figurmaleri. Hans Hovedværker i de historiske Fag er de store Billeder »Valdemar den Anden indstifter den jydsk Lov« og »Frederik den Fjerde modtager Slesvigernes Hylding«, malede 1854—58 samt de to store Kartons i Børssalen i København. Senere levede han en lang Aarrække i Paris og vandt europæisk Navn som Tegner. Hans Illustrationer til forskellige

Værker, saavel danske som franske, men især hans Børnebøger har gjort usædvanlig Lykke. Ogsaa som Raderer har han udført adskillige Værker, f. Eks. til »Dronning Dagmars Vise«, til »Kogleriet i Ulgaard«, til »Nordens Guder« m. fl. F. opnaaede en Alder af otte og firsindstyve Aar og var til sin Død en prægtig Skikkelse, i fuld Besiddelse af sine aandelige og legemlige Evner; han vedblev at beskæftige sig med sin Kunst, til det sidste. Hans sidste Arbejder var Tegninger til de for det nye Raadhus bestemte Gobeliner. Ledelsen af disse Arbejders Udførelse fulgte han daglig ved sin Tilstedeværelse. Ganske kort Tid før hans Død saa man den gamle Kunstners høje Skikkelse (han var da nær de halvfemsindstyve Aar) færdes frit omkring, som var han mindst tyve Aar yngre. Død 25. Okt. 1908. Pietro Krohn: »Fortegnelse over Frølich's Illustrationer og Raderinger« (1900); Illustr. Tidend. Nr. 324; Kunstbladet I 29; Weilbach; Kunstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.; Tilskueren, Decbr. 1908.

Gade, Niels Wilhelm, født 22. Febr. 1817 i København. Komponist. Hans Fader var Snedkermester, men havde Handel med Musikinstrumenter, som han for en stor Del selv forfærdigede, særlig Guitarer. Senere forsøgte han at fabrikere Pianoforter. Den unge G. skulde efter endt Skolegang begynde at hjælpe sin Fader med Instrumentfabrikationen. Han forsøgte hermed i et halvt Aar, tog saa en kraftig Beslutning, gik fra Værkstedet ind til sin Fader og erklærede, at dette holdt han ikke ud, han maatte være Musiker. Han fik sin Villie. Forældrene bragte med Glæde ethvert Offer, for at Sønnen kunde faa den bedste Undervisning hos den saa højt skattede og ansete Violinspiller Wexschall og hos Berggren, af hvem han skulde lære Teori. I to Aar dreves Studierne med Iver, og seksten Aar gl. debuterede G. ved en Koncert paa Det kgl. Teater. Herefter fik G. Ansættelse ved det kgl. Kapel. Virtuosen veg senere for Komponisten, men G. beholdt dog saa meget af den første, at han blev anset for en aldeles udmærket Bratschist i Kvartet, og spillede under et Ophold i Tyskland sammen med de største Kunstnere. 1839 blev der givet G. den Opgave at komponere Melodramer til Oehlschlägers »Aladdin«. 1841 vandt G. den af Musikforeningen udsatte Pris, ved sin Koncertouverture »Efterklang af Ossian«, om hvilke Dommerne Spohr og Schneider erklærede,

at den ikke alene var den bedste af de indsendte Ouverturer, men tillige et i og for sig fortrinligt Musikværk. 1842 sendte

han sin første Symfoni (C-moll) til Mendelssohn, der blev aldeles indtaget af dens Ejendommelighed, hvorfor han skrev til den ham ganske ubekendte unge Komponist og udtrykte sin Glæde over det fortræffelige Værk og sin Tak for den Nydelse, det havde skaffet ham. Symfonien blev givet i Gewandhaus under Mendelssohns Anførsel og vandt enstemmigt og stort Bifald. G. drog nu, efter at have faaet kgl. Rejsestipendium, til Leipzig, hvor han blev modtaget med den

største Velvillie og under stor Jubel dirigerede sin Symfoni. Ved denne Lejlighed bemærkede Mendelssohn hans Evner som Dirigent og udsaa ham til sin Afløser ved Gewandhauskoncerterne. Efter at have gjort en Rejse til Italien stod G. i Sæsonen 1844—45 i Spidsen for de berømteste Koncerter i Tyskland og blev desuden Lærer ved Musikkonservatoriet. Da Mendelssohn vendte tilbage fra en Rejse til Berlin, dirigerede de begge skiftevis Koncerterne i de to følgende Sæsoner, men 1847—48 var G. Enedirigent. Da udbrød Krigen mellem Danmark og Tyskland. G. opgav da sin særdeles ansete, hædrede og tillige meget fordelagtige Stilling og har ikke siden villet forlade sit Fædreland, uagtet der har været gjort ham mange fristende Tilbud. 1849 blev han Medlem af Københavns Musikforenings Administration, og fra 1850 forestod han næsten uafbrudt denne Forenings Koncerter. 1851 blev han Organist ved Garnisons Kirke og 1858 ved Holmens Kirke. I disse Stillinger virkede han utrættelig, og det Opsving, Musiken har taget i Danmark siden 1848, skyldes for største Delen ham. Ingen dansk Musiker nyder saa stor en Anseelse i Udlandet som G., der var Medlem af alle de vigtigste musikalske Selskaber i Tyskland, Böhmen, Schweitz, Holland, England og af det musikalske Akademi i Stockholm. Tidlig har det nationale i Musiken beskæftiget G., derfor har han komponeret Melodier i Folkevisetone, som blev optaget i Melodier til Trykkefriheds-

selskabets Digtsamling. Blandt G.s større nationale Arbejder kan her fremhæves »Agnete og Havmanden«, »Elverskud«, »Balders Drøm«, »Gefion« m. fl. G. har særlig beriget Koncertmusikens Litteratur, og det siges, at han er Opfinder af den Genre, hvortil »Elverskud« og lignende hører. For Teatret har han kun skrevet lidt, og kun en Opera »Mariotta« 1848—49. Hans Kompositioner til Sange for en eller flere Stemmer er meget ejendommelige og stemningsfulde. Ved Universitetets Jubelfest 1879 udnævntes han til Æresdoktor. G. var foruden at være en stor Komponist og Kunstner et ædelt Menneske og en elskværdig Personlighed. — 21. Dec. 1890 spillede G. som sædvanlig ved Højmessén i Holmens Kirke, læste, efter at være kommen hjem, en af Martensens Prædikener, huskede pludselig, at det var den 21. Dec., da han paa denne Dag altid glædede sig ved, at nu vilde Lyset snart sejre over Mørket. Om Aftenen gik han tidlig til Ro, og en Time efter drog han sit sidste Suk. R. Henriques i »Studentsamf. Smaaskr.« (1891); Thrane: »Danske Komponister«; A. Hammerich: »Musikforeningens Historie«; Schytte: Musiklex., Tilskueren 1887.

Gebauer, Christian David, Dyremaler, født 15. Okt. 1777 i Neusalz i Schlesien, hvor Faderen havde Ansættelse ved den hernhuttiske Menighed, men blev dansk Undersaat, da Faderen blev forflyttet til Christiansfeldt. Han sendtes i Aaret 1800 til København for at uddannes ved Kunstakademiet under Lorentzens og Abildgaards Vejledning, og i Grev Ditlev Reventlow havde han en varm Beskytter. Efter sin Hjemkomst fra en længere Udenlandsrejse indsendte han til Akademiet et større Maleri, »Kvæg, der søger Hvile«, og paa dette blev han Medlem af Akademiet. G. var en melankolsk Natur, og den Sorg, der ramte ham, da han mistede sin Hustru og tre voksne Børn, nedbøjede ham dybt, men i flittigt Arbejde søgte han sin Trøst. Det Vid og Lune, der ellers var fremtrædende under hans daglige Arbejde og Om-

gang, kom dog nu frem i hans Billeder; der kunde Sorg og Sygdom ikke udslette det. Han rejste flere Gange udenlands, sidste Gang 1825—26, hvor han i Wien blev meget syg, kom her tilbage, døde 15. Sept. 1831 i Aarhus, efter at være blevet Professor Aaret forud. G. har efterladt en Mængde Billeder, der giver et smukt og fornøjeligt Vidnesbyrd om hans Talent og om den Humor og det Lune, hvormed han betragtede Naturen og Dyrelivet. Han har malet baade i Pastel og Vandfarve og frembragt en stor Del raderede Blade af Værd. I hans Olie-malerier savnes nogen Klarhed i Farven. Weilbach: Kunstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.

Gebauer, Johan Christian (Søn af den foranførte), Komponist, født 6. Dec. 1808. Studerede Musik under Kuhlau,

Weyse og Hartmann. Han var Lærer i Musikteori ved Københavns Musik-konservatorium og Organist ved Helligaandskirken. — Han har komponeret mange smukke Romancer og Sange, deriblandt en Mængde bekendte Børnesange, (f. Eks. »Hist hvor Vejen slaar en Bugt«, »Ride Ranke«, »En lille Nisse rejste«) og har til Undervisningsbrug udgivet flere udmærkede Arbejder, der vidner om Tænkning og tillige om Opfindsomhed. Af hans øvrige Arbejder er Sangen »Den store hvide

Flok« særlig kendt. Han døde 24. Jan. 1884. Erslev: Forf. Lex.: Bricka: Biogr. Leks.; Schytte: Musiklex.

Geleff, Poul Johansen, Politiker, født 6. Januar 1842, blev i Forbindelse med Louis Pio og Harald Brix Stifter af den socialistiske Bevægelse i Danmark. Da de tre Venner, blandt hvilke G. var den besindigste, optraadte agiterende under Murerstrejken 1872 og opfordrede til et stort Folkemøde paa Fælleden ved København, blev de Natten, inden det skulde finde Sted, fængslede (5. Sept. 1872). G. blev dømt til 3 Aars Forbedringshus og rejste, da Straffen var udstaaet, sammen med Pio til Amerika. Meget læseværdig er især hans Opgør med sin egen Fortid i Skriftet »Den rene, skære Sandhed«.

Gerlach, Georg Daniel, General, født 31. Aug. 1798 i Eckernförde. 1849—50 kommanderede han tredje Bataillon og viste stor Tapperhed. Efter Krigen blev han 1854 Kommandør for en Bataillon i Lauenborg og senere Kommandør for en Brigade, 1856 Generalmajor og 1863 Generalløjtnant i Anledning af halvhundredears Jubilæum. Under Krigen 1864 fik G. Kommandoen over den 1ste Division, i Spidsen for hvilken han afslog Preussernes Angreb under Prins Frederik Carl mod Mysunde 2. Febr. Efter at Hæren var gaaet tilbage til Als, og de Meza havde afgivet Overbefalingen over Hæren,

betroedes denne til G., der saaledes forestod det haardnakkede Forsvar af Dybbølstillingen. Dog var han ved Følgerne af et Fald fra Hesten hindret i personlig at føre Kommandoen 18. Apr. G. gik med største Delen af Hæren til Fyn og beholdt Overkommandoen under og efter Vaabenstilstanden, indtil han efter Indtagelsen af Als afgav den til General Steinmann og selv traadte tilbage som Chef for 1ste Division. Han tog sin Afsked straks efter Krigens Slutning og døde 7. Marts 1865. Illustr. Tid. V. 193; J. C. Jacobsen: Til Minde om General Gerlach; Dansk mil. Tidsskrift 1865; Bricka: Biogr. Leks.

Gerlach, Vilhelmine Leocadie Theresia, tidligere Fru Fossum, født Bergnehr, 26. Jan. 1826 i Sverrig, Operasangerinde. Sin musikalske Uddannelse modtog hun i København. Hun optraadte første Gang 1845 paa det kgl. Teater som Filippo Palma i »Aagerkarl og Sanger« og gjorde ualmindelig Lykke ved sin omfangsrige, kraftige, fyldige Stemme. 1848 blev hun ansat som kgl. Skuespillerinde og 1852 udnævnt til kgl. Kammersangerinde. Hun indtog en af de mest fremtrædende Pladser ved Operaen og viste sig i flere af sine fortrinlige Præstationer, f. Eks. i »Norma«, »Lucia«, »Lucretia Borgia«, »Regimentets Datter«, ikke blot som en stor Bravoursangerinde, men tillige som en udmærket dramatisk Kunstnerinde. Twistigheder med Teater-

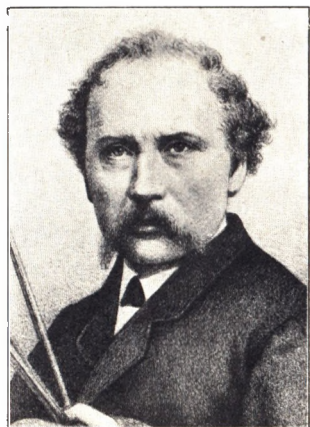
chefen førte til, at hun som Rosine i »Barberen i Sevilla« spillede sidste Gang den 22. Okt. 1863 og afgik fra Teatret

1864. Herefter optraadte hun dog tre Gange som Gæst 1866. Fru G., som 1861 havde ægtet Syngemester Gerlach, havde ualmindelige Gaver fra Naturens Haand, en Stemme af sjælden Klangskønhed og Styrke, et udmærket Teaterydre, der egnede sig saavel til tragiske som til muntre Roller. Dertil havde hun en udviklet kunstnerisk Teknik, særlig i Koleratur, som meget sjælden forenes med en Stemmekraft, som den Fru G. besad. Da hun forlod Teatret, maatte tre Sangerinder

dele hendes Repertoire for nogenlunde at erstatte hende. I Roller, som »Norma« og i »Hans Heiling«, som »Bjergdronningen« vil hun næppe nogen Sinde blive naaet. Efter sin Fratrædelse fra Teatret anvendte hun sine Evner til at udvikle og vejlede de yngre Sangerinder. Død 13. Sept. 1919. Bricka: Biogr. Leks.

Gertner, Johan Vilhelm, Portrætmaler, født 10. Maj 1818 i København, kom i en Alder af tretten Aar ind paa Kunstakademiet, hvor han 1837 vandt to Sølvmedailler. Han begyndte som en lovende Genremaler, men kastede sig snart udelukkende over Portrætmaleriet. 1843 fik han Udstillingsmedaillen for Stiftsprovst Trydes Portræt, og 1850 blev han Medlem af Akademiet ved C. V. Eckersbergs Portræt. Blandt hans øvrige Portrætter nævnes som de fortrinligste Kunstnerens Forældre, Greve Moltke, Christian den Ottende i rød Fløjls Dragt o. fl. Han havde stor teknisk Færdighed, særlig i Gengivelsen af Stofferne, en kraftig, noget svær Farve, men der manglede ham dybere psykologisk Sans, og han blev derfor ofte noget

materiel og tung i sine Fremstillinger. Han døde 29. Marts 1871. Illustr. Tidende Nr. 602; Weilbach: Kunstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.

Giødwad, Jens Finsteen, Redaktør, født 19. Juli 1811 i Aalborg som Søn af en rig Købmand. Han blev Student 1828, Cand. jur. 1832. G. blev 1834 Medarbejder ved »Kjøbenhavns-posten« og var et Par Aar dens Redaktør. Fra 1839 blev han Medredaktør af det den Gang nye Dagblad »Fædrelandet« og blev i denne Stilling indtil Udgangen af 1877. G. var tillige Udgiver af »Nordisk Literaturtidende«. G. vandt i sin Tid Anseelse og almindelig Agtelse ved sin ufortrødne Iver for Hævdelsen af Frihed og Nationalitet, ved sin journalistiske Dygtighed og Hæderlighed og ved den Djærvhed, hvormed han udtalte sine Meninger og Anskuelser. I sin personlige Færd var han tilbageholdende og fordringsløs og traadte derved i Skygge for sin mere udadtil virksomme Kollega Carl Ploug. I de senere Aar tog G. mindre Del i »Fædrelandets« Redaktion, nærmest paa Grund af sit meget svækkede Syn, og trak sig til sidst helt tilbage derfra. Han døde 11. Maj 1891. Illustr. Tidende 31. Maj 1891; J. Michaelsen: Fra min Samtid; Bricka: Biogr. Leks.

Gjelstrup, Adam Gottlob, Skuespiller, født 11. Okt. 1753 i København. Blev først sat i Malerlære, men gik til Det kgl. Teater og debuterede 1777 som Henrik i »Henrik og Pernille«. Ved fortsat Studium udviklede han sit ualmindelige Talent og blev en af de mesterligste Fremstillere af Holberske Skikkelser. Som hans Mesterroller nævnes Arv, Studenstrup, Jeppe o. fl. Som ovenfor nævnt var G. oprindelig uddannet til Maler, og nu kunde hans Forkundskaber i Tegning og Kenjkskab til Farvernes Værdi komme ham til stor Nytte som Skuespiller, da hans egen Ansigt ikke var markeret i Trækkene, men saaledes, at han kunde give det, hvilken Karakter han vilde.

Han blev herved en Mester i Maskeringskunsten, den første, der øvede den hos os med virkelig Indsigt, og han blev heri en fremragende Lærer. »Han for-maaede«, siger en samtidig, »at forvandle sit Ansigt (ved en tynd Paalægning af tørre Farver) fra

en udlevet gammel Hektikus til en frodig engelsk Dreng«. Efter at han havde trukket sig tilbage fra Teatret af Misfornøjelse med den daværende Teaterchef, genoptog han sine kunstneriske Studier, gjorde Rejser til Tyskland og Sverrig og udstillede 1821—27. Disse Arbejder gjorde Lykke hos Samtiden, hvorvel de ikke, trods umiskendeligt Talent, hævdede sig

over Datidens konventionelle Malemaade. G. var gift med Skuespillerinden Catharina Morell, født 1755, død 1799. Hun var i sine yngre Aar fortræffelig i Syngestykker og senere en anerkendt fortrinlig Skuespillerinde som Soubrette, Pernille og andre komiske Roller. G. døde 10. Febr. 1830. Overskou: Den danske Skueplads; Weilbach: Kunstnerlex; Bricka: Biogr. Leks.

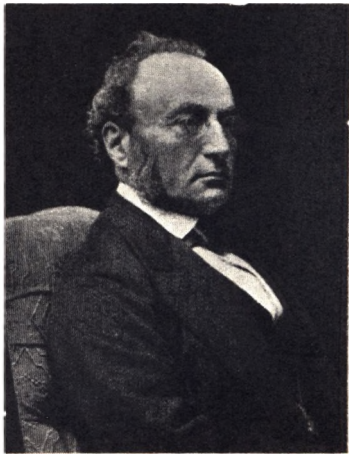
Gleerup, Asmund Christian, Politiker, født 6. Okt. 1809 i Aalborg, blev først sat i Boghandlerlære hos sin Halvbroder i Lund og var derefter paa et Handelskursus i København 1828—32. Han tilbragte et Aarstid i Vestindien, men blev 1834—35 Boghandlerkommis i Christiania og 1835—39 Skriver ved Tugthuset paa Christianshavn. 1839 tog G. Skolelærer-eksamen og blev derefter Skolelærer i Holbæk Amt indtil 1845. G. gjorde sig først almindelig bekendt ved en Tale: »Nu kommer Bonden«, han holdt paa Skydebanen ved en Fest for en stor Bondedeputation til Kongen. Han hævdede her Bondestændens Ligeberettigelse med andre Stænder. 1844—47 var G. Formand for Holbæk Amts Kommunalforening og 1846-55 for Amtets Brandassuranceforening — den første gensidige Forsikringsforening for Landboere — og var 1846 Medstifter og siden Medbestyrer (Sekretær) af Bondevennernes Selskab. 1848 tog G. Del i Hippodrommøderne og blev valgt til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling; han blev en af dennes

Sekretærer og Medlem af Grundlovsudvalget, samt 1849 af den store Landbokommission baade i Rigsforsamlingen og i Folketinget. 1850—52 var G. en af Bondevennernes Ordførere, men kom i Strid med de andre Ledere, fordi han holdt fast ved det ejderdanske Program, og fortrængtes 1852 saavel fra Selskabets Bestyrelse som fra Folketinget. Derimod blev han samme Aar Folketingssekretær og 1855 Rigsdagens Bureauchef. G. sluttede sig til de nationalliberale og talte ved Kasino-Mødet 1863. Døde 22. Juni 1865. Illustr. Tidende VI, 333; Barfod: Rigsdagskalender; Erslev: Forf. Lex.

Goldschmidt, Meir Aron, Digter, født 26. Okt. 1819 i Vordingborg af jødiske Forældre, blev Student fra det v. Westenske Institut 1836 og tog næste Aar anden Eksamen, men standsede saa i en Aarrække Studierne og begyndte en journalistisk Virksomhed, først i det af ham stiftede »Næstved Ugeblad«, senere i det bekendte politiske og litterære Vittighedsblad »Corsaren«, som han begyndte at udgive i Efteraaret 1840. Under de dengang stærkt begrænsede Trykkefrihedsforhold vakte dette Blads skarpe og vittige Satirer en overordentlig Opsigt, der kun forøgedes ved de Skridt, som Christian den Ottendes Regering foretog for at standse dets dristige Opposition. I Sommeren 1843 blev G. fængslet for Overtrædelse af Trykkefrihedsbestemmelserne. 1846 opgav Goldschmidt Udgivelsen af »Corsaren« og tiltraadte en Udenlandsrejse, paa hvilken han med levende Interesse iagttog de mange aandelige Bevægelser i social og politisk Retning. Udbyttet af disse Iagttagelser og Studier nedlagde han i Ugeskriftet »Nord og Syd«, hvis Udgivelse han begyndte i Efteraaret 1847. De paafølgende bevægede Aar gav ham rig Lejlighed til at fremsætte sine Ideer og søge Anvendelse for dem paa danske Forhold. Han anvendte en Aarrække af sin Tid til disse kritiske, politiske og almene Opgaver. I »Nord og Syd«, der fra et Maanedsskrift var forandret til et Ugeskrift, indtog G. en selvstændig, ejendommelig

Stilling; her tog han Ordet for Grundlæggelsen af den konstitutionelle Frihed, navnlig hvilende paa et forudgaaende Opdragelses- og Oplysningsværk. Fra

1861 vendte G. sig næsten ganske bort fra direkte Deltagelse i det politiske Liv, for at samle sig om sin digteriske Virksomhed. Allerede 1843—45 havde han skrevet den opsigtsvækkende Skildring af det jødiske spirituelle Liv, som hedder »En Jøde«, og som blev stærkt rost f. Eks. af Søren Kierkegaard. Barndomsindtryk ligger ogsaa bag de morsomme »Erindringer fra min Onkels Hus«, og det er i det hele taget iblandt hans Smaaarbejder, at man kan

finde sande Perler, der viser en forunderlig Evne til at fremstille og gengive de fineste og umærkeligste Sjælebevægelser; det gælder navnlig i Skildringerne af det jødiske Liv, der virker saa fængslende og betagende, som stod man midt i det skildrede, hvorfor man kan læse disse Arbejder gentagne Gange uden at de taber i Interesse. Meget læste er saadanne Fortællinger som »Maser«, »Levi og Ibald« og »Avromche Nattergal«. Hans større Romaner, »Hjemløs«, der begyndte at udkomme 1853 og sluttede 1857, »Arvingen« og »Ravnen« viser tydeligt den underlige Blanding af Virkelighedssans og Mystik, som er særegen for G. De er væsentlig byggede over Nemesistanken, Tanken om en skæbnemæssig Gengældelse i Livet. Denne findes ogsaa i hans for øvrigt svage dramatiske Arbejder, af hvilke det mest bekendte er »En Skavank«, som med Mellemrum er opført paa det kgl. Teater. G. er en af den nyere Tids interessanteste og mest læste Forfattere. 1877 udgav han sine »Livserindringer og Resultater« i to Bind, det første indeholdende Meddelelser fra hans Barndom, Ungdom og første Forfatterperiode, det andet en poetisk videnskabelig Fremstilling af den Nemesis-Teori, hvorunder han vil have Menneskelivet i Almindelighed og sit eget Liv i Særdeleshed betragtet. Han døde 15. Aug. 1887. Goldschmidt: Livserindringer og Resultater I—II; Kierkegaards efterladte Papirer; Borchsenius: Fra Fyrerne; Kalender Danmark 1888. P. Hansen: Illustr. Litteraturhist.; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks. H. Kyrre: M. A. Goldschmidt I-II.

Goos, August Hernian Ferdinand Carl, Retslærd, født 3. Jan. 1835 i Rønne paa Bornholm, blev 1861 Professor og 1884 Overinspektør ved Fængselsvæsenet. 1880—84 var han Folketingsmand og derefter kongevalgt Landstingsmand. Gentagne Gange (1891 og 1900) var han Medlem af Ministerier (Estrup, Sehested) og gennemførte som saadan vigtige Reformers paa Retsvæsenets Omraade, f. Eks. Forfatterretten og den ny Retspleje. Sin største Betydning har G. ved den Energi og Skarp-sindighed, hvormed han i sin »Almindelig Retslære« opstillede nye Principper for Opfattelsen af Retsbegrebet, idet han skelner mellem Etik og Retslære efter, hvorvidt det foreliggende Tilfælde kan behandles ved ydre Magt (Ret) eller ej (Etik). Ved sin Strafferet har han vundet et europæisk Navn og blandt nyere danske Jurister var han uden Tvivl den førende Evne. Han døde 20. Dec. 1917.

Grundtvig, Nicolai Frederik Severin, født 8. Sept. 1783 i Udby Præstegaard. Hans Fader talte fjorten Præster blandt sine Forfædre, og Moderen var Katharina Marie af Familien Bang, der mener at kunne føre sin Slægt tilbage til Skjalm Hvides berømte Æt. Faderen holdt, aldeles upaavirket af Tidens Rationalisme, fast ved den gammeldags lutherske Orthodoxi, hans Søster var Biskop Balles første Hustru. Moderen var en energisk Kvinde, der ved sin dygtige Husførelse gjorde det muligt for Forældrene at sætte alle fire Sønner til Studeringerne, saa at de alle blev Præster. G. var den yngste af alle Børnene; hun gav ham selv den første Undervisning, indtil han ni Aar gammel blev sendt til Jyllands Hedeegne for at opdrages hos sine Brødrers tidligere Lærer, der nu var Præst. Her blev han tidlig vænnet til Stilhed og Ensomhed og lærte her tidligt Bønder og Bondeliv at kende. Efter et seksaarigt Ophold paa Heden blev han sendt til Aarhus Latinskole. I de Aar, han tilbragte her, gjorde han Bekendtskab med Suhms Bog om »Odin og den hedenske Gudelære«, med »Carl den Stores« og »Holger Danskes Krønike« og med en Mængde andre gamle Folkebøger, som han forelæste i et Skomagerværksted i Huset

hvor han boede. Ellers virkede Skolen nærmest sløvende paa ham, han blev kold og ligegyldig overfor alt og var i religiøs

Henseende ganske sløvet. Aaret efter oplevede han Slaget paa Reden. En anden Begivenhed, der senere fik stor Betydning for ham, var hans Fætter Henrik Steffens' Forelæsninger over den romantiske Naturfilosofi og Goethes Poesi, hvilke Foredrag, særlig de om Goethe, var de eneste, han formaaede at høre til Ende. En Ven af ham, Bornholmeren Skaugaard, gjorde ham bekendt med Saxo, Snorre, Edda m. m., og han kastede sig nu over Studiet af islandsk Sprog og Litteratur. 1805

blev han Huslærer paa Langeland. Her begyndte han for Alvor at læse Shakespeare og de tyske Digteres og Filosofers Værker. Under Trykket af en ulykkelig Forelskelse vakte han til Forstaaelse af den nordiske Oldtids Aand, og dette frembragte et stærkt, rigt Liv i hans Sjæl, saa at han selv betegner denne Periode som sit Livs sande Vaartid, og Spirene i hans Sjæl udfoldede sig endnu kraftigere ved det mægtige Indtryk, Oehlenschlägers Værker gjorde paa ham, hvor han sad i sin Vraa, »Hælvten Skjald og Hælvten Bogorm«. Han skrev et Par Afhandlinger om Sangene i Edda og om Asalæren, der trods deres kraftige Sprog forblev temmelig upaaagtede. Mere Opmærksomhed vakte hans djarve Ord i »Om Videnskabelighed og dens Fremme« og Afhandlingen om »Religion og Liturgi«, der indeholdt et dristigt Udfald mod Tidens Mangel paa sand Religiositet og Præsternes Lunkenhed. I den sidste Tid af sit Langelandsophold skrev han harmfuldt om den Letsindighed, der udvistes af den københavnske Befolkning saa kort efter Nationalulykken 1807, et polemisk Skrift »Maskeradeballet i Danmark«, der dog ikke vakte synderlig Opmærksomhed. Med Iver blev han ved at sysle med Nordens Oldtid, i hvis Skikkelser han fandt Lighedspunkter med sin egen indre Kamp. 1808 fik han Bolig paa Walkendorffs Kollegium. Her skrev han sin mærkelige »Nordens Mythologi eller Udsigt over Eddalæren« og 1810 »Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord«, som han i et

smukt og varmt Indledningsdigt tilegnede Oehlenschläger. Bogens Indhold, Gorm den Gamle, Palmatoke og Vagn Aagesøn, er behandlet i en fri Form og inddelt i »Samtaler«, hvor Asalærens Kamp mod den fremtrædende Kristendom føres forbi Læseren. Endnu skarpere angreb han sin Samtid i sin berømte Dimisprædiken, som han holdt 1810 for at kunne blive sin affældige Faders Kapellan, og som Censorerne kendte værdig til Udmærkelse, hvorpaa Grundtvig udgav den under Titlen »Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Hus?« Den vakte en umaadelig Opsigt og blev af Hovedstadens Præster opfattet som et personligt Angreb paa Grund af den bitre Klage over, at Menneskelærdom og Menneskepaafund lød fra Prædikestolene i Stedet for Herrens Evangelium. 1811 udgav G. en Digtsamling »Nytaarsnat«. I Fortalen hertil fortalte han, hvad der var foregaaet i ham, hvorledes han først nu havde lært at sondre Digtning og filosofisk Gransken ud fra det religiøse og var naaet til dettes kristelige Grund i en personlig Kristendom. Men denne aandelige Gæring, hvori han havde befundet sig, havde nedbrudt hans Nervesystem, saa at han maatte søge hjem til sin Fader for at vinde Ro. Her i Udby skrev Grundtvig sin Verdenskrønike, der ved det ejendommelige Standpunkt, hvorfra Historien her betragtes, vakte stor Opsigt og stærk Modsigelse og indviklede G. i en lang Strid. Efter Faderens Død 1813 vendte G. tilbage til København, hvor han paa Grund af sin Stilling til Kirken ikke kunde vente at opnaa noget Embede, men henvises til at søge sig en Virksomhed som Skribent. Da Universitetet i Kristiania var oprettet, var der Tale om at ansætte G. der som Professor i Historie; heraf blev imidlertid intet. Da der i Januar 1814 trængte allierede Hære frem til Kongeaalen, samlede han den studerende Ungdom paa Ehlers Kollegium og holdt tre Aftner i Række Foredrag for den, for at begejstre den til, naar det skulde vise sig fornødent, at drage i Kamp for Konge og Fædreland. — Af og til prædikede han i København og Frederiksberg, hans strengt bibelske og veltalende Prædikener stod i stærkeste Modsætning til den rationalistiske Forkyndelse, der dengang hørtes i de fleste Kirker; men han stod ene paa Grund af sin skarpe Dom over Tiden og blev kaldet en Sværmer. Samtidig udvikledes hos ham paa Baggrund af Landets sørgelige Tilstand efter 1814 hans store Kærlighed til Danmark og Tro paa, at den særlige Danskhed, det lyse og milde, vilde kunne føre Danmark frem igen. Herom vidner det smukke Ind-

ledningsdigt til »Paaskeliljen«, og i denne Aand er det, han oversætter Saxo og Snorre. Uden Ansøgning blev han 1821 kaldet til Præst i Præstø; men hans kære stadige Tanke var den at kunne virke i København, den By, hvorfra Vantroen bredte sig udover Landet, og hvorfra alt, der skal udbrede sig, maa udstrømme. Efter Begæring blev han Aaret efter kaldet til Kapellan ved Vor Frelzers Kirke paa Christianshavn. 1824 skrev han et Digt »Nytaarsmorgen«, et Tilbageblik paa hans eget Liv og aandelige Udvikling og en Række ofte vanskeligt forstaaelige profetiske Syner, der i sig gemmer Grundlaget for den Fornyelse i Aand og Kraft gennem et Oplysningsarbejde i Folket, der blev Programmet for hele G.s senere Virksomhed. Endnu i en halv Snes Aar var G.s Liv en fortsat Kamp, navnlig i kirkelig Retning. Efter en hidsig Strid med Prof. Clausen nedlagde han sit Embede, men blev 1839 Præst ved Vartov. 1843 besøgte G. for fjerde Gang England for at lære dette Lands religiøse Bevægelser at kende paa Stedet, og den følgende Vinter holdt han Forelæsninger, som han udgav under Navn af »Brage Snak om græske og nordiske Myther og Oldsagn«. I de følgende Aars stærke nationalpolitiske Bevægelser stod G. som en af Førkæmperne for national og folkelig Udvikling, og her gaar hans vidtstrakte Indflydelse jævnsides og nøje forbunden med den, han har øvet i den danske Kirke. Det hører med til hans Livsanskuelse, at et Folk kun da kan hævde sin rette Plads og føre et sundt Liv, naar det bevarer sin Ejendommelighed og udvikler sig derefter i Fædrenes Spor. Derfor virkede G. med stor Iver for en folkelig Opdragelse. Et dobbelt Lys søgte han at tænde for sit Folk. Storheden i dets Gudesagn og dets Oldtidsbedrifter fremstillede han saavel som Kristendommens Herlighed, for at Folkelighed og Kristendom kunde forenes i Fællesskab i Danmark. Den unge Slægt skulde derfor ikke mere hente sin Kundskab fra Grækere og Romere, men i de nordiske Forfædres Sprog, Historie og Digtning. Latinskolen erklærede han Krig, for saa vidt den hviler paa Studiet af græske og romerske Skribenter. Skolen skal hvile paa nordisk Dannelse. Ved Siden af Skolerne for dem, der søger en højere, dybere, mere indgaaende Kundskabsdannelse, foreslog han Oprettelsen af »Folkehøjskoler«, der skulde have den Opgave gennem det levende Ord at virke folkeligt og kristeligt vækkende paa den danske Bondestand. I et Skrift fra 1838 »Skolen for Livet og Akademiet i Soer« foreslog han at omdanne Sorø Akademi til

en saadan Bondehøjskole. Forslaget blev ikke fulgt; men G.s Tanke førte dog til Oprettelsen af Rødding Folkehøjskole. Senere er Tanken ført vidt ud over hele Skandinavien, ja til Finland. Da Oprøret 1848 brød ud, tog G. med glødende Fædrelandskærlighed Del i Kampen, han digtede kraftige Sange og talte begejstrende Ord for at opflamme Ungdommen til Kamp for Fædrelandet. G. tog ogsaa levende Del i Udviklingen af den politiske Frihed. Han var Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling og senere i en lang Aarrække Medlem af Folketinget, hvor han i Reglen stemte med Venstre. 1866 blev han valgt til Landstingsmand for Vejle Amt og kæmpede for den uforandrede Junigrundlov. I sine sidste Aar holdt han paa sine Fødselsdage talrig besøgte Vennemøder, og ved hans tresindstyveaarige Jubilæum som Præst i Maj 1871 afholdtes et stort Møde i Casino, hvor der lød meget stærke Udtalelser om G.s Betydning for den danske Kirke. Samtidig udkom hans sidst skrevne Bog »Kirkespejlet«. Han døde 2. Sept. 1872. 1884 afsløredes paa Skamlingsbanken et Mindesmærke for ham, rejst af norske og svenske Folkehøjskoler. L. Schröder: Grundtvigs Barndom og første Ungdom; Samme: Grundtvigs Levned; Rønning: N. F. S. Grundtvig; H. Brun: Grundtvig; Winkel Horn: Grundtvigs Liv og Gerning; Begtrup: Grundtvigs kirkelige Opvækkelse; Grundtvig som Bibelkristen o. m. fl.

Grundtvig, Svend Hersleb, nordisk Filolog og Litteraturhistoriker, Søn af foregaaende, er født 9. Sept. 1824 paa Christianshavn, medens hans Fader var Kapellan ved Frelsers Kirke. Som Resultat af sin Faders Opdragelsesprincipper fik han som Barn en meget fri Undervisning, som virkede i høj Grad ansporende og befrugtende paa ham. Naturligvis var det særlig den nordiske Oldtid og dens Aand, han blev indført i, og skønt han først blev Student 1846, havde han allerede tidligere leveret dygtige Bidrag til den gamle Folkedigtning, navnlig Folkevisernes Forstaaelse. Disse Studier optog ham ogsaa efter Studentereksamen saa stærkt, at han først 1860 tog Magisterkonferens i nordisk Filologi. I Mellemtiden var han begyndt paa sit Livs store Arbejde, Udgaven af Danmarks Folkeviser, idet han efter en hidsig litterær Strid havde faaet sine Ideer om en saadan Udgave godkendte af »Samfundet til den danske Litteraturs Fremme« og faaet Støtte af Staten. Arbejdet blev dog afbrudt ved hans Deltagelse i Treaarskrigen,

hvor han viste sig som en tapper Soldat og udnævntes til Løjtnant og Ridder. Ogsaa i Krigen 1864 virkede han ved Eksercerskolen og stod i Hæren i flere Aar.

1863 blev G. Docent i nordisk Filologi, blev Medlem af Videnskabernes Selskab og Professor. Han døde 14. Juli 1883. G. har udgivet en Mængde Arbejder, der alle behandler Nordiske Æmner: »Danske Folkeæventyr«, »Sæmunds Edda«, »Om Nordens gamle Litteratur«, »Peder Palladius' Visitatsborg«, Ordbogsarbejder m. m. men hans vigtigste Arbejde, der overalt, ogsaa i Udlandet, anerkendes som et Mønsterarbejde, er den store Folke-

visendgave, der først afsluttedes efter hans Død af A. Olrik. I dette Arbejde viser han sin store Indsigt i Visedigtningen, sin beundringsværdige Nøjagtighed og Flid, sin poetiske Sans og sin Kærlighed til Danmark og til alle Udslag af dansk og nordisk Aand. Fr. Barfod: S. H. Grundtvig; Illustr. Tid. 1883; Ude og Hjemme 1883; Højskolebladet 1883; Arkiv for nordisk Filologi I; Bricka: Biogr. Leks.

Grut, Edmund Gottfred Hansen, Læge, født 15. Jan. 1831, Søn af A. N. Hansen (se denne), tog Lægeeksamen 1854, rejste 1862 til Berlin for at studere Øjenlægevidenskaben hos Gräfe, og oprettede en Klinik for Øjensygdomme. 1882 blev han ansat som Docent i Øjenlægevidenskab ved Universitetet. Det er G., som har indført Brugen af Øjespejlet og hele den derpaa grundede Videnskab her i Landet. Han var sin Tids mest fremragende og dygtigste Øjenlæge og har ved sin Kyndighed og praktiske Evne udrettet meget paa sin Videnskabs Omraade. 1882 tog han efter sin Moder Navnet Grut. Han døde i 1907. Carøe og Selmer: Den danske Lægestand; Bricka: Biogr. Leks.

Gyllembourg, Thomasine Christine, Datter af Dispatchør og Statsmægler Buntzen, født i København 9. Nov. 1773, ægtede 1790 den senere saa bekendte P. A. Heiberg, dramatisk Digter og satirisk Forfatter; Sønnen af dette Ægteskab, Johan Ludvig Heiberg, kom til Verden i Dec. 1791. Efter at P. A. Heiberg var landsforvist 1799 for Overtrædelse af Presselovgivningen,

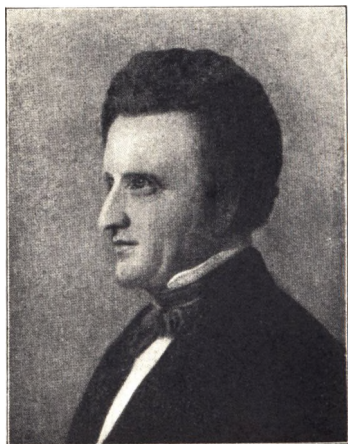
ægtede hun 1801 den svenske Baron Ehrensvärd, der havde taget Del i Sammensværgelsen mod Kong Gustav den tredie og efter Katastrofen 1792 som landsforvist havde taget Ophold i Danmark, hvor han efter sin Moder lod sig kalde Gyllembourg. (Han døde 1815). Da Johan Ludvig Heiberg 1831 ægtede Johanne Louise Pätges, tog Fru Gyllembourg i Huset hos dem, hvor hun opholdt sig uafbrudt i 25 Aar indtil sin Død 2. Juli 1856. Hun var 54 Aar, da hun første Gang optraadte som Forfatterinde i det af Sønnen udgivne Ugeblad »Københavns flyvende Post« (i Aarg. for 1827) med »Brev fra en Lieutenant til Redak-

tionen«, hvoraf der udviklede sig Novellen »Familien Polonius«. I næste Aargang af Bladet kom »Den magiske Nøgle« og »En Hverdagshistorie«. Hverdagshistorien fulgtes af mange andre Noveller, som blev en meget yndet Læsning for Samtiden, særlig da Forfatterinden standhaftig holdt fast ved sin Anonymitet, der officielt hævdedes efter hendes Død. Nogle Skuespil vandt ikke den samme Yndest, dog opførtes enkelte af disse paa det kongelige Teater. Hendes Skrifter, hvoraf mange er oversatte paa Svensk, Tysk og Fransk, udkom samlede 1849—51, udgivne af J. L. Heiberg, og atter 1866—67 samt 1884 i tolv Bind med en af Fru Johanne Louise Heiberg skreven smuk Karakteristik af Digterindens Personlighed. Fra sidstnævntes Haand skriver sig Skriftet »Peter Andreas Heiberg og Thomasine Gyllembourg«, der vakte megen Opsigt og fremkaldte en Række skriftlige Udtalelser om Opfattelsen af de deri omhandlede Personers Ret eller Uret i Forholdet til hinanden. H. Schwanenflügel: P. A. Heiberg; J. L. Heiberg: Ovennævnte Skrift samt »Et Liv, genoplevet i Erindringer«; H. Brix: Fagre Ord; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Hage, Edvard Philip Hother, født 9. Jan. 1816 i Stege, blev 1838 juridisk Kandidat og var 1843—47 Fuldmægtig hos Orla Lehmann. 1841—49 var H. Medarbejder ved Dagbladet »Fædrelandet«. 1841—48 Redaktør af »Dansk Folkeblad«, der

blev udgivet af Trykkefrihedsselskabet. Han deltog 1848 i Roskilde Stænderforsamling og blev i Oktober samme Aar

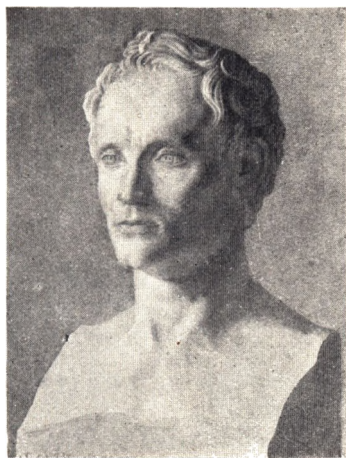

kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, hvor han fik Sæde i Grundlovsudvalget og var den egentlige Ophavsmand til den da vedtagne Landstingsordning. 1852—64 samt paany 1872 var H. Medlem af Folketinget, 1856—65 af Rigsraadet; han hævdede i begge disse Forsamlinger afgjort det nationalliberale Partis Grundsætninger. Særlig Forkærlighed viste H. — ligesom sin Broder Alfred — for engelske Institutioner, og arbejdede med stor Iver for Indførelse af mundt-

lig Retspleje og Nævninger. Allerede 1847 skrev han »De faste Statsdommere og Edsvorneretten« og 1851 om Nævningernes Indførelse, samt indbragte 1860 i Folketinget tre Lovforslag om Strafferetsplejens Omdannelse og fremkaldte derved den første Forhandling derom. 1860 blev Hage By- og Herredsfoged paa Møen. Døde 9. Febr. 1873. Barfod: Rigsdagskal.; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Illustr. Tid. VII, 41; »Fædrelandet« 23. Juli 1875.

Hage, Johannes Dam, født 2. Apr. 1800 i Stege, hvor hans Fader var Købmand, blev 1817 Student og tog 1824 teologisk og 1830 filologisk Eksamen. 1827 blev H. Adjunkt og 1830 Overlærer ved Roskilde Kathedralskole indtil 1836; han døde 16. Sept. 1837. Allerede da han laa som Alumnus paa Borchs Kollegium, begyndte han at vise sin Trang til at reformere i forskellige Retninger efter sin frisindede Opfattelse. Efter at H. fra 1834 var bleven en flittig Medarbejder ved Ugebladet »Fædrelandet«, skrev han en Artikel: »Hvad kan det hjælpe?«, der paadrog »Fædrelandet« dets første Pressesag og senere medførte Professor Davids Afskedigelse. Han blev nu Redaktør, skrev i »Københavneposten« en Artikel om »Nepotisme«, der vakte stor Opsigt, og en »Oversigt over Europas Historie i 1835«; denne paadrog ham en Pengebøde og Censur. Dommen nødvendiggjorde hans Fratræden som Redaktør af

»Fædrelandet« og gjorde i det hele et stærkt Indtryk paa den sygelige og noget tungsindige Mand. Hage var en af dem, hvis Ord hørtes med størst Opmærksomhed, og han stod ubetinget i første Række blandt Tidens liberale Banebrydere. Selv hans Modstandere anerkendte hans Sagkundskab og noble Karakter, men hans uforbeholdne Kritik af det bestaaende Regeringssystem maatte, paa det Tidspunkt, nødvendigvis føre til Indskriden fra Autoriteternes Side. 1854 udkom »Johannes Hage, hans Liv og Karakter og enkelte af hans efterladte Skrifter«, udgivne af hans yngre Broder, Hother Hage (s. d.).

Hage, Peter Anton Alfred, født 31. Dec. 1803, blev 1832 Købmand i Nakskov og indtraadte som Kompagnon i Handelshuset Puggaard; fra 1842 tjente han en efter vore Forhold usædvanlig Formue, som senere anbragtes i sjællandske og skaanske Godser. Han viste stor Forretningsdygtighed og blev 1832 engelsk, svensk og norsk Vicekonsul. Fra 1852 var H. næsten uafbrudt Medlem af Folketinget. 1856—66 tillige af Rigsraadet, og viste sig her som en afgjort national og stundom radikal Politiker, samt ivrig Frihandelsmand. Død 6. Marts 1872. H. Hage: Johs. Hage; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Hall, Carl Christian, Statsmand, født 25. Febr. 1812, Søn af en velhavende Bødker paa Christianshavn, blev Student i 1829, Cand. jur. 1833. Han færdedes i sine Studenteraar meget med flere vordende Politikere som Monrad, Birkedal, Knuth, o. m. a. Han foretog 1833 en Udenlandsrejse. 1837 blev han Auditør i Hæren. (1844 Overauditør), tog Licentiatgraden 1840, blev 1847 Docent ved Universitetet i Romerret, i hvilket Fag han 1851 udgav en god Lærebog; samme Aar fik han Titel af Professor. H. tog ikke, som mange af sine samtidige, nogen Del i det politiske Liv før 1848; derimod var han Medlem af Frederiksberg Sogneforstanderskab 1841—54. 1848 blev han kongevalgt Medlem af Stænderforsamlingen i Roskilde

og valgtes i Okt. 1848 til den grundlovgivende Rigsforsamling af samme Kreds (Københavns Amts første Kreds), der siden

uafbrudt og i Reglen uden Modkandidat valgte ham til Folketinget, indtil han i Maj 1881 trak sig tilbage paa Grund af Sygdom. H. blev af Rigsforsamlingen valgt ind i Grundlovsudvalget og var Ordfører for det Afsnit, som fastsatte Borgernes almindelige Rettigheder og gav Løfter om fremtidige Reforme; men allerede da forudsaa han, at Forfatningsværket ikke dermed var afsluttet. I Folketinget var H. det national-liberale Partis egentlige Fører og organiserede »Femte Juniforening«

(1851) for at modarbejde Bondevennerne, samt tog væsentlig Del i Drøftelsen og Udarbejdelsen af Presseloven. 1851 var H. Medlem af Notabelforsamlingen og fik allerede da Tilbud om at indtræde i Ministeriet. H. turde ikke 1852 vove et kraftigt Angreb paa Ministeriet Bluhme og dets Helstatsplaner; han bekæmpede Toldloven, og med Hensyn til Arvefølgesagen søgte H. at indtage et mæglende Standpunkt i den forenede Rigsdag. Derimod tog han virksom Del i Kampen mod Ministeriet Ørsted og blev derfor 15. April fjernet som Generalauditor, i hvilken Post han havde været konstitueret siden 1851. I Oktober s. A. var H. Forslagsstiller og Ordfører for Mistillidsadressen til Ministeriet og udtalte der det Stikord, der senere blev fastslaaet som H.s Program med Hensyn til Regeringen. »Er en konstitutionel Helstat umulig, saa er Helstaten selv en Umulighed«. Næppe to Maanedere senere blev H. Kirke- og Undervisningsminister, medvirkede til Helstatsforfatningens Omdannelse i konstitutionel Retning og valgtes af Folketinget til det ny Rigsraad (1856—69). Som Minister gennemførte H. Loven om Sognebaandsløsning (1855) og Tvangsdaabens Afskaffelse (1857) samt, i Forening med Monrad, Lov om Folkeskolevæsenet, hvis ydre Organisation meget forbedredes (1856). 13. Maj 1857 blev H. Konseilspræsident og fra 10. Juni 1858 af Navn — tidligere i Virkeligheden — Udenrigsminister, hvorfor han i Maj 1859 afgav Kirke- og Undervisningsministeriet.

Han afgik som Minister i Dec. 1859 efter et Sammenstød med Hoffet (Grevinde Danner), men indtog 24. Febr. 1860 sin hidtidige Stilling og overtog dertil i Marts 1861 Ministeriet for Holsten og Lauenborg indtil Udgangen af 1863. I næsten syv Aar havde H. saaledes Rigets øverste Styrelse i sin Haand og blev desuden støttet af en ganske overordentlig Folkeyndest. H. udfoldede stor Kløgt og Skarpsindighed i sin Noteveksling med de tyske Magter for at hævde Danmarks Uafhængighed, selv naar han nødtes til at give efter. Han styrede efterhaanden Udviklingens Gang henimod en Skilsmisse mellem Danmarks Rige og Hertugdømmerne. Dog fandt man, at han for meget behandlede Sagen som en Retsstrid og ikke som en politisk Strid, og at det derfor ikke lykkedes ham at vinde de udenlandske Magters Interesse og Forstaaelse, ligesom der ogsaa har været rettet den Bebrejdelse mod ham, at han udsatte Afgørelsen og lod sig nøje med at forhale Tiden ved Hjælp af halve Løsninger uden at benytte den derved vundne Frist til at ruste Landet forsvarligt til den Kamp, der truede det. Endelig i Marts 1863 kom det til et afgørende Skridt, idet der bebudedes en gradvis Udskillelse af Holsten, forsaavidt det ikke var muligt at opnaa Enighed om de fælles Sager mellem de holstenske Stænder og det danske Rigsraad. Den 29. Sept. blev der forelagt Rigsraadet et Udkast til den ny Forfatning for Kongerigets og Slesvigs fælles Anliggender. Det lykkedes H. at føre dette Udkast igennem og faa det vedtaget den 13. Nov., men Frederik den Syvendes uventede Død to Dage efter forandrede Situationen fuldstændigt, og da nu Tyskland trængte paa, brast desuden det Forbund med Norge og Sverige, som man havde stolet paa. Da de udenlandske Magter krævede Indrømmelser, H. ikke billigede, og man mente, at han ikke besad den ny Konges Tillid, førte dette til H.s Afsked 31. Dec. 1863. Efter Krigens Slutning blev H. atter Leder for det nationalliberale Parti paa Rigsdagen, der nu kun udgjorde et Mindretal, her bragte han flere Overenskomster til Veje mellem Partierne og mellem Tingene. 28. Juni 1870 blev H. paany Kirke- og Undervisningsminister, gennemførte som saadan 1870 en ny Ordning af de lærde Skolers Undervisning, men kunde ikke fremme sit Lovforslag om Folkeskolevæsenet. Fra 1856 var H. Forstander for Herlufsholm. 1860 var han bleven Gehejmekonferensraad, 1874 Ridder af Elefanten. Som Fører i Rigsdagen udmærkede H. sig ved en Veltalenhed, der let vandt Tilhørernes Sympati, og han forstod

snildt at undgaa de Punkter, der kun vilde vække Strid. Rolig og hensynsfuld ønskede han at afgøre alle Stridsspørgsmaal ved Overenskomst; han var ved sin imødekommende, hensynsfulde og jævne Optræden en smuk og tiltalende Skikkelse, hvilket forklarer den store Yndest, han altid besad. Han døde 14. Aug. 1888. Hans Statue rejstes i Søndermarken 2 Aar efter. P. Andræ: Andræ-Hall (1902); Topsøe: Polit. Portræstudier; Bille: Tyve Aars Journalistik; Bricka: Biogr. Leks.

Hamerik, Asger, Komponist, født 8. Apr. 1843, Søn af P. F. A. Hammerich, Elev af Gade og Berlioz, vakte Opmærksomhed ved den »Fredshymne« han 1867 fik opført i Paris, komponerede flere Operaer, som opførtes i Udlandet og blev derefter ansat ved Peabodykonservatoriet i Baltimore, hvor han virkede 1871—98 for Indførelsen af nordisk Musik. Blandt hans talrige Kompositioner maa fremhæves Operaen »Tovelille«, et Rekviem og 6 Symfonier. Han døde 13. Juli 1923.

Hammerich, Angul, Musikhistoriker, født 25. Nov. 1848 som Søn af P. F. A. Hammerich, blev 1896 Docent i Musikhistorie ved Universitetet og stiftede 1898 »Musikhistorisk Museum«. Ved sine Skrifter, særlig dem om nordisk Musik, har H. vundet et europæisk kendt Navn. Som Eksempel kan nævnes hans Studie over de gamle Bronzelurer og Bogen om I. P. E. Hartmann. 1922 fratraadte H. sin Stilling ved Universitetet.

Hammerich, Peter Frederik Adolf, Teolog og Historiker, født 9. Aug. 1809 i København, Student fra Borgerdydsskolen 1825, cand. theol. 1830. H. var opvokset i et aandelig meget levende Hjem; hans Moder var Sønderjyde, og tidligt vakte hans Interesse for den sønderjyske Sag, som fulgte ham hele Livet. Han blev ogsaa religiøst grebet, navnlig under Paavirkning af Grundtvig. Desuden levede han interesseret med i Frihedsbevægelsen i Fyrreerne. En Udenlandsrejse, han foretog i Tredverne, vakte hans Interesse for den skandinaviske Idé, som han hele sit Liv var en begejstret Tilhænger af, og som han søgte styrket paa sit Omraade, det kirkelige, ved skandinaviske Kirkemøder, som han med stort Udbytte ledede. Efter sin Udenlandsrejse virkede H. i nogle Aar som Lærer i København, men søgte snart Præstekald og virkede i et Par Aar med megen Iver og godt Udbytte i Starup og Nebel Sogn

ved Kolding. Han blev imidlertid syg og maatte tage sin Afsked 1843. Efter sin Helbredelse blev han Kapellan ved Trinitatis Kirke, og i de følgende Aar arbejdede han ivrigt som Historiker efter at have opgivet den rent digteriske Virksomhed, han i sin Ungdom var begyndt paa. H. afbrød sine Studier for at gaa med i Treaarskrigen som Feltpræst og skildrede senere sine Oplevelser under Felttoget. Han var i de følgende Aar Medlem af Roskilde Konventets Salmebogskomit  og fortsatte desuden sin Virksomhed som historisk Forfatter. 1859 blev H. efter Opfordring Professor i Kirkehistorie, og hans Produktion gik nu i denne Retning. I Politik tog han i nogle Aar Del uden at spille nogen fremtrædende Rolle. Han var Rigsdagsmand for Vejle Amts 3die Kreds i 7 Aar, senere Medlem af Rigsraadet, hvor han stemte mod Freden i Wien. I sine senere Aar interesserede han sig stærkt for Forsvarssagen og søgte Valg, men faldt. Han døde 9. Febr. 1877. H. er ikke egentlig Videnskabsmand, dertil er han for stærkt paavirket af den romantiske Opfattelse af Historien, men han forstaar bedre end de fleste andre at leve sig ind i ældre Tiders Id indhold og finde Udtryk for historisk Stemning og Følelse. Hans vigtigste Arbejde er: De episk-kristelige Oldkvad hos de gotiske Folk, en Afhandling om V lvens Spaadom under Titlen »Nordens ældste Digt« samt Kirkehistorie (3 Bd.). Fr. Hammerich: Et Levnedsløb; Birkedal: Personl. Oplevelser; J. Steenstrup: Historieskr. i Danmark i det 19de Aarh.; Bricka: Biogr. Leks.

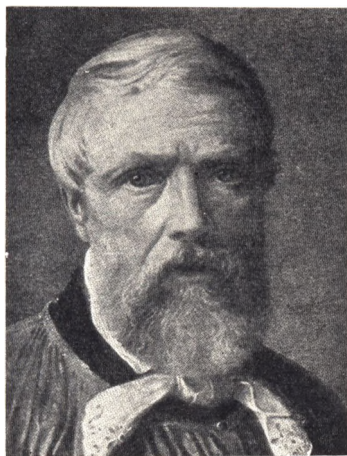

Hansen, Andreas Nicolai, Broder til H. P. Hansen (se denne), født 14. Sept. 1798 i København, blev tidlig ansat i Handelshuset Hambro og 1822 Chef for en Filial i Christiania, hvor han bl. a. skulde føre Tilsyn med de norske Toldindtægter, der var givne til Sikkerhed for Statslaan. Senere drev han en betydelig Kornhandel. 1824 optoges han som Associ  i Firmaet, men grundlagde 1836 et eget Handelshus, der 1840 overtog en væsentlig Del af Huset Hambros Forretninger, da dettes Leder flyttede til London. H. tjente en betydelig Formue og øvede

stor Indflydelse i den københavnske Handelsverden; 1842—44 var han Stænderdeputeret, men afslog 1848 en Udnævnelse til kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling og 1854 Valg til Landstinget. 1852 blev han Etatsraad. Død 12. Dec. 1873. Illustr. Tid. XIV, 449; Bricka: Biogr. Leks.

Hansen, Carl Christian Constantin, Historie- og Genremaler, født 3. Nov. 1804 i Rom, hvor Faderen, Portrætmaler Hans Hansen den Gang opholdt sig. Faderen havde bestemt, at Sønnen skulde være Arkitekt, men denne valgte Malerkunsten til sin Livsopgave. Han blev nu Elev af Akademiets Modelskole. 1826—29 vandt han Akademiets Sølvmedailler og lærte samtidig at male hos sin Fader. 1826 udstillede han et Billede »Tre unge Piger«, der blev købt til den kgl. Malerisamling som et lovende Ungdomsarbejde. Han lod sig efterhaanden paavirke af Eckersberg, der netop dengang stod i sin fulde Kraft. Skønt hans Maal var at blive Historiemaler, maatte han male Portrætter i ikke ringe Mængde, da han i Aaret 1828 mistede begge sine Forældre, hvorfor han som eneste Søn stod tilbage som Forsørger for flere Søstre. Paa Akademiets Anbefaling fik han Tilladelse til at udføre fire Kopier til Frederiksborg Portrætsamling, der var bestilte hos Faderen. Omtrent samtidigt blev han beskæftiget med dekorative Malerier til Christiansborg Slot. Langt om længe naaede han 1835 at faa Rejsestipendium fra Fonden ad usus publicus, og nu gjaldt Rejsen Italien, hvor han opholdt sig i ni Aar, særlig i Rom. Her malede han italienske Genre-billeder og Arkitekturbilleder. Hans Billeder fra Pæstum, Vestatemplet i Rom o. fl. er smaa Perler. Af Figurbilleder hjemsendte han 1838: »Et Selskab af Kunstnere i Rom« samt »Improvisatoren paa Neapels Molo«, som nu findes paa Kunstmuseet i København. Disse Billeder vakte megen Opmærksomhed herhjemme. Ved sin Hjemkomst 1844 begyndte han straks Dekorationen af Universitetets Forhal, hvortil Udkast og Skitser allerede var udførte i Italien. Malerierne, som udførtes paa vaad Kalk (al fresco), tog 10 Aar, da han udførte al Ting selv. Det var første Gang, at Frescomaleri forsøgtes her i Landet, hvor Klimaet ikke er gunstigt for dette. Samtidigt med Dekorationsarbejdet i Universitetets Forhal malede Const. H. nogle Portrætter, blandt disse var de to legemstore Knæstykker, der udførtes til Thorvaldsens Museum, nemlig dets Bygmester Bindebølls og Jonas Collins, Thorvaldsens mangeaarige Ven, særlig

udmærkede. Efter Universitetsdekorationen malede han det store, berømte »Ægirs Gæstebud«, hvor han gik over til sit senere Speciale, den nordiske Mytologis Skikkelser, men i de første Aar efter Hjemkomsten var Const. H.s Tid optaget af et endnu større Værk, der krævede særlige Forarbejder, dette var et stort Olie-maleri, vistnok det største, der hidtil var malet her i Landet, forestillende »Folketingssalen paa Christiansborg« med den grundlovgivende Rigsforsamlings Medlemmer og en tæt besat Tilhørerplads. Af de henved halvandet Hundrede Medlemmer, Forsamlingen talte, er de forreste i fuld Legemsstørrelse, de øvrige perspektivisk mindre og mindre indtil Tilhørerne i Baggrunden, der er let skitserede. 1864 var H. blevet Medlem af Akademiet og 1873 Vicedirektør efter Marstrands Død. Ved Siden af disse Hovedværker malede Const. H. Portrætter af bekendte Samtidige, af hvilke kan nævnes Godsejer Aagaard og Frue paa et Billede, »Biskop Grundtvig«, »Prof. Rasmus Nielsen«, »Assessor Weiss og Etatsraadinde Weiss« o. fl. Efter flere Aars Hensygnen døde Const. H. 29. Marts 1880. Emil Hannover: Constantin Hansen; Weilbach: Konstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.

Hansen, Christian Frederik, født 29. Febr. 1756, Søn af Læderhandler Matthias Hansen fra Husum, hans Moder, Anna Marie Malling, havde været Amme for Christian den Syvende. Hun var tidlig død, efterladende sig tre Sønner og en Datter, blandt hvilke C. F. H. var den yngste. Han var oprindelig bestemt til Søkadet; men da han havde mere Lyst til Kunsten, begyndte han i sit tiende Aar at besøge Kunstakademiet og kom senere i Murer- og Tømmerlære. Som Arkitekt vandt han Akademiets lille og store Guldmedaille. Harsdorff var hans Lærer, og under ham arbejdede han først som Murer paa Hvælvingen i Frederik den Femtes Kapel i Roskilde Domkirke; senere sammesteds som Bygningskonduktør (1780). Forinden havde han konkurreret til den lille Guldmedaille uden at opnaa den, men 1779 konkurrerede han atter og fik paa Grund af

Arbejdets Fortrinlighed den store Guldmedaille for en Tegning til en Torvehal. Han fik nu kgl. Understøttelse til at rejse udenlands i halvtredie Aar. Ved sin Hjemkomst blev han udnævnt til

Landbygmester i Holsten med Bølg i Altona og Titel af Professor. I Altona levede han mest af privat Virksomhed. Efter Harsdorffs Død kaldtes H. til København 1804 for at opføre de nedbrændte offentlige Bygninger, navnlig Raadhuset og Christiansborg Slot. Imidlertid udnævntes H. til Overbygningsdirektør og Etatsraad. H. var Lærling af Harsdorff og havde derfor en urokkelig Tro paa, at den græske Oldtids Kunst var den eneste, der

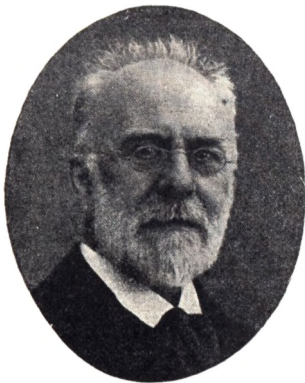
kunde være Tale om at anvende som Mønster ved Opførelsen af monumentale offentlige Bygninger. Medens Arbejdet skred frem med de to ovennævnte Bygninger, blev det ogsaa 1808 overdraget H. at opføre Frue Kirke, men Arbejdet tog først sin Begyndelse 1811. Kongen lagde Grundstenen til Alteret ved Reformationsfesten 1817 og 1829 blev Kirken indviet. Raadhuset, H.s smukkeste Bygning, var taget i Brug 1815. Af hans øvrige Bygninger kan nævnes Metropolitanskolen og Hirschholms Kirke. H. har under vanskelige Forhold skænket Hovedstaden en Række Bygninger af særegen og høj kunstnerisk Værdi. Han døde 10. Juli 1845. Weilbach: Kunstnerlex.; C. Molbech: Anmærkn. over nyere Tidens Architectur; Bricka: Biogr. Leks. Industriforens Tidsskr. 1888.

Hansen, Christian Frederik, General, født 29. Nov. 1788 i Helsingør, Søn af Oberst H. Chr. Hansen, gik efter i sit nittende Aar at have bragt det til at blive juridisk Kandidat ind i Hæren som Officer i Aaret 1804 og traadte som Kaptajn ind i Generalstaben, i hvilken Stilling han blev sendt til London 1825 i Anledning af det store Statslaan; 1828 deltog han i General Maisons Ekspedition til Morea. Efter sin Hjemkomst blev han benyttet i flere vigtige Hverv, til hvilke hans Dygtighed og vidtstrakte Indsigt gjorde ham skikket. 1842 blev han Deputeret i Generalkrigskommissariatskollegiet, hvor han øvede betydelig

Indflydelse. I Felttoget 1848 førte H. en Tid lang Kommandoen paa Als og blev derefter 16. Nov. s. A. Krigsminister, i hvilken Stilling han med megen Dygtighed forestod Landets Krigsvæsen de følgende Aar, indtil Juli 1851. Han traadte igen 1852 ind som et af de betydeligste Medlemmer af det Ørstedeske Ministerium, med hvilket han fratraadte i Dec. 1854 og blev med sine Kolleger anklaget, men 1856 frikendt af Rigsretten. Efter 10 Aars Privatliv traadte han trods sin høje Alder paany i Juli 1864 ind i Ministeriet Bluhme som Krigsminister, indtil dettes Afgang i Nov. 1865. Død 22. Juli 1873. Illustr. Tid. 13. Juli 1873; Bricka: Biogr. Leks.

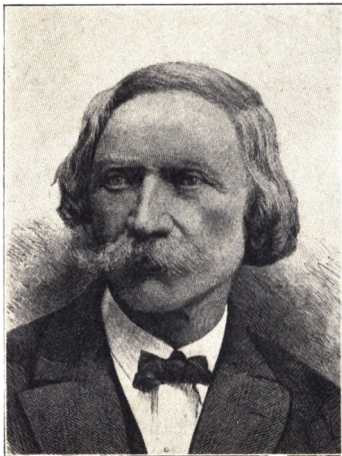

Hansen, Emil Christian, Botaniker, født 8. Maj 1842, blev 1879 Forstander for det fysiologiske Laboratorium, som den ældre Carl Jacobsen havde oprettet ved Carlsberg Bryggerierne, og her foretog han sine epokegørende Undersøgelser over Gærsvampene, som gjorde Danmarks Navn fordelagtig kendt i alle ølbryggende Lande. Det lykkedes ham at isolere (»ren-dyrke«) Gærcellerne, og da Jacobsen havde forordnet, at Laboratoriets Opdagelser skulde tilhøre Menneskeheden gratis, kom den danske Videnskabsmands glimrende Arbejde hele Verden til gode uden at skaffe ham nogen materiel Fordel. Ogsaa i rent videnskabelig Henseende har hans Studier over Gæringen faaet udstrakt Betydning. Han døde 27. Aug. 1909.

Hansen, Hans Christian, Bygmester og Professor ved Akademiet, født i København 20. Apr. 1803, Søn af Rasmus Hansen, Bud ved Brændassurancen. Efter sin Konfirmation

blev han Elev hos Hetsch og besøgte Kunstakademiets lavere Skoler, her fik han i to paafølgende Kvartaler begge Akademiets Sølvmedailler i Bygnings-skolen, 1826 en Pengepræmie, 1827 den lille og 29. Dec. den store Guldmedaille for Tegning til et »Tøjhus med Generalitet«. Aaret efter søgte han om det store Stipendium, der bevilgedes ham 1831. Samme Aar forlod han Landet i Følge med Medaillør Christensen. H. naaede Rom Juleaften; her var han i tre Maaneder, rejste saa til Neapel og Sicilien og derefter til Grækenland. Her hindredes han i at arbejde paa Grund af Sygdom.

I Athen blev han bekendt med den tyske Bygningsdirektør Schaubert, der hjalp ham til Ansættelse i den græske Stats Tjeneste, saa at han fra Danmark maatte udbede sig Tilladelse til at forblive i Athen, fordi han Sept. 1834 var bleven udnævnt til Kongen af Grækenlands Arkitekt. I Athen byggede han foruden en stor Del private Bygninger Universitetet i ren græsk Stil. Dette var hans Hovedværk. Samtidig deltog han i Ledelsen af Udgravninger af antike Bygninger og udgav Tegninger af det nylig fundne Kirketempel paa Akropolis. 1851 kaldtes H. til Triest for at bygge et stort Marinearsenal, men forlod dette Arbejde inden dets Fuldendelse, da han blev kaldet til Danmark for at overtage Professoratet i Bygningskunst efter Bindsbøll, idet han samtidig blev optaget som Medlem af Kunstakademiet. Hans vigtigste Bygningsværk herhjemme er Kommunehospitalet, et meget udstrakt Komplex, hvor det gjaldt om Hensigtsmæssighed, Enkelhed og Soliditet, og det naturhistoriske Museum, der udmærker sig ved sin ejendommelige Karakterstil i det Indre, samt Observatoriet. H. blev Justitsraad 1862, Etatsraad, Kommandør af Dannebrog af 2den Grad 1876. Han døde 2. Maj 1883. Weilbach: Konstnerlex.; Ude og hjemme 1883; Bricka: Biogr. Leks.

Hansen, Hans Peter, Handelsmand og Politiker, født 6. Apr. 1797 i København, Søn af Vinhandler Gotfred Hansen; blev 1828 Vinhandler, 1840 Grosserer i København, 1846 Natio-

nalbankdirektør og 1848 Medlem af Grosserersocietetets Komité. Efter L. N. Høedts Død 1856 var H. den egentlige Leder af Nationalbankens Styrelse og viste her en fremragende Dygtighed under den store Handelskrise 1857. Allerede 1832 blev H. en af Stadens »to og tredive Mænd« og 1840, efter Kommunalbestyrelsens Omordning, Borgerrepræsentant; 1841—46 var han Raadmand, men blev derefter paany Medlem og 1855—58 Formand for Borgerrepræsentationen samt øvede en vigtig Indflydelse paa alle de kommunale Forhold. Dertil spillede H. en ikke ringe politisk Rolle. 1835 var han Stænderdeputeret, 1848—49 Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling og af Grundlovsudvalget, 1850—55 af Landstinget og var i alle disse Forsamlinger en af det nationalliberale Partis Ledere. Desuden var han en af Stifterne af det skandinaviske Selskab (1843), den slesvigske Hjælpeforening (1844) og af Foreningen til Værn om Grundloven 1854. Død 15. Sept. 1861. Ill. Tid. III, 1; Bricka: Biogr. Leks.

Hansen, Heinrich, født 23. Nov. 1821 i Haderslev, Arkitekturmaler, Professor, Etatsraad og Medlem af Kunstakademiet fra 1858. H. kom som Malersvend til København fra Flensborg, hvor hans Fader Claus H. var Farver. Han søgte straks at blive Elev af Kunstakademiet for at blive uddannet til Kunstner, særlig til Dekorationsmaler, og kom til at deltage i Udsmykningen af Thorvaldsens Museum. Han vandt 1844 den lille og 1846 den store Sølvmedaille i Dekorationsskolen, men var samtidig rykket op i Modelskolen, hvor han i December 1846 vandt den store Guldmedaille for Maleri efter levende Model. Samtidig malede han Dekorationer i Christian den Fjerdes Kapel i Roskilde Domkirke under Eddelien (1844—47). Endnu i 1847 vandt han en Pengepræmie i Dekorationsfaget og fik en Rejseunderstøttelse af det Rejersenske Fond for at gøre dekorative Studier i Udlandet. Paa denne Rejse besøgte han udelukkende Tyskland. Efter sin Hjemkomst lagde han sig ivrig efter Arki-

tekturmaleri. 1849 begyndte han at udstille og har vundet et betydeligt Navn i sit Fag. Han har gengivet mange af Pragt-

værkerne i Christian den Fjerdes Bygninger (Rosenborg, Børsen og Frederiksborg). Det var navnlig af meget stor Betydning efter Frederiksborg Slots Brand, at han ved sine Studier og Malerier kunde give et udmærket Grundlag til Genopførelsen og Udstyrelsen af Slottet. Han har saaledes givet de Tegninger, hvorefter Riddersalens og Bedestolens Lofter er udførte. Foruden sin egentlige kunstneriske Virksomhed har han stor Fortjeneste af Kunsthaandværkets Udvikling i Danmark. Han har sam-

men med flere andre Malere, Billedhuggere og Arkitekter givet Tegninger til Ting, der hører med til at danne et stilfuldt Hjem, som Møbler, Sølvtoj, Tæpper, Porcelæn m. m. Det har fremkaldt en Art Revolution paa dette Omraade, som har forplantet sig til Haandværkerne, der tidligere ikke søgte Bistand hos Kunstnerne. Han døde 11. Juli 1890. Weilbach: Konstnerlex.; Bricka: Bicgr. Leks.

Hansen, Jens Andersen, Politiker, født 7. Jan. 1806 i Odense, kom næste Aar til Rudkøbing, hvor han lærte Skomagerhaandværket hos sin Fader. 1827—29 arbejdede han i København. 1834 blev H. Organist og Stadsmusikant i Rudkøbing, blev Skomagermester 1835, men flyttede 1838 til Slagelse og 1841 til Fredericia. Allerede 1831 var I. A. Hansen, som han sædvanlig benævnedes, begyndt at skrive politiske Artikler, og han udgav 1833 et Flyveskrift om den daværende kirkelige Strid, i hvilken han stillede sig paa Grundtvigs Side; i de følgende Aar skrev han flere mindre Stykker om Haandværkernes Forhold og 1841 et Skrift mod Sognetvangen. Efter forgæves at have søgt om Tilladelse til at tage Skolelærereksamen, flyttede H. næste Aar til København. Her begyndte han Udgivelsen af Ugebladet »Almuevennen«, hvori han djærvt og hensynsløst forsvarede de lavere Klassers Interesser imod Godsejeres og Embedsmænds virkelige eller formentlige Undertryk-

kelser. I Juli overtog H. som nomine^l Redaktør det juridiske Ansvar for »Fædrelandet« og blev som saadan i Foraaret 1843 sat fire og tyve Timer paa Vand og Brød, fordi han ikke vilde afgive en Erklæring, som Dommeren krævede, om Forstaaelsen af en Artikel. I Okt. 1845 optraadte I. A. H. første Gang som Folketaler i Holbæk Amts Landkommunalforening og tilraadede her Bønderne at mistro alle dem, der kaldte sig deres Venner, og kun stole paa sig selv. 1848 blev I. A. H. Medlem af Bestyrelsen for »Valgreform-Foreningen«, der holdt Møder i Hippodromen og især kæmpede mod de kongevalgte Medlemmer af den grundlovgivende Rigsforsamling, og i Oktober samme Aar valgtes han til Medlem af denne. Siden genvalgtes han stadig i samme Kreds (Svendborg Amts 6. Kreds) til Rigsdagens Folketing — 1864—65 ogsaa til Rigsraadet — i Reglen uden Modkandidat lige til Juni 1866, da hans Afstemning for Grundlovsforandringen medførte hans Fald. Dog valgtes han i Svendborg i Oktober s. A. og genvalgtes ogsaa senere hen. 1856—63 var han Medlem af Rigsraadet, valgt i Folketinget. I Maj 1851 var han bleven Medlem af Bondevenneselskabets Bestyrelse, og han var senere Medstifter og til Dels Formand for dets Efterfølgere »Østifternes Folkeforening« og »Femte Juni Foreningen«. 1855 blev han Formand for Holbæk Amts Brandforsikring, hvorfra Gleerup fortrængtes, og senere for en Kreaturforsikring i samme Amt. 1856 overtog han Bladet »Morgenposten« og forenede »Almuevennen« dermed, men overgav 1864 Redaktionen til sin yngre Broder N. H. (1861—73 Rigsdagsmand for Holbæk). I sin lange politiske Virksomhed har I. A. H. dels ved private Forslag, dels som Medlem af og Ordfører for vigtige Udvalg, medvirket til mange større eller mindre Reformers Gennemførelse, især til Landboernes Bedste og til Udvikling af kommunal Selvstyre samt til Ordning af Embedsmændenes Lønningsforhold. Medens han stadig blev sine demokratiske Partibestræbelser tro og ved en bitter og spidsfindig Kritik nærrede Landboernes Mistillid imod Embedsmændene, gjorde han flere Svingninger med Hensyn til de store nationale og

politiske Spørgsmaal og indgik gentagne Forbund med naturlige Modstandere for at fremme disse Formaal og bryde de nationalliberales Magt. Saaledes forsvarede han 1852—53 Helstaten med største Varme, medens han før og senere var Ejerdansk — 1861 endog Medlem af Dannevirkeforeningen; ligesom han i 1857 og følgende Aar udtalte sig i afgjort skandinavisk Aand, men stemplede det senere som »Hjemmesvenskeri«; og ligesom han 1852 indgik Forbund med den gamle helstatlige Reaktion, grundlagde han 1865 »Oktoberforeningen« mellem »de store og smaa Bønder« og traf en hemmelig Aftale med Gudsvejernes Fører, Grev Frijs, om Landstingets Sammensætning i den nye Grundlov for at komme sine gamle Modstandere til Livs. 1870 var I. A. H. en af Stifterne og Førerne af »Det forenede Venstre«, men blev i de følgende Aar trængt i Skygge af yngre Kræfter. Kort før hans Død opdagedes det, at han i Aarenes Løb havde gjort sig skyldig i Underslæb ved Styrelsen af de to ovennævnte Forsikringsforeninger. Foruden flere mindre Flyveskrifter udgav I. A. H. »Vor Forfatnings Historie« 1848—66 og »Mit Livs Historie og Gerning« (1875), begge ufuldendte. Død 1. Juni 1877. Barfod: Danske Rigsdagskal.; Rugaard: I. A. Hansens Liv og Levned; Almuevennen 1875—76 (Selvbiografi); Erslev: Forf. Leks.; Bricka: Biogr. Leks.

Hansen, Jørgen Christian, Operasanger, født 24. Maj 1812 i København, hvor hans Forældre drev en lille »Have med Keglebane og Beværtning«. Han viste tidlig musikalske Anlæg, og hans Fader havde derfor købt ham en Violin, og paa denne spillede han aarle og silde. Det blev ved et heldigt Tilfælde Koncertmester Wexschall, der kom til at vejlede det unge Talent. Hos denne strenge kyndige Lærer avancerede C. H. i Løbet af et Par Aar op i Række med hans dygtigste Elever, men denne Fremgang blev desværre Anledning til et Brud mellem Lærer og Elev, idet Wexschall i Hidsighed forløb sig overfor ham. Han fik dog snart Anledning til at fortryde dette Brud med Musikken, thi da man i Hjemmet diskuterede, hvad han nu skulde tage sig for, blev det, trods hans bestemte Protester, besluttet, at han skulde sættes i Skomagerlære. I disse ængstende Forventningens Tider førte Tilfældet Chr. H. ind i Trinitatis Kirke, hvor han hørte en af det kgl. Teaters udmærkede Operasangerinder synge ved en Koncert. Han blev saa sælsomt grebet af denne store pragtfulde Stemme, at han følte sig som forvandlet og

fyldt af en Vemod, der gav sig Luft i Taarer. Da det nu samtidig hændte, at han i en Avis saa et Avertissement, hvori det hed, at unge Mennesker med Sangstemme og musikalske Anlæg kunde melde sig ved Teatret og blive antagne, betragtede han det som et særligt Bud til ham. Han henvendte sig efter den opgivne Adresse hos Professor Siboni. Længe før Turen kom til ham for at prøves, var det fornødne Antal Korister antagne og de overtallige i Korthed sendt bort med Undtagelse af Chr. H. Hans ungdommelige Skikkelse og vakre Ansigt tiltalte i høj Grad Siboni, og efter at have prøvet hans Stemme og fundet denne af en blød og sympatisk Klang, tilbød han ham privat Undervisning, indtil der blev en Plads ledig ved Konservatoriet. I kort Tid udvikledes hans herlige Evner, saa at han 1832 som Konservatoriets Elev kunde optræde paa det kgl. Teater i en Operette »De to Sedler« i en komisk Rolle, hvori han høstede stort Bifald. Alligevel kom han først rigtig frem, da Marschner kom til København for at lede Opførelsen af Operaen »Hans Heiling« og valgte den unge Sanger til Titelrollen, der var et meget vanskeligt Parti, men som han klarede med Glans. Efter den Tid fejrede han mange Triumfer med sin paa en Gang bløde og kraftige Stemme, der sang ham ind i alle Hjerter og gjorde ham til Aftenens Helt, naarsomhelst han optraadte. 1839 blev han kgl. Skuespiller og skabte en Masse Sangroller, der var aldeles uovertræffelige. I Operaen »Don Juan« lagde han i Titelrollen en saa bedaarende Magt og udførte den med en saadan Gratie, at den umuligt kunde gives mere fyldestgørende. Endnu paa Femogtyveaarsdagen efter Førsteopførelsen, og endogsaa senere, gav Publikum jublende sin Tak og Glæde til Kende for denne Præstation. Ogsaa som Romancesanger vandt han Bifald. Han fik Titel af kgl. Kammer-sanger. Sidste Gang han optraadte var i Titelrollen i »Farinelli« 1875. Død 24. Febr. 1880. Bricka: Biogr. Leks.

Hansen, Mads, Bondesøn fra Svendborgegnen, folkelig Digter, født 23. Juli 1834, skrev i Midten af Treserne til en Fane-indvielse i sin Skyttekreds Sangen »Til Nordens Kvinde« (Vi har

sagt det saa tidt, og Du ved det saa godt), der bredte sig over alle Landets Egne og gjorde sin Forfatter berømt i et Nu. Det

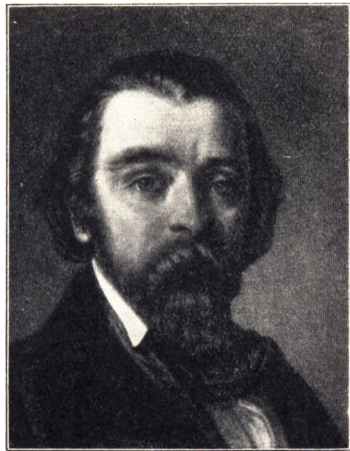

var dog ikke hans første Digt; allerede længe før havde han givet Vidnesbyrd om digterisk Begavelse, men den var ikke naaet ud over hans nærmeste Kreds. Nu udgav han 1866 en lille Digtsamling, der i tre Aar opnaaede fem Oplag og alle- vegne vakte Forbavselse ved den usædvanlige, hos en Almues- mand næsten uforklarlige Let- hed og Skønhed i Sprogbehand- lingen, saavel som ved den Sik- kerhed, hvormed Forfatteren slog ind i vore forudgaaende

store Lyrikers Spor. Oprindelighed i Tanken, Selvstændighed i Syn var ikke fremherskende hos ham, og Forfatterens Popu- laritet tabte sig med samme Hurtighed, som den var opstaaet. En ny Samling Digte fandt vel Læsere, men den tredie, »Mark- blomster«, blev kun lidet paaagtet. For sine Standsfæller skrev han Gaardmandsbogen og Husmandsbogen. Han var desuden virksom for Højskolesagen, omfattede Skyttebevægelsen med Iver, støttede Husflidsbestræbelserne og udbredte stærkt aandel- ligt Liv paa sin Egn. Kun 46 Aar gl. døde denne mærkelig begavede Bonde 2. Apr. 1880. 1881 rejstes der ham et Mindes- mærke i Vester-Skjerninge, hans Fødested. P. R. Møller: Mads Hansen; I. S. Brandt: Mindeblade over Digteren M. H.; Nu- tiden IV; Højskolebladet 1881; Bricka: Biogr. Leks.

Hansen, Theophilus Edvard, Broder til H. C. Hansen, født 13. Juli 1813 i København, østrigsk Overbygningsdirektør og Friherre. Som Elev af sin 10 Aar ældre Broder og af Hetsch besøgte han Kunstakademiet for at uddanne sig til Bygmester, vandt 1832 Sølvmedaille og 1835 den lille Guldmedaille og i Mellemtiden en Pengepræmie. Da det lykkedes ham at faa Rejseunderstøttelse fra den Rejersenske Fond, rejste han til Grækenland til sin Broder. Han kom til at bygge Observato- riet i Athen og senere Videnskabsakademiet sammesteds. Her gjorde han Bekendtskab med den tyske Arkitekt Förster, der

førte ham til Wien, hvor han i Forening med ham og senere alene byggede Vaabenmuseet, der udgør en Del af det store Arsenal i Wien. Senere har han bygget det ny »Konservatorium« i Wien, i Renæssancestil. »Den evangeliske Skole«, »Børsen« og »Rigsraadsbygningen«. Ligesom han har vundet et stort Navn i Tyskland baade som Bygmester og Lærer (fra 1868 var han Professor ved Kunstakademiet i Wien), saaledes var han ogsaa den, man henvendte sig til efter at Christiansborg Slot var nedbrændt, og det blev overdraget ham at give Udkast og Forslag til et nyt Slot og til en Rigsdagsbygning, men han var da for gammel til at kunne producere noget, der var paa Højde med hans tidligere Arbejder. Han døde i Wien 17. Febr. 1891. Museum 1890; Weilbach: Konstnerlex.; Illustr. Tid. 1868; Ude og hjemme 1882—83; Tidsskr. for Kunstindustri 1886; Bricka: Biogr. Leks.

Hartmann, Johan Peter Emilius, Komponist, født 14. Maj 1805, blev en af Danmarks ypperste Tonedigtere. Han lærte Musik af sin Fader. Faderen havde været Cantor ved Garnisonskirken i København og var indvandret fra Schlesien, men blev ansat som Violinist og Koncertmester i det kgl. Kapel i København. Faderen ansaa den Stilling, der kunde naas ad Studiernes Vej, for sikrere og bedre end den, Musikken førte til. Sønnen bøjede sig for denne Anskuelse, tog alle sine Eksaminer med bedste Karakter og blev juridisk Kandidat. Men Musikken var dog hans kæreste Syssel, og den skaffede ham hans første Embede som Organist ved Garnisonskirke i Faderens Sted. Han var den Gang kun 19 Aar, men havde allerede komponeret forskellige Værker og vundet en velvillig Raadgiver og Hjælper i Weyse, der i sin Tid havde opdaget hans musikalske Originalitet. Et Par Aar efter traadte han frem for Offentligheden som Komponist til en Ouverture og en Kantate, hvorefter fulgte en Fantasi for Piano, samt en Sonate for Piano og Violin, der vidnede om hans ualmindelige Begavelse. Det var derfor ganske naturligt, at man 1827 valgte

ham til Lærer ved det af Siboni oprettede Musikkonservatorium, hvor han ogsaa efter Sibonis Død indtil dets Nedlæggelse 1840

indtog første Plads. Marschners Nærværelse 1836 i København og den Deltagelse, han viste den unge Komponists Arbejder, gav Anledning til, at H. kort efter drog til Tyskland, Frankrig og Schweiz, hvor han traf sammen med Datidens mest fremragende Musikere og Komponister, og blandt disse Spohr, hvis kunstneriske Retning han følte sig stærkt tiltrukket af. Da Musikforeningen stiftedes 1836, valgtes han til Medlem af Administrationen; fra 1839 var han stadig dens Formand til 1892. I alle disse

Aar har han virket for denne Forenings Formaal og baaret den ved sine Koncerter og Kompositioner. Samme Interesse har han vist Studentersangforeningen, hvis Dirigent han var 1843. Samme Aar blev han Weyses Efterfølger som Organist ved Frue Kirke og 1867 Medbestyrer og Lærer i Teori og Orgelspil ved Københavns nye Konservatorium. Trods alle disse Hverv har han udfoldet en betydelig Kompositionsvirksomhed. For Teatret har han saaledes skrevet Operaerne »Ravnen« 1832, »Corsarerne« 1835, »Liden Kirsten« 1846 samt Musik til flere af Oehlenschlägers Tragedier, til Heibergs »Syvsoverdag«, til H. C. Andersens »Maurerpigen« og til flere af Bournonvilles Balletter. Koncertlitteraturen har han forøget med en stor Komposition, »Dryadens Bryllup«, og mange mindre, saasom »En Sommerdag«, »Zigeunersang«, »Hinsides Bjergene«, »I Provence«. Alle H.s Kompositioner lader sig ikke opregne, det maa være nok at anføre, at en sjælden Rigdom af Følelse og Poesi, er nedlagt i hans Værker, og i særlig Grad er hans Musik Udtryk for noget ejendommeligt nordisk, bygget som den er paa Folkevisetonen og den nordiske Oldtids Stemningsliv (i særlig Grad gælder dette Operaen »Liden Kirsten« og Balletten »Thrymskviden«). Korstykket »Vølvens Spaadom« er vistnok et af de mægtigste og ejendommeligste Udslag af Hartmanns Geni, og den store Kantate til Universitetets 400-Aarsfest 1879 vidner om en, trods høj Alder, bevaret Inspiration og Skaberkraft. Da Hartmann

fyldte 80 Aar, sund paa Sjæl og Legeme, vistes der den, som Kunstner og Menneske lige afholdte, Komponist en Hyldest af alle fra øverst til nederst. 1849 var han blevet Professor, 1874 tildelte Universitetet H. Æresdoktorgraden, 1886 blev han Storkorsridder, men mere betydende end alle ydre Udmærkelsestegn er den Udbredelse, hans Sange har faaet, idet de stadig hører til de mest yndede og kendte i hele Folkets Samling af Sange og Melodier, f. Eks.: Flyv Fugl; Stork, Stork Langeben; Lær mig Nattens Stjerne; Slumrer sødt i Slesvigs Jord o. m. fl. Han døde 10. Marts 1900. C. Thrane: Danske Komponister; Musikforeningens Festskrift; Illustr. Tid. 1900; Erslev: Forf. Lex.; Schytte: Musiklex.; Bricka: Biogr. Leks.; W. Behrens: I. P. E. Hartmann (1895); A. Sørensen: Studentersangforeningen 1839—89.

Hartmann, Vilhelm Emilius Zinn, født 21. Febr. 1836, blev 1861 Organist ved St. Johannes Kirken paa Nørrebro og forflyttedes i samme Egenskab 1871 til Slotskirken. Blandt hans dramatiske Kompositioner kan nævnes Operaerne »Elverpigen«, »Corsikaneren« og Musikken til Hostrups »En Nat mellem Fjeldene«. Af hans tre Symfonier er især den sidste »I Riddertiden« ligesom hans nordiske Folkedanse for Orkester og »Ouverture til et nordisk Sørgespil« jævnlig opførte, ogsaa i Udlandet. To Klavertrioer, en Sonate for Stryge- og Blæseinstrumenter, en Strygekvartet, Korstykket »Vinter og Vaar«, Kvartetter for Mandsstemmer tilligemed en Masse Romancer og Sange samt Klaverstykker af Værdi skyldes E. H. Han døde 18. Juli 1898. V. Møller: Danske Kunstnerportr.; Schytte: Musikleks; Bricka: Biogr. Leks.

Hauch, Johannes Carsten, Digter, født 12. Maj 1790 i Frederikshald, hvor hans Moder ogsaa var født, medens Faderen var af dansk Slægt og født i København. Fra sin Post i Smaalene, hvor han var Amtmand, forflyttedes Faderen 1792 til Bergen som Stiftamtmand, og Sønnen sattes nu i Huset hos den som en dygtig Pædagog bekendte Præst Hertzberg i Malmanger ved Hardangerfjorden, hvor han opholdt sig i flere Aar. Efter sin Moders Død 1802 kom han til Danmark, da Faderen var bleven Stiftamtmand i Sjælland, og sattes i Skole i København, hvor Overgangen fra den storslaaede og skønne Fjeldnatur til det mere indeklemt Byliv i Begyndelsen tyngede hans Sind.

Under Englændernes Overfald 1807 søgte H., der endnu var i øverste Klasse, om Tilladelse til at træde ind i Studenterkorpset, og da dette blev ham nægtet,

deltog han med Livjægerne i Byens Forsvar, navnlig i de bekendte Udfald fra Classens Have. 1808 blev H. Student og kastedesig med Iver over de filosofiske og fysisk-kemiske Studier, saa at han til anden Eksamen fik Udmærkelse i alle de herhen hørende Fag. Det var Bestemmelsen, at han skulde studere Jura, men forinden han tog fat paa denne, lagde han sig i nogen Tid efter Fransk og Tysk og læste Voltaire og Wieland. Fra Juraen droges han mere og mere over mod

Filosofien og Naturvidenskaberne, paavirket af Ørsted, og under mægtig Indflydelse af Oehlenschlægers Digtning, som straks vakte hans Beundring, vendte han sig mod Poesien. Han læste Shakespeare, Goethe, Tieck, Novalis; disse vakte yderligere hans poetiske Sans, og han skrev nu nogle Digte, der offentliggjordes i »Athene«. Et større Arbejde, »Contrasterne«, saa Lyset 1816, og det lyriske Drama »Rosaura« 1817, men kort efter deres Udgivelse saa han klart disse Arbejders Mangler, og mismodig herover hørte han op med digterisk Produktion for med Iver at kaste sig over Naturvidenskaberne. Han tog 1820 Magisterkonferens og disputerede det følgende Aar for Doktorgraden, hvorefter han med offentlig Understøttelse tiltraadte en længere Udenlandsrejse. I Paris opholdt han sig et Aar og rejste derfra over Sydfrankrig til Italien. I Neapel blev hans ene Fod angrebet af en Sygdom, der blev baade lang og smertefuld og sluttelig maatte hæves ved en Amputation. I denne sørgelige Tid, da han skilt fra Slægt og Venner laa syg i det fremmede Land og ikke kunde sysselsætte sin Aand med det sædvanlige videnskabelige Arbejde, blev Poesien hans Trøst. Medens han færdedes sund og i Hjemmets Kreds, svigtede Musen ham, men nu besøgte den ham og bragte Trøst og Lægedom ved at oprulle for hans Syn Billeder, der hjalp ham til at bære Virkelighedens knugende Tryk. Under Sygdommen i Syditalien skrev han det romantiske Eventyr »Hamadryaden« og Sørgespillet »Bajazet«; i Rom inspireredes

han af Minderne fra Oldtiden til at skrive Dramaerne »Tiberius« og »Gregorius den Syvende«. Med disse Arbejder begynder Hauchs digteriske Virksomhed; dog havde han ogsaa her mest Øje for Fejlene og havde nær fattet den Beslutning at bryde med Poesien for at tage blivende Ophold i Italien som Naturforsker. Slægt og Venner bragte ham dog fra dette Forsæt, og efter seks Aars Ophold i Udlandet vendte han tilbage til Danmark og blev straks ansat som Lektor i Naturvidenskaberne ved Sorø Akademi. Herfra deltog han med P. Hjort og Chr. Wilster i »Soranerfejden« mod Johan Ludvig Heiberg, der i sin »Flyvende Post« var optraadt som Baggens Arvtager i den kritiske Bedømmelse af Oehlschlægers Digtning. Under denne Strid, der særlig førtes 1830, skrev Hauch foruden flere omfattende kritiske Artikler »Den babyloniske Taarnbygning i Miniature«, men trak det korteste Straa overfor Heibergs elegante Polemik og Hertz' Satire i »Gengangerbrevene«. I denne Strid høstede H. ingen Laurbær, men derimod vandt han i den Række af værdifulde Romaner, han kort efter begyndte Udgivelsen af, en ufor-gængelig Anerkendelse som en stor og betydningsfuld Digter. »Vilhelm Zabern« aabnede Rækken af disse vægtige Bidrag til dansk Prosadigtning, derefter fulgte »Guldmageren«, »Robert Fulton«, »En polsk Familie«, »Slottet ved Rhinen«, »Fortællingen om Haldor« og sidst (1860) »Charles de la Bussière«. Af dramatiske Arbejder har H. skrevet den af Heiberg stærkt roste Tragedie »Svend Grathe«, senere fulgte »Søstrene paa Kinnekullen«, »Marsk Stig«, »Æren tabt og vundet«, »Tycho Brahes Ungdom«, »Kongens Yndling« og »Henrik af Navarra«. Det er imidlertid som Lyriker, at H. har vundet sin fremtrædende Plads i dansk Litteratur. I »Lyriske Digte« fra 1854 og navnlig »Lyriske Digte og Romancer« fra 1861 findes Udtryk for det dybeste i hans Begavelse, hans Samfølelse med Naturen og hans Længsel mod Evigheden, den, der hæver Mennesket op mod de store Magter, over alt, hvad der er ringe og lavt. H. var en kort Tid Professor i nordisk Litteratur i Kiel, men forlod Byen ved Oprets Udbrud. I København holdt han Forelæsninger om den islandske Sagalitteratur. 1851 blev han udnævnt til Professor i Æstetik. I Sæsonen 1858—59 var H. Teaterdirektør og 1860 Teatercensor. 1864 udgav han to Bind Erindringer om sin Barndom og Ungdom og om den første saa betydningsfulde Udenlandsrejse. H. er en af de ædleste Skikkelser i vor Litteratur. Hans Hjertes Renhed udtaler sig i hans Frembringelser som

en kraftig Indignation over alt, hvad der er slet, og viser en barnlig Tillid til Forsynets Styrelse, grundet paa Forskerens Indsigt i Styrelsens Love. H. døde 4. Marts 1872 i Rom og ligger begravet paa den derværende protestantiske Kirkegaard. F. Rønning: I. C. Hauch; G. Brandes: Danske Digtere; Erslev: Forf. Lex.; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Bricka: Biogr. Leks.

Hedemann, Hans Christoffer Georg Frederik, General, født 7. Juli 1792 i Flensborg, blev Officer 1809, Chef for 10.

Bataillon i 1842 og for 1. Jægerkorps 1846. Han blev ved Krigens Udbrud 1848 trukket frem af Tscherning og blev, skønt han var en af Hærens yngste Oberster gjort til Højstkommanderende over den aktive Hær med Læssøe som Stabschef. Han førte den lille danske Hær i hele Felttoget 1848, altsaa i de hæderlige Træfninger ved Bov, Slesvig, Nybøl og Dybbøl, indtil han 16. Juli afgav Kommandoen til General Krogh. Efter den Tid var han Kommandant i Københavns Citadel

indtil 1855. Død 31. Maj 1859. Tidsskr. for Krigsvæsen 1859; Vort Forsvar 1890; Bricka: Biogr. Leks.

Heegaard, Poul Sophus Vilhelm, Filosof, født 19. Jan. 1835 i Slangerup, hvor hans Fader var Postekspeditør, studerede først Teologi, men gik derfra over til Filosofien, især under Indflydelse af Rasmus Nielsen, af hvis Forsøg paa at gøre Naturvidenskaberne og Matematiken frugtbringende for Filosofien han især følte sig tiltrukken. Matematiske Studier udfyldte ogsaa senere en betydelig Del af H.s Tid. I sit Skrift »Indledning til den rationelle Etik« 1866, som væsentlig har en historisk kritisk Karakter, sluttede han sig ogsaa til R. Nielsens Lære om Tro og Viden som to absolut uensartede Principper, men brød i et senere Skrift »Prof. R. Nielsens Lære om Tro og Viden« med sin tidligere Lærer. 1870 blev han Docent, 1875 Professor ved Universitetet og udgav 1871 en »Formel Logik« til Brug ved sine Forelæsninger. I Aarenes Løb fik især Studiet af Kant og Lotze en indgribende Indflydelse paa hans almindelige Anskuelse. I sin Bog om »Intolerance« 1878 tog

han Ordet for Anerkendelsen af de enkelte Individets Ret til at forme deres religiøse Anskuelse paa en med deres Personlighed stemmende Maade; han ytrer sig skeptisk overfor enhver videnskabelig Afgørelse af religiøse Problemer, men hævder stærkt, at Muligheden af, at Troen (særlig Udødelighedstroen) kunde have Ret, er af stor Betydning for Livsførelsen (vi lever paa Muligheder). 1880 udgav han et større populært Skrift »Om Opdragelse«, som har fundet vid Udbredelse og gjort stor Nytte ved den sunde menneskelige Aand, der gennemtrænger dette Værk. Samme Aar rantes han af et Slagtilfælde, som tiltog ved Virkningen af en stor Familiesorg. Nedbrudt paa Aand og Legeme fandt han sin sidste og eneste Trøst i den kristne Tro og udtalte dette paa en meget smuk Maade i Fortalen til den ny Udgave af Skrifterne »Om Opdragelse«. Han døde 27. Marts 1884. 1874 udkom under Mærket B. C. en Række populærpsykologiske Karakteristiker, betitlet »Øjeblikksfotografier«. H. har desuden skrevet nogle Fortællinger, der udkom anonymt, »Et Handelshus«, »Familien Gorm« o. fl. Illustr. Tid. 1884; Bricka: Biogr. Leks.; Høffding: Den nyere Filosofis Historie; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.

Heegaard, Steffen Peder Anker, Fabrikant, født 29. Juli 1815 i København, overtog sin Faders Forretning som Jernstøber og købte 1857 Statens Fabrikker ved Frederiksværk, hvorfra han paa den nordiske Udstilling 1872 udstillede sine udmærkede Maskiner og sine saa berømte emailerede Gryder. 1868 blev han valgt til Borgerrepræsentant og genvalgtes stadig indtil 1885. 1870 blev han Formand for Industriforeningen indtil 1876, og havde 1872 vigtig Del i den store nordiske Udstilling 1872. 1883 blev han Etatsraad. Han døde 19. Dec. 1893. C. Nyrop: Industriforeningen; Bricka: Biogr. Leks.

Hegel, Frederik Vilhelm, Forlagsboghandler, er født 11. Maj 1817 i Fredensborg. Efter at have gaaet i Borgerdydsskolen kom han i Lære i den Gyldendalske Boghandel, hvor han snart gjorde sig saa bemærket, at han kun 21 Aar gl. blev Leder af den fra Forretningen udgaaede Forlagsforening. Nogle Aar efter overtog han Boghandelen og i en Alder af 33 Aar hele Forlaget. Efterhaanden opgav H. Boghandelen for helt at ofre sig for Forlagsvirksomheden, og i denne Stilling skaffede han sig snart et anset Navn. Han blev Forlægger for næsten alle betydelige Forfattere

i Danmark og Norge og var knyttet til de fleste og betydeligste af dem ved et nært Venskab, som ved forskellige Lejligheder har fundet Udtryk i smukke Digte og Taksigelser til ham fra dem, hvem han var en altid trofast Støtte. H. unddrog sig aldrig de Forpligtelser, et stort Forlag har overfor Landets Litteratur, han var aldrig blot Forretningsmand og har derfor haft stor Betydning for sit Land. Han beklædte forskellige Æresposter og fik forskellige Titler; 1887 blev han Etatsraad. Han døde 27. Dec. 1887. C. Nyrop: Den danske Boghandel II; Delbanco: Festskr. i Anledn. af Boghandlerforeningens Halvhundredaarsdag 1887; Illustr. Tid. XXIX, 168; Nutiden XII, 135; Bricka: Biogr. Leks.

Heger, Eline (Ellen) Maria, født Schmidt (Stephan Hegers Hustru), født 13. Dec. 1774, optraadte første Gang paa det kgl. Teater 26. Nov. 1793, efter som Barn at have besøgt Balletskolen. Den Renhed og jomfruelige Ynde, der var udbredt saavel over den unge Pige som over hendes Spil, skaffede hende et stort Repertoire, særlig i det saakaldte »rørende« Drama, og da Oehlschlæger traadte frem som dramatisk Digter, var hun selvskreven til at spille Elskerinderrollerne i hans Sørgepil. Blandt hendes Frembringelser kan nævnes Dyveke i Samsøes Drama, Thora i »Hakon Jarl«, Valborg i »Axel og Valborg«, Maria« i »Correggio«. Mad. Heger optraadte sidste Gang paa det kgl. Teater 13. Jan. 1832 som Sophie i »Magt og List«, og døde 7. Juni 1842. Overskou: Den danske Skueplads; Hist. Arch. 1875 I; Bricka: Biogr. Leks.; E. Reumert: Familien Heger.

Heger, Jens Stephan, Skuespiller, født 17. Sept. 1769, blev Student, debuterede 14. Apr. 1796 som Figaro i »Figaros Giftermaal« og udviklede sig hurtig til en fremragende Karakter-skuespiller. I den Snes Aar, han virkede ved det kgl. Teater, fik han en stor Del Opgaver, som han løste til Publikums Tilfredshed, Ejner Tambeskjælver i »Hakon Jarl«, Vilhelm i »Axel og Valborg«, Guilio Romano i »Correggio« og Horatio i »Hamlet« var blandt hans mest paaskønnede Præstationer. Det mærkedes i Roller som de nævnte, at H.s Aandsudvikling stod adskillige Trin over de fleste af hans Medspillende, særlig gav det sig tilkende i hans udmærkede Versfremsigelse, der forbandt den tragiske med den metriske Betoning. Dertil var han i Besiddelse af et klangfuldt, sonort Organ, en mandig Skikkelse og en værdig

Fremtræden. Trods alle disse Evner og Publikums Paaskønnelse mente han dog, at hans Kunstnerbane var forfejlet. Han var, som sin Fader, en mangesidig Begavelse; efter at have taget Studentereksamen med Glans, vilde han være Maler, besøgte Kunstakademiets Skoler, var Dusbroder med Thorvaldsen, men hans Fader modsatte sig hans videre Uddannelse til Kunstner. Han blev nu en Tid Huslærer paa Landet, vendte efter nogle faa Aars Forløb tilbage til København, forelskede sig i Skuespillerinden Eline Marie Schmidt, og gik til Teatret alene for at være hende nær. De blev gift 4. Febr. 1797. Sammen med sine mange Talenter, sin aandrige Natur og fine kritiske Sans havde han en Tid lang en formelig Raptus for Svømning, saa at han ganske gik op heri og derved bevirkede Oprettelsen af »Ryssensteens Badeanstalt«. 1817 fratraadte han sin Stilling som kongelig Skuespiller og levede Resten af sit Liv for litterære og praktiske Sysler, skrev Bøger for den modnere Ungdom, oversatte naturhistoriske Værker samt »Recept til et langt Liv og en glad Alderdom«. Han døde 8. Marts 1855. Overskou: Den danske Skueplads; Hist. Archiv 1875 I; Erslev: Forf. Leks.; Bricka: Biogr. Leks.; E. Reumert: Familien Heger.

Hegermann - Lindencrone, Cai Ditlev, født 17. Maj 1807, Søn af nedenstaaende og Generalløjtn. Hegermann-Lindencrone. Han blev 1822 Løjtnant og 1838 Ritmester. 1848 førte han som Major en Eskadron frivillige Husarer og var 1850 Forpostkommandør, i hvilken Stilling han ved flere Lejligheder viste stort personligt Mod. 1850 blev han Oberstløjtnant, 1857 Oberst og 1858 Generalmajor og Generaladjutant for Landetaten; men fjernedes fra den sidstnævnte Stilling i November samme Aar efter Sammenstød med Hoffet og blev derved Anledning til Ministeriet Halls Afgang i December. 1861 valgtes H.-L. til Folketinget imod Blixen-Finecke, men spillede ingen Rolle her. 1863 blev han Generalløjtnant, førte 1864 en Division og ledede dens Tilbagetog fra Dannevirke (6. Febr.) og efter den haardnakkede Træfning ved Vejle (8. Marts) gennem Nørrejylland op til Mors; det udførtes med stor Omsigt og skuffede aldeles Fjenden, der troede paa hans Bortgang til Helgenæs, men skaffede ham ikke desmindre megen Dadel i det almene Omdømme. Fra Mors agtede H.-L. i April at bryde ud og gøre et Angreb paa den østrigske Belejningshær foran Fredericia, hvorfra samtidig et stærkt Udfald skulde gøres; han haabede derved at kunne nøde Prøjerne til at

afbryde Angrebet paa Dybbølstillingen. Men skønt Planen var billiget baade af Krigsministeren og af Fredericias Kommandant Lunding, standsedes Udførelsen i sidste Øjeblik ved Paabud fra København, og desuden rømmedes Fredericia snart efter imod hans bestemte Raad. Som Chef for det nørrejske Hærkorps kunde H.-L. derfor intet udrette. 1865 blev han kommanderende General paa Sjælland, indtil 1867, da han afgik fra Tjenesten. 1874 skrev han »Om Krigsaaret 1864 og dets Indflydelse paa vort Hærvæsen« og næste Aar »Betragtninger i Anledning af D. G. Monrads politiske Breve«, i hvilke Skrifter han forsvarede sine militære Planer 1864. Han døde 22. Dec. 1893. Nationaltid. Nr. 2389; Bricka: Biogr. Leks.

Hegermann - Lindenchrone, Mette Louise Christiane Frederikke, født 4. Dec. 1778 af Forældrene Kammerherre Johan Frederik de Lindenchrone og Bolette Maria Harboe, Datter af Biskop Ludvig Harboe. Fru Louise H.-L. er bekendt som Forfatterinde til nogle Digte og et Par Dramaer, men er navnlig bekendt ved sine elskværdige »Danske Fortællinger« (1825). Hun var en from, begavet Kvinde, der var Genstand for sine Nærme-stes Kærlighed og Beundring og for sin Samtids Højagtelse. Hun døde 18. Juni 1853. Erslev: Forf. Lex.; M. Reinhardt: Familieerindringer II; Bricka: Biogr. Leks.

Heiberg, Johan Ludvig, født 14. Dec. 1791 i København. I sine Forældres Hjem blev H. fra sin tidligste Barndom vant til at færdes mellem højtannede Personer og fornemme Udlændinge, der her fandt et Samlingssted, hvor de i deres eget Sprog kunde udtrykke sig frit, hvad enten Konversationen gjaldt Alvor eller Skæmt, eller de lod Satiren og Viddet spille. At dette har haft Indflydelse paa den opvakte Dreng er utvivlsomt. Efter Faderens Landsforvisning tilbragte han nogle Aar hos Knud Lyne Rahbek og hans Hustru indtil Moderens Giftermaal med Baron Gyllembourg-Ehrensvärd, da han atter vendte tilbage til Moderens Hjem, hvor den aandsudviklende Paavirkning fortsattes. Her kom Oehlschlæger, Weyse, H. C. Ørsted o. fl. Her begyndte han sin første poetiske Virksomhed i de til Dels rimede Skuespil, han skrev for sit Marionetteater, til hvilke hans Moder syede Dukkerne (ikke blot Kostymerne), der eksisterer endnu. 1809 tog han Eksamen Artium, næste Aar anden Eksamen, og lagde sig samtidig efter poetiske og æstetiske Studier, samt efter Naturhistorie. Mate-

matik, Astronomi og Filologi. En Del af 1812 tilbragte han i Stockholm hos Slægt og Venner af hans Stedfader. Efter sin Hjemkomst blev han indført i Fru Frederikke Bruuns Hus, hvor han gjorde Bekendtskab med Baggesen. Ved Juletid 1813 udgav han under Titlen »Marionetteater« Skuespillet »Don Juan«, og det romantiske Drama »Pottemager Walter«, der modtoges med Velvillie af Publikum og Kritikken. I den Fejde, der den Gang fandt Sted mellem Baggese og Oehlenschlägers Tilhængere tog H. ingen Del, men udsendte ved Juletid det polemiske Digt

»Julespøg og Nytaarsløjer«, fornemmelig rettet imod den, efter hans Mening, overdrevne Forgudelse, der blev Ingemanns »Blanca« til Del. Af dette Angreb udspandt der sig en temmelig heftig litterær Strid, da Grundtvig tog Parti for sin angrebne Ven og derfor gjordes til Genstand for H.s Satire i den »Nye A-B-C« Bog, en Times Undervisning til Ære, Nytte og Fornøjelse for den unge Grundtvig«. 1817 skrev H. det romantiske Drama »Dristigt vovet, halvt er vundet«, paavirket af det Calderonske Drama, som H. særlig havde studeret, og valgt til Emne for sin Doktordisputats samme Aar. Med kongelig Understøttelse tiltraadte H. 1819 en Udenlandsrejse, hvorved han blev reven ud af den Tvivlraadighed med Hensyn til sit egentlige Studium, der i lang Tid havde voldt ham Vanskeligheder, da han ikke kunde træffe sit Valg, hvorvidt han vilde være Digter, Videnskabsmand, Æstetiker, Naturforsker, Landmaaler, Læge eller Diplomat. Hans Rejse gjaldt Paris, hvor han i tre Aar opholdt sig hos sin Fader, i hvis Hus alle fremragende Danske, saavel som franske Notabiliteter aflagde Besøg, hvorved H. havde Lejlighed til at gøre mange interessante Bekendtskaber. Heiberg studerede med Iver Naturhistorie og især den dramatiske Kunst og Musik, som der her var rig Lejlighed til at sætte sig ind i ved de ypperlige Pariserteatre. 1822 blev H. Lektor i dansk Sprog og Litteratur ved Universitetet i Kiel, men fandt Livet i den lille tyske Universitetsby utaaleligt, skønt hans Moder var flyttet over til ham, hvad der i nogen Grad bødede

paa hans Kedsomhed. Et nyt Liv vaagnede i ham ved Studiet af Hegels Filosofi, hvis System først gik op for H. paa Tilbage- rejsen fra et Besøg hos Hegel selv i Berlin. En umiddelbar Følge af denne Forstaaelse var hans Afhandling »Om den menneskelige Frihed«, det første danske Skrift, der er gennemtrængt af den hegelske Filosofi. En betydningsfuldere Følge havde dette Studium af Hegel — efter H.s eget Udsagn — ved at støtte ham under Udarbejdelsen af hans Vaudeviller, en Digtart, han havde stiftet Bekendtskab med i Paris, og som han nu vilde søge at faa indført paa den danske Scene for om muligt derved at danne sig en Eksistens i sin Fødeby og slippe bort fra de ham pinlige Forhold i Kiel. 1825 opførtes den første danske Vaudeville »Kong Salomon og Jørgen Hattemager«, der blev modtaget af det store brede Publikum med stormende Bifald trods de Indvendinger, der fremkom fra flere af Smagens Vogtere med Rahbek i Spidsen mod den og dens Efterfølgere: »Den 28. Jan.«, »Aprilsnarrene«, »Recensenten og Dyret«, Operetten »Et Æventyr i Rosenborg Have« og »De Uadskillelige«. For at imødegaa de væsentligste Indvendinger skrev H. sin Afhandling »Om Vaudevillen som dramatisk Digtart«. Herved kom han til Kundskab om den Fordel, det har, at staa i nært Forhold til Publikum. Han udgav derfor 1827—30 »Københavns flyvende Post«, hvori han begyndte sin kritiske Virksomhed med en Kritik over Oehlenschlägers »Væringerne i Miklagaard«. Frugten heraf blev en Fortsættelse af den Baggesenske Fejde, der fremkaldte Svar fra Oehlenschläger og hans Forsvarere, Soranerne Hauch, Wilster og P. Hjort, hvorved der udspandt sig en langvarig Polemik, som gav H. rig Lejlighed til at vise sin Behændighed i litterær Debat. 1828 skrev han det smukke nationale Skuespil »Elverhøj«, blev 1829 udnævnt til Teaterdigter og Oversætter, og 1830 blev han Docent ved den militære Højskole i Logik, Æstetik og dansk Litteratur. Samtidig udgav han en Afhandling »Om Filosofiens Betydning for den nærværende Tid«. Sine Vaudeviller fortsatte han med »Køge Huskors«, »De danske i Paris«, senere med »Nej«; samtidig skrev han Alferne«, »Fata Morgana« (1858), »Syvsoverdag« (1840); Romancesamlingen »De Nygifte« og den vittige apokalyptiske Komædie »En Sjæl efter Døden«, fremkom 1841. 1842 begyndte H. Udgivelsen af »Intelligensblade«, hvis Polemik fjernede ham fra den yngre liberale Del af Pressen og Publikum. Det sidste af H.s Arbejder for Scenen var »Valgerda«, som han lod opføre anonymt, hvorved

der rejstes en stærk Bevægelse for at komme til Kundskab om Forfatterens Navn. Nu trak H. sig tilbage til Beskæftigelser af en ganske anden Art, især Astronomien. Sit Arbejde paa dette Omraade har han nedlagt i de tre Aargange af »Urania«. Han sidste betydelige Digte er i 1848 hans varme patriotiske Udtalelse »Det danske Flag til Prinsen af Noer«, 1849 hans »Gadeviser« og den smukke Hyldest til Oehlenschläger ved Festen for ham, ligeledes det smukke Digt, han skrev ved Efterretningen om hans Ungdomsvenindes »Grevinde Bambelles« (Ida Bruns) Død samt den dramatiske Digtning »Nøddenkærnerne«. Aarene 1849—56, da H. var Direktør for det kgl. Teater, var en Periode rig paa Forviklinger, Besværligheder, Miskendelser og uheldige Omstændigheder af enhver Art, hvorved han kom i Konflikt baade med Teatrets Kunstnere og med Publikum; under denne Periode havde han sin bedste Støtte i sin Hustru, den eminent begavede Skuespillerinde Johanne Luise Heiberg. H. var Teatercensor til sin Død 25. Aug. 1860. H.s Betydning for den danske Litteratur er for Hovedpunkternes Vedkommende bestemt ved hans Kritik, der hviler paa et æstetisk System, grundet paa Hegels Filosofi. Han har ved sin æstetiske Bedømmelse i mange Henseender og paa mange Punkter forædlet, rensset og klaret Smagen og var i høj Grad Forkæmper for den Retning, for hvem Formen spiller en særlig Rolle. P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Molbech: Dansk poetisk Authologi; J. L. Heiberg: Et Liv genoplevet i Erindringen; Museum 1890.; Bricka: Biogr. Leks.; Georg Brandes: Essays.

Heiberg, Johanne Luise, født Pätges, J. L. Heibergs Hustru, Skuespillerinde, født 22. Nov. 1812. Hendes Forældre var tyskfødt. Faderen fra Köln, Moderen fra Frankfurt, af jødisk Slægt. Hendes Fader var Vinkyper, etablerede en Vinhandel her i København, men under Bombardementet 1807 mistede han alle sine Ejendele. Familien var nu forarmet, maatte flytte ud paa Nørrebro i lille Ravnsborg, hvor Johanne Luise fødtes. Moderen, der var en meget dygtig og praktisk Kvinde, havde her i København haft nogle Officerer i Middagsabonnement, disse blev forflyttede til Aalborg og foreslog Madam Pätges, at hun skulde rejse derover, for at de kunde vedblive at spise hos hende. Moderen rejste da med sine Børn derover, led megen Nød og Besvær undervejs og i Begyndelsen af sit Ophold der, hvor hun var fuldkommen fremmed.

En Underofficer ved Navn Zangenberg underviste Byens Børn i Dans; han havde lejet en stor Sal hos Madam Pætges paa de

Vilkaar, at han skulde give to af hendes Børn Undervisning i Dans. Han fandt, at Johanne Luise havde ualmindeligt Talent for Dans, hvorfor han, naar han skulde undervise Børn i Hjemmene udenfor Byen, paa Herregaarde eller lignende, udbad sig Forældrenes Tilladelse til at tage en lille Pige af sine Elever med for at hjælpe ham med at føre Børnene an. Denne Danseundervisning blev det første Trin paa Johanne Luisers Teaterbane, men varslede ikke om den Højde, den vilde naa, eller om

den Glans, hvormed den vilde slutte. Det varede ikke længe, inden Forældrene atter maatte søge tilbage til København, her tog Familien en ung jødisk Pige til Hjælp i Husgerningen. Denne unge Pige havde megen naturlig musikalsk Sans og en klar Sangstemme; hun sang for og med Børnene Arier og Duetter, og Børnene dansede for hende. En Dag fik hun den Idé, at disse Smaapiger burde gaa til Teatret; hun talte til Forældrene derom, men Faderen svarede, »at før vilde han dreje Halsen om paa dem«; dette var nu næppe ment bogstaveligt, thi en Dag førte den unge Pige uden videre Børnene til den daværende Dansemester Dahlén og spurgte ham, om han vilde antage disse to smaa Piger til Dansen ved det kgl. Teater, han saa nøje paa dem, opgav en Dag, hvor de skulde møde sammen med en Del andre Børn for at blive prøvede. De blev ved denne Prøve begge antagne. Nu var Faderens Betæneligheder hævede, og en Forfængelighedsfølelse traadt i Stedet. Johanne Luise var altsaa Elev ved det kgl. Teaters Danseskole. Imidlertid blev det i det reciterende Skuespil, at hun første Gang kom frem paa Scenen, nemlig som Barnet i Oehlenschlägers »Correggio«. I Jan. 1824 debuterede hun i Solodans i »Bjergbøndernes Børn og Spejlet« og glimrede saaledes her, at der i den følgende Sæson blev komponeret Partier for hende i tre nye Divertissementer. 1828 viste hun et overraskende Talent i et Deklamationsnummer og endnu mere fremtrædende kom dette Talent til Syne, da hun ved en

Aftenunderholdning optraadte som Trine i Poul Møllers Dialog »Hans og Trine«. Herved fik J. L. Heiberg Idéen til Vaudevillen »Aprilsnarrene«, hvori hun udførte Trine Rars Rolle. Derpaa spillede hun med overordentlig Bifald de for hende skrevne Overgangsroller »Et Æventyr i Rosenborg Have«, Caroline i »De Uadskillelige« o. fl. Tillige spillede hun i »Preciosa«, Agnete i »Elverhøj« og Julie i »Romeo og Julie«. 1829 udnævntes hun til kgl. Skuespillerinde. 1830 gav hun en mesterlig Fremstilling af Fenella i »Den stumme i Portici«. Hun boede paa denne Tid hos Ægteparret Wexschall, de bekendte Skuespillere. Heiberg havde allerede i flere Aar fulgt dette unge Talent med stor Interesse, ikke alene gennem de Roller, han skrev for hende, men ved at følge hele hendes aandelige Udvikling Punkt for Punkt; han havde formaaet sin Moder til at tage hende i sit Hus, da det Wexschallske Hus ikke egnede sig til Opholdssted for hende. (Heiberg boede paa det Tidspunkt ikke hos sin Moder). Her hos Fru Gyllembourg befandt den unge højtbegavede Pige sig vel, og her havde J. L. H. Lejlighed til at se og tale daglig med hende, naar han kom for at spise til Middag. En overilet Forlovelse blev opløst. Heiberg friede til hende, og hun blev hans Hustru 31. Juli 1831. Johanne Luise var da 19 Aar gl., og Johan Ludvig Heiberg 39 Aar. Trods Aldersforskellen var deres Ægteskab lykkeligt og harmonisk fra først til sidst. Fru H. har i de 268 forskellige Roller, hun har udført, vakt den højeste Beundring ved sit skabende Geni og sit Mesterskab i saa godt som alle Rollefag, fra de unge overgivne Pigeroller til de alvorlige og gribende Fremstillinger i Dramaet og Tragedien, alle udførte med sjælelig Sandhed og ægte kunstnerisk Kraft og Højhed (»Dina«, »Svend Dyrings Hus«, »Kong Renés Datter«, »Ninon«). Ved sine Bevægers fuldenkte Ynde, ved sine Øjnes aandelige Genspejlen af det indre Liv, ved sin Stemmes Tonefald, har hun stræbt at naa det Ideale i Menneskefremstilling. Fru Heiberg er den genialeste Kunstnerinde, den danske Scene har ejet. Ved sit Geni har hun virket vækkende paa sine Kunstfæller, saavel som paa sin Tids dramatiske Digtere, der skylder hende en meget stor Del af det Bifald, deres Værker blev mødt med. Midt i sin Glands forlod hun 1857 den danske Scene, hvor Forholdene hindrede hende i at virke med den Ro og den Lyst, hun hidtil havde været i Besiddelse af under sin Virksomhed. Da disse Forhold havde forandret sig, optraadte Fru H. atter 5. Okt. 1859 som Lady Teazle i »Bagtalelsens Skole« og blev modtaget

med overordentlig Begejstring. Kort efter fødte hun et nyt Blad til sin Kunstnerkrands ved sin geniale Fremstilling af Lady Macbeths Rolle. Endnu i fuld Besiddelse af sit Geni betraadte hun 2. Juli 1864 som Elisabeth i »Elverhøj« Scenen for sidste Gang. Som Forfatterinde er hun ogsaa optraadt og har gjort sig fortjent dels ved den Klargørelse, hun har givet af sine Svigerforældres Forhold og Personligheder i Skriftet om »P. A. Heiberg og Thomasine Gyllembourg«, dels i sit store Værk »Et Liv genoplevet i Erindringen«, hvori hun ikke blot har fortalt om sig selv og sine Oplevelser, men tillige givet en højst interessant Skildring af Personligheder og Forhold ved det kgl. Teater i København. Vaudevillen »En Søndag paa Amager« og »Abekatten« skyldes ogsaa hende. Og hun var ikke blot et stort Geni, men dertil et stort Menneske, hvem en betydelig Del af Samtidens berømte Kvinder og Mænd stadig stod i nær Forbindelse med, og som paa mange Maader gav Beviser paa stor Begavelse. Hun døde den 21. Dec. 1890. Overskou: Den danske Skueplads; P. Hansen: Den danske Skueplads; A. Aumont: J. L. Heiberg; Joh. L. Heiberg: Et Liv genoplevet i Erindringen; Bricka: Biogr. Leks.; Brevveksling mellem Fru Heiberg og Krieger.

Heiberg, Peter Andreas, Forfatter, født 16. Nov. 1758 i Vordingborg, hvor hans Fader var Rektor. Efter Fuldendelsen af sine Studier — han tog Theologicum 1777 — flygtede han for Gæld til Sverrig og tjente en Tid som svensk Soldat, men kom 1782 til sin Farbroder i Bergen, hvor han vakte Opsigt ved nogle Lejlighedssange og skrev Komedien »Forvandlingerne«. Efter Tilbagekomsten til København viste han ved Oversættelsen af Voltaires »Candide«, at han følte sig tiltrukket af de fra Frankrig kommende Oplysningsideer. Han optraadte desuden som Komedieforfatter med Karakterkomedien »Heckingborn« o. fl. og kom snart som en skarp og skaanselsløs Polemiker ind i Dagens litterære og senere i dens politiske Stridigheder. I »Rigsdalersedlens Hændelser« anvendte han en Form, der gav ham bekvem Anledning til at fremkomme med alle Slags Udfald mod Tidens Mangler og Misbrug. Klubberne, Lotterierne, Tyskheden, Bondetrældommen, Statsforfatningen og Selskabslivet, alt var Skive for hans Satire, hvorved han paadrog sig Fjendskab og Forfølgelser baade fra Private og fra Autoriteternes Side. Den første offentlige Tiltale skyldtes en Replik i »Rigsdalersedlens Hændelser«, hvor han beskyldte Myndighederne for

Underslæb, og hvorvel han — som hans Taktik var i Presse-sager — søgte at bortforklare Beskyldningen, blev han dog idømt en Bøde af 200 Rigsdaler. I »Indtogsvise«, skreven i Anledning af Kronprins Frederik VI.s og Kronprinsesse Mariæ Bryllup, forekom atter Hentydninger (»Ordnere hænger man paa Idioter«), som Øvrigheden tog sig af, og som paadrog ham en ny Mulkt paa 150 Rd., men som fremkaldte en Række politiske Viser fra hans Haand, der som en Løbeild spredtes blandt alle Klasser i Befolkningen og yderligere forøgede Forfatterens Popularitet, der steg til en overvældende Grad ved Forbudene

mod enkelte af hans Komedier. Denne H.s Opposition bidrog mægtig til at fremme Tilslutningen til de franske Revolutionsideer og forøge den Spænding, der mere og mere bemægtigede sig Nationen. Republikkens Udsendinge var velkomne Gæster i H.s Hus, hvorimod Englands Repræsentanter blev gennemhegledede af H.s Satire, den engelske Minister maatte under Navn af »Simon Sandru« holde for i Visen »Vor Klub er dog en herlig Sag«, ja endog Scenen blev ikke skaanet. Herved paadrog han sig atter en Mulkt paa 300 Rd. I et af ham udgivet »Tidsskrift for Sandhed« fortsætter han sin Virksomhed som radikal Skribent og rettede sin skarpe Satire mod Regeringen (Politisk Dispache). Ligeledes tog han i »Sproggranskning«, navnlig i Artiklen om Privilegier Ordet for Offentlighed i Finansernes Bestyrelse og angreb baade offentlige og private Myndigheder, hvoriblandt Generalprokurør C. Colbjørnsen. Dette ugrundede Angreb førte til en Sagsanlæggelse, under hvilken Cancelliet fremdrog en Række strafbare Ytringer fra H.s tidligere Skrifter. H. førte selv sin Sag, udgav Akterne med Titel »Læsning for Publikum«, hvis snildt skjulte Sigtelser og vittige Persiflage skaffede dem en uhørt Udbredelse. Juleaften 1799 faldt Hof- og Stadsrettens Dom, der lød paa, »at Translatør Heiberg bør forvises Kongens Riger og Lande«. 7. Febr. 1800 forlod H. Landet under stor Bevægelse i København og begav sig til Frankrig, hvor han fik Ansættelse ved det udenlandske

Departement under Talleyrand. Paris blev hans faste Opholdssted, her levede han en lang Aarrække. Mod Slutningen af sit Liv blev han blind og følte sig paa sine gamle Dage bitter i Sind. Han døde 30. Apr. 1841. I 1790 havde han ægtet Thomasine Buntzen, der efter hans Landsforvisning lod sig skille fra ham. (Om Grunden til denne Skilsmisse og de dermed forbundne Omstændigheder findes Oplysning i det af Svigerdatteren Johanne Luise Heiberg udgivne Skrift: »Peter Andreas Heiberg og Thomasine Gyllembourg«). Med hende havde han Sønnen I. L. Heiberg. H. Schwanenflügel: P. A. Heiberg; Holm: Den offentlige Mening og Statsmagten 1784—99; Breve fra P. A. Heiberg; Rahbeks Erindringer; B. Smith: Literære Personer i Slutn. af 18. Aarh.; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen: Ill. dansk Literaturh.

Heise, Peter Arnold, Komponist, født 11. Febr. 1830 i København. Han var 12 Aar inden han begyndte at faa Undervisning i Musik, og Vejledningen var endda meget tarvelig. Først i sit femtende Aar fik han grundig Undervisning i Klaverspil. Efter at han var bleven Student 1847, lærte han Musikteori hos Berggreen og fortsatte disse Studier i Leipzig. Gade er dog den, han særlig mente at skyldte sin Udvikling. 1853—57 var han Meddirigent i Studentersangforeningen, for hvilken han har skrevet en Del flerstemmige Sange. »Det er Efteraar« og »Tre Katte«. Han blev nu Musiklærer ved Sorø Akademi, men opgav denne Stilling 1865. Under sit Ophold i Sorø skrev han blandt andet en Ouverture til Hauchs »Marsk Stig«, en Symfoni og de vokale Koncertkompositioner »Efteraarsstormen« og »Bergliot«, som alle er opførte i Musikforeningen; han fuldendte tillige der Operaen »Paschaens Datter« (1865), som dog først 4 Aar efter kom til Opførelse paa det kgl. Teater i København. Senere har han for Teatret komponeret Musik til »Palnatoke«, »Kongsemnerne«, Balletten »Cort Adeler«, det stærkt yndede »Bertran de Born«, samt Operaen »Drot og Marsk« (tragisk Sangdrama i fire Akter af Chr. Richardt), der siden sin første Opførelse 1878 stadig har øvet stor Tiltrækning, og til Sangerfesten i København 1868 »Volmerslaget« for Mandskor og Blæseinstrumenter, samt 1871—72 en større Koncertkomposition »Tornerose« for Soli, Kor og Orkester. H. debuterede for øvrigt som Romancekomponist og naaede scm saadan meget højt. En samlet Udgave i tre Bind, der indeholder 187 Romancer og Sange, som for største Delen er knyttede til Tekster af Nor-

dens første lyriske Digtene, vil som en uvurderlig Skat i den danske Musikkultur maaske bevare Heises Navn længere end alle hans øvrige Værker (f. Eks. »Husker Du i Høst«, »Bergmanden« o. m. fl.). Som Romancekomponist danner H. et interessant Sidestykke til Weyse; begge er de fremragende Repræsentanter for dansk Aandsliv og Musiktilstande, hver i sin Periode. Heise døde 12. September 1879 paa Landstedet Stukkerup i Ny Taarbæk. Erslev: Forf. Lex.; Schytte: Musikleks.; Nord. Musiktidende 1880; Gade: Optegnelser og Breve; Bricka: Biogr. Leks.

Helgesen, Hans, Officer, født 4. Okt. 1793 i Norge, deltog som Officer i Felttogene paa den svenske Grænse 1813—14 og gik efter Norges Afstaaelse tilligemed sine Kammerater Rye og Schleppegrell til Danmark. H. deltog i Waterloo felttoget 1815 i preussisk Tjeneste og var med det danske Hjelpekorps i Frankrig, men traadte 1818 ud af den danske Hær. Han levede siden i Frankrig i flere Livsstillinger indtil 1838 og nedsatte sig 1840 i Bergenhusen i Sydslesvig, hvor han levede af en Pension, Christian den Ottende havde tilstaaet ham, og væsentligst sysselsatte sig med at gaa paa Jagt. 1848

tog han Tjeneste i den danske Hær som Major, var først ansat ved Schleppegrells Stab og tog 1849 efter Slaget ved Kolding Kommandoen over femte Bataillon, som han førte i Slaget ved Fredericia. 1850 var han atter ansat ved Schleppegrells Stab, men fulgte ved Isted med Krabbes Brigade; han fik Kommandoen over den Ekspedition, som 7. Aug. bemægtigede sig Frederiks-

stad, og blev derefter gjort til Kommandant i denne By, der i Hast nødtørfigt befæstedes for at udgøre Støttepunktet for den højre Fløj af den danske Hærs udstrakte Stilling bag Dannevirke. Som Kommandant i Frederiksstad indlagde Helgesen sig overordentlig Fortjeneste ved sit energiske og sejrige Forsvar mod Slesvigholstenernes i Tal overlegne, men slet ledede Angreb 29. Sept.—4. Okt. Efter Krigen var Helgesen som Oberstløjtnant Kommandant først i Byen Slesvig og (1852) i Rendsborg indtil sin Død 28. Febr. 1858. Flamand: Slagene ved Fredericia og Isted; Vaupell: Frederiksstads Forsvar og Helgesens Levnedsløb; Bricka: Biogr. Lek.

Helms, Johannes, Skolemand og Forfatter, født 8. Nov. 1828, deltog i Krigen 1848—50, skrev en Del vittige Viser, der blev kendt viden om, overtog 1867 efter Martin Hammerich Borgerdydskolen paa Christianshavn, som han ledede med Dygtighed, men mindes nu væsentlig for sit Digt »Jeg elsker de grønne Lunde«, som han skrev til en Fest i Dyrehaven i Anledning af Slesvigernes Besøg. Han har udgivet et Par Digt-samlinger, en Komædie »Kærlighed og Statistik« og en livlig Skildring af sine Krigsoplevelser »Soldaterliv i Krig og Fred«. Han døde 4. Dec. 1895.

Helweg, Ludvig Nicolaus, Præst og Kirkehistoriker, er født i Odense 26. Apr. 1818 og blev Student 1835, stærkt optaget af Grundtvig og hans Ideer. Han blev teologisk Kandidat 1840, var en Tid Huslærer, men kom 1844 til København. I disse Aar havde han uddannet sig ved kirkehistoriske Studier og udgav i den nærmest følgende Tid sammen med C. I. Brandt det store Værk »Den danske Salmedigtning«. Efter forgæves at have søgt forskellige Embeder blev han 1857 Præst i Odense. Han havde imidlertid fortsat sine kirkehistoriske Studier, blev Redaktør af »Kirkehistoriske Samlinger« og udarbejdede i de følgende Aar sine grundlæggende Arbejder om den danske Kirkes Historie før og efter Reformationen. Desuden blev han Dr. phil. paa en Afhandling om de danske Domkapitler. Samtidig var han en yndet og søgt Prædikant og virkede ude i Landet for de grundtvigske Idéer, ligesom han var en varm Fædrelandsven og stærkt interesseret i det sønderjyske Spørgsmaal. Han døde 5. Sept. 1883. Erslev: Forf. Lex.; L. Schrøder: Ludvig Helweg; V. Birkedal: Personlige Oplevelser; Elvius Danmarks Præstehist.; Bricka: Biogr. Leks.

Hennings, Betty Mathilde, f. Schnell, Skuespillerinde, født 26. Okt. 1850, debuterede som Balletdanserinde 21. Nov. 1866 i »Valdemar« (som Astrid), men gik derefter under Høedts Vejledning til Skuespillet, hvori hun debuterede 13. Dec. 1870 som Agnes i »Fruentimerskolen« af Molière og gjorde straks stor Lykke. Som Teatrets største Kunstnerinde i Ingenuens Fag fik hun nu en stor Mængde Opgaver baade i de klassiske og moderne Skuespil. Med Nora i Ibsens »Et Dukkehjem« fik hun et Gennembrud som Karakterskuespillerinde og i flere af Ibsens senere Skuespil ydede hun saa fremragende Kunst, at hun meget snart baade her og i Udlandet kom til at staa som Danmarks største Skuespillerinde siden Fru Heibergs Dage. Som Nora spillede hun et stærkt paaskønnet Gæstespil (paa Dansk og med danske Medspillende) i Berlin 1901 og 1903; ogsaa i Prag har hun givet Gæsteroller. Blandt hendes senere Roller staa Fru Alving i »Gengangere« højt; denne Præstation var et Vidnesbyrd om hendes Evne til at forvandle sig efter Digterens Plan, thi Figuren ligger egentlig fjernt fra hendes Naturel. Blandt hendes talrige Roller kan i Flæng nævnes Jeanne i »Lady Tartuffe«, Signe i »En Fallit«, Anna Bryde i »Anna Bryde«, Hedevig i »Vildanden«, Prinsessen i »Der var engang —«, Leonora i »Henrik og Pernille«, Ophelia i »Hamlet«, Maria Stuart, Hilde i »Bygmester Solnes«, Esther i »Byen ved Havet«, Anine Gelsted i »Hjælpen«. 1908 forlod Fru H. det kgl. Teater, men har senere adskillige Gange optraadt som Gæst, bl. a. ved Genforeningsfesten som Moderen i »Moderen«.

Herholdt, Johan Daniel, Læge, er født 10. Juli 1764 i Aabenraa, hvor hans Fader var Amtskirurg. Trods sit svage Helbred havde H. allerede som Barn en forbavsende Arbejdsevne, som sammen med hans store Aandslivlighed og spillende Vid fulgte ham hele Livet. Han kom snart til København, uddannedes først ved det gl. anatomiske Teater og fik Plads som Kirurg i Flaaden. Denne Uddannelse var ham dog ikke nok; han tog Eksamen ved det nye kirurgiske Akademi og be-

gyndte snart efter at udsende de første af den Række videnskabelige Skrifter, der snart gjorde hans Navn bekendt. Hans Arbejder omfatter næsten alle Omraader indenfor Lægevidenskaben og fik forskellige praktiske Resultater, f. Eks. Oprettelsen af Foreningen til druknedes Redning. Meget lydhør var H. overfor nye Opfindelser paa Lægevidenskabens Omraade, f. Eks. virkede han for Anvendelsen af Elektricitet og Magnetisme og var ivrig Forkæmper for Vaccinationen. At en Mand, der kun var Kirurg, hvilket paa den Tid ikke var særlig anset, optraadte med saa stor videnskabelig Indsigt, maatte vække Opsigt, og H. blev ogsaa snart Medlem af Videnskabernes Selskab (1798), blev indskrevet ved Universitetet som Student uden Eksamen og blev 1802 Dr. med. og 1805 ekstraordinær Professor i Medicin; foruden sine kirurgiske Embeder ved Søetaten havde han en uhyre Privatpraksis og var meget afholdt af sine Patienter. 1818 blev han ordinær Professor og kort efter Rektor ved Universitetet og Overlæge paa Frederiks Hospital. Dette viste sig imidlertid at være et Fejlgreb. H. havde ikke administrative Evner, ligesom det kneb for ham at udføre det stadige daglige Arbejde paa Hospitalet. Han gav sig særlig af med enkelte Patienter, af hvilke den berømte Synaalejomfru (Rachel Hertz) paa en mærkelig Maade kunde føre den ellers saa klartseende Videnskabsmand bag Lyset i flere Aar. Da det endelig oplystes, at hun var Bedrager, led H.s Anseelse et ikke ringe Skaar. Han var derfor kun Overlæge i 6 Aar, men beholdt sin Stilling ved Universitetet og fortsatte sin Forfattervirksomhed. H. var Æresmedlem af det medicinske Selskab og blev 1828 Etatsraad. Han døde 18. Febr. 1836 og mindedes af Oehlsenschlæger i et smukt Digt, ligesom der paa hans Grav paa Assistents Kirkegaard rejstes ham et smukt Monument. Smith & Bladt: Den danske Lægestand; Erslev: Forf. Leks.; Dagen 1836; Molbech: Videnskabernes Selsk. Hist.; Bricka: Biogr. Leks.

Herholdt, Johan Daniel, Arkitekt, Brodersøn af foregaaende, er født i København 13. Marts 1818, skulde være Student, men havde alt for megen Lyst til at gaa sine egne Veje til at finde sig i ordnet Skolegang. Han blev derfor sat i Tømmerslæger, blev Svend og tegnede i sin Fritid paa Akademiet og under de bekendte Arkitekter Hetsch og Bindesbøll; navnlig den sidste Arbejde til Thorvaldsens Museum, som i disse Aar var under Opførelse, fik stor Betydning for ham.

Efter Rejser i Norge og Tyskland, hvor han arbejdede baade som Arkitekt og Tømrer, kom han tilbage til København, vandt efterhaanden Akademiets Udmærkelse, den lille og store Sølvmedaille og den lille Guldmedaille, undersøgte Landsbykirker for Høyen, og efter en kort Rejse til Visby, hvor han navnlig undersøgte Kirkearkitekturen, drog han paa en stor Udenlandsrejse til Italien (1852—54). Efter sin Hjemkomst blev han en af vore mest benyttede Arkitekter, og en Mængde baade private og offentlige Bygninger stammer fra ham. Her skal nævnes: Universitetsbiblioteket, som var hans første større Arbejde, og hvor han ved sin helt nye Benyttelse af Materialerne straks vandt sig et Navn, Studenterforeningen (nu nedrevet), Hovedbanegaarden (nu nedrevet), Nationalbanken, som ved sin fine Benyttelse af Florentinerstilen er et af hans smukkeste Arbejder, Botanisk Laboratorium og Polyteknisk Lærestalt. H.s fine Benyttelse af Materialerne, særlig Murstenene og hans sikre Smag i Benyttelsen af Motiver baade fra Indland og Udland fik stor Betydning for vore Dages Arkitektur. H. blev Medlem af Akademiet 1861, var Borgerrepræsentant og Bygningsinspektør, Æresdoktor ved Universitetet og Kommandør af Dannebrog. Han døde 11. April 1902. Weilbach: *Konstnerlex.*; *Tidsskr. for Kunstindustri* 1892; *Illustr. Tid.*; *Bricka: Biogr. Leks.*

Hertz, Henrik, født 27. Aug. 1797. Hans Fader, Philip Hertz, var først Købmand, siden Bagermester; Moderen, Bellina Salomonsen; de mistede ved Bombardementet 1807 deres Gaard paa Graabrødretorv. Ved Moderens Død kom Henrik H. i Huset hos den velhavende Grosserer Nathanson, hvor hans fra Hjemmet nærede Sans for Poesi og Kunst yderligere udvikledes ved Paavirkning af de litterære Personligheder, der var Husets Venner og Gæster. Da H. var bleven Student 1817, forsøgte han sine digteriske Kræfter, skønt han samtidig maatte studere Jura, der skulde være hans Livserhverv; han tog 1825 den juridiske Eksamen efter Aaret forud at have vundet Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af det juridiske Prisspørgsmaal. 1826 erhvervede han sig den samme akademiske Udmærkelse paa Æstetikens Omraade, hvorefter han helt vendte sig mod Poesien og 1827 skrev Lystspillet »Hr. Burchardt og hans Familie«, Vaudevillen »Kærlighed og Politie«, 1828 Lystspillet »Flyttedagen«, 1829 »Arvingerne«, 1830 »Amors Genistreger« paa rimede Vers efter franske Forbilleder. Samme Aar udgav han »Genganger-

breve« under streng Anonymitet, hvor han opstillede Heibergs æstetiske Teori som Norm, polemiserende mod de af Tidens Digtere, der (efter hans Mening) altfor meget undlod at tage Hensyn til Formen.

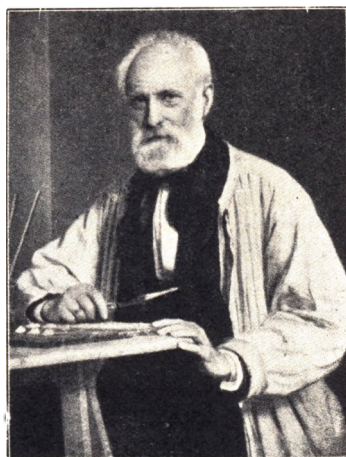
En Fortsættelse af »Gengangsbreve« findes i »Anonym Nytaarsgave for 1832« under Titel »Fire poetiske Epistler fra Knud Sjællandsfar« og »Naturen og Kunsten«. Samme Aar hævdede H. sin Anonymitet og tiltraadte næste Aar med offentlig Understøttelse en længere Udenlandsrejse til Tyskland, Schweitz og Frankrig. 1836 trykkes Digtet »Kærlighedens Veje« og Lystspillet »Den eneste Fejl«,

der var opført Aaret forud, tilligemed Vaudevillen »Debatterne i Politivennen« og ligeledes det fortræffelige Lystspil »Sparekassen«, der gik over Scenen første Gang 1837. Herefter fulgte den romantiske Tragedie »Svend Dyrings Hus«, et af vor dramatiske Digtningens mest udmærkede Værker, hvori Ragnhild, den dæmoniske Kvindetype, første Gang fremstilles i den nyere Litteratur. Dette Arbejde, som bygger paa Folkevisen, og som rummer meget af dennes Duft, er nok det, der har gjort hans Navn mest kendt. H. berigede i Aarenes Løb det nationale Repertoire med en Række Værker, der i særlig Grad har bidraget til at danne Smagen og styrke Kærligheden til den danske Scene; foruden de nævnte kan ud af Mængden fremhæves »Svanehammen«, »Indkvarteringen«, »Kong Renés Datter«, »Ninon«, »Tonietta«, »Den Yngste«. Ogsaa som Lyriker er H. en Digter af Rang (Sange fra Hørsholm), og som Epiker har han i sit Tidsskrift »Ugentlige Blade« gjort sig gældende i mindre fortællende Digte og større novellistiske Skildringer som »Johannes Johnsen« og flere. Sin Dom over Samtidens politiske og aandelige Bevægelser har han givet i Novellen »Stemninger og Tilstande«. H. døde 25. Febr. 1870. P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Erslev: Forf. Lex.; Overskou: Den danske Skueplads; Breve til Henr. Hertz; Juleroser; Bricka: Biogr. Leks.

Hetsch, Gustav Frederik, Arkitekt, født 28. Sept. 1788 i Stuttgart, blev Student fra Universitetet i Tübingen, studerede i Paris, vendte tilbage til Stuttgart og fulgte 1815 Arkitekt Mal-

ling til Danmark. Fra nu af maa han betragtes som Dansker, og han fik meget stor Betydning for dansk Kunstindustri. Som praktisk Arkitekt har H. ikke ydet meget. Hans Interesse laa paa andre Steder, navnlig interesserede Tegning ham; han var saaledes i en Aarrække Direktør for teknisk Institut. Netop da han kom til København, skulde Christiansborg Slot udstyres, og her fandt H. en Virksomhed, der straks gjorde ham bekendt. Han skabte i Møbler og Dekorationer efter romersk Kunst en Stil, som en Tid beherskede hele Nationen, og som trods sin Ensidedighed har holdt sig helt ned til vore Dage og skabt det Syn paa Kunstindustri, som nu har faaet saa stor Betydning. Hans Buste er derfor med Rette rejst udenfor Kunstindustrimuseet. H. var en Tid kunstnerisk Leder af den kgl. Porcellænsfabrik og havde ogsaa Indflydelse paa andre Institutioner af kunstindustriell Art. Han døde 7. Sept. 1864. Weilbach: *Kunstnerlex.*; *Tidsskr. for Kunstindustri* 1888; *Industriforeningens Festskr.* 1888; *Erslev: Forf. Lex.*; *Bricka: Biogr. Leks.*

Hilker, Georg Christian, Dekorationsmaler, født 5. Juni 1807, besøgte Kunstakademiet for at uddanne sig til Landskabsmaler, men forlod dette for at gaa over til Dekorationsmaleriet, hvori han blev meget fremragende, og han var siden Abildgaard den første, der valgte at udføre dette som Kunst. Ved flere større og mindre Arbejder har han gjort sit Talent og sin Smag gældende, saaledes ved Dekorationen af Thorvaldsens Museum, af Universitetets Forsal, Festsalen paa Herlufsholm, Universitetets Festsal, Nationalbanken m. m. En stor Samling af hans Studier og Udkast til disse Dekorationer bevares i Kunstakademiets Bibliotek. Fra 1853 var Hilker tillige kgl. Vaabenmaler. Han døde 13. Jan. 1875. *Fædrelandet* 1875; Weilbach: *Kunstnerlex.*; *Bricka: Biogr. Leks.*

Hjort, Peder, Forfatter, født 19. Juli 1793 i Taarnby paa Amager. (Faderen, Viktor Christian H. blev senere Præst ved

Holmens Kirke og Biskop i Ribe) 1811 dimitteredes P. H. til Universitetet, studerede Jura, senere Teologi, men paavirket af

F. C. Sibbern følte han sig hendra- get til den nyere tyske Filosofi og vandt 1815 Universitetets Guldme- daille for en filosofisk Afhandling. Han tog ivrig Del i Fejden mel- lem Baggesen og Oehlenschläger. Oehlenschläger anbefalede Hjort som Rejsefælle for Baron Bertouch- Lehn paa en Udenlandsrejse, hvor- fra Oehlenschläger ønskede at fra- træde, inden Rejsen var sluttet. H. var villig hertil og tiltraadte sin Rejse Efteraaret 1817. Ved privat Understøttelse saa han sig i Stand til at forlænge sit Ophold i Udlandet

til over halvfjerde Aar. Han besøgte Tyskland, Belgien, Italien og Frankrig, studerede Litteratur og Kunsthistorie, men især Filosofi. Foraaret 1821 vendte han tilbage til Danmark og ud- nævntes til Lektor i tysk Sprog og Litteratur ved det genop- rettede Sorø Akademi, hvilken Post han beklædte til Foraaret 1849, da han ved Akademiets Ophævelse afskedigedes med Titel af Professor. Hans Embede i Sorø gjorde ham til Sprogmand, og han skrev adskillige sproglige Arbejder, hvori han sluttede sig til Rasks moderne Syn paa Sprogvidenskaben. Han udgav den »Danske Børneven«, der en Tid lang var en ikke lidet brugt Skolebog. Da han tvungen af Forholdene ikke kunde gøre Filo- sofien til sit Hovedstudium, deltog han, stridbar som han var, i de fleste af sin Tids Bevægelser. Især kæmpede han ivrigt og virksomt for Danskhedens Opretholdelse i Slesvig. Under Navn af »Kritiske Bidrag til nyere dansk Tænkemaades Historie«, sam- lede »Til biografisk Eftermæle«, i en politisk, en kunsthistorisk, en kirkelig-etisk og litterærhistorisk Afdeling, udgav han 1852—67 (5 Bind), en interessant Samling af tidligere trykte Arbejder, der yder læseværdige Bidrag til hans Biografi og hans Sam- tids Karakteristik. For et Par Brevsamlinger, han 1867—69 udgav, maatte han høre mange Beskyldninger for Taktløshed og Indiskretion. Død 11. Nov. 1871. Illustr. Tid. 1874; Bricka: Biogr. Leks.; Erslev: Forf. Lex.; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.

Holm, Jens Jacob, Købmand og Fabrikant, født 29. Sept. 1770 i Skafterup ved Næstved, hvor hans Fader var Skolelærer. Han gik i Landsbyskolen, og da hans Fader døde tidligt, kom han i Købmandslære i Næstved. Efter at være udlært kom han til København, hvor han efter nogle Aars Forløb nedsatte sig som Urtekræmmer i Torvegade og paa bar Bund begyndte den Virksomhed, som snart blev en af de største i København og gjorde sin Indehaver til en meget anset Mand. Hans Flid og store Forudseenhed som Handelsmand bragte hurtigt Forretningen fremad. Han byggede store Pakhuse, og efter en halv Snes Aar anlagde han en Oliemølle paa Amager, der efterhaanden udvidedes, saa at han desuden fabrikerede Lim, Sejldug, Sæbe og Tovværk. H. begyndte nu at give sig af med Skibsbyggeri, han købte nogle Skibsværfter i Strandgade og byggede flere Skibe, samtidig med at han anlagde en Ophalerbedding, som var den første i København. Efterhaanden byggede han flere og flere Skibe til sig selv og fik en meget stor Rederiforretning, som han drev baade fra Asiatisk Kompagnis Plads og fra Larsens Plads, som han begge købte. Hans Skibe hentede Tran fra Grønland, han anlagde et Trankogeri og interesserede sig for Hvalfangst, ligesom han drev stor Handel paa Ostindien. H. var desuden en meget human og afholdt Arbejdsgiver, for sine Arbejdere byggede han tillige Huse ved Langebro, »Holms Huse«, og han interesserede sig for danske Opfindelser og støttede i det hele dansk Arbejde paa alle Punkter. H. var i flere Aar Borgerrepræsentant og øvede stor Indflydelse paa Børsen. Hans Forretning fortsattes efter hans Død 3. Aug. 1845 under Navnet »Jacob Holm & Sønner«. E. Holm: Et Eftermæle for Grosserer J. H. 1889; Stamtavle over Fam. Holm; Bricka: Biogr. Leks.

Holm, Peter Edvard, Historiker, født 26. Jan. 1833, blev 1867 Professor ved Universitetet og udgav 1875 »Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807«, et fremragende historisk Værk. Hans Livs Stordaad var det mægtigt anlagte Arbejde over Danmark-Norges Historie 1660—1814, hvoraf det lykkedes ham at faa 7 Bind færdigt, hvori den udenrigske Historie blev ført op til 1814; et Bind om Danmarks og Norges indre Forhold 1807—14 blev ikke færdigt. H. har med dette sit Hovedværk skabt et af de betydeligste og mest monumentale Arbejder indenfor dansk Historieskrivning. Han døde 18. Maj 1915.

H.s Værker er bygget op gennem omfattende Studier af et meget rigt Stof, og han har i stor Udstrækning gjort Brug af utrykte Kilder. Styrken i H.s Værker ligger i den klare Planlægning og den let fattelige Fremstilling, hvorimod han ikke naar særlig dybt som Psykolog; han stræber altid at vise Retfærdighed til alle Sider, hvorfor hans Bøger i høj Grad er præget af Objektivitet. H.s store Fortjenester fandt rig Anerkendelse. Han var Medlem af Videnskabernes Selskab samt af mange andre videnskabelige Institutioner; desuden var han Medlem af Direktionen og i en lang Aarrække For-

mand for Carlsbergfondet.

Holmblad, Lauritz Peter, Fabrikant, født 8. Aug. 1815 i København, hvor hans Fader Agent Jac. H. var Fabrikant af Lak, Lim, Sæbe og Spillekort. H. blev uddannet som Polytekniker, men maatte ved sin Faders Død overtage Fabrikkerne, skønt han kun var 22 Aar gl. Her viste han hurtig megen praktisk Sans og handelsmæssig Forudseenhed. Han anlagde den første Stearinlysfabrik i Danmark, som lige fra Begyndelsen var et stort Foretagende, der beskæftigede en Mængde Mennesker, og Holmblads Lys og Holmblads Spillekort var kendt over hele Landet. Særligt interesserede han sig for Amager, hvor hans Faders Limfabrik laa. Han havde her en stor Ejendom med mægtig Have, der hvor nu Amagerbanestationen ligger, og kom efterhaanden i nært Forhold til næsten hele Øen, hvis Befolkning, Skikke og Dragter han havde stor Interesse for, og som til Gengæld for de Gaver, hvormed han betænkte Øens Kirker, Skoler og velgørende Institutioner, saa op til ham halvvejs som en Fyrste. H. spillede en stor Rolle i en Mængde Handelsforetagender og industrielle Foretagender. Han var Medlem af Det Forenede Dampskibsselskabs Bestyrelse, af Store nordiske Telegrafskab, af Burmeister & Wains Skibsbyggeri, De danske Sukkerfabrikker, Forsikringskabet »De private Assurandører«, Switzers Bjærgningsksselskab og Nye danske Brandforsikringsksselskab. Velgørende Institutioner nærrede han stor Forkærlighed for, f. Eks. Waisenhuset, hvis Direktør han en Tid var. Naturligvis blev

en saa stor og dygtig Arbejdskraft ogsaa benyttet i offentlige Hverv. H. var saaledes 1846—59 Borgerrepræsentant, var Medlem af Komiteen til Frederiksborg Slots Genopførelse, Medlem af Sø- og Handelsretten o. s. v. Han blev 1866 Etatsraad og var ved sin Død Kommandør af Dannebrog af 1. Grad. Han døde 16. Nov. 1890. Illustr. Tid. XXXII, 98; Elvius og Hiort-Lorenzen: Danske patriciske Slægter; Bricka: Biogr. Leks.

Holst, Hans Peter, født 23. Okt. 1811 i København, hvor Faderen, Hans Peter Holst, var Vognmand. H. blev Student 1829, dimitteret til Universitetet fra Borgerdydskolen og tog Aaret efter filosofisk Eksamen med bedste Karakter. Samme Aar modtog han gennem Borgerdydskolens Bestyrer Tilbud om en Huslærerplads paa Petersgaard hos daværende Amtmand Greve Schulin, hvorfra han vendte tilbage til København 1831. Efter et Par Aars Forløb, i hvilke han studerede æstetiske og filologiske Værker, blev han Lærer ved Efterslægtsselskabets Skole og 1836 Lærer i Dansk og Logik ved det kgl. Landkadetakademi. Som Digter havde han i 1832 faaet hæderlig Omtale i den af »Selskabet for de skønne Videnskabers Forfremmelse« udsatte Konkurrence om de fire bedste Romancer, men vakte først ret Opmærksomhed ved sit smukke, følte Mindedigt over Frederik den Sjette (O, Fædreland, hvad har du tabt). Senere har han som Forfatter og Oversætter haft en betydelig Produktion. Hans bedste Arbejder ligger indenfor Lyrikkens Omraade (Digte som: Du er rig, du er dejlig o Syd og Den døende Fægter), men ogsaa i episk Retning har han leveret flere fortjenstfulde Arbejder, f. Eks. »Den lille Hornblæser«. Især er hans Rejseuskildringer »Ude og hjemme« friske og tiltalende. Alt hvad der er udgaaet fra H.s Pen, er smagfuldt og velformet, men savner selvstændigt originalt Præg. De 1873 udgivne, i lette Vers henkastede, Genrebillede »Fra min Ungdom«, fremstiller paa en elskværdig Maade Episoder af H.s Digterliv. Han har udgivet adskillige Læsebøger, hvor hans gode Smag har været ham en udmærket Vejleder til at søge og finde et fortrinligt og velvalgt Stof. Fra 1852 redigerede han i en Aar-

række »Berlingske Tidende« Feuilleton, og 1859—60 selve Bladet; siden 1868 udgav han Maanedsskriftet »For Romantik og Historie«, blev 1875 Sceneinstruktør ved det kgl. Teater, 1879 Kommandør af Dannebrog og 1891 Konferensraad. Han døde 2. Juni 1893. Erslev: Forf.-Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen: Ill. dansk Litteraturh.; Overskou: Den danske Skueplads; Kr. Arentzen; Danske Digtere; Ill. Tidende 1893, Danmark 1894.

Holst, Vilhelm Conrad, Skuespiller, født 2. Jan. 1807 i København, Søn af Skipper Fritz Holst. Han var bestemt til Studeringen, men fulgte sin Lyst

til Søen. Efter at have gjort Togter til Norge, Frankrig, Italien og Kina, kom han tyve Aar gl. hjem for at tage Styrmandseksamen, men da han tilfældig hørte, at han vist maatte have Evner for Scenen, og at en ung, smuk Elsker var en sjælden Fugl, Teatret netop da satte Pris paa at indfange, skiftede han Bestemmelse og meldte sig ved Teatret. Han debuterede 14. Nov. 1828, hvor hans ildfulde Spil som »Alonzo« i »Preciosa«, hans

havfriske Frejdighed og hans smukke Personlighed vandt Publikum saaledes for ham, at han fik et glimrende Repertoire af første Elskere og unge Helte og aldrig savnede Publikums Yndest. Denne saa usædvanlig heldig begyndte Teaterbane fortsattes under de gunstigste Forhold, indtil hans Person paa Grund af Alder ophørte at egne sig for hans egentlige Rollefag. Efter Ansøgning afgik han 1872. Ogsaa som dramatisk Forfatter har han gjort Lykke, navnlig med to vakre Idyller. — I den slesvigske Krig 1848—49 udmærkede han sig ved (som Maanedsløjtnant i Marinen) hæderlig at kommandere en Kanonbaad. Han var i en Række af Aar Formand for De danske Vaabenbrødre. Døde 4. Marts 1898. Hans Søn var den yndede Lystspilforfatter **Charles Frederik (Fritz) Holst** (14. Dec. 1834—31. Maj 1909), hvis Hovedværk er den satiriske Komædie »Hverdagsfolk«. V. H.s Hustru **Elisabeth Frederikke Margrethe H.**, født Heger (23. Nov. 1811—8. Apr. 1891),

var en fremragende Skuespillerinde, der i det oehlenschlägerske Repertoire blev den skønne Legemliggørelse af Digterens blide, blonde, nordiske Kvinde, og da »Svend Dyrings Hus« skulde opføres var der intet Øjeblik Tvivl om, hvem Regisses Rolle skulde tilfalde, da man var klar over, at ved Siden af Fru Heibergs dæmonisk mørke Ragnhild vilde Fru H.s lyse Uskyld være den mest udprægede Modsætning. — Fru Heiberg erklærer om denne Rolles Udførelse, at saaledes som Fru Holst gengav Regisses Rolle, kunde næppe nogen efter hende gengive denne yndige kvindelige Skikkelse, og at for den, der har set Rollen udført af hende, kan en anden umuligt erstatte hende. Fru H. forlod Teatret 1870. Erslev: Forf. Lex.; Illustr. Tid. XIII, 313 og XII, 145; Bricka: Biogr. Leks.

Holstein, Frederik Adolf, Greve og Godsejer, var Søn af Kammerherre, Grev H. til Holsteinborg og født paa en af dennes Godser i Holsten 18. Okt. 1784. Han blev Student i Kiel og studerede baade her og i Göttingen, men tog juridisk Eksamen ved Universitetet i København 1808. Derefter overtog han Grevskabet Holsteinborg. H. var fuldtud Repræsentant for det 18. Aarhs. Oplysningsideer og arbejdede snart i deres Aand paa mange forskellige Punkter. Først tog han sig af Bondespørgsmaalet, afløste Hoveriet og lærte Bønderne at dyrke Jorden paa en mere fornuftig Maade end tidligere. Det var ogsaa i Tidens Aand, at han søgte at fremme Bøndernes Iver ved højtidelige Formaninger og Præmieuddelinger, som, svarende til hans rationalistiske Standpunkt, fandt Sted i Kirkerne. Forskellige Sammenslutninger, en Sparekasse, et Assuranceselskab og Fabriksvirksomheder skyldtes ogsaa ham, ligesom han i sine sidste Aar stiftede Sorø Amts landøkonomiske Selskab. Tidens Tro paa Opdragelsens Betydning delte han fuldtud. Skolevæsenet laa ham stærkt paa Hjærte, og han søgte ogsaa her at vække Flid ved festlige Sammenkomster med Præmieuddeling o. l. Et af hans Foretagender fik stor blivende Betydning, det var en Opdragelsesanstalt for fattige og forsømte Børn, som skulde opdrages til gode Agerdyrkere. Oprindelig var den paa Gaarden Fiurendal, men flyttedes senere til Hjortholm og fik det Navn, hvorunder den endnu lever: Holsteinsminde. En Komité, der samtidig arbejdede i København, og som H. stod i Forbindelse med, hjalp han til at købe den senere bekendte Gaard Flakkebjerg. Sit rationalistiske Standpunkt i religiøs Henseende forlod H. i

Begyndelsen af Tyverne og dannede et Missionsselskab, holdt gudelige Møder paa Godset (og optraadte i Stridighederne mellem Rationalisterne og de mere aandelig vakte Kristne paa de sidstes Side). Ogsaa i politisk Henseende var han gennemsyret af 18. Aarh.s Frihedsideer; Tale- og Trykkefrihed var han en varm Forkæmper for og han hilste begejstret Stænderforfatningens Indførelse i 1831. Han blev Medlem af Stænderforsamlingen og optraadte ogsaa her i Tilslutning til 18. Aarh.s Ideer, men den nye Tid betragtede ham som gammeldags, som Repræsentant for et forladt Standpunkt, skønt mange af hans Ideer har vist deres Sundhed og Levedygtighed ved siden at blive gennemført. Han døde 21. Maj 1836. J. A. L. Holm: F. A. Greve af Holstein, 1844; J. J. Nielsen: F. A. Holstein-Holsteinborgs Liv og Virken, 1883; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

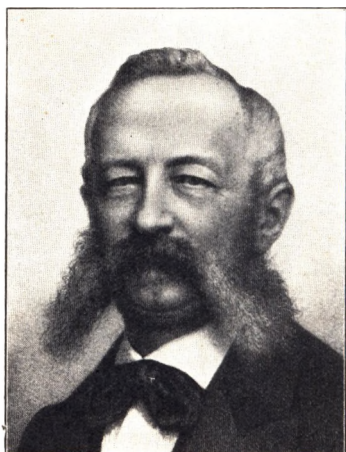
Holstein, Johan Ludvig Carl Christian Tido, Greve, født paa Hochberg i Württemberg 10. Juli 1839, Student fra Roskilde Skole 1859, Cand. polit. 1866. H. gik i sin Ungdom over til Katolicismen, hans Moders Religion, og udgav 1872 nogle polemiske Skrifter mod den danske Folkekirke og dens forskellige Retninger. 1872 valgtes H. til Folketinget og optraadte i de første Aar som afgjort Forsvarer af det personlige Kongedømme i Modsætning til det parlamentariske; men slog om 1874, idet han hævdede Folketingets Krav om at øve en væsentlig Indflydelse paa Statslivet. Kort efter sluttede H. sig til det forenede Venstre, blev snart en af dets Ledere og efter dets Sprængning i November 1877 en af Førerne for det moderate Venstre. Som elegant Taler og smidig Dialektiker har H. jævnlig gjort Tjeneste som Partiets Ordfører og var i 14 Aar Ordfører for Finansudvalget. Det bærende Princip i H.s politiske Opfattelse i de første Aar var Hensynet til Forfatningen; han mente, at det gjaldt om at benytte Grundloven af 1866 paa en Maade, der var tilfredsstillende for alle Parter. Derfor kaldte han sig ved sin Indtræden i Politik for Konservativ, skønt han samtidig var den, der indledede Angrebene paa Partiet »Højre«. I de fleste Spørgsmaal havde han sin egen Mening, som han med meget Vid forsvarede til alle Sider. Naar H. direkte gik over til Venstre i 1874 under Paavirkning af Begivenhederne, særlig den Schiørringske Adresse til Kongen om et villigere Ministerium, var det nærmest, fordi han mente,

at Højre dækkede sig bag den uansvarlige Konge, hvem det lod besvare Adressen i en Haandskrivelse, og fordi han derfor mente, at der ingen Udsigt var til gennem en Fællesforstaaelse at naa Maalet, men at Folketinget maatte være det herskende Ting. Ikke desto mindre stod han bagved de Bestræbelser, der indtil 1890 blev gjort, for at samle Partierne, Forliget i 1877, i 1882 og Bestræbelserne i 1888, og først da alt Haab glippede i 1890, følte han sig træt og nedlagde sit Mandat. Stor Indflydelse havde han i disse Aar haft gennem sine Taler ved Venstres Møder i Herthadalen, paa hans Gods Ledreborg. Endnu en Gang kom H. til at spille en kortvarig Rolle i dansk Politik. Da Venstre sprængtes paa Forsvarsspørgsmaalet i 1909, blev H. Konseilspræsident. Her forsøgte han atter at samle; han vilde prøve at faa Venstre gjort enigt ved en Overenskomst om dette vigtige Spørgsmaal. Det mislykkedes for ham; Spaltningen var for stærk og kun to Maaneder varede H.s Ministertid; 22. Okt. traadte H. igen tilbage. Han døde paa Ledreborg 1. Marts 1912. Zodiacus: Parlamentariske Stjernebilleder; Topsøe: Politiske Portrætstudier; Illustr. Tidende 1912; Erik Henrichsen: Mændene fra Forfatningskampen.

Holstein, Ludvig Henrik Carl Herman, Greve, født 18. Juli 1815, tog Studentereksamen i 1836 og overtog samme Aar Grevskabet Holsteinborg, hvis Drift han i nogle Aar ganske hellegede sit Arbejde. Han var meget interesseret i Landbospørgsmaal og skaffede sig stor Popularitet paa Egnen ved den uegenyttige Virksomhed han udfoldede for at forbedre Bøndernes Kaar og fremme Landboforbedringer. Han var i en Række Aar (1866—81) Præsident i Landhusholdningsselskabet og gjorde et stort Arbejde i forskellige Foreninger paa Sjælland, et Arbejde han passede troligt sammen med sin politiske Virksomhed. Han var oprindelig meget konservativ og Modstander af Grundloven, deltog i Stiftelsen af den ultra-konservative Godsejerforening og blev 1856 valgt til Medlem af Rigsraadet. Her var han en stærk Modstander af de nationalliberale og udpræget Helstatsmand.

Senere nærmede han sig til det nævnte Parti, maaske under Paavirkning fra Sverrig og Haabet om den skandinaviske Idés Virkeliggørelse. H. blev 1865 valgt til Rigsraadet og 1866 til Rigsdagens Folketing, som Repræsentant for Sorø Amts 4. Kreds, som han repræsenterede til 1876 og fra 1879—81 og igen 1887. H. var et ivrigt Medlem af det i Slutningen af Tredserne dannede Sammenslutningsparti »Mellempartiet«, og da Ministeriet Frijs gik af i 1870, dannede H. 28. Maj 1870 Ministerium. Skønt dette Ministerium mere prægedes af andre Personligheder (Krieger, Hall, Fenger), var H. dog en klog og besindig Leder

af dets Politik i Kampen med Venstre om Parlamentarismen, som endte med dets Fald i 1874, fordi det mente sig svigtet af Landstinget. H.s sidste Aar var prægede af Sygdom og uheldige private Forhold. Han døde 28. April 1892. Han var blevet Kammerherre 1851 og Overkammerherre 1876, en Værdighed han nedlagde 1881. Desuden blev han 1870 Storkors af Dannebrog, og da han gik af som Konseilspræsident, blev han Ridder af Elefanten. Illustr. Tid. XIII, 345 og XXXIII, 377; Ugeskrift for Landmænd 1892; Galschiøt: Landbrug og Landmænd i Danmark; Landbrugsordbog; Bricka: Biogr. Leks.

Horneman, Christian Frederik Emil, født 17. Dec. 1840 i København, Søn af J. O. E. Horneman, tidlig musikalsk Talent. Han studerede, efter at have faaet Undervisning i Hjemmet, nogen Tid i Leipzig. Af hans Kompositioner kan fremhæves to Ouverturer, nogle meget vellykkede Romancer (»Madonnabilledet«) og Duetter. Det af hans Arbejder, der særlig har vakt Opmærksomhed, ogsaa i Udlandet, er Aladdinouverturen til Operaen »Aladdin«, som opførtes i 1888. Den blev senere genoptaget og gjorde megen Lykke. Efter hans Død opførtes »Thamyris« (Tekst af Karl Gjellerup). Hans sidste Arbejde var Musikken til Kantaten ved Universitetets Mindefest for Christian den Niende, hvori Fædrelandssangen: »Vort Hjem, du danske Jord«. Han blev udnævnt til Professor

1888 og døde 8. Juni 1906. De Løfter, som H. gav med Aladdin-Ouverturen i 1868, skaffede ham hurtigt en fremskudt Plads blandt de unge Komponister. Gennem sine senere Arbejder indfrieede han fuldt ud Løfterne. Hans Produktion er ikke særlig stor af Omfang, men er præget af en sprudlende Idérigdom og af stor Originalitet. Ogsaa for Musiklivet interesserede H. sig meget; sammen med Grieg og G. Matthison-Hansen stiftede han i 1865 Musikselskabet »Euterpe«, senere grundlagde han i Forbindelse med Otto Malling »Koncertforeningen«. Schytte: Musiklex.; Bricka: Biogr. Leks.; Ill. Tid. Juni 1906.

Hornemann, Claus Jacob Emil, født 19. Apr. 1810 i København, blev 1833 medicinsk Kandidat, 1839 Dr. med. og studerede derpaa i flere Aar i Udlandet.

Han var fra 1843 Læge ved Livsforsikringsanstalten i København; men hans største Fortjeneste er den utrættelige Iver, hvormed han i en Række af Aar søgte at vække Interessen for den offentlige Sundhedspleje. Først efter den store Koleraepidemi i 1853 fik han Held til Gennemførelsen af forskellige Foranstaltninger til Sundhedsforholdenes Forbedring (f. Eks. Lægeforeningens Boliger), og stiftede 1879 Selskabet for Sundhedspleje i Danmark. Han døde 16. Juni

1890. Carøe og Selmer: Den danske Lægestand; Illustr. Tid. XXXI, 39; Ugeskrift for Læger, 4. R. XXII; J. Petersen: Koleraepidemiene; Bricka: Biogr. Leks.

Hornemann, Jens Wilken, Botaniker, født 6. Marts 1770 i Marstal, hvor hans Fader var Præst, studerede Medicin, men

ofrede sig efter nogle Aar udelukkende for Naturhistorien, især for Botaniken og foretog med Understøttelse af Kongen og Greve Moltke 1798—1800 en Udenlandsrejse. Han blev 1801 ansat som Lektor i Botanik ved den botaniske Have i København, var fra 1805 Udgiver af »Flora Danica«, blev 1808 Professor i Botanik ved Universitetet. Af hans talrige større og mindre Skrifter maa navnlig fremhæves »Forsøg til en dansk Plante-lære« (1796 2. Oplag forøget med norske og holstenske Planter 1806) og en betydelig forøget Udgave 1821—37. Døde 30. Juli 1841. Erslev: Forf. Lex.; Genealog. og biogr. Archiv I.; Tidsskr. for Lit. og Krit. 1841; Botan. Tidsskrift XII; Bricka: Biogr. Leks.

Horneman, Johan Ole Emil, født 13. Maj 1809, Søn af Miniaturmaler Chr. H. Han havde meget Talent baade for Tegning og Musik, men blev efter Faderens Ønske uddannet i Musikken og fik Undervisning af Kuhlau. — Efter en mangeaarig Virksomhed som Lærer oprettede han en Musik- og Kunsthandel, der gav ham gode Indtægter, men han satte senere sin Formue til ved Oprettelsen af Etablissementet »Alhambra«. — Hans Etuder og mange Klaverstykker til Undervisningsbrug har faaet stor Udbredelse. Mest Betydning har han ved sine folkelige Melodier, hvortil P. Faber, A. Recke o. fl. skrev Tekst, deriblandt den nationale Krigssang »Den tapre Landsoldat«, »Gutter om Bord«, »Holmens faste Stok« o. a. Meget bekendt er ogsaa Julesangen »Højt fra Træets grønne Top« samt Musiken til »Soldater-

løjer«. Han døde 29. Maj 1870. Erslev: Forf. Lex.; Schytte: Musiklex.; Nord. Musik-Tid. 3. Aarg.; Bricka: Biogr. Leks.

Hostrup, Jens Christian, født 20. Maj 1818 i København. Hans Fader var Justermester Peder H. Denne døde i H.s Barn-
dom, og H. led meget ved Tabet af sin Fader, foruden at Familiens Kaar derved blev smaa. Han opnaaede dog at faa en Friplads i Metropolitanskolen, hvorfra han blev Student 1837, netop paa en Tid da Studenterlivet stod i sin Blomstring. Den politiske Aand var i Begreb med at give det akademiske Liv nyt Indhold; den mødte Modstand hos de ældre, men Tilslutning hos de yngre, endte med at sprænge den gamle Form og fremkalde de mange friske Udbrud af Studenternes Tilslutning til det konstitutionelle, nationale og skandinaviske Program, saavel som til Oppositionen mod Regeringspartiet. For denne Kreds var det, Ploug digtede sine Viser, og her var det, at H., snart i stemningsfulde Sange og snart i overgiven Spøg, gav disse Ideer Udtryk, og Navnene »Poul Rytter« og »Jens Krstrup« findes som Signatur under en Mængde kække og morsomme Studenterkomedier. H.s første Arbejder af denne Art var Sangspillene »Den Tredie« og »Den gamle Elsker«, men hans Hovedværk i denne Retning er »Genboerne«, som opførtes af Studenter i Anledning af den ved Aarsskiftet stedfundne Sammensmeltning af den gamle Studenterforening og »Academicum« til den nu bestaaende »ny Studenterforening«. Efter at H. 1842—43 havde deltaget i Studentermøderne og sidstnævnte Aar havde taget teologisk Embedseksamen, blev han Huslærer paa en Gaard nær ved Rungsted, hvor han opholdt sig til Foraaret 1847. I denne Mellemtid skrev han for Studenterforeningen »Intrigerne« og »En Spurv i Tranedans«, der snart overgik til Nationalteatret, efter at Genboerne havde banet Vejen for dem. Lystspillet »Æstetisk Sans«, der satiriserer over den tomme Aandsdannelse uden ædelt Grundlag, gjorde ikke videre Lykke, hvorimod den efterfølgende Komædie »Even-

tyr paa Fodrejsen«, er et af vor Litteraturs mest fremragende Værker og et af Publikums erklærede Yndlingsstykker. Af større Arbejder skrev H. i de følgende Aar »Tordenvejrr«, Sangspillet »Mester og Lærling«, der 1852 vakte stor Bevægelse, og 1854 det romantiske Lystspil »Drøm og Daad«; af mindre Arbejder kan nævnes »Familietvist eller det mærkværdige Aar«, »Soldaterløjer«, »Feriegæsterne« og »En Nat mellem Fjeldene«. Til disse Arbejder slutter sig en Samling Viser og Vers, der 1872 udkom i en forøget Udgave, i hvis Tilvækst der findes talrige Vidnesbyrd om Forfatterens Sorg over Fædrelandets Tab og Ulykke. 1855 valgte H. Præstegerningen som Livsgerning. Han røgtede denne Gerning med stor Alvor og valgte den med den faste Tro paa, at den var den eneste, der kunde give ham den Tilfredsstillelse, han søgte og ønskede af den Opgave, der skulde være ham en Livssag og en Livsgerning. At han valgte Præstegerningen, laa ikke i, at han betragtede sin Forfattervirksomhed, som om den var ringere end Præstegerningen, men i, at han droges af noget personligt, der gjorde sig gældende som en indre Trang, et Krav, der ikke kunde afvises. Herom handler det smukke Digt »Drøm og Liv«. H. blev Præst i Silkeborg 1855 og forflyttedes til Frederiksborg 1862. 1880 opførte Det kgl. Teater Problemskuespillet »Eva«, som er et blegt Indlæg i Debatten om Venindens Ret i Ægteskabet, fremkaldt af H. Ibsens »Et Dukkehjem«. — Efter 1881, paa Grund af Sygdom, at have trukket sig tilbage fra sin gejstlige Virksomhed og bosat sig paa Frederiksborg, skrev han Skuespillene »Under Snefog« og »Karens Garde«. 1883 udkom i to Oplag en Række »Folkelige Foredrag«, 1885 »Sange og Digte«. — H. rejste 1852—54 med offentlig Understøttelse til Italien og har desuden deltaget i samtlige Studenter-tog til Sverige og Norge. Han blev 1848 gift med en Søster til kgl. Skuespiller Mantzius, men mistede hende faa Maaneder efter Brylluppet. — 1855 ægtede han en Datter af Digteren Hauch (Elisabeth Hauch), der overlevede ham i flere Aar, efter at deres Ægteskab havde bestaaet gennem 37 Aars lykkeligt Samliv. I Udarbejdelsen af H. Livserindringer, »Fra min Barndom og Ungdom« og »Senere Livserindringer«, har hans Hustru en væsentlig Del. Da H. som gammel Mand blev saa svagsynet, at han ikke kunde læse sine egne Optegnelser og heller ikke havde den Evne at kunne diktere, maatte hans Hustru renskrive og forelæse ham det skrevne. Disse Erindringer

er ikke blot meget interessante, men særlig velkomne for alle dem, der har fulgt H.s Forfattervirksomhed, og som gennem Erindringerne ligesom træder ham nærmere som Personlighed og som Menneske. Dette Værk vilde jo ikke være fremkommet, hvis hans Hustru ikke havde været i Stand til at yde ham sin udmærkede Hjælp. Dertil har hun selv føjet en Skildring af hans sidste Leveaar og af de Begivenheder, der havde Betydning for ham. H. døde 21. Nov. 1892. Hans Hustru overlevede ham i syv Aar. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Hostrup: Erindringer fra min Barndom og Ungdom og senere Livserindringer.

Howitz, Frantz Gotthard, født 25. December 1789 i København, blev 1819 ekstraord. Professor ved Universitetet i Farmakologi og Retsmedicin. Navnlig det sidste Fag omfattede han med Interesse, og et dertil hørende Skrift, »Om Afsindighed og Tilregnelighed«, som han udgav 1824, fremkaldte en livlig, videnskabelig Strid om Frihedslæren, i hvilken H. optraadte som en ivrig Forfægter af Determinismen; de fleste delte ikke hans Anskuelse, men selv hans Modstandere, J. P. Mynster, A. S. Ørsted og H. P. Hjort o. fl. kunde ikke andet end anerkende hans Begavelse. Han døde 3. April 1826, kort efter at han var udnævnt til Reserveaccoucheur ved Fødselsstiftelsen.

Howitz, Frantz Johannes August Carl, Læge, født 7. Dec. 1828, blev 1869 Overlæge paa Frederiksberg Hospital og udførte her et epokegørende Arbejde paa sit særlige Omraade: Kvindesygdommene. Han foretog 1863 den første Ovariotomi i Norden og blev i det Hele taget vor største Autoritet paa sit særlige Omraade. Af stor Betydning blev ogsaa hans 1892 indførte Behandling af Myxødem (ved at spise Skjoldbruskkirtel som Brise). Han grundlagde 1896 Frederiksberg Fødehjem og døde 23. Dec. 1912. H. deltog ogsaa i det offentlige Liv og sad i mange Aar som Medlem af Københavns Borgerrepræsentation, hvor han havde betydelig Indflydelse paa de hygiejniske Spørgsmaals Behandling.

Hvidt, Lauritz Nicolai, Handelsmand og Politiker, født 27. Okt. 1777 i København, hvor hans Fader var Hørkræmmer og

Hofagent, blev 1791 Student, 1795 teologisk Kandidat med Udmærkelse. H. overtog ved Faderens Død 1798 dennes omfattende Handelsforetagender, og førte i en Række af Aar indtil Krigen 1807, en meget udstrakt Handel. Krigen ødelagde hans Formue og tvang ham til at opgive sin Forretning næste Aar. Under Københavns Belejring gjorde H. udmærket Tjeneste som Løjtnant i det borgerlige Artilleri; han var fra 1809 til 1816 Børskommissær, blev 1813 Ridder af

Dannebrog og 1815 Etatsraad; meget usædvanlige Æresbevisninger paa den Tid for en Mand i hans Stilling. 1816 blev han i Stand til at genoptage sin Handel med stor Kraft. Det første danske Dampskib blev til Dels anskaffet af ham. 1842 var han Grosserersocietetets Formand. 1840 blev han Borgerrepræsentant, og han var Formand for Borgerrepræsentationen fra dens Oprettelse til 1853. Fra 1838 var han Nationalbankdirektør og var indtil sin Død den egentlige Leder af Banken. H. blev ved Stænderdeputationens Oprettelse kaldet til en politisk Virksomhed af samme Udstrækning som hans Deltagelse i Kommunal- og Handelsvirksomheden. Han var den egentlige Stifter af Trykkefriheds-Selskabet, 1844 blev han Medstifter af den slesvigske Hjelpeforening. Som Borgerrepræsentationens Formand affattede og overgav H. 1840 Kong Christian den Ottende den frisindede Kroningsadresse, som blev meget ilde optaget, ligeledes foreslog H. 1845 en Adresse om det slesvigske Spørgsmaal, som Kongen nægtede at modtage. I Borgerrepræsentanternes Møde 20. Marts 1848 indbragte han Udkastet til en Adresse om at forlange Ministeriets Fjernelse; 21. Marts anførte han det store Folketog fra Raadhuset til Christiansborg og blev derefter 24. Marts Minister uden Portefølje, en Stilling han dog kun beklædte til November da han trak sig tilbage, for at kunne indtage en Plads i den grundlovgivende Rigsforsamling. I denne var han Viceformand, men Valg til Landstinget afslog han. Derimod optraadte han i skarp Opposition mod Ministeriet Ørsted og

ledede — skønt 77 Aar gl. — det Fakkeltog, hvormed Københavnerne takkede Kongen for dettes Fjernelse. Han døde 16. Marts 1856. 1879 opstillede Københavns Kommune hans Buste i Ørstedsparken. Barfod: Dansk Rigsdagskal.; Erslev: Forf. Lex.; Lorck: 75 Aar; Bricka: Biogr. Leks.

Høedt, Frederik Ludvig, født 13. Febr. 1820. Hans Fader var en velhavende Marskandiser. H. blev Student 1836, og havde gjort sig bemærket ved et Bind »Lyriske Digte«, da han fik Lyst til at virke som Skuespiller og debuterede paa det kgl. Teater 14. Nov. 1851 som Hamlet og vandt ualmindeligt Bifald. Ved det Held, hvormed han optraadte i forskellige betydelige Roller, syntes han at skulle blive af stort Værd for Scenen, men allerede i 1855 forlod han den, paa Grund af nogle Teaterstridigheder med J. L. Heiberg, af hvem han mente sig tilsidesat. Da Heiberg gik af i 1856 tog han igen Engagement og blev Elevinstruktør, en Post, hvor han fik stor Betydning for den kommende Generation af Skuespillere. Fra 1858 til 1864 var han Sceneinstruktør. H. havde store Evner som Refleksionsskuespiller og udviklede til Fuldkommenhed sin Evne til at konversere paa Scenen, ligesom hans lette og elegante Sprog fik stor Betydning som Afløser af den ældre Skoles stive Spillemaade. Desværre trak han sig, stolt og stejl, som han var, tidligt tilbage og tog sin Afsked allerede 1864. Han har leveret smagfulde Oversættelser og Bearbejdelser af fremmede Lystspil til Teatret. Han døde 22. Marts 1885. Overskou: Den danske Skueplads; J. L. Heiberg: Et Liv gjenoplevet i Erindr.; E. Brandes: Dansk Skuespilkunst; H. Christensen: D. kgl. Theater 1852—59; P. Hansen: Den danske Skueplads; Bricka: Biogr. Leks.

Høffding, Harald, Filosof, født 11. Marts 1843, studerede Teologi, men blev stærkt paavirket af S. Kierkegaard og Rasmus Nielsen, hvorefter han valgte Filosofien til sit Studium.

Under et Ophold i Paris lærte han Positivismen at kende og kastede sig nu over Studiet af den. Endnu nærmere kom han dog til at staa den ny-tyske Idealisme (Lotze, Wundt), der har mange Fællespunkter med Niensens. Navnlig som Fremstiller af Filosofiens Historie har H. gjort et i Norden ret enestaaende Arbejde, men ogsaa paa Psykologiens, Etikens og Religionsfilosofiens Omraader foreligger der fra hans Haand vægtige Indlæg. Flere af hans Bøger er oversat paa fremmede Sprog og bruges ogsaa udenfor hans Fædreland ved Undervisningen i Filosofi, og H.s Navn har i det hele taget naaet euro-

pæisk Ry. Erik Rindom: H. H.: Bidrag til Biografi og Karakteristik.

Høgsbro, Sofus Magdalu, født 18. Juli 1822 i Rødning, blev 1839 Student og 1848 teologisk Kandidat, men lagde sig desuden med Iver efter Studiet af Historie og var 1852—62 Forstander for Rødning Højskole. 1852 valgtes H. til Folketinget, hvor han uafbrudt, i en Række af Aar, havde Sæde. 1864—66 var han Medlem af Rigsraadets Folketing. H. sluttede sig til Venstre og var 1866 med til at stifte det »nationale« og 1870 det »forenede Venstre«. Da Venstregrupperne igen sammensluttedes 1881, blev H. Medlem af Fællesbestyrelsen og 1884 en af Førerne for det danske Venstre. H. vandt tidlig Indflydelse, han blev saaledes Medlem af Finansudvalget og af de politiske Udvalg i Rigsraadets Folketing og af de finansielle Fællesudvalg. Særlig virkede H. for Udvidelsen af Sognebaandsløseres Ret og for Oprettelsen af Valgmenigheder; han indbragte det oprindelige Udkast herom, som blev Grundlag for Loven af 1868, og de senere Love skyldes nærmest ham.

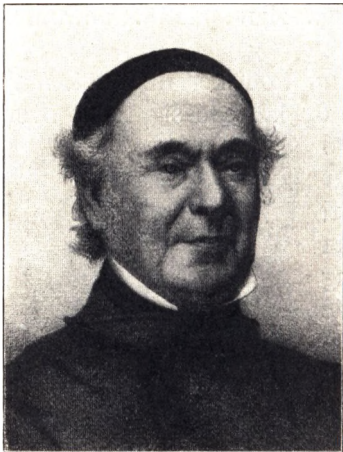
1868—70 var H. Medlem af den store Kirkekommission, 1872—79, og paany siden 1880 Statsrevisor. H. grundlagde 1865 Ugebladet »Dansk Folketidende«, som blev et af Venstres vigtigste Organer og udgav det indtil 1884. Han døde 15. Jan. 1902.

Hørup, Viggo Lauritz Bentheim, Politiker, født 22. Maj 1841, blev juridisk Kandidat 1867 og kastede sig tidlig over politisk Virksomhed; han valgtes 1876 til Folketinget (Køge-Kredsen) og var Folketingsmand, indtil P. A. Alberti 1892 erobrede Kredsen fra ham. Paa Rigsdagen vandt H. en førende Stilling ved sin skarpe Intelligens, sit ætsende Vid og sin udprægede Sans for Realiteter. 1879—92 var han Statsrevisor. H. stod yderst til Venstre og skabte flere af de Slagord, hvorunder Venstrepartiet kæmpede for Indførelsen af Folketingsparlamentarismen; ofte var disse broddede Ord dog af en saadan Beskaffenhed, at de vendte sig mod ham selv og hans eget Parti. (Som det berygtede: »hvad kan det nytte?«). Faa Politikere har vel vakt Modstandernes Had i den Grad som H. 1883 stiftede H. Bladet »Politiken«, hvorigennem han, ogsaa da han var udtraadt af Rigsdagen, øvede stor Indflydelse og var med til at skabe det københavnske Venstre-Parti, der nu for største Delen tilhører Socialdemokratiet. Ved Systemskiftet 1901 blev H., som den Gang var en dødsmerket Mand, Trafikminister og lod som saadan Porten i Kongens Have ud mod Gothersgade aabne for Publikum. Han døde 15. Febr. 1902. Indenfor denne Port opstilledes 1908 et Monument for ham.

Høyen, Niels Laurits Andreas, Kunsthistoriker, født 4. Juni 1798 i København; blev Student 1816. Efter at have taget anden Eksamen, hengav han sig ganske til Studiet af Kunsthistorien og Kunsten, gik paa Akademiets Tegneskole og studerede de Samlinger, der fandtes herhjemme, men indsaa, at han for at kunne dyrke dette Fag med Udbytte maatte foretage en længere Udenlandsrejse, og formaaede sin Fader, en forholdsvis velhavende Brygger, til at give ham Penge dertil. Han drog nu gennem

Tyskland til Italien, hvor han fik Lejlighed til at udnytte alle de rige Skatte, der her var samlede. Efter sin Hjemkomst

holdt han sine første Forelæsninger paa Kunstakademiet i Vinteren 1826—27 over den antike Malerkunst. 1829 udnævntes han til Professor i Historie, Kunsthistorie og Mytologi ved Kunstakademiet, og i 1839 blev han ved Spenglers Død Inspektør. Endelig blev han 1856 ansat ved Universitetet som Docent i Kunsthistorie. Med sine særlige Evner for det mundtlige Foredrag, sin sikre Hukommelse og en omfattende Kundskabsmasse samlede han, navnlig som Universitetslærer, en talrig og interesseret Tilhørerkreds

om sine Forelæsninger over almindelig Kunsthistorie. Men hvor fængslende han end forstod at gøre det mundtlige fri Foredrag, naar han med sit Smil og en talende Haandbevægelse, som støttede de livligt strømmende Ord, kastede sin egen begejstrede Opfattelse af Aanden i Kunsten ud over sine Tilhørere, saa egnede disse Foredrag sig dog ikke til Gengivelse, selv af den mest hengivne og ivrigt følgende Discipel. Et Forsøg med at udgive hans Forelæsninger over Rafael (ved Bauman 1875) lykkedes ikke, da det vel gav en Forestilling om hans Kundskabsrigdom, men savnede det mundtlige Foredrags betagende Magt. Foruden en Mængde mindre Rejser rundt i Landet foretog han paa offentlig Bekostning Rejser til Paris, Italien, London og Holland. H. var den første her i Danmark, der virkelig dyrkede Kunsthistorien som et Fag for sig. Omtrent samtidig med sin Ansættelse ved Kunstakademiet havde H. faaet det Hverv at undersøge de omkring i Landet værende Kunstminder og gøre Forslag til deres Bevaring, hvor dette var nødvendigt. Hertil kom 1831 en Bevilling paa fire hundrede Daler aarlig af offentlige Midler, med Forpligtelse til at skrive Danmarks Kunsthistorie, en Forpligtelse H. ikke naaede at opfylde, da han aldrig følte sig oplagt til at tage Pen i Haand for at sætte den til Papiret til et større Værk. Blandt hans, temmelig kortfattede, Afhandlinger, der er spredte i Tidsskrifter og

Blade, skal nævnes »Frederiksborg«, »Om kirkelig Kunst«, »St. Knuds Kirke som Kunstværk«, »Aarhus Domkirke«, »Rembrandt« o. fl. a. Bygmesteren Harsdorff har han ofret særlig Opmærksomhed og skrev Teksten til de Raderinger, efter hans Værker, som Selskabet for nordisk Kunst udgav. Alle disse Afhandlinger er udgivet af Prof. Ussing (1871—75, tre Bind). Han var endnu i sin fulde Kraft, da han i en Alder af 72 Aar afgik ved Døden 29. April 1870, efter en kort Sygdom. Efter hans Død udkom 3 Bind »Skrifter«. Hans Levned er paa Grundlag af efterladte Breve skrevet af J. L. Ussing. J. L. Ussing: Høyens Levned; J. Lange: Nutids-Kunst; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Tilskueren, Septbr. 1908.

Ingemann, Bernhard Severin, født 28. Maj 1789 i Tor-kildstrup Præstegaard paa Falster, hvor Faderen var Præst. Efter Faderens Død flyttede Moderen med sine Børn til Slagelse, hvor Bernhard, henved 12 Aar gl., blev sat i Slagelse lærde Skole, hvorfra han blev dimitteret til Universitetet 1806. I sine begyndende Studier blev han brat afbrudt ved Bombardementet 1807. Den lille spinkle l. tog, ligesaa vel som de andre Studenter, Bøssen paa Nakken og var fra Volden Vidne til den Ødelæggelse, Bomberne forarsagede. Da han blev afløst og i dybe Tanker begav sig til sin Bolig, var der en Matrosdreng, der leende tilraabte ham, idet l. stod ved Husets Indgang: »Hele Huset er gaaet ud, Herre!«. Som alle de omliggende Steder var l.s Bolig ogsaa nedbrændt, og hans Bohave, Klæder og første Digte var gaaet op i Luer. Snart havde han en ny Digtsamling færdig, som han udgav 1811, og tillige et østerlandsk Æventyr »Parizade«. Særkendet for disse Frembringelser er en sværmerisk elegisk Tone og en fremherskende Tilbøjelighed for gruopvækkende Emner, og Sentimentalitetens Toppunkt naaede han i Romanen »Varners poetiske Vandringer«. Som Digtene, saa Digteren, som han var paa den Tid; han befandt sig i en

sygelig lidende Tilstand, der saa betænkelig ud, hans Venner troede, at han var Dødens Bytte, hans angrebne Nervesystem gjorde ham endnu mere følsom, end han allerede var af Naturen, og opskræmmede hans Fantasi i Retning af det uhyggelige. Men denne Aandsretning tiltalte Tiden, hvis aandelige Sundhedstilstand ikke var den bedste, hvilket vel nærmest skyldtes alle de Rædsler og Ulykker, der havde ramt saavel Nationen som den enkelte, paa den føleligste Maade. Dog blev disse Digte Anledning til, at en ung Kvinde følte sig hendraget til ham og gennem et langt Liv fulgte ham som en kærlig og trofast Ledsagerinde. I.s Digterstjerne var nu i Opgang, omend hans Produktion paa denne Tid forekommer Nutidslæsere fremmed. Nu hævdede Kritiken ogsaa sin Røst. Medens nogle forgudede ham, hvæssede andre deres Pile, saaledes P. Hjort, der skrev en skarp Kritik over I.s Dramaer, og navnlig J. L. Heiberg, der i sin »Julespøg og Nytaarsløjer« rettede et Angreb mod den forroste Digter og hans forgudende Publikum, efter at I.s Tragedie »Blanca« ved Opførelsen paa det kgl. Teater havde været Genstand for en aldeles overvældende og stormende Begejstring. Dette krænkede I. i høj Grad, men han forholdt sig taus, hvorimod Grundtvig paa hans Vegne lod sig indvikle i en litterær Strid med Heiberg. I. foretog kort efter denne Strid en Udenlandsrejse, der blev af stor Betydning for hans Udvikling. Han besøgte Tyskland, Schweiz, Frankrig og Italien og vendte efter halvandet Aars Fraværelse tilbage til Danmark. I Sommeren 1822 blev I. ansat som Lektor i dansk Sprog og Litteratur ved Sorø Akademi, ægtede samme Aar sin mangeaarige Forlovede, Lucie Mandix og tilbragte nu Resten af sine Dage med sin Ungdoms Elskede i sit lille yndigt beliggende Hjem ved Søen og Skoven. Hans Digtning, der havde vokset sig sund, slog nu ind paa de samme Baner, som Grundtvigs, idet han troede paa at kunne vække den nordiske Helteaand fra Danmarks Stortid ved digterisk at fordybe sig i den og genskabe den i Værker. Paa Grundlag heraf og i Lighed med de Skildringer den engelske Digter Walter Scott havde skænket sit Fædreland, fremstod de historiske Romaner, der have bidraget meget til Interessen for Fædrelandets Historie. Rækken begyndte med det historiske Digt »Valdemar den Store og hans Mænd«, dernæst kom »Valdemar Sejer«, »Erik Menveds Barndom«, »Kong Erik og de Fredløse«, »Prins Otto af Danmark« og Digtet »Dronning Margrethe«. Fremstillingen i disse Digtninge er nærmest støttet

paa Folkevisernes Beretninger og har derved et mere poetisk end strengt historisk nøjagtigt Grundlag. Ligeledes kan der tales om Manglen af et paalideligt historisk Kostume; men dette har i al for høj Grad været gjort til Genstand for ned-sættende Kritik. De ere ved deres varme Fædrelandskærlighed og deres levende malende Skildringer af Valdemarernes Tid blevet sande Folkebøger, der ere læste af høje og lave, og vil sent henlægges ulæste. — Som Salmedigter staar I. ved Siden af Grundtvig, som den anden store Salmedigter i den nyere Tid; hans Morgen- og Aftesange er tilligemed Højmessesalmerne noget af det herligste, der er skrevet paa Dansk af den Art. De vidner om et dybt og inderligt religiøst Sind, viser hen til Kærligheden og Forsoningen, hellere end til Døden og Dommen, uden at fortone dette Livs Alvor i Henseende til det, der ligger bagved. I.s milde Sind og kærlige Hjerte, giver sig tilkende i alle hans Skrifter, som ogsaa i hans daglige Liv. At han derhos ikke fattedes Mod og Mandshjerte, eksisterer der flere Vidnesbyrd om, saavel som om, at han var i Besiddelse af et vist Lune og elskværdigt Skælmeri. Dette giver sig ogsaa tilkende i flere af hans Fortællinger, blandt andre i hans »Christen Bloks Ungdomstreger« og i den udmærkede Roman »Landsbybørnene«, der er et af hans ungdomsfriskeste Arbejder, skønt et af hans sidste. Paa hans 70-aarige Fødselsdag hædredes han i Erkendelsen af den store Betydning, hans Værd som Digter har haft for Folkelivet, med Overrækkelsen af et Guldhorn, prydet med Figurer fra hans historiske Værker. I. døde 24. Febr. 1862; hans elskede Hustru, der ved hans Død kun besjæledes af Ønsket om at kunne følge ham, overlevede ham i fire Aar. Ingemanns Levnetsbog; Tilbageblik paa mit Liv og min Forfattervirksomhed; Schwanenflügel: I.s Liv og Digtning; R. Petersen: Mindeskrift om Ingemann. J. Nørregaard: Ingemann.

Jacobsen, Carl Christian Hilman, Brygger, født 2. Marts 1842, Søn af J. C. Jacobsen, anlagde 1871 Ny-Carlsbergbryggeriet og fortsatte saaledes paa udmærket Vis sin Faders industrielle Gerning. Ogsaa som Beskytter af Kunst og Videnskab gik han i sin Faders Spor og vil vel navnlig af den Grund mindes i lange Tider. 1879 stiftede han et stort Legat »Albertina« (opkaldt efter Thorvaldsen), som skaffede mange af Københavns Parker og Anlæg Afstøbninger, og oprettede 1882 »Ny Carlsberg Glyptotek«, der er verdensberømt og ved Siden af Thor-

valdsens Museum Københavns største Seværdighed for fremmede Turister. J. gjorde den 1888 til offentlig Ejendom og

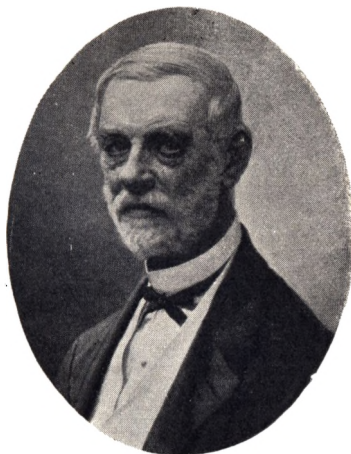

føjede hertil 1899 sin private, meget kostbare Samling. 1897 var det nye Glyptotek blevet indviet ved en Verdensudstilling af Kunst. J. udnævntes 1896 til Direktør for Statens Skulptursamling og virkede tillige paa andre Maader for Udbredelsen af Kunstinteresse i den danske Befolkning. Saaledes stiftede han sammen med sin Hustru Ottilia (født Stegmann) »Ny-Carlsbergfondet«, hvis Indtægt bl. a. er Ny Carlsberg Bryggeriets, og som støtter forskellige kunstneriske For-

maal. Nikolajkirke gav han et Spir i Lighed med det, den tidligere havde haft, og tilbød ogsaa at rejse Frue Kirkes gamle Spir paany, hvilket Tilbud dog, til hans store Skuffelse, blev afslaaet. Han døde 11. Jan. 1914. J. var en i mange Maader betydelig Mand, hvis grundlæggende Egenskab var en brændende Fædrelandskærlighed i Forbindelse med religiøs Følelse.

Jacobsen, Jacob Christian, født 2. Sept. 1811 i København, Søn af Lejebrygger Christen Jacobsen Nørkjær og Hustru Caroline Frederikke Schelbæk. Efter at have gaaet i det Bisserupske Institut blev J. sat til Arbejde i Faderens Bryggeri og efter sin Faders Tilskyndelse begyndte han i sit syttende Aar at høre H. C. Ørsteds populære Forelæsninger over Kemi, og da den polytekniske Lærestanstalt blev oprettet (1829), fulgte han med Iver tillige Zeises og Forchhammers Forelæsninger. Ved Siden heraf dyrkede han Matematik, læste Oldtidens Historie, Oehlen-schläger, Ingemann, Heiberg og andre af vore danske Digtere, af hvis Værker han senere kunde citere lange Stykker. Disse Studier fik han ikke Tid til at fortsætte længe paa Grund af Faderens Svagelighed og paafølgende Død, der indtraf (1835), inden Sønnen var naaet sit 24. Aar. Hele det praktiske Arbejde med Bryggeriet bar nu den unge J. Ansvar for. I Aaret 1834 kom en ung Købmandsdatter, Laura Holst, fra Thisted i Huset hos Forældrene. Hun blev fem Aar efter hans Hustru; gennem hendes unge Slægtninge blev J. indført i akademiske Kredse; den mest bekendte af disse unge Studenter,

»Jacobsens Ungdomsvenner«, blev den senere filosofiske Professor Rasmus Nielsen. J.s Samvær med Studenterkredse har haft stor Indflydelse paa ham, ikke blot i æstetisk Retning, men ogsaa for den politiske Anskuelse, den nationalliberale, der i de følgende Aar blev den bestemmende for hans politiske Virksomhed. J. havde en idealistisk Tillid til Folkets politiske Evner, og han troede fuldt ud paa, at Folket kunde opdrages til politisk Selvstyre, naar det blot fik Adgang dertil. Da J. senere traadte aktivt ind i det politiske Liv, sluttede han sig som nævnt nær til de Nationalliberale, hvor han kom i personligt Venskabsforhold til adskillige af dette Partis Førere. Af Naturen var J. konservativ, af Temperament var han Selvhersker. Da han tidlig kom til at staa i Spidsen for en industriel Virksomhed, hvor den enkeltes Vilje bør være den afgørende, blev han vant til at kommandere, og hans kraftige Selvtillid gjorde ham her, som i det offentlige Liv, til en ubøjelig Forkæmper, for hvad han nu en Gang ansaa for det rigtige.

I 1844 døde J.s Moder; han arvede Bryggeriet i Bro-læggerstræde og en kontant Kapital. De Tanker, han allerede længe havde gaaet med, søgte han nu at virkeliggøre. Ved de mange Forsøg paa at fremskaffe en ny og bedre Ølsort, hvoraf det første Forsøg var gjort i hans Moders Vaskekedel, var J. naaet til at indse, at skulde det blive til Alvor med den ny Industri, maatte han have et nyt Bryggeri dertil. Den Kapital, han nu ved Moderens Død var kommen til at disponere over, skulde anvendes hertil. Aar 1848 skred han til at virkeliggøre sin Plan efter mange Overvejelser og Forundersøgelser. Mange store Vanskeligheder af højst forskellig Art maatte han overvinde, dels økonomiske, dels andre; saaledes da Anlægget af Bryggeriet var færdigt, viste det sig, trods al forudgaaet Undersøgelse, at der manglede Vand, og uden tilstrækkeligt Vand var det hele aldeles værdiløst. Denne Hindring overvandt man dels ved Energi og Udholdenhed og dels ved store Bekostninger. En større Kapital lykkedes det at rejse hos

Handelshuset J. P. Suhr, og for disse Penge blev Carlsberg bygget. J. var, da Carlsberg blev bygget, langt fra at ane, hvilket Kæmpeforetagende det vilde udvikle sig til. 1837—43 var J. Løjtnant, 1842—52 Kaptajn i det borgerlige Infanteri i København; 1843—57 var han Borgerrepræsentant, 1848 Stænderdeputeret, 1854—58, og paa ny 1861—64, Folketingsmand, og han blev 1863 kongevalgt Rigsraad og senere Landstingsmand indtil 1871. Som Politiker var J. en varm Talsmand for kommunalt Selvstyre, særlig ved Forhandlingerne om Københavns nye Kommunallov 1857, og for en national Politik. 1848 var han Medstifter af Skandinavisk Selskab, 1854 af Foreningen til at værne Grundloven og 1864 af Dansk Folkeforening. Mest bekendt er J. blevet ved sin storslaaede Gavnildhed til Fremme for Videnskab og Kunst i sit Fædreland. J. grundlagde 1866 Carlsberg-Fondet paa en Million Kroner og forøgede det 1871 med en anden Million, af hvis Renter Halvdelen skal gaa til det national-historiske Museum paa Frederiksborg Slot, hvilket han ligeledes havde grundet 1877 ved en Gave paa 200,000 Kr. 1877—80 skænkede han 400,000 Kr. til Restaureringen af Frederiksborg Slot. 1871—74 ledede J. Anlægget af den nye botaniske Have, og paa Opførelsen af det nye kongelige Teater (1871—74) øvede han stor Indflydelse, ligesom han 1883 smykkede det med 12 Marmorbuster af danske Digtere og Kunstnere. Til Tak for denne uforlignelige Offervillighed og Kærlighed til Videnskab og Kunst blev han 1879 Æresdoktor ved Københavns Universitet. Karakteristisk for J.s Virksomhed som Brygger var hans Tanke om, at denne Virksomhed var nøje forbundet med Videnskaben. Det førte til Oprettelsen af det nu verdensberømte »Carlsberg Laboratorium«, som har været ledet af Kemikere, hvis Navne er kendte langt ud over deres Fædrelands Grænser. Da J. døde 3. Apr. 1887, testamenterede han med sin Søns Samtykke hele Bryggeriet m. m. til Carlsberg-Fondet med den Bestemmelse, at Bryggeriet skulde drives uden Hensyn til øjeblikkelig Fordel, men saaledes, at det altid kunde staa som et Mønsterbryggeri for hele Verden. Dagbladet 1887 (Nr. 102); Illustr. Tid. XXVIII, Nr. 32; Levnedsbeskrivelser af de v. Universitetets Firehundredaarsfest promov. Doktorer; Barfod: Dansk Rigsdagskal.; Bricka: Biogr. Leks. J. Østrup: J. C. J.; C. Nyrop: J. C. J.; Johannes Steenstrup: Carl J. og hans Fader.

Jacobsen, Jens Peter, Forfatter, født 7. Apr. 1847 i Thisted, hvor hans Fader var Købmand. Han kom 16 Aar gl. til København for at studere og blev 1867 dimitteret privat; herefter hengav han sig med brændende Iver til naturhistoriske Undersøgelser, der allerede i Barnealderen havde fanget hans Interesse fremfor alt andet. Særlig tiltaltes han af Darwins Teorier, som han søgte at fremstille for danske Læsere i Bladartikler. 1873 vandt J. Universitetets store Guldmedaille for en botanisk Afhandling (om Desmidiaceerne), og Censuren havde, karakteristisk nok, fremhævet den store Flid, Iver og Udholdenhed i Undersøgelsen, som

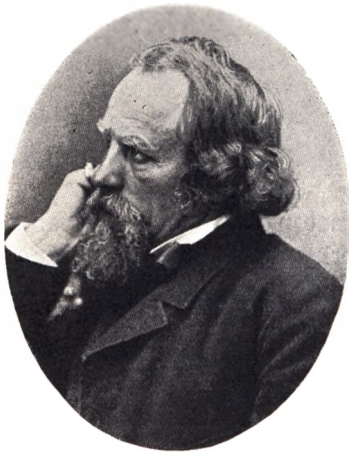

dette Arbejdes væsentlige Fortrin — netop de samme Egenskaber, der i saa fremtrædende Grad udmærker J.s æstetiske Arbejder. Disse tog deres Begyndelse i 1872 med den i »Nyt dansk Maanedsskrift« offentliggjorte Fortælling »Mogens«. Derefter fulgte i Tidsskriftet »Det nittende Aarhundrede« Begyndelsen af Romanen »Marie Grubbe«, der udkom ved Juletid 1876. Denne historiske Skildring vakte overordentlig Opmærksomhed ved sin fra Grunden studerede Detailtrokabs og gennemførte Lokal-farve som ved den Fantasiens Kraft, der lagde sig for Dagen i Situationsskildringerne. Senere udkom Nutidsromanen »Niels Lyhne«. J. var i en tidlig Alder viet til Døden; Bevidstheden herom har givet hans Produktion et eget Præg, man føler sig ikke aandelig frigjort fra Livets Tyngde og Kval, naar man læser hans Bøger. Af den nyere Tids Prosaforfattere var han en af de ædleste og mest begavede. Hans Død indtraf 30. Apr. 1885, efter at han i flere Aar havde været fortrolig med den uundgaaelige Udgang af sin haabløse Sygdom. G. Brandes: Det moderne Gennembruds Mænd; Vilh. Andersen: Litteratur-billeder; G. Christensen: J. P. Jacobsen; A. Linck: J. P. J.

Jensen, Christian Albrecht, Maler, født 26. Juni 1792, Elev af C. A. Lorenzen, men langt betydeligere som Portrætmaler end sin Lærer, opholdt sig 1817—21 i Italien og blev 1824 Medlem

af Akademiet. Hans udpræget realistiske Kunst tiltalte ikke de toneangivende Autoriteter den Gang, Høyen og Eckersberg, men Eftertiden har saa meget mere varmere paaskønnet den. Baade paa Kunstmuseet, paa Hirschsprungs og Johan Hansens Samlinger samt paa Frederiksborg Slot findes udmærkede Prøver paa hans brede, kraftig karakteriserende Portrætkunst; nævnes kan i Flæng Portrætter af Freund, Malling og Clemens. Han døde 13. Juli 1870.

Jerichau, Jens Adolf, født 17. Apr. 1816 i Assens, hvor hans Fader var Købmand, blev i sit fjortende Aar sat i Malerlære i

Odense, men holdt ikke ud, til den fastsatte Tid var udløben, da Mesteren forlangte Arbejde af ham, der dels var for strengt og dels intet havde med Malerhaandværket at gøre, hvorfor han en skøn Dag valgte at gaa paa sin Fod fra Odense til Assens. Han vilde nu være Kunstner, kom til København, hvor han var saa heldig snart at komme ind paa Akademiet efter at have begyndt at tegne hos Hetsch. Efter i nogen Tid at have forsøgt sig som Maler, gik han over til Billedhuggerkun-

sten, da det mentes, at han manglede den fornødne Farvesans for at kunne blive Kunstmaler. 1836 begyndte J. i Freunds Atelier, og 1837 udstillede han sit første Arbejde, en Statue af Balder. 1838 kom han til Rom med Fregatten Rota, det Skib, der af Regeringen blev afsendt for at hente Thorvaldsen. Midlerne til et Ophold i Rom ydedes ham af en ældre Kunstnerinde, der havde sammensparet sig en Sum af halvtredie tusind Kroner, for hvilke hun selv vilde foretage en Romerrejse; men da hun hørte, at den unge Kunstner ønskede at komme til Rom og kunde faa fri Overrejse, og dertil erfarede, at han selv ikke ejede det mindste, saa syntes hun, at den unge Mand, hvis Evner stod over hendes, burde rejse, og hun selv blive hjemme. J. fik det halve af denne sammenkrabede Sum, og Betingelserne lød paa, at J. skulde betale Pengene, naar han kunde, hvilket skete tyve Aar efter. Da

J. kom til Rom og fremstillede sig for Thorvaldsen, viste denne ham stor Velvilje, lod ham arbejde i sit Atelier under hans Tilsyn, gav ham Anvisning paa Arbejde, der blev J. overdraget at udføre i T.s Fraværelse, og lovede ham desuden, at han vilde tale hans Sag i Danmark, hvilket han ogsaa gjorde. Da J. ikke besad Forretningstalent, formaaede han heller ikke at gøre sit kunstneriske Talent gældende og var derfor heller ikke fri for de Bryderier og Bekymringer, det giver at mangle de fornødne Midler til Livets Ophold og til Arbejdets Gennemførelse. Han arbejdede i 1840 paa en større Figur, som han vilde udstille i München, og sendte samme Aar en Del Tegninger og Skitser til København; af disse udvalgte Enkedronning Caroline Amalie sig en »Alexanders og Roxanes Bryllup« og gav Kunstneren Bestilling paa denne Frise, der vandt stort Bifald, da den 1845 blev udstillet herhjemme. Men egentlig Opmærksomhed vandt J. først ved sin Gruppe »Herkules og Hebe«, som blev udført i Marmor. 1846 udstillede han en ny Gruppe »Pantherjægeren«, der vandt meget Bifald. 1847 modellerede han efter Bestilling af en Prinsesse af Preussen en »Christus« i kolossal Størrelse og samtidig Gruppen »Adam og Eva efter Syndfaldet«, et af hans mest tiltalende Arbejder. At opregne dem alle vil blive for vidtløftigt her, men nævnes skal dog: »Slavinden« (1,33 Meter høj). Det er en halvnøgen blufærdig ung Kvinde. Hun slaar Øjnene ned, og hendes Udtryk røber Uskyld, Ydmyghed og fin Jomfruelighed, der gør Lænkerne om hendes Hænder til Raahedens og Barbariets Tegn og Forestillingen om, at hun skal sælges paa Slavemarkedet, oprørende. Kunstneren har med dyb Følelse skildret os sin Sympati for den fine Kvindelighed. »Pigen med Killingerne« udført i Marmor i naturlig Størrelse: En lille Pige i fire-fem Aars Alderen har opsamlet en Flok smaa Katteskillinger, som hun bærer i det forreste af sit Kjoleskørt, hun ser henrykt glad ned paa dem, idet hun skrider barnligt frem, medens Killingemoderen kælent stryger sig opad den lille Piges smaa bare Ben. Situationen er taget lige ud af Livet og udført aldeles efter Naturen. Den yndige barnlige Uskyld, der er lige stor hos den lille Pige og hos Killingerne, og Tilhøden, Killingernes Moder viser Barnet, fører Tanken hen paa Skabningernes Uskyldstilstand i Paradiset. Denne lille Gruppe findes i Kunstmuseet i København. J. var en udmærket, original Kunstner, der har frembragt mange herlige Kunst-

værker, men han manglede Talent til at faa disse Værker afsat og til at skaffe sig Bestillinger paa nye Arbejder. Han var som Menneske en original Personlighed, med et ikke ganske ligeligt Temperament, der især i Ungdommen kunde lade sig henrive til Kaadhed for senere at henfalde til Tungsind, der vedblivende kastede sine Skygger over hele hans Liv. Ved Universitetets Firehundredearsfest blev han Æresdoktor. 1849 blev J. Medlem af Akademiet og Professor. Han døde 24. Juli 1883. Weilbach: Kunstnerlex.; N. Bøgh: Erindringer af og om J.; Bricka: Biogr. Leks.

Hans Hustru var **Jerichau-Baumann, Anna Marie Elisabeth**, født 27. Nov. 1819 i København af tyske Forældre;

hendes Fader var Fabrikejer. Da Elisabeth var ti Aar gl., maatte Forældrene forlade Warschau, da der udbrød Revolution, og alle ikke indfødte blev beordrede at forlade Byen. Familien drog til Danzig. E. J. var et meget livligt og meget begavet Barn; hendes første Ungdom var rig paa mange, næsten eventyrlige Oplevelser og Hændelser. Efter sin Konfirmation blev hun tillige med en Broder sendt til Berlin for at fuldende deres Opdragelse, og da den

unge Pige viste Talent for Tegning, skulde dette udvikles. Efter i nogen Tid at have opholdt sig i Berlin drog hun til Düsseldorf og arbejdede der under Maleren Sohns Vejledning. Hendes første Arbejder, Scener af det polske Folkeliv, vakte Opmærksomhed, herved fik hun Mod til at rejse til Rom, hvor hun traf den unge Kunstner, der skulde blive hendes Livsledsager. — Han var den Gang nylig helbredt efter en alvorlig Sygdom, og lignede (siger hun i sine »Ungdomserindringer«) mere en forknýt, svagelig Stakkel end en virkelig betydelig Kunstner, hvis sidste Arbejde, »Herkules og Hebe«, af alle Kendere ansaas for at være det betydeligste, der var udført i den nyere Tid. Denne unge Kunstner var den første, der aldeles uden Omsvøb havde tilladt sig at kritisere hendes Arbejder skarpt, men tillige klart, hvorfor hun ogsaa opponerede og dog samtidigt følte, han havde Ret. Det varede ikke længe, inden disse to unge, højtbegavede Menne-

sker blev enige om at knytte deres Skæbner til hinanden, trods deres store Forskellighed i Naturel, Anskuelser, Livsvaner og Nationalitet. 1846 fandt Vielsen Sted i Rom. Efter sit Giftermaal arbejdede Fru J. sig ind i dansk Tankemaade, dansk Sprog, dansk Historie, Litteratur og Poesi med den hende egne Ihærdighed. Det gav sig Udtryk i hendes mange danske Billeder: »En fynsk Malkepige«, »Bønderbørn med Faar«, »En Pige fra Refsnæs« (alle fra 1852), »Bønderbørn syslende med Kornblomster« og »En bornholmsk Pige« (begge fra 1853) og (fra 1855) »En Dreng med sine Faar«, hvor en kraftig solbrændt Fyr ligger henslængt med alle Faarene omkring sig. Hun holdt selv saa meget af dette Billede, at hun ikke vilde skille sig derved. Skulde alle hendes danske Billeder opregnes, vilde det føre for vidt; nævnes maa dog hendes »Danmark« og »En saaret dansk Kriger« (Nationalmuseet). Hun har malet Billeder med højst forskellige Emner, fra de forskellige Egne og Lande, fra Italien, fra Tyrkiet (»Haremsdamer«), fra Grækenland og fra Ægypten. Hun høstede megen Hæder paa udenlandske Udstillinger og fik sine Billeder højt betalt, efter danske Priser. Hun fik Guldmedaille i Berlin 1866 og i Amsterdam 1867 for det samme Billede, »En Strandingsscene«. 1862 lod Frederik den Syvende sig male af hende i hendes Hjem, Landstedet overfor Konstantia, efter Kongens eget Ønske. I Grækenland malede hun Dronning Olga paa Slottet i Athen. I Rusland (St. Petersborg) malede hun den daværende Storfyrstinde, senere Kejserinde Maria Feodorowna og den lille Storfyrste, senere Kejser Nicolaus, og saaledes videre mange flere Højheder, ned til Zigeunerhøvdinge. Som Forfatterinde har hun ogsaa givet Bevis paa Talent. Hendes »Ungdoms Erindringer« og »Brogede Rejsebilleder« med mange Illustrationer af hende selv, ere højst interessante, tillige med »Til Erindring om Harald Jerichau«. Disse Forfatterarbejder har skaffet hende udelte Anerkendelse og Sympati. — Alt i alt var Fru J. en højst ejendommelig Fremtoning, »hendes Begavelse var saa alsidig, saa mangeartet, at der af Evner og Anlæg var tilstrækkeligt til Tolv«, udtalte en Mand ved hendes Død. Hun var dertil en varm, kærlig og opofrende Natur. Men hun manglede Evnen til at være Midtpunktet i et Hjem som Hustru og Moder, der med streng Nøjagtighed regerer sin lille Stat i Staten, saa at Lyden af de mange Hjul, der maa sættes i Gang, ikke høres af Omgivelserne, og derved manglede hun Betingelsen for at skabe

den Lykke, hun ellers i saa rigt Maal kunde have skabt for sin Mand og sine Børn. N. Bøgh: E. Jerichau-Baumann; E. Jerich.-Baumann: Ungdomserindringer; Bricka: Biogr. Leks.

Jerndorff, Peter William, Skuespiller, født 24. Nov. 1842, deltog som Frivillig i Krigen 1864 og udnævntes til Løjtnant, tog medicinsk Embedseksamen 1870 og debuterede derefter 17. Febr. 1871 som Aage i »Mester og Lærling«. 1890 blev han kongelig Skuespiller, og 1923 tog han sin Afsked. Ved sin Intelligens, sin aandelige Kultur, sin smukke Sangstemme og sit rene Sprog blev han tidlig en god Støtte for den nationale Scene, hvor han i sin ældre Alder naaede meget højt i komiske Anstandsroller; berømt blev især hans Pastor Manders i »Gengangere«. Sammen med Brødrene Poulsen, Fru Hennings og Fru Eckardt var han med til at bære Teatret frem i en af dets største Perioder.

Jessen, Carl Vilhelm, Søofficer, født 10. Juli 1764 i København, blev 1782 Løjtnant og førte 1800 som Kaptajnsløjtnant Briggen »Lovgen« i de vestindiske Farvande. 3. Marts maatte han udstaa en heftig Kamp med store engelske Krigsskibe, men undslap lykkelig til St. Thomas. 1808 var J. Kaptajn paa Linieskibet »Prins Christian« og blev paa Tilbagevejen fra Norge 23. Marts angrebet ved Sjællands Odde af to engelske Linieskibe og tre andre Krigsskibe. Efter haardnakket Modstand i halvtredie Time, i hvilken »Prins Christian« havde 64 Døde (deriblandt Willemoes), 82 haardt og 42 let

saarede, maatte J. overgive sig, men havde forinden sat Skibet paa Grund; det var efter Kampen saa beskadiget, at Engelskmændene brændte det. 1822 blev J. Kontreadmiral og Guvernør paa St. Thomas, hvor han døde 30. Marts næste Aar. — Thaarup: Fædrelandsk Nekrolog; Garde: Sømagtens Hist. 1700—1814; Bricka: Biogr. Leks.

Johannsen, Claus, Afholdsmand, født 26. Aug. 1841, Gaardejer i Vaarst (mellem Aalborg og Hadsund), var 1879—82 Landslingsmand og blev 1880 en af Afholdssagens mest energiske Førere. 1901 udnævntes han til Formand for »Danske Afholdsselskabers Landsforbund« og har som saadan gjort et meget stort organiserende og agiterende Arbejde. Siden 1903 er han Medlem af Ædruelighedskommissionen og har desuden beklædt en Mængde lokale Hverv indenfor Landbruget.

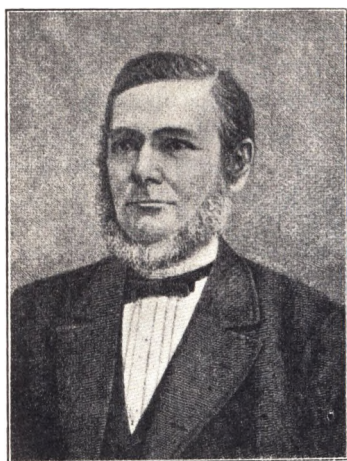
Johansen, Gustav Henrik Jøns, sønderjydsk Fører, født 2. Aug. 1840, var en Tid Lærer i Angel, hvor han vandt Befolkningen ved sin friske, aabne og gemytlige Personlighed; 1864 blev han imidlertid afskediget af Tyskerne og forflyttet til Flensborg. Da han 1867 virkede for Ahlmanns Valg, fik han ogsaa her sin Afsked. 1869 oprettede han »Flensborg Avis«, som blev den kæmpende Danskheds Organ i Sønderjylland. 1881 blev han Rigsdagsmand og vandt ogsaa de tyske Modstanderes Agtelse ved sin frejdige Optræden i Berlin. Sammen med Krüger, Ahlmann og Jessen var J. den værdifulde Støtte for den danske Sag, hvis Sejr han desværre ikke oplevede. Han døde 25. Okt. 1901.

Jonquières, Henri Alexandre Antoine de Dompierre de, Artillerigeneral, født 13. Aug. 1816, af fransk-reformert Slægt, paa Folehavegaard ved Rungsted; var i sin Ungdom Søkadet, men kom 1834 ind paa den militære Højskole og udgik derfra 1838 som Officer til Artilleriet; blev 1842 Fibigers Efterfølger som Lærer i Artilleri paa Højskolen, deltog i Felttogene 1848—50, de to sidste Aar som Chef for et Halvbatteri af 24 Punds Granatkanoner, blev Konstruktør ved Artilleriet og deltog som Major i Felttoget 1864, først i den højstkommanderende Artilleriofficers Stab, dernæst som kommanderende Artilleriofficer i Dybbølstillingen. Efter Krigen udnævntes han til Stabschef og 1867 til Chef og Generalinspektør for Artilleriet. I tidligere

Tid havde han beklædt mange særlige Hverv indenfor sit Vaabens Omraade; 1855 sendtes han i offentlig Ærinde til Krim for at studere Begivenhederne der; 1866 blev han Medlem af den Kommission, hvis Hverv det var at udarbejde en ny Hærløvslov; siden 1870 var han Landstingsmand for København, indtil sin Død 21. Sept. 1879. J. er Forfatter til flere værdifulde Skrifter og Afhandlinger over Emner af Artillerividenskaben. Illustr. Tid. Nr. 1045; Erslev: Forf. Lex.; Vort Forsvar, Nr. 153; Bricka: Biogr. Leks.

Junggreen, Jens Peter, sønderjydske Patriot, født 14. Aug. 1827 i Aabenraa, blev 1856

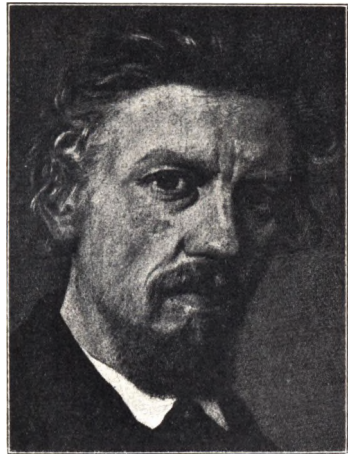

Tobakshandler i sin Fødeby og var siden 1865 en af Lederne og Ordførerne for sine Landsmænd i Kampen mod det tyske Herredømme. Særlig har han skrevet mange Artikler i »Freja« og »Dannevirke«, men ogsaa enkelte i tyske Blade for at hævde den danske Nationalitets naturlige Ret og Nordslesvigernes billige Krav paa Genforening med Danmark. 1876 maatte han udstaa et halvt Aars Fæstningsarrest i Magdeburg for en saadan Artikel. 1878 lod han omdele et lille Skrift (An das deutsche Volk, von dem Nordschlesviger J.

P. J.) til alle Medlemmerne i den tyske Rigsdag; i November 1884 valgtes han selv til denne Forsamling som Nordslesvigs Repræsentant. 1880 var J. Medstifter af og senere Formand for Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse. Død 19. Juli 1886. Kal. Danmark 1887; H. Kau; J. P. Junggreen: Bricka: Biogr. Leks.

Jürgensen, Georg Urban Frederik (Fritz), født 25. Okt. 1818, gjorde sig bekendt ved en Række humoristiske Tegninger af det københavnske Folkeliv, med ligesaa humoristiske Underskrifter, udgivne 1860—63. Hans Lune er saa særegen dansk, nærmere bestemt københavnsk, at fremmede neppe helt vil kunne nyde hans Arbejder, men for hans Landsmænd har de faaet næsten klassisk Værd. Han døde 24. Marts 1863. An-

den Udgave med Biografi af Tegneren ved Nic. Bøgh er senere udkommen. En Udgave med en ypperlig Redegørelse for Mandens Betydning er 1919 ydet af Vilhelm Andersen. Nær og Fjern 1879. Mange af J.s Tegninger er blevet til paa den Maade, at han sad og tegnede smaa Blyantsskitser, naar han sad sammen med andre, og forsynede Tegningerne med Underskrifter, der er saa uimodstaaelig morsomme og rammer sikkert i Pletten af de menneskelige Svagheder. J.s Satire er dog godmodig og rig paa Humør. Det var neppe hans egen Tanke at offentliggøre disse Indfald, men ved hans Venners Mellekomst blev den første Samling udgivet.

Jürgensen, Urban, født 5. Aug. 1776 i København. Han indlagde sig ikke blot store Fortjenester som Urmager ved sine udmærkede Kronometre, men optraadte tillige som Forfatter, dels af forskellige mindre Afhandlinger, dels af Hovedværket »Regler for Tidens nøjagtige Afmaaling ved Uhre«, hvoraf første Udgave udkom 1804, anden Udgave besørget ved hans Søn og Efterfølger, Louis Urban J. 1838, begge Udgaver samtidig paa Dansk og Fransk. Fra 1815 var han Medlem af Videnskabernes Selskab. Han døde 14. Maj 1830. — G. Pedersen: Urmageriet i vor Tid; Rawert: Danmarks industrielle Forhold; Erslev: Forf. Lex.; Ursin: Magas. for Kunstnere og Haandværkere; Bricka: Biogr. Leks.

Jørgensen, Adolf Ditlev, Historiker, født 11. Juni 1840, af sønderjydsk Slægt, fik 1869 Ansættelse i Statsarkivet og fordy-

bede sig nu i Danmarks Historie med særlig Henblik paa Sønderjylland. 1883 blev han Geheimearkivar og kort efter, da Arki-

verne sammensluttedes, Rigsarkivar. Blandt hans mange fortrinlige Afhandlinger og Bøger, hvori han anvender den kritiske Metode, men tillige fortæller paa en frisk og overskuelig Maade, kan nævnes »Om Danebrogs Oprindelse«, »Den nordiske Kirkes Grundlæggelse« og fremfor alt »40 Fortællinger af Fædrelandets Historie«, der sammen med »Fortællinger af Nordens Historie« har vakt Sansen for historisk Kundskab trindt om i Landet, ogsaa i Kredse, hvor den hid-

til laa i Dvale. J., som var Seminarist og aldrig blev Student, fik ikke Udnævnelse til Professor ved Universitetet, hvad han efter Sigende tog sig mærkelig nær. Blandt danske Historikere indtager han en førende Stilling. Han døde 5. Okt. 1897.

Kaalund, Hans Vilhelm, født 23. Juni 1818 i København. Efter sin Konfirmation skulde han sendes til Vestindien for at anbringes paa en Sukkerplantage, som tilhørte en af hans Slægtninge. Et tilfældigt Bekendtskab med Billedhuggeren Freund forandrede denne Bestemmelse; K. blev optaget som Elev i denne Kunstners Atelier, men da det syntes, at hans Anlæg laa mere i Retning af Maleri end for Plastik, skiftede han Lærer og søgte nu Vejledning hos Maleren, Professor Lund. I ingen af disse Retninger saa det dog ud til, at der kunde forventes noget ud over det almindelige; hvorimod hans første Forsøg i Digtetekunsten vakte Opmærksomhed. Han havde i sin Begejstring over Thorvaldsen og hans Hjemkomst skrevet et Velkomstdigt i den Anledning, som saa mange andre; dette blev optaget i et Dagblad, hvor det gjorde stor Lykke. Han syntes

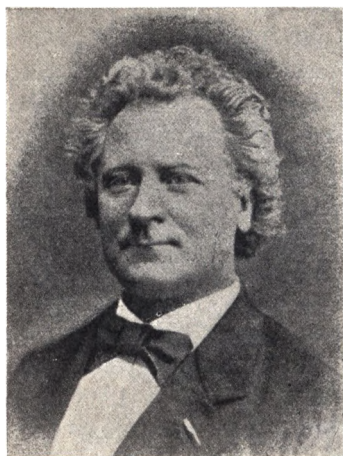
nu selv, at Vejen var funden, og blev meget produktiv samtidig med, at han fordybede sig i Læsningen af det værdifuldeste i Litteraturen, der aabnede ham en Verden, hvori han syntes at have hjemme. 1840 udgav han to Bind Digte indledet med en varmt følt Hyldest til Oehlenschläger. Efter en langvarig og farlig Sygdom, en Følge af den svækkende Indflydelse, det forcerede Arbejde havde haft, søgte han i sit næste Værk at rive sig løs fra den store Indflydelse, Oehlenschläger hidtil havde øvet paa hans Frembringelser. 1842 skrev han »Valkyrien Gønduk«, der mest vidnede om Digterens Mangel paa Evne til at beherske den spekulative Idé, han vilde udtrykke gennem sit Arbejde. To Aar efter skrev han sine »Fabler« og senere »Fabler og blandede Digte«, og viste sig heri som en oprindelig Natur med sit eget Indhold og sin egen Synsmaade, men vakte dog ikke videre Opmærksomhed. Først da han i 1858, efter i Mellemtiden at have søgt Fodfæste i flere forskellige Livsstillinger, under Titlen »Et Foraar« samlede de bedste af sine ældre og senere skrevne Digte, fik man paa en Gang Øjnene op for K.s Betydning som Lyriker og for hans alvorlige, kærnesunde, kraftige Realitetssans. »Et Foraar« blev en af Læseverdenens kæreste og mest læste Digtsamlinger og naaede indtil 1883 at udkomme i seks Oplag. Trods denne Paaskønnelse vedblev K.s Produktion at være meget sparsom, dels fordi han nu var blevet Overlærer ved Vridsløselilles Cellefængsel, og de med Fængselsvirksomheden forbundne Arbejder kun levnede ham ringe Tid til Digtning, og dels fordi hans aarvaagne Selvkritik forbød ham at sætte noget halvfærdigt frem for Publikum. 1877 kom dog endnu en lille Digtsamling »En Eftervaar«, med mange skønne Digte, og 1881 opførtes, under meget Bifald, det nogle Aar forud udgivne Drama »Fulvia«. I Halvfjersernes litterære Strid deltog K. med flere poetiske Indlæg; disse udkom efter hans Død, der indtraf 27. Apr. 1885. Borchsenius: To Digtere; Z. Nielsen: H. V. Kaalund: Kr. Arentzen: Danske Digtere; P. Hansen: Nordiske Forfattere; Nic. Bøgh: H. V. K.; Illustr. Tid. 1866; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Fra yngre og ældre Dage; Illustr. dansk Litteraturh.

Keller, Johan Christopher Henrik Rummelhoff, født 7. Juni 1830, blev 1854 teologisk Kandidat og overtog 1856 Døvstummeskolen, grundet paa Talemotoden, men ofrede sig især

for de aandssvage Børns Undervisning. 1865 stiftede K. en, og senere flere, Anstalter for aandssvage Børn, 1869 et Arbejdshjem for døvstumme Piger og 1879 et Asyl for uheldeligt Aandssvage. Disse Anstalter samledes 1879 under en fælles Ledelse med K. som Direktør og med en af Staten indsat Tilsynskomiteé. 1862 var K. Medstifter af »Foreningen for Abnormskolens Venner«; han har udgivet flere Læsebøger, dels for døvstumme og dels for andre abnorme Børn, og »Nordiske Blade for Døvstumme« 1863—64 og Nordisk Tidsskrift for Blinde-, Døvstumme- og Idiotskolen. 1878 fik K. Titel af Professor. Død 20. Maj

1884. A. Prytz: Til Minde om Prof. J. K.; Bricka: Biogr. Leks.

Kierkegaard, Peter Christian, blev født 6. Juli 1805. Hans Forældre var begge af jysk Bondestand; Faderen, Michael Peder K., Hosekræmmer i København. K. blev Student 1822, teologisk Kandidat 1826, foretog en videnskabelig Udenlandsrejse i Tyskland, Frankrig og Nederlandene, under hvilken han 1829 fra Universitetet i Göttingen fik den filosofiske Doktorgrad; 1836 disputerede han ved Københavns Universitet for Licentiatgraden i Teologien. Siden holdt K. moralfilosofiske og teologiske Forelæsninger. Fra 1831 sluttede han sig til Grundtvig i dennes Betragtning af Trosbekendelsen, »Kirkeordet«, og den hellige Skrift og begges indbyrdes Forhold. 1842 blev han Sognepræst i Pedersborg og Kindertoft. 1856 blev han Biskop over Aalborg Stift. 1867 overtog han Kultusministeriet og førte en heftig Debat med Landstinget for at sætte Valgmenighedsloven igennem, men

trak sig tilbage efter et halvt Aars Forløb, kort efter at alle Landets øvrige Biskopper havde udstedt en offentlig Protest mod Valgmenighedsloven. 1875 tog han sin Afsked som Biskop og levede siden den Tid i Aalborg som Privatmand til sin Død, der indtraf 24. Febr. 1888. Erslev: Forf. Lex.; Elvius: Danmarks Præstehist.; H. P. Barfod: Til Minde om Biskop P. C. K.; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen; Ill. Dansk Litteraturhist.

Kierkegaard, Søren Aabye, født i København 5. Maj 1813 (Broder til foregaaende), blev Student 1830, Cand. theol. 1840, Magister 1841. I sit Hjem var han fra Barndommen af sin Fader ledet i en streng alvorlig, religiøs Retning, der fik en afgørende Betydning for hele hans Liv. Han var en tidlig modnet, bevidst og klar, dybt tænkende Aand, der hengav sig til omfattende Studier i Teologi, Filosofi og Æstetik. Han foretog 1841—43 Rejser til Berlin, nærmest for at lære den Schellingske Filosofi at kende. Hans Livs eneste, absolutte Formaal, var at overbevise Menneskene om, at det gælder for den enkelte at gøre sig det Standpunkt klart, han indtager til de Ting, vi ikke se, men hvis Gyldighed vi ikke kan modbevise, hvorfor vi maa vælge et Enten—Eller. At gøre det kendeligt og fremstille det saaledes, at der intet fortones eller forvanskes af den absolutte Sandhed, dertil anvendte han sine rige Aandsgaver. — I Løbet af tolv Aar udfoldede han en rastløs Forfattervirksomhed, der i Henseende til Originalitet, Dybde, gennemtrængende Refleksion, bidende Vid, forsonende Humor, ophøjet Alvor og varm Sympati neppe har sin Lige. Som Menneske havde han en forunderlig Evne til at drage Børn og Mennesker til sig, af hvad Stand og Stilling de end vare, forstod at trøste og opmuntre, men kunde ogsaa anvende bidende Satire og Ironi for at holde Smaalighederne paa Afstand, naar han frygtede, Idealiteten krænkedes. — For i Sandhed at være tro i Opfyldelsen af det store Maal, han havde gjort til sit Livs eneste, hørte ogsaa dette, at han, som var en ret formuende Mand, øvede en ikke ringe skjult Godgørenhed, saaledes, at han ved Slutningen af

sit Liv kun ejede saa meget, som var fornødent til at dække Udgifterne ved hans Sygeleje og paafølgende Død. Han skrev sig ikke rig. »Besiddelsens Tryghed, og hvad Verden kalder Fremgang (siger en af hans nærmeste Slægtninge) betragtede han kun som sinkende og tyngende paa Vejen mod Evighedens Land«. Der stod Storm og Strid og Kamp om hans Skrifter, særlig i Slutningen af hans Liv; han tilspidsede Fordringerne saa stærkt, at Opgaven maatte kaldes uløselig; dette førte til Ensidighed, der skrev sig fra Modstanden, derfor blev Kampen saa bitter. — Af hans Skrifter skal nævnes: »Af en endnu Levendes Papirer« (1838), »Om Begrebet Ironi« (1841), »Enten-Eller« (1843), »Fire opbyggelige Taler« (1843), »Filosofiske Smuler« (1844), »Begrebet Angest« (1844), »Forord« (1844), »Tre Taler ved tænkte Lejligheder« (1845), »Stadier paa Livets Vej« (1845), »Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift« (1846), »Opbyggelige Taler i forskellig Aand« (1847), »Kjærlighedens Gerninger« (1847), »Christelige Taler« (1848), »Lilien paa Marken« (1849), »Sygdommen til Døden« (1849), »Indøvelse i Kristendom«, »Ypperstepræsten, Tolderen og Synderinden« (1849), »Hvad Christus dømmer om officiel Christendom« og »Øjeblikket« (1855) — m. m. fl. Død 11. Nov. 1855. G. Brandes: S. K.; Carl Koch: S. K.; P. A. Rosenberg: S. K.; Edv. Lehmann: S. K. o. fl. a.

Klein, Christian Sophus, født 17. Aug. 1824 i København; blev 1840 Student og 1845 juridisk Kandidat. 1848 blev K.

Sekretær ved den slesvigske Regeringskommission og derefter ved den grundlovgivende Rigsforsamling samt Landstingssekretær 1850 — 54. Derefter blev K. Landsoverretsassessor i Viborg, forflyttedes 1857 til København, og blev 1862 Formand i Sø- og Handelsretten, hvis ny Retspleje med mundtlig Procedure og læge Dommere han indledede og udviklede med stor Dygtighed. 1877 blev K. Højesteretsassessor. Han valgtes 1858 til Folketinget, hvor han tidlig vandt en indflydelsesrig Stilling som et

af det nationalliberale Partis mest fremragende Medlemmer. I Juni 1872 blev K. Justitsminister, først i Holsteins senere i Fønnesbechs Ministerium indtil Juni 1875, og tog vigtig Del i den politiske Kamp imod det forenede Venstre. Han gennemførte 1874 Islands ny Forfatning og fulgte i Sommeren samme Aar, som første Minister for Island, Kongen til Øens Tusindaarsfest. Under den politiske Krise 1877, efter den foreløbige Bevillingslovs Forkastelse, og under Striden imellem de to Ting om Finansloven i Maj 1882, var K. virksom for at mægle mellem Partierne, og i de sidste Aar stod K. som en af Repræsentanterne for det anti-ministerielle Højre. K. har ikke alene som Rigsdagsmand og Minister taget virksom Del i Lovgivningsarbejdet, men ogsaa været Medlem (til Dels Formand) for en Række vigtige Kommissioner, saaledes Stempelpapirs-, Straffelovs-, Kirke-, Proces-, Sø- og Handelslov- og Sølov-Kommissioner, som for den fælles nordiske Veksellov. K. har ogsaa været Medlem, senere Formand, for den danske Afdeling af nordiske Juristmøder. Ved Upsala-Universitetets Jubelfest 1877 blev K. juridisk Æresdoktor. Han udgav 1861—64, til Menigmands Brug, en »Samling af Love og Anordninger m. m. af almindelig Interesse. K., som i 1869 var blevet udnævnt til Etatsraad, blev 1892 Kammerherre og døde 9. Jan. 1900. Topsøe: Polit. Portræstudier; Bricka: Biogr. Leks.

Klein, Vilhelm, Arkitekt, født i København 6. Marts 1835, fik sin Uddannelse ved Akademiet under Bindeshøll. I sin Kunst har han foretrukket Renæssancen i dens forskellige Former. Af hans Arbejder nævnes Industriforeningsbygningen, Sparekassen, Kunstindustrimuseet, Døvstummeskolen i Baldersgade i København, Aandssvageanstalterne Karens Minde, Gammelosegaard, Lillemosehus, og Bregning i Jylland, Arbejderboligerne paa Strandvejen; i de senere Aar de store Udvidelser af Carlsberg-Bryggerierne. Desuden udførte han 1888 den fortræffelige midlertidige Udstillingsbygning for fransk Kunst, hertil kommer en Del Villaer og Bygninger for private. Som Lærer har K. vist varm Interesse for Haandværkernes Uddannelse. K. gennemførte i sin Tid Oprettelsen af den ny Haandværkerskole, som han bestyrede indtil den inddroges under »Teknisk Skole«. 1875 oprettede K. »Tegneskolen for Kvinder«, der endnu virker under Navn af »Tegne- og Kunstindustriskole for Kvinder«. Denne Skole

har under Fru Charlotte K.s dygtige og energiske Ledelse, været et udmærket Led i den fremadskridende Udvikling for Kvinders rationelle Uddannelse til Selverhverv. — Ogsaa som Forfatter har K. været meget virksom; han har i Blade og Tidsskrifter skrevet mange faglige og polemiske Artikler og med levende Interesse og Iver deltaget i Striden om Tidens brændende Spørgsmaal. Han har skrevet et betydeligt Værk, grundet paa omfattende Studier og udpræget selvstændig Opfattelse om »Italiens politiske Historie i Renæssancetiden«; hans Formaal hermed har været at fremstille den politiske Baggrund for Kunstens Liv i Italien. — 1909 har han i For- ening med P. A. Rosenberg udgivet et »Mindeskrift over Filoso- fen R. Nielsen«, udgivet paa Hundrede Aarsdagen for dennes Fødsel. 1910 udgav han »Den sunde Fornuft og dens Ord- ning«, en folkelig Fremstilling. Han døde 10. Febr. 1913. — Professor K. var i Besiddelse af en Aandselasticitet, en Frisk- hed og Arbejdsdygtighed, der maa forbause. Han har foretaget utallige Rejser i sin Tid og paa disse gjort Studier i de forskel- ligste Retninger; i en længere Arrække har han aarlig besøgt Italien.

Knudsen, Hans Christian, Skuespiller, født 4. Marts 1763. Han var sat i Murerlære og var endnu Lærling, da han frem-

stillede sig for Kammerherre Warn- stedt med Anmodning om at blive antagen til Prøve. Det unge Men- neskes aabne frejdige Ansigt, hans kraftige velformede Skikkelse og bløde bøjelige Organ maatte i høj Grad tjene til anbefaling for ham, men skønt Warnstedt havde vist sig fordomsfri ved Antagelsen af en anden ung Skuespiller, syntes han dog, at det var at gaa tem- melig vidt at antage Haandværks- lærlinge, for deraf at rekrutere Skuespillerstanden. Den unge Mand blev afvist. K. var et kønt

ungt Menneske, livlig og med naturlig Takt i sin Optræden. Med disse Egenskaber var det ham ikke vanskeligt at opnaa en Tjener- plads ved Arveprinsens Hof. Her gjorde han sig hurtig bemærket

ved sit muntre Lune, sin klædelige Overgivenhed og sin glade, velklingende Sang. Enkedronningen og Prins Frederik havde endogsaa lagt Mærke til ham. Prinsen lod ham optræde ved et Par Forestillinger paa det lille Teater paa Frederiksborg. Med Dronningens Anbefaling fremstillede K. sig nu igen paa det kgl. Teater, denne Gang med bedre Held. Den unge Skuespiller havde endnu en Del Besværligheder, inden hans vindende Personlighed og hans Kunst kunde faa Bugt med hans Kaldsfællers Standshovmod. Disses Klager besvarede Warnstedt med en lakonisk Henviſning til, at det var Arveprinsen, der havde interesseret sig for det flinke, ærekære unge Menneskes Ansættelse, saa der maatte de henvende sig med deres Besværinger. Dette Skridt turde de naturligvis ikke vove, men søgte at underminere Debutantens Stilling til Publikum, ved at udsprede Rygter om hans absolutte Talentløshed. Denne smukke Bestræbelse fik nu ikke noget rigtigt heldigt Udfald ved hans første Debut, men ved den anden, hvor han spillede en holbergsk Rolle, var han ikke fuldt saa tilfredsstillende, da hans Talent ikke ganske magtede den. Dog viste ogsaa denne Debut, at han vilde blive af Betydning for Teatret, hvorfor han ogsaa straks fik kongelig Ansættelse med den højeste Begyndelsesgage, og der blev tildelt ham et stort og vigtigt Repertoire. Hans ualmindelige og omfattende Talent, hans heldige Ydre og hans bøjelige smukke Sangstemme gjorde ham til en af Hovedstøtterne for Syngespillet, hvis yndefulde Kunst just den Gang stod saa højt, som ingen Sinde før paa vor nationale Scene. Hans venlige, elskværdige Væsen, hans store Tjenstvillighed, der altid var rede til at virke for andre, og som bragte Munterhed i ethvert Selskab, hvori han viste sig, gjorde ham til en meget søgt Selskabsmand. Ved de mange Forbindelser, han herved samlede, blev han sat i Stand til at følge sit gode Hjertes stærkt filantropiske Trang, hvorved han blev Mellemand mellem mange trængende og deres ukendte Velgører. Efter Krigsulykkerne i nittende Aarhundredes Begyndelse tog hans Velgørenhedsværk et storartet Omfang og virkede i høj Grad vækkende paa Folkestemningen. I Foraaet 1801 var det K.s fyrige Varme, der fik den patriotiske Begejstring til at blusse op. Den truende Situation gav adskillige Ord en ny Betydning f. Eks. i Replikkerne i »Niels Ebbesen«. K. vilde gøre Teatret til Udgangspunkt for en direkte Paavirkning af Forsvarsbegejstringen; i de sidste Aftener i

Marts foredrog han Sangene »Kong Christian stod ved højen Mast«, »Vi alle Dig elske, livsalige Fred« og »Til Vaaben, hør Fjenderne komme« med en saadan Ildfuldhed, at han bragte hele Publikum i patriotisk Ekstase; det faldt ind med Kor, raabte Leve paa Leve for Fædrelandet og Kongen, Hæren og Flaaden, og Begejstringen vedblev; selv efter at Publikum havde begivet sig paa Hjemvejen, gentog det K.s Sange og drog flokkevis syngende om i Gaderne. K. var Dagens Helt sammen med Søofficererne og blev det endnu mere, da han efter Slaget paa Reden begyndte den store Indsamling til Fordel for de faldnes efterladte, som han gennemførte i en Række af Aar. Man gav K. Navn af »Fædrelandets frivillige Sanger«, en Hæderstitel for hans ihærdige Anstrengelser. Saa snart Sæsonen var til Ende, rejste han rundt i Provinserne, ja endogsaa til Norge, og opnaaede i Løbet af nogle Aar at faa sammensunget en Sum af mere end 250,000 Rigsdaler, der ved Indtægten af to Kobberstik yderligere forøgedes med 30,000 Rdl. Disse Kobberstik forestiller Sceneordningen ved den Epilog, K. fremsagde ved Forestillingen den 26. Jan. 1811 til Fordel for de i England fangne danske Søfolk. Underskriften »Phoenix« er Navnet paa det danske Orlogsskib, der byggedes efter Flaadens Bortførelse, og hvis Skrog ses afmalet paa Bagtæppet, medens K. i Forgrunden fremviser dets Model, idet han samtidig deklamerende hentyder til Søværnets Genopstandelse. Det andet Kobberstik, »Fædrelandsk Kirkegaard«, viser Tableauet til de faldne Hertes Minde, arrangeret som Epilog til Opførelsen af »Niels Ebbesen«, der 12. Marts 1814 gaves til Indtægt for Krigens Ofre. K. døde af Sygdom, paa draget ved Overanstrengelse, 4. Marts 1816, altsaa paa sin Fødselsdag. Som Tak for »patriotisk Daad« blev K. be-naadet med Medaillen pro meritis, men da han vilde træde frem med den paa Kjolen under Fremsigelsen af Epilogen, blev det ham forbudt af Direktionen at bære den paa Scenen. I 1809 fik han Dannebrogordenens Hæderstegn. H. C. K.s Minde (1816); Rob. Neiiendam: H. C. K.; Erslev: Forf. Lex.; Overskou: Den danske Skueplads; P. Hansen: Den danske Skueplads; Collin: Holbergske Skuespillere; Bricka: Biogr. Leks.

Kofoed-Hansen, Hans Peter, født 15. Maj 1813; dimitteredes fra Roskilde Skole 1832, blev fem Aar senere teologisk Kandidat, derefter Adjunkt i Odense. K.-H. opholdt sig gen-

tagne Gange i Udlandet, blev Kapellan ved Frelsers Kirke paa Christianshavn 1849. Aaret efter blev han Præst i Haderslev, hvorfra Krigen fordrev ham; senere var han Stiftsprovst for Lolland-Falsters Slift, indtil han 1883 tog sin Afsked. 1840 udgav han under Pseudonymet Jean Pierre »Dialoger og Skizzer af en Fysiognoms efterladte Papirer«, hvilket Arbejde 1842 efterfulgtes af den betydeligere Novelle »Liv og Død« og 1846 af den i vor Litteratur ret mærkelige, af Kierkegaards æstetiske Skrifter paa-virkede, psykologiske eller patologiske Roman »Kød og Aand eller de to Veje, en Sjælehistorie«.

1875 udkom en ny Roman, »Livslænker«. Til den Kierkegaardske Fejdelitteratur bidrog K.-H. med Indlægene »S. Kierkegaard mod H. Martensen« og »S. Kierkegaard mod det bestaaende« (1856—57), ligesom han i førstnævnte Aar udgav »Tegnet fra Himlen; en kristelig psykologisk Afhandling«, 1859 »Nye og gamle Breve over Tertullian«, 1862 »Skabelsen, en polemisk Udtalelse« og 1864 »En Røst i Ørken fra Prædikestolen«. I den politiske Debut i Aarene nærmest efter 1864 deltog K.-H. med Skrifterne »Et Blik efter Dannevirke«, »Nationalitet og Christendom«, og »Et Folk — Folket, Bidrag til Demotheismens Karakterik«. 1876 udkom »Prædiken og Politik«, en Undersøgelse« og 1885 »Ere vi fremdeles Lutheranere?«, et Skrift, der viste, at K.-H. paa væsentlige Punkter havde nærmet sig Romerkirkens Opfattelse af Kristendommen. Nogle Skrifter uddybede yderligere dette Standpunkt, indtil K.-H. 1887 gik over til Katolicismen. Han døde 4. Decbr. 1893. Elvius: Danmarks Præstehist.; P. Hansen: Ill. dansk Litteratorh. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Kold, Kristen Mikkelsen, født 29. Marts 1816 i Thisted. Allerede 13 Aar gl. blev han Hjælpe lærer og senere Huslærer, indtil han 1836 tog Eksamen fra Snedsted Seminarium. Kort efter kom han i Konflikt med Myndighederne paa Grund af sit stærkt grundtvigske Præg; han nægtede at undervise sine Elever

i Balles Lærebog og virkede i Tale og med Pen for sine Anskuelse. Alle Veje lukkedes derfor for ham, han kunde ikke

faa Embede og man nægtede ham at oprette Privatskole. Han drog derfor som Tjener med en Missionær til Smyrna, var en Tid Bogbinder i denne By, men rejste hjem 1847, og paa denne Rejse gik han paa sin Fod fra Triest til Thisted, idet han trak sin Bagage paa en Trækvogn. Ved sin Hjemkomst blev han grebet af Bevægelsen og Vækkelsen i 1848 og stiftede 1850 en indtil hans Død stadig voksende Højskole

paa Fyn, sidst i Dalum ved Odense, om Vinteren for Karle og (fra 1862) om Sommeren for Piger. Det af Bonden Peter Larsen Skræppenborg fremkaldte kristelige Gennembrud i hans Ungdom havde, ligesom hans Moders Æventyr i hans Barndom, lært ham »Ordets Magt« at kende. Ingemanns Romaner havde vakt hans Fædrelandsfølelse. »Først opleve, saa oplyse« og »alt indenfra« var Løsenet for hans Virksomhed, hvis Form væsentlig var Foredrag og Samtale med Menneskelivet, det historiske og det personlige, til Genstand og med Sang til Indledning og Afslutning. Gennem sig selv kom han til at føre Grundtvigs Tanke om Højskoler for Bønder ud i Livet, Skoler med Oplysning som eneste Formaal og Lysten til eneste Drivkraft og med Kundskabsmeddelelse alene i den personlige Vækkelses Tjeneste, og han virkeliggjorde denne Tanke fornemmelig ved sin gennem Erfaring og Selvtænkning modnede, halv sokratiske Personlighed, hvis Grund var »Kærlighed til Gud og sit Fædreland«, og hvis Virkemidler var en ubøjelig Vilje, en skarp Forstand og et eget Greb paa at ramme sikkert med sine Ord. Han gav tillige Stødet til frie (private) Børneskoler, saa nær som muligt knyttede til Hjem og Familieliv, i Overensstemmelse med Barnealderens Natur, som virkede uden Lektielæsning og Overhøring gennem Lærernes Tale og Børnenes Sang ved Siden af Øvelse i de nødvendige Færdigheder. »Den kyndige skal tale, de ukyndige tie og høre«. K. døde 6. April 1870. F. Linderberg: K. M. K.; K. R. Stenbæk:

Bidrag til K. M. K.s Levnedstegning; K. Berntsen: Blade i Mindekransen over K. M. K.; M. Eskesen: Samliv med K. K. og Minder og Udsigter; F. Nygaard: K. K.; V. Birkedal: Personlige Oplevelser; Joak. Larsen: Den danske Folkeskoles Historie; Ill. Tid. XI 290; Bricka: Biogr. Leks.

Krebs, Frederik Christian, født 15. Okt. 1814 i København; blev Student 1834 og Cand. med. 1841; gjorde i flere Aar Tjeneste som Skibslæge ved Flaaden. 1847 blev K. Distriktslæge paa Læsø, 1855 i Skelskør og 1871 Stiftsfysikus i Odense. K. tog siden 1859 levende Del i Drøftelsen af offentlige Anliggender; skrev (under Mærket E.) om vore Landboforhold for Forpagtning og Sammenlægningsfrihed, nærmest efter engelsk Mønster, i Modsætning til den stærke Fremhævelse af Selvejendom og mindre Landbrug. 1860—61 skrev han under Mærket R. om »det lærde Skolevæsen« og 1862, som »Spectator« om »Vore vestindiske Øer«. I et større Skrift: »Fra 1840 til 1860. Om Danmarks Næringsbrug« (1863) udtalte K. sig skarpt imod den ubundne Næringsfrihed og Mangel paa Organisation af Haandværksstanden, og hertil kom han senere tilbage i »Individualisme og Socialisme« (1874) og »Det gamle og ny Samfund«. Fra Oktober 1864 til April 1865 var K. Redaktør af »Berlingske Tidende« og rettede som saadan skarpe Angreb mod det nationalliberale Parti. Han udgav 1868 et nationaløkonomisk Maanedsskrift »Samfundet« og blev 1860 Medlem af Kommissionen til Undersøgelse af Arbejdsforholdene. 1879 blev K. Æresdoktor ved Universitetets 400 Aars Fest. Død 14. Maj 1881. Smith og Blad: Den danske Lægestand; Erslev: Forf. Lex.; Ugeskrift for Læger, 4 R.; Berlingske Tid. 1881, 112; Bricka: Biogr. Leks.

Krieger, Andreas Frederik, født 4. Okt. 1817 i Colbjørnsvig ved Arendal i Norge, blev Student 1833 ved Københavns Universitet, tog juridisk Eksamen 1837 med Udmærkelse. Han disputerede for Licentiatgraden i 1841 og foretog derpaa en treaarig videnskabelig Udenlandsrejse. 1843 blev han Kancelist, det følgende Aar Lektor og 1845 Professor i Retsvidenskab. Denne Post ombyttede han 1855 med Embedet som Departementschef i det slesvigske Ministerium, men holdt desuden Forelæsninger over Slesvigs Ret. Fra hans Universitetsvirksomhed skriver sig »Grundlag for Forelæsninger over den dan-

ske Privatrets almindelige Del« og »Den slesvigske Formueret«, »Familiaret« og »Arveret«. Ogsaa ledede K. Udgivelsen af »Anti-slesvig-holstenske Fragmenter«, var senere Medudgiver af Chr. Paulsens og I. C. Larsens Skrifter, var siden

1875 Formand for den Letterstedtske Forenings danske Afdeling og medvirkede til Udgivelsen af »Nordisk Rets-Encyklopædi«. Fra 1848 tog K. meget virksom Del i det politiske Liv. Samtidig med at han 1848—55 var et virksomt Medlem af Københavns Borgerrepræsentation, havde han Sæde baade i den grundlovgivende Rigsforsamling 1848—49 og i det første Fol-

keting 1849—52. I den førstnævnte Forsamling blev den vigtige Post som Ordfører for Grundlovsudvalget ham overdraget, og i Folketinget indtog han en af de mest fremragende Pladser; han var en af Tingets første Talere, og i flere vigtige Love, som Presseloven og Rigsretsloven, havde han væsentlig Del. Som en af Lederne af det national-liberale Parti vakte han imidlertid Bondevennernes Forbitrelse, og det lykkedes disse at udelukke ham ved Folketingsvalgene 1852. Af Regeringen var han 1851 bleven udnævnt til en af de saakaldte »Notabler«, der skulde forhandle om Slesvigs Stilling til Danmark og Holsten 1856 blev han Indenrigsminister og gennemførte flere vigtige Love, deriblandt Næringsloven af 1857 og Loven om den jyske Tværbanes Anlæg. K., der var Medlem af Rigsraadet, kom til at være Ordfører for Fællesforfatningsforslaget, som Ministeriet Hall forelagde i Sept. 1863, og som blev Preussens Paaskud til den ulykkelige Krig i 1864. Ved den under Krigen afholdte Konference i London var K. en af de danske Udsendinge, og hans noget vaklende Holdning her, som væsentlig dikteredes af, at han troede, at Als ikke kunde erobres, har været Genstand for megen haard Kritik. Efter Krigen blev K. Medlem af Lands-tinget, hvis egentlige Leder han var. 1870 blev han Indenrigsminister i Ministeriet Holstein og bidrog her meget til Ordningen af Islands Forfatningsforhold. 1872 overtog K. Finansministeriet og gennemførte den skandinaviske Møntenhed. Da han havde solgt Ruinen af Marmorkirken, blev han anklaget for Rigsretten, men frikendt. Under Folketingets Kamp mod

Ministeriet i de følgende Aar udmærkede K. sig ved sine klare, saglige Indlæg i Debatten, særlig ved sin berømte Tale om Parlamentarismen. Da Ministeriet gik af 1874, støttede K. i de følgende Aar Estrup, indtil han 1880 mærkede, at han ikke mere kunde billige de Veje, denne valgte, hvilket førte til en Adskillelse mellem K. og hans gamle Parti, saa at han efterhaanden trak sig tilbage og 1890 frabad sig Genvalg. K. var i 1856 Finansminister, 1860 blev han Højesteretsassessor. Vore Nederlag og Tab i 1864 følte han dybt og led under, hvorfor han ofte sagde: »Aarene fra 64 maa regnes dobbelt for mig«. Da han ikke havde Familie, ofrede han alle sine Tanker og alle sine Kræfter og Evner i Fædrelandets Tjeneste. — Bekendt er hans nære Venskabsforhold til Fru J. L. Heiberg, hvis Død i 1890 berørte ham meget dybt. Han døde 27. Sept. 1893. — Erslev: Forf. Lex.; Fru Heibergs Erindringer; Brevveksling mellem Krieger og Fru Heiberg (1914—15); Nord. Tidsskr. 1893; Kal. Danmark 1894; Historisk Tidsskr. 6 R. V.; Bricka: Biogr. Leks.

v. Krogh, Gerhard Christoph, født 10. Okt. 1785 paa Gaarden Aastrup ved Haderslev, blev Officer i Frederik den Sjettes Regiment, før han var ti Aar gl., og vedblev at tjene i dette, senest som Regimentschef, lige til 1842. Fra 1826—29 var han tillige Kammerherre ved Frederik den Sjettes Hof. Kort før Krigens Udbrud 1848 var K. blevet Generalmajor, og han var udset til Øverstbefalende for den aktive Hær, men maatte træde tilbage for Oberst Hedemann. Efter dennes Fratræden i Juli 1848 fik K. dog Overkommandoen, som ligeledes var ham betroet ved Felttogets Aabning 1849, men allerede 17. Apr. 1849 blev han tilligemed sin Stabschef, Oberst Læssøe, afskediget fra denne Post i Anledning af den uheldige Tildragelse i Eckernførdefjord, i hvilken de begge var uden Skyld. Ved Felttogets Begyndelse 1850 stilledes K. paany i Spidsen

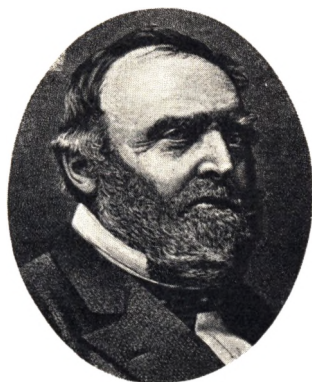

for Hæren, i hvilken Post han forblev til Krigens Slutning og navnlig indlagde sig Fortjeneste i Slaget ved Isted, idet han ikke vilde høre Tale om at afbryde Slaget, da de ugunstige og højst overdrevne Efterretninger om Udfaldet af Sammenstødet i Øvre Stolk begyndte at gøre hans Omgivelser betænkelige. Efter Krigen var K. kommanderende General, først i Slesvig, dernæst i Holsten, indtil Sygdom 1857 tvang ham til at søge Fritagelse for Tjenesten. 1858 tilstodes der ham en Dotation af Statskassen paa 15,000 Rdl. Han døde 12. Apr. 1860 i København og ligger begravet paa Flensborg Kirkegaard ved Siden af dem der under hans Anførsel ofrede deres Liv ved Isted.

Kroman, Kristian Frederik Vilhelm, Filosof, født 29. Marts 1846 i Maribo, var først Seminarist, blev Student 1869 og Professor i Filosofi ved Universitetet 1884 (afgik 1922), var 1886—99 Ministeriets Konsulent i Skolesager. K. har som Filosof indtaget et mæglende Standpunkt mellem Idealismen og Materialismen; det er den matematiske og naturvidenskabelige Side af Filosofien, som især har interesseret ham; da han tillige har stillet sig i et forstaaende Forhold til den religiøse Følelse, fik han i en materialistisk farvet Periode Tilslutning fra studerende Kredse, der følte sig frastødt af den aandløse Materialisme. Blandt hans Skrifter kan nævnes »Vor Naturerkendelse«, »Tanke og Sjæleliv« samt »Om Maal og Midler for den højere Skoleundervisning«. Endnu 1923 har han i »Ingeniøren« skrevet en Afhandling om »Musik og Matematik« og 1924 i »Tidsskrift for Søværnen« om »Den trokaidale Bølgebevægelse«. Han døde 27. Juli 1925.

Krüger, Hans Andreasen, født 6. Apr. 1816 i Bevtøft i Haderslev Vesteramt, blev 1842 Ejer af sin Fædrenegaard med tilhørende Kro, var 1845 Medstifter af den slesvigske Landboforening. Næste Aar blev K. Repræsentant i den slesvigske Forening og valgtes i Jan. 1847 til Stænderdeputeret for det første Landdistrikt; men skønt han saaledes var vel kendt af sin nærmere Kreds, var han dog ikke traadt offentlig frem, før end han 18. Marts 1848 i den oprørske »forenede Stænderforsamling« i Rendsborg overfor de ophidsede Tyskere paa Dansk protesterede mod et Slesvig-Holsten og mindede om, at »der var et dansk og dansksindet Sønderjylland, som ikke vilde ind-

lemmes i det tyske Forbund, men stræbe efter en stedse nærmere Forbindelse med Danmark«. Kort efter var K. med til at udstede Adressen fra Nordslesvig til det danske Folk, maatte flygte fra sit Hjem til Kongeriget, og gjorde under Krigen den danske Hær vigtige Tjenester, hvorfor han 16. Aug. 1848 blev Dannebrogsmænd. I 1851 udnævntes K. som en af de en og tyve Tillidsmænd (Notabelforsamlingen) i Flensborg, som skulde raadslaa om Slesvigs Stilling. 1858—63 var han Medlem af de slesvigske Stænder, men uden at tage væsentlig Del i Forhandlingerne, da Laurids

Skau var det danske Mindretals fornemste Ordfører. I Febr. 1856 valgtes K. til Rigsraadet, og her forelagde han i Marts 1861 et Udkast til en ny Forfatning for Kongeriget og Slesvig, i nøjeste Overensstemmelse med Grundloven af 1849, men blev tilbagevist af Regeringen og Flertallet; derimod blev han i Okt. udnævnt til Ridder af Dannebrog. Næste Foraar gentog K. Forslaget og fremkaldte derved Løftet om den senere Novemberforfatning, hvorefter han i Marts 1863 i Vestjylland valgtes til Rigsraadets Landsting, men uden at tage Sæde deri, paa Grund af Krigens Gang. Efter Freden var K. Nordslesvigernes anerkendte Fører og selvskrevne Repræsentant. I Februar 1867 valgtes han til den nordtyske Rigsdag, genvalgtes i Aug. s. A. og i Marts 1871 til den ny tyske Rigsdag og var da desuden de danskes Kandidat i Mellemslesvig og indgav 15. Apr. sammen med Ahlmann den Erklæring »Vi ere Danske og vi ville behandles som Danske efter Folkerettens Forskrifter«. I Efteraaret 1867 valgtes K. og Ahlmann til det preussiske Underhus, men udelukkedes i Dec., fordi de ikke vilde aflægge Ed uden Forbehold; de genvalgtes i Okt. næste Aar, og da Huset hverken vilde optage dem eller udskyde dem, nedlagde de deres Valgbreve med en Protest. Fire Genvalg 1846—72 førte ikke til deres Optagelse i Landdagen og gav dem kun Anledning til ny Indsigelser. Ligeledes forstod K. i Rigsdagen ved enhver mulig Lejlighed at bringe Nordslesvigs ejendommelige Stilling i Erindring og det med en saadan Dygtighed, skønt han var ene i den fremmede Forsamling, at han vandt baade Med-

standernes Agtelse og Udlandets Opmærksomhed samt Krav paa alle Danskes varme Taknemlighed. Under den fransk-tyske Krig 1870 blev K. tilligemed flere andre Nordlesvigere ført til en Fæstning i Østpreussen og der holdt fangen. Ogsaa efter 1870 vedblev K. indtil sin Død at være Medlem af den tyske Rigsdag og gjorde gentagne Forsøg paa at udvirke bedre Kaar for sine Landsmænd. Ved Siden af sin politiske Virksomhed drev K. med Iver og Dygtighed et stort Landbrug. Han døde 27. Aug. 1881. Et Mindesmærke rejstes ham 14. Apr. 1884 i Ribe, og der findes Mindesmærker for ham i Skibelund Krat og paa hans Grav i Bevtøft. Barfod: Dansk Rigsdagsk.; Illustr. Tid. Nr. 1146; Højskolebladet 1887, S. 482; Bricka: Biogr. Leks.

Krøyer, Hans Ernst, født 31. Jan. 1798 i København, blev Student 1815, men opgav senere Studierne for at dyrke Musik, og efter endt Uddannelse virkede han i en Række af Aar som Lærer i Klaverspil og Sang, indtil han 1844 udnævntes til Hofkantor ved Christiansborg Slotskirke. Hans flerstemmige Mandsange skaffede ham Navn som Komponist. En af disse Sange er Øhlsenschlægers: »Der er et yndigt Land«, en af vore mest yndede Nationalmelodier, bekendt er ogsaa: »De første Prygl, vi i Skolen fik« og Chr. Winthers: »Her under Nathimlens rolige Skygge«. Han døde 24. Marts 1879. — Erslev: Forf. Lex.; Schytte: Musiklex.; Bricka: Biogr. Leks.

Krøyer, Henrik Nicolai, født 22. Marts 1799 i København. K., som blev Student 1818, er en af de lærdeste og mest fortjente Zoologer i de nordiske Riger. Han begyndte med at studere Medicin, men lagde sig siden efter Historie og Filologi og gik 1821 til Grækenland for at deltage i Frihedskrigen, men vendte efter nogle Maaneders Forløb tilbage over Italien til København (1823). 1826 blev han Adjunkt i Stavanger, her begyndte han paa zoologiske Studier, som han fortsatte i København fra 1830. K. deltog i den af den franske Regering 1838—39 udsendte Ekspedition til Nordcap og Spitsbergen, der ogsaa besøgte det nordlige Norge, og deltog i »Bellonas« Togt til Sydamerika 1840—41 og 1853—54 i en Rejse til Kysterne af Vesteuropa og Nordamerika for at studere Fiskeriernes Tilstand; desuden berejste han ofte de danske Kyster i samme Øjemed. Han var fra 1842 til Okt. 1869 Inspektør ved det naturhistoriske Museum, fra 1845 i flere Aar

Docent i Zoologi ved den kgl. Veterinærskole. Foruden nogle zoologiske Lærebøger og talrige Afhandlinger over Fiske og Krebsdyr i det af ham udgivne »Naturhistorisk Tidsskrift« (6 Bd. 1837—49) og senere i den af Schiødte udgivne Fortsættelse har K. udgivet »De danske Østers« banker« (1837), »Danmarks Fiske« (4 Bd. 1838—53) og redigeret Afdelinger af det store Billedværk »Voyage en Scandinavie, en Laponie, en Islande et au Spitsberg«, udgivet paa den franske Regerings Bekostning, samt leveret forskellige Afhandlinger især over Krebsdyr og Orme i »Videnskabernes Selskabs Skrifter og Oversigter«.

Af hans Indberetninger og Optegnelser om de danske Fiskerier er en Del blevet offentliggjort i Ursins »Almenlæsning« og i »Tidsskrift for Fiskeri«. I de senere Aar af sit Liv var K. haardt hjemsøgt af legemlige Lidelser. Venner og Tilhængere af hans videnskabelige Retning foranstaltede udført en Medaille til hans Ære, som dog ikke blev fuldendt før efter hans Død 14. Febr. 1870. — Bricka: Biogr. Leks.; Erslev: Forf. Lex.; Illustr. Tid. XI.; Erindringer af H. K.'s Liv; Gosch: Danmarks Zool. Lit.; P. Hansen: Ill. dansk Litteraturh.

Kuhlau, Daniel Frederich Rudolph, Komponist, født 11. Sept. 1786 i Uelzen (Hannover), kom 1800 til Hamborg, hvor-

fra han 1810 flygtede til København for ikke at blive udkrevet af Napoleon til Krigstjeneste, og fra dette Øjeblik tilhører han det danske Musikliv, for hvilket han har faaet stor Betydning. Foruden en stor Virksomhed som Lærer, ydede han tillige et fremragende Arbejde som Komponist (c. 130 Opus); blandt hans dramatiske Arbejder maa først fremhæves Musikken til »Elverhøj« (Opus 100, opført første Gang 1828), dernæst den geniale Opera

»Lulu«, »Røverborg« og »Elisa«. K.'s Klaverværker: »Sonater og Sonatiner« har faaet en vid Udbredelse i Europa ved Undervisningen; tillige har han skrevet Kvartetter og Sange. 1826—31 levede K., der var ugift, et lykkeligt Familieliv i Lyngby med sine gamle Forældre; men hans sidste Aar formørkedes af disses Død 1830 og en Ildebrand 1831, der berøvede ham alt, hvad han ejede, bl. a. hans Manuskripter. Han døde 12. Marts 1832. Ved Siden af Weyse er K. denne Periodes førende Komponistbegavelse, især paa Instrumentationens Omraade, hvor Gade fortsætter hans Arbejde.

Kunzen, Friedrich Ludvig Æmilius, Komponist, født 24. Sept. 1761 i Lübeck, blev Elev af den danske Komponist Schulz og levede fra 1785 i København. Hans første større Arbejde var Operaen »Holger Danske« (Tekst af Baggesen). 1795 blev han Kapelmester i København og indførte nu Mozart paa den danske Scene (»Don Juan«, 5. Maj 1807). K. har skrevet Operaer (»Erik Ejegod«) og Sangspil samt Musik til Øhlenschlägers: »Hagbarth og Signe«, foruden en Del Sange og Kantater. Han døde 28. Jan. 1817.

Küchler, Albert, født 2. Maj 1803 i København. Hans Fader var Snedker og oplærte Sønnen til det samme Haandværk. Dog sendte han ham paa Akademiet for at lære at tegne. Da K. var 16 Aar gl., var han naaet saa vidt, at han kunde begynde Modelskolen; i de følgende Aar vandt han Sølvmedaillerne. Samtidig tegnede og malede han i Eckersbergs Malerskole, da det nu var besluttet, at han skulde være Maler. K. havde foresat sig at ville være Historiemaler og begyndte derfor i sine første Ungdomsaaar at male en Del Billeder med højtidelige, romantiske Emner, men ved Udstillingerne i

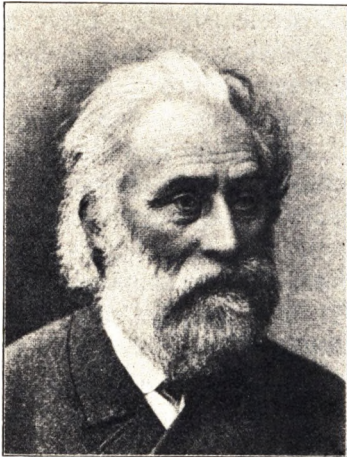

1824—30 udstillede han tre Billeder med Emner, der var mere jevne og dagligdags, men højst fornøjelige og fra en helt anden Verden. »Den forlegne Frugtsælgerske i

Atelieret«, »Efter Borgernes Revy paa Fælleden« og »Bruden pyntes«, Billeder der genreagtigt skildrede Datidens jevne, glade, borgerlige Liv. Billederne gjorde meget stor Lykke, men derfor opgav K. dog ikke Historiemaleriet. Efter at have vundet Akademiets Guldmedaille rejste K. med Kunstakademiets Rejsestipendium til Italien. K. tog i Rom Del i det muntre Kunstnerliv og hjemsendte mange fine og fornøjelige Skildringer af Folkelivet i Rom, der endnu kan ses i vort Kunstmuseum, og i Thorvaldsens Museum; men efterhaanden blev Tonen alvorligere, han blev grebet af en sværmerisk religiøs Stenning og droges lidt efter lidt hen mod den katolske Tro for tilsidst efter en Del Aars Forløb ganske at havne i den katolske Kirkes Skød, hvor han 1851 blev optagen som Munk i Franciskanerordenen under Navnet »Fra Pietro«. Han sendtes i Prøveaarene til et Kloster i Schlesien, skønt han daarligt taalte det kolde Klima, og maatte blive her indtil 1855, da han fik Tilladelse til at optages i San Bonaventura Kloster paa Palatinerhøjen i Rom. Her dyrkede han paa Klosters Bud — uden Hensyn til de ikke ganske tilfredsstillende Opgaver, der stilledes ham — med største Flid Kunsten og gav sig ganske hen til den Retning, man forlangte af ham. K. var en mild elskværdig Personlighed, der var i Besiddelse af et vist skælmisk Lune baade som Kunstner og Menneske og en stille, pligttopfyldende Alvor, som Klosterbroder. Han var meget afholdt af Brødrene. Skønt Klosteret, hvori han i Rom blev optaget, blev nedlagt, beholdt han dog Bolig her til sin Død. Han havde ogsaa en vis Fritagelse for nogle af Klosterreglerne og modtog mange Besøg af danske Rejsende. Kong Christian den Niende og Dronning Louise besøgte K., for Dronningens Vedkommende maatte der indhentes speciel Tilladelse, da Kvinder ikke maa sætte Foden indenfor Franciscanermunkenes Kloster. Han havde stor Forkærlighed for at ryge Cigar, og da dette ogsaa var ham tilladt med et vist Forbehold, og paa bestemte Klokkeslet, gjorde mange Danske sig selv og den gamle Mand en Glæde ved at forsyne ham med Cigarer. Han sluttede sit lange Liv 16. Febr. 1886. Paa hans Grav, der findes paa den tysk-katolske Kirkegaard i Rom, sattes der ham et Mindesmærke. — Weilbach: *Konstnerlex;* Bricka: *Biogr.* Leks.; Museum 1892 II. 261.

Kyhn, Peter Vilhelm Carl, født 30. Marts 1819 i København, uddannede sig paa egen Haand til Kunster omtrent fra

sit syttende Aar. Han var bestemt til at gaa Handelsvejen og blev derfor sat i Lære hos en Købmand, men det lykkedes dog for ham, efter i nogen Tid at have forsøgt sig i at tegne og at omgaas med Gravstikken under Kobberstikkeren G. F. R. Hoffmann, at komme ind som Elev paa Kunstakademiet. Her optoges han snart i Modelskolen og vandt 1843 den lille Sølvmedaille, og samme Aar udstillede han et Billede og nød den Ære eller Opmuntring, at det blev købt af den kongelige Malerisamling. Billedet forestillede et bornholmsk Strandparti. Til flere af de Billeder, K. i de følgende Aar udstillede, var Emnerne

tagne fra Bornholm, hvor han malede et »Kystparti ved Solens Nedgang kort efter Regnvejr« og »Ruinerne af Hammershus Slot«. 1845 købte Kunstforeningen hans »Frederiksborg Slot«, og et »Skovparti i Vaarbrud« indbragte ham den Neuhausenske Præmie. Det ældste Arbejde af ham er det lille Billede af »Egnen ved Jægerspris«, der findes i den kgl. Samling eller Nationalgalleriet. 1850—53 rejste han udenlands med Understøttelse af Kunstakademiet. Betegnende for K. er hans Interesse for store vidstrakte Udsigter, som han ved sin Dygtighed i Tegning forstaar at give et meget tiltrækkende Udtryk. Et Billede i denne Retning er »Udsigt fra Bjergelide«, som tilhører Nationalsamlingen; ligeledes hører hertil et betydeligt Værk »Vinteraften i en Skov«. K.'s Billeder viser, at de ikke er fuldførte inden fire Vægge, men frembragte af en Kunstner, der har staaet Ansigt til Ansigt med Naturen. Der hviler en vis alvorfuld Stemning over K.'s Billeder, noget der gør Sindet vemodigt. Han er ubetinget original saavel i sit kunstneriske Syn som i sin Fremstilling. K. var ogsaa Raderer, og flere af hans Blade er udgivne af Radererforeningen; ogsaa paa dette Omraade har han frembragt Blade af meget betydelig Værd. 1870 blev han Medlem af Akademiet. Som Lærer var han en af de indflydelsesrigeste i vort Lands Kunst, og i denne Egenskab har han indlagt sig

stor Fortjeneste ved at vise de unge Kunstnere, at i Kunsten som i Livet er Sanddruhed det første som det Største. Som Skribent har han ogsaa villet vejlede de Unge. Han har søgt at dæmme op mod den franske Indflydelse paa vor Landskabskunst. Han døde 11. Maj 1903.

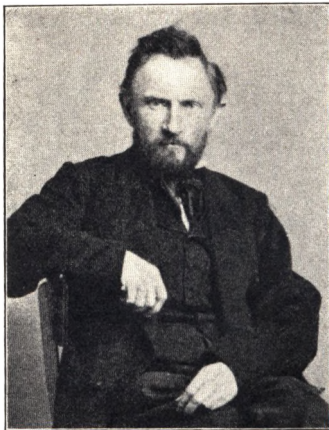
Købke, Christen Schiellerup, født 26. Maj 1810 i København, hvor hans Fader var Bager for Garnisonen og boede i Citadellet. K. kom 1823 til Kunstakademiet for at uddanne sig og malede samtidig hos Prof. Lorentzen indtil dennes Død 1828, hvorpaa han gik over til Eckersberg. I Begyndelsen malede han særlig Portrætter, men lagde sig ogsaa efter Genremaleriet; af saadanne Billeder har han malet flere, der udmærker sig ved Finhed og Friskhed baade i Emne og Udførelse. 1838 rejste han med kongelig Understøttelse udenlands og opholdt sig en lang Tid i Rom. Nogle Partier fra Capri, hvoraf Kunstmuseet har et, malede han

paa den Tid. Medens han i sine smukke Partier fra Københavns Nærhed havde vist en overordentlig fin Følelse for den nordiske Sols ejendommelige Glans, forstod han i sine italienske Landskaber med samme Naturfølelse at gengive Sydens glødende Lys med overbevisende Klarhed og Kraft. Ogsaa i sine Figurbilleder viste han en sjelden Dygtighed i Behandlingen; en Del Portrætter er i Privateje, medens den offentlige Samling i Kunstmuseet kun ejer et lille Brystbillede af en dansk Matros, der vidner om Malerens Dygtighed i denne Retning. Efter hans Hjemkomst 1842 hemmede personlige Bekymringer for en Tid hans Virksomhed; da han atter var istand til at arbejde med sin Kunst, bortrev en Sygdom ham, og hans Liv endtes 7. Febr. 1848. — E. Hannover: C. K.; Selmer: Nekrolog. Saml. I. 341; Bricka: Biogr. Leks.

Kølle, Claus Anton, født 25. Nov. 1827 i Sandby paa Lolland. Han kom 1842 til København, blev sat i Malerlære og

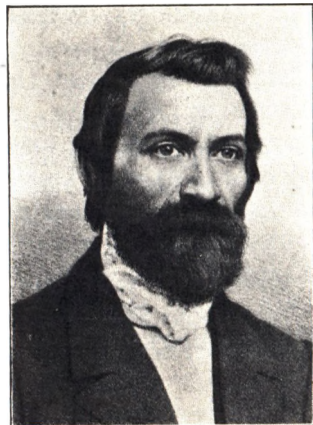
blev Malersvend 1847. Samtidig med at han arbejdede som saadan, gik han dog paa Kunstakademiet, hvis Sølvmedailler

han vandt 1850—52. Hans første Tanke havde været at blive Dekorationsmaler, men nu følte han sig efterhaanden draget til Landskabsmaleriet. Da han nu 1860—62 rejste udenlands med Akademiets Understøttelse, rejste han som en lovende yngre Landskabsmaler. Han mindede i sin Begyndelse om Eckersberg og hans Skole, dog ligner nogle Studiebilleder fra Rom Const. Hansens og Købkes Fremstillinger af lignende Emner. Senere bærer hans Produktion et selvstændigere Præg, og i flere større Land-

skaber fra Roms Omegn møder vi allerede hans milde poetiske Stemning i Forening med en sikker og smukt følt Gengivelse af Naturen. Enten han hentede sine Motiver fra Nemisøens høje Fjeldsider eller de stejle Klinter ved Møen, blev de under hans Haand til venlige Idyller, blidt beskinnet af et mildt Sollyls. Han døde 2. Sept. 1872. — Weilbach: Konstnerlex; Bricka: Biogr. Leks.

Lange, Johan Martin Christian, Botaniker, født 20. Marts 1818 nær Fredericia; blev 1851 Bibliothekar og Konservator ved den botaniske Have i København, rejste med offentlig Understøttelse i Frankrig og Spanien, blev 1858 udnævnt til Udgiver af »Flora Danica« og s. A. til Docent ved Landbohøjskolen, og fungerede fra 1856 til 1876 som Direktør for den botaniske Have i København. Foruden mange større og mindre Afhandlinger har han udgivet en Haandbog i den danske Flora (1851), der har spillet og endnu spiller en stor Rolle for Kendskabet til Danmarks Plantedække. Et andet vigtigt Skrift er Bearbejdelsen af Ma-

terialeet fra den spanske Rejse, som fremkom dels som en Række mindre Afhandlinger, og dels som en større Afhandling, skrevet sammen med Prof. Willkomm i Prag. — Lange var stedse knyttet til Studiet af Fædrelandets Natur. Til Fremme heraf stiftede han sammen med nogle Jevnaldrende i 1840 en Forening, der 1844 blev til »Det naturhistoriske Selskab«, hvoraf senere udgik Dansk bot. Forening. For denne Forening var L. i mange Aar Formand, og ved sin Afgang fra denne Post blev han optaget som Æresmedlem af Foreningen. Han døde 3. Apr. 1898. Erslev: Forf. Lex.; Botan. Tidsskr. XII.

Lange, Julius Henrik, født 19. Juni 1838 i Vordingborg, blev Student 1854 og førtes gennem filologiske Studier ind paa Kunsthistorien. Efter at have taget Magisterkonferen: i dette Fag 1866, blev han Docent ved Kunstakademiet, 1870 og 1871 ved Universitetet, medens han tillige 1874—82 var Akademiets Sekretær. Han var Medlem af Videnskabernes Selskab i København og af Kunstakademiet i Stockholm. Foruden strengt videnskabelige Afhandlinger som: »Om det joniske Capitæls Oprindelse«, »Om en Række antikke Figurer«, »Den antikke Malerkunsts Levninger«, »Sergel og Thorvaldsen« (1886), har han i en Del Tidsskrifter skrevet en Mængde Studier, dels over nordisk, dels over fremmed, navnlig fransk Kunst i den nyere Tid, samlet i »Nutids Kunst« 1873 og »Billedkunst« 1884. Han har tillige bearbejdet Lübkes Kunsthistorie med særlig Hensyn til nordisk Kunst 1872. Særlig Ry er der med Rette gaaet af hans stort anlagte Værk »Billedkunstens Fremstilling af af Menneskeskikkelsen«, som han desværre ikke fik færdigt; heri fremstiller han »Frontalitetsloven«, at Mennesket i den ældste, primitive Kunst altid fremstilles set forfra (medens Dyrene i Almindelighed ses f a Siden); denne Lov er nu anerkendt overalt i Europa. I Anerkendelse af hans aandfulde Syn paa Kunsten og dens Frembringelser, hans fine Smag og ualmindelige Fremstillingsevne blev han 1866 Æresdoktor

i det filosofiske Fakultet ved Københavns Universitet. 1885 udgav han fire Dramaer under Titel »Kunst og Politik«. Han døde pludselig 19. Aug. 1896 af en Hjertelidelse.

Lange, Thomas, født i København 30. Okt. 1829, kom i sin spæde Alder paa Grund af sin Moders Død i Huset hos sin

Morbroder, der var Præst i Ho ved Varde, og med hvem han flyttede til Ringkøbing Egnen. Han levede sin Barn- dom i den vestjyske Natur, hvis Stemningsindtryk han bevarede usvækkede, til han i sin modne Alder med Tro- skab og med den ved Selv- syn erhvervede Sandhed gen- gav disse Indtryk og Ople- velser i de originale Partier af sit Forfatterskab. L. blev Student fra Viborg Latin- skole, tog theologisk Em-

bedseksamen 1857. Hans første Forfatterskab var et Ind- læg i den kierkegaardske Strid; »Rimbrev til Defensor fidei, alias Stud. theol. Thurah«. I Tidsskriftet »Nord og Syd« op- toges i Aarene 1858—59 adskillige mindre Arbejder af L., ræsonnerende Afhandlinger om poetiske og psykologiske Emner, der røbede et gærende Tankeindhold, erhvervet ved Læsning og selvstændig Refleksion, men L. naaede ikke ret at give sine Tanker Klarhed. Han har skrevet en Række Bøger, hvori han har givet Skildringer, der bærer Præget af Barndoms- egnens Paavirkning og hans ejendommelige Naturbetragtning; de forunderlige Naturfænomener fra Vestkysten i Forbindelse med de der optrædende Menneskers sjælelige Liv, set i hans fantasifulde Lys, giver et Billede af Folkeliv og Naturskildring fra de Egne af Danmark, hvor Naturen ikke altid virker smilende, og Menneskene derfor bliver dystre og faamælte. L. vandt Publikums Opmærksomhed ved »Æventyrets Land, et Billede af Livet og Naturen ved Blaaavands Huk«; senere fulgte »Aaen og Havet«, »Romantiske Skildringer«, »De faldende Blade«, »Af Livet og Naturen«, »Skizzer og Æventyr« o. m. fl. L. benyttede ikke sin theologiske Eksamen til Embedsvejen,

men fik 1883 Titel af Professor. Han døde 25. Aug. 1887 i Lyngby, hvor der paa Kirkegaarden rejstes et Mindesmærke for ham. — Illustr. Tid. 1876 (Nr. 868); Nutiden 1884 (Nr. 399) og 1887 (Nr. 572); P. Hansen: Ill. da Litteraturhist.; Danmark 1888; Bricka: Biogr. Leks.

Lange=Müller, Peter Erasmus, Komponist, født 1. Dec. 1850, blev Student 1870 og uddannedes som Musiker af Neupert og G. Matthison-Hansen. 1874 opførtes hans første Værk, de henrivende Sulamith-Sange til Ingemanns Tekster, og de vakte straks de største Forhaabninger, som Eftertiden ikke skuffede. Koncertforeningens Opførelse af hans Orkestersuite »I Alhambra« viste, at han ogsaa mestrede den større Form. Operaen »Tove« (med hans egen Tekst) aabenbarede hans dramatiske Evner, og maaske i endnu højere Grad Lystspil-Operaen »Spanske Studenter«. Senere fulgte »Fru Jeanne« og »Vikingeblood«, men mest folkekære er dog hans mesterlige Kompositioner til »Der var engang« blevet; det er vel væsentlig ham, der har skabt dette Stykkes store Sceneheld. Iøvrigt har L.-M. skrevet Musik til en stor Mængde dramatiske Arbejder (»Fulvia«, »Peter Plus«, »Lætitia«, »Ved Bosporus« o. fl.). Efter Heises Død stod L.-M. som den produktiveste og mest skattede af Danmarks Komponister. Hans Romancer og Sange er blevet Folkets Eje paa lignende Maade som Heises og Weyses, og han har for Orkester skrevet 2 Symfonier, en Violinkoncert, flere Trioer og Klaverstykker, c. 100 Opus ialt. Igennem hele hans Arbejde gaar Inderlighedens Grundtone, og blandt nyere danske Kunstnere er ingen saa udpræget kerne-dansk som han. Han døde 26. Febr. 1926.

Lehmann, Caroline, En af vore mest stemmebegavede Sangerinder, født 6. Apr. 1828, i København. Hun begyndte i sin tidlige Ungdom at gøre Kortjeneste ved det kgl. Teater, samtidig med at hun af Korsyngemester Helsted modtog videre Uddannelse, indtil hun 3. Jan. 1848 fik sin Debut som Benjamin i »Joseph og hans Brødre«. Hun havde en meget kraftig Alt

med en tiltalende Klang og havde ved ihærdig Flid drevet den saaledes i Højden, at hun kunde gøre Fyldest ogsaa i Sopranpartier. Hendes Udseende var hende derimod ikke til Støtte, da hun allerede som ganske ung var meget fyldig af Ansigt og Skikkelse, og denne Førhed tiltog med Aarene. Som Agathe i »Jægerbruden«, Marietta i Gades Opera af samme Navn, Anna i »Den hvide Dame« og Clara i »Ludlams Hule« vandt hun Publikums Gunst og stigende Bifald baade ved Teatret og ved Musikforeningens Koncerter. 1852 tog hun dog sin Afsked fra Teatret, da dette ikke saa sig istand til at byde hende

de Vilkaar og det Vederlag, hun mente, hendes Tjeneste var værd, tilmed da hendes Slægt i Amerika stillede hende store Indtægter i Udsigt som Koncertsangerinde. Efter et kort Ophold i Tyskland begav hun sig til Amerika, hvor hun i Boston, St. Louis, New York gjorde megen Lykke; vendte tilbage 1855 og optraadte med Held mest som Operasangerinde, først i Amsterdam, derpaa i Berlin, München, Breslau, Wiesbaden og Stockholm. 1860 aflagde hun Besøg i Danmark. Hun optraadte paa det kgl. Teater og ved Koncerter; af hendes Glansroller kan nævnes Donna Anna i »Don Juan«, Fides i »Profeten« og »Norma«. Hun døde 15. Okt. 1879. — Bricka: Biogr. Leks.; Illustr. Tid. VIII. 15.

Lehmann, Peter Martin Orla, født 15. Maj 1810 i København, som Søn af daværende Assessor i Commercekollegiet, (denne Mand var tysk af Sindelag og misbilligede Tanken om at værne det danske Sprog i Mellemslesvig, fordi han regnede Slesvig for et Danmark uvedkommende Land), og skønt O. L. blev paavirket i Hjemmet af Tysk og til en Begyndelse sat i tysk Skole, blev han tidlig greben af dansk national Følelse og var levende og udpræget dansk i det. 1827 blev han Student og 1833 juridisk Kandidat. 1832 var han Ordfører for Studenterne, da disse bragte Prof. H. N. Clausen et Fakkeltog, og skrev s. A. sin første politiske Artikel, en Anmeldelse af

Greve F. A. Holsteins Flyveskrift om Provinsialstænderne (der tilraadedes heri et særligt Alting for Island). I Oktober sluttede L. sig til »Københavns-Posten«, hvis Leder Gjødwad var, og tog 1836 i Trykkefrihedsselskabet Ordet for at vække Folkets Interesse for Sønderjylland. I Dec. 1839 gik L. over til »Fædrelandet«, da det blev Dagblad, og var en af dets Redaktører indtil 1842. Han var Ordfører for Studenterne, da de i en Adresse 1839 bad Christian den Ottende om en fri Forfatning; blev 1840 valgt til Borgerrepræsentant i København (Viceformand 1841—48), og s. A. til Stænderdeputeret. L. blev et

Par Maaneder senere anklaget for en Tale, han havde holdt paa et Folkemøde paa Falster, fordi han havde rost det konstitutionelle System og gjort skarpt Udfald mod Enevælden. Til Trods for sin glimrende Forsvarstale for Højesteret blev L. i Jan. 1842 dømt til tre Maaneders Fængsel, men herved vandt han en overordentlig Folkeyndest. Begejstringen kendte ingen Grænse, hans Navn var i alles Munde og blev brugt som Reklame for de mærkeligste Ting, Kager, Cigarer, Lommetørklæder m. m. I Stænderforsamlingen i Roskilde udtalte L. sig for Holstens Udskillelse, og ved otte og tyvende Majfesten opstillede han ligefrem »Danmark til Ejderen« som politisk Program. L. stod ogsaa i Forbindelse med P. Hjort Lorenzen og paavirkede hans Optræden i de slesvigske Stænder. L. var 1848 Medstifter af det skandinaviske Selskab og Medlem af dets Bestyrelse og udtalte saavel paa Skamlingsbanken som i Stænderforsamlingen Tanken om nøje aandelig og politisk Sammenslutning af Nordens Folk. Ved det nordiske Studentermøde i København holdt L. 24. Juli 1845 en begejstret Tale, ved hvilken han under Hentydning til Boldhuset i Versailles 1789 tog alle de Tilstedeværende Løfte, ja tog dem i Ed paa at være tro mod den nordiske Enhedstanke; han blev nu anklaget for Højforrædderi, men frifunden. Aaret forinden var L. bleven Højesteretsadvokat og havde ægtet Marie Puggaard, Datter af H. Puggaard, første Indehaver af det største Handels- hus her i Danmark (Puggaard og Hage). 1846 stillede L. i

Stænderne Forslag om en fri Forfatning for Kongeriget og Slesvig med en frisindet Valglov, og i Maj s. A. var han Medstifter af Bondevennernes Selskab. Næste Aar rejste han med sin svagelige Hustru til Italien, men ved Budskabet om Christian den Ottendes Død i Jan. 1848 ilede han hjem og tog nu fremragende Del i de politiske Tildragelser. Paa de to Casinomøder, den 11. og 20. Marts, var han Ordfører og forfattede Borgerrepræsentanternes Adresse til Kongen og de Resolutioner, hvori Folkevillien gav sig Udtryk, og blev 24. Marts Minister uden Portefølje. Som saadan affattede han Kongens Svar til den slesvig-holstenske Deputation, medens han i privat Forhandling drøftede Slesvigs Deling som Løsning og gik 27. Marts paa diplomatisk Rejse til Berlin og London for at standse Preussens Indblanding og opnaa Englands Mellemkomst. J Maj var L. Regeringskommisær i Nørre Jylland og tog vigtig Del i Grundlovsudkastets Affattelse, men afgik som Minister i Nov. og blev vraget ved Omvalg til den grundlovgivende Rigsforsamling; derimod blev han Amtmand i Vejle Amt, hvor han senere vandt stor Yndest; her blev han fanget af Slesvigholstenerne ved Koldings Indtagelse i April 1849 og ført til Gottorp og Rendsborg, hvor Pøbelen gav sin Harme Luft imod ham som den forvovne Modstander af de tyske Angreb. L. fik dog paa Æresord Frihed til at besøge sin syge Hustru paa Dødslejet og jordfæste hendes Lig, men først efter Vaabenstilstanden i Aug. blev han løsladt. 1851—52 var L. Folketingsmand og fra Sept. 1854 Landstingsmand; 1855 blev han af Landstinget valgt til Rigsretten og 1856 til Rigsraadet. I Landstinget indtog L. i en lang Arrække en ledende Stilling og var dets Ordfører i alle vigtige Sager (i 1855—61) for 33 Udvalg. 1860 tog L. med Varme Ordet for at hævde den almindelige Valgret mod de Conincks Angreb, men talte samtidig bittert om »den plebejske Aands onde Instinkter« og vakte det stærkeste Mishag hos Bondevennerne. 1861 var L. med til at affatte den store Folkeadresse, der fik 71,000 Underskrifter, og hvori der lovedes Regeringen al mulig Støtte til Hævdelse af Slesvigs Forbindelse med Danmark, og i Sept. samme Aar blev han Indenrigsminister indtil Dec. 1863. Han valgtes 1864 til Rigsraadets Landsting og tog væsentlig Del i Forhandlingerne om Forfatningen. 1865—66, men efter Grundlovens Revision tabte L. sin Indflydelse og var kun Ordfører i Spørgsmaalet om Islands Forfatning. Derimod var han 1865—70 Formand for den danske

Folkeforening, og hans Skrift »Om Aarsagen til Danmarks Ulykke« (1864) naaede i kort Tid 8 Oplag. L. døde 13. Sept. 1870. Hans i Forvejen svækkede Helbred fik sit sidste Knæk ved Budskabet om Frankrigs afgørende Nederlag og Kejserdømmets Fald; han havde sat al sit Haab om Danmarks Op-
rejsning til en fransk Sejr over Tyskerne. L. var en begejstret Friheds- og Fædrelandsven, men hans ildfulde Naturel var ofte Skyld i, at han lod sig henrive til uforbeholdne Udtalelser, som berørte dem ilde, der mente at være ramte deraf; derved gavnede han ikke de Sager, som det var ham magtpaaliggende at føre igennem. Hans efterladte Skrifter udgaves 1872 af Hother Hage og Carl Ploug. — C. E. F. Reinhardt: Orla L. og hans Samtid; H. Hage: Tale ved Mindefesten 26. Nov. 1870; Ploug: Tale i Studenterfor. 30. Jan. 1871; Belle: Tyve Aars Journalistik III.; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Lembcke, Christian Ludvig Edvard, Forfatter, født 15. Juni 1815, var 1850—64 Overlærer ved Haderslev lærde Skole; her skrev han ved en festlig Lejlighed den dejlige Sang »Modersmaalet«, som nu kendes af alle Danske. I hans Digtsamling fra 1870 findes iøvrigt en Del meget smukke, ofte storladne Digte (»Du skønne Land«, »Natten skrider«, »Blev nu til Spot« og andre), men det var vel især som den mesterlige Oversætter af Shakespeare og Byron, at L. vil mindes til sene Tider i Danmark. I Skibelund Krat rejstes 1902 for L. og A. D. Jørgensen det særdeles skønne Monument »Modersmaalet« (af Hansen-Jacobsen). L. døde 20. Marts 1897.

Lorenzen, Nis, sønderjysk Bonde, født 30. Marts 1794 i Lilholt ved Haderslev, var 1836—46 slevigsk Stænderdeputeret og stillede 1836 Forslag om, at Retssproget skulde være dansk i hele den Del af Nordslesvig, hvor Kirkesproget var det. Han kunde ikke faa det vedtaget den Gang, men 1838 opnaaedes Flertal derfor trods de tyske Advokaters Modstand, og nu blev det ved kgl. Reskript 1840 stadfæstet. L. var ogsaa den, der først talte Dansk i den slesvigske Stænderforsamling, nemlig 1840, altsaa 2 Aar før Peter Hiort Lorenzen gjorde saa megen Opsigt derved. Da den demokratiske Bevægelse i Nord-slesvig under de følgende Aars Tildragelser mere og mere forvandlede til en national Rejsning, var L. fuldt ud med i denne Udvikling. I Stænderforsamlingen stod han i 1842 trofast sin

Navne ved Siden og fortsatte med stor Djærvhed den Kamp, han da førte for Modersmaalets Ret i Stænderforsamlingen, men holdt sig borte herfra, da Kong Christian den Ottende lod de danske Nordslesvigere uden Bistand i denne Sag. I Samlingen 1846 var han efter P. Hiort Lorenzen's Død det danske Mindretals Ordfører, men da Stænderne genoprettedes 1854 blev L. kun Suppleant, for at give Plads for Laurids Skau. Han døde 14. Marts 1860. — Illustr. Tid: Danske Folkeskrifter XXXV.; Rugaard: Fremrag. danske Bønder; Højskolebladet 1894; Bricka: Biogr. Leks.

Lorenzen, Peter Hiort, født 24. Jan. 1791 i Haderslev af gl. dansk Bondeslægt fra Sundeved (Faderen var Amtsforvalter), blev sat i Handelslære i Flensborg og fik en ren tysk Opdragelse. L. blev Købmand i Haderslev 1816 og tog livlig Del i den politiske Forhandling ved Artikler til »Kieler Correspondingblatt«. Han valgtes 1835 til Stænderforsamlingen. L. stod her paa tysk Side, idet han kun ventede Frihed sønden fra og frygtede Kongelovens Enevælde. Dog støttede han N. Lorenzens Forslag om dansk Retssprog og vendte sig 1840 bort fra sit tidligere Parti, til Dels paavirket af O. Lehmann. Han opgav 1840 sin Plads i Stænderne og var 1842 Fører for det danske Mindretal, idet han den 11. Nov. »talte Dansk og blev ved at tale Dansk« uden at ænse Slesvigholstenernes rasende Forbitrelse og Formanden Falcks Forbud. L. hædredes derfor ved Festen paa Skamlingsbanken 1843 med et prægtigt Sølvdrikkehorn, men blev Genstand for allehaande Forfølgelser fra tysk Side (Udelukkelse

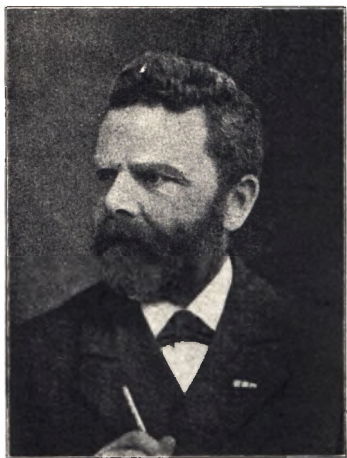
fra Byraadet, fik Laan opsagt o. a. l.). L. vilde ikke møde i Stænderne, da det blev paabudt de danske Medlemmer at tale Tysk, med mindre de erklærede kun at kunne tale Dansk. Han døde 17. Marts 1845. — L. Skau: P. H. L.; Johan Ottosen: P. H. L.s historiske Gærning; Bricka: Biogr. Leks.

Lumbye, Hans Christian, født 2. Maj 1810 i København, blev i sit fjortende Aar ansat som Trompetblæser ved Dragonregimentet i Odense og kom derfra 1829 til Hestgarden i København. Han komponerede allerede den Gang smaa Danse og Marcher, men det rette Blik for den Art lette Musik, fik han først, da et østrigsk Orkester 1834 om Sommeren kom hertil og i fortrinlig Udførelse fremførte Strauss' og Lanners Dansemelodier. Han dannede da et lignende Orkester, hvormed han i et Par Aar gav Koncerter, indtil han 1843 drog ind i det nyoprettede Tivoli, hvor han i 30 Aar var Publikums Yndling, og hvor hans Kompositioner med fuld Føje udgjorde den væsentligste Tiltrækning. Hans Ry gik herfra ud til Udlandets Storbyer, han blev derfor altid modtaget med stor Anerkendelse, naar han personlig optraadte i Udlandet. Han døde 20. Marts 1874. — Erslev: Forf. Lex; Schytte: Musiklex; Ny Portefeuille 1844; Søndagsposten Nr. 470; Bournonville: Mit Theaterliv III.; Bricka: Biogr. Leks.

Lund, Frederik Christian, født 14. Febr. 1826 i København, uddannede sig ved Kunstakademiet, og vandt 1853 den Neuhausenske Præmie for Episode af »Slaget ved Fredericia« (Kunstmusæet). 1859 og 1862 fik han akademisk Rejseunderstøttelse, det Ankerske Rejselegat 1874. Han har malet flere historiske Billeder, »Griffenfeld føres i Fængsel«, »Stormen paa København«, »Niels Kaas overrækker den unge Kong Christian den Fjerde Nøglerne til Hvælvingen, hvor Rigsklenodierne findes« m. fl. For Udstillingskomiteen malede L. 1869 et Portræt af Landskabsmaleren H. Buntzen til Dekoration i den danske

Afdeling paa Verdensudstillingen i Wien. 1873 malede han den store Akvarelfriese et »Tog af danske Landbofolk i Nationaldragter«, som findes i en af det kgl. Teaters Korridorer. Hans

Hovedværk menes at være de store Loftsmalerier med religiøse Emner i Viborg Domkirke, som nu er fjernede. Blandt hans Genremalerier kan nævnes »I et Klosterkøkken« og »Hos Klosterskrædderen«. Han er tillige Portrætmaler. Sit Talent har han uddannet ikke blot herhjemme, men ved gentagne Rejser i Udlandet, særlig Italien. Han udnævntes 1876 til Ridder af Dannebrog; Aaret efter blev han Medlem af Akademiet,

og 1896 fik han Titel af Professor. Han døde 31. Okt. 1901. — Illustr. Tid. 1894 (Nr. 20); Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.

Lund, Johan Ludvig Gebhard, er født i Kiel 16. Okt. 1777. Hans Forældre var danske; han kom 19 Aar gl. til København og besøgte her Akademiet, og gav sig tillige i Lære hos Abildgaard. L. vandt hurtigt Akademiets Sølvmedaille, rejste over Dresden til Paris, hvor han i halvandet Aar var Elev af David. Han rejste derefter til Italien, forblev i Rom i flere Aar, studerede Kunsten især den før Rafael, han malede her »Grækerne forlade det brændende Troja«. Dette Arbejde røber mere Paavirkning af Carstens end af David. 1814 blev L. Medlem af Akademiet paa Maleriet »Habors Tilbagekomst fra Slaget«; derpaa rejste han igen til Rom og blev der til 1819. Da han forlod Rom, skete det i Følge med Forfatterinden Frederikke Brun, i hvis Hus her i København han var

en velset hædret Gæst, hvor han gentagne Gange havde Lejlighed til at male den dejlige Datter Ida Brun, senere Grevinde af Bombelles. 1818 udnævntes han til Professor ved Akademiet, dog blev han ikke Abildgaards Efterfølger, som han selv havde ventet. Hans Hovedarbejder er 4 store Malerier, bestemt for det nu nedbrændte Christiansborg Slot, hvoriblandt »Kristendommens Indførelse ved Ansgar«, det største Lærred, der til den Tid var malet i Danmark. Efter Branden er de alle anbragte paa Kronborg Slot. Langt mere bekendt end disse, af Samtiden beundrede, men af Nutiden glemte, Malerier, er et Arbejde, han udførte Aaret efter: »Kristendommens Indførelse«, det var det daværende kongelige Teaters Fortæppe, der nu atter er kopieret til Brug for den nuværende nationale Scene. Foruden de nævnte Arbejder har Lund malet en Mængde Altertavler og bibelske Billeder samt en Del Portrætter og navnlig i hans senere Aar Landskaber. I Alderdommen svækkedes hans Syn. Han døde 3. Marts 1867. Som Lærer havde han en Del Elever. L. vilde have sikret sig en endnu større Plads i Historien, hvis hans poetiske Opfattelse havde forenet sig med en mere karakteristisk Tegning og en kraftigere Farve. — Høyens Skrifter I. S. 22 og 104; Weilbach: Nyt Kunstnerlex; Bricka: Biogr. Leks.

Lund, Peter Wilhelm, Naturforsker og Zoolog, født 14. Juni 1801 i København, rejste 1825—29 til Brasilien, 1829—31 i Sydeuropa og 1832 tilbage til Brasilien og bosatte sig i Lagoa Santa, hvor han døde 25. Maj 1880. Af hans Skrifter er de vigtigste hans Undersøgelser over uddøde Pattedyr, der i den tertiære Tid fandtes i Brasilien, og hvis Knogler findes i visse Huler i dette Land. Hans Undersøgelser over dette Emne sikrer ham en meget fremragende Plads i Naturforskningens Historie; de afsluttedes 1844, fra hvilket Tidspunkt L., uvist af hvilken Grund, opgav sine videnskabelige Studier. L.s Samlinger, der er af stor Vigtighed som oplysende Bidrag til hans Skrift (»Blik paa Brasiliens Dyreverden før den sidste Jordomdannelse«), er ind-

lemmede i og opstillede i det zoologiske Museum i København — H. Lund: Naturforskeren P. W. L.; Gosch: Danmarks zool. Litt.; Erslev: Forfatter Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Vidensk. Selsk. Skrifter 6. Række.

Lund, Troels Frederik, Historiker, født 5. Sept. 1840, blev Doktor 1871 paa et interessant Arbejde om Sokrates og vakte

Opmærksomhed i vide Kredse ved sin livlig skrevne Bog om Mogens Heinesøn. Fra 1879 udgav han sit Hovedværk »Dagligt Liv i Norden i 16. Aarh.«; denne mesterligt affattede Skildring af alle Livets Former i hint vigtige Aarhundrede har faaet stor Udbredelse i Danmark og afsluttedes med en filosofisk-religiøs »Livsbelysning«. Senere er udkommet L.s Livserindringer, som er af høj tidshistorisk og menneskelig Interesse. Han døde 12. Febr. 1921.

Lundbye, Johan Thomas, Landskabsmaler, født 1. Sept. 1818, kom allerede i sit fjortende Aar til at gaa paa Akademiet, og fra sit syttende Aar begyndte han at udstille, i Begyndelsen kun smaa Billeder og mest Dyr. Fra 1836 sysselsatte han sig mere med Landskaber, maaske for ligesom at vinde en Baggrund til sine Arbejder; thi 1841—45 kastede han sig igen med ny Kraft og Udholdenhed over Dyreremaleriet. Snart viser L. os Dyrene i det Fri og snart i Stalde og andre Rum, hvor de hører hjemme, og hvor vi finder dem i en dæmpet Belysning.

Fra denne Tid skriver sig flere Malerier, der er tagne fra Sletterne ved Vognserup og Kundby. 1845—46 foretog han en Rejse gennem Tyskland og Schweiz til Italien, og en Mængde aandfulde Tegninger og Studier vidner om det Indtryk, Syden gjorde paa ham. Efter Hjemkomsten søgte han atter til Vognserup og tog herfra Motiver til mange interessante Billeder,

hvoraf den kgl. Samling (Kunstmusæet) ejer et, »Malkepladsen paa Vognserup Enge« (1847). Da Krigen i Marts 1848 var brudt ud, gik han med som Frivillig, men blev allerede 26. Apr. dræbt ved et Vaadeskud. En Del af hans bedste Billeder findes i Johan Hansens Samling (København). Der er rejst ham et Minde paa Bedsted Kirkegaard, og paa Muren af Garnisons Kirke i København findes hans Portrætfigur i Basrelief af H. V. Bissen. Skønt hans Kunstnerbane kun var kort, staar han som en Personlighed, hvis Betydning for dansk Kunst med særlig Hensyn til Dyremaleriet og Landskabet er fastslaaet for sene Tider. Han førte den danske Kunst ind paa et mere udtrykfuldt Foredrag og større Frihed i Behandlingen, og da han magtede at benytte disse Fortrin, uden at opgive Sandheden, fik hans Billeder en egen Ynde. Skønt hans Arbejder bærer Præget af en Friskhed i Stemningen, er denne dog ofte ret alvorlig, men i hans Dyrebilleder giver han et rigt Lune frit Løb. Foruden sine fuldførte Arbejder, har han efterladt en Mængde Tegninger og Studier, der vidner om hans store Flid og herlige Evner. Disse Tegninger findes i større Antal i Kobberstiksamlingen og er tilgængelige for et interesseret Publikum. Berømt blev med Rette hans Tegninger til Kaalunds Fabler. Som Menneske var han en ædelt anlagt Natur, trofast i Venskab, mild og omgængelig, skønt han trykkes af et tungt Sind, der skyldtes en skuffet Ungdomskærlighed, saa at, om end hans tidlige Død var et Tab for Kunsten, var den maaske en Vinding for ham selv. Som Kunstner er det den elskelige Aandsrenhed og den omfattende Kærlighed til det Skabte, smaat som stort, der giver ham Plads mellem Kunstens Ypperste. — Høyers Skrifter I. 369; Ude og Hjemme 1877; Lundbyes Billeder i Træsnit ved E. Bloch; K. Madsen: J. Th. L.; Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.

Lunding, Niels Christian, General, født 19. Febr. 1795, traadte 1810 ind i Ingeniørkorpset som Sekondløjtnant. 1849 blev han Oberstløjtnant efter Vinteren forud at have forestaaet de Arbejder, som foretoges for at sætte Fredericia i forsvarsdygtig Stand, og udnævnt til Kommandant i denne Fæstning, hvor han i fuldeste Maal under den paafølgende Belejring opfyldte de Forventninger, man havde stillet til ham, idet Fæstningens hæderlige Forsvar for en væsentlig Del skyldes den Dygtighed, Utrættelighed og Strengthed, hvormed han røgtede sit Hverv og holdt sine Undergivne til at røgte deres.

1856 fik han sin Afsked fra Ingeniørkorpset og blev Kommandant paa Kronborg med Generalmajors Karakter; men 1864

overtog han paany Posten som Kommandant i Fredericia. Uagtet Østrigerne indesluttede Fæstningen og underkastede den en ørkesløs Beskydning med Felt-skyts, kom det dog ikke til nogen virkelig Belejring denne Gang, idet Regeringen, inden en saadan var begyndt, imod L.s indtrængende Forestillinger, befalede Fæstningen rømmet. Sine sidste Aar henlevede L. som Privatmand i København. Han døde 26. Juli 1873.

— Illustr. Tid. XII. 419; Vort For-svar 1309 og 410); Tychsøn: Fortifikations-Etaterne og Ingeniørkorpset; Bricka: Biogr. Leks.

Lütken, Christian Frederik, født 4. Okt. 1827 i Sorø, blev 1851 Assistent ved Universitetets zoologiske Museum, 1857 Dr. phil., 1877 Docent ved den polytekniske Lærestalt, 1883 Inspektør ved Zoologisk Museum og 1885 Professor i Zoologi ved Universitetet. Han har som strengt videnskabelig Forfatter udfoldet en betydelig Virksomhed ved sine Fremstillinger af Naturvidenskaben og tillige ogsaa fremstillet den populært i Skildringer af Dyrelivet i Nutid og Fortid. — Han døde 6. Febr. 1901.

Læssøe, Verner Hans Frederik Abrahamson, Dattersøn af Artillerikapt. V. H. F. Abrahamson, født 13. Sept. 1811 i København, blev 1827 Landkadet, 1828 Officer i Kongens Regiment, var 1832—36 Elev af den militære Højskole og blev, efter i nogle Aar at have gjort Tjeneste ved Generalstaben, Kaptajn i denne ved Hærens Omordning 1842. Efter en treaarig Rejse i Tyskland, Frankrig og Italien i et offentligt Ærinde, anvendtes han ved Opmaalingsarbejderne og en kort Tid som Lærer ved Højskolen. Da Krigen brød ud 1848, var L. ved den Dygtighed og Energi, han havde lagt for Dagen i alle Forhold, selvskreven til Posten som Stabschef hos den kommanderende General; som saadan fungerede han med en fra alle Sider aner-

kendt Dygtighed under Felttoget 1849, men blev da General Krogh i April s. A. fjernedes ligeledes stillet til Disposition, fordi K.s Anskuelse om Krigsførelsen var for afvigende fra den daværende Krigsminister, General Hansens. Paa General Ryes Forlangende blev L., der imidlertid i Aug. 1848 var forfremmet til Oberstløjtnant, ansat ved dennes Korps, overtog under Træfningen ved Kolding Kommandoen over 12. Bataillon, som han førte med udmærket Dygtighed under Resten af Felttoget 1849, og i Spidsen for hvilken han fandt Døden i Slaget ved Isted, 25. Juli, endnu ikke fuldt 39 Aar. I ham tabte den danske Hær en af sine dygtigste Førere, af hvem den og Nationen med Rette havde Grund til at være stolt, og til hvem man kunde nære de største Forhaabninger. — Den dansk-tyske Krig 1848—50 III.; O. Vaupell: L.s Levned; Milit. Tidskr. XXII. og XXV; J. Harbou: Erindringer; N. Bøgh: Signe Læssøe; Museum 1894 I. og II.; Bricka: Biogr. Leks.

Løffler, Ernst Conrad Abildgaard, Geograf, født 28. Febr. 1835, var i Danmark den første, der gjorde Geografien til Genstand for videnskabeligt Studium. Efter længe at have holdt Forelæsninger som Privatdocent, ansattes han omsider ved Universitetet 1883 og blev 1888 Professor. Hovedværket »Haandbog i Geografien« betyder et Gennembrud her i Landet for nye Synsmaader paa det geografiske Omraade; Belysningen af Kulturens Forhold til Landenes Geografi er fortræffelig. Ogsaa som Lærer fik L. stor Betydning for sit Fag, der før hans Tid var et af Skolens kedeligste og kunde være et af de interessanteste. Han døde 1. Aug. 1911.

Madvig, Johan Nicolai, Nordens største klassiske Filolog og en af denne Videnskabs Førstemænd, er født 7. Aug. 1804 i Svaneke, hvor hans Fader var Byskriver. Som Barn maatte han hjælpe sin Fader med Kontorforretninger; men efter Faderens Død skaffede Fremmede ham Hjælp til at komme i Fre-

deriksborg Skole, hvorfra han efter 3 Aars Forløb 1820 blev dimitteret til Københavns Universitet med Udmærkelse.

Allerede 1825 tog han den saakaldte »store Philologicum« med Udmærkelse, næste Aar vandt han Magistergraden og blev snart efter 1828 under en midlertidig Vakance ansat som Docent og Eksaminator i den klassiske Filologi, s. A. disputerede han for Doktorgraden og blev Professor 1829, med hvilken Post han fra 1832 i 16 Aar forenede Stillingen som Universitetsbibliotekar. Allerede hans første Arbejder, Magisterdisputatsen, Doktordisputatsen, tilligemed det 1828 udkomne »Epistola critica ad

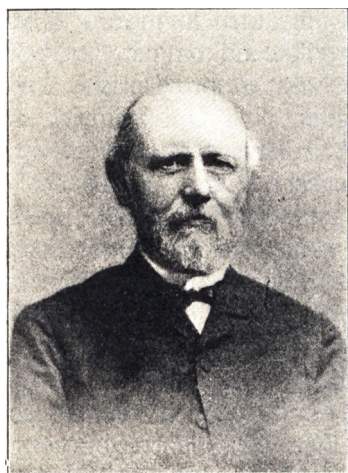
Orellium«, der indeholder Tekstrettelser til Ciceros Verrinske Taler, viser hans store Evner som Tekstkritiker, der senere især gjorde hans Navn berømt. Som Universitetslærer udrettede M. overordentlig meget ved den ægte videnskabelige Maade, paa hvilken han ledede sine Tilhørere til den rette Opfattelse af Sprogfænomenerne, af Oldskrifternes Indhold, og af de forskellige Former af Oldtidslivet, idet han forstod at holde alle fantastiske Hypoteser borte og derfor gav et Billede af Oldtiden, hvor hvert Punkt var prøvet, og hvori det centrale var fremhævet ud af Enkelthedernes Mængde. Den lange Række af lærde videnskabelige Arbejder, ved hvilken han ikke blot tildrog sig Nordens, men Udlandets Opmærksomhed, kan ikke gengives her. Men trods sit store videnskabelige Arbejde, der var omfattende nok til at lægge Beslag paa hans Tid og Kræfter, drev Aaret 1848 ogsaa denne Mand frem til med Mund og Pen at kæmpe for Fædrelandets Vel som ivrig Politiker, og han kom ogsaa her til at indtage en fremragende Plads. Ved sin Indtrædelse i Politik nedlagde han en kraftig Indsigelse imod, at den i Reskriptet af 28. Jan. bebudede Helstatsforfatning vilde stille Slesvig lige med Kongeriget i de ny fælles Stænder, uagtet dettes langt større Folkemængder (3 mod 2). M. valgtes i Oktober 1848 til den grundlovgivende Rigsforsamling og blev 15. Nov. Kirke- og Undervisningsminister, indtil Dec. 1851. Han tog vigtig Del i Grundlovens Udarbejdelse, men forsøgte forgæves hos den øvrige Re-

gering at vinde Indgang for Tanken om Slesvigs Deling som en Retfærdighedshandling imod de tyske Slesvigere. M. gennemførte 1850 en ny Læseplan for de lærde Skoler, hvormed Fagene fik en mere metodisk Ordning, saaledes at Matematik kom til at indtage sin berettigede Plads; senere var han Undervisningsinspektør for Latinskolerne indtil 1871; derimod naaede han for Folkeskolen kun til at give et Udkast (1852). M. valgtes 1849 til Folketinget og var dets Formand 1852—53; snart efter valgtes han til Landstinget og var siden stadig Medlem af dette Ting indtil 1874. Som politisk Forfatter optraadte M. flere Gange med vigtige Flyveskrifter. Efter Sønderjyllands Tab 1864 udviklede han med Bestemthed i »Den nationale Politik og det danske Monarki«, at Grunden til Danmarks Ulykke var, at man ikke tidsnok og stærkt nok havde agtet de nationale Hensyn; af samme Grund fraraadede han 1865 enhver Tanke om en Personalunion mellem Kongeriget og et tysk Slesvigholsten. 1876 tog han med Varme Ordet for Anlæg af Fæstningsværker. 1882 hævdede han overfor sine gamle Partifæller Folketingets Ret til at nægte ny Bevillinger og Landstingets Afmagt overfor en saadan Nægtelse (den saakaldte »Nej Theori«), ligesom han 1885 nedlagde Indsigelse mod, at der oprettedes frivillige Korps og byggedes Forter ved Selvbeskatning uden lovmæssig Bevilning, og i 1886 udtalte han i et dog ikke udkommet Skrift sin fra Højres Flertal afvigende Opfattelse af de provisoriske Love. Naar M. vendte tilbage til sin Stilling ved Universitetet, arbejdede han med sin gamle Kraft i Videnskabens Tjeneste. Han udgav 1860 sine »Emendationes Livianæ« (forøget Udgave 1877), hvortil sluttede sig hans og Ussings Udgave af Livius 1861—66. Imidlertid var hans Syn bleven svækket, saa at han ikke kunde læse eller skrive; dog vedblev han at være Professor til 1889, da alle ønskede, han skulde være Universitetets Rektor ved dets 400 Aars Jubilæum. Efter at han ved denne Lejlighed havde repræsenteret Universitetet paa den værdigste Maade, nedlagde han sit Embede, men vedblev dog med sit videnskabelige Arbejde; idet hans Døtre og yngre Venner tjente ham som Forelæsere og Skrivere. I denne Periode fuldførte han blandt andet »Den romerske Statsforfatning og Forvaltning« (2 Bd. 1881—82), samtidig paa Fransk og Tysk. M. blev 1852 Etatsraad, 1856 Konferensraad, 1881 Gehejmekonferensraad, efter at han ved Universitetets Jubelfest 1879 var blevet Ridder af Elefanten; ved sidstnævnte Lejlighed

blev han Æresdoktor i det juridiske Fakultet. Fra 1833 var han Medlem af Videnskabernes Selskab. I Svaneke rejstes 1874 hans Bronzebuste. Han døde 12. Dec. 1886 Efter hans Død udgaves hans Livserindringer 1887. — Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen: Ill. da Litteraturhist.; Filolog. Tidsskr. 11. R. VIII.; Vidensk. Selskabs Oversigt 1887; Vidar 1887; Berliner Philolog. Wochenschr. 1887; Bursians Jahresberichte 1887; Wochenschrift f. klass. Philol. 1887 Nr. 8.

Malling, Otto Valdemar, Komponist, født 1. Juni 1848, stiftede 1874 sammen med C. F. E. Hornemann »Koncertforeningen« og var dens Dirigent til 1893, iøvrigt virkede han som Organist bl. a. ved Frue Kirke og som Direktør for Konservatoriet. Blandt hans 100 Kompositioner maa fremhæves Korværkerne »Den gyldne Legende« og »Det hellige Land«, en Symfoni, flere Kammermusikværker og Orgelkompositioner. — Han døde 5. Okt. 1915.

Malling-Hansen, Hans Rasmus, født 5. Sept. 1835 ved Maribo, besøgte Jonstrup Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1854, men tog Artium 1858 og begyndte det teologiske Studium samtidig med at han blev Lærer ved det kgl. Døvstummeinstitut i København; 1862 blev han ansat som Lærer ved Døvstummeinstitutet i Slesvig og blev 1863 dets Forstander, men blev som Følge af Krigen afskediget 1864; efter 1865 var han Forstander og Præst ved Døvstummeinstitutet i København. Hans Undersøgelser angaaende Forholdet mellem Talehurtigheden og Hurtigheden af Taledelernes Fremstilling ved Hjælp af Skrift og af de Døv-

stummes Haandalfabet førte ham 1870 til Opfindelsen af Skrivekuglen; hans »Tørtryk« eller Xerographi blev fremstillet sammen med Skrivekuglen paa den internationale Udstilling i Wien. Den var Forgænger for alle andre lignende Kopieringsmetoder. For at finde Vejledning til et nyt Bespisningsreglement for Eleverne

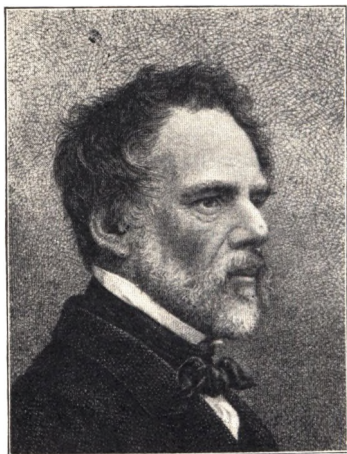
paa Døvstummeinstituttet begyndte han 1862 daglige Vejninger og Højdemaalinger af Instituttets Børn, som senere uafbrudt er fortsatte og anvendte paa andre Anstalter. Disse Forsøg førte til særdeles vigtige og interessante Resultater. 1886 skrev han »Perioder i Børns Vækst og i Solens Varme«, hvori han paaviser, at der i Børns Vægtforøgelse og Højdevækst er en aarlig periodisk Variation med en Maksimumstid for Højdevæksten fra April til Udgangen af Juli, en Maksimumstid for Vægtforøgelsen fra Aug. til ind i Dec. Ved disse omfattende og ihærdige Forsøg har han vist, at Lovene for de paaviste Variationer kan have Analogier paa andre Omraader af det organiske Liv. Han døde 27. Sept. 1890. A. Petersen: Den Jonstrupske Stat; Nord. Tidsskr. for Blinde-, Døvstumme- og Idiotskolen 1872; Illustr. Tid. XII 39, XIV 91, XVII 173 og XXXII 13; Bricka: Biogr. Leks.; Elvius: Danmarks Præstehist.

Mantzius, Kristian Andreas Leopold, Skuespiller, født 4. Nov. 1819, debuterede 1842 paa det kgl. Teater som Erasmus Montanus, men brød først igennem ved en Studenterkomedie som v. Buddinge i Svogeren Hostrups »Genboerne«. Først 1848 opnaaede han fast Ansættelse ved det kgl. Teater, hvor han, indtil han afgik 1871 efter en Strid med Direktionen, spillede et stort Repertoire, især i komiske Karakterroller, som Krans i »Æventyr paa Fodrejsen«, Jakob v. Tyboe, Polonius i »Hamlet« o. fl. Efter sin Afskedigelse gjorde M. et meget stort og fortjenstfuldt Arbejde som Oplæser rundt om i Landet; det var altid den gode Litteratur, han foredrog, og det er uberegneligt, hvor megen Glæde og Gavn han paa denne Maade spredte ud over Danmark. 1877 optraadte han nogle Gange som Gæst paa det kgl. Teater, bl. a. som Falstaff i »Henrik IV«, og 1879 sidste Gang i et tysk Lystspil paa Kasino. Han døde 5. Juni 1879.

Marstrand, Vilhelm Nicolaj, født 24. Dec. 1810, Søn af Kommerceraad N. J. Marstrand. Moderen var født Smith. M. var ikke mange Aar gammel, da han gav Beviser paa sine med-

fødte kunstneriske Evner. Han blev af sin Fader sat til Studeringer, men disse havde ikke stor Tiltrækning for ham, hvor-

imod Lysten til at tegne tidlig gav sig mere og mere tilkende. Han kom da i sit 16. Aar i Eckersbergs Malerskole; her blev han snart en af Eckersbergs kæreste Elever. Rolig at følge den slagne Vej, der krævedes, var ham ikke ganske let, da hans rige Evner krævede et hurtigere Tempo i Fremgangen, men han overvandt sig selv og opnaaede at faa de to Sølvmedailler. Allerede 1829 udstillede han sit første Billede, og 1831 vandt han Publikums Opmærksomhed. Hans Billeder fra

den første Periode af hans Kunstnerliv er næsten alle komiske Scener af det københavnske Gade- og Folkeliv: »To beskændede Matroser«, »Gadescene i Hundedagene« og »En Auktionsscene« optog og morede Publikum meget. 1836 rejste M. til Italien, hvor han forblev til 1841, her malede han »St. Antoniusfesten« og »Oktoberlystighed«, der bærer Vidne om hans Talents stadig sprudlende Lune, og som viser større Kraft og Varme i Farven. Efter et nyt Ophold i Italien 1845—48 udstillede han et af sine berømteste Billeder »En italiensk Osteriscene«, hvor han viste sin Evne til at behandle legemstore Figurer. Da han kom hjem, blev han Professor ved Modelskolen og nogle Aar senere Akademiets Direktør. Medlem af Akademiet havde han været siden 1843 ved »Erasmus Montanus«, det første Billede af den Række Holberg-Billeder, der viser Kunstneren fra en ny Side; fra samme Tid skriver sig ogsaa en Del af hans bedste Portrætter. Af Holbergske Billeder malede han endnu »Barselstuen« 1845, »Den politiske Kandestøber 1852«, »Det lykkelige Skibbrud« foruden en talrig Mængde mindre Billeder og Skizzer. En af hans fornøjeligste Fremstillinger af københavnske Livsbilleder er fra 1845 »Kældermanden, der barberer sig«. I et stort Billede, »Dalfolk, der over Siljansøen drager til Kirken i Leksand«, som findes paa Kunstmuseet, viser M., at han forstaaer og er Herre over at fremstille saavel Landskabet som den talrige Mængde Figurer. Naar man træder ind

i Salen, hvor det findes, gør det et overvældende Indtryk, dels ved sin Farvepragt, dels ved den Massevirkning, Figureerne frembringer. Som Historiemaler har M. ogsaa givet Vidnesbyrd om, hvor stor en Kunstner han var, og hvor vidtrækkende hans Evner. Til Christian den Fjerdes Kapel i Roskilde har M. malet »Christian den Fjerdes Dom«, »Christian den Fjerde paa Trefoldigheden« og »Christi Opstandelse«, fuldendt 1867. Disse kolossale Billeder hører til de mest udmærkede Frembringelser i dansk monumental Kunst. I Universitetets Festsal fik han kun fuldendt et af de store Væg billeder: »Universitetets Stiftelse«; hans sidste store Billede var »Den store Nadvere« (1869) og Professor N. Høyens Portræt, som begge findes paa Kunstmuseet. 1850 havde M. ægtet Margrethe Christine Weidemann, med hvem han levede i et særdeles lykkeligt Ægteskab, der dog ved Hustruens Død sluttedes 1867. Nu begyndte en Sorgens og Trængselens Tid for den udmærkede Kunstner. Hans Syn svækkedes, hans Helbred var nedbrudt af Sorg og af en langsomt fremadskridende Sukkersyge, der gjorde ham mismodig og indesluttet, men hans Aandskraft var usvækket; i hans kunstneriske Frembringelser mærkedes ingen Svaghed, men da det sidste af hans store berømmelige Mesterværker »Universitetets Indstiftelse« var fuldendt, ramtes han 1871 af et apoplektisk Tilfælde, der nedbrød hans Modstandsevne og virkede tungt paa hans Sind. Lamheden i den ene Side og dermed i Haanden, der gjorde ham det umuligt at tegne og male, fortog sig dog saa meget, at han endnu kunde frembringe nogle geniale Udkast, men en Forkølelsessygdom angreb ham, saa den kun 62-aarige Mand blev bortrevet af Døden 25. Marts 1873. Som Direktør ved Akademiet øvede han stor Indflydelse ved sin myndige Alvor, sin store uegennyttige Kærlighed til Kunsten, sin uforfærdede Frimodighed til altid at udtale, hvad han fandt var Ret. Næst efter Thorvaldsen er M. den største Kunstnerpersonlighed i Retning af Skaberevne og Genialitet, Danmark har ejet. Bricka: Biogr. Leks.; Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; Raffenberg: V. M.

Martensen, Hans Lassen, født i Flensborg 19. Aug. 1808. Hans Fader Hans Andersen M. var af Bondeæt fra Landsbyen Rarup, Haderslev Amt, og var Skipper. Da han i Krigens Tid blev brugt til at sejle til Norge med Proviant, blev han tagen til Fange af Englænderne, hans Helbred blev i dette Fangenskab nedbrudt, og han maatte søge et nyt Livserhverv, og da han

havde megen praktisk Kendskab til Søfart og Handel, forsøgte han sig som Forfatter af Skrifter herom, der, da saadanne paa

den Tid savnedes, vandt megen Anerkendelse. Moderen Anna Marie Truelsen var Datter af en Bog-Antikvar, hun var født i Flensborg. Familien flyttede 1817 til København, hvor Sønnen kom i den Brandstrup-v. Westenske Skole, der dengang laa paa Købmagergade, først i en Handelsklasse, senere i en studerende Klasse, »men han fandt ikke videre Behag i de klassiske Studier«, siger han selv. Han blev senere Elev af Metropolitanskolen, hvorfra han blev

Student 1827. Sin Fader mistede han 1822, og hans Moder, der nu sad i trange Kaar, havde kun ved den yderste Økonomi og Selvopofrelse i sin Magt at lade Sønnen forblive ved sine Studier, men intet Offer var for stort for denne Søn. Han mener selv, at det maaske havde været bedre for ham, om hans Moder ikke i saa høj Grad havde lagt alt til Rette for ham, saa at han derved fritoges for at tænke og handle selvstændigt i Livets praktiske og dagligdags Opgaver. M. blev teologisk Kandidat 1832. 1834 besvarede han Universitetets teologiske Prisopgave. Til alle sine Eksaminer fik M. første Karakter med Udmærkelse. I hans første teologiske Studieaar syntes det, som om han skulde blive en Tilhænger af Grundtvig, han samledes med Grundtvigs Venner, særlig indbødes han af Lindberg, og ogsaa med Rudelbach, der i Forening med Grundtvig udgav et teologisk Maanedskrift gjorde han Bekendtskab. Dog førtes denne Begyndelse ikke videre. M. rejste nu udenlands og var fraværende i to Aar, besøgte flere tyske Universiteter og lærte her mange betydelige Mænd og Tænkere at kende. Samtidig gennemgik han en alvorlig religiøs Krise, hvorved han førtes til en personlig Tilegnelse af Troen og til et afgørende Brud med Rationalismen. I Paris gjorde han Bekendtskab med J. L. Heiberg og Hustru, hvoraf der udvikledes et livsvarigt Venskab. M. blev 1838 Lektor og 1841 Professor under det teologiske Fakultet. Tiden fra 1840 til langt frem i Halvtredserne var en Periode med en Mængde kirkelige Stridigheder blandt de danske Teologer og Tænkere som Grundtvig, Kierkegaard, Mynster, R. Nielsen, Martensen og mange flere.

Imidlertid var M. blevet Præst, idet han 1845 var ansat som kgl. Hofprædikant; han vandt snart stor Anseelse som saadan i Lighed med den, han besad som Universitetslærer, og de Prædikensamlinger, han efterhaanden udgav, vandt megen Udbredelse. Verdensberømt blev hans 1849 udgivne »Den kristelige Dogmatik«, som han Punkt for Punkt under Udarbejdelsen drøftede med Rasmus Nielsen; det er hans modneste Værk. Da Biskoppen over Sjællands Stift, Mynster, døde 1854, blev M. udnævnt til dette Embede. Ved den Mindetale, M. holdt over Mynster, nævnede han denne som et »Sandhedsvidne«, dette gav Anledning til den heftigste Strid mellem S. Kierkegaard, der ikke kunde indrømme Berettigelsen af dette Udtryk, og M., og 1855 fortsatte R. Nielsen Angrebene paa M.s Teologi, som M. besvarede en Gang. Efter 1854 stod M. mest i Forhold til den store Almenhed gennem sine Ordinationstaler og Prædikener. I sin Kirkestyrelse fulgte han det af Mynster begyndte konservative Spor og var derfor en bestemt Modstander af Valgmenighedsloven, derimod hævdede han Kirkens Ret til en Forfatning. Al den Tid, han kunde vinde fra sin Bispegerning, anvendte han til videnskabeligt Arbejde, og i sin Etik (3 Bd., 1871—78) fremlagde han Frugten af mange Aars Flid. Han bevarede endnu i sin høje Alder Tankens Skarphed usvækket og gav i en Skildring, »Af mit Levned«, et fængslende Billede af sit Livs Kamp, Arbejde og Maal, hvori der dog fremkom nogle Udtalelser om Sprogforholdene i Slesvig, der fra forskellige Sider mødte Indsigelser. Hans talrige Prædikensamlinger saavel som hans Ordinationstaler viser en klar, skarp Disposition tilligemed en Tankerigdom, der værdig staar ved Siden af hans videnskabelige Arbejder. Hans Helbred var i de sidste Aar af hans Levetid meget svagt, saa at han søgte sin Afsked, men døde 3. Febr. 1884, inden han fratraadte Embedet. V. Nannestad: H. L. Martensen; Bricka: Biogr. Leks.; Erslev: Forf. Lex.

Meyer, Ernst, Maler, født 11. Maj 1797, paavirkedes stærkt af Eckersberg, men slog dog først igennem, efter at han 1824 var flyttet til Rom, hvor han blev til sin Død 1. Febr. 1861. Hans Genrebilleder fra Gadelivet i Rom og dens Omegn er udført med glimrende Karakteristik af Figurerne og ypperlig Farvestemning, og har sikret hans Navn mod Forglemmelse. Billeder af ham findes paa Thorvaldsens Museum, Kunstmuseet, Hirschsprungs og Johan Hansens Samlinger. Blandt disse

italienske Folkelivsbilleder kan nævnes de tre, hvormed M. i 1833 første Gang vakte større Opmærksomhed om sig paa

Charlottenborg, nemlig: »En neapolitansk Fiskerfamilie«, »En offentlig Skriver« og »En gammel Fisker, der ser ud efter Vinden«. Paa Udstillingen i 1837 saas hans to Hovedværker, »En Dreng føres af sine Forældre til Klostret« og »Søfolk, som sætter rejsende i Land paa Capri«. M. var i Besiddelse af et straalende Humør, og indtil sin Død var han et af Midtpunkterne i de tyske og skandinaviske Kunstnerkredse i Rom.

Meyer, Hans Vilhelm, Læge, født 25. Okt. 1824, gjorde Tjeneste paa de holstenske Lazaretter 1848—50, hvad man med Urette lagde ham til Last, da han 1853 opslug sin Bolig som praktiserende Læge i København. 1868 offentliggjorde han sine epokegørende Undersøgelser over de adenoide Vegetationer i Næsesvælgrummet (»Polyper«), et hidtil upaaagtet Fænomen. Mange Børn, hvis aandelige Tilstand svækkedes ved denne Sygdom, uden at man kunde forklare Grunden, er ved M.s Opdagelse og den af ham foreslaaede Udskrabning frelste fra en trist Barndom og dens Følger. M.s geniale Afhandling blev paaskønnet i Udlandet, længe inden han (1884) fik sin fortjente Anerkendelse i Fædrelandet. I Rom, hvor han døde 3. Juni 1895, rejste hans Venner ham et Minde, senere blev det smukke Monument i København paa Strandboulevarden rejst ved Bidrag fra alle Lande, hvor man overalt havde høstet Nytte og Velsignelse af hans Opdagelse.

Meza, Christian Julius de, General, født 14. Jan. 1792 af jødisk Slægt, blev af sin Svoger Tscherning, der var Krigsminister 1848, sat i Spidsen for Artilleriet, da Krigen brød ud, og han udmærkede sig som Fører for Fortroppen i Slaget ved Fredericia. Ved Isted overtog han efter Schleppegrells Fald hans Division og havde sin Del i Sejren. 1864 blev han Overgeneral for Hæren ved Dannevirke; efter Kampen ved My-

sunde, besluttede Krigsraadet med M. i Spidsen at rømme Stillingen; trods det militært set fuldstændig rigtige i denne Beslutning, forbitrede den i høj Grad det danske Folk, man raabte endogsaa op om Forræderi, og Krigsministeren lod sig heraf drive til at afskedige M. Denne Forurettelse knækkede M. helt, og kort efter afgik han ved Døden den 16. Septb. 1865. Samtiden, der havde set op til ham i Beundring og Taknemlighed for hans Indsats i den slesvigske Krig, miskendte ham, men Eftertiden har ydet ham fuld Retfærdighed.

Michaelsen, Joseph, Postembedsmand, født 1. Sept. 1826 af jødisk Slægt, udarbejdede 1859 et Forslag om en verdensomfattende Postaftale med Hensyn til Porto, og paa Grundlag af denne Idé stiftede den geniale tyske Postdirektør Stephan Verdenspostforeningen; det var for en Del M.s Overordnede i det danske Postvæsen, som ved deres Modstand hindrede, at Danmark fik den fulde Ære af den storartede Plan, som betegner det første Skridt fremad mod alle civiliserede Folks fredelige Samfund med hinanden. Senere anerkendtes dog ogsaa i Udlandet M.s store Fortjenester, og han hædredes paa forskellig Vis. Han har 1890—93 udgivet sine Erindringer »Fra min Samtid« og døde 12. Apr. 1908.

Molbech, Christian, født 8. Okt. 1783 i Sorø, hvor hans Fader var Professor ved Akademiet, blev i 7 Aars Alderen indskrevet som Søkadet, men kom 1796 med en dansk Familie om Bord paa et Skib, der gik til Serampur i Indien, for der at slaa ind paa Handelsvejen. En Brystlidelse standsede hans Rejse allerede ved Helsingør, saa han maatte vende tilbage til Sorø og under sin Faders Vejledning begynde paa Studier. Han blev Student 1802, begyndte at studere Retsvidenskab, men blev 1804 ansat som Volontør ved det store kongelige Bibliotek, hvor han 1823 forfremmedes til første Bibliotekssekretær; 1829 blev han tillige Prof. extraord. ved Københavns Universitet i Litteraturhistorie; 1830—42 var han Medlem af

Teaterdirektionen. M. førte i sin Ungdom et ensomt arbejdsomt Liv og var legemlig svag. Som Datidens Unge var han sentimental og led af et noget tungt Sind, der fulgte ham Livet igennem, og dette havde en vis Indflydelse paa hans Opfattelse af Mennesker, paa hans Handlinger og tillige paa hans Produktion, især paa nogle Digte fra hans første Periode. 1808 gjorde han Grundtvigs Bekendtskab, omgikkes ham og vekslede Breve med ham, men disse to Mennesker stod hinanden alt for fjernt i aandelig Henseende, til at dette kunde føre til en sand Forstaaelse. 1812 besøgte han første Gang Bakkehuset,

fra 1813 begynder den Brevveksling (udgivet 1883) med Fru Karen Margrethe Rahbeck, der fik en betydelig Indflydelse paa ham. M. hører til de frugtbareste Forfattere i den danske Litteratur, særlig paa Historiens, Sprogvidenskabens og Litteraturhistoriens Omraade. Af hans talrige historiske Skrifter maa nævnes »Historie om Ditmarskerkrigen«, »Kong Erik Plovpenning's Historie«, »Fortællinger af den danske Historie«, »Videnskabernes Selskabs Historie i det første Aarhundrede«, »Uddrag af Biskop Bircherods historisk-biografiske Dagbøger«, »Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve«, »Udvalg af hidtil utrykte danske Diplomer og Breve fra det 14., 15. og 16. Aarh.«. Om den danske Digtekunst udgav han »Dansk poetisk Anthologi«, »Ewalds Levned«, »Forelæsninger over Ewalds, Baggesens, Oehlenschlägers Værker«, »Schack Staffeldts Levnet«, »Efterretninger, kritiske, om den kgl. danske Skueplads af Rosenstand-Goiske«. For Videnskabernes Selskabs Ordbogskommission havde M. 1806 i sit 23. Aar faaet det Hverv at udarbejde det halve Antal Ord af Bogstavet K og Bogstaverne M og P. Fra denne Begyndelse i Leksikografi blev dette Fag et af hans Yndlingsstudier. 1813 udgav han »Dansk Haand-Ordbog«, 1833 »Dansk Ordbog«, 1853—57 »Dansk Glossarium eller Ordbog over forældede danske Ord«, »Dansk Dialekt Lexikon«, 1850, »Danske Ordsprog, Tankeprog og Rimsprog« og en lang Række af Arbejder i samme Retning. Sine Rejseagttagelser har han blandt andet skildret i

»Ungdomsvandring i mit Fødeland« foruden i en lang Række Skildringer fra Tyskland, England, Frankrig og Italien, fra Lund, Upsala og Stockholm. Bøger for Ungdommen udgav han ogsaa en Mængde af, der fandt mange Læsere i Datiden. Fra 1848 optraadte han som politisk Forfatter, skrev stærkt mod Skandinavismen og den fremadskridende Frihedsbevægelse. Endelig udfoldede han en betydelig Virksomhed som Kritiker, men om end Kritiken paa sine Steder kunde have sin Berettigelse, var den dog som oftest affattet i et meget ubilligt og ubehersket Sprog, saa at det gjorde en saadan Kritik til et Overfald og Angreb paa den paagældende i Stedet for til en upersonlig tilrettevisende Vejledning. Som Sprogmand nyder M. liden Anseelse, og Leksikografien laa heller ikke ganske for en Mand med saa vidtforskellige Interesser og Studier. Derimod har han betydelig Fortjeneste af ældre dansk Litteratur, særlig i historisk Retning. Hans utrolige Lethed i at producere, forledte ham ofte til at fremlægge Arbejder, der ikke havde naaet sin Fuldendelse. »Den danske historiske Forening« stiftede M., og som Foreningens første Sekretær redigerede han »Historisk Tidsskrift« og »Nyt historisk Tidsskrift«, hvis Indhold væsentlig skyldes ham. Ogsaa som Biblioteksmand har han baade teoretisk og praktisk gjort sig meget fortjent. Han døde 23. Juni 1857. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Nord. Univers. Tidsskr. 1858 I; Chr. Molb. og K. M. Rahbek; Chr. Molb. og Grundtvig; Steenstrup: Historieskrivn. i Danmark.

Molbech, Christian Knud Frederik (Søn af foregaaende), født 20. Juli 1821 i København, 1839 dimitteret fra Vordingborg Skole, følte sig i de første Studenteraar tiltrukket af skønlitterære Studier og digteriske Arbejder, vandt 1840 Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af dets æstetiske Prisspørgsmaal samt udgav Digtcyklen »Billeder af Jesu Liv«. Denne saavel som hans senere Arbejder, de »Blandede Digte« og de paa det kgl. Teater opførte dramatiske Digtninger »Klintekongens Brud« og »Venusbjerget«, den bekendte og meget udbredte Digtsamling »Dæmring« og det tragiske Drama »Dante« er samlede i de i 1863 udkomne to Bind »Digte, lyriske og dramatiske«. Af Arbejder i Prosa har M. skrevet de tiltalende Rejsebilleder »En Maaned i Spanien«, samt en Række politiske, kritiske og polemiske Dagbladsartikler, der 1873 samledes under Fællestitlen »Fra Danaidernes Kar«, og som alle skriver sig fra Tiden efter 1864,

da Krigen havde fordrevet ham fra hans Lærestol som Professor i dansk og nordisk Sprog og Litteratur i Kiel. Enkelte Oversættelser og Bearbejdelser, f. Eks.

»Smedenes Skruer«, falder samtidig hermed, men til selvstændigt Arbejde for Skuepladsen følte M. sig i en lang Aarrække uoplagt, efter at J. L. Heiberg havde afvist hans »Dante«. Da han imidlertid efter Hauchs Død 1871 knyttedes til det kgl. Teater som Censor, vaagnede atter Lysten til dramatisk Produktion hos ham, og Holbergstatuens Afsløring foran det ny Skuespilhus gav ham 1875 Lyst til at skrive den lille holbergske Studie »Renteskriveren«, som op-

toges med Bifald af Publikum. Fra Maj 1878 gik i de følgende Sæsoner det fireakts Skuespil »Ambrosius« over Scenen under en i Teatrets Historie næsten eksemPELLØS Tilstrømning og oplevede en stor Mængde Opførelser; derimod faldt Skuespillene »Pharaos Ring« og »Opad« efter forholdsvis kun faa Opførelser. De var ogsaa i og for sig svage Arbejder og derhos stærkt angrebne af den litterære Opposition, der ikke kunde tilgive M. hans Forkastelse af Bjørnsons »Leonarda«. I Aaret 1889 nedlagde M. sit Embede som Censor og tog Bolig i Bagsværd, herfra har han udgivet sin Faders Brevveksling med Kammar-Rahbek samt en Oversættelse af Otto Ludvigs Fortælling »Mellem Himmel og Jord«. M.s største Arbejde er hans Oversættelse af Dantes »Divina Commedia« i 4 Bind (1851—52, 3. Udg. 1872) med en godt orienterende Indledning og forklarende Noter. En i høj Grad udviklet og altid fint forstaaende Formsans er et Grundtræk baade for M.s poetiske og kritiske Forfattervirksomhed. 1879 blev han ved Universitetets Firehundredaarsfest Æresdoktor i det philos. Fakultet. Han døde 20. Maj 1888. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; P. Hansen: Den danske Skueplads; Borchsenius: Fra Fyrerne; Borchsenius: Hjemlige Interiører; Danskeren III; Illustr. Tid. XX 1010, XXIX 35; Levnedbeskr. af de ved Københavns Universitets Firehundredaarsfest promov. Doktorer.

Moltke, Adam Vilhelm, Søn af nedennævnte Joachim G. M. Lensgreve til Bregentved, født 25. Aug. 1785, blev Student 1801 og Cand. jur. 1805; 1809 blev han Højesteretsassessor, 1812 Deputeret i Rentekammeret og 1816 tilige Medlem af Finansdeputationen, 1831 Stats- og Finansminister, samt 1845 Præsident i Rentekammeret. Under Martsbevægelsen i København 1848 trak M. sig tilbage sammen med de andre ældre Ministre, men modtog tilsidst Frederik den Syvendes Opfordring til at overtage Forsædet i det nye Martsministerium og at indføre en national og frisindet Styrelse. M. forblev i Spidsen for Ministeriet, skønt dets Medlemmer til Dels skiftede, indtil 27. Jan. 1852, da Helstaten paa ny skulde sættes i Værk. Efter sin Fratrædelse fra Regeringen forblev han Landstingsmand (1850—60) og var kongevalgt Medlem af Rigsraadet 1854—61. Han døde 15. Febr. 1864. Til Tak for hans humane Godsbestyrelse rejste Godsets Bønder ham 1859 et Mindesmærke i Bregentved Have.

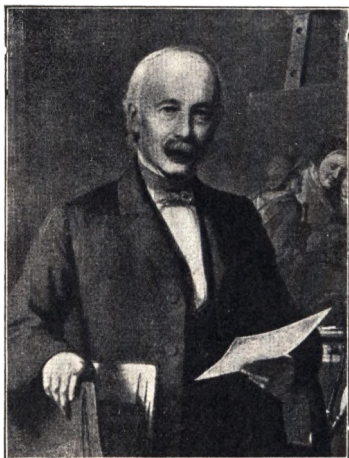
Moltke, Frederik, født 18. Jan. 1754, blev i sin Ungdom undervist af Digteren Johannes Ewald og var senere hans tro-

faste Beskytter. 1775 blev M. Cand. jur. og s. A. Medlem af det danske Litteraturselskab. 1780 blev M. Kammerherre, 1781 Amtmand, 1788 Stiftamtmand i Norge, men vendte tilbage til Danmark 1795 og blev første Deputeret i Generaltoldkammeret; var i 4 Aar Præsident i det danske Kancelli, men fjernedes efter en Strid med Colbjørnsen, blev fra 1804—14 Præsident i Generaltoldkammeret samt Geheimstatsminister, men maatte afgaa paa Grund af et Brev, han havde skrevet til Norge, og som

faldt i Svenskernes Hænder; senere blev han Stiftamtmand i Aalborg 1815—26, men var desuden Direktør for Øresunds Toldkammer 1811—33. Han døde 4. Juli 1836. Hist. Tidsskr. 4. R. II 1; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Monies, David, Genremaler, født 3. Juni 1812 i København, henlevede sin Barndom i den yderste Fattigdom, da Faderen,

der var indvandret fra Holland som en velstaaende Mand, i Krigen 1807—14 mistede sin Formue og siden ernærede sig ved at fabrikere Cigarer, som hans Børn maatte falbyde paa Gaden. Da M. ved et Held tidlig kom ind paa Kunstakademiet, arbejdede han med megen Flid, saa han hurtigt blev optaget i Modelskolen og vandt de to Sølvmedailler, fik samtidig Undervisning af J. L. Lund og begyndte fra 1827 at udstille som Genremaler. 1835 rejste han

med offentlig Understøttelse til München og Paris, blev 1848 Medlem af Kunstakademiet og har i en lang Aarrække gjort megen Lykke ved sine fornøjelige Genrebilleder, hvoraf kan nævnes »Kaffeselskab i det Grønne (Kunstmuseet)«, »Konfirmandens Besøg hos Bedsteforældrene«, »Episode ved Soldaternes Hjemkomst 1849« (findes paa Nationalhistorisk Museum paa Frederiksborg). Ogsaa som Portrætmaler udfoldede Monies stor Virksomhed; han har malet adskillige af Datidens mest udmærkede Skuespillere ved den kgl. Scene, f. Eks. »Fru Johanne Louise Heiberg«, og i de senere Aar »Joachim Ludvig Phister«, foruden flere andre. Han døde 29. April 1894. Søndagsposten 1875 (595); Illustr. Tid. 1894 (Nr. 3); Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.

Monrad, Ditlev Gotthard, Biskop og Statsmand, født 24. Nov. 1811 i København. Faderen var Foged i Norge, men maatte paa Grund af Sygdom forlade sit Embede 1816. M. voksede op i temmelig smaa Kaar, men kom ved fremmed

Hjælp til at studere, blev Student 1830 og 1836 theol. Cand. 1838 tog han Magistergraden, studerede semitiske Sprog og rejste udenlands et Aars Tid. Efter Frederik den Sjettes Død i 1839 deltog M. i Studenternes politiske Møder og udmærkede sig ved sin Veltalenhed, hvorfor han blev valgt til Medlem af den Deputation, som overbragte Adressen om en fri Forfatning til Kongen. Hermed var han nu ført ind i det politiske Liv, der skulde faa saa megen Betydning for ham, og hvorved han kom til at faa saa stor Indflydelse paa Landets Ve og Vel. I April 1840 blev M. Medredaktør af

»Fædrelandet« og skrev en Række »Flyvende politiske Breve«, der viste stort Talent. I Febr. 1841 blev M. Grundejer i København og blev straks efter valgt til Borgerrepræsentant; han havde ønsket Posten som Skoledirektør, men blev vræget. Han udgav 1843—46 »Dansk Folkeblad« og blev 1846 Sognepræst paa Laaland og derefter valgt til Stænderne uden dog at give Møde, og i 1848 til »de erfarne Mænds Forsamling«, der skulde raadslaa om den ny Forfatning; i Marts s. A. blev han Kirke- og Undervisningsminister og havde væsentlig Del i Grundlovsudkastets Affattelse, men kom ikke selv til at tage Del i Drøftelsen. I Febr. 1849 blev han Biskop over Lolland-Falsters Stift og valgtes samme Aar til Folketinget, hvor han med kort Afbrydelse havde Sæde for samme Valgkreds til 1865. M. havde her en fremragende Plads, var i en Aarrække Formand for Finansudvalget og indbragte 1851 det første Udkast til en Fæsteafsløsningslov. Han stemte 1852 mod Toldloven og var en af Førerne i Kampen mod Ministeriet Ørsted og blev derfor afskediget som Biskop. Nu blev M. 1855 Overdirektør for Almueskolevæsenet og fik Del i den ny Lov herom 1856, men var samtidig Folketingets ledende Medlem og valgtes herfra til Rigsraadet. 1859 blev han Kirke- og Undervisningsminister og forblev i denne Stilling til 1863, da han overtog Dannelsen af et nyt Ministerium og forgæves søgte at afværge den truende Krig ved at tilbyde Tilbagetagelsen af Novemberforfatningen, men

han vilde ikke gaa ind paa at lade Kongen egenmægtig ophæve den. Det faldt derfor i M.s Lod at styre Landet under den ulykkelige Krig, og Skylden for dens Udgang tillagdes ham, fordi han havde skilt sig fra Hall og de andre nationalliberale Ministre, og fordi han ikke overtalte Kongen til at gaa ind paa Tanken om en Folkeafstemning i Slesvig, men fornyede Kampen efter Londonerkonferencen. Da Als var taget, afgik Monrad 1864. Under den følgende Forfatningskamp holdt han som Folketingets Fører fast ved Juni-Grundloven og gik kun modstræbende ind paa nogen indgribende Ændring. 1865 drog han med sin Familie til Ny Zeeland, hvor han i nogle Aar gav sig af med Landbrug. 1869 vendte han tilbage og blev først Præst i Brøndby næved København, og 1871 for anden Gang Biskop for Laaland-Falster. Som teologisk Forfatter udfoldede M. mod Slutningen af sit Liv en betydelig Virksomhed. Ved Universitetets Firehundredaarsfest 1879 fik han den teologiske Æresdoktorgrad; i 1874—82 udsendte han 19 politiske Breve, i hvilke han polemiserede mod General Hegermann-Lindencrone om Krigens Førelse og gav en skarp Kritik af Rigsretsdommene 1877 samt baade imødegik Venstres heftige Krav paa Folketingsparlamentarisme og Ministeriet Estrups provisoriske Regeringsførelse. Dertil hører ogsaa »Liberalismens Genmæle« til Biskop Martensens sociale Etik. M. søgte 1871—72 forgæves Valg til Folketinget, men modarbejdedes da af begge de store politiske Partier; derimod valgtes han ved Venstres Hjælp 1882. Han søgte forgæves at faa Lovgivningsarbejdet paa ny i Gang og sluttede sig til Oppositionen mod Ministeriet Estrup. I Aug. 1886 trak han sig tilbage fra det politiske Liv og døde 28. Marts 1887. Birkedal: Personl. Oplevelser I; Graae: D. G. Monrad; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Nannestad: Portraiter fra Kirken; A. F. Brandt: Biskop Monrad.

Müller, Peter Erasmus, nordisk Filolog, Biskop, født 29. Maj 1776 i København. Udgaaet fra et velhavende Hjem fik han tidlig Sans for boglig Syssel og kunstneriske Studier. Allerede 23 Aar gl. tog han den teologiske Magistergrad og vandt Universitetets Guldmedaille. 1801 blev han ansat som teologisk Professor, i hvilken Gerning han virkede, indtil han i 1830 blev Biskop over Sjællands Stift. Hans afdæmpede og stilfærdige Personlighed var ikke egnet til at gribe ind i Tidens store Kirkestrid. Mere indgribende er hans Betyd-

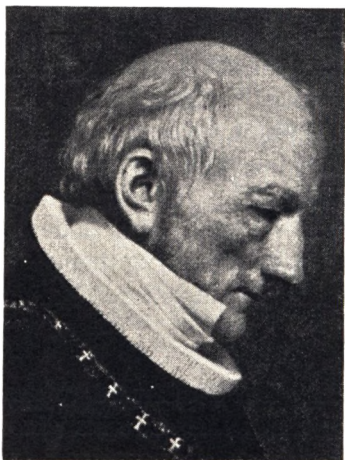
ning for det nyvakte Studium af Nordens Oldtid. Allerede i hans Prisskrift om Guldhornene i 1806 viser han sine Evner; men Oldsagsmaterialet var endnu for ringe. Kort efter kastede han sig over Studiet af den gammelislandske Litteratur og blev paa dette Omraade ikke blot Grundlæggeren, men den ypperste Forsker i det 19. Aarh. Hans Hovedværk paa dette Omraade er »Sagabibliotek« (3. Bind 1817—20), der indeholder en Vurdering af den islandske Litteratur som Helhed og af de enkelte Værker. Han fortsatte dette Arbejde med Undersøgelser over Heimskringla og over »Kilderne til Saxo's ni første Bøger«. For den nordiske Forskning fik hans »Sagabibliotek« grundlæggende Betydning, hvorimod hans Studier over Saxo ikke har samme Værdi. Han døde 4. Sept. 1834. Han var en betydelig Forsker, der dog manglede det klare og skarpe Blik for Helhedsvirkningen, der skaber den store Videnskabsmand.

Müller, Peter Erasmus, Forstmand, født 25. Okt. 1840, blev Overførster ved Statsskovene 1882 og Aaret efter Overinspektør ved Sorø Akademis Skove, hvilken Stilling han først frattraadte 1920. 1875 stiftede han »Tidsskrift for Skovbrug«. M. er blevet verdensberømt ved sine Undersøgelser over forstlige Forhold og de geniale Metoder, han har anvist paa Grundlag af sine Erfaringer. Tidligere end Darwin paaviste han f. Eks. Regnormenes Betydning for Jordbundslæren. Foruden talrige Afhandlinger i ovennævnte Tidsskrift har han offentliggjort en Række Værker over forskellige forstlige Emner og udgivet sine »Forelæsninger over Skovdyrkningslære« (fra Landbohøjskolen). Utvivlsomt staar M. i allerførste Række blandt de Mænd, som har været førende paa Forstvæsenets Omraade i det nyere Europa, og han har kastet Glans over Danmarks Navn.

Müller, Sophus Otto, født 24. Maj 1846, har haft Betydning for det arkæologiske Studium i Danmark og var 1892—1921 Direktør for Nationalmuseets første Afdeling. Han har fortsat Worsaaes Arbejde paa det af denne skabte Grundlag. Hans Hovedværker er »Ordningen af Danmarks Oldsager«, »Vor Oldtid« og »Oldtidens Kunst« (hvoraf hidtil er udkommet to Bind: Stenalderens og Bronzealderens Kunst). Grundtanken i hans Fremstilling er, at der er en nøje Sammenhæng mellem Kulturudviklingen i det forhistoriske Norden og det øvrige Europa,

og at Læren om en absolut selvstændig nordisk Kultur, der senere skulde have udbredt sig mod Syd, er forfejlet.

Mynster, Jacob Peter, født 8. Nov. 1775 i København, mistede i sin Barndom sin Fader, der var Inspektør ved

Frederiks Hospital, men Overlægen ved Frederiks Hospital, Dr. med. Frederik Ludvig Bang tilbød Enken sin Haand og gav derved hende og hendes to Sønner en Forsørger. Dog levede Brødrene Mynsters Moder kun faa Aar efter sit andet Ægteskab. Men Bang vedblev at være dem en Fader. Stedfaderens pietistiske Strengthed virkede i høj Grad trykkende paa M. og fjernede ham endog mere og mere fra Kristendommen, men han bevarer en usvækket varm religiøs

Følelse. Efter at være dimitteret 1790 tog han 1794 teologisk Embedseksamen og blev Lærer for J. G. Moltkes eneste Søn Adam Vilhelm Moltke. 1801 blev M. kaldet som Sognepræst for Spjellerup og Smerup Menigheder i Sjælland, men tiltraadte først Embedet i 1802 efter sin Elevs Eksaminer; hans Sind var tungt, og Mismodet kastede store Skygger over hans Liv, men under det ensomme Liv, han som ugift Landshypræst førte, modnedes han til den omfattende Gerning, han senere udførte. Der gik lang Tid, inden han kunde finde Hvile og Fred ved sin Embedsgerning og sine Studier, heller ikke hans digteriske Forsøg eller Brevvekslingen med den aandrige, begavede Broder O. H. M. og med Fru Kamma Rahbek skaffede ham Ro. — »Da en Dag i Sommeren 1803 skete det, at der fo'r mig som et Lys igennem Sjælen fra det høje, og jeg sagde til mig selv med al Klarhed: du skal hengive dig i Guds Villie i alt uden Forbehold, ganske overlade dig og alt dit i Guds faderlige Haand, nøjes med de Evner, han tildeler dig, og taale de Savn, han paalægger dig«. — Fra dette Øjeblik havde han Fred i sin Sjæl. Kristendommens Sandhed traadte nu klarere og klarere frem for ham, og Dag for Dag lykkedes det ham at tilegne sig dens Sandheder dybere og inderligere og deri finde sit faste Standpunkt. At vedkende sig dette fik han Lejlighed til et Par Aar senere. Biskop

Bojesen udgav 1806 en »Plan til en Forbedring ved den offentlige Gudsdyrkelse«, et Forslag til en liturgisk Reform i rationalistisk Aand. Regeringen nedsatte en Kommission til at bedømme Forslaget, og i den Anledning skrev M.: »Om den foreslagne Forandring i vor Gudsdyrkelse«, en Afhandling, som blev trykt i Rahbeks »Minerva«, og som i konservativ Aand nedlagde en kraftig Indsigelse imod Forslaget. I disse Aar studerede han med Iver det nye Testamente og Indledningen dertil, og Frugterne af disse Studier fremlagde han i forskellige Skrifter, som blev forelæste ved Landemodet i Roskilde og trykte i dettes »Videnskabelige Forhandlinger«. 1810 udgav han sine senere saa berømte »Spjellerups Prædikener«, det første klare bestemte Vidnesbyrd her i Landet for Evangeliets Sandhed imod den da herskende Rationalisme. Medens han lagde den sidste Haand paa disse Prædikener, følte han Trang til at klare Talens Teori for sig selv, og dette gav Anledning til hans Skrift: »Om den Kunst at prædike« 1810. Han begyndte samtidig et Værk om de tre første Aarhundreders Kirkehistorie, et Arbejde, som han aldrig opgav, men hvoraf han kun naaede til nogle Afsnit af det første Aarhundredes Kirkehistorie. Hans Livs Hovedgerning gik ikke i videnskabelig Retning, men i praktisk-gejstlig. 1811 blev han udnævnt til residerende Kapellan ved Frue Kirke i København. De rationalistiske Præster havde for længe siden med deres Fornuftprædikener prædiket Kirkerne tomme, men det lykkedes M. at samle sig en fast Skare Tilhørere. Han besad naturlig Veltalenhed, havde megen Lærdom, men hvad der gjorde ham til den, der stødte Rationalismen fra Højsædet, var hans Overbevisning og hans Tro paa Evangeliets dybe enfoldige Sandheder og den rolige Frimodighed, hvormed han i sin Tale, som i sine Skrifter, vidnede om sin Overbevisning og sin Tro. De unge Teologer flokkedes om hans Prædikestol, for hos ham at søge Vejledning i at tale paa rette Maade om de store Sandheder, der skal tjene Menneskene til Oplysning om det, der ikke ses, men skal tilegnes i Tro. En Ejendommelighed ved M.s Prædiken var den dybe psykologiske Erkendelse, hvormed de vidnede. Det var Sandhedens Forhold til det enkelte Menneske, hvori han atter og atter fordybede sig. Som Lærer ved Pastorseminariet holdt han ogsaa Forelæsninger over Psykologi, og af disse fremgik Afhandlingerne »Om Begrebet Tro« og »Om Drifterne«. M. udarbejdede en ny Udgave af Luthers lille Katekismus, og han havde en væsentlig Del i Revisionen af den danske Oversættelse af det ny Testa-

mente. 1817 blev han udnævnt til Confessionarius, samt Hof- og Slotspræst. 1834 blev han Sjællands Biskop, og dette Embede beklædte han til sin Død. Sit Bispeembede røgtede han med Nidkærlighed i konservativ Aand. Den overleverede statskirkelige Orden søgte han at forsvare mod alle Tidens Bevægelser. Overfor Grundtvig stod han som Modstander. I sin Tids filosofiske Stridigheder deltog M. flere Gange, navnlig i Strid med Deterministen Howitz. Kun saare faa Personligheder — siger Biskop Martensen — kunde siges at være saa dybt rod-fæstede i den danske Kirke- og Kulturhistorie i det 19. Aarh. som Mynsters. Han har i et halvt Aarhundrede virket paa Nationen som Taler og Skribent, og deltaget i Styrelsen af Kirke og Skole; der er næppe foregaaet noget af Betydning i hans Tid, uden at han paa en eller anden Maade middelbart eller umiddelbart har deltaget deri, enten det nu var for eller imod. Han døde 30. Jan. 1854. En Udgave af hans forskellige Afhandlinger er samlede af hans Søn under Titlen »Blandede Skrifter«. »Meddelelser af mit Levnet«, skrevne af ham selv, er udgivet 1854 af hans Søn. I. P. Mynster: Meddelelser om mit Levnet; Breve fra I. P. M.; Af efterladte Breve til I. P. M.; Nogle Blade af I. P. M.s Liv og Tid; H. Martensen: Til Erindring om I. P. M.; C. L. N. Mynster: Nogle Erindringer og Bemærkninger om I. P. M.; Breve til P. Hjort I og II; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; H. Schwanenflügel: I. P. M.

Münter, Friedrich Christian Carl Hinrik, Gejstlig og Arkæolog, født 14. Okt. 1761, var en Ven af Joh. Ewald og gav

sig selv af med digteriske Forsøg, men besluttede at vælge den gejstlige Løbebane; 1790 blev han Professor i Teologi og 1808 Sjællands Biskop (efter Balle). Han var udpræget Rationalist og har ikke vundet Ære af sin Bibeloversættelse fra 1819 eller sine teologiske Skrifter; derimod har hans Navn vundet Ry videt om ved de geniale Bidrag, han 1800 (dog efter Grotefends epokegørende Arbejde) gav til Kileskriftens Tydning; det var især Kongenavnene i Indskrifterne, han

paaviste, og derved fik man afgørende Bidrag til Udforskningen af Tegnene. Hans store Samlinger af Oldsager og Mønter

kom de offentlige Samlinger til gode. I Københavns Bispegaard findes endnu Minder om hans Studier over Porten og paa Trappegangen. Han døde 9. Apr. 1830.

Møller, Jens, Professor i Teologi ved Københavns Universitet fra 1808—33 (tidligere Adjunkt i Slagelse), født 19. Marts 1779 i Karrebæk paa Sjælland. Ved Siden af Teologien dyrkede han Historie og Æstetik og nød megen Anseelse som æstetisk Kritiker. 1801 opnaaede han Accessit for en Besvarelse af Universitetets æstetiske Prisspørgsmaal, 1802 Guldmedaillen for den filologiske Opgave, 1806 Videnskabernes Selskabs Guldmedaille for den historiske Opgave. Han har skrevet en Række teologiske Skrifter samt historiske Skildringer og en Del Recensioner i en Mængde forskellige Fag. Han var en af de vigtigste Medarbejdere ved den

1819 tilendebrogede Revision af den autoriserede Udgave af det ny Testamente. I Kirkekampen mellem Rationalister og Ortodokse var hans Sympati paa de sidstes Side. Som teologisk Professor havde M. ikke særlig stor Betydning; større blev hans Indsats som Udgiver af »Teologisk Bibliotek« og »Nyt teologisk Bibliotek« (40 Bd., 1811—32). Han vilde gælde for en bibelsk Teolog og tog som saadan Afstand baade fra Rationalismen og dens Modstandere, men han søgte som Historiker at forstaa begge Retninger og holdt sit Tidsskrift aaben for enhver Anskuelse. Et saadant Standpunkt kunde den Grundtvigske Retning, for hvem det gjaldt: for eller imod, ikke forstaa. Han udgav desuden »Historisk Kalender«, »Tidsskrift for Kirke og Teologi« og »Mnemosyne eller Samling af fædrelandske Minder og Skildringer«, der indeholder mest af blivende historisk Interesse. Han døde 25. Nov. 1833. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Steenstrup: Historieskrivere i Danmark; Kirkehist. Saml. 4 R. IV.

Møller, Lars Otto, Præst, født 20. Febr. 1831, blev 1860 Kapellan hos sin Fader i Gylling og efter hans Død 1870 Sognepræst sammesteds, i hvilket Kald han blev til sin Død 13. Jan.

1915, uden at komme udenfor Sognets Grænse; men indadtil havde han et stærkt bevæget aandeligt Liv, hvorom bl. a. hans Brevveksling med Vennen Skat Rørdam giver rige Vidnesbyrd; tillige blev han en af Grundtvigianismens mest fremragende Skribenter, der altid udmærker sig ved dyb kristelig Alvor og selvstændig Tænkning. Blandt hans Skrifter kan fremhæves Prædikensamlingen »Fra Gylling Kirke« og Udlæggelsen af Johannes' Aabenbaring.

Møller, Peder Ludvig, født 18. Apr. 1814 i Aalborg, kom til Universitetet i København 1832, hørte først medicinske og

siden teologiske Forelæsninger, lagde sig dog især efter Æstetik. 1840 udgav han et Bind Digte, og n. A. vandt han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling over det æstetiske Prisspørgsmaal om Smagen og Sansen for Poesi i Frankrig i de senere Tider. M. udgav stadig lyriske Digtsamlinger, var Medarbejder ved flere Tidsskrifter og udgav 1845 i Forening med andre Forfattere en æstetisk Aarvog »Gæa«. Hans Betydning maa nærmest søges i hans kritiske Virksomhed, i denne Retning viste han betydelig Begavelse, men ogsaa en Skarphed, som tiltalte Goldschmidt, men som bragte M. i alvorlig Strid med flere samtidige, bl. a. J. L. Heiberg og Søren Kierkegaard. Hans værdifuldeste Arbejde er de 2 Bind »Kritiske Skitser« fra 1840—47. 1848—50 foretog han med kongeligt Rejsestipendium en Rejse til Tyskland, hvorfra han leverede ikke faa Bidrag til Oplysning af de danske litterære og politiske Forhold. Senere tog han fast Ophold i Paris. 1858 udgav han det med Universitetets Guldmedaille belønnede, interessante Arbejde »Det nyere Lystspil i Frankrig og Danmark«. I sine sidste Aar gav M. sig en Del af med Politik, men en tiltagende Sygelighed gjorde ham mørk og bitter af Sind. Han døde i Rouen 6. Dec. 1865. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Dansk Rigsdagst. 1866; R. Watt: Figaro 1867; Nord og Syd I.; Borchsenius: Fra Lyrrerne; Goldschmidt: Livserindringer; Berlingske Tid. 1896 Nr. 229; P. Hansen: Ill. Dansk Litt.-historie.

siden teologiske Forelæsninger, lagde sig dog især efter Æstetik. 1840 udgav han et Bind Digte, og n. A. vandt han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling over det æstetiske Prisspørgsmaal om Smagen og Sansen for Poesi i Frankrig i de senere Tider. M. udgav stadig lyriske Digtsamlinger, var Medarbejder ved flere Tidsskrifter og udgav 1845 i Forening med andre Forfattere en æstetisk Aarvog »Gæa«. Hans Betydning maa nærmest søges i hans kritiske Virksomhed, i denne Retning viste han betydelig Begavelse, men ogsaa en Skarphed, som tiltalte Goldschmidt, men som bragte M. i alvorlig Strid med flere samtidige, bl. a. J. L. Heiberg og Søren Kierkegaard. Hans værdifuldeste Arbejde er de 2 Bind »Kritiske Skitser« fra 1840—47. 1848—50 foretog han med kongeligt Rejsestipendium en Rejse til Tyskland, hvorfra han leverede ikke faa Bidrag til Oplysning af de danske litterære og politiske Forhold. Senere tog han fast Ophold i Paris. 1858 udgav han det med Universitetets Guldmedaille belønnede, interessante Arbejde »Det nyere Lystspil i Frankrig og Danmark«. I sine sidste Aar gav M. sig en Del af med Politik, men en tiltagende Sygelighed gjorde ham mørk og bitter af Sind. Han døde i Rouen 6. Dec. 1865. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Dansk Rigsdagst. 1866; R. Watt: Figaro 1867; Nord og Syd I.; Borchsenius: Fra Lyrrerne; Goldschmidt: Livserindringer; Berlingske Tid. 1896 Nr. 229; P. Hansen: Ill. Dansk Litt.-historie.

Møller, Poul Martin, født 21. Marts 1794. Som attenaars Dreng kom han til Købelev ved Nyskov og kom i Nykøbing lærde Skole, hvorfra han dimitteredes 1812. Skønt han levede et muntert Studenterliv, var han dog mere et Friluftsmenneske, en vældig Jæger og holdt af at omgaas Bønder og jævne Folk. Han tog teologisk Embedseksamen halvfjerde Aar efter Artium. I de litterært bevægede Aar, hvori hans Studentertid faldt, tog M. levende Del i Striden mellem Baggesens og Oehenschlägers Tilhængere; han hørte til den sidstnævntes mest trofaste Beundrere og Forkæmpere og som han var en af de mest begavede iblandt disse; han skrev mod Baggesen Parodien »Om Jenses Lidenhed« og mod Grundtvig, det vittige og i Tonen godt holdte »Himmelbrev«. Et af hans første Digte var en Hilsen til Skolekammeraten og Digterfællen Nic. Søtoft, derefter skrev han til Thieles Nytaarsgave »Til Laura«, den prægtige Jægersang »Gennem Moser og raslende Siv vi gaa«, »Den Enbenede« og »Torbisten og Fluen«; — i denne stiller han sig humoristisk til en Kærlighedssorg, der i nogen Tid havde kastet Skygge over hans Liv, — og endelig »Jemtlands Befolkning« af den nordisk farvede, paa bredt Dansk fortalte »Eyvind Skaldespiller«. I Hauchs Nytaarsgave 1819, findes under M.s fulde Navn, »St. Laurentius« og »Den gamle Elsker«. Alle disse Digte høre til det friskeste, mest folkeligt Danske, i Ordets bedste Betydning, vor Litteratur ejer. Foruden Poesien havde han ogsaa følt sig tiltrukket af den klassiske Filologi, han havde i et Skoleprogram meddelt Prøver af en Oversættelse af Odysseen og besluttede nu, for at vinde Tid og Ro til et mere indtrængende Studium af den antike Litteratur, at tage med en Kinafarer som Skibspræst. Den lange Søtur har han for en Del skildret i »Optegnelser paa Rejsen til China«; hans Hjemve affødte Digtet »Glæde over Danmark« samt nogle Sonetter, der røber, hvor tilgængelig for kvindelig Ynde og Skønhed han var; en af disse er »I Løvens Fødeland en Jomfru pranger«. Et Aarstid efter sin

Hjemkomst blev M. Adjunkt ved Metropolitanskolen. Han skrev da for den 1890 stiftede Studenterforening »Hvad er imod Studentens Kaar St. Peters Hat« og »Hel sjælden rørtets Bog og Pen«! Om ny Kærligheds Kvide paa dette Tidspunkt vidner Sonetten »Den Svend, der Tabet af sin Elskte frister« og Fragmentet »Til Kamp jeg fordrer Dig, Du gamle Blinde«! og »Blade af Dødens Dagbog«. Omtrent samtidig hermed skrev han Begyndelsen til en romantisk Roman fra Reformationstiden, men omarbejdede den til en Nutidsfortælling, af hvilken der kun eksisterer et Brudstykke, »En dansk Students Æventyr«. 1825 udgav han en Oversættelse af Odysseens seks første Bøger. En lille Afhandling om »Populære Ideers Udvikling« viser, at han drages mere og mere fra det filologiske mod det filosofiske Studium, i hvilket han arbejdede saa grundigt, at han 1826 kaldtes til Lektor i Filosofien ved Christiania Universitet. I Norge fortsatte han sine filosofiske Studier saa ivrigt, at der kun blev leveret liden Tid til poetiske Arbejder; et mindre betydeligt dramatisk Arbejde »De opdigtede Historier«, der fandtes blandt hans efterladte Papirer og efter hans Død blev opført paa det kongelige Teater, er skrevet paa dette Tidspunkt. Dette Ophold i Norge forekom ham trist, han savnede de litterære og videnskabelige Paavirkninger, som han var vant til i København, og modtog derfor 1831 med Glæde en Kaldelse til Københavns Universitet som Professor i Filosofi. Her havde han 1834 den store Sorg at miste sin Hustru efter kun fire Aars Ægteskab. Aaret efter giftede han sig anden Gang. — Skønt hans Virksomhed som Professor og Timelærer, var ret anstrengende, fik han dog Tid til flere betydelige Arbejder: »Tanker, over Muligheden af Beviser for Sjæls Uødélighed« og Digtene »Kunstneren mellem Oprørerne« og »Revuen«; men en tiltagende astmatisk Svaghed nedbrød den ellers stærke og kraftfulde Mands Sundhed, saa at han døde 13. Marts 1838, kun fire og fyrretyve Aar gl. Kendetegnet for M.s Tænkning og Digtning, saavel som for hans hele Personlighed, er en aandelig Sundhed og en Djærvhed parret med Humor, der kunde antage lidt robust Form. Hans Stil er klar og ren og gaar ligesom hans poetiske Opfattelse Livet og Virkeligheden nærmere, end Tilfældet er hos hans Samtids Digttere. F. C. Olsen: P. M. M.s Levnet i P. M.s efterladte Skrifter. V. Andersen: P. M.; P. Hansen: Ill. dansk Litteraturhistorie; Bricka: Biogr. Leks.

Møller, Rasmus, født 28. Septbr. 1763 i Stovstrup ved Fredericia, tog 1784 filologisk Embedseksamen med Udmærkelse, blev 1786 theologisk Kandidat og 1791 Sognepræst i Uldum, 1796 i Jellinge, 1802 i Købelev, 1820 Stiftsprovst i Lolland-Falsters Stift og 1831 Biskop. Han døde i Maribo 9. November 1842. Som Forfatter blev han bekendt ved en Række Oversættelser af latinske Klassikere, deriblandt Livius, og især ved, »Vejledning til Læsning af det nye Testamente« og Oversættelser af de poetiske Skrifter i det gl. Testamente. Han udgav senere lignende Arbejder over Apostlenes Breve, og en Række udførlige Forklaringer over Evangelierne, Apostlenes Gerninger, samt over Pauli Breve. Han var to Gange gift. I sit første Ægteskab var han Fader til Poul Møller, og i sit andet Ægteskab blev han Stiffader til Christian Winther. — Nic. Bøgh: Chr. Winther, Vilh. Andersen: P. Møller, Erslev: Forf. Lex., Bricka, Biog. Leksik.

Nielsen, Anna Helene Dorothea (f. Brenøe), født 4. Sept. 1803, debuterede fem Maaneder efter sin Mand, Skuespiller Nicolai Peter Nielsen, 10. Febr. 1821. Af nogle efterladte Optegnelser, ses det, at hun tilhørte et oprindeligt velhavende Hjem, fra hvis Lykkes Dage hun dog kun havde faa Minder. Hendes Fader havde arvet en Formue og en Fabrik paa Blegdamsvejen, hvor Familien laa paa Landet om Sommeren. Naar Familiefaderen kom derud, hejsedes der et stort Flag, der tilkendegav, at alle Husets Venner var velkomne Gæster, og en lignende Gæstfrihed herskede i den københavnske Gaard Vinteren igennem, indtil de deraf følgende store Udgifter, slette Konjunkturer, Kautionsforpligtelser og lignende Kalamiteter efterhaanden bragte Familien i stor Fattigdom, saa at Anna Brenøe, den ældste af den talrige Børneflokk, maatte sy Skotøj

til sine Søskende; hendes egen Paaklædning var meget tarvelig; hun fik sin Moders aflagte Hatte at gaa med, og hendes Kjoler var altid for korte, da hun voksede stærkt, saa hun mener, at hun maa have taget sig meget uheldig ud i dette Kostume med den uhyre Skolepose paa Armen. I Skolen hørte hun ikke til de flinkeste, og det eneste Fag, hun følte Interesse for, var Dansk. Hun fik nogen Undervisning i Klaverspil, og hendes Sangstemmelovede allerede i fjorten Aars Alderen noget ualmindeligt. Ved den sidste Skoleeksamens Sangprøve, der afholdtes i det venskabelige Sel-

skabs Sal paa Østergade, for et stort Publikum, hvoriblandt nogle af Teatrets Skuespillere, fejrede hun en Triumf for Udførelsen af en stor Arie af »Vinhøsten«, og allerede da gjorde Syngemester Zinck Skridt hos Forældrene for at faa hende til Teatret. Den endnu ikke konfirmerede unge Pige blev trods sin store Begejstring for Scenen helt betuttet ved dette Tilbud; sammenlignede sin egen ubetydelige, saa ofte latterliggjorte Figur med de straalende Skikkelser fra Teaterverdenen og følte især Skræk ved en Tanke, der, som hun siger, »ikke beskæftigede mig lidt, Bevidstheden om, at jeg var lidt skæv«. Planen blev derfor opgivet som altfor dristig, men som passivt Medlem af det dramatiske Selskab »Enigheden« nærrede Anna Brenøe sin Kærlighed til Kunsten og hentede efter faa Aars Forløb Mod til selv at træde i dens Tjeneste, thi paa den ovennævnte Debutaften var hun kun 17 Aar gl. Smuk var hun ikke, Ansigtstrækkene vare uregelmæssige, og Profilens Linier ikke ædle, af Figur var hun høj, rank og smækker; men ikke fuldt udviklet, langarmet og kantet. Dog saas det ved hendes første Optræden, at en usædvanlig lovende Personlighed var vundet for Scenen; og det laa i, at der over den unge Blondines Fremtræden var noget ubeskrivelig sjælfuldt. Det var ikke blot de store blaa Øjne, ejheller den velklingende, bøjelige og tydelige Stemme; det var den skønne Kvindelighed, der gav sig til Kende i hver Betoning og hvert Blik, der tog Publikum fangen

i en andagtsfuld Lytten til Dyvekes vemodige og sværmeriske Tale. Sigbrits Rollens tidligere Fremstillerinde Madam Rosing stod mellem Kulisserne og fulgte sin Elevs Spil, og naar denne kom ud fra Scenen, spurgte hun hver Gang sin Instruktrice, hvad hun syntes om Spillet: »Aah jo, ret godt« var Svaret. Den unge Debutantinde anstrengte sig mere og mere ved dette forbeholdne »Aah jo«, og spillede bedre og bedre. Da hun var færdig, faldt den gamle Kunstnerinde — der stod ved Slutningen af sin halvhundrede Aars Kunstnerbane — sin unge Elev om Halsen, grædende af Henrykkelse over hendes Spil. — Nu var Jfr. Brenøe paa den Vej, der skulde give hende Lejlighed til at lægge sin store usædvanlige Kunstnerbegavelse for Dagen; hun tolkede her det ædle, det ophøjede. Oehlenschläger, Shakespeare, Schiller havde i hende en værdig Fremstillerinde. I Begyndelsen af sit Teaterliv blev hun meget hyppigt anvendt baade i Operaen og Syngestykket. Hendes Stemme var en ypperlig Mezzosopran af en særdeles smuk Klang, og da hun altid sang sjælfuldt og i dramatisk Fremstilling var en af de betydeligste, stod hun paa den lyriske Scene som et Mønster til Efterligning. Hendes Agathe i »Jægerbruden« er en af de mest romantisk aandige Skikkelser, vort Teater har haft at opvise, og Adelaide i »Røverborgen« og Titelrollen i »Floribella« var af Weyse komponeret med hende for Øje. Hun var fra 1823—30 gift med Violinisten Wexschall, fra 1834 med den store Skuespiller N. P. Nielsen. Efter en kortvarig Sygdom døde hun 20. Juli 1856. Overskou: Den danske Skueplads; P. Hansen: Den danske Skueplads; Kierkegaard: Stadier paa Livets Vej, S. 114; A. Bournonville: Mit Theaterliv: Nutiden, Nr. 642; Bricka: Biogr. Leks.

Nielsen, Anton Laurits, Skolelærersøn fra Sneslev ved Fuglebjerg, født 5. Maj 1827, tog Skolelærereksamen og var ansat i forskellige Kald, indtil han 1864 paa Opfordring af Mads Hansen overtog Pladsen som Forstander for den af M. Hansen grundlagte Folkehøjskole i Vesterskjærninge paa Fyn. Hans Debut som Forfatter fandt Sted 1860 med en »Mormonhistorie« i Flinchs Almanak. 1861 udgav han den første Samling af sine sjællandske Folkelivsbilleder »Fra Landet«, der kort efter fulgtes af to ny Samlinger under samme Titel (3die Oplag 1876). Disse Skildringer fandt en meget vid Læsekreds, mest i den dannede Verden, man modtog dem som ægte paa-

lidelige Gengivelser af Bondestandens Maade at tænke, tale og handle paa. Denne Fremstilling bragte mange Overraskelser, som ikke ganske var i Overensstemmelse med det Billede af den danske Bondestand, der siden 1842 havde gjort sig gældende. Viste den sig her mindre ideel, saa var den sikkert mere paalidelig. Noget mindre krasse i Fremstillingen, mere kunstnerisk gennemarbejdede er de følgende »Tre Fortællinger« 1864, »Nye Fortællinger« 1866, og de tre Samlinger, der udkom under Titlen »Bondeliv«. Meget kendte som Almue-læsning er de to med praktisk Tendens virkende Fortællinger, »Om Hans, der kom paa Højskolen«,

og »Om Karen, der kom paa Højskolen«. N. fik 1873 det Anckerske Legat og skrev en Del Rejseerindringer. Han døde 6. Marts 1897. P. Hansen: Isl. d. Litteraturh.; Illustr. Folkeblad 1871; Søndags-Posten 1873; Illustr. Tid. 1897 (Nr. 25); Bricka: Biogr. Leks.

Nielsen, Nicolai Peter, Skuespiller ved det kgl. Teater, født 28. Juni 1795 i Frederiksborg, hvor hans Fader var Stutmester, blev 1808 Kadet og 1811 Løjtnant ved Artilleriet. Utilfredshed med sin Stilling og Lyst til Teatret bragte ham til at søge sin Afsked fra Hæren 1820, og 12. Sept. debuterede han paa det kgl. Teater som Axel i »Axel og Valborg«. Han var den Gang 25 Aar gl., en kæk og kraftig ung Mand med en fast Holdning, et aabent fyldigt Ansigt, regelmæssige Træk, et sjælfuldt Blik og en Talestemme saa kraftig og malmrig og dog saa bøjelig og blød, at den alene maatte give ham Adkomst til Scenen, hvorvel den den Gang endnu ikke var

skolet til det fuldkomne Organ, den senere blev, en af de skønneste, fyldigste og tillige en af de mest indsmigrende Røster, der nogen Sinde har lydt paa den danske Scene, omfattende de fineste Nuancer mellem Heltens flammende Tale, Elskerens ildfulde, eller ømt overtalende Ord og Skælmeriets luneste eller eleganteste Udtryk. Her traadte da endelig den nordiske Tragedies Elsker frem, som man vel under Læsningen af Digterens Værk havde kunnet ane, men ikke havde forestillet sig saa mandig, saa djærv, saa ridderlig øm, saa elskovsfuld, og dog saa barnlig glad og frejdig som den Ungersvend, man her saa for sine Øjne. Selv om N. kun havde paataget sig at udføre Roller i dette ene Fag, som ridderlig Elsker, vilde det have været Teatret til uberegnelig Vinding. Herefter udførte han Hagbarth, Ejnar Tambeskælver, Erik den Syvende, Macbeth, o. fl. I Aarenes Løb gik han over i det højere Lystspil og skabte ogsaa her dramatiske Figurer, der hører til den danske Scenes ypperste. Paa sine Kunstrejser i Udlandet spillede han en Del af Schillers Repertoire paa flere større Scener, da Sproget ikke lagde ham nogen Hindring i Vejen. I Begyndelsen af sit Teaterliv blev han ogsaa anvendt som Sanger, hvor hans høje Bas gjorde god Fyldest. Alle disse herlige Naturgaver forenedes dog ikke i en Personlighed, hvis Karakter var lige saa udmærket. Hans Kunstnerforfængelighed, Lunefuldhed m. m., gjorde det ofte vanskeligt baade for Teaterstyrelsen og hans Medspillende at komme tilrette med ham. N. var to Gange gift, 1823 ægtede han Enken efter Skuespiller Rind, Caroline Amalie Rind, født Walter, 1834 Skuespillerinden Anna Helene Dorothea, født Brenøe, tidligere gift med Koncertmester Wexschall. Han døde 13. Marts 1860. Overskou: Den danske Skueplads; P. Hansen: D. danske Skuepl.; Erslev: Forf. Lex.; Berlingske Tid. 1861, 194; Illustr. Tid. 1859—61, 25; Bournonville: Mit Theaterliv II, 461; Bricka: Biogr. Leks.

Nielsen, Rasmus, Filosof, født 4. Juli 1809 i Landsbyen Roerslev paa Fyn. Faderen var Husmand og Bødker Niels Berthelsen, Moderen Anne Catherine Rasmusdatter. Deres Børneflokk bestod af ti Børn, hvoraf R. N. var den ældste. Faderen var en opvakt, tænksof Mand, flittig og duelig i sin Gerning; hans sunde fornuftige Syn paa Livet gav tidlig den begavede Søn et levende Indtryk af Virkelighedens Betydning og Krav. Moderen var en dyb religiøs Natur, ligesom ogsaa hendes Moder;

man kunde med Rette kalde disse Kvinder aandfulde. R. N. skriver i sin Selvbibliografi: »Naar Livet omkring os havde frem-

budt en eller anden mærkelig Tildragelse, og min Moder da tog Anledning til paa sin Maade at forklare tilsvarende Begivenheder af den bibelske Historie, da syntes jeg at se den styrende Haand og anede en skønnere Verden«. Man ser her, hvorledes Hovedmotivet i R. N.s Tænkning og Væsen giver sig tilkende gennem Forældrenes Individualiteter, Kravet om Livet, grundet paa det Ideelle, uden at tilsidesætte de Krav, Livets Virkelighed fordrer. — Roerslev var Anneks til Asperup.

Sognepræsten til disse Landsbyers Menigheder, Erik Frisenberg Thorup, fik ved sine Besøg i Skolen straks Øje paa den livlige Dreng med det opvakte Aasyn og de store Øjne, hvoraf Klogskab og Intelligens lyste, ligesom Drengen paa sin Side saa op til den mægtige Skikkelse, om hvem han vidste, at han sad inde med en Viden (denne Viden, som den lille Rasmus allerede da havde en dæmrende Forstaaelse af, var en Magt, ja en Stormagt, der var et af de højeste Goder, man kunde ønske at komme i Besiddelse af), en Viden saa omfattende, at det endogsaa sagdes, at Præsten i sit Studereværelse havde et Spejl, hvori han kunde se alt, hvad hans Sognebørn foretog sig. Det var nu ikke den Art Viden, der havde Drengens Interesse. — Præsten tog ham nu og da med til sit Hjem for at lære hans Evner at kende, opfordrede ham ogsaa til at overvære de halvaarlige Konfirmationsforberedelser flere Aar, før han selv skulde konfirmeres. R. N. var da i en Alder af omkring 14 Aar. Et Halvaar var en af Konfirmanderne fra Roerslev Sogn paa Grund af en Knæskade ude af Stand til at møde ved Forberedelsen, og da den syge Drengs Forældre nødig vilde have Konfirmationen udsat, lod Præsten R. N. gaa til den syge, for at gennemgaa det fornødne, overhøre ham, forklare det læste, og med denne Forberedelse fandtes Drengen at kunne stedes til Konfirmation sammen med de af Præsten selv underviste. (Læreren var her halvandet Aar

yngre end Eleven). I Asperup Præstegaard fandt R. N. et andet Hjem; han tegnede og musicerede, drømte om at blive Maler, men Præstefruen, der var musikalsk, vilde have ham uddannet til Musiker. En solid Ballast havde han erhvervet sig gennem Plejefaderens aandfulde og begejstrede Undervisning i klassisk Litteratur. Men nu havde R. N. naaet 20 Aars Alderen, nu maatte der tages en Bestemmelse med Hensyn til hans Fremtid. Præstefruen tog saa en Dag, da hun maatte til Viborg i Forretningsanliggende, resolut den unge Mand med sig og anbragte ham i den derværende Latinskole, hvor han 1829 optoges i Skolens tredie Klasse. Her i Viborg vandt Adjunkt Wesenberg R. N.s udelte Beundring. At blive saa lærd, som Wesenberg ansaa han da for noget nær Toppunktet af Viden. Følgelig valgte han at studere Filologi. Dog, da han i Løbet af tre Aar var naaet at blive Student og 1832 dimitteredes til Universitetet i København, begyndte han at studere Teologi tog 1837 teologisk Embedseksamen med Udmærkelse, disputerede 1840 for den teologiske Licentiatgrad og holdt som Privatdocent teologiske Forelæsninger, men allerede 1841 blev han udnævnt til Professor i Filosofi. Han begyndte altsaa sin Skolegang 1829, giftede sig efter at have taget Embedseksamen 1837, blev Professor 1841 og udførte dette Løb uden Understøttelse hverken privat eller offentlig, da han ved Undervisning og senere ved Manuduktion tjente saa betydeligt, at han kunde sætte Bo og ægte sin Ungdomselskede, Edel Margrethe Nielsen (født 1815, død 1893), en naturlig Datter af Kammerherre Stiftsamtmænd over Viborg Stift Niels Sehested. R. N. øvede sin Virksomhed som Professor i mere end 40 Aar. I hans dels teologiske og dels filosofiske Arbejder spores Paavirkning af Hegel ligesom hos J. L. Heiberg, H. Brøchner og flere. Men da S. Kierkegaard samtidig begyndte sin mægtige Forfatterbane, sluttede R. N. sig til ham. Den hegelske Forsoning mellem Tro og Viden, der var tilvejebragt ved en Forflygtigelse af Troen, forkastes. Troen bliver herved Troen paa det paradoksale og al Teologi derved umulig. R. N. gør disse Anskuelse gældende i en Række Skrifter. I et Universitetsprogram 1855 gør han yderligere Rede for sine Anskuelse paa dette Omraade. Midt i Tredserne udkom hans Hovedværk »Grundideernes Logik«, (I—II 1864—66) og derved blussede Striden om Tro og Viden op paany. Efter Indbydelse fra Norge holdt han i Efteraaret 1867, ved Christiania Universitet, en

Række Forelæsninger, der ligeledes drejede sig om Forholdet mellem Tro og Viden. Det følgende Aar udgav R. N. »Hindringer og Betingelser for det aandelige Liv i Nutiden«. 1869 udkom under Titlen »Religionsfilosofi« en systematisk Fremstilling af Kristendommen og dens Forhold til Videnskaben. Hans Hovedslutning her er, at som udsprungen af absolut uensartede Principper kan Tro og Viden begge rummes indenfor samme Bevidsthed. Foruden forskellige mere populære Skrifter udgav han endnu 1873 »Natur og Aand«, og endelig gav han i »Almindelig Videnskabslære i Grundtræk« 1880, et kort Overblik over sine samtlige Anskuelse. En lignende Bog (Grundideer i kort Begreb) havde han forøvrigt til særlig Brug for de Studerende udgivet 1870. Til denne Række strengere filosofiske Skrifter slutter sig et stort Antal populære Arbejder, foranledigede af hans talrige Forelæsninger for et bredere Publikum. 1863 udkom hans glimrende Tale ved Reformationsfesten, »Den stærkeres Ret«, 1867 »Om Holbergs Kirkehistorie« og »Om Tilværelsens ideelle Magter, Skæbne og Forsyn«, 1870 »Tale ved Thorvaldsens Hundredearsfødselsdag«, 1874 »Om Betingelserne for en kraftig Vilje«, 1875 »Folkelige Foredrag« og »Om Liv og Haab«, 1876 »Fantasiens Magt«, 1877 »Om Aandsdannelse« og »Samfundets Vilkaar«, 1878 »Gamle og ny Profeter«, 1879 »Adam Oehlenschläger« og 1880 »Arbejdets Betydning for det aandelige Liv i Nutiden«. 1880—81 var han Universitetets Rektor og skrev i den Anledning Universitetsprogrammet, »Om det oprindelige Forhold mellem Religion og Videnskab«. Han stiftede i Forbindelse med Bjørnstjerne Bjørnson og Rudolf Schmidt 1869 Tidsskriftet »For Idé og Virkelighed«, der ophørte 1873, hvori han skrev nogle Afhandlinger. 1879 blev R. N. Kommandør af Dannebrog, og ved sin Fratrædelse fra Universitetet blev han Konferensraad. R. N. var en rigt udrustet Personlighed. Han var i Besiddelse af en rig Fantasi, betydelig Skarpsindighed, varm Følelse og levende Interesse for alle Livets Hovedproblemer og en ualmindelig Fremstillingsvevne baade i Skrift og Tale. Med spillende Vid og kaad Humor formaaede han at behandle det tørreste, abstrakte Emne, saa at han endog fængslede de Tilhørere og Læsere, der kun rent overfladisk anede, hvorom det hele drejede sig. P. A. Rosenberg siger i sit Skrift »Rasmus Nielsen, Nordens Filosof«: »Første Gang jeg talte med R. Nielsen var en Efteraarsaften i 1875. Jeg vovede mig op til ham for at raad-

spørge ham angaaende mit filosofiske Studium; jeg blev vist ind i hans Studereværelse; han sad ved sit Skrivebord, der var bedækket med matematiske Beregninger; jeg forebragte mit Ærinde, og saa begyndte Monologen; R. N. talte uafbrudt, da jeg saa godt som ikke lukkede Munden op, et Foredrag om Filosofiens Studium, gennemlynet af aandrige Sammenligninger og vittige Sidehug, oplyst af en Lærdom, der forekom mig ganske mirakuløs. Og over og gennem det hele: det lysende, kraftig skaarne Ansigt med sit godmodig-lune Smil i Mundkrogene, de ravgyldne Øjne og det brusende, let graanende Haar. Jeg følte mig henreven, blændet, hvirvlet afsted. Gang paa Gang tænkte jeg: det dér skal du mærke dig og skrive op ordret, saa snart du kommer hjem. Men det blev efterhaanden saa meget, at næppe Tyvendedelen kunde fastholdes, til jeg var udenfor Døren. Da jeg saa paa Uret, opdagede jeg, at jeg havde siddet i R. N.s Arbejds-værelse i noget over tre Timer. Efter min umiddelbare Fornemmelse vilde jeg have anslaaet Tiden, der var forløben, fra jeg traadte derind, til en halv Time. Denne Veltalenhed, denne glødende, ildflydende Strøm af Tanker, Kundskaber, Vid og Sarkasme, var vistnok et enestaaende Vidunder. Jeg tvivler om, at noget dalevende eller nulevende Menneske har ydet eller kunde yde noget lignende«. — Denne rigt udrustede Personlighed, denne rige beaandede Veltalenhed optog snart et, snart et andet Emne, for at belyse Forholdet mellem »Tro og Viden«. Hvad er Troen! hvad er det at tro? Svaret har lydt: »Troen er en Overbevisning om det, vi ikke ser«. Hvad er Viden? Ja, der lyder jo Svaret. Den højeste Viden er den at vide, at vi intet ved«. Denne Opfattelse af Tro og Viden kan føre os vidt om, uden at vi derved naar at klare os, hvad Spørgsmaalet egentlig tager Sigte paa. Vi ved, at vi lever, vi ved, vi skal dø. Men hvem der er Livets og Dødens Herre, det ved vi ikke. Er Livet en Kæde af Tilfældighedernes Spil, hvorover vi har en vis Magt, eller er der en højere Styrelse, der omfatter alt, ogsaa Mennesket og Universet? Er der en almægtig alvidende Gud, et Forsyn, der styrer Himmel og Jord og Slægternes Gang paa Jorden? Her er det, vi kommer til Spørgsmaal, som den Vise ikke kan besvare. Her er det vi tror, tror det saaledes, at det bliver »Aandsvirkelighed, Virkelighed for Aanden. R. N. døde 30. Sept. 1884. P. A. Rosenberg: Rasmus Nielsen, Nordens Filosof; Erslev: Forf. Leks.; G. Brandes: Essays; Bricka: Biogr. Leks.

Nielsen, Jens Peter Zakarias, Forfatter, født 5. Juni 1844, Lærer, debuterede 1871 med en Samling Digte, som var stærkt

paavirket af Richardt og Kaalund, men vandt først som Fortæller sit Navn; Gennembruddet skete 1881 med Romanen »Nye Tider«, som han dramatiserede og fik opført med stort Held. 1882 udkom det fortællende Digt »Et Møde«, som har vundet stor Popularitet. Blandt hans Fortællinger maa fremhæves »Maagen«, »Kulsviere« og »Kilderejsen« Han stod i lange Tider som vor mest fremragende folkelige Forfatter. I sine senere Aar var han ganske døv, hvad han bar med kristeligt

Taalmod. Han døde 11. Nov. 1922.

Nyerup, Rasmus, Litteraturhistoriker, født 12. Marts 1759 som fynsk Bondesøn, blev Professor i Litteraturhistorie og

samtidig ansat ved det kgl. Bibliotek (senere ved Universitetsbiblioteket).

Ved sin uhyre Flid og store Elskværdighed vandt han en fremtrædende Plads blandt den studerende Ungdoms Lærere og Hjælpere; han har udgivet en Mængde litteraturhistoriske Studier, blandt hvilke kan nævnes »Udvalgte Viser fra Middelalderen« og »Bidrag til den danske Digttekunsts Historie.

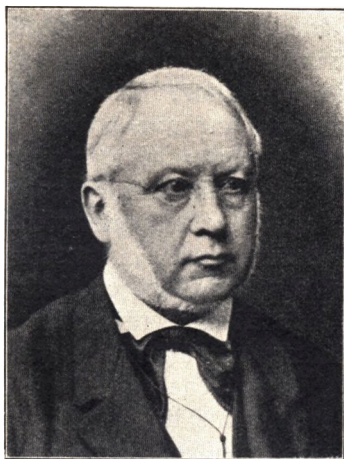
Tillige lagde han 1807 paa en Maade Grunden til vort Oldnordiske Museum ved at udsende offentlig Opfordring

til alle Oldsagsejere om at afgive disse til Undersøgelse ved en Kommission, som N. stod i Spidsen for. Han døde 28. Juni 1829.

Nyrop, Camillus, kirurgisk Instrumentmager, født i Riserup Præstegaard 18. Febr. 1811. Som Dreng førte han et ubundet Friluftsliv, tilegnede sig ikke synderlige boglige Kundskaber, men derimod forskellige manuelle Færdigheder, saaledes særlig at bruge en Drejebænk, og blev efter sin Konfirmation 1826

anbragt i Kunstdrejerslære hos den ansete Hofkunstdrejer Schwartz i København, hos hvem han gennemgik Datidens 6 meget strenge Læringleaar. Kunstdrejerne beskæftigede sig (som Kunstnere) med at forfærdige kunstige Tænder og kirurgiske Instrumenter, og Schwartz stod i Forbindelse med de ansete Kirurger, saaledes med C. C. Welhusen, der i Værkstedet gjorde Bekendtskab med den unge kvikke Lærling og fattede Interesse for ham, ligesom dennes begyndende Interesse for det kirurgiske Instrumentmageri derved æggedes. For at kunne give sig for Alvor af hermed maatte han ogsaa kunne arbejde i Jern og Staal, og han gik da (1833) i Lære hos den dygtige Klejnsmed Hüttemeier; han forblev her et Aar, idet han samtidig søgte Uddannelse paa den polytekniske Lærestanstalt, hvor han vakte H. C. Ørstedes Interesse for sig.

1834 var han saa vidt, at han, klar over, at han vilde være kirurgisk Instrumentmager, mente at maatte søge sin videre Uddannelse i Udlandet, og støttet af det Reiersenske Fond drog han af Sted, først til Berlin, derfra til Wien og kom 1836 til Paris, hans Rejses Hovedformaal. Her kom han i Forbindelse med de mest fremragende franske Kirurger, for hvem han til deres Tilfredshed, udførte forskellige Arbejder. 1838 kom han tilbage til København, beriget med udstrakte faglige Kundskaber og frugtbare Impulser, begejstret for sit Fag og energisk besluttet paa at bringe det til fortjent Anerkendelse; hidtil havde det kirurgiske Instrumentmageri i København kun ført et hensygnende Liv, og de vigtigste Instrumenter forskreves fra Udlandet. — Ved Bistand fra Fonden ad usus publicos og det Reiersenske Fond blev han endnu i 1838 i Stand til at etablere sig som Instrumentmager og Bandagist; sit Borgerskab fik han dog først 1845. 1830 indgik han Ægteskab med Karen Christine (Kamma) Andersen (født 1822, død 1893), Datter af Traktør og Forpagter af Toldbod-Vinhus H. A. Lægerne fik snart Øje for hans fremragende Dygtighed, og den anatomiske Prosektor Ibsen og

Overkirurgen Gundelach Møller skaffede ham, der stadig med utrættelig Iver tragtede efter at udvide sine Indsigter, Adgang til Uddannelse paa det anatomiske og teknisk-kirurgiske Omraade. 1841 fik han Prædikat af det kirurgiske Akademis Instrumentmager ved Universitetet. Samme Aar udvidede han sin Forretning. Med offentlig Understøttelse foretog han i de følgende Aar nye kortere Rejser for at kunne følge med i sit Fags Fremskridt, iøvrigt ogsaa for at gøre sig bekendt med anden Jernindustri, for hvilken Regeringsmyndighederne og Fabrikdirektøren interesserede sig. 1846—50 drev han i Kompagniskab med Th. Marstrand og i Forbindelse med sin Hovedvirksomhed tillige en Værktøjsfabrik. Som en betydelig Kraft i Industriens Verden blev han ogsaa allerede 1843 Medlem af Industriforeningens Bestyrelse.

Krigsaarene satte ham i stærk Bevægelse og Anspænding. Ikke blot meldte han sig som varm Patriot 1848 ind i Professor Steins frivillige Korps, men Krigen stillede nye Opgaver til Løsning af hans store tekniske Snille. Han forfærdigede det bekendte Sikkerhedskyrads til Frederik VII — dertil endnu 2 andre, som han forærede Kong Oscar I —, men navnlig blev han optagen af at skaffe de mange amputerede bedre kunstige Lemmer, end man tidligere kendte, og ogsaa disse gennem et langt Tidsrum fortsatte Bestræbelser kronedes for en stor Del med Held. I de senere Aar samlede hans rastløse Aand sig i det hele om Forbedringer af forskellige kirurgiske Instrumenter og Bandager, af hvilke han konstruerede ikke faa, der ved deres Sindrighed vakte Opsigt paa de Udstillinger i Ind- og Udland, hvori han stadig energisk deltog, efterhaanden gjorde hans Navn bekendt og anset hele Verden over og 1860 herhjemme skaffede ham Professortitelen. Senere kom han dog til klart at, se at hvad Tiden nu fordrede, var en Simplifikation af det kirurgiske Armamentarium, herpaa arbejdede han da ogsaa med vanlig Utrættelighed i sin sidste Arbejdsperiode.

Ganske særlig var det Ortopædien og dens mekaniske Hjælpeapparater, der i en lang Aarrække var Genstand for hans ivrige Tragten og Arbejde, iøvrigt stadig i Samkvem med Læger; da han her dog selv optraadte som den virkelige ortopædiske Praktiker og med Energi gjorde sine selvstændige erhvervede og nok noget ensidige mekaniske Synsmaade gældende, kom det nu for første Gang i hans Liv, til Sammenstød mellem ham og Lægerne, navnlig med vor ortopædiske Autoritet

A. G. Drachmann. I de velskrevne Indlæg, hvori han varmt forfægtede sin Overbevisning, optraadte han vel med berettiget Selvfølelse, men tillige med beskeden Erkendelse af sin Begrænsning i videnskabelig Henseende og med hensynsfuld Takt — et Udtryk for hans ægte humane Aand og Tankegang. Og han gik da ogsaa med Ære ud af Striden, for saavidt som hans Fjedertryksmaskine mod Rygskævhed (Skoliose), hvorom for en stor Del Debatten drejede sig, i den følgende Tid vandt Udbredelse rundt om i Udlandet og maaske mere end nogen anden af hans sindrige Opfindelser bidrog til hans Navns Berømthed.

Den litterære Evne, han trods Mangel af enhver Forskole i saa Henseende viste sig at besidde, bragte han ogsaa i Anvendelse til større Arbejder. Foruden Anvisninger til Bandagers Anlæggelse og Beskrivelser af Maskiner og Bandager, han har konstrueret, udgav han 1864—77 et omfattende Arbejde i tre Dele; »Bandager og Instrumenter«, et Værk, der har sin ikke ringe Betydning som afgivende et fyldigt Grundlag for en kirurgisk Instrumentlære.

Efter nogen Tids Svagelighed døde han pludselig 24. Dec. 1883. Hans Virksomhed fortsættes med Bevarelse af de smukke Traditioner af 2 af hans Sønner, af hvilke den ældste Johan Ernst N. (født 1850) allerede fra 1872 har været optaget i Firmaet. C. Nyrop: C. N. og det kirurgiske Instrumentmageri (1884); Erslev: Forf. Lex.; Illustr. Tid. XXV. Nr. 1267

Nyrop, Martin, Arkitekt, født 11. Nov. 1849, blev 1906 Professor ved Akademiet og var 1908—11 dets Direktør. Ved sin Skønhedssans og Originalitet har han givet dansk Bygningskunst nye og frugtbare Impulser. Hans Hovedværker er Udstillingsbygningen 1888 og paa dens Grund derefter Raadhuset (1892—1902), Bispegaarden, Kirken paa Vesterbros Torv og Bispebjerg Hospital. Raadhuset i København er hans originaleste Værk, mere malerisk end egentlig arkitektonisk, med Tilknytning til middelalderlige Motiver, der dog er omdannet paa helt selvstændig Vis; denne Stil har end ikke Kunstneren

selv vovet at fortsætte i andre Bygninger, og Raadhuset vil vistnok forblive et arkitektonisk Unicum. Han døde 18. Maj 1921.

Oehenschlæger, Adam Gottlob, født 14. November 1779 paa Vesterbro i et lille Hus tilhøjre for den daværende Jern-

port, der da dannede den lukkede Indgang til Frederiksberg Allé. Hans Fader var den Gang Organist ved Frederiksberg Kirke, senere Slotsforvalter paa Frederiksberg Slot. Greve Adam Gottlob Moltke havde ladet denne Mand kalde fra Slesvig til København, for at han kunde give hans unge Døtre Undervisning i Musik. O.s Moder hed Martha Marie Hansen, hendes Fader var tyskfødt og ligeledes Slotsforvalter paa et tysk Slot, men dennes Farmoder var jysk, hendes Familienavn var

Tolstrup. O. skriver: »Mit første Barndomsminde er, at jeg en Morgen som en lille Dreng, sovende ved min Faders Side, blev vækket af en Støj, der skyldtes, at en Ugle var falden ned gennem Skorstenen i vor Sovekammerkamin. Min Fader aabnede Vinduet, og jeg ser endnu Uglen flyve henover Træerne. Kort efter blev min Søster Sophie Wilhelmine Bertha født. Skønt jeg kun var halvtredie Aar, staar disse to Tildragelser tydeligt for min Hukommelse. Mine Forældre havde givet mig Navnet Adam Gottlob efter Greve Moltke. En Søn af samme Navn havde de haft Aaret, før jeg blev født, denne var død fire Maaneder gammel; om ham sagde min Fader (der var munter, fuld af Lune og Humor og ofte spøjte med sine Børn): Ja, min ældste Søn, det var en anderledes Karl end denne — Poet!« — O. blev først sat i Skole hos en gammel Kone, der var vranten og ubehagelig og holdt de smaa i en uudholdelig Tvang, de maatte flere Timer i Træk sidde stille paa Skamler, uden at der lærtes det mindste. Da han paa et senere Tidspunkt, tolv Aar gl., gik og legede i Frederiksberg Have, mødte han en Dag Digteren, Barnevennen Edvard Storm, der var Forstander for Efterslægtelskabets Skole. Han indlod sig med den smukke livlige Dreng, i hvem

han fandt Behag, han talte med Faderen og lovede Drengen en Friplads, naar Faderen vilde sætte ham i Kost i Byen; dertil skaffede Faderen Udvej. Da han kom i Skole, fandt han alt smukt, ja endogsaa fornøjeligt, især glædede han sig ved den nordiske Mytologi, hvori Storm underviste; ogsaa Historien, hvori en Lærer ved Navn Dichmann underviste, interesserede ham; denne Mand var Nordmand, ligesom Storm, men saa forskellig (siger O.) fra denne som Plato fra Sokrates. I en meget tidlig Alder begyndte O. at skrive Vers og digte Skuespil, som han i Forening med en Barndomsven, Winckler, og sin Søster opførte i den kgl. Spisesal paa Slottet. Storm saa en Gang disse Forestillinger og sagde til O. — »Ej, mit kære Barn! Du er rigtignok en stor Kunstner, en større Digter end Molière! Han kunde i Løbet af otte Dage skrive og opføre et Stykke, men Du gør det altsammen paa en Dag.« — Ingen af hans Lærere havde dog høje Tanker om ham. En Dag, da Dichmann var i mindre godt Lune, sagde han til O., skønt han holdt meget af ham: »Bild Dem dog ikke ind, kære O., at De har Geni, fordi de kan skrive Vers, de kan blive en duelig Lærd, en flink Forretningsmand (og nævnede en saadan, der havde tusind Rigsdaler i aarlig Indkomst), en saadan kan De blive, men aldrig en Edvard Storm.« »Det er muligt!« sagde O. med Hænderne knyttede i Lommen, da han ansaa det for en Fornærmelse. Da han kom ud af Skolen, strandede et Forsøg paa at faa ham anbragt paa et stort Handelskontor; han forberedte sig nu til Eksamen Artium; men efter et Par Aars Forløb forsøgte han sin Lykke ved det kgl. Teater (der den Gang stod meget højt), som Skuespiller. Nordmanden, den store Skuespiller, Michael Rosing, instruerede ham, og og han debuterede 1797. Men man mærkede snart, at dette var ikke hans rette Kald. Man kaldte den attenaarige Yngling »Manden med de skjulte Talenter«. Han gjorde paa den Tid Brødrene Ørsteds Bekendtskab og skildrer dem, som de paa den Tid saa ud. Ved deres, særlig H. C. Ørsteds, Hjælp, blev O. Student 1800. O. stiftede ogsaa Bekendtskab med den ældre Digter Rahbek og hans aandfulde Hustru Kamma, født Heger, med hvis Søster, Christiane Georgine Elisabeth Heger, han blev forlovet. Hun var en meget smuk Pige paa sytten Aar med store blaa Øjne, snehvid Hud, Rosenkinder og et Haar, der var saa stort, at naar hun lod det falde løst ned, kunde det aldeles skjule hende. O. fortæller, at da han første

Gang saa denne unge Pige, bandt hun en Krans af Kornblomster og gav O. den. Mange Aar efter, da hun var gaaet forud i Døden, saa Digteren paa sin Krans, og da var endnu nogle af Bladene blaa. Med Brødrene Heger, sine Svogre, omgikkes O. i varmt Venskab og ogsaa med Brødrene J. P. Mynster og O. H. Mynster (senere Biskop J. P. M. og Professor i Medicin O. H. M.), begge højtbegavede, særlig fremragende Mænd. Søslaget 2. Apr. greb ham. Studenterne dannede Frikorps og samledes under den bekendte Fysikers, Overhofmarskal A. W. Hauchs Kommando i to Batailloner, og her var ogsaa O. med, ligesom han digtede en dramatisk Situation om Slaget. Da Nordmanden Henrik Steffens (Grundtvigs Fætter) fra en Rejse i Tyskland kom til København og holdt begejstrende Forelæsninger over Schellings Filosofi og den romantiske Poesi, da fik O.s juridiske Studium Dødsstødet for ikke mere at rejse sig. Hvad O. maaske havde anet, det udtalte nu Steffens dristigt, med henrivende Veltalenhed; ogsaa over Naturfilosofi, og Goethes Værker holdt han Forelæsninger og øvede stor Indflydelse paa hele den studerende Ungdom. Hittil havde O. ikke frembragt noget af større Betydning. Nu udkom i Julen 1802 nogle Digte (»Digte 1803«); de var som et Julebud, der vakte stor Opmærksomhed, ja Begejstring, da de indeholdt »Guldhornene«, mens Hovedbestanddelen i dem var »St. Hans Aftens Spil«. Dette ungdomsfriske Digterværk giver en henrivende Afveksling af Alvor og Spøg og skildrer Dyrehavens Sommerliv, snart snertende det aandløse, spidsborgerlige Selskab og snart givende de skønneste, poesifyldte Billeder af den dejlige Natur og tillige af Mennesker, der ere i Samklang hermed. Det er Billeder saa friske, saa tiltalende og betagende, at enhver Nutidslæser føler sig fængslet og optaget heraf, skønt de ere skrevne for mere end hundrede Aar siden. Nu havde O. fundet sig selv og nu kom efterhaanden det ene Digterværk efter det andet. »Frejas Alter«, »Langelandsrejsen«, »Vaulundurs Saga« og »Aladdin«. Med ungdommelig Begejstring greb O. et af »Tusind og en Nats« skønneste Æventyr og dannede heraf et Værk, der vil bevare sit Værd, saa længe der findes en dansk Litteratur. Hans egne Livsforhold havde nogen Lighed med det skildrede. Drengen, der finder den vidunderlige Lampe, og Ringens Aand, Fantasien, der fører ham hvorhen han vil, og viser ham uudtømmelige Skatte i Digtningens Verden, hvormed han beriger sig og andre! Dertil havde han som Alad-

din nylig mistet sin Moder og som Aladdin, fundet sig en yndig Brud. At der i denne Digtning fandtes Lighedspunkter mellem denne og hans egne Vilkaar, var O. bevidst. I Begyndelsen af 1805 rejste O. med offentlig Understøttelse til Udlandet og ilede først til sin kære Steffens i Halle, der efter forgæves at have tilbudt Danmark sin Tjeneste, var bleven Professor der i Filosofi. Her omgikkes han Schleiermacher; O. kalder ham, »min Sokrates« og sig selv hans »Alcibiades«. Her skrev han sit længselsfulde Digt »Hjemve«. og sin første herlige nordiske Tragedie »Hakon Jarl«. Efter at have besøgt Berlin, hvor han traf Fichte, Alexander Humboldt og fl. a., drog han til Weimar, hvor han tilbragte flere Maaneder i Goethes Selskab, traf sammen med Wieland, drog saa til Jena og gjorde der Hegels Bekendtskab. I Dresden fandt han Brøndsted, der i længere Tid blev hans Rejsekammerat. I Dresden og Weimar digtede han sit Sörgespil »Baldur hin Gode«. Han vilde nu til Paris, men Slaget ved Jena stod paa denne Tid (14. Okt. 1806), saa der var Forvirring og Tummel paa alle Færdselsveje. Paa Vejen til Paris mødte han den landsforviste Peter Andreas Heiberg i den franske Statsmand Talleyrands Følge. I det store Bibliotek i Paris fandt han Snorre Sturlasons Norgeskrønike og Saxos Danmarks Historie og skrev Tragedierne »Palnatoke« og »Axel og Valborg«. De franske Teatre, hvor han saa Talma og Mademoiselle Mars, glædede ham meget, han traf ogsaa den forviste Malte Bruun og disputerede med ham om mangt og meget. Bruun fandt Napoleon ufejlbarlig, hvilket O. ikke gjorde. Bruun besøgte til sidst ikke O., fordi, sagde han til andre, at O. forstyrrede ham saaledes i sine Koncepter, at han behøvede hele fjorten Dage, naar han havde talt med ham, for at sætte sig ind i dem igen. Den berømte Baronesse Staël-Holstein boede i Nærheden af Paris, da Napoleon havde forbudt hende at opholde sig i selve Byen Paris. O. besøgte hende, blev vel modtaget og blev indbudt til at besøge hende, naar han kom til Schweitz. I Foraaret 1809 rejste han til Italien, hvor han i Rom boede sammen med Thorvaldsen. Da han første Gang traadte ind i Thorvaldsens Værksted, saa han en Mand, der var temmelig slet klædt, men med et regelmæssigt smukt Ansigt og smukke blaa Øjne, denne Mand betragtede O. opmærksomt, i det samme udraabte O. »Thorvaldsen«, »Oehenschläger« raabte Th., og dermed var deres Broderskab sluttet. Her i Rom digtede han sin »Correggio«. Nu havde han været halvfemte Aar borte

fra Hjemlandet og sine Kære, nu længtes han hjem til sin Brud, sin Fader og Søster. Han rejste da om Efteraaret fra Italien, tog gennem Tyskland, besøgte Goethe endnu en Gang og fandt ved sin Hjemkomst til København stor Begejstring for sine Arbejder. Hoffet og de dannede Kredse kappedes om at bringe ham Hyldest. Paa Forslag af Universitetets Patron blev O. udnævnt til Professor i Æstetik; nu ægtede han sin Forlovede Christiane Heger, hvis Fader havde mistet sin skønne Gaard ved Englændernes Bombardement. O. holdt til en Begyndelse Forelæsninger over Ewald og Schiller. 1811 udkom Digtinger, hvoriblandt det østerlandske Æventyr »Aly og Gulhyndy« og næste Aar Tragedien »Stærkodder«. Et eget Held havde O. ved Opførelsen af sine Tragedier ved den udmærkede Udførelse, der blev hans Helteroller til Del gennem den geniale Doktor Ryges Fremstilling; ogsaa for de andre Rollers Gengivelse ejede Teatret en Stab af herlige Kunstnere, der formaaede at give et levende Billede af Digterens Syner i Nordens Fortid. 1814 udkom Digtet »Helge«, indeholdende »Frodes Drapa«, »Helges Æventyr« og Tragedien »Yrsa«, og 1815 Tragedien »Hagbarth og Signe«. 1817 rejste O. i Selskab med en ung Baron atter til Udlandet, gennem Tyskland til Paris, traf sammen med flere af Tidens betydelige Mænd, skrev i Paris »Fostbrødrene« og »Hroars Saga«. 1818 kom han tilbage til København. Samme Aar udgav han »Den lille Hyrdedreng« og næste Aar »Nordens Guder«. Baggesen, der 1811 var kommen tilbage til København, havde tilladt sig at give en nedsettende Kritik af nogle, ikke her nævnte, Arbejder af O. og gav derved Anledning til en heftig Strid mellem den yngre Slægt, idet Poul Møller, Hauch, P. Hjort og Boye, m. fl. varmt tog Ordet for at forsvare O. — Tragedierne fik paa den Tid de udmærkede Fremstillere Nielsen og hans senere Hustru Jfr. Brenøe. 1829 rejste O., indbudt af nogle Venner, med sin Familie over Sundet, blev modtaget med Hyldest og i Lunds gamle Kirke, foran Højalteret, kronet med en Laurbærkrans af Digteren Tegnér. Næste Aar udkom »Trillingbrødrene fra Damask«, 1833 udgav han Tragedierne »Tordenskjold« og »Dronning Margareta« og foretog en Rejse til Norge, hvor der vist ham stor Hæder, og hvis Resultat var »Norgesrejsen«. En Tur til Fyn 1835, til hvilken han var indbudt af Fyns Guvernør, Kronprins Christian (den senere Christian den Ottende), fremkaldte Digtsamlingen »Fynsrejsen«. 1835 udkom

ogsaa Tragedien »Sokrates«. 1840 var han atter sammen med sin Ungdomsven Steffens, hvem Christian den Ottende havde indbudt til Danmark. Med Steffens, N. F. S. Grundtvig og Thorvaldsen besøgte O. Baron Stampe paa Nysø, hvor Thorvaldsen modellerede hans Buste. Næste Aar udkom »Ørvarodds Saga« og 1842 det tragiske Drama »Dina«, et glimrende Skuespil, der med Fru Heiberg i Titelrollen fik en mesterlig Udførelse. Sommeren 1843 foretog han med sin yngste Søn en Rejse til Norge, for at besøge sin gifte Datter. Næste Sommer drog han Syd paa. I Berlin viste Kongen af Preussen ham stor Ære; han var i Dresden, Prag, Wien, München o. fl. a. St. Han tog dernæst til Paris, hvor Kong Ludvig Philip indbød ham til sig, og hvor han besøgte Heine, Victor Hugo, Rothschilderne, og mange andre. Herfra hjemsendte han det smukke Heltespil »Landet fundet og forsvundet«. Over Bryssel, hvor han besøgte Kongen af Belgien, rejste han til Hamborg, hvor han saa Correggio opført. Foraaret 1845 vendte han tilbage. Næste Aar udkom Tragedien »Amleth«. 1847 foretog han sig med sin yngste Søn en Rejse til Sverige, der var et sandt Festtog. Næste Aar udkom Tragedien »Kjartan og Gudrun« og 1848 et Digt »Digtekunsten« og Romancesamlingen »Regnar Lodbrog«. Dette sidste Digtværk fra det mindeværdige Aar, der for Danmark blev Udgangspunktet for en ny Udvikling, var den gamle Digtters sidste større Arbejde. Den 14. Nov. 1849 blev der i Anledning af hans halvfjerssindstyvende Fødselsdag givet en smuk Fest for ham paa den kgl. Skydebane (ikke langt fra hans Fødested). Sange skrevne af Hauch, Heiberg, Hertz, Andersen og Paludan-Müller bleve afsungne og Taler holdte af H. C. Ørsted, Grundtvig, Madvig og Skuespiller Nielsen m. fl. Allerede 20. Jan. næste Aar døde O. Klokken 11 om Aftenen, roligt og mildt uden Smerte og med fuld Bevidsthed til det sidste. Kort før havde han ladet sin Søn forelæse sig femte Akt af sin Tragedie »Sokrates«, hvor Sokrates taler om Døden. — Han ledsagedes til sit sidste Hvilested af en uoverskuelig Menneskemængde. Paa Frederiksberg Kirkegaard er hans Grav tillige med mange af hans forudgangne Kæres. Han har selv beskrevet sit Liv indtil 1831 i »O.s Levnet I og II« og i sine »Erindringer«, der udgaves efter hans Død 1857, efter hans efterladte Manuskript. Hans Skrifter er udkomne i mange Udgaver. Hundredeaarsdagen for hans Fødsel fejredes af det kgl. Teater med en Mindefest, hvor Professor Rasmus Nielsen

holdt Mindetalen, og ved en Festforestilling («Kjartan og Gudrun»). En Statue af O., udført af Bissen, staar foran det kgl. Teater. En anden Statue, der forestiller Digteren i hans Ungdom, spadserende i sit Frederiksberg, staar i Allégade paa Frederiksberg. Vilh. Andersen: Adam Oehlschl.; Kr. Arentzen: Baggesen og Oehl.; Kr. Arentzen: Adam Oehl.; P. Hansen: Ill. d. Litteraturh.; Vald. Vedel: Studier over Guldalderen i d. Digtning; L. Schrøder: Adam Oehl. og den rom. Skole; Vilh. Andersen: Guldhornene; Olaf Hansen: Oehls Digte 1803 hundrede Aar efter; G. Brandes: Essays; Rud. Schmidt: Sex Foredrag; R. Nielsen: Adam Oehl.; N. Bøgh: Fra Oehls Kreds.

Olrik, Ole Henrik Benedictus, Maler, født 24. Maj 1830, fik 1848—51 begge Akademiets Sølvmedailler som Billedhugger,

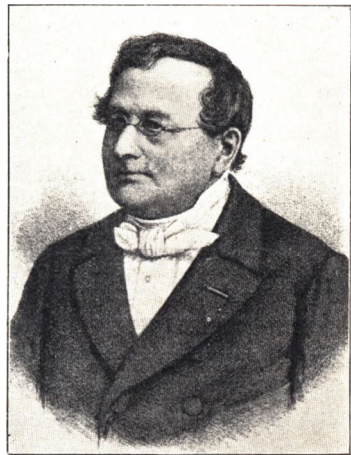
men bestemte sig paa en Udenlands rejse 1855 til Paris og Rom for Malerkunsten og har vundet et anset Navn som Portrætmaler. Som Billedhugger er han bekendt ved at have modelleret en Del af Thorvaldsen Værker i formindsket Størrelse for den kgl. Porcelænsfabrik i København. Han har tillige Fortjeneste paa Kunstindustriens og Kunstflidens Omraade ved de smagfulde Tegninger, han har udført til de forskellige Arbejder i Sølv, Porcelæn og Træ. 1871 blev han

Medlem af Akademiet. Foruden flere store Portrætgrupper har han paa Mur malet en stor Fremstilling af »Jesu Bjergprædiken«, som Alterbillede i Matthæuskirken paa Vesterbro. Af hans mindre Genrebilleder kan nævnes »En Brud pyntes af sin Veninde« (1860), som tilhører Kunstmuseet. 1883 fik O. Titel af Professor. Han døde 2. Jan. 1890. Bricka: Biogr. Leks.; Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; Aaret rundt 1890.

Olufsen, Oluf Christian, Forfatter, født 20. Jan. 1764, studerede Landøkonomi og Nationaløkonomi og blev paa disse Omraader Foregangsmand; 1815 blev han Professor ved Universitetet; men det er dog især som Forfatter af Lystspillet »Guld-

daasen«, at han mindes endnu. Denne udmærkede Komædie, der er nogenlunde ene om at udfylde Mellemrummet Holberg—J. L. Heiberg, fremkom 1793 og holdes endnu med Held paa Repertoiret; navnlig Prokurator Falsmaal er et lykkeligt Fund af Forfatteren og har aldrig — sidst i Olaf Poulsens mesterlige Fremstilling — forfejlet sin Virkning paa Tilskuerne. O. døde 19. Maj 1827.

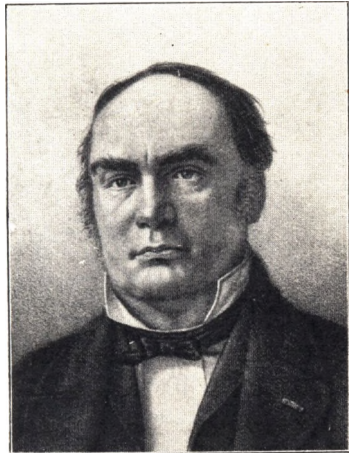
Overskou, Thomas, dramatisk Forfatter, født 11. Okt. 1798 paa Christianshavn, var Søn af en Mestersvend paa et Sukkerhus. Som Dreng fik han en meget tarvelig Undervisning. Trods Lærelyst og Lærenemhed, Iver for Læsning og Sans for den Digtning, der faldt ham i Hænde, tvang Hjemmets fattige Kaar ham til, allerede før Konfirmationen, at paatage sig Karle- og Bydrenge-tjeneste hos en Urtekræmmer; derefter kom han i Snedkerlære, men da hans Anlæg for denne Haandtering var højst mangelfulde, maatte han ogsaa forlade Snedkeriet. Forholdene saavel hos Urtekræmmeren som hos Snedkeren var omtrent lige umulige for et Barn at leve under; Urtekræmmeren var en grundfordærvet Person, og Snedkeren var vel en skikkelig Mand, men her var Hustruen en gerrig, ubarmhjertig Kvinde, der plagede Drengen paa det føleligste, uden anden Anledning end Lyst til at tyrannisere, hvor Lejlighed gaves. Nu maatte stakkels Thomas tage fat paa Rullen i sin Moders Kælder. Naar den standsede, medens en Stok blev tagen ud, for at en anden kunde blive paarullet det Tøj, der skulde tages under Behandling, opskrev han paa Papirsstumper, der laa i Vindueskarmen, Scener af den Tragedie, han vilde skrive, en Tragedie om Longobardernes Kong Alboin og hans Dronning Rosamunde. Den blev indleveret til Teatret, men selvfølgelig forkastet. For ad anden Vej at naa ind i de hellige Haller, indsendte han til Teaterdirektionen en dramaturgisk Afhandling om Ewalds »Balders Død« tillige med en Fremstilling af

sin Opfattelse af Hovedrollens rette Udførelse paa Scenen og Ansøgning om, at det maatte tillades ham at debutere som Balder. Hans Andragende blev ikke besvaret, men det unge Menneske følte ikke af den Grund sit Mod lammet; han vedblev at digte Komedier, læste Afhandlinger om Skuespil og Skuespilkunst tillige med Oversættelser af de store, fremmede Forfattere, besørgede Afskrivningsarbejde for en Jurist og kom ved dennes Hjælp i Forbindelse med Frydendahl, der hjalp ham til at blive Elev ved det kgl. Teater, og denne udmærkede Kunstner lovede at vejlede ham. Tyve Aar gl. betraadte O. Scenen den 29. Okt. 1818 ved Førsteopførelsen af »Pigen fra Heilbronn«, hvor han havde en Replik som Riddersvend. 25. Apr. 1821 fik han sin Debut som Ja. min i »Den paadigtede Galskab«, spillede Aaret efter Gottfried i »Det lykkelige Skibbrud«, senere Værten i »Gerl Westphaler« og fik 1823 Ansættelse som kgl. Skuespiller. I Løbet af en Snes Aar udførte han en Del mindre Roller, ogsaa som Dublant i en snever Vending nogle betydeligere, ialt et Par hundrede Roller. Dog naaede han aldrig at blive nogen betydelig Skuespiller, men var en jævn brugbar Kraft. 1841 tog han sin Afsked som Skuespiller. Han havde da forlængst vundet sig et agtet Navn som Forfatter og havde været en flittig Oversætter af Skuespil og Operaer. 1828 opførtes hans Lystspil »Tre Maaneder efter Brylluppet«, »Misforstaaelse paa Misforstaaelse« og »Østergade og Vestergade eller det er Nytaarsdag i Morgen«. 1831 besøgte han Paris, fra 1834 var han Medarbejder af »Dagen«, og fra 1836 overtog han Redaktionen. Efter Krigens Udbrud optraadte han anonymt med »Preussens og det tyske Forbunds Færd mod Danmark«, 1849 blev han Sceneinstruktør ved det kgl. Teater. 1850—51 udkom hans Komedier, paany gennemsete af Forfatteren (5 Bd.), der 1852 forøgedes med hans nyeste dramatiske Arbejder; af disse fortjener at fremhæves »Capriciosa«, en af ham i Forening med Arnesen forfattet Folkekomedie, og »Pak«. 1854 begyndte han sit fortjenstfulde Arbejde »Den danske Skueplads i dens Historie fra de første Spor af dansk Skuespil indtil vor Tid«, hvoraf han indtil 1866 fik fem Bind udarbejdet, der gik til 1848. Arbejdet blev fortsat med 2 Bd. af E. Collin til 1874 og af Robert Neiendam til Nutiden. 1864—65 var O. Direktør for Casino, og 1868 udgav han sin meget interessante Selvbiografi »Af mit Liv og min Tid« (1798—1873). Han døde 7. Nov. 1873. Overskou: Af mit Liv og min Tid; Erslev: Forf. Lex.; Overskou:

Den danske Skueplads; P. Hansen: Den danske Skueplads; Illustr. Tid. 1870—71, 606.

Paludan-Müller, Caspar Peter, Historiker, født 25. Jan. 1805 i Kerteminde, hvor hans Fader, senere Biskop i Aarhus J. P.-M., var Præst, blev Student fra Odense Katedralskole 1822 og 1827 teologisk Kandidat, 1829 Adjunkt og 1843 Overlærer ved den nævnte Skole, disputerede 1840 for den filosofiske Doktorgrad, fik 1852 Titel af Professor, blev næste Aar udnævnt til Rektor ved Nykøbing Katedralskole og 1872 til Prof. i Historie ved Universitetet, i hvilken Stilling han døde 1. Juni 1882. De mest bekendte af hans Skrifter er »Jens Andersen Beldenak«, »Cola de Rienzo«, »Undersøgelse om Machiavelli som Skribent«, »Grevens Fejde«, »De første Konger af den oldenborgske Slægt«. Til disse slutter sig en Række Afhandlinger over meget forskellige Emner, særlig af den danske Historie og overvejende af kritisk Art. I dem alle viser han sig som en grundig Forsker og en fremragende Kritiker. Man kan indvende at hans Kritik rummer en Del Ensidighed, og at hans Originalitet grænser til Modsigelseslyst og Forkærlighed for Paradokser; men desuagtet hævder han sin Plads som en af vore allerbetydeligste Historikere. —

Paludøn-Müller, Frederik, Broder til Caspar Peter P.-M., født 7. Febr. 1809 i Kerteminde og dimitteret fra Odense Katedralskole 1828 — det i vor Litteratur berømte Aar, da man blandt de til Universitetet kommende Studenter fandt »fire store og tolv smaa Poeter«. P.-M. blev regnet til de smaa. Et Par Aar efter udsatte Selskabet for de skønne Videnskaber en Pris for de fire bedste fædrelandske Romancer; af de indsendte Digte fandtes ingen værdige til Prisen, men P.-M.s og hans Medhjælper H. P. Holsts Bidrag omtaltes med Ros. Næste Aar udkom det romantiske Skuespil »Kærlighed ved Hoffet«, som vandt megen Opmærksomhed, der yderligere forøgedes, da Aaret efter

Digtet »Danserinden« udkom, et fra Formens som fra Handlingens Side aandfuldt Arbejde. Med »Amor og Psyche« forsøgte

P.-M. sig i den mytologiske Digtningens Verden og viste her i en endnu højere Grad sit Mesterskab i Formens Behandling. Efter i 1835 at have taget juridisk Embedseksamen udgav han den poetiske Fortælling »Zuleimas Flugt« og de fantastiske Skuespil »Eventyr i Skoven« og »Alf og Rose«, der efterfulgtes af et polemisk Digt »Trochæer og Jamber«, der var fremkaldt ved en nedsættende Anmeldelse af de sidstnævnte Arbejder.

Efter en alvorlig Sygdom, under hvilken han plejedes af en kvindelig Slægtning, Charite Borch, med hvem han efter sin Helbredelse blev gift, og som øvede en ikke ringe Indflydelse paa ham, rejste P.-M. 1838 til Syden og opholdt sig navnlig i Rom i længere Tid. Efter sin Tilbagekomst udgav han 1841 det dramatiske Digt »Venus« samt første Del af sit Livs Hovedarbejde »Adam Homo«, hvis anden Del udkom 1848. Dette ejendommelige Værk fremkom samtidigt med Heibergs »En Sjæl efter Døden« og er et af vor Litteraturs monumentale Værker, der angiver Maalestokken for Aarhundredets aandelige Udviklingstrin her i Danmark. Det er, i Lighed med Heibergs »En Sjæl efter Døden«, Idealitetens Dom over den materialistiske Aandløshed og Viljeløshed, der her udtales og fældes over den typiske Adam Homos Hoved derved, at Digteren skildrer dette Menneskes Livsvandring Trin for Trin fremad mod borgerlig Hæder og Anseelse, men samtidig mere og mere tabende det idealt menneskelige, som Livet skulde have bragt til rigere Udfoldelse. Med Aaret 1848 sluttedes »Adam Homo«, men i det nævnte bevægede Aar var Interessen for poetisk Tilegnelse mindre fremtrædende og Følelsen af Personlighedens Værd løftet af Tidens ædle Patriotisme, saa at Læserne ikke var i Stand til at tillægge en ironisk sei Adam Homo typisk Gyldighed. Almenheden forstod ikke straks, hvilket Størværk her var udført ved Klarlæggelsen af dette Livsløb, fra den lille Adams første Skridt

ved sin Moders Haand, som hendes lille uskyldige Barn, til han begravnes med al den Pomp og udvortes Hæder, som ydes ham af Konge og Folk — Baron, Gehejmeraad og Ridder af det hvide Baand, — men trods alt dette, blottet for den ringeste Gnist af den i Mennesket værende Idealitet. Efter Afslutningen af »Adam Homo« vendte P.-M. sig mod en religiøs spekulativ Retning, i Frembringelserne, »Luftskipperen og Atheisten« (1852) og i »Kalanus«, »Paradiset«, »Abels Død«, »Kain eller Vredens Barn«, »Ahasverus« og »Benedict fra Nursia og hans Amme« er denne Retning fuldt udtalt og en hel Kreds af ny Ideer fremstaaet i vor Litteratur. Det betydeligste af disse Arbejder, den dramatiske Digtning »Kalanus«, er et Modstykke til »Adam Homo«, idet det viser en Skikkelse, som forstaar at hæve sig over og overvinde Livet i Modsætning til »Adam Homo«, der lader sig udviske og opluge af Livet. Den lille Fortælling »Ungdomskilden« efterfulgtes af det store omfangsrige Arbejde »Ivar Lykkes Historie«, der er skrevet i Prosaform. Digteren har her, som i »Adam Homo«, atter givet en Skildring af Livet i Danmark i Frederik den Sjettes sidste Leveaar og den derpaa følgende Brydningstid, idet han gør Hovedpersonen til Personifikation af det danske Folks ideelle Sider. 1874 skrev han Skuespillet »Tiderne skifte«, der opførtes paa det nyopbyggede Nationalteater. P.-M. er en af det nittende Aarhundredes allerbetydeligste Forfattere. En høj sædelig Alvor, en ensom Naturs stærkt udviklede Reflektions-evne og en udpræget Formsans og Klarhed i Tanken er de særlige Grundtræk i P.-M.s Digtning. Det fremtrædende i P.-M.s Væsen som ældre Mand, var Klarhed, Mildhed og fornøjelig Munterhed, saa harmløs og elskværdig, som den kun trives paa ren klar Bund, siger hans Søstersøn Dr. med. F. Lange. — H. C. Andersen skrev under et Besøg hos Kongefamilien paa Fredensborg Slot: »Op til Slottets Have, i en af Tilbygningerne, boede min Ven Digteren Paludan Müller. Jeg saa Huslivets Lykke i hans solfyldte Stuer. Han behersker det danske Sprog, som Byron sit Modersmaal, det løftes til Musik. Hver Digtning af ham aabenbarer en dyb digterisk Sjæl. »Adam Homo«, »Dryadens Bryllup« og »Abels Død«, ville altid læses og beundres. Som Menneske har Paludan Müller noget saa naivt og godt, at man straks føler sig knyttet til ham«. Aaret før sin Død blev P.-M. udnævnt til Kommandør af Dannebrog. I Julen 1876 blev han syg; der udviklede sig

en Ansigtsrosen, som den 27. Dec. om Morgenen gjorde Ende paa hans Liv. F. Lange: Paludan-Müller; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; P. Nansen: Ill. da. Litterath.; Vilh. Andersen; Pal.-Müller; H. Martensen-Larsen: Pal.-M. og Martensen (1923). G. Brandes: Æsthetiske Studier og Danske Digtere; Nær og Fjærn, 1879; Dagbladet 26. Okt. 1884; Dannebrog 1894.

Paludan-Müller, Jens, Søn af C. P. P.-M., født 10. Marts 1836 i Odense, blev Student fra Nykøbing Skole 1855 og teologisk Kandidat 1862. Det følgende Aar fik han Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af dets historiske Prisopgave: »Gullands Forhold til Danmark og Sverige i det 14de, 15de og 16de Aarhundrede« (udg. af hans Fader efter hans Død 1865). Hans Studier afbrødes af Krigen 1864, i hvilken han faldt 6. Febr. i Kampen ved Oversø og Sankelmark.

Panum, Peter Ludvig, født 19. Dec. 1820 i Rønne, hvor hans Fader var Militærlæge, kom ved dennes Forflyttelse senere til

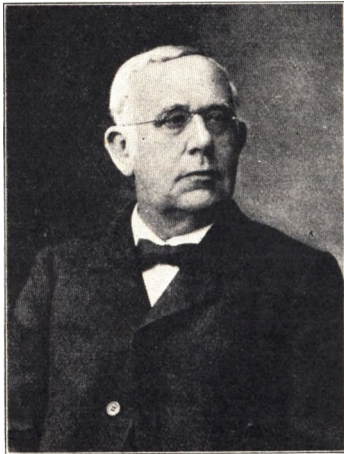
Slesvig, blev 1840 Student i Kiel og studerede først der og senere ved Universitetet i København Medicin, tog 1845 Embedseksamen. 1846 sendtes han til Færøerne for om muligt at standse en meget ondartet Mæslingeepidemi, hvoraf han gav en Beskrivelse, der vakte megen Opmærksomhed i den medicinske Verden. 1850 blev han sendt til Bandholm og derefter til Korsør for at behandle de her udbrudte Koleræpidemier. Han havde i flere Aar særlig lagt sig

efter Fysiologien, og da han 1851 fik offentlig Understøttelse til en længere Udenlandsrejse for at gøre Studier, valgte han denne Videnskab. 1853 blev han hjemkaldt og blev ansat som Professor i Fysiologi, medicinsk Kemi og almindelig Patologi ved Kiels Universitet, hvor han i elleve Aar udfoldede en særdeles betydelig Virksomhed som Lærer og Videnskabsmand. Han offentliggjorde i dette Tidsrum en Række betydelige Arbejder, lige udmærkede ved Grundighed og klar skarp Kritik;

af disse kan fremhæves hans klassiske Arbejde om den kapillære Emboli og de dermed i Forbindelse staaende Undersøgelser over den septiske Emboli og Pyamien, tillige hans Arbejder over Transfusionen, forskellige Afsnit af Blodets Fysiologi og Patologi, Misdannelsernes Oprindelse, Dobbeltsynet o. fl. a. Fordreven fra Kiel under Krigen 1863—64 kom P. til København og blev 1864 Professor i Fysiologi ved Universitetet, hvor han ikke alene virkede ivrig for en Omformning af det fysiologiske Studium, hvorved Eksperimentalfysiologien og den fysiologiske Kemi kom til deres Ret, men tillige arbejdede for og fik gennemført en Reform af hele den medicinske Undervisning. Ogsaa i det praktiske Liv søgte P. at skaffe Fysiologien Indflydelse; særlig kan i denne Henseende nævnes hans Bestræbelse for Gennemførelsen af en mere rationel Ernæring, der til Dels støttedes af de Arbejder over Stofskiftet, som udførtes i det af ham dertil indrettede Laboratorium, dels af ham selv, dels af Elever, dels af begge Parter i Forening. Til Brug ved Undervisningen udgav han sin store »Haandbog i Menneskets Physiologi«. Den store internationale lægevidenskabelige Kongres, der 1884 afholdtes her i København, og hvis Iværksættelse væsentlig skyldtes ham, valgte ham til sin Præsident. Kort Tid efter viste der sig hos ham Symptomer paa en Hjertesygdom, der den 2. Maj 1885 endte hans Liv, ved en pludselig Død. Erslev: Forf. Lex.; Carøe og Selmer: Den danske Lægestand; Illustr. Tid. XIX, 962; Nutiden 1884, 406 Tilskueren 1885; Ugeskr. for Læger, 4 R. XI; Bibl. for Læger 6 R. XV; Hosp. Tid. 3 R. III; Hygieja 1885, 508; Nord. med. Arkiv XVIII, 24; J. Petersen; Koleraepidemierne; Bricka: Biogr. Leks.

Paulsen, Adam Frederik Wivet, Fysiker, født i Nyborg 2. Jan. 1833, var først Skriver i Indenrigsministeriet, blev Student 1859, tog Magisterkonferens i Fysik 1866, ansattes derefter 1873 som Lærer ved Metropolitanskolen i København, hvilken Stilling han beklædte, indtil han 1884 blev Bestyrer af det meteorologiske Institut, ved hvilket der under hans Ledelse er paa-begyndt en Række systematisk udførte Maalinger af Vandstanden til Bestemmelse af Ebbe og Flod i vore Farvande samt Oprettelsen af et magnetisk Observatorium. Han var 1882—83 Chef for den danske, internationale magneto-meteorologiske Ekspedition til Godthaab, hvis Resultater ere nedlagte i »Obser-

vations faites à Godthaab« (1886), der tillige omhandler alle de i Grønland, paa Vest- og Østkysten gjorde Iagttagelser over meteorologiske, nautiske og magnetiske Forhold samt over Nordlys, med Hensyn til hvilke sidste det blev paavist, hvad senere er bekræftet ved andre Maalinger, at Nordlysene i Nordlysbæltet findes i alle mulige Højder, saa at Processen, der fremkalder dette Fænomen, i disse Egne gaar i lodrette Retninger. P. har desuden af videnskabelige Arbejder skrevet om magnetiske Maalinger 1884 og om Nordlysmaalinger tillige med en populær Haandbog »Naturkræfterne« og Lærebog i Optik,

samt forskellige Afhandlinger i »Tidsskrift for Physik og Chemi«, af hvilket han i nogle Aar var Medudgiver. 1888 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab. Han døde 11. Jan. 1907. Bricka: Biogr. Leksik.

Petersen, Peter Christian Julius, Matematiker, født 16. Juni 1839, efter 1871 Docent ved polyteknisk Anstalt og 1887 Professor ved Universitetet. Denne genialt udstyrede Forfatter naaede ikke det fulde Udbytte af sine eminenteste Evner, hvad nu Grunden var, men hans »Methoder og Theorier« samt »De algebraiske Ligningers Theori« naaede dog at blive europæisk kendte. Sin største Betydning fik han ved sine udmærkede Lærebøger, som aabner helt nye Veje for Undervisningen i Matematik herhjemme. Han døde 5. Aug. 1910.

Phister, Joachim Ludvig, kgl. Skuespiller, født i København 23. Maj 1807. Faderen var Førstelærer ved Nicolai Skole i København, senere Klokker ved Helliggejstes Kirke. Hans Hustru, født Zahrtmann, var et Mønster paa en dygtig Husmoder, der med rig Kærlighed og Omhu omfattede sine ti Børn. L. P. var det fjerde Barn i Rækken. Han gik i Efterslægtes Skole. — Han havde af en Kammerat faaet at vide, at Antoine Bournonville paa Hofteatret holdt en Danseskole,

og dennes Herligheder havde fristet P. saa stærkt, at det var Drengens mest brændende Ønske at deltage heri. Hans Moder og Broder havde meget herimod, men Faderen mente, at Drengen skulde have Lov at følge sin Lyst. Faderen har sikkert set, at Drengen var i Besiddelse af dramatiske Anlæg, hvad han selv ejede. Drengen havde efter sin Fader arvet Evnen til at kunne efterligne Folks ejendommelige Talesæt, han talte ypperligt sjællandsk Bondedialekt. Faderen tog ham saa en Dag ved Haanden og gik med ham til Hofteatret og indmeldte ham i Antoine Bournonvilles Danseskole.

Fra Efterslægten medbragte han gode Skolekundskaber, lidt Tysk og Fransk, var lærenem og meget opvakt og havde af sin Broder Fritz lært sig en vis Anstand i Optræden, hvorfor den gamle Balletmester fandt stort Behag i Drengen, der tillige med hans egen to Aar ældre Søn, August Bournonville, var de mest fremragende Elever i Skolen. Nu skulde der paa det kgl. Teater opføres Thaarups »Høstgildet«, og dertil skulde der bruges to Børn til nogle Barneroller, disse blev altid taget af Danseskolens Elever, og til den ene valgtes P.; han skulde synge et Vers og blev sendt op til Syngemester Zinck for at blive prøvet paa Syngeskolen. »Kan du synge?« spurgte Zinck. — Jo, det kunde han nok. — »Lad mig høre, hvad Du kan«. Drengen sang da for ham, hvad han havde hørt paa Teatret og hjemme. »Du er jo en brilliant Dreng«, udrød Zinck, »Du synger jo som en hel Karl«. — Saaledes førte Tilfældet P. et stort Skridt fremad mod den Bane, der skulde blive hans Livsopgave. Til en af Prøverne paa det nævnte Stykke mødte Forfatteren. Da P. havde sunget sit Vers, klappede Thaarup ham paa Hovedet og sagde: »Du har en dejlig Røst, min Dreng; men Du stod jo, som om Du var oppe til Eksamen!« »Ja, jeg kan ikke, naar de andre ser paa mig,« svarede Drengen, »men det skal nok komme om Aftenen«. Saa kom Aftenen 15. Maj 1819. Huset var udsolgt, Kong Frederik den Sjette med hele den kongelige Familie

var til Stede i Kongelogen. Nu kom Øjeblikket, da Drengen skulde synge sit Vers. Han traadte frejdigt frem og sang med paafaldende Kraft og Begejstring og ægte sjællandsk Dialekt:

Endnu kan jeg kun Ploven køre
 Og maa i Skole gaa,
 Men Landsoldat det vil jeg være,
 Og Eksercitsen lære.
 Saa skal jeg engang Værget føre
 Og under Frederiks Fane staa,
 I Freden skal jeg Ploven køre,
 I Fejde Danmarks Fjender slaa.

Ved Slutningslinien trak han med stor Besvær Sabelen af Skeden og forsøgte at svinge den. Tilskuerne klappede, og fra Hofparkettet hørte man en Røst, der højt udbrød. »Det var da Satan til Dreng«. Det var Kommandør Sølling. — Thaarup kom, da Akten var ude, op paa Scenen og klappede smilende Drengen paa Kinden, idet han sagde. »Du er jo en stor Skuespiller. Ja, Du havde Ret; det kom om Aftenen!« Mod al Dattidens Etikette ved Kongebesøg tiljubede Publikum Drengen sit Bifald. Efter denne første Optræden forberedtes hans Overgang til Skuespillet, og han fik nu Lindgreen til Instruktør. Flere af Skuespillets Dreng- og Pageroller tildeltes ham, og han medvirkede for første Gang i en Holbergsk Komædie 9. Marts 1821. Da han var til Stede paa Teatret tidlig og silde og hørte og saa alt, hvad der fremstilledes, og havde en Hukommelse, der var ligesaa stærk, som hans Opfattelsesevne var skarp, kunde han med kort Varsel overtage en og anden Rolle under Sygdom eller andet Forfald. Ved denne Tjenstivrighed havde P. i en Alder af 21 Aar et hundrede og nitten Roller at se tilbage paa. Han fik da Ansættelse paa tre Aar, med trehundrede Rigsdalers aarlig Gage. Lindgreens udmærkede Instruktion kom særlig P. til gode i det holbergske Repertoire. Lindgreen vilde gøre en stor Kunstner af ham, men gøre det langsomt. Det var klart for de kyndige, at Skuepladsen i P. havde vundet en Holbergfremstiller af første Rang, selv om det var Fremtiden forbeholdt at faa Syn for hans enestaaende eminente Evner i fuld Udstrækning. Han blev, efter at de store Holberg-Fortolkere vare døde, deres ypperste, uforlignelige Arvtager. Efterhaanden fik P. et meget betydeligt Repertoire, baade af fremmede og nationale dramatiske Værker samt i Vaudevillerne. Den sjældne Forening af sjældne Evner

lod ham straks finde det bestemmende Karaktertræk ved enhver Rolle. Ved sin uendelige Flid og ihærdige Energi i Forbindelse med en usædvanlig Hukommelse naaede han at udføre sekshundrede og treoghalvtredsindstyve Roller — et Antal, der sikkert ikke kan opvises Mage til i Verden. Hvad der særlig tillige støttede ham, var hans Stemmes Bøjelighed, der lod ham tale alle vort Lands Dialekter, som ogsaa hans Evne til at opfatte Nuancerne i fremmede Sprog. Hans fine Øre, hans musikalske Naturel og hans musikalske Dannelse hans høje Basstemme, der, skønt den ikke var meget stærk, dog var særdeles velklingende, lod ham finde Anvendelse i Syngespillet, ja endogsaa i Operaen, hvor han har fejret store Triumfer, da de professionelle Sangere manglede hans emnente dramatiske Talent, hvorfor Publikum ofte besøgte Operaforestillinger for at se og høre P. — P. foretog flere Rejser som udøvende Kunstner, saavel i Danmark som i Norge, og overalt blev han modtagen med Begejstring. 1861 fik han Titel af Instruktør, 1873 af Professor. Han optraadte sidste Gang 21. Maj 1873, men spillede dog atter som Gæst 1884 ved Holbergs Jubelfest og ved sin Hustrus halvhundredeaarige Jubilæum 10. Apr. 1885. P. var første Gang gift med Oehlen-schlägers Datter, der døde 1835, 24 Aar gl. Anden Gang ægtede han Christiane Holst 28. Okt. 1839, hun debuterede 1835 som Agathe i »Jægerbruden« og fik ikke faa Sangpartier, men døde 29. Marts 1841. Tredie Gang ægtede han 1846 daværende kgl. Skuespillerinde Louise Petersen. P. døde 15. Sept. 1896. Overskou: Den danske Skueplads; P. Hansen: Den danske Skueplads; Zinck: J. L. Phister; E. Brandes: Dansk Skuespil-kunst; Illustr. Tid. VIII, 269. XIII, 645; XIV, 329; Nær og Fjern III, 79; G. Brandes: Kritiker og Portræter; Bricka: Biogr. Leks.

Phister, Louise Amalie Petrine, født Petersen, født i København 21. Jan. 1816 i et tarveligt Hjem. Moderen var Enke, og for at hjælpe paa Hjemmets Finanser og samtidig tilfredsstille den Lyst til Scenen, der var vaagnet hos hende, uden at hun dog besad nogen Indsigt i Skuespilkunst eller Kendskab til Teater-væsen, henvendte Louise Petersen, der var atten Aar gl., sig ved det kgl. Teaters Syngeskole for at faa sine musikalske Evner prø-vede. Det var særlig sin Stemme, hun mente at kunne faa Anven-delse for. Men da Syngemester Siboni fandt, at Stemmen ikke

var stor nok, men mente at finde Anlæg for Skuespillet, formaaede han Skuespillerparret Nielsen til at tage sig af

hende, hvilket de med Beredvillighed gjorde. Til hendes Debut, der fandt Sted 10. Apr. 1835 valgtes Forpagterkonen Anna i et tyskfransk Lystspil »Fornuftgiftermaalet«. Phister, der paa Grund af sin Hustrus for kort siden indtrufne Død for en Tid var fritagen for Teatertjeneste, anmodedes om, for Debutantindens Skyld, at medvirke som hendes Medspiller og derved støtte hende, og da han havde overværet nogle af Prøverne, erklærede han sig villig hertil.

Da Debutaftenen kom, og den skurende Lyd hørtes, der tilkendegav, at Tæppet gik op, blev Debutantinden saa betaget, idet hun skulde ind paa Scenen, at hun i sin fuldkomne Forvirring sagde — »Tusind Tak, men jeg har betænkt mig, jeg vil ikke til Teatret!« — »Er De fra Forstanden?« tordnede Phister, »Paa Øjeblikket ind med Dem!«, og et kraftigt Tag i Armen førte hende fra Kulissen ind paa Scenen. Hendes Betagethed og Kampen for at overvinde den gav hendes Replikker en pudsigt Betoning, der satte Publikum i god Stemning, saa at hun, da hun senere med Tydelighed kunde lægge sit tørre Lune for Dagen, vandt en fuldkommen Sejr. Det var klart, at hendes Anlæg og Talent henviste hende til et ganske bestemt Rollefag, hendes livlige Mimik, den rappe Sikkerhed i hendes Tale og hendes kvikke, kønne Skikkelse egnede sig fortrinligt for de holbergske Perniller og dermed beslægtede Skikkelser. Allerede Aaret efter sin Debut, udførte hun Jansines Rolle i »Sparekassen«; dette klynkende Eksemplar af en forlovet Pige udførte hun med et Humør, der rev alle med sig; nogle Uger efter udførte hun Opvartningspigen Lene i »Capriciosa«, og Forfatteren roser hende for kækt Lune og elskværdig Overgivenhed. I sine Fremstillinger af Holbergs Perniller naaede hun et sandt Mesterskab, og hendes Udførelse af Mette i Wessels »Kærlighed uden Strømper« har givet hende fortjent Navnkundighed for den Maade, paa hvilken hun gennemførte

den i en gravalvorlig Stil. I sine ældre Aar gav hun Kobbersmedmadamen i »Genboerne«, særdeles fornøjeligt især sang hun Visen om »Søren, der stod paa Post«. — Ved sit 50 Aars Jubilæum fik hun Fortjenstmedaillen i Guld. Hun optraadte sidste Gang 1901 paa Casino som Tetentia i »Den forvandlede Brudgom«. Hun døde 12. Jan. 1914.

Ploug, Parmo Carl, Politiker og Digter, født 29. Okt. 1813 i Kolding, blev Student 1829. Han studerede nogen Tid Filologi, men Bevægelsen efter Julirevolutionen gjorde ham til Politiker. I de akademiske Kredse, som han tilhørte med Liv og Sjæl, og i hvilke han snart overtog en Leders Rolle, blev han en varm og altid slagfærdig Forkæmper for Frihed, Danskhed og politisk Tilslutning til de nordiske Brødreriger. I de tre Aar (1833—36) P. var Alumnus paa Regensen, blev hans første Studentersange til, og det Ungdomsmod og den Aand, de vare et Udtryk for, besjælede Livet i den gamle Bygning. Han paa-virkede Studenterne i Retning af politisk Frihed og Nordens Enhed saa stærkt, at Konsistorium i Begyndelsen af 1839 fandt sig foranlediget til at ophæve den syv Aar tidligere stiftede Læseforening. I Studenterforeningen kunde det unge sprudlende Liv ikke komme til Orde; her følte de Unge sig hemmede af de ældre, for en stor Del Embedsmænd, der bevarede konservative Anskuelser. Da Foreningen 1835 flyttede fra den gamle Gaard i Boldhusgade til et elegant Lokale ved Holmens Kanal (nu Landmandsbankens Ejendom), antog Tilværelsen en selskabelig Klubs forfinede Former, indenfor hvilken de Yngre hverken havde Raad eller Erfaring til at trives. 1839 stiftedes den akademiske Læseforening, sædvanlig kaldet »Akademikum«, af P. og Meningsfæller. Her følte den nye Studenteraand sig hjemme, her kunde den politiske Opposition uhindret tage Ordet. P. skrev i Slutningen af Trediverne og Begyndelsen af Fyrreerne sine kaade Studenterkomedier, de saakaldte »Atel-

laner« under Pseudonymet »Poul Rytter« — Al denne ligesaa muntre som hensynsløse Digtning var født af Øjeblikket og tilhører derfor kun dette, ikke Litteraturen. Men uden Betydning i litterær Henseende er den derfor ikke, den var Førløber for Hostrups første Sangspil, o. s. v., thi her, som der, er Opgaven den kækt at tage Dagens mere eller mindre brændende Spørgsmaal frem og stille Studenterverdenen paa den ene og Rigdommens storborgerlige Fornemhed og spidsborgerlige Bornethed paa den anden Side. Adskillige af P.s Sange, skrevne til disse Lejlighedsstykker er blevet Litteraturens Eje, for saavidt som de ere blevne almindelige Studentervisere, saaledes »Regensen hedder for Ingenting ej Gaarden ved Taarnets Fod«, »Vort Liv er viet til Bog og Pen«, »Vi er en liden, men modig Hær«, samt Skandinavismens Program Sang, »Længe var Nordens herlige Stamme«, som første Gang lød 7. Febr. 1842 i den politiske Allegori »Kærlighed under Karantæne«. I December var P. en af de fem Deputerede, som Studenterne sendte til Christian den Ottende med en Adresse for at bede om en fri Forfatning. Denne Adresse var et interessant Aktstykke, hvori Mænd som H. Hage, M. Hammerich, A. F. Krieger, D. G. Monrad, Rasmus Nielsen o. fl. a. havde Del. P. var ogsaa 1843 Leder af det første Studentertog til Upsala, til hvilket han digtede Sangen: »Unge Genbyrds Liv i Norden«, ligesom han siden tog betydningsfuld Del i Ledelsen af alle de senere Tog og i alle andre Studenterforhold. I Maj 1841 blev han Redaktør af »Fædrelandet« (indtil 1881), og som en uforfærdet Talsmand var han Oppositionens stadige Ordfører for politisk Frihed, Sønderjyllands Danskhed og Nordens Enhed. Paa den grundlovgivende Rigsforsamling hørte han udpræget til den frisindede Side, særlig i Valgrets-Spørgsmaalet, men kom snart efter i Strid med Bondevennerne for deres Optræden i de nationale Spørgsmaal. P. var 1854—57 Folketingsmand, og fra 1859 havde han Sæde i Landstinget (dels Viceformand fra 1884). Krigen 1864 bragte P. de tungeste Skuffelser, idet hele Slesvig tabtes, og Forventningen om Sverrigs og Norges Hjælp udeblev. P. rejste selv i Marts til Christiania for at paavirke Stemningen. I de første Aar efter 1866 var han Fører for et Mellemparti i Landstinget, men alt som Venstres Magt voksede, gik han længere over til Højre, saa at han fra 1874 aabent opgav sit tidligere Krav paa parlamentarisk Styrelse; 1884 blev han Formand for Højres Arbejder- og Vælgerforening

i København. — P.s Digte ere Udtryk for de samme Ideer, der gør sig gældende i hans politiske Liv. Færelandet med dets historiske Minder og dets Fremtidshaab er det, han stadig besynger, ofte i en stærkt bevæget Stil, undertiden med et noget retorisk Snit. Den største Del af disse Digte skylder en eller anden ydre Lejlighed deres Tilblivelse, og medens enkelte af dem vakte stor Opmærksomhed ved deres Fremkomst, var det dog først, da de 1861 udkom i en samlet, flere Gange oplagt Udgave (der 1869—1883 efterfulgtes af Supplementsbind), at P. indtog sin berettigede Plads i Litteraturen som en selvstændig og indenfor sit Omraade betydelig Digter. 1877 blev han Æresdoktor i Lund. P. døde 27. Okt. 1894. Hans Buste staar udenfor Studentereforeningen.

Poulsen, Christian Emil, Skuespiller, født 9. Juli 1842, studerede først i 7 Aar Filologi, men besluttede sig derpaa til at blive Skuespiller og debuterede 1867 paa det kgl. Teater som Erasmus Montanus. Han viste snart sine Evners Alsidighed i et stort Repertoire, der omfattede Elskere, »Karakterer«, Helte, Skurke og komiske Figurer. Allerede inden den tidligere, deklamerende Kunsts sidste store Repræsentant, Vilhelm Wiehe, havde trukket sig tilbage fra Scenen beherskede P. denne som dens første Kraft, og sammen med sin Adoptivbroder, Olaf P., gav han i næsten en Menneskealder den sceniske Kunst i Danmark sit Præg. Han udførte ca. 250 Roller, blandt hvilke i Flæng her kan nævnes Bisp Nikolas i »Kongsemnerne«, Bertran de Born, Ambrosius, Tartuffe, Prins Henrik i »Henrik IV«, Jean de France, Rodger i »Den forvandlede Konge«, Hertugen af Septmonts i »Den Fremmede«, Helmer i »Et Dukkehjem« og Ekdal i »Vildanden«. En ondartet Aarebetændelse i Benene hemmede den store Kunstner i hans sidste Leveaar, og han maatte forlade Scenen 1900; en Tid virkede han endnu sammen med sin Hustru, Anna P., født Næser, som Oplæser af klassisk Digtning, baaret frem af hans skønne Sølvstemme, indtil han døde 8. Juni 1911. Hans Hustru har i sine Erindringer givet et ypperligt Billede af ham

som Menneske, Svigersønnen C. Behrent har udgivet hans Biografi.

Poulsen, Olaf Rye, Skuespiller, født 26. Apr. 1849, debuterede 1867, samme Aften som Adoptivbroderen Emil P., som Jakob i »Erasmus Montanus«. Han var uddannet af Phister og arvede efterhaanden dennes Rollefag. I Løbet af faa Aar modnedes han til at blive den bærende Kraft i Komedien, og maaske har Danmarks Scene aldrig ejet en frodigere komisk Evne. P. S. Lune, Opfindsomhed og Forvandlings-evne syntes i en lang Række Aar udtømmelig. Især i Holbergs, Heibergs og Hostrups Komedier skabte han en Række uforglemmelige Figurer, men ogsaa i det nyere Repertoire

blev han de dramatiske Digtene en uvurderlig Støtte; saaledes som Etatsraaden i »En Skandale«, gamle Ekdal i »Vildanden«, Lechat i »Forretning er Forretning« o. s. v. Ogsaa i Syngestykket, ja selv i Operetten blev hans rige Evner taget i Brug. Gennem 50 Aar beherskede han det kgl. Teaters Scene som dets absolut første Komiker. 1917 tog han Afsked med en Række Forestillinger, der viste Omfanget af hans Geni, og 26. Marts 1923 døde han. I den Villa, han i Fredensborg beboede, er nu indrettet et O. P.-Museum. V. Østergaard: O. P.

Rafn, Carl Christian, Oldforsker, født 16. Jan. 1795 paa Brahesborg paa Fyn, blev Student fra Odense Skole 1814, tog juridisk Eksamen 1816 og samme Aar Officerseksamen (med Udmærkelse), var fra 1820 Lærer ved Landkadetakademiet og 1821—23 tillige ansat ved Universitetsbiblioteket, blev 1825 Dr. phil., fik 1826 Titel af Professor, blev 1830 Dr. juris, 1839 Etatsraad og døde 20. Okt. 1864 som Konferensraad. Han har fra sin Ungdom beskæftiget sig med Studiet af Islandsk, begyndte sin Virksomhed i den Retning med Udgivelsen af en Samling af det gamle Nordens mytiske og romantiske Sagaer i dansk Oversættelse og oprettede 1825 »det nordiske Oldskriftselskab«, der fra 1828 hed det kgl. Oldskriftselskab. Som Selskabets Sekretær udfoldede han en omfattende Virksomhed, ligesom

han forestod Udgivelsen af Selskabets Skrifter. Han viste i denne Stilling en overvældende Arbejdsdygtighed, praktisk Sans og Forretningsdygtighed. Ved at knytte udenlandske rige Medlemmer til Selskabet skaffede han det en stadig voksende Kapital, hvorved han opnaaede at kunne udgive Rækker af Sagaer, Tidsskrifter samt Ordbøger tillige med pragtfuldt udstyrede Værker, hvori alt indenfor Oldnordisk, saavel i Henseende til Litteratur som ogsaa til historiske Spørgsmaal samledes og belystes. Berømttest blev hans 1837 udgivne »Antiquitates Americanæ«, som var det Skrift, der henledte Udlandets Opmærksomhed paa Nordboernes Opdagelse af Amerika i det tiende Aarhundrede. Særdeles fortjenstfuldt var ogsaa »Grønlands historiske Mindesmærker«, der indeholder udtømmende Oplysninger om den nordiske Befolkning i Grønland fra Landets Kolonisation i Slutningen af det tiende Aarh. til Nordboernes Uddøen i det femtende Aarhundrede. Ved R.s Død havde Oldskriftselskabet ialt udgivet hundrede Bind. Som administrativt Talent og Leder af videnskabelig Udgivervirksomhed har R. sin største Betydning. 1818 grundlagde han et Stiftsbibliotek for Island. Erslev: Forf. Lex.; Aarbøger for nord. Oldkynd. 1866 og 1875; B. Grøndal: Breve fra og til C. C. R.; Steenstrup: Historie-skrivningen i Danm. i d. 19. Aarh.

Rahbek, Knud Lyne, født 18. Dec. 1760 i København. Faderen, Søn af en velhavende Bonde i en Landsby i Ringkøbing Amt, fra hvilken Slægten havde Navn, var bleven Skriversvend i Ringkøbing og endte som Toldskriver og Toldinspektør i København. Moderen døde, førend Knud Lyne fyldte sit første Aar. I sit tolvte Aar kom han i Herlufsholms Skoles Mesterlektie under en dygtig Rektor, og inden han endnu havde fyldt sit femtende Aar, blev han Student og udmærkedes ved Eksamen. Han læste nu videre, men gav sig dog ogsaa meget af med de skønne Videnskaber; han læste Racine og Goethes »Werther«.

der havde megen Indflydelse paa ham. Efter at have taget anden Eksamen underkastede han sig lidt over 16 Aar gl. — samme

Dag som P. A. Heiberg — den nylig indførte store filologiske Eksamen. Nu begyndte R. at høre teologiske og dernæst i lang Tid juridiske Forelæsninger. Til sidst maatte næsten alt andet vige for den moderne Litteratur, særlig tyske Romaner og Skuespil. Klublivet tog ogsaa meget af hans Tid, og Teatret fængslede ham nu i høj Grad. 1779 skrev han anonymt »Breve fra en gammel Skuespiller til hans Søn«, som fremstillede Nødvendigheden af, at der hos Skuespillerne fandtes Menneske-

værd foruden Kunstnerværd, og som viste, hvilken høj Betydning Skuespilleren havde som Dydens Tolk og Talsmand. Kun lidt over nitten Aar gl. fik han sit tørste originale Skuespil opført paa det kgl. Teater. Stykket hed »Den unge Darby«. Faderen fik ham nu til at rejse udenlands, da han frygtede, at han alt for meget skulde fjerne sig fra videnskabelig Virksomhed og derved gaa tabt af en fast Stilling. R. rejste først til Kiel, dernæst over Leipzig til Prag, Wien, München og Mannheim (i Wien traf han den store tyske Skuespiller Schröder). I Mannheim opførtes et af ham skrevet tysk Efterspil, »Den Fortrolige«; her indgik han Venskab med Iffland (tysk Skuespiller og Teaterdigter). Herfra tog han til Paris, hvor han kun optoges af Teatret, besøgte atter Mannheim og vendte saa tilbage til København, skønt han halvt havde besluttet at blive i Tyskland og søge sig en Stilling som tysk Teaterdigter og Skuespiller. Faderen vilde nu have ham anbragt ved Toldvæsenet, men han begyndte paa sit sædvanlige Liv. Han fortsatte sin Skribentgerning, optoges i Drejers Klub og i det norske Selskab. Han udgav nu det første Bind af sine »Prosaiske Forsøg«, hvis Fortællinger er noget af det bedste, han har skrevet. Han begyndte med Pram Maanedskriftet »Minerva«, der øvede en ikke ringe Indflydelse paa Datiden, og hvori R. skrev den maanedlige historisk-

politiske Oversigt. 1787 bosatte han sig i det gennem ham og hans Hustru senere saa berømte Bakkehus. 1788 holdt han de første æstetiske Forelæsninger, der er holdt i Danmark; disse vandt stort Bifald. Samme Aar arvede R. en større Kapital, der satte ham i Stand til at betale sin Gæld og atter gøre en Udenlandsrejse, paa hvilken han gæstede Schrøder og Iffland og atter tænkte paa at slaa sig til Ro i Tyskland. Han vendte dog tilbage og blev næste Aar Professor i Æstetik ved Københavns Universitet. 1791 begyndte han Ugebladet, »Den danske Tilskuer«, der indeholdt Artikler om Politik, Litteratur, Sæderne og Dagens Begivenheder i en snart alvorlig og snart spøgende Form. 1794 udgav han »Poetiske Forsøg« og »Samlede Digte«, hvori en Del af hans Selskabs- og Drikkeviser ere af blivende Værd. 1796 forlovede han sig med Karen Margrete Heger (Datter af Landsoverretsassessor Heger), som han ægtede 1798. — En Anke i »den danske Tilskuer« for 1798 fremkaldte en skarp Kancelliskrivelse til R., der bragte ham til at tage sin Afsked som Professor; han gav sig derfor til at være Lærer ved et anset Institut. 1791—1804 udgav han »Dansk Læsebog og Exempelsamling til de lærde Skolers Brug« foruden flere andre lignende Arbejder, deriblandt et udmærket lille Skrift »Om den danske Stil«. 1804—14 kom 4 Bd. »Samlede Fortællinger« samt »Holbergs udvalgte Skrifter« i 21 Bind (han udgav ligeledes Samsøe, Tullin, Brd. Trøjel, Riber, P. A. Heiberg, Thaarup og Pram). 1805 realiseredes en af hans Ungdomsdrømme, ved at den kgl. dramatiske Skole blev oprettet, og han fik Ansættelse derved, sammen med Rosing. Senere blev han Medlem af den kgl. Teaterdirektion. 1809—13 udkom hans »Samlede Skuespil«, af hvilke »Sommeren paa Landet eller det københavnske Landliv« og de fædrelandshistoriske Dramaer »Anna Colbjørnsen«, »Frederik den Anden i Ditmarsken« og »Hans Rostgaard« ere af Værd. 1809 skrev han »Om Skuespillerkunsten«. 1811—14 udgav han i Forening med Abrahamson og Nyerup »Udvalgte danske Viser fra Middelalderen«. 1815—17 kom »Holberg som

Lystspildigter«, et Værk af Værd og Betydning. 1816 indtraadte han atter i sin Stilling ved Universitetet som Professor, særlig i dansk Sprog og Litteratur. 1819—21 udgav han to Bind »Nordiske Fortællinger«, i hvilke der fandtes oversat Brudstykker af islandske Sagaer. 1827 skrev han i Anledning af det kgl. Teaters hundreedaarige Jubilæum »Bidrag til den danske Skueplads Historie i dens første Aarhundrede«. 1824—29 udgav han »Erindringer af mit Liv« i fem Bind, der naa til 1801, en Bog, der ganske vist indeholder værdifulde Bidrag til Samtidens Historie, men fremstillet i en tung, trættende og bred Form, med Undtagelse af Afsnittet om hans Hustrus Død. Sommeren 1825 højtideligholdt Studentereforeningen den ejendommelige og elskelige Oldings halvtredsindstyveaarige Studenterejubilæum og gjorde ham til Æresmedlem. — Ved Fru Kamma Rahbeks Død 21. Jan. 1829 opløstes det berømte Bakkehus, til hvis Berømmelse hun ikke mindst havde bidraget ved sin Aandfuldhed, sit Vid, sine mange Kundskaber og Færdigheder, sin (trods Nerveridelser og anden Sygdom) store Munterhed og Kvikhed. Her i dette Hus samledes alt, hvad der i den dannede Verden havde Betydning i Retning af Aand, skønt denne Bolig den største Tid af Aaret var saa at sige utilgængelig paa Grund af Vejens Ufarbarhed. I Regn og Tøvejr dannede den en jævn Müdderpøl, hvori de Vejfarende vare udsatte for at blive hængende, men lykkedes det at overvinde Vejens Snavs og Mørke, da var alt glemmt, naar de Besøgende traadte ind i den lune, lyse Stue, modtaget af Vært og Værtinde med den varmeste Velkomsthilsen og bænket om Fruens udmærkede og udsøgte Aftensbord, hvor Skæmt og Alvor tillige med heftige Disputer om et eller andet Emne af særlig Interesse lød i det forunderlige Bakkehussprog, der næsten var uforstaaeligt, endog for de af Venerne, der ikke hørte til den aller intimeste Kreds. Bakkehuset er nu omdannet til Museum, hvis Hovedopgave er at bevare Bakkehuset og de deri indrettede Rahbekske Mindestuer i værdig Stand og derigennem give et Tids- og Stedsbillede af Bakkehusets Glanstid. — R. døde 22. Apr. 1830. K. L. Rahbek: Erindringer af mit Liv; Erslev: Forf. Lex.; Oehlschlägers Erindringer; J. K. Høst: Erindringer om mig og mine Samtidige; P. C. Zahle: K. L. R. og hans Samtid; F. Barfod: K. L. R.; P. Hansen: Ill. da. Litterat.h.; Thiele: Erindringer fra Bakkehuset; Mynster: Meddelelser om mit Levnet.

Rask, Rasmus Christian Nielsen, Sprogforsker, født 22. Nov. 1787. Søn af en fattig Skræder i Brændekilde ved Odense. Da man tidlig paa Egnen blev opmærksom paa Drengens Begavelse, fik man ham anbragt ved Odense lærde Skole, hvor han kastede sig over Studiet af islandsk Sprog og Litteratur. Da han var blevet Student, fortsatte han med en saadan Flid og Iver sit Sprogstudium, at det nedbrød hans ikke synderlig stærke Konstitution og lagde Grunden til den Sygdom, hvoraf han alt for tidlig bortreves. 1811 udkom hans »Vejledning til det islandske eller gamle nordiske Sprog«, og samme Aar besvarede han en Prisopgave, Videnskabernes Selskab havde stillet, og ved denne Besvarelse grundlægger han den sammenlignende Sprogforskning. 1813—15 opholdt R. sig paa Island, og derfor udkom hans Arbejde først 1818, efter at Tyskeren Bopp havde offentliggjort Undersøgelser, der gaar i samme Retning som R.s. Begge har faaet Æren for Grundlæggelsen af sammenlignende Sprogforskning, men Prioriteten er R.s. Den geniale Maade, hvorpaa R. først af alle har opfattet og forklaret Sprogenes Væsen gennem deres Grammatik, har gjort hans Navn og Arbejde verdensberømt. I Danmark var man nu blevet klar over hans Betydning, og han fik Understøttelse til en Rejse, der varede i 7 Aar, fra 1816 til 1823; den gik over Stockholm og Rusland til Persien og Indien, hvor han vilde opsøge Kilderne til de ariske Sprogformer. Paa Rejsen blev han syg og gennemgik store legemlige og sjælelige Lidelser, en Tid synes han endog at have lidt under Anfald af Forfølgelsesvanvid; Sygdommen var en begyndende Brystsyege. Han indsamlede en Mængde indiske Haandskrifter, navnlig i Pali-Sproget, men paa Tilbagereisen fra Ceylon over Trankebar led han Skibbrud, og den Pengesum, han maatte udbede sig af den danske Stat for at naa hjem, betalte han tilbage ved at skænke Biblioteket alle sine Manuskripter. Mærkværdig nok blev R. ikke, hvad han med Rette havde ventet, udnævnt til Professor ved sin Hjemkomst, og denne Tilside-sættelse forbitrede hans sidste Dage og fremskyndede hans

Død. Rejsens store Udbytte lod han foreløbig ligge og kastede sig ind i en ret ufrugtbar Strid om Reglerne for dansk Retsskrivning. Et Tilbud om Ansættelse i Edinburgh afviste han med de Ord: »Sit Fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette«. Endelig 1831 kom hans Udnævnelse til Professor, men da var det for sent; han døde 14. Nov. 1832. Paa hans Grav har man rejst ham et Monument (ligesom i hans Fødeby) med det ovennævnte Ord af ham, der virker saa meget mere rørende, som Fædrelandet utvivlsomt ingenlunde ydede sin store Søn Retfærdighed.

Recke, Ernst Frederik Vilhelm von der, Forfatter, født 14. Aug. 1848, debuterede som Forfatter 1873 med det romantiske Skuespil »Bertran de Born«, som gjorde stor Lykke og fortjener det ved sine skønne Vers og sin sikre dramatiske Opbygning. Det næste Værk af ham, »Kong Liuvigild og hans Sønner« (1878) gjorde ikke Lykke, skønt eller fordi det betegner et Fremskridt i Karaktertegning og Idé. Skuffelsen affødte R.s Mesterværk, den korte Tragedie »Archilochos«. Det nationale Skuespil »Knud og Magnus« blev afvist af Teatrets Ledelse, og R. kastede sig nu over Studiet af dansk Metrik, hvoraf fremgik det store Værk »Principperne for den danske Verskunst« (1881). Efter dettes Fuldførelse vakttes han til ny dramatisk Virksomhed ved det nye Dagmartheaters Fremkomst, og en Række Skuespil, opførte og uopførte, fulgte nu: »Hertuginde af Burgund«, »Dronning Eigra«, »Det lukkede Land«, »Kejser Michael«, »Kong Ortuni«, »Spoleto Blomst«. Foruden disse Skuespil har R. udgivet syv Digtsamlinger, der viser ham som en fremragende Versekunstner og Lyriker. Endelig maa han nævnes som en Mester i Oversættelsens svære Kunst. R. er den sidste betydelige Romantiker i Danmark. Med mandig Konsekvens og ridderlig Stædighed har han hævdet Guldalderens Traditioner i en Tid, der paa mange Maader stillede sig fjendtlig til dem; han har af den Grund ikke vundet tilnærmelsesvis den Paaskønnelse, han fortjener.

Reinhardt, Johannes Theodor, født 3. Dec. 1816, var Professor og Inspektør ved det kgl. naturhistoriske (nu Universitetets geologiske) Museum samt Docent i Zoologien ved den polytechniske Lærestalt og Universitetet. R. deltog i Korvetten »Galatheas« Jordomsejling 1845—47 og foretog paa denne sær-

deles betydelige zoologiske Indsamlinger, men forlod Ekspeditionen paa dens Tilbagerejse i Rio, for at gøre en Rejse ind i Brasilien, hvorhen han igen senere rejste to Gange (1850—52 og 1854—56), og hvorfra han medbragte betydelige Samlinger. R. var en lærd og indsigtfuld Zoolog. Hans litterære Virksomhed har særlig beskæftiget sig med Hvirveldyrene, saavel de nordiske som Brasiliens. Han døde 23. Okt. 1882. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Reventlow, Johan Ludvig, født 28. Apr. 1751; arvede Baronet Brahetrolleborg og opgav sin Embedsstilling, for helt at ofre sig for sit Gods. Han gjorde overordentlig meget for sine Bønder, hvis Hoveri han ophævede 1787, og ligesom sin Broder for Almueundervisningen; Oprettelsen af Seminariet paa Brahetrolleborg 1794 skyldes væsentlig ham. Han døde 1. Marts 1801. 14. Sept. 1888 rejstes der ham en Mindestøtte paa Brahetrolleborg af Egnens Beboere. — Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreis; J. Larsen: Bidrag til d. danske Folkeskoles Hist.; Bricka: Biogr. Leks.

Richardt, Christian Ernst, født i København 25. Maj 1831, blev Student 1848 fra Borgerdydskolen, ved hvilken han senere kom til at virke som Lærer, og hvor Bestyreren, M. Hammerich, øvede Indflydelse paa ham ved sin gennemdannede Personlighed og sin litterære og kunstneriske Smag. R. ægtede senere en Datter af Hammerich. R. tog som Student levende Del i det da frodig blomstrende Studentertiliv, skrev 1851 Studenterkomedien »Deklarationen«, som senere blev optaget i det kgl. Teaters Repertoire. R. blev snart en yndet Forfatter af Studentervisere og Festsange. Med en fin musikalsk Form og et Øre for virkningsfuldt Ordvalg og Orddannelser og et ægte dansk Lune, der gør sig gældende paa en egen stilfærdig Maade vandt R. snart en selvstændig Plads i den danske Litteratur. De Digtsamlinger, han fra Tid til anden udgav, blev modtaget og tilegnet med Varme. Han udsendte 1860 »Smaadigte«, 1864 »Nyere Digte«, 1868 »Texter og Toner«, 1874 »Billeder og Sange« og 1878 »Halvhundrede Digte«,

1880 »Kantater og Digte«, 1884 »Vaar og Høst« og 1891 »Blandede Digte«. R. søgte og fik det Anckerske Rejselegat og foretog i Slutningen af Tredserne en Rejse til Orienten, der gav Anledning til Digtsamlingen »Det hellige Land«, Dagbog og Digte, hvilke sidste er skrevet over religiøse Motiver. Særlig har R. Øje for Naturlivets stille Virken og forstaar at aflokke det en aandelig Side. Med Lethed og Kærlighed forstaar han ogsaa at sætte sig ind i Barnesjælens Tankesæt og i dens Maade at udtrykke sig paa. Ved sin fine udprægede musikalske Sans har R. vist sig som en Mester i at forme Kantater, hvad enten det gælder at anslaa den muntre Tone, som ved Studenterforeningsbygningens Indvielse, eller tolke Alvoren; denne Evne er ved forskellige Lejligheder anvendt, saaledes ved Universitetsfesten 1874 og Udstillingens Aabningsfest 1888. En endnu mere sammensat Opgave fik han Lejlighed til at øve, ved for sin Ven, Komponisten P. Heise, over Hauchs »Marsk Stig« som Grundlag at skrive Teksten til dennes Opera »Drot og Marsk«, en Tekst, der er i fuld Besiddelse af digterisk Værd, hvilket ellers ikke altid kan siges at være Tilfældet med Operatekster. — R., der 1857 havde taget teologisk Embedseksamen, var i nogle Aar Forstander for en Højskole ved Køge, blev derefter Præst i Storeheddinge, senere i Ørsted paa Fyn og fra 1886 Præst i Vemmetofte. Han døde 18. Dec. 1892. Sjællands Bispearkivs Vita-Bog; G. Brandes: Æsthetiske Studier; Kirkebladet 1893; A. Sørensen: Studenter-sangforeningen; Lund: Studenterforeningens Hist.; Illustr. Tid. 1876 og 1893; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansens Litteraturh.

Rimestad, Christian Vilhelm, Politiker, født 17. Jan. 1816, var Bestyrer af Borgerdydskolen 1846—53, optraadte tidlig som udpræget demokratisk Politiker, men opnaaede først Valg til Rigsdagen 1854 (København 8). Det var dog især som Redaktør af »Dagstelegraf«, senere »Nationaltidende«, og som Formand for »Arbejderforeningen af 1860«, at han fik Betydning og Indflydelse paa den politiske og sociale Udvikling i Danmark. Det var en klar Forstaaelse af, hvor vigtig Oplysning og Kultur var, hvis de arbejdende Klasser skulde naa frem til Indflydelse, der laa til Grund for hans Planer. Han holdt Foredrag, skabte et Bibliotek, ordnede Fællesrejser til Udlandet o. s. v. Hvad Grundtvig og Kold var for Bondestanden, vilde R. være for Arbejderklassen, og det maa beklages, at den senere opstaaede Socialisme ikke tilstrækkelig forstod at vurdere hans Ideer og Gerning i det hele;

hertil bidrog vel, at han som Politiker i sine senere Aar mere og mere nærmede sig Højre af Hensyn til Forsvarssagen, medens han oprindelig havde staaet Bondevennerne nær. Han døde 11. Aug. 1879.

Rink, Hinrich Johannes, Geograf, født 26. Aug. 1819, studerede Kemi og var med paa Korvetten »Galateas« Jordomsejling som Geolog. 1847 beskrev han sine Iagttagelser paa Nikobarøerne i et omfangsrigt Værk. Dog er det som Grønlands første store Geograf, at han har vundet sit Ry. Fra 1848—52 opholdt han sig i Nordgrønland, og 1851 var han traadt i den grønlandske Handelse Tjeneste. 1858—68 var han Inspektør over Sydgrønland. 1871 blev han Direktør for den grønlandske Handel. Ingen anden Mand, naar undtages Hans Egede, har haft den Betydning for vort nordligste Biland og dets Beboere som R. Hans Hovedværk »Grønland, geografisk og statistisk beskrevet« (1852—57) er kendt i alle Lande, der interesserer sig for arktisk Geografi, og Eskimoerne mindes endnu med Taknemlighed R.s utrættelige Iver for at være dem til Nytte og Velsignelse. Han døde 15. Dec. 1893.

Roed, Jørgen Pedersen, født 13. Jan. 1808 i Ringsted; bestemte sig tidlig til at blive Maler, og han viste sig i en Alder af 20 Aar, som en selvstændig Kunstner. Han yndede især at fremstille Billeder af Dagliglivet, saaledes som i »Afskeden paa Toldboden«, der er et fortrinligt Billede, malet 1835, som vakte megen Opmærksomhed og blev købt af Kunstforeningen. I Aarene 1835—37 beskæftigede Kunstneren sig særlig med at male ældre dansk Arkitektur og udstillede ypperlige Billeder fra Roskilde, Frederiksberg og Ribe; to af disse — »Parti af Frederiksborg Slotsgaard med Karusselporten« og »Det indvendige af Ribe Domkirke« blev præmierede og købt af Kunstforeningen. Nu begyndte han at radere og udførte i Aarenes Løb flere meget smukke Blade. R. havde siden 1835 søgt Rejsestipendium, men først efter indtrængende Anbefaling af Akademiet tildeltes det ham 1837. Han forlod nu

Fædrelandet for over Tyskland at rejse til Italien; under sit Ophold her blev han stærkt tiltalt af Rafael og udførte en

fortræffelig Kopi efter »Marias Kroning« af denne Mester, tilhørende Vatikanets Samling. I denne Tid malede han nogle Altertavler til danske Kirker. 1842 vendte han hjem til Danmark, giftede sig kort efter og virkede nu i nogle Aar væsentlig som Portrætmaler; under sin lange Virksomhed som saadan har han gjort sig fortjent til at kaldes en af sin Tids solideste og fortjenstfuldeste Portrætkunstnere. Han har malet Portrætter af en Række betydelige og bekendte Mænd, hvoraf

skal nævnes H. V. Bissen, J. C. Drewsen, Biskop Jens Paludan-Müller, Konferensraad Jonas Collin, Adam Oehlenschläger, Professor T. O. Lange, J. S. Welhaven, A. Munch, Komponisten H. Rung, Malerne Lundbye, Sonne, Skovgaard, Küchler, J. L. Jensen og Marstrand. Sit eget Portræt malede R. flere Gange. R. har i en livfuld og smuk Buste af sin Hustru, ogsaa forsøgt sig som Billedhugger. Stille og roligt er Kunstnerens Liv hengledet, indtil den store Sorg samte ham, at Døden berøvede ham hans eneste Søn, den unge højtbegavede Maler Holger Peter Roed. — En Datter af den gamle Kunstner ægtede 1864 den svenske Forfatter C. Nyblom. Fru Nyblom, født Roed, er ogsaa optraadt som Forfatterinde, baade i sit Hjemland og i Sverige. R., som 1862 var blevet Professor ved Akademiet, tog sin Afsked 1867, blev Etatsraad og døde 9. Aug. 1888. Lange: Nutidskunst; Weilbach: Nyt Kunstnerleksk.; Bricka: Biogr. Leks.

Rosenberg, Carl Frederik Vilhelm Mathildus, født 2. Jan. 1829 i Skanderborg. Faderen var Major i Vejkorpset Gottfried R. og Moderen Sophie Christine Elisabeth Dahlén. Efter at have nydt privat Undervisning optoges han i Viborg Latinskole, hvor Rektoren F. C. Olsen fremelskede og nærede den unge R.s litterære Interesser. R. blev Student 1846, Cand. jur. 1854, 1858

Kancellist og 1863 Fuldmægtig i Kirke- og Undervisningsministeriet. Hans levende Interesse for litterær Virksomhed fjernede ham fra Embedsvejen, hvorfor han 1866 forlod denne. Allerede 1850 besvarede han Universitetets Prisspørgsmaal om »Digteren Bellmans poetiske Ejenommelighed«. 1860 udgav han en »Illustreret Verdenshistorie« med særlig Hensyn paa Kulturens Historie, 1861 skrev han en Afhandling om »Rolandskvadet«, hvorved han vandt Doktorgraden. I de betydeligste og mest ansete af Datidens Tidsskrifter skrev han en Mængde udmærkede Afhandlinger og

Anmeldelser af skandinavisk og fremmet Litteratur. R. var en ædelt anlagt Natur, varmt begejstret for alle ideelle Værdier, hvorfor han i 1864 følte sig stærkt greben af Danmarks Ulykker. Med Iver og Begejstring deltog han i Løbet af en Række Aar i Drøftelsen af de politiske Spørgsmaal; i Bladet »Fædrelandet« skrev han en omfattende Fremstilling af »Den politiske Skandinavisme«, var Medstifter af nordisk Samfund, forfattede en Række »Blade til Menigmand fra danske Skandinaver«, som gik over til at blive »Ugeskrift for Menigmand«. Faa har som han virket for den nordiske Enheds Tanke, begrundet paa indbyrdes Kendskab mellem Nordens Folk og deres Aandsslægtskab, i hvilken han saa en Støtte for Danmarks Fremtid. Den ledende Tanke i R.s nationale Arbejde var en Sammenslutning af de nordiske Folk og Bestræbelsen for at vække en ægte, paa Sandhed bygget stærk Nationalfølelse hos Folket. Hans glødende Frisind følte sig dog i høj Grad skuffet af den politiske Udvikling herhjemme, og han trak sig mismodig og bitter tilbage, fordi Venstre ikke vilde gøre Forsvarssagen til sin Opgave, som R. omfattede med brændende Begejstring. Han var ligeledes en varm Talsmand for Islændernes politiske Selvstændighed som et Led af de nordiske Folk. 1871 besøgte han Island under Tusindaarsfesten. Foruden flere folkelige Skrifter, som »Danmark i 1848«, »Gustav Adolf«, »Træk af Livet paa Island i Fristatstiden« udarbejdede han en aandfuld Fremstilling af »Nord-

boernes Aandsliv«, som dog ikke naaede sin Fuldendelse. Ogsaa til ældre nordisk Metrik har R. ydet udmærkede Bidrag i »Nordisk Universitets Tidsskrift« og »Letterstedtske Tidsskrift«, 1884 fik han Ansættelse ved Universitetet som Docent i nordisk Sprog og Litteratur. Han døde den 3. Dec. 1885. Universitets-progr. 1861; Illustr. Tid. 1885; Bricka: Biogr. Leks.

Rosenkilde, Adolf Marius, født 16. Febr. 1816, Skuespiller, Søn af foregaaende, debuterede 29. Marts 1837 paa det kgl.

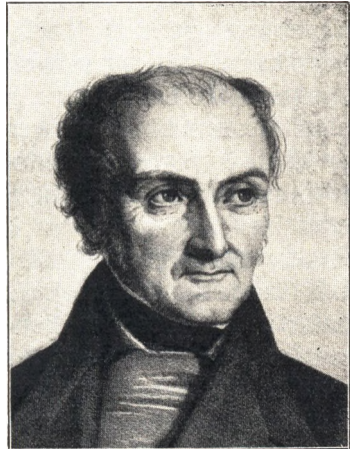
Teater som Ludvig Thostrup i »Østergade og Vestergade«, men forlod snart efter Teatret for at søge en større Virksomhed paa Scenen i Christiania. Her udviklede han sig til en fortrinlig komisk Skuespiller. Blev for 1850—55 engageret til Casinos Teater i København og derefter atter 1856 paa det kgl. Teater som »Jacob von Thybo«, hvor han ved sit rige Lune, sin udmærkede Karakterfremstilling, sin skarpe Opfattelse hævede sig til en Kunstner af første Rang. Han er

ogsaa med Held optraadt som Forfatter, og hans humoristiske Arbejder deriblandt Fortællingerne »Anders Tikøb« og »En gammel Æbleskive« o. fl. er under Titlen »Mellem Soranerne« udgivne i to Bind (1872). Han optraadte for sidste Gang 23. Febr. 1881 som Poirier i »Hr. Poirier og hans Svigersøn« og døde 14. Okt 1882. — Hans Hustru

Rosenkilde, Anna Kirstine, f. Paasche, født 25. Febr. 1825 i København, optraadte som ung Pige paa Teatret i Christiania. Sammen med sin Mand blev hun 1850 engageret til Casino, hvor hun debuterede 6. Nov. s. A. som Sigrid i »Til Sæters«, og ved sit elskværdige Spil og sin smukke Sangstemme var hun Primadonna, indtil hun ved Udgangen af Sæsonen 1854—55 fulgte sin Mand til Hofteatret, hvor de begge for en Sæson var i Virksomhed. Herfra blev hun engageret til det kgl. Teater, paa hvilket hun optraadte som »Cendrillon«. Man havde i hende haabet at faa en god Kraft til Syngestykket, men da hendes Stemmemidler snart tabte sig, blev hendes Virksomhed her kun af ringe Betydning. Hun døde 28. Maj 1885. — Overskou: Den danske Skuepl.; Ude og Hjemme

II 121; E. Brandes: Dansk Skuespilkunst; Borchsenius: Hjemlige Interiører; Illustr. Tid. IX 43, XXIV 41; I. W. Sødring: Erindringer; Bournonville: Efterladte Skrifter; Nutiden VII 31 og IX 355.

Rosenkilde, Christen Niemand, Skuespiller, født 8. Jan. 1786 i Slagelse, fra hvis lærde Skole han dimitteredes til Universitetet. Han hørte, siger han selv, til de »aange« Mennesker, som Farverenken Madam Møller samlede om sig i sit Hus paa Vestergade. Denne Enke var Tante til Brødrene Ørsted og havde unge Studerende som Kostgængere i sit Hus; hun var fra Slagelse, og to Studenter derfra havde altid frit Bord hos hende. R. blev en af dem, og her traf han altsaa Ørstederne og Oehlschlæger, uden at komme disse ældre Akademikere nærmere. Hvorledes hans første Studenteraar er forløbne i København, vides der ikke meget om, smaat har det været for den fattige Student, hvorfor han forlod Hovedstaden og tog til Jylland til en Huslærerplads i Nærheden af Aarhus. Under et Besøg i denne By lærte han at kende en ung Pige, Jomfru Maren Christensen, med hvem han forlovede og giftede sig. Hun var en Datter af en velhavende Købmand i Aarhus, men denne Mands Gaard brændte, og hans Skib brændte, saa at hans Datter stod som en fattig Pige. R. giftede sig, tog sin Hustrus Moder og Søster i sit Hus, opnaaede ved sit store musikalske Talent en Plads som Kantor, først ved Klostret, siden ved Aarhus Domkirke. Han var ogsaa i Besiddelse af en prægtig Tenorstemme, og paa Grund af disse Talenter stod den dannede og velhavende aarhussianske Befolknings Huse aabne for den livlige Kantor med det sprudlende Lune. I nogle af disse Huse dyrkedes Musiken med levende Interesse og nobel Kunstforstand, og paa »Apothekerens Loft« gaves der sceniske Fremstillinger, arrangerede af R. Da Prins Christian Frederik 1814 landede i Aarhus efter sit Nederlag i Norge, gav Selskabet en Forestilling til hans Underholdning.

Den kunstforstandige Prins lagde straks Mærke til R.s Talent for scenisk Kunst og opfordrede ham til at søge Ansættelse ved det kgl. Teater. Det var ganske efter Rosenkildes Smag og Lyst; han tog nogen Tid efter til København uden at indvi nogen i sin Plan, fik i Okt. 1815 Ansættelse ved det kgl. Teater og flyttede kort efter med Kone og Børn, Svigermoder og Svigerinde til Hovedstaden. Prins Christian havde nærmest haft Lejlighed til at beundre R.s komiske Talent, men ved Teatret lagde man nærmest Vægt paa hans ualmindelige høje, klare Brysttenor med dens bløde Toner og rørende Klang, og da Syngespillet's Tenorpartier sædvanligvis er Elskerroller, blev R. uden Hensyn til sit markerede Ansigt, sin utrolige Spinkelhed og kantede Figur, anvendt i det erotiske Fag. Den 19. Marts 1816 debuterede R. i Syngestykket »De tre Galninger«, og Aaret efter blev han ansat som kgl. Skuespiller. Det blev ham dog meget vanskeligt at bryde sig en Bane, da Teatret ikke vilde eller kunde se, at hans Begavelse laa i en anden Retning. Han udførte de Roller, der blev ham tildelt, aldeles fuldkomment i musikalsk Henseende; at det øvrige ikke fik den rette Karakter, maatte tillægges Bestyrelsen. Endelig tillodes det R. at forsøge sig i en Rolle, der gav Lejlighed til at vise Talent for det komiske; dette skete ikke for at føje R., men nærmest for at denne Rolle skulde bevise ham Uopnaaeligheden af hans Ønske. Figuren, han skulde fremstille, var en jovial selvtilfreds Fraadser. Man skulde synes, at han maatte mangle alle Betingelser herfor, men R. mente, at nu maatte det briste eller bære, da han jo umuligt vedblivende kunde gaa og vente paa at tages i Brug. Da han Forestillingsaftenen stod og saa fra sit Paaklædningsværelse ned i Kanalen, fo'r den Tanke igennem ham (siger han selv): »Havde Du nu ikke Kone og Børn, saa var det nok det bedste, du kunde gøre, at springe derned«. Rollen var tidligere udført af en af Teatrets største Kunstnere (Knudsen), Publikum's Yndling. Under Stykkets Gang tabte R. sit Lommelærklæde, og da han paa Grund af den stærke Vattering ikke kunde bøje sig og tage det op med Haanden, tog han det med sin Stok og gjorde dette med en saa pudsig Bevægelse, at Publikum brød ud i en Latter saa uvilkaarlig og smittende, at det var, som om en Fortryllelse var hævet; nu fulgte man hans Spil med Velvillie og Bifald, saa at endog Chefen for Styrelsen maatte indrømme Præstationens Værd. Efterhaanden vandt R. nu mere og mere Terræn i Publikum's Gunst og i de Styrendes

Anerkendelse. Ved Vaudevillens Fremkomst paa vor Scene fik Rosenkilde Lejlighed til at skabe Mesterstykker i Fremstillingskunst, der til alle Tider vil staa som mønstergyldige Typer paa scenisk Kunst. Hans Mortensen i »Aprilsnarrene«, Trop i »Re-scensenten og Dyret«, Michel Perrin i »Michel Perrin« og Vielgeschrey i »Den Stundesløse« hører til hans ypperste Frembringelser. Han var i Besiddelse af et stilfærdigt dybt og rigt Lune, der undertiden gav sig Luft i de snurrigste Paafund, forenet med en slaaende Naturlighed, Inderlighed i Følelsen og en sjælden Elskværdighed. Disse Egenskaber gjorde ham i mere end et halvt Aarhundrede til en af Scenens mest udmærkede fremragende Skikkelser, der til sin sidste Optræden virkede med usvækket Kraft. Han døde efter et kort Sygeleje 12. Nov. 1861. R. har oversat og bearbejdet flere dramatiske Arbejder og skrevet de to originale Arbejder »Vennernes Fest« og »Den dramatiske Skræder«. I en Række af Aar udgav han »Brevduen« (et humoristisk Blad) og var i nogen Tid Medredaktør af »Københavns Morgenblad«. Hans efterladte Skrifter udgaves af P. Hansen. Erslev: Forf. Lex.; Overskou: Den danske Skueplads; P. Hansen: Den danske Skuepl.; Ude og Hjemme I 391; I. W. Sødring: Erindringer; Bournonville: Mit Teaterliv; Bille: 20 Aars Journalistik; Ryge: Critisk Sammenlign.; Bricka: Biogr. Leks.

Rosing, Johanne Cathrine, født Olsen, var en Vægters Datter, blev født i København 2. Juni 1756 og havde i Barneaarene gennemgaaet Teatrets Danseskole. Som syttenaarig ung Pige var hun en fin, spinkel Skikkelse, blondhaaret med nogle store dybe Øjne, en noget svag Stemme og en egen alfeagtig Ynde hvilende over hele sin Person. Dertil var hun udrustet med levende Fantasi; det var Naturens uforvanskede Røst, der gav sig til Kende gennem hendes Stemme, og hendes hele Fremtræden og ædle Anstand gjorde hende især udmærket egnet til at virke i Tragedien; senere gik hun over til Mødrenes Rolle, som hun med sin egne Inderlighed og kvindelige Adel udførte mesterlig. I halvhundrede Aar virkede hun ved Teatret som Skuespillerinde og Instruktice og optraadte sidste Gang som Jutta i »Niels Ebbesen« 18. Dec. 1823. Sine sidste Leveaar tilbragte hun paa Fredensborg og bevarede indtil en høj Alder en mærkelig Aands- og Legemsfriskhed. Hun døde 15. Jan. 1853 og naaede altsaa en Alder af syv og halvfemsindstyre Aar. — En Datter af Kunstnerparret R. var siden 1802 en ypperlig Kunstnerinde, men døde

allerede 1811. En anden Datter blev Moder til Brødrene Wiehe. Mindeblomster paa M. R.s Grav; Erslev: Forf. Lex.; Hist. Arch. 1869. I, 140; Museum 1895, I, 81; Overskou: Den danske Skueplads; P. Hansen: Den danske Skueplads; Ill. Tid. XXII, 42. — Gift med

Rosing, Michael, kgl. Skuespiller, født 19. Febr. 1756 i Røros i Norge, blev Student 1775, men forlod snart Studeringerne

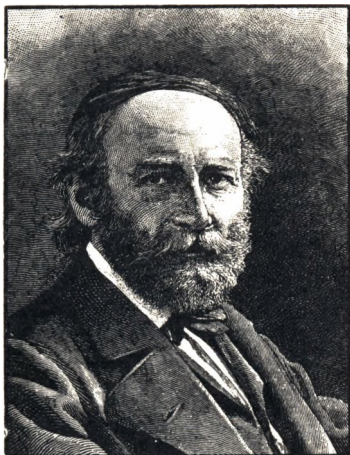

og tog Ansættelse ved det kgl. Teater, hvor han debuterede 6. Okt. 1777. I Besiddelse af en dyb poetisk Natur, levende Følelse, ren Smag og stor Begejstring for sin Kunst og dertil udrustet med et skønt, ædelt Ydre, steg han snart i Publikums Yndest og udviklede hurtig de fortrinlige Anlæg, han var i Besiddelse af. Han var den, der gav Tragediefremstillingen en ny Karakter; i Stedet for den unaturlige Svulst lagde han nu Sandhed, ædel Natur, Varme og Høj-

hed i Replikfremsigelsen. R. søgte efter Teaterchefens, Kammerherre Warnstedts Tilskyndelse Rejseunderstøttelse og opnaaede ogsaa at faa den sammen med Skuespiller Preisler og Saaby; de rejste da i Fællesskab for at faa et fyldigere Udbytte af det sete og oplevede. Efter at være hjemvendt fra Udenlandsrejsen blev han 1788 udnævnt til Instruktør ved Teatret; 1804 stiftede han med Rahbek den dramatiske Skole, der aabnedes paa Hofteatret 11. Maj 1806. I de sidste ti Aar af sit Liv betraadte han, paa Grund af Gigtsygdом, kun Scenen et Par Gange og døde 12. Okt. 1818. Han var af Kongen bleven udnævnt til Ridder af Dannebrog, en Hædersbevisning, der ikke tidligere var bleven nogen dansk Skuespiller til Del.

Rump, Christian Gotfred, Landskabsmaler, født 8. Dec. 1816 i Hillerød, kom 1831 til Kunstakademiet i København. Faderen, hvis Slægt havde hjemme i Rusland, var kommen til Hillerød og havde nedsat sig der som Glarmester og ægtet en dansk Pige. Da hans førstefødte voksede til og en Dag af-

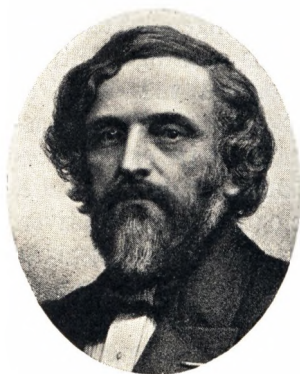
ridse med Kridt paa Gulvet, de Billeder, der var malede paa Rullegardinerne, haabede Faderen, at der i Sønnen fandtes det Talent for Kunst, som han selv mente at have ejet, men paa Grund af Forholdenes Ugunst ikke havde faaet udviklet. R. rykkede efter to Aars Ophold ved Akademiet op i Modelskolen og arbejdede ogsaa under J. L. Lunds Vejledning. Sin Læretid gennemgik han flittig og samvittighedsfuldt, men uden at opnaa nogen Medaille eller Udmærkelse, hvilket var til stor Sorg for hans Fader. Han maatte nu forlade Akademiet, og Faderen ophørte at støtte ham. Nu

fulgte en Række Aar, hvor han led Savn og Skuffelser. Han vilde være Figurmaler, men naaede ikke at bryde igennem som saadan. Hans paa Charlottenborgudstillingen udstillede Debutarbejde-Portræt af hans Søster blev der næppe lagt Mærke til, og hans næste Billede »Anna Colbjørnsen anholdes af svenske Dragoner«, mødte en meget nedsættende Kritik. Dog havde han den Trøst, at Prof. Høyen tog ham i Forsvar. R. udstillede nu vekselvis Figurbilleder og mindre Landskaber, men efter i 1842 at have malet en Altertavle, »Fremstillingen i Templet«, blev det ham klart, at Landskabet var hans egentlige Felt, og efter at han først havde vakt Opmærksomhed ved »Parti af Egnen ved Himmelbjerget«, for hvilket han fik Udstillingsmedaille 1849, gjorde han Landskabsmaleriet til sin Hovedopgave. Det var nærmest sin Fødeegns Skønheder, han dyrkede, men ogsaa i andre af Landets Egne søgte og fandt han Motiver. I Østjylland og i Vendsyssel uddannede han sig til Frifultsmaler i Ordets omfattende Betydning. Det gik klarere og klarere op for ham, at skal det naas at fængsle Naturen paa Lærredet, maa det ske med den umiddelbart for Øje. At male store Kunstværker færdige i det Fri er en vanskelig Opgave, det fordrer en betydelig Energi, da Naturen ofte gør haard Modstand ved sin skiftende, ustadige Vekslen i Lysvirkning, ved Blæst og Regn, ved Støv og Insekter, der sætter sig i den vaade Farve, og meget mere, men R. gav ikke tabt, derfor ejer hans Billeder Frisk-

hed og en slaaende Natursandhed. Han var i sin Tid den eneste Landskabsmaler, der løste sine Opgaver saaledes, han lod sig endogsaa opføre en Art Telt eller Skur, der kunde skærme for Sol og Regn. Nu har mange af de yngre Kunstnere fulgt denne Metode. R. har malet Billeder fra Sverrig og Norge, og efter at have faaet Rejsestipendium (Akademiets store) søgte han til Schweiz og Italien og medbragte herfra et Billede fra »Canale grande i Venedig«, og et fra »Ariccia«. Tre Somre tilbragte han paa Bregentved hos Lehnsgreve Moltke og maledede for denne foruden et venetiansk Kanalparti og et Schweizerlandskab, de fire store Billeder, der kan betegnes som R.s Hovedværker, kaldet de fire Aarstider. »Skovparti i Løvspringstiden«, »Lummervarm Sommerdag ved en Skovdam«, »Skovparti paa en klar Eftermiddag kort før Løvfaldet« og »Vintermorgen efter Rimfrost«. Disse Billeder hører til R.s skønneste ejendommelige Frembringelser. Om R.s private Liv er der ikke meget at sige; han blev Medlem af Akademiet 1866, giftede sig to Aar senere med en Datter af Præsten Spang; fik 1874 Titel af Professor. Han havde fra sin Ungdom lidt af en Hjertesygdom, denne Lidelse endte hans Liv 25. Maj 1880. S. Müller: Nyere dansk Malerkunst; Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.

Rung, Henrik, Komponist, født 31. Marts 1807 i København, kom 1816 til Næstved, hvor han fik lidt Undervisning

i Violin og Guitar. Det sidste Instrument synes han at have haft Forkærlighed for, thi han naaede senere i København at behandle det virtuosmæssigt, hvorved han vandt en Velynder i Teaterchefen Overhofmarskal Hauch, der fik ham ansat som Elev paa Kontrabas i det kgl. Kapel og 1834 forfremmet til Kapelmusikus. Organist Heger og navnlig Prof. L. Zinck var hans Lærere i Musikteori, og Weyse eftersaa af og til hans Arbejder. 1837 traadte han frem for

Offentligheden som Komponist til Dramaet »Svend Dyrings Hus«, der vakte saa stor Opsigt, at han samme Aar fik Stipendium til en Udenlandsrejse, der varede i tre Aar. I Italien syslede han ivrig med den gammelitalienske kirkelige og verdslige Musik;

i Paris lagde han sig efter Sangkunstens Teori, og disse Studier anvendte han efter sin Hjemkomst i den praktiske Gerning, navnlig som Dirigent for Cæciliaforeningen og som Syngemester ved det kgl. Teater fra 1842. I den sidstnævnte Stilling uddannede han mange og dygtige Elever, deriblandt sin Hustru Pauline Rung, født Lichtenstein, Operasangerinde ved det kgl. Teater, og sin Datter Fru Sophie Keller, Fruerne Gerlach, Liebe, Riise og Sangeren Simonsen. Det nære Forhold, hvori han stod til Teatret, medførte tillige, at den dramatiske Musik udgør den væsentligste Del af hans Kompositioner. Han skrev saaledes otte Syngestykker og Operaer, af hvilke »Stormen paa København« vandt meget Bifald, og desuden Musik til en Mængde Skuespil. Som Romancekomponist har han ogsaa været produktiv, og af hans mange Sange er et stort Antal blevet Folkesange ved deres hjemlige tiltalende Melodier, saaledes: »Hr. Peder«, »Modersmaalet«, »Gurre«, »Hjemve« og mange flere. For Musikforeningen, det skandinaviske Selskabs Sangforening og Cæciliaforeningen skrev han forskellige større og mindre Vokalkompositioner. Efter Gades Opfordring gik han ind i Musikforeningens Administration, som han dog snart trak sig tilbage fra. R. er Stifter af Cæciliaforeningen, for denne virkede han til sin Død 12. Dec. 1871. Illustr. Tid. XIII 143; Søndagsposten 1869, 282; Tidsskr. for Kirke-, Skole- og Folkesang II 71; Erslev: Forf. Lex.; Schytte: Musikleks.; Bricka: Biogr. Leks.

Rye, Olaf, General, født 16. Nov. 1791 i Norge, blev 1808 Løjtnant i telemarkske Infanteriregiment, men nægtede i 1814 efter Norges Forening med Sverige at aflægge Ed til Carl den Trettende og fik derfor sin Afsked, gik 1815 i preussisk Tjeneste og deltog i Slaget ved Ligny, men indtraadte dog samme Aar i den danske Hær; i denne var han 1848 avanceret til Bataillonschef, og 1849 kommanderede han som Generalmajor en Brigade, der i Slaget ved Kolding udgjorde Armeens højre Fløj, hvis paatænkte omgaaende Bevægelse dog ikke kom til Udførelse. Efter Træfningerne ved Gudsø og Vejle, da Fredericia blev indsluttet, blev det Ryes Opgave med sin Infanteribrigade og største Delen af Rytteriet at beskæftige den tyske Hovedstyrke, som trængte frem i Nørrejylland, og hindre den i at brede sig over en altfor stor Del af denne Provins, et Hverv, som han udførte med stor Dygtighed. Derefter fik han Ordre til med største Delen af sin Brigade

at indskibe sig lønligt fra Helgenæs for at gaa til Fredericia. I det store Udfald fra denne Fæstning fandt Rye sin Død

6. Juli 1849. Han ligger begravet paa Københavns Garnisons Kirkegaard under et med hans Buste smykket Gravmæle; et andet Mindesmærke er rejst ham i Fredericia. »At være gaaet til Ryes Brigade« er blevet til en poetisk Talemaade om dem, der har givet Livet hen for Fædrelandet. N. P. Jensen: Den første slesvigske Krig; Den dansk-tyske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben; Fr. Helweg: Jyske Minder; C. Beck: O. R.s Tilbagetog; Vort Forsvar 1889,

226; Rist: O. R.s Saga; Bricka: Biogr. Leks.

Ryge, Johan Christian, født 8. Febr. 1780, viste tidlig Anlæg for Studier ved sine fortrinlige Evner. Faderen lod ham derfor nyde en særdeles omhyggelig Opdragelse og gav ham en Undervisning, der skulde sikre ham en fremragende og anset Stilling i Embedsstandens højere Klasser. Næppe 16 Aar blev han Student med Udmærkelse i alle Fag. 1796 tog han anden Eksamen med samme Udfald. Men nu valgte han til sit Studium (ikke ganske efter Faderens Ønske) Medicin og Kirurgi, hørte ligeledes Forelæsninger over den højere Matematik, uddannede sig i Legemsøvelser og spillede i al Hemmelighed Komedie i et lille dramatisk Selskab, altid Hovedroller, thi hvor Ryge viste sig, vilde han allerede dengang være den første og greb enhver Sag an med den Lidenskab og Villiekraft, der var Grundtræk i hans Karakter. Ved Englændernes Overfald 1801 traadte Ryge ind i Studenterkorpset, gik nu udelukkende

op i denne militære Gerning, og lod Studierne skøtte sig selv. Faderen udtalte sig herimod, det kom til et heftigt Oprin, hvor Sønnen erklærede, at han for Fremtiden vilde sørge for sig selv. Det var Skuepladsen, han tænkte paa, men da han mente, at hans fornemme Familie let vilde kunne forhindre hans Ansættelse ved det kgl. Teater, rejste han til Odense og lod sig engagere af Grev Trampe ved hans saakaldte Nationalteater, hvor han spillede alle mulige Roller med hele sin voldsomme Energi, men der var mere Støj end Indhold i hans Spil, og hans lange Skikkelse med det forholdsvis lille Hoved tog sig ikke ud. Greven maatte ophæve sit Teater, og Ryge, der ikke vilde vende angergiven tilbage til Faderen, rejste til Svendborg, hvor han havde en gift Søster boende. Her oprettede han en lille Skole for de velstillede Familiers Børn, og Honoraret bestod dels i fri Bolig, dels i Naturalforplejning og dels i et lille kontant Beløb. Her som i Odense vilde han hjælpe sig selv, ikke skyldte nogen noget, ikke modtage Støtte af Slægtninge. Hans Fader aflagde sin Datter et Besøg og hørte her om den Agtelse, Sønnen havde erhvervet sig i sin Kreds. Faderen tilgav sin Søn, og det blev nu aftalt, at han skulde fortsætte sin videnskabelige Uddannelse i Kiel. Her tog R. to Aar efter Embedseksamen med Udmærkelse og 1806 Doktorgraden, holdt Forelæsninger over Accouchørkunsten, bosatte sig efter disses Fuldendelse som praktiserende Læge i Cappeln, hvorfra han 1807 i en Alder af 27 Aar kaldtes til Fysikus i Flensborg By og Amt. Samme Aar giftede han sig med en Datter af Justitsraad og Herredsfoged Becker i Svendborg, Christiane Frederikke, en ved Aands- og Legemsfortrin højst udmærket Dame, der i et tolvaarigt Ægteskab blev Moder til 8 Børn. Nu skulde man synes, at Ryge var naaet i Havn. Han var en dygtig Læge med et skarpt Blik og en sikker Haand, men barsk og buldrende, naar hans Anvisninger ikke fulgtes nøjagtigt. Hans Ry havde skaffet ham et stort Klientel, og han var en velstaaende Mand. Da vilde Tilfældet, at Adresseavisen fra Juli 1811 faldt i Hænderne paa en Mand nede i Flensborg. I denne Adresseavis var indrykket en Bekendtgørelse om, at det kgl. Teater søgte Personer, der kunde egne sig til og gøre Fyldest i visse nøjere betegnede Rollefag, de, der maatte være i Besiddelse af de fornødne Kvalifikationer, vilde kunne opnaa at blive præmieret. Da Ryge fik denne Bekendtgørelse at se, vakttes alle de gamle Tilbøjeligheder for Teaterlivet atter til Live, og nu begyndte han at overveje, om

han kunde forsvare at kaste hele sin udmærkede Stilling bort og begynde paa en ny, der rigtignok stod for ham som langt attraaværdigere end det ensformige Liv i en Provinsby. I Begyndelsen af September 1812 sendte R. Teaterdirektionen en Meddelelse om, at han agtede at aspirere til en af de af Teatret udsatte Præmier. Direktionen blev temmelig alarmeret ved at erfare denne Følge af Bekendtgørelsen, at en kgl. Embedsmand med en saa udmærket akademisk Løbebane vilde forlade sin sikre Stilling og sænke sit Niveau ned til Skuespillernes, som Helhed ikke almenagtede Stand; — det grænsede næsten til Skandale, og hvorledes vilde den næsten firsindstyveaarige Konferensraad Ryge bære dette Slag af Skæbnen? Man sendte en afkølende Skrivelse til Doktoren, kvitterede for Modtagelsen af Skrivelsen, men man »maatte gøre opmærksom paa, at der ikke paa langt nær kunde bydes Doktoren Erstatning, ejheller saa man sig i Stand til at sætte ham i en Virksomhed, der kunde svare til, hvad han i sin Begejstring maatte forlange«. Den omtalte Begejstring lod sig imidlertid ikke dæmpe trods en ny Direktionsskrivelse med en omstændelig Redegørelse for Lønforholdene og de langsomme Fremskridt i Henseende til Lønforbedring. R. ordnede sine Forhold i Flensborg, rejste til København og fremstillede sig til Prøve. Han var meget forandret fra den unge Mand, der i sin Tid betraadte Scenen. Hans lange Skikkelse havde faaet Fylde, hans Fremtræden var imponerende og værdig, Ansigtstrækkene var udviklede og viste Mandighed og Intelligens, men især var Stemmen, som en af Skuespillerne sammenlignede med en Basun, pragtfuld, og Heger gjorde gældende, »at er han saa gal, at han vil paa Brædderne, saa vil Publikum nok være saa klog at byde ham jublende Velkommen«. Og det slog til. »Palnatoke« havde hidtil haft Fremstillere, hvis Intelligens ikke var tilstrækkelig til at fylde denne Kæmpeskikkelse. Først 22. Apr. 1813 saa man Digterens Tanke legemliggjort. Saaledes maatte en gammelnordisk Viking se ud, raa og skarpe Former, der indesluttede en dyb romantisk Aand, og hvorfra der strømmede Havtaage, Hedenskab og Offerblod, som Bournonville har karakteriseret R.s Spil. Her var den Masse, der fyldte Person og Plade, her var den Malm og Myndighed i Røsten, som tvinger til Lydighed, og endelig den luende Begejstring for Digterværket, der omsætter det til synlig Virkelighed. Endnu mægtigere var Virkningen af »Hakon Jarl«, som Ryge spillede en Maaned efter sin Debut. Det imponerende ved

Ryges første Fremtræden laa i den Styrke, hvormed hans Betagethed af Digterens Aand lod ham forme denne Skikkelse til Virkelighedsbillede, men der var endnu meget, der skulde kunstnerisk afrundes for at naa Fuldenstheden. Hans Talents Rækkevidde var altomfattende, men han havde endnu ikke den fornødne Øvelse i at mestre den ydre Skikkelse. R.s stærke, for ikke at sige voldsomme, Temperament havde udviklet den Selvtillid, der ofte er det ægte Genis Særkende. Han fik sat igennem, at hans tredie Debut blev ansat til 28. Maj 1813 i Syngestykket »Slottet Montenero«. Han var en meget stor Skuespiller, men han vilde ogsaa være en stor Sanger, og det var han ikke. Den Besvær, han havde med Rollens musikalske Krav, gjorde, at det dramatiske ikke kom fuldt til sin Ret. Men saa rig var hans Natur, at han ogsaa her kunde frembringe det udmærkede i Retning af det lyriske, naar det musikalske ikke var det væsentligste, eller kunde stilles i Skygge af Karakterfremstillingen. Saaledes blev hans Fremstilling af Simon i »Joseph og hans Brødre« et gribende Sjælemaleri af Anger og Fortvivelse, givet med en Sandhed i Følelsen saa ægte betagende, som var det en Virkelighed. Naturligvis blev Præmien for Heltefaget tilkendt Ryge, og nogle Aar senere indkasserede han ogsaa Præmien for de værdige Fædre. Han ansattes med 600 Rd. i aarlig Gage fra 1. Febr. 1813, med Anciennitet fra det Tidspunkt, han var indtraadt i Embedsforhold som Læge. Fra denne Virksomhed var nu kun Dokortitlen tilbage, og selv denne kom i Fare ved Forandringen af Livsstilling, da Frederik den Sjette ikke vilde tillade, at han opførtes paa Plakaten med sin akademiske Værdighed. Men selv den enevældige Konge var R. ikke bange for at binde an med, han erklærede, at han havde selv erhvervet sig sin Dokortitel og ikke modtaget den af Kongens Naade. Frederik den Sjette fandt, at der var noget i dette Ræsonnement og faldt til Føje, idet han bemærkede: »Han er nok ikke god at bides med«. R. blev nu i en lang Række af Aar en af det kgl. Teaters væsentligste Støtter, ja, man kan vel sige, at R. og Frydendahl var Teatrets bærende Piller. R.s Navn var ikke alene kendt i det skandinaviske Norden, men selv i Tyskland, paa hvis Scener han undertiden optraadte og vandt stort Bifald. 1816 fik han Ansættelse som Økonomi-inspektør, og fra 1819 var han en af de højst gagerede Skuespillere ved Teatret, fra 1829 var han tillige Sceneinstruktør. R. var to Gange gift, en Datter af hans første Ægteskab var den talent-

fulde Skuespillerinde Clotilde Nathalia Septima Ryge, født 19. Aug. 1816, som med stort Held debuterede paa det kgl. Teater 11. April 1837 som Valborg i »Axel og Valborg«, men forlod sin Kunstnerbane 1849 efter sit Ægteskab med Grev Holck. R. døde 29. Juni 1842. Dansk Pantheon IX; E. Agerholm: J. C. R. (1913). Overskou: Den danske Skueplads; P. Hansen: Den danske Skuepl.; Erslev: Forf. Lex.; Nær og Fjern 1879—80, 397; Bournonville: Mit Teaterliv; Overskou: Af mit Liv og min Tid (S. 301). Af Jonas Collins Papirer (S. 273, 329, 330); Bricka: Biogr. Leks.

Rørbye, Martinus Christian Wesseltoft, Maler, født 17. Maj 1803 i Drammen i Norge af danske Forældre, kom 1815 efter Norges Adskillelse fra Danmark med sine Forældre til København, hvor han blev sat i Latinskole, men da han havde større Interesse for Kunsten, forlod han Studeringerne for paa Kunstakademiet samt hos Lorentzen og Eckersberg at uddanne sig til Maler. Han vandt 1829 Akademiets mindre Guldmedaille for Billedet »Jesus helbreder de Syge«. Dels med Hjemmestudier og dels med Udflugter til Jylland, Norge og Sverige hengik derpaa Tiden indtil 1834, da han med Understøttelse af Fonden ad usu publicos over Holland og Paris rejste til Rom og derfra til Grækenland, Konstantinopel og Smyrna; 1837 kom han tilbage. Han fik 1838 Thorvaldsens Medaille første Gang, denne blev uddelt, og blev samme Aar Medlem af Kunstakademiet; begge disse Udmærkelser fik han for Billeder med orientalske Emner. Snart efter rejste han for sit Helbreds Skyld igen til Italien og Sicilien, men uden gunstigt Resultat. Han kom tilbage 1841, blev 1844 Professor ved Modelskolen, men døde 29. Aug. 1848. Hans Malerier udmærker sig ved Nøjagtighed i Iagttagelsen og Omhyggelighed i Udførelsen. Skønt han tog sine Emner baade fra det fjerne Norden og fra Vestjyllands Kyst, var det dog især Østens og Sydeuropas klare Lys, der fængslede ham, og hans Pensel udtrykte bedre en undertiden noget flad Farveharmonie end en klar og dyb Tone. Af hans Billeder er de mest kendte: »En tyrkisk Notar«, »Torvet i Amalfi«, »Østerlændere udenfor et tyrkisk Kaffehus«, »Skagboere ved Stranden« og Kapellet i Klosteret St. Benedetto. — Weilbach: Nyt Kunstnerleks.; Bricka: Biogr. Leks.

Rørdam, Holger Frederik, født den 14. Juni 1830, blev cand. theol. 1853, Præst i Satrup i Angel 1860, fordrevet derfra 1864 af Tyskerne, Dr. phil. 1867. Præst i Kornerup paa Sjælland 1869, Medlem af Videnskabernes Selskab 1871, 1876 Sognepræst i Brændekilde paa Fyn og 1883 i Kongens Lyngby ved København. Det er Danmarks Historie og Kirkehistorie, han har behandlet i større og mindre Skrifter og Afhandlinger, der alle bærer Vidnesbyrd om grundig Lærdom og det fortroligste Kendskab til Kilderne. Hans betydeligste Arbejder er »Københavns Kirker og Klostre i Middelalderen« (1859—63), »Københavns Universitets Historie 1537—1621« (3 Bd. 1868—74); »Historiske Kildeskrifter og Bearbejdelser af dansk Historie især fra det 16de Aarh.« (4 Bd. 1873—88). Siden 1857 har han udgivet »Nye Kirkehistoriske Samlinger« og deri leveret talrige værdifulde Arbejder, ligesom han ogsaa har gjort sig fortjent ved paany at udgive adskillige sjældne kirkehistoriske Samlinger af Kildeskrifter fra ældre Tid; desuden har han forfattet en Del lærde og interessante Monografier: »Mester Jørgen Jensen Sadolin«, »Mester Anders Christensen Arrebos Levned og Skrifter«, »Claus Christoffersen Lyskanders Levned samt hans Bog om danske Skribenter« og »Historie-skriveren Arild Huitfeldt«. R. har endvidere udgivet »Danske Kirkelove«, »Skrifter fra Reformationstiden«, Fortællinger af Danmarks Kirkehistorie m. m. R. var fra 1884 Medlem af Bestyrelsen af Grundtvigs Højskole i Lyngby. Blev cand. theol. 1855. Han døde 13. Maj 1913.

Rørdam, Thomas Skat, Broder til ovenn. født 11. Febr. 1832, Dr. phil. 1857, Præst i Sønderup 1869, i Rønnebæk 1813, ved Helligaandskirken i København 1880, Holmens Præst og Sognepræst ved Holmens Kirke 1886. 1884 blev Aarhus Bispestol ham tilbudt, men han foretrak at blive i sin Præstegering i København, indtil han 1895 blev Sjællands Biskop, R. er den ved grundig Lærdom, personlig Begavelse og besindig

Optræden mest fremragende blandt den yngre Slægt af Grundtvigs Disciple. Han erhvervede sig desuden almindelig

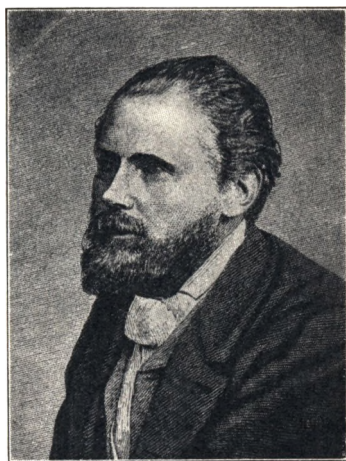

Anerkendelse i den lærde Verden som Orientalist, og i sin »Den kristelige Lære« (1868) udviklede han fra sit Standpunkt den kristelige Tros- og Sædelære i Sammenhæng med stor Klarhed og Dygtighed. Som Præst vandt han ikke blot megen Anseelse som Prædikant, men kom efterhaanden til at staa som den anerkendte Fører for den maadeholdne Del af den grundtvigske Retning, hvorfor der ved alle kirkelige Forhandlinger blev lagt særlig Mærke til hans Ud-

talelser, navnlig siden han ved sit Skrift »De kirkelige Frihedskrav« (1881) tog bestemt Afstand fra den radikale Grundtvigianisme. R. har udgivet en Del Prædikener, »Kirkeaaaret«, og efter 1886 begyndte han at udgive en ny Oversættelse af »Det ny Testamente, forsynet med Anmærkninger, til Oplysning for kristelige Lægfolk«, et Arbejde, der vidner lige fordelagtigt om god Sprogsans og om grundig teologisk Lærdom. Af hans øvrige Arbejder kan fremhæves: »Grundtvig og Luthers lille Katekismus« (1873), »Tidens Alvor« (1876), »Ret og Frihed« (1877), »Det er godt at haabe« (1879), ligesom han gjorde et stort Arbejde ved Revisionen af Ritualerne, Alterbogen og Redaktionen af Salmebogen. Som Biskop dannede han »Det københavnske Kirkefond«, som stadig har stor Betydning for Kirkesagen i Hovedstaden. R. døde 25. Sept. 1909.

Saabye, August Vilhelm, Billedhugger, født 7. Juli 1823 i Skivholme ved Aarhus, fik 1850 Kunstakademiets store Sølvmedaille og rejste 1855 med akademisk Understøttelse til Italien, hvorfra han vendte hjem 1865. Hans Talent henviste ham til at lægge Hovedvægten paa en grundig Udførelse, og han foretrak i sine yngre Aar Emner fra Sagnkredsen om Bacchus, som han udførte i mindre Broncefigurer. Et af hans heldigste Arbejder i denne Retning tilhører Kunstmuseet i København, nemlig: »En Faun, der danser med den lille Bacchus«. Efter Hjemkomsten fra Italien udførte han i samme Retning »Silen ridende paa et Æsel«. Senere har S. beskæftiget sig mere med Emner

af en helt anden Art. Han har navnlig hentet Emner af det gamle Testamente og gengivet disse i legemstore Figurer, som flere Gange har faaet den Ejbeschützske Præmie. Saaledes udstillede han 1866 »Adam og Eva«, 1872 »Kain«, 1875 »David med Slyngen« og 1884 »Susanna for Raadet«, udført 1887 i Marmor til Nationalsamlingen. Til Udstillingsbygningen 1888 udførte han en Portrætbuste af Maleren Abildgaard. Til Rosenborg Slotshave har han udført en Billedstøtte af H. C. Andersen i overnaturlig Størrelse (1877). S. var udenlands 1869—70 og opholdt sig en Vinter i Paris. 1888 blev han Lærer ved den med Kunstakademiet forbundne Handelsskole for Kvinder. Han døde 12. Nov. 1916.

Schack, Hans Egede, Forfatter, f. 2. Febr. 1820, var Medlem af den grundlovgivende Forsamling og i nogle Aar Rigsdagsmand, senere Sekretær hos Konseilspræsidenten, men mindes nu især som Forfatter af den mærkelige Roman »Fantasterne« (1857), hvori han med rystende Realisme ofte gennemlynet af et eget originalt Lune, skildrer sin Tids Hang til Fantasteri og Virkelighedsflugt, vistnok paa mange Punkter Selverkendelsens Frugt, men tillige typisk for Romantikens Udskejelser og derhos for noget i den danske Folkekarakter. Romanen er et for den danske Realisme banebrydende Værk, men blev desværre Forfatterens eneste; en paa-begyndt Roman standsedes ved hans altfor tidlige Død 20. Juli 1859.

Schandorph, Sophus Christian Frederik, Forfatter, født 8. Maj 1836, studerede romanske Sprog og blev paa dette Omraade en kundskabsrig og højt dannet Mand, men vandt dog først

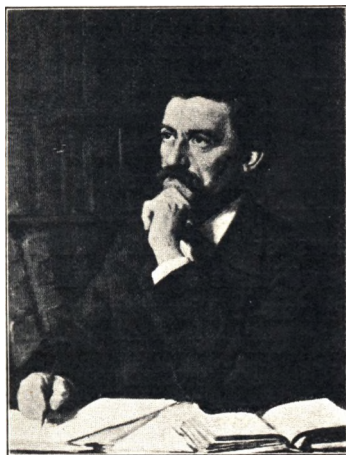

sit Navn som Forfatter, da han sluttede sig til Georg Brandes' Retning og optraadte som fuldblods »Realist«, der i sine Bøger benytter Indtryk fra Provinslivet og Landboernes Verden, indsamlede i hans Barndom og første Ungdom i Ringsted og Omegn, til en Række Skildringer, der vel ikke rummer megen egentlig Poesi, men ofte er prægede af et ret frodigt, stundom brutalt

Lune. Nævnes kan »Fra Provinsen« (1876), »Smaaafolk«, »Uden Midtpunkt« og »Thomas Fris's Historie«; den sidste er dog nærmest en Forløftelse. Han døde 1. Jan. 1901.

Scharling, Carl Emil, Teolog, født 28. Juli 1803, blev Student fra Borgerdydsskolen 1820 og endte 1825 sine Embedsstudier med Udmærkelse, disputerede 1827 for Magistergraden, foretog derpaa en Rejse til Frankrig og Tyskland. Efter sin Hjemkomst 1830 blev han Lektor ved Akademiet i Sorø i Religion og Moral, indtil han 1834 blev Professor i Teologi ved Københavns Universitet. Allerede mens S. var Alumnus paa Borchs Kollegium havde han dyrket videnskabelige Studier og navnlig beskæftiget sig med Kulturhistorien, men efter sin Ansættelse i Sorø ofrede han sig ganske for Teologien og skrev en bekendt Afhandling, der kritiserede den videnskabelige Kritik af det nye Testamente, og da han var blevet Professor, behandlede han udelukkende fortolkende, forklarende, eksegetiske og indledende isagogiske Spørgsmaal bl. a. i »Theologisk Tidsskrift« og »Nyt theologisk Tidsskrift«, som han sammen med Biskop Engelstoft udgav fra 1837—61. At han maaske kunde have naaet større Berømmelse som Kirkehistoriker, tyder hans bekendte Afhandling om Michael Molinos paa. S. trak sig tilbage 1876 og døde 17. Juni 1877. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Theologiske Afhandlinger udg. af J. P. S. Scharling.

Scharling, Carl Henrik, født 3. Maj 1836, blev 1859 teologisk Kandidat med Udmærkelse og foretog 1860—63 i videnskabeligt Øjemed en Udenlandsrejse til Orienten, særlig til det hellige Land. 1865 forsvarede han for Licentiatgraden sit Skrift »Den nyere hollandske Theologi«, blev 1870 Professor i Teologien ved Københavns Universitet. 1871 Dr. theol. ved en Afhandling om »Jacob Böhmes Theosofi«. S. har udfoldet en rig Forfattervirksomhed af videnskabelig og skønlitterær Beskaffenhed. Hans betydeligste Arbejder er »Menneskehed og Christendom i deres historiske Udvikling. En Fremstilling af Historiens Filosofi«, 1874 oversat paa Tysk, »Den lutherske Dogmatik overfor Nutidens kirkelige og videnskabelige Krav« 1883, »Christelig Sædelære« (1884—86). 1865—68 udgav han Ugeblad for den danske Folkekirke. 1869—70 »Dansk Tidsskr. for Kirke og Folkeliv, Litteratur og Kunst«. Af hans øvrige Skrifter nævnes »Rejsebeskrivelse fra Palæstina, Grækenland, Norge og Holland«, »Nøddebo Præstegaard«, der er særdeles livlig skrevet, som er udkommet i otte Oplag og oversat paa Engelsk, Fransk, Svensk og Tysk, »Min Hustru og jeg«, 4. Udg., »Uffe Hjelm og Palle Løves Bedrifter« og »Sverre Præst« 1888. De fleste digteriske Arbejder er udgivne under Pseudonymet Nicolai. Han døde 6. Juni 1920.

Scharling, Edvard August, Broder til Carl Emil S., født 1. Marts 1807, tog farmaceutisk Eksamen 1828, blev Assistent hos H. C. Ørsted, da den polytekniske Lærestalt oprettedes 1829, vandt 1832 den Thottske Præmie, som Videnskabernes Selskab udsætter, blev 1834 polyteknisk Kandidat og samme Aar Inspektør ved polyteknisk Lærestalt. Efter i et Par Aar at have fortsat sine Studier i Udlandet modtog han 1836 i Heidelberg Efterretning om sin Udnævnelse til Lektor i Kemi ved kirurgisk Akademi. 1837—45 var han tillige Docent i Kemi og Fysik ved Veterinærskolen. 1839 disputerede

han for Magistergraden, blev s. A. Lektor ved polyteknisk Læreanstalt og Aaret efter ved Universitetet. 1842 blev han ekstraordinær og 1847 ordinær Professor. Af S.s Arbejder maa navnlig fremhæves hans Undersøgelser over Blæresten, der er oversatte baade i England og Amerika, Undersøgelser over den Mængde Kulsyre, et Menneske udaander i given Tid, og over flere naturlige Balsamer og Fedtstoffer. De fleste af hans Arbejder findes i Videnskabernes Selskabs Skrifter. S.s »Bidrag til at oplyse de Forhold, under hvilke Kemien har været dyrket i Danmark« (»Indbydelsesskrift, Universitetets Reformationstest 1857«) har blandt andet kastet nyt Lys over Christian den Fjerdes og Frederik den Tredies miskendte Fortjenester af de norske Bjergværker. Under hans specielle Tilsyn byggedes 1858 Universitetets kemiske Laboratorium. Han døde 11. Sept. 1866. Universitetsprogr. til Reformationstesten 1839.; Erslev: Forf. Lex.; W. Scharling: Slægterne Scharling—Lund; Illustr. Tid. VII, 427; Bricka: Biogr. Leks.

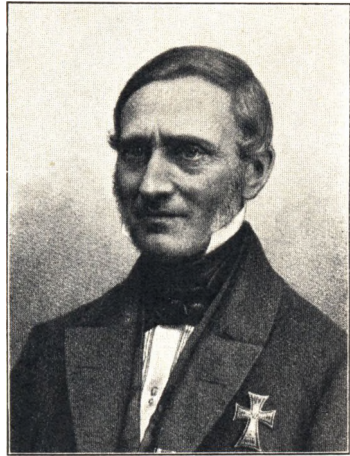
Scharling, Hans William, født 22. Sept. 1837, blev 1861 juridisk Kandidat, kastede sig over Statsvidenskaben, blev 1869

Professor i Nationaløkonomi og Statistik. 1868 skrev han en Indledning til den politiske Økonomi og 1869 en Konkurrenceafhandling om »Pengesens synkende Værdi«, hvori som Indledning er givet en kortfattet »dansk Mønthistorie«, senere fulgte en Mængde Afhandlinger i »Nationaløkonomisk Tidsskrift« og talrige Artikler i »Dagbladet«, af hvilket han i en lang Aarrække var en stadig Medarbejder. Han har bl. a. gentagne Gange fremsat Forslag om Indførelse af en lav ensformig Person-

takst paa Jernbanerne i Lighed med Frimærkesystemet. Sammen med Falbe-Hansen udarbejdede han Danmarks Statistik (5 Bd. 1877—87). S. har siden 1876 været Folketingsmand og som saadan taget livlig Del i Forhandlingerne angaaende finansielle Spørgsmaal. 1877 blev han juridisk Æresdoktor i Upsala. Han døde 29. April 1911.

Scheel, Anton Vilhelm, Retslærd, født 28. Dec. 1799 i Stavanger. Efter sin Faders Død kom han til Danmark, hvor han 1815 blev Officer, i hvilken Egen- skab han 1818—19 var med den danske Hærafdeling i Frankrig. Efter sin Hjemkomst herfra lagde han sig efter Studeringerne, blev 1821 Student og 1825 juri- disk Kandidat, hvorpaa han Aaret efter blev Garnisonsaudi- tør i København. 1828 tog han dernæst den juridiske Licentiat- grad, blev 1829 Assessor i Lands- over- samt Hof- og Stadsretten og 1836 Professor i Lovkyndig- hed ved Universitetet; s. A. tog han den juridiske Doktorgrad, blev 1839 ekstraordinær Assessor i Højesteret og udnævntes endelig 1846 til Generalauditor for Landetaten. Medens han beklædte denne Stilling, deltog han som Befuldmægtiget for Danmark (tilligemed Baron Pechlin og Kammerherre Reedtz) i Afslutningen af Freden i Berlin 2. Juli 1850 og udnævntes Aaret efter til Medlem af Notabelforsamlingen, der traadte sammen i Flensborg for at raadslaa om Kongerigets Ordning. Straks efter overtog han Justitsministeriet og beholdt denne Portefeuille under flere Ministerier til 1854, da han traadte ud af det Ør- stedske Ministerium, tilligemed hvis øvrige Medlemmer han Aaret efter blev sat under Rigsretsanklage, men frifunden ved Rigsrettens Dom af 28. Febr. 1856. Efter at være afgaaet fra Ministeriet traadte S., der var bleven udnævnt til Kammerherre, tilbage i sit Embede som Generalauditor og var siden den Tid væsentlig optaget af videnskabelige Arbejder. Tidligere havde han kun udgivet mindre Afhandlinger og Skrifter, til Dels af militær-juridisk Art, ligesom han havde udarbejdet en Række Udkast til ny Straffelove og Rettergangslove; f. Eks. Tyende- loven af 10. Maj 1854 og Lov om den militære Retspleje og Lov om Søforsikring; senere kom til disse Arbejder en Person- og Familieret, og Privatrettens almindelige Del. Han døde 30. Apr. 1879. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Illustr. Tid. IV 33; Danmarks Adels Aarbog 1893; Acta Solemnia v. Universit. Jubelfest 1836; Scheel, Stamtavle over en Familie Scheel.

v. **Scheele, Ludvig Nicolaus**, dansk Statsmand, født 14. Okt. 1796 i Itzehoe af en gammel westfalsk Adelsslægt, som

i det 17. Aarh. havde forgrenet sig i Holsten. S. studerede efter 1816 ved flere tyske Universiteter og tog 1821 juridisk Eksamen i Glückstadt; han blev 1827 Amtmand i det sydlige Slesvig, 1846 Præsident i den slesvig-holstenske Regering paa Gottorp og Statholder i Hertugdømmerne samt kgl. Kommissær ved den slesvigske Stænderforsamling. Hans Optræden i denne og hans kraftige Bestræbelser for at nedkue Oprørsaanden gjorde ham yderlig forhadet blandt Slesvighol-

stenerne, hvorfor ogsaa hans og Minister Moltkes Fjernelse hørte til deres første Krav 1848. Ved Oprørets Udbrud maatte S. flygte til København og blev i Juli 1848 ophøjet til Gehejmeraad; han rettede 1850 i sine »Fragmenter« skarpe Angreb paa Tillischs Styrelse af Slesvig (særlig mod Indførelsen af dansk Kirke- og Skolesprog i Mellemslesvig), krævede fuld Ligestilling for begge Nationaliteter og ønskede en Helstatsordning. 1852 blev S. Landdrost i Pinneberg, var 1853 Kommissær ved den holstenske Stænderforsamling og blev i December 1854 efter stærkt at have medvirket til Ministeriet Ørsteds Fjernelse, Minister for Holsten og i Januar n. A. tillige Udenrigsminister. Han var saaledes med til at gennemføre Helstatsforfatningen af 21. Okt. 1855 og kom snart i Strid med de holstenske Stænder; disse rejste 1856 Anklage imod ham, men han blev frifunden af Overapellationsretten i Kiel. Samme Aar valgtes han i Holsten til Medlem af Rigsraadet (indtil 1858). I Februar 1857 udsendte han uden Samraad med sine Kolleger en Cirkulærnote, i hvilken han haanlig afviste den nordiske Enhedstanke som »en poetisk Idé«, der var praktisk uigennemførlig, og vragede det Tilbud, Kong Oscar den Første havde gjort Frederik den Syvende om et Forsvarsforbund mellem Sverig-Norge og Danmark indtil Ejderen, fordi han holdt fast ved Helstaten. Som Følge deraf kom S. i Strid med de andre Ministre og fjernedes 14. Apr. s. A. Han blev nu paany Landdrost og 1861 tillige Overpræsident i

Altona; han afsattes i Dec. 1863 af de tyske Forbundskommissærer og bosatte sig i København, hvor han døde 1. Jan. 1874. Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; Alberti: Schlesv.-Holst.-Lauenb.; Schriftstelle: Lex.

Schepelern, Christian August, General, født 22. Dec. 1794 i Fredericia, blev Officer 1812 og blev 1848 som Chef for 1. Jægerkorps haardt saaret ved Slesvig. I Felttoget 1850 kommanderede S. en Brigade, hvis Hverv det i Slaget ved Isted var at omgaa Slesvigholstenernes venstre Fløj og spærre deres Tilbagetogslinie, et Hverv, som han dog ved en Kontraordre fra Hovedkvarteret blev foranlediget til at opgive i et Øjeblik, da det næsten var tilendebragt. Efter 1855 at have taget sin Afsked var han Kommandant i København. Han døde 19. Maj 1870. Bricka: Biogr. Leks.; N. P. Jensen: Den første slesvigske Krig.

Schiødt, Jørgen Matthias Christian, fremragende Naturhistoriker, født i København 20. Apr. 1815, gik i Borgerdydsskolen, men opgav at blive Student, væsentlig af økonomiske Grunde. Han studerede i nogle Aar ivrigt Dyreverdenen i Naturen, navnlig Insekterne og mødte Støtte hos Chr. Drewsen, Prof. Schouw og Henrik Krøyer, foruden at Konferensraad Jonas Collin skaffede S. Midler til Studeringer i Danmark og til Udgivelsen af et stort Værk om Danmarks Insekter og Oprettelse af »Naturhistorisk Tidsskrift«. S., der i 1842 var blevet Inspektør for Insektsamlingen ved det kgl. naturhist. Museum, rejste 1845—46 til Sydeuropa og ved hans Hjemkomst begyndte den hidsige Strid mellem ham og Prof. Jap. Steenstrup, der repræsenterede den mere filosofiske Skole, som stod i skarp Modsætning til S.s paa exakte Studier i Naturen grundede Arbejdsmaade. Denne Strid, som førtes med megen Bitterhed, berøvede en Tid S. al Statsunderstøttelse, saa at han maatte kæmpe med svære økonomiske Vanskeligheder og ikke fik Støtte til Udgivelse af sine Arbejder. Først efter 1860

fik S. igen gode Kaar. I 1863 blev han Docent i Zoologi ved den nye Landbohøjskole og Inspektør ved Museet, ligestillet med Steenstrup. I Mellemtiden havde S. arbejdet meget ivrigt og studeret Insektlivet med særligt Hensyn til Skov- og Landvæsenets Tarv, ligesom han paa dette Omraade tilvejebragte enestaaende Samlinger. Hans Hjem var desuden et Samlingssted for hans Elever og et befrugtende aandeligt Midtpunkt. Inden S. naaede at faa sit Livsværk om Insekternes Forvandlinger helt færdigt, døde han 22. Apr. 1884. Gosch: Danmarks zoolog. Lit.; Gosch: I. C. S. I—II; Illustr. Tid. XXV, 1283; Tilskueren 1884; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.

Schleisner, Christian Andreas, Genremaler, født 2. Nov. 1810 i Kongens Lyngby, uddannede sig ved Kunstakademiet i København og under Portrætmaler Jensen. Han vandt Akademiets Sølvmedailler i 1831 og 1833 og vakte Opmærksomhed ved Billederne »En gammel Mand lærer 2 Børn at læse«, »En huslig Scene« o. fl. Paa en Udenlandsrejse 1841 med akademisk Understøttelse, hvor han især opholdt sig i München, tiltrak han sig Opmærksomhed ved sine zirlige Smaabilleder. Han skildrer særlig den lavere Haandværksstand og Matros-scener. Hans Billeder har undertiden noget afbleget, men zirligt over sig. Motiverne er ofte morsomme. Han havde en lang Tid et Navn i Tyskland, hvor denne Retning særlig var i Yndest. Paa Billedet »Scene af dansk Sømandsliv« 1847 blev han 1852 Medlem af Akademiet, og titulær Professor 1858. Billederne »Scene i Brokkens Bod« og »Kobbersmedens Værksted« ejes af Kunstmuseet. 1866 rejste S. til Udlandet paa det Anckerske Legat. Han døde 13. Juli 1882; Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.

v. Schleppegrell, Frederik Adolf, General, født 28. Juni 1792 paa Herregarden Brunlaug Laurvik i Norge, blev Officer 1807, deltog i Felttogene 1808—09 og 1814 i Norge samt (efter at have nægtet at aflægge Ed til Carl den Trettende) i Felttoget 1815 mod Napoleon i preussisk Tjeneste. 1816 traadte han ind i den danske Hær, var 1848 Bataillonskommandør, men fik ved Krigens Udbrud straks Brigade, med hvilken han deltog i alle de større Fægtninger og Slag i 1848—49. Efter at have tilbragt Vinteren 1849—50 som kommanderende General paa Als, fik

han i det tredie Felttog Kommandoen over den ene af de to Divisioner, hvori Hæren var delt, og som i Slaget ved Isted udgjorde Hærens venstre Fløj; under den Fægtning i og ved Landsbyen Stolk, som opstod ved den slesvigholstenske Brigade v. d. Harts uforudsete Fremrykning over Langsøen, blev S., der ikke var til at afholde fra personlig med Sabelen i Haanden at kaste sig ind i Kampens Forvirring, saaret ved et Skud gennem Hovedet, af hvilket han døde Dagen efter 26. Juli 1850 i Flensborg, hvor han ligger begravet Side om Side med Læssøe og alle de andre, som fandt Døden paa Isted Hede sammen med ham. En Statue af ham er rejst i Aalborg. Den dansk-tyske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben; N. P. Jensen: Den første slesvigske Krig; A. Larsen: Dansk-norske Heltehistorier 1814—64; Vaupell: S.s Levnedsløb; Vort Forsvar Nr. 300; Musæum 1892; Bricka: Biogr.Leks.

Schmidt, Jørgen Jørgensen, Dyrslæge, født 15. Juli 1845 i Selderup ved Haderslev, Sønderjylland, nedsatte sig 1885 i Kolding og gjorde her de vigtige lagttagelser, hvorved han grundlagde sin Metode til ved Indsprøjtning at helbrede Køernes Kælvningsfeber. Hans Opdagelse har reddet utallige Kreaturers Liv, og hans Metode anvendes nu overalt, hvor Kvægavl spiller en Rolle. S., som tillige har skrevet flere Afhandlinger om Tuberkulose hos Kvæget, vandt ved sine Undersøgelser et europæisk Navn. Han døde 12. Nov. 1923.

Schmidt, Peter Karl Rudolf, født i København 25. Juli 1836, maatte opgive sin Lyst til at studere paa Grund af Forældrenes tarvelige Kaar. Efter sin Konfirmation blev han sat i Boghandlerlære og var beskæftiget ved Boghandelen i syv Aar. Efter den Tid lykkedes det ham at faa saa megen Undervisning, at han kunde blive privat dimitteret til Artium. Da han under Forberedelsen til anden Eksamen (Philosophicum) besøgte Professor R. N.s Forelæsninger, virkede dennes aand-

fulde Personlighed saa stærkt paa S., at han blev en energisk Tilhænger af R. Nielsens Lære om Troens og Videns absolutte

Uensartethed samt en altid kampfærdig Forsvarer af R. N.s filosofiske System og Metode i det hele. Da S. begyndte at høre R. N.s Forelæsninger, var han i Alder og Modenhed forud for Kammeraternes Standpunkt. I Sommeren 1853 havde han skrevet Skuespillet »Natten før Slaget ved Torgau«, der vakte Heibergs Interesse og blev opført paa det kgl. Teater under Titlen »Frits i sin Lejr«, men med et tarveligt Udfald. Denne mindre heldige Begyndelse kunde synes

at være et Varsel om, hvad der i Fremtiden skulde blive S.s Forfatterproduktion til Del, thi nogen yndet eller meget læst Forfatter blev han aldrig. At han var en alvorlig Mand, og at hans Begavelse var af en Dybde og et Omfang, der rummede Muligheder for at trænge ind i og følge og fatte R. Nielsens aandsklare Tanker, det er sikkert udenfor al Tvivl, men dog var S. ikke den rette Fortolker for den dannede og tænkende Almenhed af R. Nielsens store aandelige Betydning. S. manglede Aandselasticitet, aandelig Fin- og Formsans, han var for tung. De samme Mangler gør sig gældende i hans digteriske Produktion; den besad sikkert en gediegen Kærne, men savnede det lyse, det løftende; der er over den noget uklart, noget tungt; Emnerne tunge, Fortolkningen ligesaa. I den lange Række Fortællinger og Noveller, S. i det sidste Tiaar eller mere frembragte, er han naaet videst. Nogen rigtig Glæde af sin Produktion opnaaede han ikke. Fra 1869—73 deltog han med R. N. og Bjørnson i Udgivelsen af Tidsskriftet for »Idé og Virkelighed«, hvis egentlige Redaktør han var, og hvori han bl. a. skrev Artiklen »Grundtvig og den tyske Orthodoxy«. I samme Forbindelse kan nævnes »Seks Foredrag (1878)«, »Fra Liv og Litteratur« (1887) samt Foredraget »Om Traditionens Betydning«, fremdeles Oversættelser af P. Mérimée, Paul de Saint Victor, Walt Whitman o. fl. 1858 begyndte S. sin selvstændige poetiske Produktion med et Bind Digte. »Et Ungdomsliv«, hvorefter fulgte »Digtninger« (tilegnede R. Nielsen). 1874 »Ældre og nyere Digte«, 1886 »Fortællinger paa Vers«. I Teatersæsonen

1876—77 opførtes med stort Bifald Skuespillet »Den forvandlede Konge«, som oplevede 12 Opførelser, medens »En Opvækelse« kun gik en Gang over Scenen. I Foraaret 1880 rejste S. for det Anckerske Legat til Paris og, efter et tre Maaneders Ophold der, til Tyskland. Denne Rejse betegner et Vendepunkt i hans digteriske Udvikling, idet han fra nu af overvejende vender sig mod den episke Komposition (Fortællingen) og med et skarpere Blik for det ydre forbinder en friskere Følelse og en klarere Stil end tidligere. Til disse sidste Arbejder hører »Haandtegninger«, »Forestillet og Oplevet«, »Skæbner og Tilskikkelser« med mange flere. Han døde 5. Apr. 1899. Litt. og Kritik, Juli 1889; Husvennen 1892—93; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Bricka: Biogr. Leks.

Schou, Ludvig Abelin, Maler, Broder til P. A. S., født i Slagelse 11. Jan. 1838, død i Firenze 30. Septbr. 1867. Han kom 7 Aar gl. til København, kom senere i Malerlære og studerede samtidig paa Akademiet. Debuterede i 1861 med »En lille Bondepige«. I 1864 rejste han paa Studieophold til Syden og malede flittigt i Rom og Bjergbyerne i Omegnen. I 1866 hjemsendte han til Udstillingen »Portræt af en Kludesamler« og »Italienske Bønder i Rom«. Hans sidste Billede »Romerske Arbejdsfolk« vakte stor Opmærksomhed paa Udstillingen i 1868, og man var klar over, at en betydelig Kunstner var gaaet tabt i en for ung Alder.

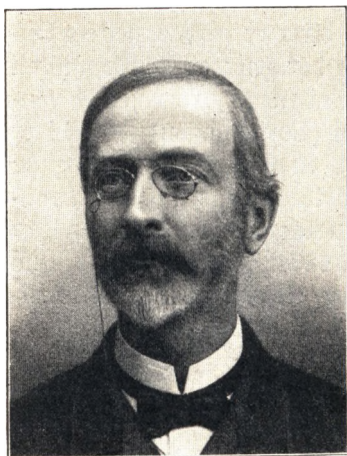
Schou, Peter Alfred, Maler, født 8. Okt. 1844, Broder til L. A. S., Elev af Bonnat i Paris, udstillede 1880 i Paris, men fik atter og atter sine Billeder afvist i København; i nogle Aar maatte han ernære sig kummerligt i Hamborg som Haandværker, vendte 1898 hjem til København, hvor han endelig med det gribende Billede »Sorg« vandt den Anerkendelse, han længe havde savnet. Maleriet købtes af Kunstmuseet, og paa Frederiksborgmuseet findes hans Selvportræt. Johan Hansens Samling indeholder Billeder af ham og Broderen, men iøvrigt er hans Malerier sjældne; en Del findes i Privateje hos hans Brodersøn Godsejer Schou til Palsgaard. P. A. S. døde 21. Nov. 1914, og Danmark tabte i ham en af sine aller betydeligste Kolorister i den nyere Tid.

Schou, Philip Julius, født i Slagelse 10. Juli 1838, blev Student fra Sorø 1857 og polyteknisk Kandidat 1862, var en Tid lang Jernbaneingeniør i Jylland, men blev 1867 Direktør for

Fajancefabriken »Aluminia«, hvis Virksomhed udvidedes 1882 ved Overtagelsen af den tidligere kgl. Porcellænsfabrik. Som Leder af disse samlede Fabriker har S. indlagt sig betydelige Fortjenester af Udviklingen af den danske keramiske Kunstindustri og Industri. I det politiske Liv deltog han 1881—83 som Folketingsmand. S. har paa mange Maader haft Lejlighed til at virke for Landets Fremgang i Henseende til Kunst og Haandværk. Planen til den store nordiske Kunst-, Industri- og Landbrugsudstilling i København 1888 skyldes ham, ligesom han har en væsentlig Del af Æren for Planens heldige og dygtige

Realisation. Han døde 19. Sept. 1922.

Schouw, Joachim Frederik, berømt Videnskabsmand og Politiker, født 7. Febr. 1789 i København, hvor hans Fader var Vinhandler. S., som var bestemt til at indtræde i samme Næringsvej, nød kun en tarvelig Undervisning, og da Faderen døde tidlig, og Moderens Kaar var knappe, satte man ham paa en Sagførers Kontor, dog havde han allerede som Dreng vist Interesse for Botaniken og brugte nu sin Fritid til at studere. Han blev Student 1808, tog juridisk Embedseksamen 1811, disputerede for Doktorgraden 1816 og blev 1821 ekstraordinær Professor. Han havde dyrket det juridiske Studium som Brødstudium, men tillige med Iver lagt sig efter Botanikken. Ved en Slægtnings Understøttelse havde han i 1812 været i Stand til at gøre en Rejse til Norge, hvor hans Interesse for Plantegeografien, hans senere Hovedstudium, først vakttes; det blev hans Yndlingstanke at undersøge Italiens Flora

og derved blive i Stand til at levere et Mellem- og Forbindelsesled imellem A. Humholdts Skildringer af den hede Zones Planteverden og Wahlenbergs af Alpernes, Karpaternes og Laplands. Dette Ønske fik han opfyldt ved to Rejser til Italien 1816—20 og 1827—30. 1839—40 rejste han tredie Gang, men denne Gang nærmest for at styrke sit Helbred. Fra 1831 indtil 1846 udgav S. »Dansk Ugeskrift«, et Tidsskrift for Udbredelsen af nyttige Kundskaber, som siden blev et Hovedorgan for fædrelands-sindede Mænds Anskuelse om de Spørgsmaal, der fremkom dels ved det efter Stænderinstitutionens Skabelse vakte nye politiske Liv i Danmark, dels ved de separatistiske Bevægelser i Hertugdømmerne: 1834 oprettede han med Collin og Eschricht den naturhistoriske Forening; 1841 blev han Bestyrer af den botaniske Have, af hvilken han indlagde sig stor Fortjeneste, og 1845 ordinær Professor. Blandt S.s Skrifter skal nævnes: »Grundtræk til en Plantegeografi« (1822), »Skildring af Vejrligets Tilstand i Danmark« (1826), »Europa« (1832), »Naturskildringer« (1837—45), en Række af almenfættelige Forelæsninger, udmærkede ligesaa meget ved den grundige og ægte videnskabelige Aand, der afspejler sig i dem, som ved den klare anskuelige og livsfriske Form og det rene Sprog, hvori de er skrevne. S. tog desuden fremragende Del i det politiske Liv. 1834 var han den, der fattede Beslutningen om og iværksatte, at en Adresse blev indgivet til Kongen for at forhindre yderligere Indskrænkninger i Trykkefriheden, og da den afvistes, blev han næste Aar Medstifter af »Trykkefrihedsselskabet«, det første Samlingspunkt for den vaagnende Opposition. 1835 udnævntes han af Kongen til Repræsentant for Universitetet i de to Stænderforsamlinger og blev valgt til Formand i dem begge, hvilket Hverv han røgtede med stor Dygtighed og Frisind; han udviklede de parlamentariske Former, som hidtil var ukendte herhjemme, og hævdede kraftigt Forsamlingernes Ret overfor den kgl. Kommissarius, men denne Optræden mishagede Kongen, og 1842 blev han ikke udnævnt paany. Han afviste et Tilbud, der gjordes ham, om at købe ham en fast Ejendom for derved at skaffe ham Valgbarhed. Han var saaledes udelukket fra umiddelbar politisk Virksomhed. Derimod genoptog han Udgivelsen af »Dansk Ugeskrift«, hvis anden Række i Forbindelse med »Dansk Tidsskrift« (1847—51) langt mere end tidligere behandlede politiske Spørgsmaal. Han udtalte sig med Fynd og Dygtighed for en konstitutionel Forfatning, om end

paa et konservativt Grundlag, og for Hævdelsen af Slesvig som et dansk Land, der burde knyttes nøjere til Kongeriget. I dette Øjemed stiftede han 1843 »Foreningen til Danskhedens Bevarelse i Slesvig« og fremkaldte 1844 en Adresse i samme Aand. Hertil sigtede ligeledes det Flyveskrift, som han sammen med H. N. Clausen udsendte straks efter Christians den Ottendes Død, »Ved Tronskiftet 1848«. I Martsdagene 1848 var S. naturligt en af Lederne af det nationale Partis Optræden; han blev derefter Formand for de to sidste Stænderforsamlinger og endelig for den grundlovgivende Rigsforsamling. Han fik Tilbud om at indtræde i Novemberministeriet, men afslog det. Han nærede ingen Betænkelighed ved den udstrakte Valgret, som da indførtes, og udtalte sig 1849 aabent for en Deling af Slesvig fremfor den selvstændige Stilling, som da paatænkte. 1850 valgtes han til Landstinget, men tog kun ringe Del i dets Forhandlinger. Han døde efter en langvarig Sygdom 28. Apr. 1852. Hans Buste udført i Bronze af H. Bissen rejstes 1857 foran Universitetet. Artsbiografi i Botanisk Haves Arkiv; Skand. Folkekalender 1843 og 44; Erslev: Forf. Lex.; Botan. Tidsskr. XII; Barfod: Dansk Rigsdagskal.; I. A. Hansen: Polit. Skildringer af afdøde danske Mænd; Steenstrup: Dansk Maanedsskr. IV; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturh.

Schram, Peter Ludvig Nicolai, fremragende dramatisk Sanger og Skuespiller, født 5. Sept. 1819, blev i sit trettende

Aar Elev af Musikkonservatoriet for at uddannes til Musiker. Hans dramatiske Talent drog ham faa Aar efter til Teatret. S. blev tidlig faderløs, men fra sin Moder, der var en Søster til den berømte Violinvirtuos og Kapelmusikus Wexschall, havde han taget i Arv udmærkede musikalske Evner og Anlæg, hans Morbroder underviste sine to Søsterbørn P. S. og F. S. fra Drengæarene i at spille baade

Violin og Klaver. Sin første Sangundervisning modtog han af Siboni. I Overgangsalderen skiftede hans Stemme Karakter og blev fra en høj Tenor til en dyb Baryton, til liden Glæde for

Siboni, der havde haabet at uddanne sin med musikalske Evner saa særligt udrustede Elev til en lyrisk Elsker af første Rang. Paa sin pudsige Maade viste Siboni ham sin Medfølelse. »Tu hikke blive Tenore, Tu stakkels Dreng«! sagde han, »Tu hikke blive Elskere, vel at mærke paa Teatret; hvad Tu blive udenfor, det vet jeg ikke«. Stemmens Uddannelse blev fortsat, efter at den var bleven fast i sit ny Leje, og af og til fik det unge Menneske Lejlighed til at betræde Scenen. Ved en Aftenunderholdning til Fordel for Konservatoriet fremsagde han Ingemanns Digt »Marsk Stigs Døtre«. 1836 fik han Ansættelse ved det kgl. Teater som Skuespiller uden Gage og avancerede efter nogen Tids Forløb til en Lønningsklasse, hvor han sikredes en Indtægt af — fem Rigsdaler om Maaneden. Paa denne Sultekur holdt S. sig i flere Aar. Endelig naaede han 19. Dec. 1841 at faa sin egentlige Debut som Sanger i Bertrams omfangsrige og vanskelige Parti i »Robert af Normandiet«. Hans ualmindelige musikalske Midler skaffede ham straks den velvilligste Modtagelse fra Publikums Side. Hans dybe Baryton eller høje Bas var særdeles tiltalende i Klang, blød og bøjelig og med Kraft og Fylde i Tonerne. Hans høje Figur, hans Ansigt, der var et udmærket Teateransigt, og hans tydelige Tekstudtale var Fortrin, der talte for Debutanten. 1842 udførte han Bartholo i »Figaros Bryllup« med en Frejdighed i Lunet, der var en ligesaa stor som kærkommen Overraskelse for alle. Under hans fortsatte Udarbejdelse af denne Rolle blev den til en Figur af en overvættes sprudlende Komik, overvældende kaad i sin grelle Lystighed uden dog at gaa ud over den Linie, der ikke bør overskrides. S. vedblev at hævde sig som en af Operaens Ypperste, ligesaa mægtig i pathetiske Roller som sprudlende morsom i komiske; men han blev i ikke mindre Grad en Støtte for Skuespillet, hvor hans friske Lune, hans ureflekterede og rigt skabende Fantasi og hans store Autoritet over Publikum skaffede ham mangan smuk og herlig Sejr. Som Operasanger holdt han Jubilæum i 1866 og udførte ved denne Lejlighed under stormende Jubel sin klassiske Leporello i »Don Juan«, som havde været i hans Besiddelse i over tyve Aar. Han har udført en meget lang Række Roller, alle glimrende fremstillet, blandt disse den uforlignelige Mefistofeles i »Faust«, en Rolle, om hvilken berejste Impressarier har forsikret, at de ikke paa noget Teater har set dens Mage i frisk Oprindelighed og gennemført Karakteristik, i dæmonisk Vælde og strømmende Djævehumor. Hans Geronte

i »Skatten« og hans Sammenspil med Olaf Poulsen maa ikke glemmes. Jævnside med denne Sangervirksomhed gik en jævnt tiltagende Anvendelse som Skuespiller i Begyndelsen i Smaaroller, senere i betydeligere Opgaver, alt som Evnen til komisk Karakteristik blev mere og mere fremtrædende. Han spillede den dovne Drivert Cola i den »Yngste«, den hovne Møller i »Cyprianus«, Gavtyven Silvestro i »Scapins Skalkestykker« og vakte endelig 1870 ligefrem Sensation med sin geniale Præstation som Aslaksen i »De Unges Forbund«, denne lurvede Bogtrykker og Redaktør, forkuet og krybende, medtaget af Slid og Svir, en lumpen Karl, som man dog har Medlidenhed med, fordi man gennem Skikkelsens Udtalelser og Handlemaade ser, hvor Livets tunge Haand har tvunget den modstandsløse Natur ned i Dybet. Er Typen, hvis der i Virkelighedens Verden kan siges at eksistere en saadan Type, tegnet ypperligt af Forfatteren, saa har Schram med mønstergyldig Kunst individualiseret den. Paa sin halvfjerdsinstyveaarige Fødselsdag 1889 optraadte S. i en af sine ypperste Operaroller, Leporello. Efter den Tid var »Don Juan« ude af Repertoiret i flere Aar af Mangel paa en Afløser. S.s grundmurede musikalske Dannelse, hans sjældne dramatiske Fremstillingsevne og store Lethed til at lære gjorde ham til en Vinding for enhver Opførelse, som han fik Del i. S., der blev Kammersanger 1866, var paa Scenen sidste Gang 2. Apr. 1895 som Rasmus Skytte i »Gulddaasen« og døde 1. Juli s. A. Skuespillerforeningens Julebog 1893; Illustr. Tid. XII 581 og XXXVI 41; E. Brandes: ansk Skuespilkunst; P. Hansen: Den danske Skueplads; Bricka: Biogr. Leks.

Schrøder, Ludvig Peter, Højskoleforstander, født 19. Jan. 1836 paa Lolland som Søn af en Skovrider, kom tidlig i Forbin-

delse med den af Grundtvig paavirkede Kreds af unge Studerende i København. 1861 blev han Lærer ved Rødding Højskole og 1862 dens Forstander. Efter Krigen 1864 oprettede han Højskolen i Askov som en Forpost for Danskheden i Sønderjylland, og her søgte han at forene Grundtvigs og Kolds Syn paa Opdragelsen af Ungdommen, Kundskabsmeddelelsen og Vækkelsen. Askov Højskole blev den største og betyde-

ligste af alle Landets Højskoler, hvad den er endnu under Appels og hans Hustru, Ingeborg, f. Schrøders, Ledelse, og dette skyldtes vel især S.s fremragende Evner som Leder og Lærer. Hans Hustru **Charlotte**, f. Wagner, (1842—1904) var ham en udmærket Støtte i hans vigtige Gerning, hvorved han har bidraget meget til at skabe det nye Danmark. Han døde 8. Febr. 1908.

Schwarz, Frederik, Skuespiller, født 15. Juni 1755 i København. S., som i en Alder af 6 Aar blev faderløs, var født under tarvelige Kaar, men Præsten ved Petri tyske Menighed Hauber tog sig af Drengen baade med Midler til Underhold og Undervisning. Da S. voksede til, følte han sig forpligtet til at hjælpe sin Moder og søgte Ansættelse ved det kgl. Teaters Danseskole, hvor han med Letthed fik Ansættelse paa sit smukke Ansigt og gode Figur mod Anvisning paa sit første Aars Gage som Figurant. Han fik yderligere private Timer hos Hofdancemester Laurent. Han begyndte nu selv at informere, naturligvis mod et meget ringe Vederlag, da man ikke ventede nogen fyldestgørende Undervisning af dette ikke fuldvoksne unge Menneske. Ad denne Vej kom han i Forbindelse med Løjtnant v. Warnstedt, der af sin tarvelige Gage skulde bestride sin Søsters Undervisning og derfor søgte billige Lærere. Han lagde dog snart Mærke til, at det unge Menneske selv trængte til videre Uddannelse i den Kunst, han vilde lære andre. Warnstedt havde følt sig tiltalt af Danselærerens nette Væsen og sømmelige Færd, og da han søgte nærmere Underretning om ham, maatte han beundre hans hæderlige Vandel og ualmindelige Energi til at søge Kundskaber og tilbød ham derfor at læse Fransk med ham. S. viste ved sin store Flid, at han ikke var en uværdig. Undervisningen kom nu til at strække sig langt videre. Warnstedt raadete den unge Mand til at strække sig langt videre. Warnstedt raadete den unge Mand til at søge Engagement som Elev ved det franske Balletselskab paa Hofteatret for om muligt at naa en Ballet-

mesters Stilling, naar han der havde faaet Uddannelse i Dans og Balletkomposition. S. opnaaede ogsaa Ansættelse ved det franske Selskab og udviklede sig til en dygtig Danser, men opgav dog denne Kariere og vendte atter tilbage til det kgl. Teater, hvor han søgte og blev antaget som Skuepiller, debuterede i en holbergsk Rolle og gjorde en saa stor Lykke, at han snart fik et omfattende Repertoire. S. blev allerede i sit 25. Aar udnævnt til Instruktør, i hvilken Stilling han var til stor Nytte for Teatret og Kunsten. 1877 stiftede han det for Skuespil-kunstens Udvikling betydningsfulde »Dramatiske Selskab«, hvor han fik Lejlighed til at udvikle sine Teorier, der efterhaanden fik Indgang hos Skuespillerne. Baade ved sit Talent og ved sin Dannelse og sine Kundskabers Fylde og Omfang naaede han højt op over sine Kolleger; det er derfor naturligt, at han kom til at danne en Skole, i hvilken Naturlighed og Sandhed var Grundprincipperne. Sin lange virksomme Kunstnerbane afsluttede han i en Alder af 57 Aar, da han syntes, Hukommelsen begyndte at svigte ham, og da han tilmed, ærgerrig som han var, fandt, at Teatret ikke paaskønnede ham i Forhold til den Glans, han kastede over det, forlangte han sin Afsked og forlod Teatret 1816. Som Privatmand levede S. endnu en Snes Aar, en stor Del af Tiden paa Landet. I hans Sommerbolig i Birkerød var Overskou i Besøg hos ham i Slutningen af Tyverne, omgikkes ham meget og optegnede flittigt de Erindringer fra Teatrets Fortid, som S. meddelte ham, og som for en meget stor Del danner Grundlaget for den af Overskou samlede og udgivne Teaterhistorie, særlig Fremstillingen af Forholdene i det 18. Aarh.s sidste Trediedel. S. døde 13. Juli 1838. Rahbek og Foersom: Theone; Overskou: Den danske Skueplads; Erslev: Forf. Lex.; Nær og Fjern Nr. 410; P. Hansen: Den danske Skueplads.; Illustr. Tid. XXXII; Bricka: Biogr. Leks.

Segelcke, Thomas Riise, født 2. Maj 1831 paa Kjærsgaard i Vendsyssel, tog 1854 Eksamen i anvendt Naturvidenskab, var 1853—55 Assistent i Forchhammers kemiske Laboratorium, studerede Agerdyrkningskemi og afsluttede sin forbedrende Uddannelse som Landbrugskemiker under et tre Aars Ophold 1857—59 i Udlandet, særlig under Vejledning af Professor Stöckhardt i Sachsen og af Lawes og Gilbert paa Rothamsted i England. Efter sin Hjemkomst har S. paa Opfordring af det kgl. Landhusholdningsselskab og som dets Konsulent i

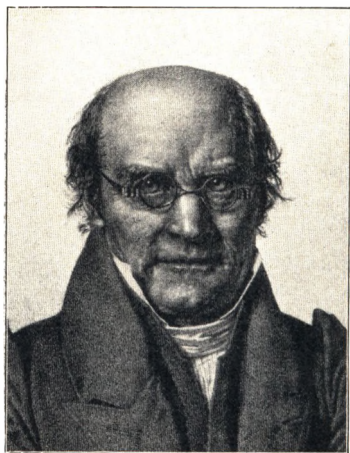
Mælkerifaget og ved sine Studier over Tilvirkningen af Smør og Ost, ved sin Virksomhed for Indførelsen af forbedrede Fremgangsmaader og en mere nøjagtig, ved Brug af Vægt, Maal og Termometer regelbunden Udførelse af alle Arbejder, ved Oplæring af de unge Landmænd i Mælkerifaget og Uddannelsen af et stort Antal praktiske Vejledere i Faget (Mælkeriassistenter), ligesom ved sin Medvirkning ved Smørudstillinger og i andre Retninger haft en særdeles frugtbringende Indflydelse paa Mælke- driften og særlig Smørproduktionen i Danmark, som, begunstiget af de stigende Priser og den

almindelige Fremgang i Landbruget, derved har taget et stærkt Opsving. Han har udgivet forskellige meget benyttede Mælkeriregnskabsbøger (til Dels i Forening med Jægermester I. Friis o. a.) og i landøkonomiske Tidsskrifter og særlige Smaaskrifter leveret et ikke ringe Antal grundige Afhandlinger vedrørende Mælkeri driften, de unge Landmænds Uddannelse, Anvendelse af kunstige Gødningsstoffer o. s. v., foruden at han ved Foredrag ved landøkonomiske Møder i Landets forskellige Egne i høj Grad har paavirket Jordbrugerne, der ogsaa ved flere Lejligheder har lagt deres Paaskønnelse for Dagen. Han udnævntes 1873 til Professor og blev 1874 ansat som Docent i Mælkeribrug og Landbrugsbogholderi ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, senere som Indenrigsministeriets Konsulent i Mælkeridrift. S. har ogsaa i usædvanlig Grad haft Lejlighed til at gøre sig bekendt med Mælkeridriften i andre Lande, ved Rejser ikke blot i Europa, men ogsaa i Amerika, og har ved sin Virksomhed i væsentlig Grad bidraget til at henlede Udlandets Opmærksomhed paa den danske Mælkeridrift. Han døde 12. Nov. 1902.

Sibbern, Frederik Christian, Filosof, født 18. Juli 1785 i København af holstenske Forældre. Moderens Religjøsitet havde et pietistisk Præg, men fik stor Indflydelse paa Drengen; i den tyske Bibel var han tidlig hjemme. Han blev 1802 Student fra Herlufsholm, som han altid mindedes med Kærlighed. Til

Fagstudium valgte han Retsvidenskaben, men han vandt flere Gange Prisen for Besvarelsen af matematiske og filosofiske Opgaver. 1810 blev han juridisk Kandidat og disputerede næste Aar for den filosofiske Doktorgrad.

Til Professoratet i Filosofi ved Universitetet blev S. anbefalet af sin Forgænger Treschow, da denne blev kaldet til det nyoprettede Universitet i Christiania, men førend han overtog Embedet, foretog han en Rejse i Tyskland, hvor han i Berlin omgikkes Fichte og Schleiermacher, i Breslau Steffens, som fik megen Indflydelse paa ham. I Nürnberg traf S. Hegel

og i München Schelling og vendte hjem i Okt. 1813, hvorefter han blev ordinær Professor og begyndte at holde Forelæsninger. Det er som Psykolog, han især har Betydning i vor Litteratur. Det er Følelserne, især de med Sympati og Beundring beslægtede, han bedst skildrer. Hans Psykologi er noget paavirket af den spekulative Filosofi, men han staar højt over sine tyske Lærere i sin Stræben efter at være naturlig, bestemt og rammende i sit Udtryk, og han er Talsmand for en sund og praktisk Livsfilosofi, der er meget klar og jævn i sin Bygning, og som dannede Grundlaget for P. Møllers og Søren Kierkegaards senere Arbejder. I Modsætning til den tyske naturfilosofiske Skole holder han sig skarpt til Erfaringen og staar i det hele paa et langt sundere og besindigere Standpunkt. I religiøs Henseende stod S. i lang Tid den ortodoxe Retning nær, idet han for sit personlige Vedkommende følte Betydningen af Reaktionen mod Rationalismens Forstandsvæsen. Men jo mere den strenge kirkelige Opfattelse tilspidsede sig i dogmatisk Henseende, desmere maatte han skille sin Sag fra dens Lære om Djævelen, og den evige Fordømmelse kunde han ikke anse som nødvendig Bestanddel af den religiøse Tro. Han havde altid hævdet Filosofiens Ret til at prøve alt; men nu førte denne Prøvelse til et nyt religiøst Standpunkt, som han udtalte i en Række Universitetsprogrammer og senere udførlig med Fynd og Kraft i »Meddelelser af et Skrift fra Aaret 2135«. Enhver

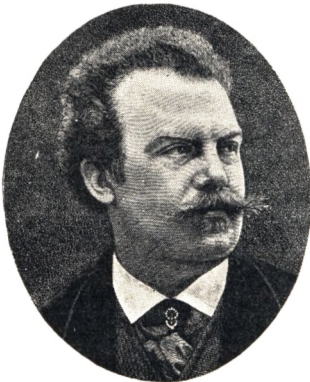
stærk levende Tro agter han som Udslag af Livets Magt i den enkelte. Hans vigtigste Arbejder er: »Menneskets aandelige Natur og Væsen« (1819), »Psykologi« (1828), »Om Forholdet mellem Sjæl og Legeme« (1849), »Om Erkendelse og Granskning« (1822), »Om Filosofiens Begreb, Natur og Væsen« (1843), »Angaaende Hegels Filosofi« (1838), »Tænkelære eller Logik« (1854), »Spekulativ Kosmologi med Grundlag til en spekulativ Teologi« (1846) og endelig det skønlitterære Værk: »Efterladte Breve af Gabrielis« (1826) og »Udaf Gabrielis Breve« (1850). S. deltog med Iver i de politiske Diskussioner under Frederik den Sjette og Christian den Ottende i konservativ Aand. Med Grundloven 1849 var han tilfreds, medens den konstitutionelle Forfatning stod for ham som Halvhed. Først 1868 tog S. sin Afsked fra Universitetet og S. døde 16. Dec. 1872. Høffding: Mindre Arbejder, Danske Filosofer; Erslev: Forf. Lex.; P. L. Møller: Dansk Pantheon XXXVI; Borchsenius: Fra Fyrreerne; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturh.; Bricka: Biogr. Leks.

Simonsen, Niels, Maler, født 10. Dec. 1807 i København; han begyndte som Billedhugger og vandt som saadan tre af Akademiets Medailler, men valgte nu Maleriet og blev Elev af Historiemaler I. L. Lund. Hans første Maleri »Den Gerrige« (1833) vakte almindelig Opmærksomhed, og han begav sig nu til München og derfra til Italien og Afrika. De Emner, han her valgte, var næsten alle tagne af Sørøverlivet i Middelhavet; han fremstillede ogsaa »Beduiner i Afrika«. Til Medlemsstykke for Akademiet malede S. et Optrin af Torden-skjolds Søkampe. S. malede et stort Antal Billeder fra Trearskrigen, hvoraf Kunstmuseet ejer et »En Bivuak«. Senere malede Kunstneren atter paa faa Undtagelser nær Scener fra Sørøver- og Beduinerlivet. Herfra adskiller sig det af Kongen 1859 bestilte »Kniplepigen, der finder Guldhornene« og det Kunstsamlingen tilhørende »Trolovelse i Herrestads Herred« (1863). Fra Krigen 1864 malede han »Episode af Træfningen ved Sankel-

mark«, som er et af hans værdifuldste Arbejder. Trods noget konventionelt i Opfattelsen udmærker alle hans Billeder sig ved en malerisk Penselføring og megen Skønhed og Friskhed i Farven. S. var Professor ved Kunstakademiets Modelskole fra 1854—84, da han tog sin Afsked. Han døde 11. Dec. 1885. Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; Danmarks illustr. Almanak 1860; Bricka: Biogr. Leks.

Simonsen, Niels Juel, Operasanger, født 16. Maj 1846, deltog i Krigen 1864 som Frivillig i Aarøes Korps, blev Elev af

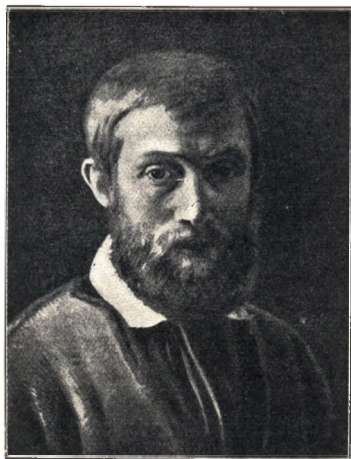
H. Rung og debuterede 4. Nov. 1868 som Hans Heiling i Marschners Opera. Hans fyldige Baryton og hele mandige Fremtræden skaffede ham en ualmindelig Succes, og i Løbet af faa Aar var han en af Operaens bærende Kræfter. Blandt hans Roller kan nævnes Don Juan, Figaro, Pizarro (i »Fidelio«), Marsken i »Drot og Marsk«, Tell i »Wilhelm Tell«, Hollænderen i »Den flyvende Hollænder« og Nouredin i Hornemanns »Aladdin«. S. var ogsaa

en yndet Koncertsanger og han elskede de gamle danske Sange og foredrog dem med dyb Følelse ved folkelige Fester og lignende Lejligheder. Han døde 25. Maj 1906.

Simonsen, Simon Ludvig Ditlev, Maler, født 19. Jan. 1841, er en af vore mest yndede Dyremalere, debuterede 1859 med et Billede af en Ko og brød igennem med »Bøfler i de pontinske Sumpe«. Særlig Glæde har hans morsomme og yndefulde Billeder fra Hundenes, særlig Gravhundenes Verden fremkaldt, og op i sin høje Alder har han kunnet fortsætte sit paaskønnede Arbejde. Blandt hans Arbejder kan nævnes »Sidste Gang til Dybbøl Skanser 18. April 1864« (Frederiksborg Slot), »Heste udenfor en Smedie«, »En Pointer med sine Hvalpe«, »Deligen- cen skifter Forspand« (Aarhus Museum) og »En varm Jagtdag« (1918).

Skovgaard, Peter Christian Thomsen, Landskabsmaler, født 4. Apr. 1817 paa Arvefæstegaarden Hammerhus i Nærheden af Ringsted, men seks Aar efter maatte Faderen sælge Gaarden og flytte til Vejby tæt ved Tisvilde for her at forsøge at ernære sig og sin Familie ved en lille Købmandshandel. Drengen viste tidlig kunstneriske Evner, hans kæreste Beskæftigelse var at forme smaa Figurer baade af Dyr og Mennesker af det Materiale, han hentede i en Lergrav, og at tegne Billeder paa alt det Papir, han kunde faa fat paa. Han var engang i fem-seks Aars Alderen til et Høstgilde;

da han kom hjem tegnede han det hele af, og Slægt og Venner fandt det fornøjeligt at se paa, men allermorsomst var Røgteren, ham kunde de alle kende blandt de øvrige Figurer. Nu begyndte hans Moder at tage sig af hans Tegnelyst, hun havde i sin Tid faaet nogen Vejledning af C. D. Fritzs. Det var mest Blomster, hun lod Drengen tegne efter Fortegninger; med Naturen selv gav man sig sjælden i Lag, men hun aabnede hans Øjne for dens Skønheder baade i Hjemmets Omgivelser, og naar hun en Gang om Aaret gjorde en Rejse med sine Børn gennem Nordsjællands dejlige Skovegne med København som Maal. S. blev 14 Aar gl. sendt ind til København for at komme ind paa Kunstakademiets Tegneskole, hvilket ogsaa skete, samtidig med at han var i Haandværkerlære som Maler og blev Svend 1835. Nu blev Historiemaleren I. L. Lund hans Lærer. Han blev Venner med Rump, Fröhlich, Læssøe og Lundbye, et Venskab, som kun Døden opløste, ogsaa i den udmærkede Billedhugger Friends Hus fandt han en gæstfrie Modtagelse sammen med andre Kunstnere; her udførte han en Mængde Tegninger, der ejes af Kobberstiksamlingen. 1836 begyndte han at udstille; hans første Billede var et Maaneskinsstykke, Motivet fra Langebro, og blev købt af Prins Christian, senere Kong Christian den Ottende. Professor Høyen, Datidens betydeligste Kunstdommer, ydede den unge Kunstner Anerkendelse og Opmuntring, han fik derved Mod til ganske at ofre sig for Kunsten. Som lille Dreng

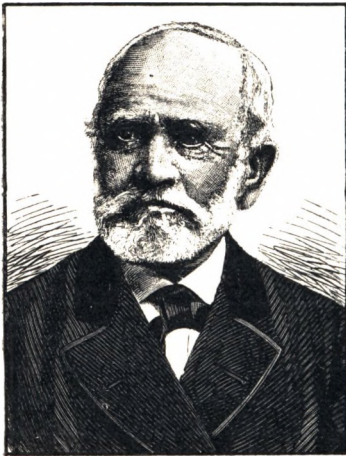
havde han klippet Silhouetter af sine Nærmeste, derfor begyndte han nu ogsaa at male smaa Genre- eller Interiørbilleder med Portrætfigurer, ligesom han ogsaa tegnede Illustrationer til Digterværker, deriblandt nogle Vandfarvetegninger til nogle af H. C. Andersens Æventyr. Landskabsmaleriet havde dog hans overvejende Interesse, og nu varede det ikke mange Aar, inden man maatte erkende, at af sin Tids yngre Kunstnere var han den, der skildrede den danske Natur med den største Forstaaelse og Sandhed. 1845 fik han Udstillingsmedaillen for begge de af ham udstillede Arbejder, hvoraf »Udsigt over Skarrit Sø« blev købt til den kgl. Samling. Fra nu af udviklede S. sig til en af Danmarks betydeligste Landskabsmalere og i det hele til en Kunstner af meget høj Rang. Til hans Fortrin hører, at han gengiver Plantelivet særlig i Forgrunden med en overraskende Natursandhed i Form, omend Farven undertiden kunde blive temmelig mørk og Skyggerne lidt for dybe. Efter at have foretaget adskillige Rejser her i vort eget Land uden at have søgt Rejseunderstøttelse til Udlandet, foretog han i Vinteren 1854—55 med akademisk Understøttelse en Rejse gennem Europa til Rom. Rejsen satte ikke saa meget Spor i nye Emner, men efter denne viste der sig en vis Storartethed i Emnerne, han valgte, ogsaa Farven blev varmere og klarere. Af disse senere Værker kan nævnes: »Sommereftermiddag ved en Sø« malet 1859 og »Sommerdag i Dyrehaven«, som tilhører Nationalsamlingen (1875). I sidstnævnte Billede er der fremstillet et meget sammensat Naturskuespil med forbavsende Virkning. 1851 ægtede S. en Datter af den ansete Naturforsker og Politiker J. F. Schouw og grundede et lykkeligt Hjem. Han blev 1864 Medlem af Kunstakademiet; at dette ikke var sket tidligere, skal den Gang have vakt ligesaa megen Forbavselse som Munterhed. Professortitlen fik han 1860. Efter i 1868 at være bleven Enkemand, ramtes han kort efter af et apoplektisk Tilfælde, der dog syntes forvundet temmelig hurtigt, men efter nogle Maaneders Svagelighed døde han 13. Apr. 1875. Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; Fremtidens Nytaarsgave 1866; S. Müller: Nyere dansk Malerkunst; Bricka: Biogr. Leks.; Tilskueren April 1908.

Skræppenborg, Peter Larsen, hed egentlig Ole Peter Holm Larsen, han var født i Hunderup ved Odense 8. Okt. 1802. Hans Fader var Branddirektør og bestemte, at Sønnen skulde være

Landmaaler. Men da Faderen var død, tog P. L. S. Tjeneste paa en Bondegaard i Skræppenborg By hos en Enke, der ejede Gaarden Skræppenborg. Enken, der hørte til den pietistiske Retning, skænkede det unge Menneske sin Tillid, og i en Alder af 19 Aar blev han gift med en af Enkens Døtre. Da det skulde afgøres, hvem af Døtrene, der skulde arve Fædrenegaarden, blev det efter Hernhutternes Sædvane afgjort ved Lodtrækning, og Loddet traf Peter Larsen. Saaledes var han nu Ejer af den anseelige Bondegaard Skræppenborg. En Arv, der tilfaldt Slægten, nødte ham i et af de første Aar efter sit Giftermaal til at foretage en Rejse til Skive, hvor han kom i Berøring med Folk, der tilhørte den ældre Vækkelse, og derfra skriver sig muligvis Deltagelsen for denne Sag. 1823—24 begyndte Opvækkelsestiden paa Fyn fra en ringe Begyndelse til stor Udbredelse; den greb nu ogsaa Peter Larsen og løste hans Tungebaand, saa at han hengav sig til en rastløs Virksomhed for at vidne om, hvad der for ham var den eneste Sandhed. Han foretog idelige Rejser over hele Landet (paa egen Bekostning) som Lægprædikant. Disse gudelige Lægmandsforsamlinger var paa den Tid ikke tilladt af Øvrigheden, hvorfor han flere Gange blev idømt Bøder, ja endog fængslet, uden at han dog derfor holdt op. 1837 skrev han: »En kort Afhandling om aandelige Forsamlinger« og 1840 en udførlig Artikel i »Nordisk Kirketidende«, hvor han tog Ordet for den af Grundtvig forlangte »Præstefrihed«; til Forsvar herfor skrev han ogsaa senere flere Smaaskrifter. Han døde 6. Jan. 1873. S. Borgen: Til Minde om O. P. H. L.; Erslev: Forf. Lex.; K. Vinther: Oplevelser fra Menighedslivet i København og Sydøstsjælland; Bricka: Biogr. Leks.

Sonne, Jørgen Valentin, Søn af Kobberstikker J. J. Sonne, født i Birkerød 24. Juni 1801. Oprindeligt var han bestemt for den militære Stand, men efter et Aarstid at have været Elev paa Landkadetakademiet brød han af her for at komme paa Kunstakademiet og blev Gebauers Elev. Dennes Principper var just ikke de heldigste, da han forlangte af sine Elever, at de skulde kopiere, dels hans egne, dels nederlandske Mestres Arbejder, og gav idelige Advarsler mod at male efter Naturen. S. har ofte beklaget, at han ikke blev Eckersbergs Elev. Som Udstiller begyndte han i 17 Aars Alderen med en »Vildsvinejagt«, formodentlig en Komposition fra Christiansborgsamlingen. Se-

mere fulgte en »Kavalleriattaque ved Sehested 1813«, der blev købt til den kgl. Samling. Akademiet betragtede ham som en

lovene ung Kunstner, og paa dettes Anbefaling fik han Statsunderstøttelse 1828 for at begive sig til Udlandet. Han tog nu til München, og i halvandet Aar besøgte han flittigt den berømte Historiemaler Peter Cornelius' Tegneskole; de Billeder, han malede der, blev udstillede og for Størstedelen solgt der, dog sendte han enkelte hjem, deriblandt »En Fægtning i Tyrol med de Franske«, som tilhører Nationalsamlingen, og en »Gemsejæger ifærd med at skyde en

Ørn«. 1831 fik han atter offentlig Understøttelse og begav sig nu til Rom, hvor han forblev i 9 Aar. Et Billede »En Valplads efter et Slag«, som han sendte hjem, blev købt af Thorvaldsen, men det var det sidste Arbejde, S. malede uden at han kendte Motivet af Selvsyn. Som ivrig Jæger flakkede han om i den romerske Kampagne, og her fandt han Modeller, der passede ind i Motiverne. Han malede en Del Billeder af Landalmuens Liv, 1835 »Romerske Landfolk udenfor Osteriet ved Ponte Mammolo«, som findes paa Thorvaldsens Museum, 1839 »Romerske Bønder, der drager til Marked«, der blev bortloddet i Kunstforeningen, og 1843 malede han det udmærkede Folkelivsbillede »Høstmesse i den romerske Kampagne«, der nu tilhører Galleriet i Aarhus. Han blev efter sin Hjemkomst straks Medlem af Akademiet, og man stillede ham den Opgave at male et Jagtparti i Anledning af Medlemsværdigheden. Denne Opgave tiltalte ham ikke, da han ikke vilde »lave« noget »aus dem Innern seines Bewusstseins«, og virkelige Studier til Jagtbilleder havde han ikke, saa lidt som han nu havde Lejlighed til at udføre saadanne. Han lod derfor den akademiske Opgave ligge. 1844 udstillede han et Billede, der kom paa Christiansborgsamlingen under Titlen »En gammel Fisker, der om Aftenen sætter sine Garn ud«, et Arbejde, der ved sin smukt givne Naturstemning og det nydelige Samspil mellem den gamle Fisker og hans unge kønne Datter virker saa fornøjeligt og ægte

dansk. 1845 gaves der Sonne en ny Medlemsopgave, der var rummelig nok, da den hed »Et Optrin af det danske Folkeliv«, og som han besvarede med »Søndagmorgen, en Familie i Færd med at drage til Kirke«. Dette Billede er ikke saa fuldenndt hverken i Udtryk eller Stemning som flere af hans andre Arbejder og staar i høj Grad tilbage for det Hovedværk af S. fra 1847, som tilhører Nationalgalleriet »St. Hans Nat, de Syges Søvn paa St. Helenes Grav ved Tisvilde«. Dette Arbejde viser alle S.s særlige Fortrin forenede paa den smukkeste Maade, baade i Retning af Naturstemning og i Retning af den Grebthed af Situationen og den Inderlighed, hvormed den er fremstillet; den danske Sommernat og de Syges Længsel og Haab virker betagende paa Beskueren. 1846—48 udførte S. sit Mesterværk, Frisen paa Thorvaldsens Museums Ydermur: Thorvaldsens Landstigning 1838 og hans Værkers Transport til Museet. Dette Arbejde, som vistnok er udført efter Bindsbølls (Arkitektens) Anvisning, vakte 1888 ved den franske Malerudstilling i København de franske Mestres højeste Beundring, og de begav sig i samlet Flok ud til den gamle Kunstners Bolig for at bevidne ham deres Agtelse. Saa snart Krigen brød ud 1848, skaffede S. sig Tilladelse fra Overkommandoen til at færdes overalt, hvor Hæren drog frem, og fulgte i alle tre Krigsaar denne, paa Marscher, i Bivuak, i Kvarter og i Slag. Han var med allevegne og vovede sit Liv saa godt som nogen Krigsmand. Kuglerne, der hvinede om ham, fik ham ikke til at lukke Skitsebogen, hvori han tegnede sine Studier i Marken, hvorfor ingen dansk Maler og faa fremmede har givet Krigsbilleder, der i Vederhæftighed overgaar hans. Det første af disse Slagmalerier, »Angrebet den 5. Juni fra Dybbøl Bjerg«, udstilledes 1849, »Erobringen af de to første Skanser ved Igumvejen under Angrebet ved Fredericia 1850«, »Slaget ved Isted fra Centrum og ud til højre Fløj 1851« og »Morgenen efter Slaget ved Isted 1876. Nogle af disse Billeder tilhører Kunstmuseet, nogle kom til Aarhus og et meget stort »Slaget ved Fredericia« til Fredericia Raadhus i 1865. Endnu i sin højt fremrykkede Alder vedblev Kunstneren at virke. Sommeren 1881 hændte det, at der blandt Kunstnere fejredes en sjælden Højtid. »Gamle Sonne« fyldte fire Snese Aar, samtidig med at han paa Charlottenborg udstillede et af sine smukkeste Arbejder »Sommernat, Præsten hentes til en Syg paa den anden Side Aaen«. S. døde 24. Sept. 1890. Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; S. Müller: Nyere dansk Malerkunst.

Sponneck, Wilhelm Carl Eppingen, Politiker, Rigs greve, født 16. Febr. 1815, virkede for Frihandelens Principper med sine

første Arbejder; 1844 blev han Chef for Danmarks Toldvæsen. Under den nationale og liberale Regering i 1848 tog S. Parti for de liberale Ideer og var Finansminister i de skiftende Ministerier fra 1848 til 1854, da han blev Generaltolddirektør. S. udrettede meget for de danske Finanser, fik indført Frimærket og afskaffet Tallotteriet, anlagde de første Telegraflinier og virkede paa mange Omraader til at forbedre Statens materielle og økonomiske Tilstand. Toldloven

1863 skyldes væsentlig ham. I dette Aar fulgte han Kong Georg til Grækenland for efter Kong Christian den Niendes Ønske at være hans Raadgiver. 1865 vendte han hjem, var da kort Tid Rigsdagsmand, men blev 1868 Nationalbankdirektør og 1873 Direktør for Handelsbanken. Han døde 29. Febr. 1888.

Stadfeldt, Asger Snebjørn Nicolai, født i København 21. Marts 1830, tog Lægeeksamen 1859, var Reserveaccouchør ved Fødselsstiftelsen 1863—66, 1866

—67 Lektor i Fødselsvidenskab, 1869 Overaccouchør og Professor, 1877 Medlem af Sundhedskollegiet. S. har stor Fortjeneste af i høj Grad at have formindsket Barsefeberens Udbredelse paa Fødselsstiftelsen ved en konsekvent Gennemførelse af Antiseptiken under Fødslen. Hans Skrifter er blandt flere »Det mekaniske Misforhold under Fødslen og dets Behandling« (1879), Lærebog for Jordemødre 1880. Han døde 12. Dec. 1896. Bricka: Biogr.

Leks.; Tidsskr. for Jordemødre VII 41; Illustr. Tid. XXXIII 24; Carøe og Selmer: Den danske Lægestand; Bibl. for Læger 7. R. VIII 58; Ugeskr. for Læger 5. R. III; Hospitalst. XXXIX 1258.

Staffeldt, Adolph Wilhelm, Schack von, Forfatter, født 28. Marts 1769 paa Rügen, af tysk Adel, blev 1810 Amtmand i Holsten, følte sig saa stærkt grebet af Oehlenschlägers Digtning, at han trods sin tyske Afstamning besluttede at digte paa Dansk. Der findes i hans to Digtsamlinger (1803 og 1808) Digte, hvor dyb Følelse og ægte Skønhedssans forener sig med tysk Dybsindighed i en underlig Blanding af en Faust og en Aladdin, eller rettere: en Faust, der vil være Aladdin. S. blev aldrig tilstrækkelig forstaaet og paaskønnet af det Folk, han viede sin tungsindige Poesi; han er en fremmed Fugl i vor Litteratur; men for de faa, der kan tilegne sig hans sært forvredne Syner, vil han altid blive dyrebar paa Grund af dens dybe, alvorlige Understrøm af Længsel mod den evige Harmoni, som aldrig naas paa Jorden. Oehlenschläger, hans lykkeligere Medbejler, har i »Vaulundurs Saga« med den ene af Brødrene, Eigil, aabenbart haft S. som Forbillede. S. døde 26. Dec. 1826.

Steen, Adolph, Matematiker, født 7. Okt. 1816, blev Student 1834 og tog Eksamen i Mekanik ved den polytekn. Læreanstalt 1839, disputerede 1845 for Magistergraden og tilbragte Vinteren 1846—47 i Paris, hvor han hørte Forelæsninger ved L'école polytechnique og Collège de France, ansattes 1850 som Lærer i Matematik ved den polytekn. Læreanstalt, hvor han havde væsentlig Del i Oprettelsen af et Kursus for Civilingeniører; han var tillige (1854—63) Lærer ved den militære Højskole, blev 1861 Professor i Matematik ved Universitetet og optoges 1862 i Videnskaberne Selskab. Han tog ogsaa Del i Politik; som Medlem af Rigsdagen dannede han sammen

med Schack og Damkier o. fl. a. en Gruppe, der kaldtes »det intelligente Venstre«, som vel udtalte og hyldede radikale Anskuelser, men dog hævdede Dannelsens Krav og arbejdede for Universitets og Videnskabelighedens Fremme. Som Lærer i Matematik har han virket ved velskrevne Lærebøger, saaledes i elementær Aritmetik, i ren Matematik, elementær Algebra, Differential og Integralregning o. s. v. S. var en livlig energisk Karakter, der ikke lagde Skjul paa Tanker og Følelser og gik løs paa hvilken som helst Sag, naar han mente at have Ret. At den matematiske Undervisning har gjort saa store Fremskridt her i Landet i de senere Aar, skyldes meget ham. Han døde 10. Sept. 1886. Erslev: Forf. Lex.; Universitetsprogr. f. Reformationsf. 1845; Tidsskr. for Matemat. 1886; Nyt Tidsskr. for Matemat. 1899; Illustr. Tid. 1886; Barfod: Rigsdagskal.

Steenstrup, Johannes Christoffer Hagemann Reinhardt, Historiker, Søn af J. J. S. S., født 5. Dec. 1844 i Sorø, studerede paa Rejser i Frankrig o. a. St. Normannernes Historie og udgav et stort Værk herom, der fremdeles staar som det klassiske Arbejde for denne Gren af Historien og er kendt overalt i den studerende Verden. 1882 blev han Professor ved Universitetet, hvorfra han afgik 1917. Blandt hans Værker, der altid er affattede i et smukt Sprog og kan læses ogsaa af andre end Fagmænd, kan her nævnes »Den danske Bonde og Friheden«, »Vore Folkeviser fra Middelalderen«, »Den danske Kvindes Historie fra Holbergs Tid til vor« og Bogen om Brygger Jacobsen og hans Fader.

Steenstrup, Johannes Japetus Smith, Naturforsker, født 8. Marts 1813 i Vang i Thy, blev Student 1832 fra Aalborg Kathedralskole, men maatte paa Grund af økonomiske Vanskeligheder afbryde sine Studier i nogle Aar; først 1835 kom han atter til Universitetet og studerede under Schouw og Forchhammer, som fik saa stor Betydning for ham, at hans oprindelige Studium, Medicinen, opgaves for Naturvidenskaben. Allerede 1837 besvarede han Videnskabernes Selskabs Prisopgave om Naaletræstammer i Tørvemoserne, og Aaret efter fik han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Fuglenes Træk og Fiskenes Vandringer. Han foretog nu for Statens Regning Undersøgelser

af Tørvemoser og deltog i en Undersøgelsesrejse til Island. 1841 blev S. Lektor i Mineralogi og Botanik ved Sorø Akademi, 1845 Professor i Zoologi ved Københavns Universitet og 1848 Meddirektør for det kgl. naturhistoriske Museum, indtil dette Museums Forening med Universitetet 1864, da han af Konsistorium valgtes til Formand i det forenede zoologiske Museums Bestyrelsesraad, hvilken Stilling han dog midlertidig fratraadte 1873. Efter Forchhammers Død var S. det kgl. Videnskabernes Selskabs Sekretær og efter Madvigs Død valgtes han til dets Præsident, men afslog Valget; fra 1849 til 1885, da han tog Afsked fra Universitetet, var han en af Bestyrerne i den naturhistoriske Forening og virkede i denne ved populære Foredrag og som Ordstyrer i dens videnskabelige Møder. Ved Lunds Universitets Jubelfest 1868 kreeredes han til Dr. phil. og med. og ved hans egen Jubelfest 1870 sammenskød Venner og tidligere Elever i taknemlig Erindring om hans Virken som Universitetslærer og Forsker en Sum til derfor at danne et Legat til Fordel for Studiet af Naturhistorie og Arkæologi. Han har deltaget i de fleste skandinaviske Naturforsker møder og Kongresser, hvor han har søgt at virke for en kritisk ædruelig Opfattelse af de Forhold, der menes at belyse Menneskets ældste Historie i Europa. Videnskabernes Selskab har prisbelønnet flere af hans videnskabelige Arbejder, der har grundfæstet hans Navn som en genial og grundig Forsker. Han har udført en meget lang Række skriftlige videnskabelige Arbejder, der alene kan følges og forstaaes af Videnskabsdyrkere af samme Fagvidenskab. Han var en særdeles elskværdig Personlighed, der som Universitetslærer udviste den mest redbonne Velvillie mod de unge Studenter, der henvendte sig til ham for at søge Raad og Oplysning angaaende deres Studier. Hans Buste findes udenfor Universitetet. S. døde 20. Juni 1897. Erslev: Forf. Lex.; Fremtidens Nytaarsgave 1869; Ymer 1897; Oversigt ov. Vidensk.s Selskabs Forhdl. 1897; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.

Steffens, Henrik, Filosof, født 2. Maj 1773 i Stavanger af danske Forældre, der 1779 flyttede til Danmark. Han stu-

derede Mineralogi og sendtes af Regeringen til Tyskland for at studere Jernudvindingen af Erts med det Formaal for Øje at ud-

vinde Jern af Hedens Al; her blev han med sin ildfulde Natur grebet af Schellings Naturfilosofi og den unge romantiske Bevægelse (Tieck, Novalis, Schlegelerne), og 1801 udgav han en spekulativ-romantisk Geologi. — 1802 kom han til København, hvor han traf Oehenschläger og i hin berømte 16 Timer lange Samtale indviede ham i Romantikens æstetiske Principper; herved blev Danmarks største Digter vakt til fuld Bevidsthed om sit Kald, og det er vel den største Gave, S. har

givet sit Fædreland. Men ogsaa paa Grundtvig, Blicher og Ørsted gjorde hans Forelæsninger paa Universitetet et blivende Indtryk, og i det hele kan det siges, at denne »Lynildsmand«, som Grundtvig kalder ham, hvis Puls altid slog over 100, er den nye Tids Profet og manende Vækker. Da Frederik den Sjette ikke vilde ansætte ham, modtog han et tilbudt Professorat i Halle og virkede fra 1832 i Berlin; hans Gerning i disse Aar tilhører Tysklands Historie, hvori han ogsaa greb aktivt ind. Han har udgivet sine Erindringer (»Was ich erlebt«), og døde 13. Febr. 1845. Rich. Petersen: Henrik Steffens.

Stein, Johan Carl Heinrich Theobald, født 7. Febr. 1829, uddannede sig til Billedhugger ved Kunstakademiet, samt privat hos Medaillør C. Christensen og Billedhugger H. V. Bissen. Han begyndte at udstille 1848, vandt 1851 den mindre Guldmedaille og samme Aar den Neuhausenske Præmie for en Statuette af Holberg. Med Akademiets Rejseunderstøttelse drog han 1866 til Rom, hvor han forblev i fire Aar. Et 1860 udstillet Arbejde »Neapolitansk Fiskerdreng bærende en Vandkrukke« tilkendtes Udstillingsmedaillen, og Aaret efter blev han Medlem af Akademiet. Efter Faderens Død blev S. Docent i Anatomi ved Kunstakademiet, indtil han

1881 udnævntes til Professor ved Modelskolen. Blandt hans Arbejder maa nævnes Billedstøtterne »Harsdorff« (1867) til Udstillingskomiteen, »Matthæus« til Slotskirken (1871), »Holberg« i Bronze (1873) foran det kgl. Teater som Pendant til Bissens »Oehlenschläger«, »Niels Juul« (1881) ved Holmens Kanal og »David med Sauls Spyd og Vandkrukke«, som 1869 vandt den Ejbeschützske Præmie. Desuden var S. en dygtig Portrætbilledhugger og har ogsaa udført flere monumentale Byster, saaledes »I. P. Mynster« ved Frue Kirke, »Kingo« ved St. Knuds Kirke i Odense, en Række til det kgl. Teaters Foyer m. fl. En Anatomifigur af S. bruges i Akademiets Skoler. S. døde 16. Nov. 1901. Weillbach: Nyt Kunstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.

Stephansen, Anders, født 20. Aug. 1791 i Landsbyen Terndrup Syd for Aalborg, var fra sit tolvte Aar »Bihjælper« i Præstens Husskole, senere Huslærer i sin Fødeegn. Han skal have ytret megen Lyst til den militære Stand, men var 1812—15 paa Jonstrup Seminarium. Han oprettede 1819 en privat Realskole i Nibe, flyttede til Aalborg 1822, ægtede 1824 Dorothea Svenningsen, Forstanderinde for et Pigeinstitut og oprettede 1833 ved den filantropiske Greve A. Holsteins Hjælp paa Gaarden Fuirendal en »Fellenbergsk Opdragelsesanstalt« for fattige Børn, med Jordbrug som Undervisningsfag og Friluftsbeskæftigelse. S. flyttede efter Grevens Død til »Holsteinsminde« og oprettede 1852 tillige en »Folkeskole« for Voksne paa Hindsholm, væsentlig med real Dannelse til Formaal. Han døde 22. Marts 1870. Erslev: Forf. Lex.; Beretning om Opdragelsesanst. paa Fuirendal og paa Holsteinsminde.; J. A. L. Holm: Johs. Falk og Institutet paa Fuirendal; Dansk Kirketidende 1861, 33; Samleren 1863, 47; Illustr. Tid. II, 99; I. N. Winther: A. S. og hans Hustru; C. Nielsen: Holsteinsminde; Dansk Skoleforen. Aarsberetn. 1891; E. Bøgh: Erindringer fra mine unge Dage; Personalh. Tidsskr. 4. R. III, 118; Bricka: Biogr. Leks.

Suenson, Edouard, født 13. Apr. 1805 i København, blev 1823 Løjtnant i Flaaden og gjorde 1827 Tjeneste paa den franske Eskadre i Søslaget ved Navarino og 1830 under et Togt til Algier. 1831 blev han Premierløjtnant og 1841 Kaptainløjtnant og 1850 Kaptajn; han førte 1850 Dampskibet »Hekla« og ødelagde 20. Juli den slesvigholstenske Skruedampbaad v. d.

Tann i Bugten ved Neustadt. 1851—63 var han Chef for Søkadetkorpset og blev 1856 Kommandørkaptajn, 1858 Orlogskaptajn. Som saadan førte han

1864 Nordsøeskadren og vandt 9. Maj ved Helgoland en smuk Sejr over den østrigsk-preussiske Eskadre under den senere Admiral Tegetthoff. S. førte to Fregatter, »Niels Juul« og »Jylland«, samt Korvetten »Hejmdal« imod de østrigske Fregatter »Schwarzenberg« og »Radetzky« samt tre preussiske Kanonbaade. Efter 2½ Times Kamp maatte Fjenden trække sig til-

bage ind paa engelsk Grund, da især »Schwarzenberg« var stærkt medtaget, og S. maatte undlade Forfølgelse for ikke at krænke den neutrale Magt. 1866 afgik han fra Flaaden med Kontreadmirals Titel (1864 var han bleven Storkors af Dannebrog) og blev Overlods; da han 1879 opgav denne Stilling fik han Viceadmirals Rang. Han døde 16. Maj 1887. Et Mindesmærke (Broncebuste af Stein) rejstes ham i Nyboder og afsløredes 9. Maj 1889. O. Lütken: Viceadmiral E. S.; O. Lütken: Kampen ved Helgoland; Vort Forsvar Nr. 168; Tidsskr. for Søvæsen Ny R. XXIII; Erslev: Forf. Lex.; Bricka: Biogr. Leks.

Svendsen, Carl Plum Anton, Violinist, født 23. Juni 1846, Elev af V. Tofte og Joachim, blev 1896 Kapelmusikus og 1895 Koncertmester i Kapellet, 1904 Lærer ved Konservatoriet, paa hvis Ledelse han siden 1906, da han blev Medlem af Bestyrelsen, har haft afgørende Indflydelse. Baade som Solist og som Kammermusikus har S. ydet det fortrinlige og været en af de første til at løfte vort Musikliv op til den anselige Højde, det har naaet. Ogsaa i Udlandet (Sverige, Petrograd) har han givet Koncerter under stort Bifald. 1910 udtraadte han af Kapellet og blev udnævnt til Professor. Fra 1884 var han første Violin i Neruda-Kvartetten.

Syversen, Ole, Afholdsmænd, født 31. Okt. 1801, ernærede sig som Privatlærer i København, stiftede 1843 den første danske Afholdsforening, som satte total Afholdenhed fra Spiritus paa sit

Program og maatte kæmpe mod stor Modstand fra den samtidige oprettede Maadeholdsforening. 1846 udgav S. det første Totalafholdsblad i Danmark »Menneskevennen« og 1847 indviede han Selskabets første Fane; kort efter døde han, 23. Aug. 1847. I Fælledparken ved København har Afholdsselskaberne rejst ham et smukt Monument.

Sødring, Julie Weber, født 19. Juli 1823 i København, Skuespillerinde, Datter af kgl. Skuespiller C. N. Rosenkilde. I sin Barndom var hun noget sygelig og blev derfor senere end sædvanligt sat i Skole, men da hun havde megen musikalsk Sans, et sikkert Øre og smidige Fingre, fik hun tidlig udmærket Undervisning i Musik, først af Organist ved Holmens Kirke Jæhnigen, senere af en meget dygtig Lærer, der bragte hende saa vidt, at hun kunde spille Mendelsohns Sonater med sin Fader, der var en begejstret Musikven. At hun skulde være i Besiddelse af dramatisk Begavelse, anede hverken Faderen eller hun selv. Dengang arrangeredes ofte i Familie-kredse deklamatoriske Underholdninger og Teaterforestillinger, ved en saadan skulde Julie Sødring medvirke, men siger hun selv i sine Erindringer: »jeg talte meget sagte, saa man hørte ikke et Muk af, hvad jeg havde at sige, dertil var jeg befippet, stod og pillede ved min Kjole, og skønt jeg fra min Plads hørte Værtindens Stemme venligt sige: »Aa, lille Julie, det var virkelig rigtigt pænt«, saa vidste jeg dog godt, at min Fremstilling ikke duede«. Fru S. fortæller, at det var den eneste Gang, hun vovede at optræde ved slige Aftenunderholdninger. Hun siger: »for at føle mig fri, har jeg altid maattet ind i en anden Ham«. Det blev en saadan Indtrængen i en anden Ham, der gav hendes Fader Syn for hendes dramatiske Begavelse. En Dag i Sommeren 1842 fortalte hun ved Frokostbordet om en Toiletscene, hun havde overværet hos de gamle Søstre, eller rettere, hun gengav den med de to Søstres komiske Væsen og Tonefald; Rosenkilde saa paa sin Datter, men sagde ikke noget, hen paa

Eftermiddagen aabnede han Døren til hendes Værelse paa Klem og stak en Bog ind til hende med de Ord: »Læs De Uadskillelige og lær Madam Buurmans Rolle«. I det samme Nu gik det op for mig, at Fader havde sporet Talent hos mig for Scenen, og jeg, der aldrig nogen Sinde havde tænkt paa at gaa til Teatret, var øjeblikkelig klar over, at Scenen var mit Kald, siger Fru S. Faderen var tilfreds med den Prøve, hun et Par Dage efter aflagde. Dog trak det paa Grund af Faderens Ængstelse og Nølen ud med Debuten. Som sin Faders Datter havde hun paa Forhaand Publikums Velvillie, da hun den 5. Nov. 1843 viste sig paa det kgl. Teaters Scene, men der var ikke megen Lighed i deres Spillemaade. Ved sin første Debut gav hun Jacinthas Rolle i »Den sorte Domino«. Rollen var gennemtænkt og sikkert gennemført, derved havde den tyveaarige Begynderinde med et Slag vundet sig en Plads i et Fag, som ellers kun spilles af de ældre rutinerede Skuespillerinder. At det aldrig har kostet hende nogen Overvindelse eller Resignation at være henvist til Udførelsen af de ældre og de komiske Fremstillinger, har hun selv forsikret. Fru S. havde fra sin Barndom Øjne og Øren aabnede for Menneskenes Særegenheder og arbejdede i sin Kunst efter levende Model. I sine Erindringer udtaler hun aabent, hvad hun skylder mange »af alle Klasser«, som hun i Livet kom i Berøring med. Som Regel var det dog kun et enkelt Træk, ud fra hvilket hun skabte et lyslevende Menneske; saaledes havde den Maade, paa hvilken Geske Klokkers i Barselstuen drikker sin Kaffe, sit Udspring fra den gamle Amagerkone, der sad og solgte Grønt i Porten til hendes Barndomshjem i Adelgade. Goldschmidt siger herom, at denne Fremstilling er et lille hollandsk Billede, men tilføjede, at hvis Rollen havde været større, havde det været umuligt for hende at udpensle den i saa høj Grad. Fru S. naaede herved det ypperste i mindre Roller, mere end i Roller, der gik gennem hele Stykket; disse skal opbygges indenfra, hvorimod de mindre kan konstrueres ud fra enkelte ydre Træk. Sine Fremstillinger af de hel- eller halvgamle Peberjomfruer eller jævne Madammer gav hun med en egen Hyggelighed, undertiden med en godmodig Komik og mild Ironi, og af den lange Række borgerlige Husmødre kan nævnes Madam Schmidt i »Genboerne« og Madam Conradsen i »De fattiges Dyrehave«. Fra den borgerlige Husmoder hævede hun sig til den ideale Moder. Forbilledet hertil, siger hun selv, tog hun tra »sin egen elskelige Moder«, og helt naturligt blev

Skikkelsen derved løftet op over Hverdagslivet, ind i en Verden, hvor Tankerne er renere og Følelserne stærkere. Hendes Fremstilling af Madam Georges i »Kamp og Sejr« var en saadan Rolle. At hun som Fremstillende af det »komiske« har fremført et helt Holberggalleri, er kun en Selvfølge, og blandt disse Roller har man ment, at Magdelone i »Den Stundesløse« maa regnes for hendes mest udmærkede Ydelse; hun magtede Rollen fuldt ud uden at overskride den Grænse, der strengt maa overholdes for at undgaa Skær af det farceagtige. Fru S. fejrede under stor Tilslutning sit 25 Aars Jubilæum; hun vedblev endnu i nogle Aar at røgte sit Kald, men legemlige Smerter, en Følelse af svækket Hukommelse, omend kun momentan, fyldte hende med Ængstelse. Hun maatte give Afkald paa den Glæde at medvirke ved det ny Teaters Aabningsforestilling. Da hun nogle Maaneder senere, 26. Maj 1875 havde spillet Geske Klokkers, var det hendes sidste Ydelse ved det nationale Teaters Scene, hvis Pryd og Støtte hun i mere end en Henseende havde været. De sidste Aar af sin Levetid samlede hun sine Erindringer »Fra min Barndom og Ungdom« og »Fra senere Aar«. Disse Erindringer er i høj Grad fornøjelige at læse og indeholder meget interessant, der er set og fortalt med et fordomsfrit Sind. Efter en længere Svagelighedstilstand endtes hendes Dage 27. Apr. 1894. E. Brandes: Dansk Skuespilkunst; Holbergs Komedier, Jubeludg. III; Illustr. Tid. IX 45 og XXXV 35; Cabiro: Udv. Feuilletoner S. 281; Højskolebladet XXI 385; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen: Den danske Skuepl.

Termansen, Niels Jokum, Politiker, født 15. Marts 1824, var Gaardejer i Læborg (ved Vejen) og indtraadte 1858 i Folketinget, hvor han blev genvalgt indtil 1878; derefter var han 1878—86 Landstingsmand. Han var udpræget national Demokrat og stemte baade mod Fredslutningen 1864 og Grundloven 1866. Skønt T. følte sig stærkest tiltalt af Venstres Ideer, var han tillige begejstret for Forsvarssagen og stemte for Københavns Befæstning; derved skiltes han fra Venstre og mistede sin Plads i Tinget. Man har kaldt T. »Danmarks lærdeste Bonde«; han havde erhvervet sig betydelige Kundskaber, især historiske, og var en søgt Foredragsholder. Baade ved sit Arbejde i Oplysningens Tjeneste og sin sjældne noble Personlighed har han fortjent at mindes som en af Foregangsmændene i Danmarks nyere Historie. Han døde 9. Maj 1892.

Tesdorff, Edward, Landmand, født 27. Sept. 1817, købte 1840 Ourupgaard paa Lolland (ved Maribo) og gjorde denne

Ejendom til Danmarks første Mønsterbrug; paa alle Landbrugets Omraader (Kvægstamme, Kraftfoder, Dræning, Maskiner) var han den førende herhjemme. Fra Ourupgaard udgik en Mængde Elever, der drev dansk Landbrug op til en hidtil ukendt Højde. 1860—88 var T. Præsident for Landhusholdningsselskabet og støttede Fjord i hans banebrydende Gerning. 1865 stod han i Spidsen for vor Kreatureksport til England, og han stiftede Roesukkerfabrikken i Nykøbing F.

Der er faa Mænd, hvem Danmark skylder mere for sin Gjenrejsning efter Nederlaget 1864. T. døde 2. Maj 1889. I Landbohøjskolens Have har man rejst ham et Monument.

Thiele, Just Matthias, født 13. Dec. 1795 i København, kom 1806 i Borgerdydskolen. Begyndelsen af Sommeren 1807 til-

bragte T. hos en Skolekammerat, hvis Fader ejede Plantager i Vestindien, og boede paa Gammelholm, hvor Huset var fuldt af Negere og Negerinder, og hvor der fandtes en Mængde vestindiske Rariteter baade at se paa og at smage paa. T. var her i Besøg, da det rygtedes, at Englænderne var gaaet i Land og forlangte Flaaden udleveret. Nu begyndte Bombardementet. T.s Hjem blev næsten ødelagt, hans Skole brændte, han selv blev ramt af en springende Bombe, der gav ham et Saar i Kinden og Kæbenet, hvoraf han bevarede Mærke til sin Død. Han lærte at tegne paa Kunstakademiet, naaede at gøre Prøvetegning til »Avancement«, men maatte opgive Tegningen for Skolearbejderne. Efter at have gennemgaaet Borgerdydskolens Klasser overgik han til

Metropolitanskolen, han gjorde sig bemærket ved at skrive Vers, men 1812 mistede han sin dygtige, elskelige Moder; dette Slag bragte hans Fader til at synke sammen, og Finanskrisen 1813 ødelagde Husets Formue. Faderen døde 1815. Bogtrykkeriet arvedes af T. og en ældre Broder, der nu maatte søge at holde sammen paa det hele. 1816 blev T. Student og stiftede Bekendtskab med Poul Møller og Komponisten Weyse. Sammen med den sidste løste T. 1815 Baggesens Gaade: »Det evige Sindbillede eller Filosofiens Udgangspunkt og Ende«, og da Baggesen havde læst T. versificerede Besvarelse, erklærede han, at »fra i Dag skulde T.s Lykke være gjort i Danmark«. Noget pathetisk modtog den ældre Digter den yngre og oplæste et Digt, hvori han velsignede ham som sin fjerde Søn, senere offentliggjordes dette. 1817 blev T. ansat ved det store kgl. Bibliotek som Volontør. Ved den Lejlighed, han her havde til at gennemsøge gamle Bøger og Manuskripter, fik han Idéen til at samle paa Folkesagn, som hidtil havde været lidet paaagtet, men havde han ikke kunnet henvise til Brødrene Grimm i Tyskland, vilde dette Foretagende være blevet betragtet som Daarskab. Sammen med Weyse, J. W. Hornemann, Henrik Stampe og cand. jur. Bluhme foretog T. en landlig Udflugt til Nysø, for at gæste Baron Stampe. Herved blev der Lejlighed til ved Udflugter i Omegnen at indsamle Folkesagn, mundtlig fortalt af gamle Bønder, og for at vise, at disse ikke var Ammestuehistorier, men historiske Sagn, der ved Overlevering bevaredes i Folket, udgav han et lille Skrift »Prøver af danske Folkesagn«, der vakte en ikke ringe Interesse. Tilligemed C. Molbech foretog han endnu en Indenlandsrejse og samlede paa denne saa meget nyt Stof, at han fra 1818—23 kunde udgive sit betydningsfulde Værk »Danske Folkesagn« (4 Bd.). Samme Aar tog han anden Eksamen. 1819 var han paa Fodtur gennem Tyskland, Italien og Schweitz. I Foraaret 1822 tog han Ophold paa Bakkehuset, hvilken Periode han har skildret i »Erindringer fra Bakkehuset«. I den store Handelsmands Gehejmekonferensraad Bruuns Hus, hvor Hustruen Frederikke Bruun samlede om sig alt, hvad der fandtes af Betydning, gjorde han Bekendtskab med Prins Christian og Caroline Amalie, og da han havde skrevet en Kantate til dette Fyrstepar, havde han vundet i Prinsen en Velynder og Beskytter. T. ønskede Posten som Sekretær ved Kunstakademiet, og for yderligere at udvikle sig til Kunstkender søgte han offentlig Understøttelse til en Italiensrejse; denne fik han og drog nu over

Amsterdam til Paris og derfra over Genua og Florents til Rom, hvor han blev Thorvaldsens daglige Gæst. Paa Tilbagevejen over Rom fik han ved en Ytring af Thorvaldsen (om det underlige i, at ingen Dansk havde tænkt paa at skrive hans Biografi) Ideen til at udføre dette Arbejde, og med denne Tanke forlod han Italien. Efter sin Hjemkomst fik han den ledige Sekretærpost ved Kunstakademiet. 1828 ægtede han Sophie Holten og flyttede ind paa Charlottenborg, hvor han i henvend et halvt Aarhundrede havde sin Bolig. Efter Thorvaldsens udtalte Tanke tog T. nu fat paa at skrive dennes Livsløb, og da han satte sig i Forbindelse med Freund og Bissen, varede det ikke længe, før han havde en kronologisk Liste færdig over Thorvaldsens Arbejder, saa at denne kunde forelægges Mesteren til Revision. Paa Grundlag af denne Liste og videre Studier fremkom dette store Værk, der med Rette maa betegnes som det ene af T.s Hovedværker. Det andet er Kobberstiksamlingens Ordning, idet han fra det kgl. Biblioteks Samling udskilte og reddede over 70 000 Blade. 1835 høstede T. den endelige Frugt af dette Arbejde, idet han forlod Biblioteket og blev Inspektør ved Kobberstiksamlingen, som han ordnede og udvidede paa en udmærket Maade. T. var en Mand med store og mangesidige Evner, med en klar Forstand og besad et kærligt Hjerte. Han blev 1851 Etatsraad, 1861 Direktør for den kgl. Kobberstiksamling. 1871 tog han sin Afsked som Sekretær ved Kunstakademiet. Han døde 9. Nov. 1874. Erslev: Forf. Lex.; J. M. Thiele: Af mit Livs Aarbøger og Erindringer fra Bakkehuset; Illustr. Tid. XVI 791; C. Otto: Af mit Liv, min Tid og min Kreds; For Romantik og Historie XIV. A. Wilde: Memoirer; Th. Stein: J. M. Thiele; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Bricka: Biogr. Leks.

Thomsen, Carl Christian Frederik Jacob, Maler, født 6. Apr. 1847, Elev af Vermehren og Marstrand, udstillede første Gang 1870 og naaede snart at vække Interesse ved sine Genrebilleder, der ofte til Emne vælger Scener af dansk Aandsliv («Holberg i Studerekammeret», «Rahbek ved Kammas Dødsleje», «Mynster i Spjellerup Præstegaard»). Ogsaa som Illustratør har T. udfoldet en rig Virksomhed; særlig kan nævnes de smukke, stemningsfulde Tegninger til Ingemanns Morgen- og Aftensange samt Illustrationerne til Heibergs »De Nygifte«.

Bedst kendt gennem Gengivelser er vel hans to Billeder fra en dansk Præstegaard: »Bispemiddagen« og »Middagsluren«. T. døde 4. Okt. 1912. Der er over T.s Billeder en fin, poetisk Stemning med en vis Hang til det vemodsfuldte idylliske. For ham var Renheden og Skønheden i Karakterskildringen væsentligere end den formelle Side. Som Tegner er han fremragende og som Maler tilstræber han og opnaar en koloristisk Helhedsvirkning, der nærmer sig det virtuosmæssige, uden dog at overskride den rette Grænse.

Thomsen, Christian Jürgensen, født 29. Dec. 1788 i København. Faderen, en velhavende Grosserer, Skibsreder og Direktør ved Nationalbanken, Justitsraad C. Thomsen, ønskede, han skulde gaa Handelsvejen og lod ham tidlig deltage i Kontorarbejdet, men Sønnen havde mange andre Interesser, bl. a. begyndte han som Dreng at samle paa Mønter, hvilket førte til, at han 1807 kom i Berøring med daværende Kunstforvalter Spengler. I de følgende Aar blev han en flittig Besøger af Kobberstiksamlingen og Malerisamlingen og begyndte selv at samle paa Kobberstik. Foreløbig var dette kun Sideinteresser, der dyrkedes i Fritiden. I 1807 blev der oprettet en Kommission for nordiske Oldsagers Opbevaring med Overkammerherre Hauch som Formand og Underbibliotekar Rasmus Nyerup som Sekretær. Med sidstnævnte var T. kommet i Berøring, og gentagne Gange, da nu Nyerup i Aaret 1816 følte sig for gammel og svag til Udøvelsen af sit Embede, anbefalede han T. til sin Efterfølger i de varmeste Ord, idet han senere udtalte, at til en saadan Post fandtes der ikke i syv Kongeriger Mage til ham. Samme Aar fulgte T.s Udnævnelse til Sekretær. I selve Kommissionen fik han først Sæde 11 Aar senere. Med Sekretærposten fulgte tillige Bestyrelsen af det oldnordiske Museum. Dette var nylig oprettet af Nyerup og

havde Plads i et afsides Værelse i Universitetsbibliotekets Lokale paa Trinitatis Kirkeloft. Fra 1816 forandredes Forholdene, og fra den Tid er T.s Navn knyttet til Samlingerne, og disse fik nu Liv og Vækst. Hvad der var indsamlet, blev ordentlig opstillet, og 1819 blev Museet tilgængeligt for Publikum. T. var næsten altid til Stede, naar Museet var aabent, gik selv omkring og foreviste og forklarede og skabte derved Interesse for Samlingen. 1835 lykkedes det at faa Samlingen anbragt i Prinsens Palæ, efter at den var betydelig udvidet. I 1816 indeholdt Museet kun Tusinde Numre, men ved T.s Død talte Museet over 24,000 Numre. Ofte under vanskelige Forhold, ogsaa økonomiske, var T.s praktiske Sans og Taalmodighed til stor Gavn for Udviklingen. Efter at han paa en Rejse havde set en betydelig Samling grønlandske Sager, forestillede han Kongen (Frederik den Sjette), at det var en Skam for Landet, at vi ikke ejede en Samling fra vore egne Kolonier. 1849 aabnedes der nu i Prinsens Palæ et etnografisk Museum (det første i Europa), der hurtigt tog Vækst. T. var først og fremmest Museumsmand. I Begyndelsen af det 19. Aarh. havde man meget mangelfulde Begreber om Oldsager. Man havde i høj Grad taget Fantasien til Hjælp, naar man skulde overføre Oplysningerne fra Oldtidsberetningerne til Oldsagerne. T. evnede at klargøre for den almindelige Bevidsthed Betydningen af disse nationale Samlinger. Han havde under sin Ledelse i de senere Aar Oldnordisk Museum, Etnografisk Museum, Møntsamlingen, Antiksamlingen, Malerisamlingen og Museet for Skulptur og Kunstflid. En saa fremskudt Virksomhed maatte fremkalde Opmærksomhed, Anseelse og Anerkendelse, hvorfor han 1821 blev udnævnt til Kancelliraad, 1845 Etatsraad, 1854 Konferensraad; Kommandørkorset af Dannebrog modtog han 1851, og Storkorset modtog han 1858. Han har den Fortjeneste at være den første, der har fremsat Tredeelingen i Sten-, Bronze- og Jernalderen. Et smukt Vidnesbyrd om den almindelige Højagtelse, Samtiden nærede for T., viste sig ved, at Medlemmerne af Rigsdagen 1860 lod hans Buste udføre af Bissen og opstille i Museet. T. døde ugift 21. Maj 1865. Hans Møntsamling overgik til Staten. — S. Müller: Vor Oldtid; J. Steenstrup: Historieskr. i Danmark; Illustr. Tid. VI; Aarb. for nord. Oldkyndighed 1866; Erslev: Forf. Lex.; Steenstrup: Dansk Maanedsskr. 1859; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Bricka: Biogr. Leks.

Thomsen, Hans Peter Jørgen Julius, Kemiker, født 16. Febr. 1826, Professor i Kemi ved Universitetet 1866—1901 og Direktør for Den polytekn. Anstalt 1883—1902. T.s geniale Undersøgelser over Termo-Kemien er kendt over hele den civiliserede Verden, men ogsaa praktisk set har hans Arbejde været af stor Betydning, bl. a. ved hans Metode til at udvinde Soda af Kryolit (Fabriken »Øresund«), som vel senere er erstattet af andre Metoder, men den førte til Eksport og Udnyttelse af den grønlandske Kryolit. Han døde 13. Febr. 1909.

Thomsen, Vilhelm Ludvig Peter, født 25. Jan. 1842, Broder til Maleren C. Th., satte sig tidlig ind i Finsk og foretog 1867 en Rejse til Finland; et Arbejde over de gotiske Folks Indflydelse paa finsk Sprog og Kultur skaffede ham Bopp-Prisen fra Berlins Akademi. 1876 holdt han Forelæsninger i Oxford, som han udgav under Titlen »Det russiske Riges Grundlæggelse ved Nordboerne«, et i flere Retninger banebrydende Værk. Hans Undersøgelser over A-Lyden i Sanskrit, men fremfor alt hans geniale Tydning 1893 af de gaadefulde Indskrifter, som fandtes ved Floderne Jennissei og Orkhon i Sibirien, gjorde hans Navn verdensberømt som Danmarks største Sprogforsker efter Rask og Madvig. Paa en Mængde Omraader (Sanskrit, Tyrkisk, Etrurisk) har hans Arbejder haft epokegørende Betydning, og der er vel næppe Tvivl om, at han i dette Øjeblik er Europas største Sproggeni. 1887—1913 var han Professor ved Universitetet. Han har opnaaet den sjældne Æresbevisning at blive Ridder af Elefanten.

Thoresen, Anne Magdalene, Forfatterinde, født i Fredericia 3. Juni 1819. Hendes Forældre var fattige, og hun voksede op i meget tarvelige Kaar, fik ingen anden Undervisning end den,

Almueskolen den Gang kunde give. Hun var et fantasifuldt Væsen, der i hele sin Maade at være paa afveg fra det sædvanlige. Den praktiske Livsgerning vilde hun ikke tage fat paa, men var stærkt optagen af Læsning, var uharmonisk i sit indre Væsen og sin ydre Færd. Ved formaaende Menneskers Hjælp kom hun til Hovedstaden, og der blev sørget for, at hun fik en udmærket Undervisning i almindelige Skolekundskaber og kom til at gøre sig bekendt med fremmede Sprog for derved at uddanne sig til Lærerinde. Hun arbejdede nu anstrengt og flittigt, og da hendes formaaende Venner havde Forbindelser i Norge, hændte det, at den norske 40-aarige

Provst Thoresen, der efter sin anden Hustrus Død søgte en Lærerinde til sine Børn, fik det Raad at tage denne unge Pige i sit Hus. Nu drog Magdalene Kragh til Norge, hvor hun skulde undervise Provst Thoresens fem Børn. I Begyndelsen følte hun næsten Skræk for den alvorlige strenge Mand, hans villiefaste Væsen lagde en Dæmper paa hendes vidtsvævende urolige Sind. Den vilde, storslaaede Natur harmonerede med hendes eget paa den Tid mørke, sorgfulde Sind, saa at den første Tid, hun tilbragte der, var rig paa knugende Stunder, men den ubetingede Tillid, der blev vist hende her, og som hun trængte saa stærkt til, lod hende snart slutte sig helt og fuldt til det ny Hjem. Hun har selv udtalt, at i Norge lærte hun at kende sig selv, dør hærdes hendes Karakter, og dør blev hun en Personlighed. 13. Okt. 1843 ægtede hun Provst Thoresen og fulgte ham til Bergen, hvor han for hendes Skyld havde søgt Embede ved Korskirken; han anede ikke, at hun hellere vilde være bleven ved det vilde Hav og Fjeldene. Denne begavede Mand støttede hende baade kunstnerisk og menneskeligt, han underviste hende i Latin og fandt sin Glæde i at udvikle hendes Evner i alle Retninger. Hendes religiøse Overbevisning søgte han at fæstne og hjalp hende at gennemkæmpe Tvivl og Anfægtelser. Ved Rejser til Danmark, Tyskland, Schweiz og Frankrig søgte han yderligere at danne hende. I Bergen omgikkes hun alle de betyde-

lige Personligheder, der fandtes, Henrik Ibsen, Bjørnson, Ole Bull, Lyder Sagen o. a. 1856 mistede hun sin Mand. Hun havde 1850 været med til at grundlægge Bergens Teater, havde i flere Aar skrevet Teaterkritiker i de bergenske Blade og anonymt leveret oversatte Stykker til Scenen og tillige adskillige forfattede af hende selv. Kort før sin Mands Død havde hun lært Bjørnstjerne Bjørnson at kende, der havde paavirket hende ved sin Personlighed. Han havde udgivet hendes første Digtsamling. Nu var hun altsaa Enke, rejste med sine Børn til København for om muligt at bane sig en Vej ved sit Talent. Forskellige Forsøg herpaa mislykkedes, indtil »Illustreret Tidende« og derpaa »Fædrelandet« optog adskillige af hendes Frembringelser, saa fandt hun ogsaa en Forlægger til sine Fortællinger. 1864 udgav hun »Signes Historie«. Skønt hendes Udsigter nu saa ret lovende ud i Danmark, drog hun 1866 til Christiania. Efter forskellige Omskiftelser tog hun 1874 tilbage til København, hvor hun fandt sit Hjem til sin Død 28. Marts 1903. Den danske Stat tildelte hende fra 1891 800 Kr. aarlig og forhøjede denne Sum til 1200 Kr. 1902. Da hun fyldte 80 Aar var hun Genstand for stor Hyldelse baade fra offentlig og privat Side. Kong Christian den Niende tildelte hende Fortjenstmedaillen i Guld, og Kong Oscar den Anden, gav hende Belønningsmedaillen af 1873 i Guld. Fru T. har frembragt en ikke ringe Række af Arbejder, hvoraf her skal nævnes »Studenten« og »Signes Historie«, en norsk Bondepiges Livshistorie, paavirket af Bjørnson, Skuespillene »Inden Døre«, »Christoffer Walkendorff og Hanseaterne«, Fortællingen »Herlof Nordal« og »Billeder fra Midnatsolens Land« (2 Bd.), Halvorsen: Norsk Forf. Lex.; Illustr. Tid. VII 245 og XL 605; Jæger: Illustr. norsk Litteraturh. N. Rolfsen: Norske Digttere; Litteratur og Kritik I; P. Hansen: Den danske Skuepl.; T. Blanc: Norges første nationale Scene; Bricka: Biogr. Leks.

Thorvaldsen, Bertel, født 13. Nov. 1768 i København, den nyere Tids betydeligste Billedhugger. Han var Søn af en fattig Billedskærer Gotskalk Thorvaldsen fra Island. Moderen var en jydsk Præstedatter Karen Grønlund. Faderen ernærede sig ved at skære Ornamentter i Træ; paa de private Skibsværfter fik han Beskæftigelse med at skære Gallionsfigurer m. m.; disse var dog uden kunstnerisk Værd. Forældrenes tarvelige Kaar var Skyld i, at Sønnen maatte savne den fornødne Skoleundervisning, men da en Ven gjorde Faderen opmærksom paa Drengens Anlæg

for Tegning, blev han 1781 optaget i Kunstakademiets Frihaandsskole, hvorfra han efter et Par Aars Forløb blev optaget til anden Klasse. Faderens Hensigt har sikkert været at faa ham oplært til Medhjælper i Haandværket. Efter at Bertel havde tilbragt tre Aar i Akademiets anden Klasse, blev han opflyttet til Gipskolen, hvor han tegnede efter Afstøbninger af Antikerne, 1788 blev han optaget i Modelskolen, hvor han begyndte at tegne efter Naturen. Abildgaard, som da var Professor ved Modelskolen, var den, der tidligst lagde særlig Mærke til dette fremspirende lovende Talent.

T. vandt efter det første Aars Forløb den mindre Sølvmedaille.

Drengen røbede allerede da den rolige, dybsindige Alvor, der tydede paa et rent Sind, tilligemed den overlegne Ro og Mildhed, der var ham egen hele Livet igennem. Han talte allerede den Gang kun lidt, men hans korte, bestemte Svar kunde ofte være pudserlig træffende. Ved sit Tegnebræt var han altid, saavidt det stod til ham, fuldstændig tavs, han svarede helst med et Nik, et Fingerpeg eller en Rysten paa Hovedet; med disse Egenskaber forbandt han en ganske ualmindelig Godmodighed og gik forøvrigt aldeles op i sit Arbejde. Hans Tegninger, hvis Linier var saa let angivne, at de kun netop var synlige, var dog gennemførte med den samme Sikkerhed fra Tegningens Hoved til Taa. Han var nu i sit syttende Aar og blev paa denne Tid, da han konkurrerede til den ovennævnte Medaille, just forberedt til Konfirmation hos Provst Høyer ved Holmens Kirke. Han sad langt nede mellem andre fattige Dreng og udmærkede sig just ikke ved særlig at lægge Kundskaber for Dagen. Præsten, hvis Broder var Sekretær ved Akademiet, spurgte, da han lagde Mærke til hans Navn: »Er det maaske hans Broder, der nylig har vundet Medaillen?« Da T. svarede: »Det er mig selv«, blev Præsten saa forbavset, at han satte ham øverst blandt Konfirmanderne og tiltalte ham herefter altid Monsieur T. T. udtalte ofte i sit senere Liv, at han aldrig nogensinde har følt sig saa beæret og hædret (selv efter at have modtaget Hædersbevisninger

af Konger og Fyrster), som ved denne Lejlighed. Han blev konfirmeret 15. Marts 1787. Det første, endnu opbevarede Arbejde af T. er, saavidt vides, et lille Basrelief, der vandt Prisen i Konkurrencen 1789 for den store Sølvpræmie og forestiller »En hvilende Amor«. Da nu T. havde vundet den store Sølvmedaille mente Faderen, det kunde blive derved, da han mere og mere trængte til hans Hjælp. Det synes ogsaa, som Sønnen har villet give efter for Faderens Ønske, men dette forhindrede Abildgaard og hans Kunstbrødre. Ved sin Dygtighed blev han dog Faderen en god Medhjælper, han skar i Træ, modellerede, tegnede og huggede i Sten alt, hvad Faderen havde Brug for. T. boede i disse Aar i sit Hjem hos sine Forældre i Aabenraa, indtil sin Afrejse fra Danmark. Om Dagen var han i Faderens lille Værksted, men Aftenen var helliget Kunsten. Ved slige Lejligheder var det, T. viste sin Lethed til at skabe, han havde ofte en Komposition færdig, medens Kammeraterne talte om, hvorledes Opgaven skulde behandles, han sad tavs og modellerede i en Lerklump eller i Mangel heraf i et Stykke Surbrød. 1791—93 vandt han baade den lille og store Guldmedaille, og hermed fulgte det sædvanlige akademiske Rejsestipendium, men da hans Venner mente, at han burde opsætte sin Rejse et Par Aar endnu for at tilegne sig Sprogkundskaber og udvikle sig i andre Henseender, særlig i Retning af almen Dannelse, fulgte han deres Raad. 1796 modtog T. sin Rejseinstruks med formelt Tilsagn om 400 Rigsdaler aarlig i tre Aar, og nu tog han Afsked med sine Forældre og sine Venner for, efter indhentet kgl. Tilladelse, at følge med Fregatten »Thetis«, der laa for Togt til Middelhavet. Afrejsen fandt Sted i August 1796. Januar 1797 blev T. landsat i Palermo; derfra drog han til Neapel, tilbragte der en Maanedes Tid med at studere Kunstsamlingerne og tog saa til Rom; her lejede han sig et Værksted i Strada Babuina, og med en anbefaling fra Biskop Mynter fremstillede han sig for dennes lærde Ven Arkæologen Zoëga, og skønt den unge Kunstner i Begyndelsen ikke vakte store Forhaabninger hos denne strenge Kunstdommer, saa synes det dog, som T. ved hans Raad er ledet i den for ham heldigste Retning. T. begyndte nu at kopiere efter Antiken, blandt mange andre kopierede han Busterne af Homer, Cicero og Agrippa, hvilke sidste han i Løbet af de to første Aar udførte i Marmor og hjemsendte til Akademiet. Af originale Arbejder nævner han selv som det første Busten af »Tyge Rothe«, hvortil han fra Danmark havde medbragt Mo-

dellen. I Sommeren 1798 var han beskæftiget med Udførelsen af en lille Gruppe »Bachus og Ariadne«, men da han under Arbejdet hermed angrebes af den romerske Feber, maatte han lade den ufuldendte Model afforme som den var. Dette smukke Arbejde viser allerede en personlig Tilegnelse af Antiken, hvilket ogsaa hans strenge Dommer fandt, dog vedblev han med sin Dadel, hvor han fandt selv den ringeste Grund dertil, men var der noget, der fortjente Opmuntring, saa udtalte han, at dette skyldtes Antiken. Denne Strengthed følte dybt af den unge T., men da Zoëga virkelig omfattede den unge Kunstner med Varme og stor Interesse, var det magtpaaliggende at følge den Vejledning, der blev ham givet. Forøvrigt beklagede Zoëga meget Manglen paa almindelig aandelig Udvikling og Skolekundskaaber hos det unge Menneske, der nu blev en jævnlig Gæst i hans Hus. Her gjorde T. mange Bekendtskaber, der kom ham tilgode, dog gjorde han her et Bekendtskab, der fik en Indflydelse paa hans Liv, som det havde været bedre at være foruden. Det var nemlig her, han lærte Maria Magnani at kende; hun havde i Egenskab af Cameriera været i Zoëgas Hus og var gift med en tysk Arkæolog von Uhden; dette Ægteskab blev opløst 1803. Hun blev T.s Elskerinde. Desværre var hun en lumpen, heftig, vredladen, skinsyg Kvinde. Hun blev 1813 Moder til en Datter, der i Slutningen af 1832 ægtede Oberst J. P. T. Poulsen (der fra 1830 var ansat som Kavalier hos Prinsesse Charlotte Frederikke, Prins Christian Frederiks, senere Kong Christian den Ottendes fraskilte Gemalinde) indtil Prinsessens Død 1840. At T. ikke ægtede Maria Magnani, skyldes sikkert de Vanskeligheder for Opnaaelse af Ægteskab mellem Katolik og Protestant, der findes i den katolske Kirkes Ritus, som ogsaa for Opløsning af Ægteskab og Indgaaelse af nyt Ægteskab mellem Fraskilte. Ved Siden af Zoëgas velmente, styrkende Strengthed virkede Maleren Jacob Asmus Carstens' Paavirkning oplivende og beroligende paa T., der stod ene i det fremmede Land, hvor han end ikke var Herre over Sproget, uden en eneste Ven eller jævnaldrende Kammerat og Landsmand og ingen Familie, hvor han havde Krav paa Forstaaelse og Medfølelse; derved blev den ældre Kunstners venlige Imødekommen af uberegnelig Værdi for den unge Kunstner. Kun et Par Aar nød T. godt af denne udmærkede Mands Venskab, da denne paa den Tid stod ved sit Livs Slutning. T. ophørte aldrig at beundre hans Arbejder, og for at trænge dybt ind i denne

sjældne Kunstneraand, kopierede han mange af Carstens efterladte Arbejder (Tegninger) og skattede disse Forbilleder, saa længe han levede. Nu var de tre Aar udløbne under Omstændigheder, der, hvis han var bleven nødsaget til at forlade Rom da, ikke vilde have bragt ham meget Udbytte for hans Fremtid. Han søgte om Forlængelse af sit Ophold, hvilket ogsaa tilstodes ham for to Aar, saaledes at det ene skulde anvendes til Hjemrejsen. T. begyndte det nye Aarhundrede med at fremstille »Freden«, og det var hans Hensigt at sende dette Arbejde hjem, det blev afstøbt i Gips, men kom ikke videre. Ved Tanken om, at Rejsetiden snart var udløben, følte han sig forpligtet til at udføre et større Arbejde, der kunde bevise, at Tiden ikke var spildt. Han formede da »Jason«; den fremstod som en legemstor Figur og var færdig i Ler 1801, men han havde ikke Raad til at lade den afstøbe i Gips, og den blev sønderslaaet, men i Begyndelsen af 1803 stod der en ny Jason, og dens Ry gik viden om, den tildrog sig alles Beundring, selv Zoëgas. Canova overraskedes ved Synet af den og udtalte, at »dette Arbejde af den unge Danske var udført i en ny og stor Stil«. Men trods al Beundring og al Ry meldte der sig ingen Køber, og han maatte da tage den Beslutning at rejse hjem til Danmark. Hans Kufferter var pakkede, Vetturinen holdt for Døren, men en Kunstner, der skulde med samme Befordring, kunde ikke faa sit Pas i Orden før den næste Dag, saalænge maatte Rejsen opsættes. Vetturinen skændte, men netop paa den Dag blev en rig Engländer af sin Foreviser ført til T.s lille Atelier. Denne Engländer, Sir Thomas Hope, blev ligesaa betaget af Statuen som alle andre, spurgte, hvad den vilde koste at udføre i Marmor? Kunstneren svarede 600 Zechiner; denne Sum fandt Sir Hope for ringe en Pris og tilbød at lægge 200 Zechiner til og derved straks sætte Kunstneren i Gang med Arbejdet. Dette Øjeblik var afgørende for T.s hele Liv. Nu var der ikke mere Tale om Hjemrejse. Men næppe var han, efter at have faaet et rigeligt Forskud, begyndt paa Arbejdet, før han blev syg, og denne Sygdom nødte ham til at gøre en Rejse og forhindrede ham i at arbejde i et helt Aar. Da han atter kunde begynde at arbejde, maatte han for at kunne leve tage fat paa andre Bestillinger. T. havde sikkert tænkt sig at fuldføre Jason i den nærmeste Fremtid, men det varede i 25 Aar, inden den kom i Sir Thomas Hopes Eje. T. glemte aldrig, hvad han skyldte Sir Hope, der førtes mange Underhandlinger mellem dem, og som Tak for Langmodig-

heden sendte T. et originalt Arbejde, udført alene for Sir Hope, sammen med Statuen Jason. Hermed slutter Begyndelsen til den straalende Bane, Kunstneren tilbagelagde indtil sit Livs Afslutning. At nævne alle de ærefulde Bestillinger, han modtog fra Konger, Fyrster og Rigmænd og fra de fleste af Europas Stater, selv fra Rom, Billedhuggerkunstens Hjemstavn i nyere Tid, lader sig ikke gøre, ligeledes vilde det blive uoverkommeligt at nævne den lange Række af fuldførte Kunstværker, der skyldes T. Aarene gik med Udførelsen af alle disse store herlige Arbejder, der ikke alene gjorde Mesteren berømt, men kastede Glans over vort lille Land. Man begyndte derfor, da der var gaaet en Række Aar, at rette Opfordringer til den store Kunstner om at vende tilbage til Fædrelandet, hvor man vilde gøre alt for at byde ham saa gode Vilkaar, som det var muligt, og søge at indrette, hvad han maatte ønske. T. havde ogsaa flere Gange udtalt, at han snart vilde følge Kaldet, men der ophobede sig stadig mange Vanskeligheder. Ved den lange Fraværelse fra Hjemmet var T. desuden vokset fast i Rom, hvor han havde sine tre store Ateliers ved Palazzo Barberini, der ligesom Værkstedet paa Corsoen stod fyldte af hel- og halvfærdige Kunstværker, og hvor der færdedes en Skare Marmorhuggere, Gipsere og andre Medhjælpere. Dog var der ogsaa en lille Stab af virkelige Kunstnere, særlig den T. hengivne H. E. Freund, der ved sin Begavelse og store Dygtighed var en udmærket Støtte at forlade sig paa. T. forlod da Rom, og efter en Rejse, hvor han alle Vegne blev hyldet og hædret med Fester og Hædersbevisninger i langt højere Grad, end han selv ønskede, kom han til København 3. Okt. 1819. I 23 Aar havde han ikke set sin Fødeby. Meget var forandret, men det første Ansigt, der mødte ham fra Charlottenborgs Mure, var den gamle Portners; ved Synet af dette gamle ærværdige Hoved, der i sin Tid havde tjent til Model ved hans første Øvelse i Modelskolen, vakttes mange Minder, og T. kastede sig i den Gamles Arme, dybt bevæget. Snart rygtedes T.s Ankomst over hele Byen. Alle, fra Kongen og Hoffet ned til ethvert Hus, der troede at kunne modtage en saa anset Gæst, indbød ham. 19. Okt. 1819 blev T. udnævnt til Etatsraad. Han begyndte snart at arbejde i det til ham indrettede Atelier, og det blev Mode at besøge Kunstneren her og se ham arbejde, hvilket han dog ikke var helt glad for. Dette urolige Liv her stod altfor meget i Modstrid med det stille romerske Kunstnerliv, til at det i Længden kunde

tilfredsstile ham, hvorfor han i Løbet af Sommeren 1820 beredte sig til at rejse tilbage til Rom. Den unge lovende Arkitekt Pontoppidan, der paa samme Tid havde faaet Stipendium til Italien, blev indbudt til at følge med T., og 11. Aug. 1820 sagde T. Farvel til København og alle Vennerne i fælles Haab om Gensyn engang i Fremtiden. 16. Dec. 1820 var T. atter i Rom. Efter at T. i en Række af Aar havde hjemsendt større Samlinger af sine Arbejder, og efter at det var bleven bekendt, at han agtede at skænke de Værker, han ved Døden maatte efterlade sig, til Byen København, dannedes her i Hjemmet en Komité for at anskaffe Midler til Oprettelsen af et »Thorvaldsens Museum«. Væsentlig tilskyndet af Digteren Ludvig Bødtcher (der i det hele har stor Fortjeneste af denne Sag), underskrev han sit Testamente, hvori han havde tilskrevet sit Fædreland Ejendomsretten til alle sine Kunstskatte. Denne Sag frembød mange Vanskeligheder, men omsider kom den i Orden 10. Marts 1838. Nu gav han endelig efter for de mange Opfordringer om at komme hjem for at afslutte sit Liv her i Fædrelandet. Rejsen blev dog flere Gange opsat, T. havde nu som før vanskeligt ved at forlade sit andet Fædreland, men 1838 blev det til Alvor. 17. Sept. blev han paa Københavns Red modtaget med længe forberedte storartede Festligheder og med stormende Jubel fra alle de Tusinder af Mennesker, der havde samlet sig for at hilse ham velkommen. Han fik Titel af Konferensraad, senere fik han Storkorset; Festerne fulgte Slag i Slag, den største af disse var den, der holdtes 7. Okt. Digterne sang hans Pris, Byen København gjorde ham til Æresborger. Hovedstaden opbød alt for at hædre den store Mester. Hele Skibsfladninger af Kunstværker var efterhaanden kommen hertil, men endnu var der store Mængder tilbage. T. maatte endnu engang tilbage til Rom for at faa alle Vanskeligheder klarede, denne Rejse blev ogsaa et Triumftog med Hyldest og Fester paa hvert Sted, der standsedes; efter nogle Maaneders Forløb mente T., at alt, hvad der var nødvendigt at udrette, var naaet, og rejste nu over Tyskland hertil. Dagen efter sin Ankomst til København gik han hen at se til den under Opførelse værende Museumsbygning, til hvilken han havde skænket 64,000 Kr. Af Glæde over, at den var saa langt fremrykket, at den var under Tag og hans Gravplads i Gaardens Midte dannet, skænkede han endnu en Sum af 50,000 Kr. T. var oprindelig en kraftig og sund Natur, men alle de Anstrengelser, han havde underkastet

sig i sin Ungdom og de gentagne Feberanfald i Syden, tilligemed flere uheldige Forhold havde taget paa hans Hjertevirksomhed, saa at han nu i sin fremrykkede Alder følte sig svag. En Dag i Marts 1844, den 24., var T. i et Middagsselskab, hvor han var munter og veltilpas, han udtalte da i Samtalens Løb: »Ja, nu kan jeg gerne dø, da jeg har set, at Bindesbøll har min Grav færdig«. Efter Maaltidet rejste han sig, gik i Teatret, hilste, da han kom her, venligt paa de omkringsiddende, satte sig ved Siden af Oehlschlæger, efter et Øjeblik's Forløb sank han sammen med lukkede Øjne, og inden man havde faaet ham baaret ud, var det synligt, at han var død. Den nogle Dage efter foretagne Sektion, viste, at Dødsaaarsagen var en kronisk Hjertefejl. Smerten over den herlige Mesters Død viste sig tilfulde ved Sørgehøjtideligheden i Akademiets Antiksal. I Frue Kirkes østre Kapel stod T.s Kiste i de 4 Aar, der endnu gik, inden Museumsbygningen var færdig. 6. Sept. 1848 blev den store Mesters Lig bragt til sit endelige Hvilested, den murede Grav i Museets Gaard. Museet blev hans Gravmæle, det herligste og skønneste, der findes. Han hviler her omgivet af de skønne Størværker, han selv har skabt. Museet aabnedes for Publikum 1848. T.s betydeligste Biograf er Just Mathias Thiele, som dels i det store Pragtværk med Kobbere af Kunstnerens Værker (4 Bd.), dels og navnlig i den senere store Biografis 4 Bind 1851—56 efter Kunstnerens Papirer m. m. har ydet et temmelig fuldstændigt Materiale til Kunstnerens Historie. Blandt de mange Portrætter af T. maa fremhæves den af ham selv udførte Billedstøtte, støttende sig til Haabet (1839), udført paany til Reykjavik i Anledning af hans Hundrede Aars Jubilæum. T.s Evne til at skabe var absolut fænomenal, hvilket ses af Antallet af hans Værker, der beløber sig til 80 Statuer, 130 Buster, 243 Relieffer, deriblandt tre meget lange Friser. Han er en af dem, hvis Aand spænder over det videste Omfang. Han har skabt en Skønhedsverden af Skikkelser fra den græske Oldtid, i Besiddelse af den Ynde og Ro, der var den egen. Han har med en gribende Alvor og Højhed fremstillet Kristusskikkelsen med Disciplene. Han har dertil fremstillet den nyere Tids Store: Poniatowsky, Kopernikus, Gutenberg, Schiller, Christian den Fjerde m. m. fl. — S. Møller: T., hans Liv og hans Værker; M. Hammerich: T. og hans Kunst; A. Rosenberg: Thorvaldsen; J. Lange: Sergel og T.; Wilckens: Træk af T.s Liv; Wilde: T. og Jerichau paa Fregatten Rota; Weilbach: Nyt Kunstnerlex.;

N. Høyens Skrifter I 274; C. Bruun og L. P. Fenger: T.s Museums Hist.; M. Galschiøt: T.s Musæum; S. Trier: Thorvaldsen; Bricka: Biogr. Leks.

Thyregod, Christen Andersen, Forfatter, født 12. Nov. 1822 i Jylland, deltog i Krigen 1848—50 som Frivillig og var siden Lærer til 1881. I Almanaker og Blade offentliggjorde han nu først

Vers og Fortællinger, og 1867 udgav han i Bogform en Del af de sidste. »Blandt Bønder«, »Godtfolk og Kæltringer«, »Fra Herregaard og Landsby« er Samlinger, der vandt megen Udbredelse og handler om Bønders og Smaakaarsfolks daglige Liv. Der er baade Opfindsomhed, Følelse og Lune i disse Hverdagsskildringer, der sammen med AntonNielsen blev den under Navnet »Skolelærer-

litteratur« kendte Gren af vor nyere Prosa digtning. Det er i Blichers Spor, denne Bevægelse gaar, og ligesom Blicher giver T. ogsaa undertiden Billeder fra henfarne Tider som i »Mosgroede Minder« eller »Historier og Sagn«. Han døde 31. Juli 1898.

Tietgen, Carl Frederik, Bankdirektør, født 19. Marts 1829 i Odense. Faderen var Snedkermester og Klubvært Johan

Friederich Tietgen, Moderen Barbara Kirstine Wolff, en Slægtning af den i den første kristelige Bevægelse kendte Peter Larsen Skræppenborg; hun var i pietistisk Retning paavirket af denne. T. fik en god Skoledannelse i Odense Realskole og efter sin Konfirmation kom han i Lære hos Odense Bys største Manufakturhandler Chr. Jürgensen. At han her ogsaa havde Lejlighed til at samle Kundskaber, der kunde komme ham til Nytte i Fremtiden, er rimeligt; han blev her opøvet i

Orden og Punktlighed og fik Sans for de smaa Tings Betyd-

ning. Men endnu mere betydningsfuldt for hans Fremtid og hans Løbebane var hans Ansættelse 1849 hos Firmaet Hald og Rahr i Manchester. I dette store betydelige Handels- og Industricentrum erhvervede han sig Handelskundskaber, uddannede sine Sprogkundskaber og søgte med største Iver at uddanne sin Aand paa alle de Maader, det var ham muligt. Hvad der i høj Grad fængslede hans Interesse, var den engelske Nationaløkonomi og det højtudviklede engelske Bankvæsen. T. blev efter kort Tids Forløb Firmaets Handelsrejsende for Danmark, Norge og Sverrig. Da han blev mere kendt, skaffede han sig Adgang til engelske Krese, ja, lærte sig saa meget Latin, at han lejlighedsvis kunde anvende et Citat i sin Tale, fordi dannede Englændere ofte gjorde Brug deraf. Ved Siden af Hald og Rahrs Kontor laa en stor Bank, hvor Tietgen daglig havde Ærinde; her fik han Lejlighed til at gøre sig bekendt med Formerne for den Virksomhed, han havde søgt gennem Bøger at trænge ind i. Med sit skarpe Øje og sin sikre Opfattelsesevne blev han hurtigt klar over det moderne Omsætningsvæsens Love og Betydning for Handel og Vandel. Disse Forhold havde hele hans Sympati. Han antog engelske Skikke, engelsk Væsen og engelsk Snit paa Klæder, skabte sig den Maske, som han senere bar med Udbytte. Da han havde været borte fra Hjemmet i 6 Aar, vendte han hjem og nedsatte sig som Grosserer i København. Hans Virksomhed som privat Forretningsmand var kun kortvarig. 1857 aabnede der sig en ny Løbebane for ham, idet han sammen med Justitsraad Fugl blev Direktør i den nystiftede Privatbank i København. Det var jo klart for enhver, der var kommen i Berøring med den unge Købmand, at han besad ualmindelige Evner, og han havde allerede som Rejsende for Firmaet Hald og Rahr vakt interesseret Opmærksomhed hos flere ældre Forretningsmænd. Det undrer derfor ikke, at de Mænd, der stiftede Privatbanken, betroede ham Ledelsen trods hans unge Alder (28 Aar). Hans Kendskab til engelske Bankforhold er naturligvis ogsaa taget i Betragtning. Herhjemme trængtes i høj Grad til et nyt finansielt Grundlag for en videregaaende økonomisk Udvikling, og T. var de store Initiativers Mand. Mønstrer for Privatbanken blev nærmest tyske og franske Finansinstituter. Privatbanken aabnedes, kort før den samme Aar udbrødte store Handelskrise naaede Danmark, og T. fik under Krisen Lejlighed til at gribe ind i Forholdene. I denne Periode falder ogsaa hans eneste Deltagelse i den offentlige

Styrelse, idet han 1861—65 var Borgerrepræsentant i København. Sin største Betydning fik han efter 1864, da han for at bøde paa det store Landetab søgte at vække nyt Liv i den danske Forretningsverden og fremme en stærk Udvikling af Landets naturlige Hjælpekilder. Han fremkaldte efterhaanden Dannelsen af en Række store Aktieselskaber, til Dels ved Sammenslutning eller Udvidelse af tidligere bestaaende private Forretninger. 1865 blev »det danske Søfartsselskab« stiftet med det Formaal, at drive Fragtfart paa Østasien (dette blev dog opløst 1882). 1866 stiftedes »det københavnske Sporvognsselskab« og »det forenede Dampskibsselskab«, som begyndte med 17 Skibe, og efter 25 Aar var Antallet steget til 100. Nu var der i København Trang til et Skibsværft, og T. skabte derfor Burmeister & Wains Skibsbyggeri, 1868—70 grundlagde han Det store nordiske Telegrafelskab, 1872 Switzers Bjergningsforretning, Det københavnske Byggeselskab, 1878 Tuborg Fabriker, 1874 Den lolland-falsterske Jernbane og 1877 den østjællandske Jernbane, hvortil 1884 sluttede sig Fakse Kalkbrud, 1880 Dampskibsselskabet »Thingvalla«, som knyttede direkte Forbindelse med New York, Danmark og Norge, 1881 De danske Sukkerfabriker, 1882 Det københavnske Telefonselskab. T. har ikke blot været Medstifter af alle disse Virksomheder, men var tillige den ledende Aand i Styrelsen. Selv om nogle af disse har maattet opløse sig, saa vidner de dog om hans Iver for at skabe Virksomheder og viser hans forbavsende Evne til at holde alle disse Traade sammen, der bandt en samlet Kapital af omtrent 100 Millioner Kroner. Han har ligeledes forstaaet med Indsigt og Sikkerhed at føre disse Foretagender over farlige Kriser, og nogle af dem har udviklet sig til Verdensbetydning. Ogsaa paa helt andre Omraader har han vovet sig; saaledes overtog han 1872 det af Staten opgivne Stamstutteri paa Frederiksborg, 1874 købte han Marmerkirkens Ruin og Plads for at fuldføre Kirken og bebygge Pladsen. 1884—86 byggede han Banestrækningen fra Nykøbing paa Falster til Gjedser med Tilslutning til Rostock—Warnemünde Banen og 1886—87 Banen fra Ribe til Landsgrænsen. T. har øvet en Indflydelse paa det danske Forretningsliv baade i Handel, Industri og Landbrug, som ingen anden tidligere eller nogen samtidig. Næsten alle Handelsstandens gode Navne og en Mængde tekniske Kræfter har han knyttet til sig og mangfoldige Mennesker har han skaffet Syssel-sættelse, til Dels i Foretagender, som bares af Udlandet. At

Danmarks Dampskibsfart rækker til alle Europas Have, og at København er Midtpunktet for Telegraflinier fra Vesteuropa til Kina og Japan, er T.s Fortjeneste. At T. nød den mest udstrakte Tillid i Handelsverdenen, er kun, hvad der i fuldeste Maal tilkom ham. 1885 blev han Formand for Grosserersocietetets Komité og samtidig for den omdannede Handels og Kontoristforening, ligeledes var han Formand for Handelsmøderne 1885—88 samt for det nordiske Søfartsmøde 1888, og som oftest Standens Ordfører. Til Tak for denne meget omfattende Virksomhed sammenskød man i Forretningsverdenen i Efteraaret 1882 (25 Aar efter Privatbankens Stiftelse) 200,000 Kr. til Marmorkirkens Fuldførelse. 1867 blev T. Etatsraad, 1888 Gehejmeetsraad og 1896 Geheimekonferensraad. Han døde 19. Okt. 1901. Tietgen, et Livsbillede; Marstrand: C. F. T.; Clausen: Vore store Mænd; Nyrop: Det Suhrske Hus; Schrøder: Danmarks Næringsveje; Illustr. Tid. XIII 95 og XLII 196; Københavns Børstid. Maj 1891; Bricka: Biogr. Leks.

Topsøe, Vilhelm Christian Sigurd, Forfatter, født 5. Okt. 1840 i Skelskør, blev 1872 Redaktør af »Dagbladet«, efter at han 1863 havde udgivet nogle satiriske Skizzer. 1880 stiftede han Journalistforeningen og ledede i det hele sit Blad paa udmærket Maade. Dog er det især som Forfatter til Romanen »Jason med det gyldne Skind« (1875) og Novellerne »Nutidsbilleder«, »Fra Studiebogen«, at T. mindes som en særpræget Skikkelse i vor Litteratur. Det er den danske Realisme, der begynder med disse Bøger, uafhængig af Georg Brandes, og den Retning, T. indleder i, fortsattes af hans Elev og Beundrer Herman Bang. Den ejendommelige Blanding af Vemod og Ironi, som skaber Grundtonen i T.s Digtning, er ægte dansk. Efter Forfatterens Død 11. Juli 1881 opførtes paa det kgl. Teater Lystspillet »Umyndige i Kærlighed«, ligesom et efterladt Arbejde »Slagne Folk« ogsaa udgaves i Fragment.

Trap, Jens Peter, født 19. Sept. 1810 i Randers, blev 1828 Student fra sin Fødebys Skole og 1835 juridisk Kandidat. 1834

blev han Kancellist, 1842 Fuldmægtig i Kabinetssekretariatet og udnævntes 1856 til Kabinetssekretær hos Frederik den Syvende; han beholdt denne indflydelsesrige Stilling hos Christian den Niende indtil 1884. Siden 1842 udgav han den danske »Hof- og Statskalender«, som efterhaanden blev væsentlig udvidet og især fra 1870 udviklede sig til en virkelig »Statshaandbog«. Fremdeles udarbejdede T støttet paa Indberetninger fra Embedsmænd et Hovedværk i den danske Topografi, nemlig »Statistisk-topografisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark« (5 Bd. 1856—60), hvortil sluttede sig en »Statistisk-topografisk Beskrivelse af Hertugdømmet Slesvig« (2 Bd. 1860—64). Den første udkom i en nøje gennemset og væsentlig forbedret Udgave i seks Bind (1872—79), og Trap hædredes 1879 ved Universitetets Jubilæums Højtid med den juridiske Doktorgrad. Ogsaa skrev han Teksten til »Billeder af berømte danske Mænd og Kvinder fra Reformationens Indførelse til Frederik den Syvendes Død« (3 Bind, 1867—69). 1851 blev han Etatsraad, 1859 Gehejmeetatsraad og 1881 Gehejme- raad. Han døde 21. Jan. 1885. Erslev: Forf. Lex.; Levnedbeskr. af de 1879 promov. Doktorer. Fremragende danske Frimurere II, 123; Illustr. Tid. 1878, 966; Geogr. Tidsskr. VIII, 2; Bricka: Biogr. Leks.

Treschow, Willum Frederik, født 15. Sept. 1786 i København, blev 1803 Student og 1806 juridisk Kandidat, 1809 Overretsprokurator og 1811 Højesteretsadvokat; han var 1828—46 Generalfiskal, men tog Afsked, da han misbilligede Fortsættelsen af Retssagen mod Orla Lehmann og mod flere af Talerne ved Studentermødet 1845. T. købte 1828 Brahesborg i Fyen og 1835 det forrige Grevskab Laurvig i Norge, hvilke Ejendomme han tilskødede sine 2 Sønner. 1832 var han Medlem af de »oplyste Mænds Forsamling« og 1838 af Kommissionen om »Tolvmillionsagen« (o: Statkassens Mellemværende med Nationalbanken), 1835—40 samt 1848 var han kongevalgt Medlem af Østifternes Stænder og derefter af den

grundlovgivende Rigsforsamling; han gik 1849 i diplomatisk Sendelse til England, hvor han afsluttede Laanet med Huset

Hambro og deltog i Afslutningen af Vaabenstilstanden med Preussen. Fra 1840—53 var T. Landstingsmand og fra 1854—62 kongevalgt Rigsraad. Ogsaa øvede han jævnlig stor Indflydelse som Mellemmand under Ministerkriser. 1846 blev T. Konferens- og 1854 Gehejmeraad. Han døde 2. Apr. 1869. Treschow oprettede 1846—57 tre Stiftelser for trængende Kvinder af den bedre Stand i København og 1859 det Treschowske Fideicommis (1,144,000 Kr.), hvoraf uddeles

en Mængde Legater. Erslev: Forf. Lex.; Barfod: Dansk Rigsdagskal.; Illustr. Tid. 11. Apr. 1869.

Trier, Ernst Johannes, Højskoleforstander, født 23. Jan. 1837 af jødisk Slægt, blev i sin Ungdom stærkt grebet af Grundtvigs Tanker, deltog som Feltdegn i Krigen 1864 og begyndte 1865 i Vallekilde den Gerning som Højskolelærer, der skulde faa saa stor Betydning for dansk Bondeungdom. Det var T.s begejstrende og vækkende Foredrag fremfor alt, der drog de danske Bønderkarle og Piger til Vallekilde Højskole, som blev den stærkest besøgte i Landet, saa længe T. levede. Navnlig hans Fremstilling af Israels store Skikkelse staar med uforglemmelige Træk indgravet i deres Erindring, som har haft Lejlighed til at høre denne enestaaende Veltalenhed. T. døde 29. Dec. 1893.

Tscherning, Anton Frederik, Politiker, født 12. Dec. 1795 paa Frederiksværk, hvor hans Fader Oberst Ejler Tscherning var Inspektør for Statens Fabriker. Han blev tidlig ført ind i det praktiske Liv og arbejdede som Dreng i Fabrikerne. 14 Aar g. blev han sat i Artilleriskolen og udgik derfra 1813 som Løjtnant; han gjorde 1815—18 Tjeneste ved det danske Hærkorps i Frankrig og var 1820—28 Medhjælper hos sin Fader. Han sendtes derefter til Morea med den franske Hær og blev ved sin Hjemkomst Kaptajn og Lærer ved Artilleriskolen. Efter at have deltaget i Indretningen af den militære Højskole blev

T. ansat som Lærer ved samme og viste stor Dygtighed; men da han i 1831 i et lille Skrift om »de preussiske Provinzialstænders Historie« havde kritiseret denne Ordning, som netop var bebudet indført i Danmark, og fremstillet den norske Grundlov som mere passende for vore Forhold, og da han endvidere i fire Smaaskrifter om »det danske Væbningssystem« (1831—33) skarpt havde angrebet den danske Hæror-
 dning og tilraadet Folkevæbning i Stedet, fik han 1833 Paalæg om at gøre en Undersøgelsesrejse i Udlandet, der vilde tage lang Tid, det vil sige, han blev sendt i hæderlig Landsforvisning. T.

rejste 1833—38 i Frankrig, Tyskland, Belgien og England, og indsamlede mange Slags Kundskaber; han kom hjem 1838, men rejste snart igen til Frankrig og styrede først nogle Kulminer, siden Jernbanen fra Montpellier til Cette. 1840 vendte han endelig hjem, blev Batterichef og Ridder af Dannebrog; men da han ikke vilde opgive sin Kamp for en fri Forfatning eller for Hærreformer, og da han mødte Uvillie hos sine Standsfæller, tog han sin Afsked 1841 og maatte for at kunne leve deltagende i industriel Virksomhed. Til »Fædrelandet« skrev han adskillige Artikler og blev Medlem af det liberale Parti. Han var blandt dem, der først saa de Farer, der truede Landet ved den slesvig-holstenske Bevægelse og var 1842 en af Indbyderne til Hædersgaven til P. Hjort Lorenzen. T. var Medstifter af Bondevennernes Selskab, tillige Formand i de første Aar. Efter at han 1848 forgæves havde søgt at overtale andre til at modtage Posten som Krigsminister, maatte han selv overtage denne ansvarsfulde Stilling. At han paa kort Tid fik Hæren sat i kampdygtig Stand, skyldes hans Energi og praktiske Sans. Ligeledes skyldtes det ham, at Læssøe blev valgt til Stabschef og Hærens egentlige Leder under Hedemanns Navn. 1848 udvirkede han, at de tidligere værnepligtige blev udskrevne til Tjeneste i Armeen og lagde derved Grunden til den almindelige Værnepligt. Hans Andel i Affattelsen af Grundloven var Anordninger til Gavn for Husmandsstanden. Med Hensyn til

Slesvig, vilde T., at der skulde gives denne Landsdel udstrakt Selvstændighed, da han mente at vinde Folkestemningen til dansk Side, naar der gaves Befolkningen større borgerlig Frihed end i Tyskland. Nov. 1848 afgik T. som Minister, men blev nu kongevalgt Medlem af Rigsforsamlingen og kæmpede særlig for almindelig Valgret; 1849 valgtes han til Folketingsmand for Holbæk Amts 2den Kreds og repræsenterede denne Kreds uafbrudt indtil 1866. I Folketinget var han Bondepartiets vigtigste Fører. Hans Veltalenhed, hans Arbejdsomhed og hans Rigdom paa Ideer gav ham stor Indflydelse. Medens han ivrig arbejdede paa at løfte Bondestanden og ophjælpe de lavere Klasser, søgte han at holde sit Parti tilbage fra politiske Bestræbelser efter Magt, men hans nedsættende Udtalelser mod Embedsstanden vakte megen Uvillie (det lærde Lav var ham det værste af alt). Han var imod al Statshjælp til Kunst og Videnskab. Statens Indblanding skulde indskrænkes til det mindst mulige, og T. ønskede ogsaa Adskillelse af Stat og Kirke. Han modtog Udnævnelse som kongevalgt Rigsraad 1854, men kæmpede haardt mod Helstatsforfatningen 1855. I Rigsraadet hørte han til den helstatlige Opposition, talte mod Dannevirkestillingen og tilraadede at grundlægge Forsvaret paa Dybbøls Befæstning og at flytte Flaaden til Hørup-Hav. T. var en afgjort Modstander af Novemberforfatningen og krævede med Styrke, at den skulde ophæves straks, og Juni Grundloven genoprettes i sin Helhed. Da dette ikke skete, opgav han sin Plads i Rigsraadets Lands-ting, fortsatte til det yderste Kampen imod den gennemsete Grundlov (foreslog Rigsretsanklage mod Ministerierne Bluhme og Frijs) og søgte i det sidste Øjeblik (Juli 1866) som Folke-tingets Aldersformand (tilligemed Grundtvig) at afholde Kongen fra at underskrive den ny Grundlov. T. trak sig nu tilbage fra det offentlige Liv, men vedblev til sin Død at skrive Artikler i Nørrejysk Tidende. 1849—54 var T. paany Medlem af Bondevennerselskabets Bestyrelse, og 1862 var han Medstifter af den jyske Folkeforening. Han døde 29. Juni 1874, og Rigsdagen bevilgede hans Enke en betydelig Pension. Hans »Efterladte Papirer« udgaves i tre Bind 1876—78. Et Mindesmærke rejstes ham i hans gamle Valgkreds Svinninge, et andet 1883 paa Himmelbjerget. Erslev: Forf. Lex.; O. Vaupell: Læssøe; N. P. Jensen: Den første slesv. Krig; J. Harbou: Nogle Erindr. og Betragtn.; Museum 1894 I 140; Barfod: Rigsdagskal.; I. A. Hansen: A. F. T.; Illustr. Tid. 1862 og 1895; Neergaard: Under

Junigrundloven; Almuevennen 1851; Nørrejysk Tid. 1864, 33-37; Fru Tschernings Erindr. (i Clausen og Rist: Memoiresamling); Bricka: Biogr. Leks.

Ussing, Tage Algreen, Politiker og Jurist, født 11. Okt. 1797 i Lille Lyngby ved Hillerød, blev 1816 Student, 1822 juridisk Kandidat. Allerede 1817 skrev han »Napoleon den Eneste«, et lille Skrift, der efterfulgtes af nogle voldsomme Kritiker (bl. a. mod Oehlenschläger). U. blev 1830 Kancellist, n. A. Kancellistsekretær, 1836 Landsoverrets-assessor og 1840 Professor. 1834 blev han valgt til Stænderdeputeret og gav Møde i alle Samlinger i Roskilde 1835—46. I de første Aar var han en ivrig dristig Talsmand for Trykkefriheden og sparsommelig Statshusholdning, og han stillede Forslag om Stændernes Tilsyn med Finanserne og om de to kongerigske Forsamlings Forening 1838. 1835 holdt han et Foredrag om »Midler til at op hjælpe Danmarks Finanser«, som det blev ham forbudt at udgive særskilt. 1839 gav Medborgere ham en Guld-pokal, særlig for hans Optræden for en ny Kommunalordning i København, men da det liberale Parti opstillede Krav om en konstitutionel Forfatning og tillige om Slesvigs nøje Forbindelse med Kongeriget, trak U. sig tilbage og vendte sig til Regeringens Parti; det var ogsaa ham, der 1844 fremkaldte en Udtalelse af Roskilde Stænderforsamling om Ønskeligheden af at løse Tvivlene om Arvefølgen og derved gav Stødet til »Kong Christian den Ottendes aabne Brev 1846«. U. var 1844 blevet Borgmester i København, 1846 Deputeret i Kancelliet og 1848 Generalprokurør, hvilken Post han beklædte til sin Død. I den grundlovgivende Rigsforsamling 1848—49 tog U. fremragende Del, kæmpede ivrig mod den almindelige Valgret og var med at protestere mod Grundloven. 1854 blev han kongevalgt Medlem af Rigsraadet, hørte til Helstatspartiets Førere, men indtog nu ingen betydelig politisk Stilling. Derimod anvendtes han til mange praktiske Hverv, hvortil hans store Forretningsdygtig-

hed gjorde ham særlig skikket. Han var ivrig som Deltager i Arbejdet for Landets Vel og øvede stor Indflydelse i Københavns Borgerrepræsentation. U. udgav »Haandbog i den danske Kriminalret« (1841—59) og »Haandbog i den danske Arveret« (1855) foruden flere juridiske Skrifter, skønt hans Betydning som Jurist ikke var særlig fremtrædende. Han blev 1846 Etatsraad og 1859 Konferensraad. Han døde 25. Juni 1872. Erslev: Forf. Lex.; Barfod: Dansk Rigsdagskal.; Illustr. Tid. 7. Juli 1872; Bricka: Biogr. Leks.

Warming, Johannes Eugenius Bülow, Botaniker, født 3. Nov. 1841, studerede i 3 Aar Brasiliens Planteverden, blev 1874 Docent ved den polytekn. Lærestanstalt og efter en Rejse til Grønland 1884 Professor ved Universitetet 1885. Han foretog en Studierejse til Venezuela og Vestindien 1891—92. W. blev en af vore betydeligste Botanikere og har med sit Hovedværk »Plantesamfund« brudt sin Videnskab nye Baner, hvad Europas og Amerikas lærde Verden forlængst har erkendt. Oversat paa fremmede Sprog er ogsaa hans »Haandbog i den systematiske Botanik«. I en Række Aar var han Medredaktør af »Tidsskrift for populære Fremstillinger af Naturvidenskaben«. Han døde 2. Apr. 1924.

Vaupell, Christian Theodor, født 14. Okt. 1821 i Kolding. Efter at have taget teologisk Embedseksamen kastede han sig over Naturvidenskaberne, særlig Botanik, men ved Krigens Udbrud 1848 afgik han til Hæren som Fører for en Afdeling Frivillige. Han blev ved Slesvig haardt saaret, hvilket havde en Amputation af den venstre Arm til Følge. Da han var vendt hjem fra Krigen, fortsatte han sin videnskabelige Virksomhed og lagde sig navnlig efter Moseundersøgelser (»De nordsjællandske Skovmoser« 1851) og komparativ Planteanatomi. 1854 begyndte V. tilligemed Chr. Lütken og C. Fogh Udgivelsen af »Tidsskrift for populær Fremstilling af Naturvidenskaben«.

Vinteren 1855 tilbragte han i Nizza, da hans Helbred var ødelagt under Feltlivet. Da han vendte hjem, tog han Vejen over Frankrig, hvor han paa et Naturforsker møde, der netop da fandt Sted, fik Lejlighed til at fremsætte sin Teori om Bøgens Indvandring i de danske Skove, hvorom han 1857 offentliggjorde en Afhandling. Aaret efter V.s Død udkom (udgivet af G. Ploug) »De danske Skove«, en interessant Fremstilling af vore Skovtræers Naturhistorie og navnlig om den Kamp, der føres mellem Egen og Bøgen. Han døde 15. Sept. 1862. Erslev: Forf. Lex.; Selvbiografi i »De danske Skove«; Bot. Tidsskr. XII; Oppermann: Bidrag til de danske Skovbøges Hist.; Bricka: Biogr. Leks.

Vaupell, Otto Frederik, Broder til ovenn., født 12. Dec. 1823, blev Sekondløjtnant i Infanteriet 1843, deltog i de tre Felttog 1848—50, særlig som Adjudant hos Schleppegrell og i Felttoget 1864 som Kommandør for en Bataillon; 1867 blev han Oberst og Bataillonschef, men forlod Tjenesten 1886. Foruden mindre Arbejder har han skrevet »Kampen for Sønderjylland 1848—50« (tre Dele 1863—67, forkortet Udgave som Indledning til den 1889 udkomne fjerde Del, Krigen 1864), »Den danske Hærs Historie til Nutiden og den norske Hærs Historie indtil 1814« (to Dele 1872—76) samt »Rigskansler Greve Griffenfeldt« (to Dele 1880—82) og »Dronning Margrethes« (1897). Han døde 10. Apr. 1899. Vort Forsvar Nr. 453 og 479; Hist. Tidsskr. 7. R. II, 130; Illustr. Tid. 1899, 30; Bricka: Biogr. Leks.

Vedel, Peter August Frederik Stoud, Embedsmand, født 10. Dec. 1823, blev Professor i Jura ved Universitetet 1851,

men indtraadte 1858 i Udenrigsministeriet og kom her som Departementschef til at spille en saare betydningsfuld Rolle, som

han gennemførte til Danmarks Held i 41 Aar. I 1864 blev han Direktør for Udenrigsministeriet, og baade før, under og efter Krigen havde han vanskelige diplomatiske Opgaver at løse, hvortil han var vel udrustet med stor Intelligens, en udstrakt Viden og megen Selvbeherskelse. Bl. a. søgte han med Held at hindre Danmarks Deltagelse i Krigen 1870. Han fratraadte 1899 og døde 4. Febr. 1911. Han har udgivet et

fortrinligt Værk om I. H. E. Bernstorff.

Wegener, Caspar Frederik, Historiker, født 13. Dec. 1802 i Gudbjerg paa Fyn, hvor hans Fader var Præst. Han blev Stu-

dent fra Roskilde Latinskole 1821 og teologisk Kandidat 1828. For-

inden sin Embedseksamen var han i Sorø bleven Adjunkt (med

Historie og Geografi som Under-

visningsfag) og fik 1830 Titel af

Overlærer. 1836 disputerede han

for den filosofiske Doktorgrad. 1837 blev han Lektor ved Sorø

Akademi i Geografi Historie og Statistik, senere tillige Præst ved

Regensen i Sorø og Bibliotekar. Efter 1847 at være bleven udnævnt

til kongelig Historiograf torlod han 1848 Sorø og rejste til Kø-

benhavn, hvor han blev beskikket til Gehejmearkivar, hvilken

Stilling han beklædte fra 1848 til 1882. W. havde da alle-

rede aflagt Vidnesbyrd om sin store Lærdom ved sin latinske Disputats og sin danske Levnedsskildring af Anders Sørensen Vedel. Denne sidste Bog er et karakteristisk Eksempel paa W.s Lærdom og Fremstillingsevne. Uagtet Afhandlingen

vrimler af Oplysninger, og uagtet Noterne til Teksten optager meget mere Plads end denne, ja har det tredobbelte

Omfang af selve Skildringen, tynger denne Lærdom ikke selve Fremstillingen. En anden biografisk Skildring fra W.s Haand er Fremstilling af Engelstofts Liv, hvor den gammeldags Stil- tone, som W. plejer at anvende, ikke er benyttet. Der blev snart i høj Grad lagt Beslag paa W.s Kræfter i Statens Tjeneste. Som nævnt kaldtes han til Gehejmearkivar, derfor maatte han nu forfatte en Række Skrifter mod de slesvigske og holstenske Politikere og Oprørere, hvor han ikke blot fremstillede stats- retlige og retshistoriske Forhold i Slesvigs og Holstens Fortid, men tillige underkastede de tyske Paastande en grundig Kritik. Sin varme Følelse for Nationens Sag viste han, da han 1852 tog Ordet for en Bevarelse af Kongelovens Arvefølge, hvad der paadrog ham en Retsforfølgning fra Regeringens Side, hvilken dog endte med en Frifindelsesdom fra Højesteret. Senere har W., der ikke besad nogen Trang til Forfattervirksomhed, offentliggjort forskellige lærde Afhandlinger og har ladet udgive vigtige Kilder til Landets Historie i Gehejmearkivets Aars- beretninger (7 Bind). Ved W.s Overtagelse af Gehejmearkivet, der nu var underlagt Kultusministeriet, gik det en ny Tid i Møde. Chefen, Monrad, lagde Planer for dets Omordning. Lokalerne blev udvidede og forbedrede, Adgangen blev gjort lettere, dog holdt W. stadig fast ved, at der skulde søges om Tilladelse hertil. Hvor store Fortjenester W. end havde af Styrelsen i den første Tid, skred Reformerne under ham ikke videre frem, uagtet Tidsaanden stadig krævede en større Koncentrering i Arkivernes Ordning, en friere Adgang til Benyttelsen af Arkivsager og Affattelse og Udgivelse af vejledende Registraturer. Derfor var der, da W. havde fyldt 80 Aar og efter Ansøgning var afskediget (1882), meget at udrette for hans Eftermand. I sin Forfatter- virksomhed udmærker han sig ved Klarhed og Friskhed, sin Embedsgerning røgtede han med en Regelmæssighed som et Urværk. En medfødt Hurtighed og Klarhed i Opfattelse tillod ham straks at nedskrive sine Tanker og Meddelelser uden Kladder og uden Rettelser med den zirligste Haandskrift. W. havde karakteristiske Ansigtstræk; bag de buskede store Øjen- bryn saas Øjne med gennemtrængende Blik, om den hvælvede Pande rejste sig en tætstaaende Haarvækst, og der var over hans Ansigt noget iagttagende opmærksomt, intet som helst dvælende eller drømmende; sjældent var Blikket mildt, selv om han viste oprigtig Venlighed i Ord og Gerning. Iagttagelsen var en af hans mest fremtrædende Evner. Han holdt sig aandsfrisk

til det sidste og døde i en Alder af omtrent 91 Aar 9. Maj 1893. Erslev: Forf. Lex.; Illustr. Tid. 1862, 151 og 1893, 34; Steenstrup: Historieskr. i Danmark; Danmark 1894, 120; Personallhist. Tidsskr. 3. R. VI, 2, 48; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturh. Bricka: Biogr. Leks.

Wegmann, Bertha, Malerinde, født 16. Dec. 1847 i Schweiz, kom som lille Barn til Danmark og studerede først under F. C. Lund, senere i Paris, hvor hun paa Salonen blev prisbelønnet for et Portræt af sin Søster. I Danmark slog hun igennem med et mesterligt Portræt af M. Melchior, der havde støttet hende økonomisk under Opholdet i Paris, og hun staar siden da som en af vore betydeligste og mest beundrede Portrætmalere. Hendes Karakteriseringsevne og Kolorit er, naar hun er heldig, lige fortræffelige, og en stor Mængde af Landets første Mænd og Kvinder, deriblandt Dronning Alexandrine, er blevet portrætteret af hende. Kunstmuseet ejer Portrættet af Søsteren, Frederiksborg et Portræt af P. A. Vedel og Hirschsprungs Samling et Portræt af Fru Hirschsprung. Død 2. Febr. 1926.

Werlauff, Erik Christian, Historiker, født i København, 2. Juli 1781, var Søn af en norsk Koffardikaptajn. Han blev

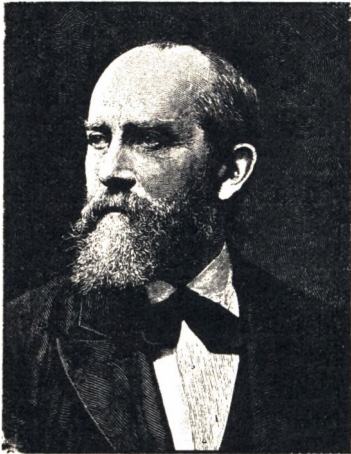

Student 1796 og tog juridisk Eksamen 1802, men var allerede blevet ansat ved det kgl. Bibliotek, hvor han 1805 blev Bibliotekssekretær 1823 Bibliotekar og fra 1829 til 1861 Overbibliotekar. Efter at have disputeret for den filosofiske Doktorgrad blev W. 1812 Professor i Nordens Historie og Oldsager ved Københavns Universitet. Han bevarede sin Stilling ved Universitetet til sin Død, men som ældste Professor var han fritaget for at holde Forelæsninger fra 1852. Af de lærde

Skrifter, hvormed W. har beriget den historiske Litteratur, nævnes her de vigtigste: »Forsøg til det danske Sprogs Historie i Hertugdømmet Slesvig« (1819), »Historiske Efterretninger om det store kongelige Bibliotek i København« (1825; 2. Udg. 1844),

»Københavns Universitetsbygningens Historie samt det københavnske Universitets Historie« (i Forbindelse med Engelstoff 1836), »Historiske Antegnelser af Holbergs Lystspil«, »Sophie af Mecklenburg, Dronning til Danmark og Norge«, »Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog«, »De hellige tre Kongers Kapel i Roskilde Domkirke«, »Om Dannebrog og Dannebrogssordenene« (udg. 1872 af Wegener). Over W.s omfattende lærde Forfatterskab er der et Stilhedens og Fredsommelighedens Præg. I 40 Aars Alderen betragtede han sine Dage som udrundne og levede dog et halvt Hundrede Aar endnu. Da han mod Slutningen af sit Liv nedskrev sine Erindringer, formede de sig som en Skildring af Datidens Sæder og Tilstande, der viste, hvor nøje han havde iagttaget, og hvor klart han havde bevaret det sete og oplevede i Hukommelsen. Ved sit Giftermaal med Vilhelmine Heger 1825 traadte han i Berøring med det ydre Liv. Hun var en Datter af Skuespiller J. S. Heger, en aandfuld Kvinde og ægte Hegersk Type, han kom herved ind i en Kreds af Skuespillere og Forfattere; ogsaa gennem mange yngre og ældre Videnskabsmænd havde han rig Lejlighed til at høre og erfare. Skønt hans Liv nærmest foregik i Stuerne og mellem Reolerne, var der dog intet i hans ydre Færd, hvorover man maatte smile. Han var den eneste af Kamra Rahbeks Venner, der undgik et Kendingsnavn. Blandt de mange lærde Historikere, Danmark den Gang besad, var der ingen, der overgik W. i alsidig Kundskab; han havde et Kendskab til Kilderne for Nordens Historie som ingen anden, han var mere en Historiegransker end en Historieskriver. Som Bibliotekar havde W. store Fortjenester, selv om han fra den Tid, han blev Overbibliotekar, kun havde en meget kort Tid daglig at afse paa denne Gerning. Han nærede særlig Interesse for Haandskriftsamlingen og forstod at erhverve vigtige Manuskripter for den. I sin Styrelsesmaade og i Forholdet til de Mænd, der virkede ved Biblioteket, lagde han sit humane hjælpsomme Sind for Dagen. 1820 var han bleven Medlem af det kgl. Videnskabernes Selskab, 1818 fik han Titel af Justitsraad, 1836 Konferensraad, 1841 blev han Kommandør af Dannebrog og 1855 Storkors. Han døde 5. Juni 1871. Erslev: Forf. Lex.; Illustr. Tid. 1861; Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 245; Werlauff: Om Dannebrog; Steenstrup: Historieskr. i Danmark; Arnesen-Kall: Livserindringer; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Bricka: Biogr. Leks.

Vermehren, Johan Frederik Nicolai, Genre- og Portrætmaler, født 12. Maj 1823 i Ringsted, blev Student fra Sorø 1843.

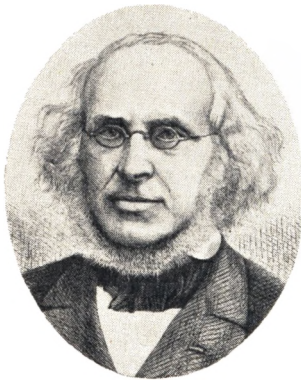

Faderen var Glarmester, Kaa-rene var knappe, og han maatte som Dreng gøre Gavn i Faderens Værksted, saa at han ikke turde tage sig ret megen Tid til at tegne, som han ønskede. Da han fik set sit 15 Aar ældre Bysbarns Jørgen Roeds Arbejder, var det hans højeste Ønske, om han dog kunde faa nogen Vejledning, men om nogen Undervisning i Kunstens Begyndelsesgrunde blev der ikke Tale, før han kom ind paa Sorø Akademi, hvor han fik Landskabsmaleren Harder til

Tegnelærer. Han gjorde her udmærkede Fremskridt og samtidig tegnede han efter Naturen paa egen Haand, især Portrætter; han nærede et brændende Ønske om at blive Kunstner, men hans Fader syntes ikke om, at Sønnen vilde ofre sig til denne Virksomhed, først da V. stod i Begreb med at tage Filosofikum, lykkedes det Digteren Ingemann, som den Gang var Akademiets Direktør, og som kærlig havde taget sig af den unge Mand, at overvinde Faderens Betæneligheder. 1844 rejste V. til København, blev straks Elev af Akademiet og begyndte at arbejde med Roed som Lærer. Efter i tre Aar at have været Elev ved Akademiet udstillede V. sit første Maleri: »En Skomager i sit Køkken«, som blev købt af Christian den Ottende og rost af Høyen. Samme Aar malede han foruden fire Portrætter, »En Spindekone«, der erhvervedes af Selskabet for nordisk Kunst. Nu kom Krigen 1848 og afbrød hans Kunstner-virksomhed; han meldte sig som Frivillig, skønt hans Helbred ikke var stærkt, hvorfor han ogsaa maatte forlade Hæren efter det første Aars Felttog. Efter sin Hjemkomst malede han »Reservesoldatens Afsked fra sin Familie«, der blev solgt paa Udstillingen 1850 til Selskabet for nordisk Kunst; herfra gik det, da nævnte Selskab opløstes, over til Kunstmuseet. Billedet gør Indtryk paa Beskueren ved sin Sanddrthed og ved den dybt vemodige Alvorsstemning, der hviler over det. Den

Følelse, hvormed Figurerne er skildrede, og den store Dygtighed, hvormed de hver især er karakteriserede, ligefra Børnene til den gamle Bedstemoder, er aldeles fortrinlig og virker lige betagende, hvor ofte man end betragter det. I Aarene 1851—54 frembragte Kunstneren ikke mange Billeder, men nogle af sine bedste, som »En jysk Faarehyrde paa Heden« og »Hvedebrødsmanden«. Særlig i »Faarehyrden« er han naaet højt i Karakteristik i Fremstillingen af den gamle Mand med den i aandelig Henseende begrænsede Horizont, der giver sig til Kende i Ansigtstudtrykket, og som sammen med Landskabets vidtstrakte øde Flade fremkalder en Følelse af trøstesløs Ensomhed. Med Akademiets Understøttelse rejste V. til Italien og en kort Tid til Paris, hvor han beundrede de Franskes Farvesans. Efter sin Hjemkomst malede han 1858 »En gammel Fisker, der hviler sig ved Stranden«, som tilhører Museet i Aarhus, 1860 »En Sædemand« og »Huslig Scene i en fattig Bondestue«, som begge tilhører Kunstmuseet, og 1862 sit baade i Helhed og Detailler udmærkede og højtbeundrede »En Hestgardist pudser sine Vaaben«, der købtes af Kong Frederik den Syvende. Samme Aar foretog V. atter en Udenlandsrejse ved Hjælp af det Anckerske Legat, besøgte Gallerierne i Holland og gik derfra over Frankrig til Italien. Mellem hans senere Billeder findes »En fattig Bondestue ved Middagstid«, købt af Christiania Kunstforening, »Besøg hos det gamle Tyende« o. m. fl. Dog har Vermehren siden 1870 virket nærmest som Portrætmaler; i dette Aar erhvervede han sig Rang som en af de første og mest fuldkomne Portrætmalere ved paa Bestilling af Udstillingskomitéen at udføre Billedet af Maleren Jørgen Sonne, der ved sin grundige og aandfulde Karakteropfattelse er et Kunstværk af første Rang. For Udstillingskomitéen har han malet en Række Portrætbilleder af mange af vore bekendte og fremragende Personligheder, ogsaa af sig selv. Nogle af disse findes i Frederiksborgsamlingen, andre ejes af private. V. var altid en sikker Tegner og har vist et ganske forbavsende Herredømme over Lysvirkningerne. Efter at have fyldt 80 Aar fortsatte han sin Virksomhed som Portrætmaler i fuld Besiddelse af Herredømmet over de kunstneriske Virkemidler. V. blev Professor ved Akademiet 1873, 1892 blev han Kommandør af Dannebrog. Han døde 10. Jan. 1910. Weilbach: Nyt dansk Kunstnerlex.; S. Müller: Nyere dansk Malerkunst; Illustr. Tid. XXXVI, 48; Bricka: Biogr. Leks.

Westergaard, Niels Ludvig, Sprogforsker, født 27. Okt. 1815, studerede Sanskrit i Bonn (under Lassen), i Oxford og Paris og

udgav 1840 et udmærket Arbejde over Sanskritsprogets Rødder. Derefter rejste han til Indien og Persien, men maatte af Helbredshensyn vende hjem 1844. Han blev saa Professor i orientalsk Filologi 1845. Han udgav en Lærebog og Grammatik i Sanskrit, men da han af patriotiske Grunde ikke vilde skrive paa et fremmed Sprog, fik hans lagttagelser ikke den Udbredelse, de kunde have fortjent. 1851 udgav han »Bundehesh« og be-

gyndte Udgivelsen af Zend Avesta. Han døde 9. Sept. 1878.

Weyse, Christoph Ernst Frederik, Komponist, født 5. Marts 1774 i Altona. Faderen, der var Urtekræmmer og tid-

ligere Borgerkaptajn, døde 1780, og Moderen giftede sig igen Aaret efter. W.s Morfader var Kantor i Glückstadt og blev 1763 forflyttet til Altona. Disciplene maatte paa Festdage synge i Kirken under Ledelse af Kantoren, og da den lille W. havde en smuk Diskantstemme, blev han ofte anvendt til Solistpartier. Den gamle Bedstefader var henrykt over at have opdaget sin Dattersøns store musikalske Begavelse og gav ham fra 1782 regelmæssig Undervisning i Klaver og Violinspil. W. øvede sig meget flittigt paa Klaveret og opnaaede snart en saadan Færdighed, at han ved alle Lejligheder blev fremvist som Vidunderbarn. Særlig beundredes hans Evne til at kunne spille alt fra Bladet; selv i det hurtigste Tempo. Gennem Bekendtskabet med Bach's Arbejder vakte W.s Sans for højere Maal, og i sit 13. Aar komponerede han nogle Smaa-

sange og et Par Klavertrioer. Den ejendommelige Evne til at kunne improvisere paa Klaver, der senere udviklede sig saa eminent, begyndte allerede da at vise sig. W. skulde vælge sig en Levevej og ønskede at blive Musiker; heri fandt han Med-

hold hos sin Bedstefader og til Dels hos sin Moder; men nu ramtes han af den Sorg og tunge Tilskikkelse, at hans Moder døde (1789), den snusfornuftige Stedfader satte da igennem, at W. blev anbragt i Købmandslære, herfra fik han dog sin Afsked efter otte Dages Forløb, da Principalen hurtigt blev klar over, at denne unge Mand ikke egnede sig til Handelsmand. En Dag traf W. saa ved et Tilfælde den da bekendte Musikskribent og Professor i Kiel C. T. Cramer, som hørte W. spille og improvisere og derved øjeblikkelig fik Vished for, at det vilde være Synd, om saadanne Evner ikke skulde faa den rette Vejledning og videre Udvikling; hertil vilde Kapelmester Schulz i København (Cramers gode Ven) være den rette Mand. Cramer lovede at skaffe W. til Kiel og derfra videre til Schulz. Stedfaderen gav nu sit Samtykke til Rejsen, og W. drog med Postvognen til Kiel. Her maatte han forblive nogle Dage paa Grund af Modvind. Endelig gik Skibet, og efter fem Dages Sejlads, under hvilken W. led store Kvaler af Søsysten (som han altid mindedes med Gru), kom han til København. Hos en Ven af Cramer, Kancellist Grønlund, hvortil W. var anbefalet, blev han venlig modtaget, og senere paa Dagen blev han ført i Selskab, hvor Schulz vilde komme. Da Schulz kom, sagde han: »Er De Weyse?« »Jal« »Kan De spille den Fuga af Sebastian Bach?« W. kunde den udenad og spillede den for ham. Schulz bemærkede kun, at det var godt, og forlod ham uden at vise ham nogen særlig Interesse. Dette var en stor Skuffelse for W., men ved Afskeden gav Schulz ham sin Adresse og anmodede ham om at komme til ham næste Formiddag. Da W. indfandt sig, havde Schulz netop faaet Cramers Brev og udspurgte nu W. meget omhyggeligt om hans Forhold og om hans musikalske Kundskaber og opdagede da, at Weyse var aldeles uvidende i Teori. Schulz begyndte nu straks sin Undervisning og fortsatte denne i nogle Dage; derefter fulgte han med W. omkring for at skaffe ham et passende Opholdssted, og da et saadant ikke fandtes, tog den gode Mand ham til sig i sit eget Hus og gav ham alt, hvad han behøvede, undtagen Klæder, hvormed W.s Formynder maatte forsyne ham. Her blev nu W. i tre Aar, indtil han kunde fortjene noget selv. Hvor ædel denne Handlemaade var, ses deraf, at S. paa den Tid var stillet saaledes, at han maatte optage et Laan paa 2000 Dlr. i Zahlkassen. 1790 komponerede W. en stor Fantasi og en Sonate, som Schulz var tilfreds med, og som W. ved Schulz' Indflydelse kom til at foredrage

ved en Hofkoncert. Til sin usigelige Glæde tjente W. herved sit første Honorar. Desuagtet var Schulz ofte streng, kasserede tidt hele Kompositioner, fordi enkelte Partier ikke behagede ham. Ikke destomindre var Forholdet mellem Lærer og Elev hjerteligt og varmt. Schulz skaffede W. en udmærket Lærer i Violinspil, og af Syngemester H. O. Zinck lærte han at spille paa Orgel, W.s senere Hovedinstrument. Grundvolden for W.s senere alsidige Dannelse skriver sig ogsaa fra Schulz' Vejledning. W. blev efterhaanden bekendt som en dygtig Klaverspiller, og 1791 blev han Lærer i Grev Bernstorffs Hus og 1792 ved Schulz' Hjælp Vikar hos Organisten ved Reformert Kirke. 1794 døde denne, og W. blev hans Eftermand indtil 1805, da han blev forflyttet til Frue Kirke. I Aarene 1795—1800 komponerede Weyse en Del Symphonier, Sonater, Fugaer og Sange. Aaret 1800 begyndte han at komponere Syngestykket »Sovedrikken«. Han henvendte sig til Oehlenschläger med Bøn om, at denne vilde omarbejde og oversætte den tyske Tekst, der laa til Grund for dette Stykke. Oehlenschläger var ikke rigtig tilfreds med denne Opgave, men gav sig efter halvandet Aars Forløb i Lag dermed, imidlertid var W.s Interesse for dette Arbejde gaaet tabt, og nu blev det hele liggende, efter at Komponist og Digter havde udført en større Del af Værket. Grunden hertil maa søges i den Sorg og tunge Skuffelse, der ramte den nu 27-aarige Mand. W. var bleven Musiklærer for Døtrene af den rige Grosserer Tutein. Mellem W. og den næstyoungste 18-aarige Datter, Julie Tutein, der var meget smuk og meget musikalsk, udviklede der sig et ømt og inderligt Kærlighedsforhold, der blev brudt ved haard Fremfærd af den pengestolte Fader. Dog har dette Forhold efter Samtidens overleverede Beretninger ikke haft den dybe indgribende Betydning for hende som for ham, da hun 3½ Aar efter ægtede en rig hollandsk Købmand. Paa W. virkede Sorgen over denne dybe Skuffelse med en saadan Magt, at han hensank i en mørk Melankoli, saa at han efter eget Udsagn »blev ligegyldig for alt, fortsatte kun mekanisk sine Forretninger for at erhverve Brødet og førte i bogstavelig Betydning et rent Planteliv«. En enkelt vemodig Romance stammer fra den Tid: »Der Eichwald brauset«, om hvilken W.s Biograf, Berggren, oplyser, at den er et Minde i Toner om W.s dybe, smertelige Hjertesorg, der førte til, at han forblev ugift hele sit Liv. I flere Aar var han uskikket til at komponere. Saaledes kastede denne Smerte en mørk Skygge over hele hans

Liv. Først i Maj 1807 ved Opførelsen af Mozarts »Don Juan«, der da for første Gang gik over den danske Scene, slog det ned i ham, i hvor høj Grad han nu i mange Aar havde spildt sit Liv og undladt at bruge de Evner og Kræfter, Gud havde givet ham. Nu tog han atter fat paa »Sovedrikken«, hvis Tekst paany var gennemset af Oehlschlæger og fuldendte den. 1809 opførtes den og blev modtaget med stormende Bifald. Der jubledes over de dejlige Melodier »De klare Bølger rulle«, »Det blanke Sværd«, »Skøn Jomfru luk dit Vindue op«, det udmærkede Vaudeville-Kor, den glimrende Finale i første Akt, de to morsomme Figurer Brause og Saft med deres Arier. Dette Synge-stykke blev et Kassestykke for Teatret og havde 1873 været opført Hundrede Gange. Nu fulgte Musiken til »Faruk«, »Ludlams Hule«, »Macbeth« og Fr. Høegh-Guldbergs Reformationskantate, der er den første af de henved 30 Kantater, hvormed W. har beriget den danske Musiklitteratur. Af Melodierne til de ovennævnte Syngespil skal nævns: det nydelige Alfekor »Risler alle Bølger smaa«, Balladen »Der er en Ø i Livet«, Sangene »Vil du være stærk og fri«, »Piben lyder, Trommen skralder«, og »Hr. Oberst, en Skotte maa slaa for sit Land« og den skønne Borgvægtersang af Macbeth. 1818 skrev han sit »Miserere«, hvilket tilligemed hans »Ambrosianske Lovsang« hører til W.s betydeligste Kirkekompositioner. Til W.s senere dramatiske Værker, fremkomne ved Samarbejde med Boye, der var Forfatter til »Floribella« og Operaen »Elisa«, hører W.s til disse Stykker skrevne ædle Musik, de interessante Kor af Maurere, Romancen »Fuglen tier, Skoven hviler« og Alfemusiken; dog kunde den dejlige Musik ikke holde de udramatiske Stykker paa Repertoiret, de maatte henlægges. Det næste dramatiske Arbejde var Musiken til J. L. Heibergs Vaudeville »Et Æventyr i Rosenborg Have«, som gjorde megen Lykke. Hans sidste Arbejde for Teatret var Musiken til H. C. Andersens »Festen paa Kenilworth«. Som Klaverspiller var W. ikke optraadt offentlig siden 1802, men i alle musikalske og højt dannede Kredse, hvor han var en æret og anset Gæst, henrykte han sine taknemlig begejstrede Tilhørere ved sine mageløse Improvisationer. Paa Orgel var han en ikke mindre genial Improvisator. J. M. Thiele omtaler i sine Livserindringer en Juleaftensstemning i Roskilde, hvor W. fantaserede paa Orgelet i den mægtige Domkirke, saa at alle tilstedeværende var dybt og forunderligt grebne af hans højtidsfulde Spil i den stille

Julenat. Af Vokalmusik foruden den ovenfor nævnte har han frembragt en Mængde, bl. a. en Bearbejdelse af Hundrede af vore Kæmpevisemelodier og »Tolv Skolesange«, men det, der vil bære hans Navn frem til sene Tider, er hans »Romancer og Sange«. Han var Folkets Sanger i den ædleste Betydning. Der er over hans Melodier noget hjemligt, noget ejendommeligt nationalt, som maaske kun opfattes af os danske, aller herligst maaske i Melodierne til Ingemanns Morgen- og Aftensange. W. skattedes højt af sin Samtid, ikke blot som Kunstner, men som Menneske; hans ægte danske Sind, hans ædle Tænkemaade og hans varme Hjerte, der undertiden skjultes af hans spøgefulde, noget bizarre Udtryksmaade, virkede tiltrækkende baade paa yngre og ældre. Et smukt Billede af W. har Ingemann tegnet i sin Roman »Landsbybørnen«, som den gamle Professor. W. døde Natten mellem 7. og 8. Okt. 1842. 1816 fik han Titel af Professor, 1819 tildeltes der ham Organistgage, 1830 blev han Medlem af det kgl. Musikakademi i Stockholm. 1837 Æresmedlem af Musikforeningen og 1842 ved sit 50-aarige Organistjubilæum Æresdoktor ved Universitetet. W.s Buste modelleret i Bronze af H. V. Bissen, blev 1866 opstillet paa Frue Plads. Københavns flyvende Post 1830, 68; Erslev: Forf. Lex.; Overskou: Den danske Skueplads; C. Thrane: Danske Komponister; A. P. Berggreen: Weyses Biographie; Musikforeningens Festskrift; Museum 1890; Bricka: Biogr. Leks.

Wiehe, Anton Vilhelm, Skuespiller, født 8. Juli 1826, Dattersøn af den store Skuespiller Michael Rosing, hvem han mindede

om i sin Spillemaade, vilde først være Maler, men droges mod Scenen og debuterede 1843 som Jørgen i »Erik og Abel«; som Einar Tambskælver i »Hakon Jarl« vandt han selve Oehlenschlägers Bifald. Han deltog i Krigen 1848—50 og blev saaret i Knæet ved Isted. Efter Krigen optraadte han i en Række Aar paa Kristiania Teater, hvor han blev dette Teaters mest fejrede Skuespiller.

Fra 1860—63 indtog han en lignende Stilling ved Casino i København, til han endelig atter blev engageret til det kgl. Teater, hvor Nielsen var død, og hvor

W.s Broder, den geniale Michael W. døde Aaret efter. Herved tilfaldt nu hele det klassiske Repertoire Vilhelm W., og han mestrede det. Tillige virkede han i Lystspillet ved sit Lune og sin Elskværdighed; saaledes blev hans Stensgaard i »De Unges Forbund« (spillet paa Norsk) en Mesterydelse, som Henrik Ibsen udtalte sin Anerkendelse af. 1879 maatte han af Helbredshensyn forlade Scenen, kun 53 Aar gl., og 4. Jan. 1884 døde han. Med ham forsvandt den sidste af den store Tids store Romantikere; en mere realistisk Spillemaade, hvis udmærkede Repræsentant Emil Poulsen var, indtog dens Plads. — Broderen.

Wiehe, Johan Henrik, var ogsaa Skuespiller, født 15. Okt. 1830 og debuterede som Sanger i »Figaros Bryllup« (Figaro); senere optraadte han som Helt i Skuespillet og vandt her enkelte Sejre, skønt han aldrig naaede sine to Brødres Folkeyndest. Som Palnatoke, som Cloten i »Cymbeline«, men især som Bothwell i Bjørnsøns »Maria Stuart« var hans mærkelige voldsomme og vilde Spillemaade af stor Virkning. Sidste Gang optraadte han med Held som Ørnulf i »Hærmændene paa Helgeland« 1875, og 22. Jan. 1877 døde han sindssyg. — Broder til de to førnævnte og den største af dem alle var

Wiehe, Michael Rosing, født 23. Jan. 1820. Han debuterede 1837 som Kosinsky i »Røverne« og gjorde ikke Lykke, da hans sært kantede Væsen og grødede Stemme frastødte; i de følgende Aar, hvor kun faa Roller tilfaldt ham arbejdede han saa ihærdigt paa at rette sine Fejl og afslibe sine Kanter, at han 1842 som Aladdin til alles Forbavselse viste sig som en fuldmoden og dertil original og fantasifuld Kunstner. Sammen med Fru Heiberg blev han Teatrets fejrede første Kraft lige til sin tidlige Død. Navnlig den Renhed, der var udbredt over hans Fremtræden og den inderlige Følelse i hans Replik greb Tilskuerne dybt, og dertil kom en fuldstændig Frigjort-hed for al Maner: alt i hans Spil var præget af ægte Menneskelighed. Blandt hans Roller kan nævnes Chevalieren i Hertz' »Ninon«, Correggio, Klint i »Genboerne«. 1855 forlod han sammen med F. L. Høedt, der havde forstaaet at vække hans ukritiske Beun-

dring, det kgl. Teater for at spille et Aars Tid paa Hofteatret, men heldigvis vendte han tilbage til det kgl. Teater, hvor han var haardt savnet. Sidste Gang optraadte han som Joseph Surface i »Bagtalsens Skole« 1864. Han døde 31. Okt. 1864. E. Brandes: Dansk Skuespilkunst.

Wilkens, Claudius Edwørd Theodor, Filosof, født 28. Jan. 1844, blev 1883 Docent ved Universitetet i Sociologi og var derefter 1887—1917 Professor sammesteds. Hans Hovedværk er det meget betydelige og af hans interessante Personlighed prægede »Liv — Nydelse — Arbejde« (1874—76); det er Lovene for Individets Liv indenfor Samfundets Grænser, han her gransker. Med sociologisk Sigte er ogsaa »Samfundslegemets Grundlove« og »Det produktive Samfund« forfattet. Ved Siden af denne sin Hovedinteresse har W. ogsaa syslet med æstetiske Problemer og udgivet en »Æstetik i Omrids« samt »Poesien«, hvorved han indfører den moderne Æstetiks Metoder i dansk Forskning. W. er Elev af Rasmus Nielsen og har derhos lært af de positivistiske Tænkere, men har bevaret sit idealistiske Verdenssyn.

Willemoes, Peter, Søofficer, født 11. Maj 1783 i Assens, blev 18 Aar gl. Chef for et Flydebatteri paa 24 Kanoner, betjent af 156 Mand, og som saadan deltog han i Slaget 2. April 1801 og beskød Nelsons Flagskib »Elephant« med saa stor Virkning, at den store Søhelt mindedes det længe efter. Ved en snild Manøvre undgik W. at blive taget til Fange, men 12 af hans Mænd var dræbt, 34 saarede. I 1807 ledede W. med stor Dygtighed Transporten af vore Tropper fra Langeland til Lolland, en farlig og ansvarsfuld Bestilling, der udførtes i aabne Baade om Natten for at undgaa de fjendtlige Skibes Angreb. Paa Langeland lærte han N. F. S. Grundtvig at kende, som dengang var Huslærer paa »Egelykke«, dansede med den smukke Fru Constance Leth og indtog alle ved sin Ridderlighed. Grundtvig skrev senere paa Grundlag af sine Erindringer fra denne Tid det skønne Digt til W.s Minde: »Kommer hid, I Piger smaa!«. 1808 var W. Officer paa vort sidste Linieskib »Prins Christian Frederik«, som var undgaaet Eng-

lænderne 1807, og i Kampen 22. Marts 1808 ved Sjællands Odde faldt han. Han ligger begravet paa Oddens Kirkegaard, hvor man 1883 har rejst ham et Minde. Paa hans og Kammeraternes Grav staar et Mindevers af Grundtvig.

Wilster, Christian Frederik Emil, født 27. Sept. 1797 i København. Blev Student 1813, tog 3 Aar efter juridisk Eksamen med bedste Karakter, senere teologisk Eksamen med samme Resultat, og 1827 Magistergraden; 1828 blev han Lektor i Græsk og Engelsk ved Sorø Akademi. Samtidig med denne med saa megen Flid og Energi fuldførte videnskabelige Uddannelse havde W. skaffet sig Tid til at studere levende Sprog og fremmed Litteratur, saavel som prøve sine digteriske Evner, saaledes i Vædekampen om en dansk Nationalsang. Dette af »Selskabet for de skønne Videnskabers Forfremmelse« iværksatte Forsøg paa at faa en ny Nationalsang, besvarede W. med sin senere saa bekendte og yndede Sang »Hvor Bølgen larmer højt fra Sø«, der dog ikke vandt Dommernes Bifald, da den maatte vige for Juliane Marie Jessens »kronede«, men af Eftertiden som tom Lyd og hul Svulst forkastede »Dannemark, Dannemark, hellige Lyd«. W. var 1820 med til at stifte Studenterforeningen, for hvilken han Aaret efter skrev sin Afhandling »Om Genifeberen«. Det bekendteste af W.s Digte er »Ludvig Holberg« (»Før var der knap skrevet paa Dansk en Bog«), af de øvrige kan nævnes »Den Undvegne«, »Bonden og hans Søn«, »Eleonora Ulfeldt« (»Tungt Kongedatterens Taare flød«), Studentervisen »De første Prygl, vi i Skolen fik«. Størst Fortjeneste har W. af sine Oversættelser af græske Forfattere. 1836 udkom Oversættelsen af Homers »Iliade«, Aaret efter fulgt af »Odysseen«, begge saavel i poetisk som i sproglig Henseende udmærkede Arbejder. Oversættelsen af Homer er endog af tysk Kritik stillet over Voss's. Dette Arbejde af høj Rang vil sikre W. Navn mod Forglemmelse. I Hundredaaret for hans Fødsel udgav hans Datter Mariane W. en lille Samling »Udvalgte Digte«, trykt som en Slags Bibliofiludgave i kun 50 Eksemplarer. 1903 udkom et Bind »Digtninger« ved E. Rørdam. W. døde den 11. Jan. 1840. Oehlschlæger skrev et Mindedigt over ham: »Han, som bevæged sig kæk og stærk i homeriske Velklang«. Nær og Fjærn Nr. 297; Wilster: »Digtninger« ved E. Rørdam; Museum 1891 II, 313 og 1893 II, 133; Nic. Bøgh: Chr. Wilster II, 322; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Bricka: Biogr. Leks. — Hans Fætter

Wilster, Ernst Henrik Clæde, født 21. Aug. 1808 i København, blev 1825 Løjtnant, 1841 Kaptajn ved 1. Jægerkorps

(Kastelsjæggerræ). Ved Kampene om Dybbøl og ved Slesvig førte han sine Folk med Tapperhed og Dygtighed. 1849 blev han Major og Chef for Korpsset, med hvilket han udmærkede sig ved Kolding og paa Ryes Tilbage- tog, men han fik ikke Lejlighed til at deltage i Slaget ved Fredericia, da han ligesom Læssøe efterlodtes paa Helgenæs. 1850 hørte W. til Schepelerns Brigade, tog smuk Del i Kampene ved Solbro 24. og 25. Juli og besatte Husum 6. Aug. 1851 blev han Oberst-

løjtnant og 1858 Oberst, var 1860—63 Kommandant i Slesvig By. 1864 førte han som Generalmajor først en Brigade og senere den Division, der stod i Fredericia, men blev allerede 8. Marts saaret og kom ikke senere til at deltage i Krigen. 1867 blev han General, var først Chef for en Brigade i Aarhus og fra 1874 for Generalkommandoen sammesteds, men maatte 1877 tage sin Afsked efter at være ramt af et Slagtilfælde. Han døde 27. Dec. 1881. Nationaltidende 30. Dec. 1881; Søndagsposten 1871, 396; Bricka: Biogr. Leks.

Wimmer, Ludvig Frands Adalbert, Sprogforsker, født 7. Febr. 1839, blev Professor ved Universitetet 1886 og virkede

her til 1910. Hans Hovedbetydning er knyttet til Runeforskningen. Saaledes har han i »Runeskriftens Oprindelse og Udvikling« (1874) søgt at forklare Runernes Oprindelse og Udvikling og bl. a. paavist, at den længere Runerække er ældre end den korte. Endvidere fortsatte han det af P. G. Thorsen paabegyndte Værk »De danske Runemindesmærker«. For Skolen har han udgivet en »Oldnordisk Læsebog«. Sine Samlinger skænkede han det kgl. Bibliotek og døde 29. April 1920.

Winsløw, Carl, Skuespiller, født 19. Febr. 1796. Han var straks efter sin Konfirmation kommet i Lære hos en Urtekræmmer, men fik kort efter Plads paa et kongeligt Kontor, hvor han havde fast Ansættelse, da han i en Alder af 19 Aar gav efter for sin Lyst til Teatret og blev Elev af den dramatiske Skole. Hans ypperlige Anlæg i Forbindelse med en Udholdenhed og en Flid, der ikke gav tabt, bragte ham frem, skønt hans ydre Midler kun var faa, da han var lille og spinkel og hans Talestemme noget spids i Klang, dog var hans Udtale ren og distinkt, og af Øjnene lyste Intelligens og Liv. Han havde mange Talenter, tegnede med Held sine Kunstbrødre, havde betydelig musikalsk Begavelse og en, om end kun lille Sangstemme, var dertil et Stykke af en Digter. Alle disse Egenskaber bragte ham snart op blandt Teatrets udmærkede Kunstnere; hans »Zierlich«, »Klister«, »Joseph Golz«, »Tartuffe« og »Schewa« var lutter originale, glimrende gennemtænkte Karakterbilleder. I de sidste Aar af hans Liv hensygnede hans svage Legeme mere og mere, medens hans Aand vedblev at arbejde med sin fulde Kraft. 15. Marts 1834 spillede han for første og sidste Gang »Ludvig den Ellefte«, en Rolle, hvori hans Mesterskab kulminerede. Han døde 6. Okt. 1834. Erslev: Forf. Lex.; Portefeuillen 1839 III, 145; Ryge: Critisk Sammenlign.; Bourbonville: Mit Teaterliv; Bricka: Biogr. Leks.

Winther, Gert Henrik, Politiker, født 20. Nov. 1813 i Hundslund ved Horsens. Han optoges 1825 i sin Morbroders Hus (Birkedommer Rasmussen, Vilhelmsborg) og blev 1833 Student fra Aarhus Skole. 1840 tog han teologisk Eksamen, 1844 Magisterkonferens, 1846 Magistergraden, og siden 1854 bar han Titlen Dr. phil. I Aarene 1835-45 rejste han udenlands, opholdt sig i Paris under Februarrevolutionen, kom hjem samme Aar og valgtes til den grundlovgivende Rigsforsamling i Aarhus Amt. Fra 1849 var han Medlem af Folketinget uden Medbejler uafbrudt til 1884, da han vragedes for Sønnen af

hans gamle Kampfælle Lars Bjørnbak. 1856—63 var han desuden Medlem af Rigsraadet

som valgt af Folketinget. Han var stadig Tschernings nærmeste Meningsfælle. Hans Indflydelse beroede ikke paa Deltagelse i Forhandlinger, men paa en Del Manøvrer og Underhaandsaftaler. Da Tscherning 1866 forlod Rigsdagen, blev W. Fører for T.s politiske Venner; han slog sig sammen med I. A. Hansens Tilhængere til »det folkelige Venstre«, gik kun modstræbende ind i det forenede Venstre 1870 og forlod det allerede næste Aar. Større og varigere Betydning end som Politiker har W. udøvet ved Grundlæg-

gelsen af to Brandforsikringsforeninger for mindre Landejendomsbesiddere, den ældste for Løsøre fra 1851, den anden for Bygninger, disse styrede han med megen Iver og Dygtighed henholdsvis til 1886 og 1882. Han har herved ikke alene medvirket til at udvikle Forsikringsvæsenet herhjemme, men tillige vejledet de jyske Bønder i økonomisk Organisation og Selvstyre, og disse »Brandkasser« forstod han snildt at knytte til det politiske Liv som Led i Partiorganisationen; i Løbet af 80-erne mistede W. en ikke ringe Formue, som han havde tjent sig ved sin Virksomhed, fordi han vilde støtte andre Mænds uheldige Spekulationer, og han maatte nu leve af den Pension, der blev ham tilstaaet fra Foreninger, han havde grundlagt. 1889 tilstod ogsaa Rigsdagen ham en Aarpenge, og i sin høje Alder har W. med Udholdenhed og stor Nøjsomhed afdraget den Gæld, hans Hjælpsomhed havde paadraget ham. Han døde 28. Marts 1906.

Winther, Rasmus Villads Christian Ferdinand, født 29. Juli 1796 i Fensmark Præstegaard ved Næstved. Faderen var H. C. Winther, Sognepræst til Fensmark og Risløv, Moderen Johanne Dorothea Borchsenius (Præstedatter). 1806 maatte Pastor W. tage Ophold i København med Hustru og Børn for at søge Raad mod en pinefuld Kræftsygdom. 1807 blev Chr. W. sat i Nykøbing Latinskole, samtidig med at Faderen blev

forflyttet til Ulsø i Fakse Herred, et Par Mil fra Fensmark. I Sommerferien besøgte W. atter København under Bombardementet. Faderen døde efter lange smertefulde Lidelser i Juni Maaned 1808. Moderen, der var nedbrudt af Sorg, levede Naadsensaaret i Præstegaarden, tog derpaa Bolig i Nykøbing, hvor Sønnen havde genoptaget sin Skolegang under Ledelse af Familiens Ven, den udmærkede Rektor S. N. J. Bloch. Lærernes Vidnesbyrd ved Klasseeksaminerne fremhæver gennemgaaende Disciplens sjældne Begavelse, men formaner stedse til større Flid og Stadighed. Skolebibliotekets Indhold lagde stort Beslag paa W.s Tid, selv dets italienske Afdeling, da han tidlig havde forstaaet at gøre sig fortrolig med dette Sprog; ogsaa musikalske Øvelser optog meget af hans Tid. Han blev nu i Efteraaret 1815 Student, men Karakteren var Haud. I Mellemtiden var der foregaaet en Forandring i hans personlige Forhold. Hans Moder havde 1811 ægtet den elskelige lærde Rasmus Møller. Dr. theol., senere Biskop over Lolland-Falster. Denne Mand var 1810 bleven Enkemand, efter at hans Hjem tilligemed hans Børneflokk i længere Tid havde lidt under Hustruens og Moderens tiltagende Sindssygdом. R. M. havde seks Børn, fire Døtre og to Sønner, disse sidste var Chr. W.s Skolekammerater; den to Aar ældre Poul Møller og Hans Ulrik Møller. I dette Hjem havde W. ofte i Ferierne været en vel modtaget Gæst, og som bekendt forbandt det inderligste Venskab Livet igennem Poul Møller og Chr. W. Disse to højtbegavede, herlige Digtorskikkelser stod altid broderlig trofast ved hinandens Side. Det var altsaa ikke noget fremmed Hjem, der aabnede sig for W. ved hans Moders Forbindelse med Rasmus Møller. Dette Ægteskab, der var indledet af Rektor Bloch, blev en Velsignelse for Enkemanden og hans Børn, saavel som for Mad. Winthers egen elskede Søn. Mad. W. var i mange Henseender denne Opgave voksen, baade ved sin Hjertensgodhed, sin fine Takt og ved sin klare Forstand. Her i Købelev Præstegaard fik nu den 16-aarige W. sit Hjem og en god Stedfader. Der førtes et meget gæstfrit Hus, og der

herskede en gemytlig, barnlig Aand. Saa ofte som Skolelivet tillod, opholdt W. sig nu her som Søn og Broder; men Børnene var trods deres gode Begavelse meget forskellige fra denne ny Broder, der havde faaet en for Aand og Hjerter udviklende Opdragelse, saa at (siger en Dame, der stod i nøje Forbindelse med det Møllerske Hus) han flagrede om som en Kanariefugl mellem Graaspurve. Efter endt Skolegang og tilendebragt Studentereksamen drog W. til Hovedstaden og fik med Lethed Adgang til det bedste Selskab og nød denne Tilværelse med sit lyse, letbevægelige, ungdommelige Sind. Han forstod at føre en utvungen Samtale med kvikke Indfald, var ridderlig baade mod ældre og yngre. 1817 tog han Eksamen Filosofikum med meget forskelligartede Karakterer, f. Eks. i den lavere Matematik »Udmærkelse«, i den højere »Non«, Helhedsresultatet ikke glimrende. Aaret efter fik han dog Regensen, og her boede han i tre Aar, slidende i det teologiske Studium, som kun hans Moders indtrængende Ønske havde bevæget ham til at ofre sig for. Her dannede der sig snart en kammeratlig Omgang, hvor Musik, Sang og Digtning dyrkedes ivrig. Sammen med Komponisten Krøyer, Rosenkilde og Abrahams dannede W. en Kvartet, hvis Sang vandt Ry viden om, hvilket ikke var mere end velfortjent, da de nævnte alle var fremragende, ypperlige Begavelser paa Musikens Omraade og dertil kunstnerisk uddannede, særlig for Krøyers og Rosenkildes Vedkommende, da den første jo var Komponist, og Rosenkilde havde været Kantor og særlig skyldte sine musikalske Evner og sin prægtige Tenorstemme sin Antagelse ved det kgl. Teater. Her i Regensgaarden var det, at Abrahams ved et Aftengilde foretog W.s berømte Studentersang »Her under Nathimlens rolige Skygge«, hans første trykte Digt til Melodi af Krøyer, medens Koret gentog »Herrer vi ere i Aandernes Rige«. Samme Aften omdeltes en Opfordring med bl. a. W. Navn paa om at danne en Studentersangforening, og W. blev en af dens første Tilsynshavende. Ogsaa Teatret drog ham stærkt. Trods sine tarvelige Formuesforhold var han en hyppig Gæst i det kgl. Teater og tænkte i sin Regentid saavel som senere paa at gaa til Scenen, hvor han mente at kunne gøre Fyldest i Anstandsfaaget. Dette skyldtes vel nærmest et heftigt, men kort Forelskelsesanfald, idet han delte den dannede mandlige Ungdoms epidemiske Forelskelse i den purunge Jfr. Pætges. Denne Plan opgav han dog ved nøjere Overvejelse. Hans strenge Selvkritik gjorde sig ogsaa gældende overfor hans

digteriske Frembringelser i Studentertiden; han var meget produktiv, men han lod ikke nogen se disse Produkter, de blev bunkevis ofrede til Baalet. Nær var nogle af de første »Træsnit« gaaet i Løbet, hvis de ikke i sidste Øjeblik var blevet reddede af Poul Møller, der tog dem hjem med til Gennemlæsning og bagefter erklærede, at dem kunde han med god Samvittighed lade trykke. Nogle af disse Digte saa Lyset i Dagblade og Tidsskrifter i Tyverne. Men Teologien stod i Stampe, og Penge-sorgerne voksede ham over Hovedet. Hans Moder ængstedes for hans Fremtid, blandt andet ogsaa fordi hendes velhavende Svoger Præsten Ra mus Winther (efter hvem Chr. W. er opkaldt ved Navnet R.) havde sat Embedseksamen som ufravigeligt Vilkaar for at efterlade Brodersønnen sin Formue; og den lærde Stedfader var medynksomt Vidne til Sløjheden i Studierne. Forældrene besluttede nu at faa ham hjem til Købelev, til Ro og regelbundet Arbejde. Grumme nødig vilde W. lade sig hjemkalde fra Hovedstadens Liv til det landlige Lolland, de stærke Brødre Pou! Møller og Hans Ulrik maatte med Magt sætte ham paa Vognen, der skulde køre ham gennem Sjælland. Men da han var kommet til Bestemmelsesstedet, faldt han til Ro i godt og vel tre Aar i sit kærlige Hjem og i de stille Forhold. Tankerne fløj vel nok undertiden paa vilde Veje, langt fra Dogmatik og Exegese, men Stedfaderens milde, kyndige Vejledning bragte dem atter til Orden, og W. var heller ikke bunden som en Fange. Landlig Gæstfrihed og Aarets Fester gav fornøjelig Afveksling, Folmer Spillemand var som bekendt ligesaa velset i Karle og Pigelag, som i høje Sale. Mange Træk af Almuens Liv har W. hentet her i disse Aars Oplevelser. Eksamen fik han da 1824, men med Haud., dog alligevel til Glæde for Hjemmet, der vel næppe havde ventet mere. Nu drog han altsaa atter til København, genfandt Studenterforeningen, var en kort Tid Alumnus paa Ehlers Kollegium og fik ved Prof. H. N. Clausens Medvirking en behagelig Huslærerplads hos Grosserer Müffelmann. I dette dannede og meget velhavende Hjem blev han efter Tidens Forhold vellønnet og havde megen Tid til sin Raadighed. I denne Periode skrev han Digtene »Hvile paa Vandringer«, »Rankens Datter«, »Ridder Kalv«, »Hvor Fjældets Graner lude«, »Amor Jesuita«, »Tonerne«, »Sauvegarden«, »Kongens Skygge«, »Min Moster og jeg«, Træsnittene »Erik og Ellen«, »Asbjørn og Thora«, »Martin og Marie« o. fl. Den Paaskønnelse, hvormed denne Digtning modtoges, kunde ikke ganske besejre

W.s egen strenge Selvbedømmelse, og det var ham ikke let at bestemme sig til at samle et lille Udvalg og lade dem udgive under Navnet »Digte«; dette udkom 1828 i Maj Maaned, og det blev for den danske Poesi en sand Vaartid. Især blev Træsnittene beundrede. Mere som et Talent til Forskønnelse af Tilværelsen end som en Opgave betragtede W. i dette Tidsafsnit sin digteriske Evne. Han tænkte paa at gøre Brug af sin Embedseksamen, prædikede nogle Gange i københavnske Kirker. Hans Moders Sygdom og Død syntes yderligere at have paavirket ham i religiøs Retning. Han holdt i Maj 1830 sin Dimisprædiken i Vartov. Men ved denne Tid tilfaldt der ham en Arv efter Farbroderen, omtrent 25,000 Rdlr., herved fik hans Tanke en anden Retning. Han foretog nu en Udenlandsrejse, levede som en Stormand og tillod sig mange Ekstravagancer. 1831 kom han efter et Aars Fraværelse tilbage. 1835 udkom Digtcyklen »Anette«, der optoges i »Nogle Digte«, hvori indeholdtes »Sjælland«: »Jeg synger som jeg kan, men ej altid som jeg vil«, tilligemed »Flugten til Amerika« og »Dansen i Skoven«, foruden mange andre. 1839 udgav W. to Fortællinger: »Et Rejsæventyr« og »Hesteprangeren« og 1840 »Sang og Sagn« og den med Diamantskrift trykte lille Sedebog for Damesykurve »Haandtegninger«, der indeholdt nogle af hans herligste Digte: »Længsel« (»Jeg kunde slet ikke sove«), »Hist ude er koldt« o. m. a. Nu begynder der at komme en mørkere Tone i hans Frembringelser. Denne mismodige Stemning klang ikke i Samtidens Øre. Det store Publikum kendte heller ikke Grunden hertil. Pengesorger knugede ham. Paa dette Tidspunkt søgte han forgæves om en Inspektørpost ved en af Fattigskolerne, han begyndte atter at tænke paa gejstlig Virksomhed. Da indtraadte der pludselig en Vending i hans Forhold. Det blev tilbudt ham at undervise daværende Kronprins Frederiks (den Syvende) Forlovede, Prinsesse Mariane af Mecklenburg Strelitz i Dansk. Med Titel af Professor udnævntes han af Kong Christian den Ottende og rejste nu ned til det lille tyske Fyrstehof, hvor han kom i stor Gunst. Denne Virksomhed, der blev fortsat her i Landet, ophørte pludselig. Dog vedblev W. i Løbet af ti Aar at oppebære en årlig Pension (600 Rdlr.). 1843 udkom Digtsamlingen »Til En«, der særlig var skrevet til den, der senere blev hans Hustru. At Digteren ikke direkte tog Del i Fyrernes Friheds- og Nationalitetsbevægelse, har den politiske Oppositions Presse bebrejdet ham. Denne Kritik agtede W. kun ringe. 1848

21. Febr. ægtede W. Julie Lütthans (Datter af Murmester og Oberstløjtnant i Borgervæbningen Joh. Heinrich Lütthans), der tidligere havde været gift med teologisk Kandidat Werliin; men paa Grund af dennes bizarre, indtil Vanvid grænsende Opførsel mod hende, blev Ægteskabet hævet; hendes Svoger D. G. Monrad, førte hende og hendes to Børn tilbage til hendes Hjem. Da W. som nævnt 1848 indgik denne Forbindelse, var han nær de 52 Aar. I »Lyriske Digte« udgør Digtene »Til Een« Hovedindholdet og afslutter den saavel i erotisk som i andre Henseender forudgaaede Storm- og Kamptid. Dog fortsatte W. endnu i 25 Aar at bringe sin Hustru sin ridderlige Hyldest i Digte. 1854 tages der fat paa »Hjortens Flugt«, hvortil Planen ligger saa langt tilbage som 1834. Da han havde sikret sig Honorar forud, blev Digteren sat i Stand til at leje sig ind i et Skovløberhus ved Klampenborg, og her blev den største Part skreven. Han blev afbrudt af en for Familieplaners Gennemførelse nødvendig, men for Digteren højst uvelkommen Romerrejse. I den evige Stad gæstede Mismodet ham, men da han atter har dansk Grund under Fødderne, synger han paa sin Fødselsdag »Her kan jeg frit aande Luft i mine Lunger, alt her er mit og om alt tør jeg sjunge«, og paa Liselund (Møen) blev »Hjortens Flugt« fuldendt. Den er til Dato det mest udbredte danske Digtværk. Omend sparsommere vedbliver W.s digteriske Produktion helt op i hans høje Alderdom. Han skriver lyriske Digte og skjælmske Novellekompositioner; den sidste af disse, »Et Vendepunkt«, udkom faa Uger før hans Død, der indtraf i Paris 30. Dec. 1876. Hans Lig førtes paa offentlig Bekostning til Danmark. Nic. Bøgh: Chr. Winthei; Museum 1896; Personalhist. Tidsskr. 4 R. II; Liebenberg: Nogle Optegnelser om mit Levned; Illustr. Tid. XXXVIII, 12; Breve fra og til Chr. W.; Bricka: Biogr. Leks.; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.

Withusen, Carl Christopher født 7. Dec. 1778 i København, studerede Kirurgi og var først Regimentskirurg i Lyngby, men forflyttedes til København og blev da tillige Adjunkt ved kirurgisk Akademi, 1816 ekstraord. Prof. og 1819 ord. Prof. og Overkirurg ved Frederiks Hospital, i hvilken sidste Stilling han blev til 1830. Ved Akademiets Nedlæggelse gik han over i det medicinske Fakultet. W. gjorde sig først bekendt som Øjnlæge og udførte den første Stæroperation her i Landet. Han søgte ved

Udenlandsrejser at uddanne sig yderligere i Øjenlægevidenskaben. Han var en besindig og dygtig Kirurg og havde Fortjeneste af at have uddannet et ikke ringe Antal flinke Elever, ligesom han forstod at holde sin Hospitalsafdeling i fortrinlig Orden. Han døde 16. Juli 1853 af Kolera. Smith og Bladt: Den danske Lægestand; Erslev: Forf. Lex.; Bibl. for Læger 4. R. III, 205 og 413; Ugeskr. for Læger 3. R. XXII, 414; Hosp. Tid. 1902, 23; Lorck: 75 Aar; Bricka: Biogr. Leks.

Vogt, Adelgunde Emilie, født Herbst, Billedhuggerinde, født 17. Juli 1811, havde fra Barndommen stor Kærlighed til

Dyr og uddannede sig under Friends Vejledning til Billedhuggerinde, navnlig med Tanken henvendt paa at kunne gengive Dyr. Hun vandt den Neuhausenske Præmie 1839 for »Ko med en diende Kalv« i Malm. Efter Friends Død 1840 interesserede Thorvaldsen sig for hende og gav hende Vejledning indtil sin Død. 1840—41 udførte hun en Hest i Legemstørrelse, og paa dette Arbejde blev hun efter Thorvaldsens Forslag optagen som Æresmedlem af Akademiet. Efter at hun var bleven gift i Italien, udførte hun i lang Tid intet af Betydning, og først som Enke udstillede hun

paany fra 1860 til 1872. Hun døde 10. Juni 1892. Weilbach: Nyt Kunstnerlex.; Bricka: Biogr. Leks.

Worsaae, Jens Jacob Asmussen, Oldforsker, født 14. Marts 1821 i Vejle, blev som Student ansat ved oldnordisk Museum og gjorde sit Navn kendt, da han 1841 protesterede mod N. M. Petersens Paastand, at et i en Mose ved Vejle fundet Kvindelig var Dronning Gunhild; Strid'en gav Hostrup Anledning til en Spøg i »Spurv i Tranedans«, og »Dronningen« opbevares endnu i Vejle Kirke. Med lignende Sikkerhed optraadte han mod Finnur Magnussons Tydning af nogle formentlige Runer, indhuggede i en Klippeside i Blekinge, idet han

viste, at det var Revner, som Vejrliget havde frembragt. W. viste, at Køkkenmøddingerne var ældre end Stengravene i Stenalderen. Han blev, gennem sit Forhold til Kongerne Christian den Ottende og Frederik den Syvende, der begge var arkæologisk interesserede, knyttet til Rosenborgsamlingen som Direktør og overtog tillige Styrelsen af Oldnordisk Museum. Blandt hans mange, ofte populært skrevne Værker kan her nævnes »Danmarks Oldtid« (1843), »Nordens Forhistorie«, »Den danske Erobring af England og Normandiet« og navnlig den ypperlige Bog »De danskes Kultur i Vikingetiden«. W. døde 15. Aug. 1885. Monumenter for ham er rejst i Nationalmuseets Gaard og i hans Fødeby Vejle.

Zachariae, Georg Carl Christian, født 5. Nov. 1835 i København, gennemgik den militære Højskole 1857—61 og deltog i Krigen 1864 som Adjudant ved Infanterireserven. Han var fra 17. Marts 1863 ansat ved 4. Infanteribrigade, hvormed han deltog i Kampen om Als. Fra 1865 til 1884 var han knyttet til den militære Højskole og Officerskolen som Lærer i Topografi og Geodæsi. 1879—82 var han Souschef ved 1. Generalkommando, 1882 foretog han en længere Rejse i Udlandet for at indhente forskellige Oplysninger om Jernbanernes militære Benyttelse. April 1884 ansattes han som Direktør for den danske Gradmaaling, og dette førte til, at han 1886 valgtes til Medlem af den internationale Gradmaalings permanente Kommission, 1903 til dens Vicepræsident. I 1893 blev han desuden Medlem af Videnskabernes Selskab og var den ene af Selskabets Delegerede ved Generalforsamlingen i den internationale Association af

Akademier i Paris 1901; han blev 1897 Medlem af kungl. svenska Krigsvetenskabs-Akademien. 1889 avancerede Z. til Oberst og var fra 1888—93 Stabschef for 2. Generalkommando, derefter Chef for 3. Regiment, men allerede 1895 udnævntes han til Generalmajor og Chef for 2. jyske Brigade, og stillede i 1901 i Spidsen for Generalstaben. 1903 udnævntes Z. til Generalløjtnant og kommanderende General i 1. Generalkommandodistrikt og ledede som saadan Manøvrerne paa Sjælland samme Efteraar efter mere moderne Principer. General Z. har været Formand eller Medlem af mange forskellige Kommissioner, saaledes af Haandvaabenkommissionen (1888), af en Hærlovkommission (1893), af en Befæstningskommission (1898—1901) og af en Kommission til Udarbejdelse af en ny militær Rettergangslov (1900). Desuden overværede han i 1897 de større Manøvrer i Frankrig, fungerede i 1899 som Overkampdommer under de større Manøvrer paa Sjælland og ledede i 1913 en Generalstabsøvelse. 1892 blev Z. Kommandør af Dannebrog 2. Gr., 1897 af første Grad. 1905 Storkors. Z. har som Efterfølger af Andræ som Chef for den danske Gradmaaling planlagt og ledet dens videre Arbejder. Han har aflagt Beretninger paa de internationale geodætiske Møder vedrørende Fremgangen af de herhenhørende Arbejder, ligesom han ogsaa har offentliggjort Beregningen af saadanne Arbejders Resultater. Af Lærebøger har Z. forfattet »De geodætiske Hovedpunkter og deres Koordinater« (1876), der indeholder flere originale Bidrag oversat paa Tysk samt »De mindste Kvadraters Metode« (1871), der udmærker sig ved klar og stringent Fremstilling.

Zahle, Natalie, Skolebestyrerinde, født i Assens Præstegaard ved Horsens 11. Juni 1827. Hun var næppe 10 Aar, da hun mistede begge sine Forældre, men fandt et Hjem hos Professor D. F. Eschricht i København. I det harmoniske Barn-domshjem grundlagdes Spiren til den dybe Agtelse for Betydningen af det gode Hjem, der var og blev et Hovedtræk i hendes Syn paa Opdragelsen. Det rige Kærlighedsliv, der levedes her, og senere Plejemoderens strenge Krav til Pligtopfyldelse, bidrog til at udvikle alle de Muligheder og herlige Anlæg, der fandtes og forenede sig til en højsindet stærk og fast Karakter, der (i en Tid, hvor Kvinden endnu ikke turde eller kunde røre sig frit) har skabt et monumentalt Størværk til uvisnelig Hæder for hende selv og hendes Navn i fjern Fremtid og til et talende

uimodsigeligt Bevis for, hvad Kvinden formaar. Hun havde fra sin Fader arvet en sjælden Lyst til at undervise, hvorfor hun allerede i en Alder af 15 Aar tog Plads som Huslærerinde, først hos en Møller i Jylland og siden hos en Læge i Nyborg. Under denne Virksomhed gik det op for hende, hvor meget hun manglede for at kunne udføre en saadan Gerning blot nogenlunde tilfredsstillende. Hun tog derfor tilbage til København for at uddanne sig til Privatlærerinde paa den af Annestine Beyer og Cand. phil. Emil Bojesen oprettede »højere Dannelsesanstalt for Damer«, men forlod dog senere denne, lod sig privat forberede til

Institutbestyrerindeeksamen af højere Grad, som hun bestod i Febr. 1851, og fik derefter Tilladelse til at oprette en højere Pige-skole. Betegnende for Frk. Z. begyndte hun dog med Lærerinde-uddannelsen, idet hun i Maj 1851 aabnede en Undervisningsanstalt for Lærerinder med et dertil knyttet Pensionat for Eleverne. Herved vilde hun forhindre, at Lærerinder begyndte denne Virksomhed uden at have Begreb om, hvad der kunde kræves af dem. Hun begyndte med en Elev, Aaret efter var der fem, men senere steg Tallet til Hundrede. Fra denne »Forhindringsanstalt for mangelfuldt uddannede Lærerinder« udgik der en Skare unge begejstrede Kvinder, der forstod, at for at vejlede andre, maa man have en fast Grund af Kundskaber at bygge paa; ogsaa Skolebestyrerinder fik deres Uddannelse her. Til Lærerindeskolen var der tillige i 1869—77 knyttet en Musikskole. I Aarene 1870 og 1883 skrev Frk. Z. henholdsvis to Afhandlinger. »Om den kvindelige Uddannelse her i Landet«. Her udviklede hun, at Maalet for hendes Skole var at danne Mennesker, udvikle Kvindens naturlige Evner til en Forstaaelse af, hvad der hører til for at være en Personlighed og derigennem skabe sig selv en selvstændig Stilling ved Selverhverv. 1852 overtog Frk. Z. Frk. Foersoms ansete Pigeskole og Aaret efter Eleverne fra den i grundtvigsk Aand ledede »Dannekvindeskole«. Frk. Z. sammenarbejdede de forskellige Retninger, der i pædagogisk Henseende havde været de raadende i hver af disse Skoler. Tvangfriheder,

der fandtes hos Børnene fra den sidstnævnte Skole, forstod hun at forene med Arbejdets Krav. Hun havde et genialt Blik for at knytte netop de forhaandenværende bedste Kræfter til Medhjælpere for sin Skole, hvoriblandt der var flere af hendes tidligere Elever. Hendes Skole udviklede sig til en mægtig Institution, saa at den med Aarene var naaet til et Antal af fire Hundrede Elever. Selv var Frk. Z. Sjælen i denne vidt omfattende Virksomhed, alle Vegne vejledende og hjælpende. Hendes rige Personlighed prægede hele Arbejdet, skønt hun med fin Takt holdt sig tilbage og lod sine Hjælpere træde i Forgrunden overfor Eleverne, og hvor hun fanåt det nødvendigt. Beundringsværdig var den Ungdomsfriskhed og Interesse, hvormed hun optog nye Opgaver og vedblev at undervise, selv i sin fremrykkede Alder. Med et lyst klogt Blik paa Mennesker og et muntert Sind forenede hun dyb kristelig Alvor og stræbte af hele sin Sjæl efter, at Skolens Arbejde maatte fyldes og bæres heraf. For at alt kunde foregaa med Ro, naar hun trak sig tilbage, overdrog Frk. Z. ved Fundats af 7. Juli 1885 alle sine Skoler med Bygninger og Inventar (En Værdi af over en halv Million Kroner) til en uafhængig Institution: »N. Zahles Skole« under Bestyrelse af seks af hendes Medarbejdersker og hendes juridiske Konsulent samt foreløbig hende selv som Overbestyrerinde. Fra Aar 1900 afgav hun Overbestyrelsen til Frøken Skram, men vedblev at deltage i Ledelsen af Seminariet, indtil hun 1903 opgav ogsaa denne Stilling. Frk. Z. har ved sin enestaaende pædagogiske Virksomhed haft en overordentlig stor Indflydelse, ikke alene paa den højere Pigeskole, men ogsaa paa hele den kvindelige Uddannelse i Danmark. Hendes Livsgerning er et vægtigt Indlæg til Gunst for Kvindens Ret til selvstændig Virksomhed. Hun døde 11. Aug. 1913; et Monument til Minde om hende er rejst i Ørstedsparken.

Zahle, Peter Christian, født 15. Nov. 1825 i Assens Præstegaard ved Horsens, blev 1844 Student fra Herlufsholm og tog 1850 teologisk Embedseksamen, men studerede siden et Par Aar Retsvidenskab. 1853—61 var han med en kort Afbrydelse Folketingsmand og paa ny 1866—81. Han sluttede sig straks til Tscherning og var indtil 1864 en ivrig Talsmand for Helstaten, siden fulgte han Gert Winther og hørte 1870—78 til det forenede Venstre. Skønt han baade var velbegavet og kundskabsrig, øvede han ringe Indflydelse paa Grund af sin ekscentriske

Holdning og sin uklare barokke Taleform. Z. var desuden en produktiv Forfatter. Et Par større Noveller, en lang Række politiske Flyveskrifter, Mindeblade for Herlovianere (1850—59). En Levnedsskildring af Knud Lyne Rahbek (1860) er hans vigtigste Arbejde. 1871 stiftede han »Folketidende for Midtsjælland« (i Ringsted), som han indtil 1877 selv redigerede. 1879 blev han Præst i Rubjerg og forflyttedes 1881 til Vallensved. Han døde 30. Apr. 1898. Bricka: Biogr. Leks.; Erslev: Forf. Lex.; Barfod: Danske Rigsdagskal.; Elvius: Danmarks Præstehist.; H. Wulff: Den danske Rigsdag; Melbye: Stamtavle over Familjen Melbye; Venstres Folkebl. 30. Apr. 1898.

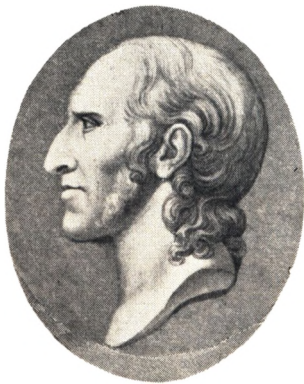

Zahrtmann, Peder Henrik Kristian, Maler, født 31. Marts 1843 i Rønne paa Bornholm, Elev af Vermehren og Marstrand, brød igennem med det gribende Billede, som skaffede ham Guldmedaillie 1873, »Job og hans Venner«. Italien blev i en Række Aar Z.s stadige Opholdssted, og han har — navnlig fra Cività d'Antino, som gjorde ham til Æresborger — malet en Mængde farvestraalende Genrebilleder. Foruden disse Billeder fra et fremmed Land har han skabt en Del historiske Billeder fra sit eget Fædreland, idet hans Interesse har samlet sig om Leonora Christinas stolte Skikkelse; med Malerierne fra hendes Historie, først og fremmest af hendes Fængselsophold i Blaa Taarn, har Z. indskrevet sit Navn i dansk Malerkunsts Historie som et af dens allerførste Navne. Et Mesterværk er ogsaa »Salomon og Dronningen af Saba«. Endvidere findes fra Z.s Haand flere gode Portrætter, og han har gennem sin Malerskole grundlagt en sund og god Tradition, som føres videre af hans Elever. Han døde 22. Juni 1917.

Zeuthen, Hieronymus Georg, Matematiker, født 15. Febr. 1839, var 1886—1910 Professor ved Universitetet samt Lærer ved polyteknisk Lærestanstalt. Den flittige Videnskabsmand vandt

et europæisk Navn ved sine Arbejder over Matematikkens Historie samt over Antalsgeometrien. 1871—89 redigerede han »Matematisk Tidsskrift«. Hans Hovedværker er »Keglesnitlæren i Oldtiden« og »Forelæsninger over Matematikkens Historie«. Foruden en Lærebog i Analytisk Geometri har han skrevet selvstændige Arbejder over Talgeometri og Hydrostatik. Han døde 6. Jan. 1920.

Zoëga, Georg, Arkæolog, født 20. Dec. 1755 i Sønderjylland, af oprindelig italiensk Slægt, søgte for sine Kunststudiers

Skyld til Italien, hvor han 1775 gik over til Katolicismen og tog fast Ophold fra 1782 i Rom, hvor han blev til sin Død 10. Febr. 1809. I Rom studerede han Byens Antikviteter, udgav 1787 et Værk om Kejsertidens Mønter, hvorved han vandt europæisk Berømmelse, men har vel især sikret sig et Navn ved sine kunsthistoriske Undersøgelser; 1808 kom hans banebrydende Værk om antike Relieffer, tidligere gjorde et Arbejde over Obeliskerne Opsigt.

Tillige støttede han de Studerende, som kom til Rom, paa mange Maader, fra 1798 som dansk Konsul, fra 1802 tillige som Professor ved Kiels Universitet med Ret til at bo i Rom. Blandt de talrige Kunstnere, som nød godt af hans Gæstfrihed og alsidige Kundskaber, var Thorvaldsen. Brygger Jacobsen har rejst Z. et Minde paa Pladsen udenfor Glyptoteket i København.

Ørsted, Anders Sandøe, den største af alle danske Jurister, født i Rudkøbing 21. Dec. 1778. Faderen, Søren Ørsted, var Apoteker og en ret velhavende Mand, hans første Hustru, Moderen til de to berømte Sønner, hed Karen Hermansen; efter hendes Død ægtede han Anna Dorthea Borsing. Brødrene Ørsteds Hjem var ret velhavende, men en stor Børneflokk og stort Folkehold fordrede store Udgifter. Som saa mange af de Mænd, der har udmærket sig, maatte disse ogsaa nøjes med en meget tarvelig Undervisning, hvilket vel til Dels skyldes Byens Lidenhed og deraf følgende Mangler ved Skolevæsenet.

En gammel tysk Parykmager og hans Hustru holdt Pogeskole, og da de var hæderlige Folk, blev Børnene betroet til dem. Konen lærte dem at læse. Manden lærte dem Tysk. Denne Undervisning foregik saaledes, at Parykmageren læste et Stykke op af en gammel tysk Bibel og lod Børnene først læse det paa Tysk og derefter oversætte det paa Dansk. Disse Mennesker var Pietister, derfor benyttedes ingen andre Bøger til Undervisningen end Bibelen og Pontoppidans Forklaring, som de maatte lære ordret. Brødrene bevarede begge fra denne Undervisning en Kærlighed til Bibelen og Pontoppidans Forklaring, som de fastholdt hele deres Liv. De lærte ogsaa at addere og subtrahere efter en gammel tysk Regnebog. Skrivning lærte de efter nogle gamle tyske Forskrifter, men heri naaede Anders Sandøe ikke vidt, da han hele sit Liv skrev en slet Haand, der paa hans gamle Dage blev næsten ulæselig. Anders Sandøe Ø. siger selv, at dette, at hans første Lærer var tysk, maaske kunde forklare, at man sagde, »at tysk Videnskab og tysk Litteratur havde indvirket for meget paa ham« og tilføjer, at »det er Sandhed, at denne Mand aldrig kunde blive træt af at udbrede sig om det tyske Sprog, den tyske Tænkemaades Fortrinlighed, og i vor tidlige Barndom var vi fast overtydet om, at denne Mand, for hvem vi nærede megen Agtelse og Hengivenhed, maatte have Ret«. Dog vaagnede Kritiken snart, da vi fik fat paa Riegels »Københavns Skilderi« og P. A. Heibergs »Rigsdalerseddens Hændelser«, hvor der taltes paa en ganske anden Maade om Tyskerne, og paa anden Maade opdagedes det, at den gamle Parykmagers Fødeby Lübeck ikke var saa stor en By, og Frederik den Anden af Preussen ikke var saa from en Mand, som det efter vor Lærers Udsagn var givet os at forstaa. Fra Brødrene Ø.s syvende Aar fik de nogle Gange om Ugen lidt Undervisning af forskellige Lærere, dog uden at gøre synderlig Fremskridt. I andre Retninger læste de paa egen Haand. De oversatte Hybners Verdens Historie fra Tysk og skrev Prædikener, da de tænkte at blive Præster; heri havde

især Anders Sandøe sin Styrke. Hans Christian skrev Vers og tegnede. Forældrene søgte, naar de om Aftenen samledes med Børnene, at udvikle deres Sjæleevner. Da Hans Christian og Anders Sandøe var 12 og 11 Aar gl., tog deres Fader dem til Medhjælp i Apoteket, hvor Faderen netop paa den Tid ikke havde anden Hjælp. Samtidig fik de nogle Timers daglig Undervisning i forskellige Fag, der kunde blive dem til Nytte, naar de skulde tage Studentereksamen. Denne Undervisning gaves dem af en gammel Student, der levede af at stikke Signeter. H. C. Ø. fandt meget Behag i Apotekets Laboratoriearbejde og gav sig til at læse Skrifter om Kemi, men A. S. trak sig med sin Faders Vilje tilbage fra Laboratoriearbejdet, gav sig til at læse Nørregaards Naturret og erhvervede sig en saadan Indsigt, at han i høj Grad forbavsende Byfoged Jürgensen, naar han eksaminerede ham heri. Denne Mand blev herved opmærksom paa Anders Sandøes udmærkede Anlæg for Juraen. Jürgensen tilbød herefter at læse Engelsk med A. S. og Fransk med H. C., og Brødrene underviste nu hinanden indbyrdes med en saadan Flid og Glæde, at Resultatet ikke kunde ønskes smukkere og bedre. Efterhaanden som Tiden gik, tegnede det sig klarere og klarere for dem, hvad de vilde vælge til Fremtidsstudium. H. C. vilde studere Naturvidenskab, og A. S. vilde studere Jura. For at naa dette, maatte de til København for at tage Eksamen Artium. 1793 fik de skaffet sig Skoleforordningen og saa deraf, at de muligvis kunde tage Studentereksamen næste Efteraar. De rejste da begge i Foraaret 1794 til København, og samme Efteraar bestod de begge med bedste Karakter første Del og et halvt Aar efter anden Del af Artium, ligeledes med bedste Karakter. Nu skulde hver tage fat paa sit Særstudium. A. S. kastede sig over filosofiske og juridiske Studier, medens H. C. tog fat paa Fysiken. 1795 kom Brødrene ind paa Ehlers Kollegium og hos deres Tante, en velhavende Farverenke, fik de deres Middagsmaaltid gratis for Slægtskabets Skyld; hos hende spiste flere Studerende, deriblandt Oehlenschläger, med hvem de sluttede et varmt Venskab, der først opløstes ved Døden. (A. S. Ørsted giftede sig senere, 1802, med den attenaarige Sophie Oehlenschläger, Søster til Digteren). Skønt Brødrene hengav sig med uendelig Flid til deres Studier, manudcerede de Studenter til filosofisk Eksamen, og Anders Sandøe tillige til dansk juridisk Eksamen, for at de kunde underholde sig selv. Trods deres

store Flid, saa de dog Lejlighed til at deltage i deres jævnaldrendes Fornøjelser, og da det dengang var Mode i Selskabs- og Klublivet at foranstalte dramatiske Forestillinger, Deklamation og Sang, saa skulde Brødrene Ø. ogsaa medvirke, men viste sig heri ligesaa umulige og uduelige som de var fremragende og dygtige i andre Retninger, især A. S. Ø. Dog deltog de i et dramatisk Selskab, der havde et lille daarligt Teater i Grønnegade, senere i St. Pederstræde. Til dette Selskab hørte Oehlenschläger, Kruse, Thorup og P. Foersom. I Aaret 1800 søgte A. S. Ø. Embede som Assessor i Hof- og Statsretten, hvilken Post han beklædte til 1810, da han blev Assessor i Højesteret. Mange var hans Embeder i Statens Tjeneste; han opnaaede at blive Gehejmestatsminister og var Ridder af Elefanten, men dog er det ikke som Statsmand, at Anders Sandøe Ørsted har gjort sig mest fortjent til at mindes af Eftertiden, men som Jurist. Hans største Fortjeneste er den, han har af den danske Retsvidenskab, der i sin nuværende Skikkelse egentlig kan betragtes som hans Værk, idet han med en utrolig Energi i Forbindelse med en vidtomfattende Lærdom og et gennemtrængende Blik gennemarbejdede alle Dele af det før hans Tid kun meget tarvelig bearbejdede Retssystem og tilvejebragte ved sin beundringsværdige Skarpsindighed et i Omfang og Indhold rigt Materiale af Udviklinger over den danske Ret. Af hans selvstændige juridiske Værker er de vigtigste: »Haandbog over den danske og norske Sagkyndighed« (6 Bd.) 1822—33 og »Economia« (4 Bd.) (1815—22); desuden leverede han en Mængde større og mindre Afhandlinger i de af ham grundede forskellige Tidsskrifter. Hans sidste Værk var: »Af mit Livs og min Tids Historie« (4Bd.). Til Minde om hans halvthundrede Aars Embedsjubilæum stiftedes efter Indsamling i Danmark og Norge »Det A. S. Ørstedeske Prismedaille Legat«, hvis Bestemmelse er at tildele en Prismedaille hvert fjerde Aar for et fortjenstfuldt Skrift om Løsningen af en for Videnskaben eller Fædrelandet vigtig rets- eller statsvidenskabelig Opgave. Ø. døde 1. Maj 1860. 1912 afsløredes hans Statue i Ørstedsparken. C. Ussing: A. S. Ørsted; Nellesmann, Ølgaard, Goos: Anders S. Ørstedes Betydning; Rubin: Fred. den Sjette; Neergaard: Under Junigrundloven; Thorsøe: Frederik den Syvendes Regering; Vid. Selsk.s Forh. 1895; L. Koch: A. S. Ørsted; P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturhist.; Bricka: Biogr. Leks.

Ørsted, Hans Christian, født 14. Aug. 1777, berømt Fysiker. 20. Maj 1797 tog H. C. Ø. pharmaceutisk Eksamen, ved

hvilken han forbavsende Censorerne ved en usædvanlig Viden. Samtidig med at læse til Eksamen havde Ø. faaet Lejlighed til at besvare en af Universitetet udsat litterær Prisopgave. 1798 besvarede han en medicinsk Prisopgave, og 1798 erhverver han sig Doktorgraden for en latinsk Afhandling »Grundtrækkene af Naturmetafysiken«. I disse Aar boede Brødrene sammen og havde fælles Kasse uden nogen Sinde at blive uenige om den og arbejdede sammen. Hvad den

ene lærte, gennemgik han for den anden, derved opnaaede de en flersidig Udvikling, som sikkert har haft Betydning for dem begge senere. I Aaret 1800 bestyrede H. C. Ø. Justitsraad Mantheys Apotek under dennes Udenlandsrejse og holdt i hans Sted Forelæsninger over Kemien ved det kirurgiske Akademi. Samme Aar læste han ogsaa om Sommeren over Naturmetafysiken og beskikkedes til pharmaceutisk Adjunkt ved det medicinske Fakultet. 1801—03 opholdt han sig i Udlandet. Efter sin Hjemkomst holdt han Forelæsninger over Elektricitet, Galvanisme og Magnetisme m. m. (Volta havde den Gang ved sin Søjle gjort stor Epoke i disse Grene af Videnskaben). 1806 blev han ansat som Professor i Fysik. Fra nu var Ø.s Liv helliget en uafbrudt ligesaa utrættelig som mangesidig og glimrende Virksomhed. Han virkede ved Forelæsninger og Skrifter, ved mangfoldige Rejser til Undersøgelser og Møder, og ved Opdagelser, der vil bevare Ø.s Navn til den seneste Tid. Den mest fænomenale Opdagelse er Elektricitetens og Magnetismens Forhold fra Aaret 1820, dette Aar, som Ørsted betragtede som det lykkeligste i sit videnskabelige Liv. Denne Opdagelse skaffede ham Æresbevisninger fra alle Sider, da den fik sin praktiske Anvendelse ved den elektriske Telegraf og vandt en Betydning for det daglige Liv, som Ø. neppe havde anet. 1824 stiftede Ø. Selskabet for Naturlærers Udbredelse; han blev 1829 Direktør for den polytechniske Lærestanstalt, var en af Stifterne og en af

de ivrigste Deltagere i de skandinaviske Naturforskeres Forsamlinger, blev 1850 Gehejmekonferensraad og døde 9. Marts 1851. H. C. Ø. var ikke blot stor som Naturkyndig, han var et sjældent udmærket Menneske, med et varmt elskeligt Hjerte, en dybsindig Tænker, en Mand af ualmindelig æstetisk Dannelse, en oprigtig frisindet ægte Fædrelandsven. Han var Forfatter til en stor Mængde Skrifter og Afhandlinger. Blandt mange nævnes »Videnskaben om Naturens almindelige Love«, »Naturlærens mekaniske Del« og »Aanden i Naturen«. Af hans æstetiske Værker nævnes »To Kapitler af det skønnes Naturlære«, og af hans Digte »Luftskibet«. 1876 afsløredes hans Statue i Ørstedsparken. Selvbiografi i Kofoeds Conv.-Lex.; Biografier af Hauch i Ø.s Samlede og efterl. Skrifter, af Forchhammer i Vid. Selsk. Oversigter 1851; C. Christiansen: Ørsted som Notarfilosof; M. C. Harting: Ørstedes Virksomhed; Marius Kristensen: H. C. Ørsted og det danske Sprog (Danske Studier 1904); P. Hansen: Illustr. dansk Litteraturh.; Bricka: Biogr. Leks.